

שבוע פרשת ויקרא

(14 – 20 March 10)

כ"ח אדר – ה' ניסן ה'תש"ע

ספרי' – אוצר החסידים – לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מלויבאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. ושננתם לבניך ודברת בם, בשבתך בביתך ובכלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וקשרתם לאות על ירך, והיו לטטפת בין עיניך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. והיה אם שמע תשמעו אל מצותי, אשר אנכי מצוה אתכם היום, לאהבה את יי אלהיכם ולעבדו, בכל לבבכם ובכל נפשכם. ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש, ואספת דגגך ותיירשך ויצהרך. ונתתי עשב בשדך לבהמתך, ואכלת ושבעת. השמרו לכם פן יפתה לבבכם, וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחוויתם להם. וחרה אף יי בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והארמה לא תתן את יבולה, ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אשר יי נתן לכם. ושמרתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם, וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטטפת בין עיניכם. ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם, בשבתך בביתך ובכלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יי לאבותיכם לתת להם, בימי השמים על הארץ.

ויאמר יי אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על פנפי בגדיהם לדרתם, ונתנו על ציצת הפנף, פתיל תכלת. והיה לכם לציצת, וראיתם אתו, וזכרתם את כל מצות יי, ועשיתם אתם, ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי, והייתם קדשים לאלהיכם. אני יי אלהיכם, אשר הוצאתי אתכם, מארץ מצרים להיות לכם לאלהים, אני יי אלהיכם (אני יי אלהיכם) אמת.

נכון לומר קודם התפילה:

הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יהי רצון מלפניך, יי אלהינו ואלהי אבותינו, שייבנה בית המקדש במהרה בימינו, ותן חלקנו בתורתך.
אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מודה אני לפניך, מלך חי וקים שהחזרת בי נשמותי בחמלה. רבה אמונתך.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. ברוך אתה יי, נותן התורה:**

וידבר יהוה אל־משה לאמר: דבר אל־אֶהרֶן ואל־בָּנָיו לאמר פה תברכו את־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אמור להם:
יברכך יהוה וישמרך: יאר יהוה | פָּנָיו אֵלֶיךָ ויחַנֶּךָ: וישא יהוה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וישם לך שְׁלוֹם:
ושמו את־שְׁמִי על־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ואני אברכם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבור של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין:

קריאת שמע

שמע ישראל, יי אלהינו, יי אחד:
בלחש: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:
ואהבת את יי אלהיך, בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך. והיו הדברים האלה, אשר אנכי מצוך

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה בולטת כולו יתפך ל"חדר ובית של צדקה".

קח

א שִׁיר מְזֻמָּר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לְפִי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף-כְּבוֹדִי: ג עֹרָה הַנֶּבֶל וְכִנּוֹר אֶעֱיָרָה שָׁחַר:
 ד אֹדֶךְ בַּעֲמִים | יְהוָה וְאֶזְמְרָךְ בְּלִאֲמִים: ה כִּי-גָדוֹל מַעַל-שָׁמַיִם חֲסִדְךָ וְעַד-שָׁחַקִים אֲמַתְךָ: ו רֹמָה
 עַל-שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל-הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ: ז לִמְעַן יַחַלְצוּן יְדִידֶיךָ הַיְשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנִי: ח אֱלֹהִים | דְּבַר
 בְּקִדְשׁוֹ אֶעֱלֶה אֶחֱלֶקָה שְׂכָם וְעַמְּךָ סִבּוֹת אֲמַדְךָ: ט לִי גִלְעָד | לִי מְנַשֶּׁה וְאַפְרַיִם מַעֲוֹז רֹאשִׁי יְהוָה
 מְחַקְקִי: י מוֹאָב | סִיר רַחֲצִי עַל-אֲדָמָה אֲשֶׁלֶּיךָ נַעֲלִי עַל-פְּלִשְׁתִּית אֲתָרוּעָה: יא מִי יִבְלִנִי עֵיר מְבַצֵּר מִי
 נַחְנִי עַד-אֲדָמָה: יב הֲלֹא-אֱלֹהִים וְנַחַתְנוּ וְלֹא-תִצָּא אֱלֹהִים בְּצַבָּאֲתֵינוּ: יג הִבֵּה-לָנוּ עֹזֶרֶת מִצָּר וְשׂוֹא
 תְּשׁוּעָתָ אָדָם: יד בָּאֱלֹהִים נַעֲשֶׂה-חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

קי

בו יסופר היאך ששאלו לאליעזר עבד אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים וחילולתם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור חולק על אברהם כשביל שהכיר את בוראו בילדותו לכך זכת לשם:

א לְדָוִד מְזֻמָּר נֶאֱמַר יְהוָה | לֹאדָנִי שָׁב לִימִינִי עַד-אֲשִׁית אֲיֹכִיךָ הָדָם לְרִגְלֶיךָ: ב מִטָּה עֲזָךְ יִשְׁלַח יְהוָה
 מִצִּיּוֹן רֹדֶה בַּקָּרֶב אֲיֹכִיךָ: ג עֲמֹךְ גִּדְּבַת בְּיוֹם חֵילְךָ בַּהֲדַר־רִיקָשׁ מִרְחֵם מִשְׁחָר לָךְ טַל יִלְדֶתְךָ: ד נִשְׁפָּע
 יְהוָה | וְלֹא יִנָּחֵם אֶתְהַכֶּתֶן לְעוֹלָם עַל-דִּבְרָתִי מִלִּפְיֶיךָ: ה אֲדָנִי עַל-יְמִינְךָ מִחֵץ בְּיוֹם-אֲפֹ מְלָכִים:
 ו יִדִּין בְּגוֹיִם מָלֵא גִּוְיוֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל-אָרֶץ רַפָּה: ז מִנְחַל בְּרִדְךָ יִשְׁתָּה עַל-פֶּן יָרִים רֹאשׁ:

אגרות קודש

ב"ה, ב' ניסן, תשי"ד

ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נר"נ עוסק בצ"צ מוה"ר אפרים אליעזר שי' הכהן

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מאור לכ"ו אד"ש, ובעיקר נעם לי לקבל הגלוי' שלו מעש"ק פ' חדש
 הגאולה והנסים והשמחה (יעויין רש"י תענית כ"ט סוף ע"א)...

ולקראת חג המצות הממשמש ובא, הנני בזה לאחל לכת"ר וב"ב שיחיו שיחוגו אותו בכשרות
 ובשמחה, וע"פ המבואר בכ"מ אשר הימים טובים משפיעים על הימים הבאים אחריהם עד הרגל הבא
 שלאחריו, וכמבואר ג"כ בלקו"ת לרבנו הזקן בפ' ברכה דצ"ח ע"ב, הנה יומשך זה בביתו ובסביבתו גם
 בימי השנה.

והנה שם (בלקו"ת הנ"ל) המדובר בבחי' ביטול שישנו בכל המועדים ובמילא אי"צ להמשיך אלא עד
 הרגל הבא אחריו, משא"כ בענינים המיוחדים לכל מועד ומועד שנמשכים על כל השנה כולה, ובפרט בנוגע
 לחג הפסח, וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר בשיחת חג הפסח ה'תש"ג הארת כל המועדים מאירה בכל היום
 והארת חג הפסח נמשכת תמיד.

בכ' ובברכת החג.

מפתח כללי

א	סדר הנחת תפילין	ב
ב	מזמורי תהלים ק"ח ק"י	ג
ג	מאמר ד"ה ויקרא אל משה (עם ביאור בדרך אפשר) ש"פ ויקרא, ה' ניסן, ה'תש"מ	ה
ד	מכתב כללי ב' ניסן, התשט"ז	יא
ה	שיחת שבת פרשת ויקרא, ה' ניסן, ה'תשמ"ג	יג
ו	לקוטי שיחות לשבוע פרשת ויקרא (בלה"ק) כרך יב	לב
ז	שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת ויקרא	לח
ח	אמירת הנשיאים לתחילת חודש ניסן	מו
ט	לוח "היום יום" לשבוע פרשת ויקרא	מח
י	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	נא

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדוייקים (קאפח):

יא	– ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ויקרא	נג
יב	– פרק אחד ליום לשבוע פרשת ויקרא	עב
יג	– ספר המצוות לשבוע פרשת ויקרא	פא
יד	נביאים וכתובים שמואל-א פרק ט, דברי הימים-ב פרק כו	פד
טו	מסכת סנהדרין עם ביאורים מדף ל עד דף לו	פו

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

טז	שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן	קיח
יז	שולחן ערוך הלכות נטילת ידים - אדמו"ר הזקן	קיט
יח	תורה אור – ד"ה ויושט המלך - אדמו"ר הזקן	קכ
יט	מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי	קכא
כ	דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"	קכב
כא	תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש	קכג
כב	קונטרס העבודה - אדמו"ר מוהרש"ב	קכג
כג	ספר המאמרים ה"ש"ת - אדמו"ר מוהרי"צ	קכד
כד	לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ	קכה
כה	ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ	קכו
כו	אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ	קכט
כז	חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת ויקרא ע"פ חומש "תורה תמימה"	קל
כח	לוח זמנים לשבוע פרשת ויקרא	קנ
כט	סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קנא

1 וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר¹, וּמַדִּיק
2 רַבִּינוּ הִזְקֵן בְּלִקְוֵי תוֹרָה² בְּמָה שֶׁהָאוֹת אֶל"ף שֶׁבְּתַבְתָּ
3 וַיִּקְרָא הִיא אֶל"ף זַעֲרִיא [=אל"ף קטנה]. דְּהִנֵּה³ יֵשׁ ג' מִיָּנִי
4 אוֹתִיּוֹת, אֲתָנֹן רַבְרִבִּין [=אותיות גדולות] וְאֲתָנֹן בְּנוֹנִים [= אותיות

5 בינוניות] וְאֲתָנֹן זַעֲרִין
6 [=אותיות קטנות], וְכָל
7 הַתּוֹרָה נִכְתְּבָה בְּאֲתָנֹן
8 בְּנוֹנִים [= באותיות בינוניות],

9 וְיֵשׁ בָּהּ א"ב מֵאֲתָנֹן
10 רַבְרִבִּין וְא"ב דְּאֲתָנֹן
11 זַעֲרִין וְיֵשׁ בָּהּ בַּתּוֹרָה, א"ב
12 מאותיות גדולות, וא"ב מאותיות
13 קטנות (כמובא בַּסְּפָרִי
14 הַמְּסוֹרָה ספרים בהם הועברו
15 במסורת מדור לדור אופן וצורת
16 כתיבת האותיות בתורה).
17 וְהָאֶל"ף דְּאֲתָנֹן זַעֲרִין
18 הִיא הָאֶל"ף דְּוִיקְרָא הָא'
19 שְׂשִׁיכַת לאותיות הקטנות, היא
20 הָא' שֶׁל וִיקְרָא וְהָאֶל"ף
21 דְּאֲתָנֹן רַבְרִבִּין הָא' שְׂשִׁיכַת

22 לאותיות הגדולות הִיא בְּדַבְרִי
23 הַיָּמִים בְּתַחֲלָתוֹ, בַּסְּפֹר
24 תּוֹלְדוֹת הַמִּין הַמְּדַבֵּר
25 בַּסֵּפֶר דַּבְרֵי הַיָּמִים בְּתַחֲלָתוֹ
26 מִסּוֹפֵר אוֹדוֹת תּוֹלְדוֹת הָעוֹלָם,
27 דְּכַתִּיב שָׁם אָדָם שֶׁת
28 אָנוּשׁ, וְהָאֶל"ף דְּאָדָם
29 הִיא אֶל"ף רַבְתִּי
30 וְצִרְיָף לְהִבִּין⁴.
31 א. מֵה שֶׁהָאֶל"ף דְּוִיקְרָא
32 הִיא אֶל"ף זַעֲרִיא. ב. גַּם
33 צִרְיָף לְהִבִּין מֵה שֶׁמְּדִיק
34 בְּלִקְוֵי תוֹרָה שָׁם, וּמִבִּיא
35 מֵה שֶׁכְּתוּב בַּזֶּהָר (פְּרָשֶׁת
36 וַיִּרְא⁵) דְּכַתִּיב וַיִּקְרָא אֶל
37 מֹשֶׁה וְלֹא קָאָמַר מֵאֵן

38 הָיָה [=ולא אומר מי הוא
39 הקורא], שְׁלֹא נֶאֱמַר מִי
40 הוּא הַקּוֹרֵא⁶ בַּשּׁוּנָה
41 מֵאֲבָרְהָם אֲבִינוּ שֶׁלִּגְבִּי נֶאֱמַר
42 וַיִּקְרָא מֵלֶאךָ ה' אֶל אֲבָרְהָם
43 שֶׁהֵמְלֵאךְ הוּא הַקּוֹרֵא. ג. גַּם
44 צִרְיָף לְהִבִּין⁷ בְּכָל־לֹא
45 הָעֵנִין שֶׁנֶּאֱמַר כָּאֵן וַיִּקְרָא

בס"ד. ש"פ ויקרא, ה' ניסן, ה'תש"מ

(הנחה בלתי מוגה)

וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר¹,
וּמַדִּיק רַבִּינוּ הִזְקֵן בְּלִקְוֵי תוֹרָה² בְּמָה שֶׁהָאוֹת
אֶל"ף שֶׁבְּתַבְתָּ וַיִּקְרָא הִיא אֶל"ף זַעֲרִיא. דְּהִנֵּה³ יֵשׁ ג'
מִיָּנִי אוֹתִיּוֹת, אֲתָנֹן רַבְרִבִּין וְאֲתָנֹן בְּנוֹנִים וְאֲתָנֹן זַעֲרִין,
וְכָל הַתּוֹרָה נִכְתְּבָה בְּאֲתָנֹן בְּנוֹנִים, וְיֵשׁ בָּהּ א"ב מֵאֲתָנֹן
רַבְרִבִּין וְא"ב דְּאֲתָנֹן זַעֲרִין (כמובא בַּסְּפָרִי הַמְּסוֹרָה).
וְהָאֶל"ף דְּאֲתָנֹן זַעֲרִין הִיא הָאֶל"ף דְּוִיקְרָא וְהָאֶל"ף
דְּאֲתָנֹן רַבְרִבִּין הִיא בְּדַבְרֵי הַיָּמִים בְּתַחֲלָתוֹ, בַּסְּפֹר
תּוֹלְדוֹת הַמִּין הַמְּדַבֵּר, דְּכַתִּיב שָׁם אָדָם שֶׁת אָנוּשׁ,
וְהָאֶל"ף דְּאָדָם הִיא אֶל"ף רַבְתִּי. וְצִרְיָף לְהִבִּין⁴, מֵה
שֶׁהָאֶל"ף דְּוִיקְרָא הִיא אֶל"ף זַעֲרִיא. גַּם צִרְיָף לְהִבִּין מֵה
שֶׁמְּדִיק בְּלִקְוֵי תוֹרָה שָׁם, וּמִבִּיא מֵה שֶׁכְּתוּב בַּזֶּהָר
(פְּרָשֶׁת וַיִּרְא⁵) דְּכַתִּיב וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וְלֹא קָאָמַר מֵאֵן
הָיָה, שְׁלֹא נֶאֱמַר מִי הוּא הַקּוֹרֵא⁶. גַּם צִרְיָף לְהִבִּין⁷
בְּכָל־לֹא הָעֵנִין שֶׁנֶּאֱמַר כָּאֵן וַיִּקְרָא גו' וַיְדַבֵּר, שֶׁקְּדָמָה
קְרִיאָה לְדַבּוּר⁸, דְּלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹכֵן, מֵהוּ הָעֵנִין בָּזָה.
וּבַפֶּרֶט שֶׁפְּסוּק זֶה מְדַבֵּר בְּמֹשֶׁה רַבִּינוּ, דְּבִשְׁלָמָא בְּאָדָם
אַחֵר יֵשׁ לֹאמֹר שֶׁהִקְרִיאָה צִרְיָכָה לְהִיּוֹת כְּהִנֵּה לְהַדְבּוּר,
אַבְל מֹשֶׁה רַבִּינוּ הָיָה מוֹכֵן תְּמִיד לְהַדְבּוּר, וּכְמוֹ
שֶׁכְּתוּב⁹ וְאַתָּה פֹה עֹמֵד עִמָּדִי גו', וּבַפֶּרֶט עַל פִּי
הַיָּדוּעַ¹⁰ שֶׁמֹּשֶׁה רַבִּינוּ הִיָּה עֹמֵד עַל עִמָּדוֹ בַּעַת
הַנְּבִיאָה, הִיָּנוּ שְׁגָם גּוֹפּוֹ הִיָּה כְּלִי לְקַבֵּל הַנְּבִיאָה. וְהִנֵּה
הַתּוֹרָה הִיא נִצְחִית¹¹, וּבַפֶּרֶט בְּעֵנִין הַהוּרָאָה שֶׁבָּהָ¹²,
שֶׁכָּל הוּרְאוּתֶיהָ הֵן הוּרְאוֹת נִצְחִיּוֹת בְּעִבּוּדַת הָאָדָם,

(1) ריש פרשתנו. (2) ריש פרשתנו. (3) ד"ה זה תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע'
רלד) ותש"ה (סה"מ תש"ה ס"ע 130 ואילך). וראה גם לקו"ת שם.
(4) ראה ד"ה הנ"ל. (5) ח"א קס, סע"ב. (6) ראה גם רד"ה זה תרע"ה
(המשך תער"ב ח"ב ע' תתקי). (7) רד"ה הנ"ל תרע"ה, תרע"ח, תש"ה.
ועוד. (8) תו"כ ופרש"י עה"פ. (9) ואתחנן ה', כח. וראה רמב"ם הל'
יסוה"ת פ"ז ה"ו. פיהמ"ש לסנהדרין פרק חלק יסוד השביעי.
(10) רמב"ם הל' יסוה"ת שם. וראה גם פיהמ"ש שם. (11) תניא רפי"ז.
(12) ראה זח"ג נג, ב.

46 אֶל מֹשֶׁה גו' וְלֹא נֶאֱמַר מִיָּהוּ הַקּוֹרֵא, וּמִיד אַחֵר כֵּךְ בְּאוֹתוֹ פְּסוּק נֶאֱמַר וַיְדַבֵּר
47 ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר, שֶׁקְּדָמָה קְרִיאָה לְדַבּוּר⁸, דְּלִכְאוּרָה
48 אֵינוֹ מוֹכֵן, מֵהוּ הָעֵנִין בָּזָה הַמְּפָרְשִׁים מִבְּאָרִים כִּי הַקְדַּמַת הַקְרִיאָה
49 לְדַבּוּר הִיא מִשּׁוּם הִיּוֹת הַקְרִיאָה לְשׁוֹן חִיבָה וְיִזְרוּ, וּמִכָּאֵן נִלְמַד עֵינִין זֶה כָּל
50 דִּיבּוּרֵי ה' אֶל הַנְּבִיאִים, שֶׁתַּחֲלִילָה
51 קוֹדֶמַת הַקְרִיאָה כְּמוֹ שְׁמוּאֵל
52 שְׁמוּאֵל מֹשֶׁה מֹשֶׁה, וְרַק אַחֵר
53 מִכֵּן פּוֹתַח ה' בַּעֲיָקָר דִּיבּוּרוֹ עִם
54 הַנְּבִיאִים – עֵינִין שֶׁל צִיּוּר אוֹ אַחֲרָה
55 וְכו', אֲךָ לֹא מוֹכֵן מִדּוּעַ נִלְמַד
56 דְּבַר זֶה דּוּקָא כִּאֵן בַּפְּרָשָׁה
57 הַקּוֹרְבָנוֹת. וּבַפֶּרֶט שֶׁפְּסוּק
58 זֶה מְדַבֵּר בְּמֹשֶׁה רַבִּינוּ,
59 דְּבִשְׁלָמָא [=] אִם נֶאֱמַר.
60 שְׁמוּדוּבֵר] בְּאָדָם אַחֵר יֵשׁ
61 לֹאמֹר שֶׁהִקְרִיאָה צִרְיָכָה
62 לְהִיּוֹת כְּהִנֵּה לְהַדְבּוּר
63 שֶׁהִקְרִיאָה בִּאֵה לִזְרוֹ וּלְעוֹרְרוֹ
64 לְהַתְכוּנֵן לְקִרְאָת הַדִּבּוּר, אַבְל
65 מֹשֶׁה רַבִּינוּ הָיָה מוֹכֵן
66 מוֹכֵן תְּמִיד לְהַדְבּוּר,
67 וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב⁹ וְאַתָּה פֹה
68 עֹמֵד עִמָּדִי שְׁמֹשֶׁה תְּמִיד
69 עוֹמֵד דִּירוּךְ, מוֹכֵן וּמוֹזְמֵן לְהַתְנַבֵּא
70 כְּמוֹ מִלֹּאכִי הַשֶּׁרֶת, שְׁלֹא כִשְׁאֵר
71 הַנְּבִיאִים שְׂאִינִם מִתְנַבְּאִים בַּעַת
72 שִׁירָצוֹ גו', וּבַפֶּרֶט עַל פִּי
73 הַיָּדוּעַ¹⁰ שֶׁמֹּשֶׁה רַבִּינוּ
74 הִיָּה עוֹמֵד עַל עִמָּדוֹ בַּעַת
75 הַנְּבִיאָה, הִיָּנוּ שְׁגָם גּוֹפּוֹ
76 הִיָּה כְּלִי לְקַבֵּל הַנְּבִיאָה
77 שְׁלֹא כִשְׁאֵר כָּל הַנְּבִיאִים שֶׁהִיוּ
78 יִרְאִים, נִבְהִלִים, וְנוֹפְלִים עַל
79 פְּנֵיהֶם וּמֵאֲבָדִים עֲשִׁתּוֹנוֹתֵיהֶם
80 בַּעַת הַתְּנַבְּאוֹתָם, מֵה שְׂאִין כֵּן
81 מֹשֶׁה רַבִּינוּ הִיָּה נֶאֱמַר עוֹמֵד עַל
82 עִמָּדוֹ וּמִקְבֵּל אֶת דְּבַר ה' בַּעַת
83 הַנְּבִיאָה עַל דֶּרֶךְ שְׂאִין אֲדָם נִבְהֵל
84 לְשִׁמוּעַ דַּבְרֵי חִבְרוֹ. וְהִנֵּה
85 הַתּוֹרָה הִיא נִצְחִית¹¹,
86 וּבַפֶּרֶט בְּעֵנִין הַהוּרָאָה
87 שֶׁכָּל הוּרְאוּתֶיהָ
88 הֵן הוּרְאוֹת נִצְחִיּוֹת
89 בְּעִבּוּדַת הָאָדָם, שֶׁעֲבֻדָּתוֹ
90 אֶת בּוֹרְאוֹ הִיא תְּכֵלֶת

ביאור בדרך אפשר

1 בְּרִיאָתוֹ כְּמֵאֲמָר¹³ אֲנִי נִבְרָאתִי לְשֵׁמֶשׁ אֶת קוֹנִי (בוראי), וְעַל
2 דְּרָף זֶה בְּכָל עֲנִינִים אֵלֶּה יש להסיק מכל הנאמר הוראה לכל מקום ולכל
3 זמן בעבודת ה' של כל אחד ואחד מישראל.
4 וְיֻכַּן כָּל זֶה בְּהִקְדָּים מֵה שְׁאֲמָרוֹ רַ"ל¹⁴ עַל הַפְּסוּק¹⁵ המדבר
5 אודות זמן השראת השכינה
6 במשכן, שאז חזרה וירדה 1
7 השכינה לשכון בעולם הזה 2
8 בְּאֵתִי לִגְנִי לִגְנוּנִי זהו 3
9 מאמר השכינה שכביכול אומרת: 3
10 אני חוזרת לעולמי (לגני) למקום 4
11 שממנו נסתלקתי לְמָקוֹם 5
12 שְׁהִיָּה עֲקָרִי בַּתְּחִלָּה, 6
13 דְּעֻקְרָ שְׂכִינָה בַּתְּחִלָּה 7
14 הִיָּתָה הַשְּׂכִינָה בַּתְּחִלָּה הִיָּתָה 8
15 בעולם הזה וזהו מקומה. אֲבָל 9
16 זֶהוּ עֲנִין הַבְּרִיאָה מִצַּד 10
17 עֲצָמָה מִתְּחִלָּה שֶׁרָתָה הַשְּׂכִינָה 11
18 בעולם הזה בדרך מלמעלה 12
19 למטה מצד היות הבריאה מעשה 13
20 ידי הבורא, וְצִרְיָה לְהִיּוֹת 14
21 בְּזֶה גַם עֲבוּדַת הָאָדָם 15
22 תְּכִלִּית כוונת הבריאה היא 16
23 עבודת האדם מלמטה למעלה 17
24 לפעול השכנת השכינה בעולם 18
25 בכוחות עצמו על ידי קיום 19
26 תומ"צ (דאני נבראתי 20
27 לְשֵׁמֶשׁ אֶת קוֹנִי שהרי כל 21
28 מטרת בריאת האדם היא לשמש 22
29 את בוראו, פנ"ל) לְהוֹסִיף 23
30 אֲוֵרוֹת¹⁶ עבודת האדם פועלת 24
31 חידוש גמור על ידי תוספת

32 אורות עליונים יותר בבריאה, וזה נעשה עַל יְדֵי הַתּוֹרָה. וְהִינוּ דָּגָם
33 כְּאֶשֶׁר עֲקָר שְׂכִינָה בַּתְּחִלָּה הִיָּתָה, הִנֵּה עַל יְדֵי עֲנִין הַתּוֹרָה
34 שהיה גם בתחילת הבריאה נִמְשָׁךְ אֶז תּוֹסֵפוֹת אֲוֵרוֹת הַתּוֹרָה היא
35 פנימיות הכוונה של בריאת העולם, כפי שאמרו חז"ל שהעולם נברא 'בשביל
36 התורה ובשביל ישראל שנקראו ראשית', היינו שעל ידי התורה נמשך לעולם
37 אור עליון אשר הוא נעלה לאין ערוך מהאור המקיים את העולם מצד עצמו.
38 וְכִידּוּעַ שְׂאֵלָפִים שָׁנָה קְדָמָה תּוֹרָה לְעוֹלָם¹⁷ חז"ל מדרגשים את
39 קדימת התורה לעולם לא רק במעלה אלא גם בזמן, כִּי גַם בַּתְּחִלָּת
40 הַבְּרִיאָה הָיָה עֲנִין הַתּוֹרָה. וְעַל יְדֵה נִמְשָׁךְ תּוֹסֵפוֹת אֲוֵרוֹת

ביאור בדרך אפשר

41 כבר בתחילת הבריאה, היתה קיימת התורה על מנת שעל ידה תוספת
42 אור. וְזֶהוּ מֵה שְׂכִינָה¹⁸ וְיִנְיָהוּ (את אדם הראשון) בְּגֵן עֵדֶן
43 לְעִבְדָּה וּלְשִׁמְרָה, וּפְרָשׁוֹ רַ"ל¹⁹ את המילים 'לעבדה', 'ולשמרה':
44 לְעִבְדָּה אֵלֶּה רַמ"ח מְצוֹת עֲשֵׂה וּלְשִׁמְרָה אֵלֶּה שְׁס"ה מְצוֹת
45 לֹא תַעֲשֶׂה, הִינוּ שָׁגָם
46 בְּגֵן עֵדֶן, וּבְגֵן עֵדֶן
47 מְקָדָם, לְפָנֵי הַחֹטָא, הִנֵּה
48 עַל יְדֵי הַעֲבוּדָה וּשְׁמִירָה
49 בְּקִיּוֹם רַמ"ח מְצוֹת עֲשֵׂה
50 וְשְׁס"ה מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה,
51 נִמְשָׁךְ תּוֹסֵפוֹת אֲוֵרוֹת עוֹד
52 לְפָנֵי הַחֹטָא נִתְּנוּ לְאָדָם הָרִאשׁוֹן
53 מצוות כדי שעל ידם ימשיך
54 תוספת אור בבריאה.
55 וְכַמְבוֹאֵר בְּכַמָּה
56 מְקוֹמוֹת²⁰ הַחֲדוּשׁ
57 דְּתוֹרָה בְּגֵן עֵדֶן, שֶׁהוּא
58 עֲנִין הַשְּׂגָת הַמְּצִיאוֹת
59 בדוגמת ראייה (שעניינה ודאות
60 גמורה) שעצם מהות הדבר כמו
61 שהוא מצד עצמו, "בא" ומתגלה
62 לעיני האדם. שלכן אמרו חז"ל
63 'צדיקים יושבים ונהנים מזיו
64 השכינה', כִּי שְׁלִימוֹת הַהִנָּה
65 והתענוג אצל נברא הוא דווקא
66 כאשר משיג את מהות הדבר
67 וְלֹא רַק יָדִיעַת הַמְּצִיאוֹת
68 בדוגמת שמיעה והבנה, שעניינה
69 הוא התקרבות האדם אל מציאות
70 הדבר בידיעתו המוגבלת. כמו
71 הוראה רק את זיו אורה של
72 השמש ומסיק בשכלו ובהבנתו כי מציאות האור, מעיד בהכרח על קיום
73 מציאותו של 'מאור' (מקור האור) שזהו רק ידיעת ה'מציאות' של השמש,
74 ולכן בגן עדן מאיר, גְּלוּי ג' רִאשׁוֹנוֹת המורה על שלימות ענין המוחין,
75 היינו שבג"ע ישנה השגת המהות האלוקית וְלֹא רַק הַגְּלוּי דְּז'
76 תְּחִלָּתוֹת המורה על גילוי שישה מידות בלבד. וְהִנֵּה כְּכָל עֲבוּדָה
77 צִרְיָה לְהִיּוֹת הָאֵתְעָרוּתָא דְּלַעֲלֵא לְעוֹרֵר אֶת הָאָדָם²¹ קודם
78 עבודת האדם בכוחות עצמו, צריכה להיות התעוררות מלמעלה היינו השראה
79 עליונה המביאה אותו להתעוררות מצידו, וְזֶהוּ מֵה שְׂכִינָה וְיִנְיָהוּ
80 (שהקב"ה הניח את האדם בגן עדן) גו' שֶׁהוּא עֲנִין הָאֵתְעָרוּתָא

(13) קידושין בסופה. (14) שהש"ר פ"ה, א. (15) שה"ש ה, א. (16) ראה גם ד"ה באתי לגני תשי"א פ"ה (תורת מנחם – סה"מ באתי לגני ח"א ע' י; ע' יז). (17) ראה מדרש תהלים עה"פ צ, ד. ב"ר פ"ח, ב. ועוד. (18) בראשית ב, טו. (19) ראה יל"ר עה"פ. זח"א כז, א. תקנ"ז תכ"א קרוב לסופו (סב, א). ובכ"מ. (20) ד"ה ועתה אם שמוע תר"ס (סה"מ תר"ס ע' קלא ואילך). ד"ה תקעו תרצ"ד (תשי"א) פ"ג (סה"מ תשי"א ע' 9). וראה תו"א ר"פ תצוה. ד"ה זה היום תרס"ו. (21) סד"ה הנ"ל תרע"ה ותרע"ח. לקו"ת פרשתנו ג, א.

ביאור בדרך אפשר

1 דְּלַעֲלֵא הַמְעוֹרֶרֶת אֶת הָאָדָם לְמִטָּה, וְגַם וַיִּנְיַחְהוּ הוּא (גם)
 2 מְלִשׁוֹן חֲנִיָּה וּכְתִיב²² עַל פִּי ה' יַחֲנוּ, וְאֵיתָא [=מובא]
 3 בַּגְמָרָא²³ כִּינן דְּכְתִיב עַל פִּי ה' יַחֲנוּ כו' כְּמֵאן דְּקָבִיעַ לְהוּ
 4 דְּמִי [=החניות נחשבות להם כמקום של קבע. כיוון שחניית בני ישראל
 5 במדבר היתה על פי ה', אזי
 6 מהווה החנייה עצמה ענין של
 7 קבע], וְכִינן שֶׁהַחֲנִיָּה בְּגוֹן
 8 עֲדוֹן (כְּפִשְׁטוֹת) הִיְתָה עַל
 9 מְנַת לִישָׁאָר שָׁם
 10 בְּקָבִיעוֹת (אלא רק שנפסקה
 11 על ידי החטא), הָרִי זֶה עַל
 12 פִּי ה' אֲתַעְרוֹתָא דְּלַעֲלֵא
 13 תַּחֲלָה נִתְבָּאר שְׁגַם בְּגוֹן עֲדוֹן
 14 יִשְׁנָה עֲבוֹדַת הָאָדָם בְּקִיּוֹם
 15 הַמְצוּוֹת, וּבִמְצַעוֹת עֲבוֹדָה זו
 16 נִפְעַל חִידוּשׁ בְּעוֹלָם, הֵינּוּ
 17 תוֹסֶפֶת אִוֹרוֹת שְׁאִינִם מֵאִירִים
 18 בְּבִרְיָאָה מִצַּד עֲצֻמָּה. וְהִנְתִּינָת
 19 כּוֹחַ לְעִבְדוּתָהּ שֶׁל הָאָדָם הִיא
 20 הַהֲשָׂרָאָה הַעֲלִינָה שֶׁל דְּרָגָה
 21 הַשְּׁגָתָה הַמֵּהוּת הַמֵּאִירָה בְּגוֹן עֲדוֹן
 22 הַמְעוֹרֶרֶת אֶת הָאָדָם.
 23 וְהִנֵּה כָּל זֶה הִיָּה בְּתַחֲלָת
 24 הַבְּרִיָּאָה, אָכֵל עַל יְדֵי
 25 חֲטָא עֵץ הַדַּעַת וְכו',
 26 נַעֲשִׂית יִרְדָּה בְּעוֹלָם,
 27 וְכַדָּאִיתָא בַּמְדָּרָשׁ²⁴
 28 (הוּבָא בְּמֵאמָר
 29 הַלּוּלָא²⁵, וְיֵהִי
 30 בְּשִׁלְשִׁים שָׁנָה²⁶), דְּעַל
 31 יְדֵי חֲטָא עֵץ הַדַּעַת שְׁאֵד
 32 הָרָאשׁוֹן אֲכָל מֵעַץ הָרֵעַת
 33 נִסְתַּלְקָה הַשְּׂכִינָה מֵאֶרֶץ
 34 לְרִקִּיעַ וְכו' וְעַל יְדֵי חֲטָא
 35 הָדוֹרוֹת הַבָּאִים עַד לִימֵי אַבְרָהָם אֲבִינוּ נִסְתַּלְקָה הַשְּׂכִינָה מִרְקִיעַ לְרִקִּיעַ עַד
 36 שְׁנִסְתַּלְקָה לְרִקִּיעַ הַזֶּה, וְאַחֲרֵי כֵן עָמְדוּ שְׂבָעָה צְדִיקִים אַבְרָהָם,
 37 יִצְחָק, יַעֲקֹב, לֹוִי, קָהֵת, עֲמֶרֶם, וְמִשֶּׁה וְהוֹרִידוּ אֶת הַשְּׂכִינָה מִלְּמַעְלָה
 38 לְמִטָּה, עַד כִּי מִשֶּׁה שָׁהוּא הַשְּׂבִיעִי, וְכָל הַשְּׂבִיעִין

ביאור בדרך אפשר

39 חֲבִיבִין²⁷, הוֹרִידָה מִרְקִיעַ הָא' לְמִטָּה בְּאֶרֶץ הַיָּם הַשְּׂכִינָה
 40 בְּמִשְׁכָּן. וְעָקָר גְּלוּי אֱלֻקוֹת הִיָּה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, דְּכְתִיב²⁸ וְעָשׂוּ
 41 לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנִתִּי בְּתוֹכָם עַל יְדֵי הַמִּשְׁכָּן שׁוֹרָה הַשְּׂכִינָה בְּעוֹלָם הַזֶּה.
 42 דְּהִקְמַת הַמִּשְׁכָּן הִיְתָה בְּרָאשׁ חֲדָשׁ נִיסָן (כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב
 43 בְּפָרָשַׁת הַשְּׁבַת שֶׁעֲבָרָה²⁹
 44 בְּיוֹם הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן
 45 בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ (רָאשׁ חוֹדֶשׁ
 46 נִיסָן) תָּקִים אֶת מִשְׁכָּן
 47 אֹהֶל מוֹעֵד, וּכְתִיב אַחֲרֵי
 48 כֵן³⁰ וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ
 49 הָרִאשׁוֹן גו' בְּאֶחָד
 50 לַחֹדֶשׁ הוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן.
 51 שְׁהוּא יוֹם הַשְּׁמִינִי
 52 לְמִלּוּאִים³¹ (לְאַחֲרֵי ז'
 53 יְמֵי הַמִּלּוּאִים) בְּכ"ג בָּאֲדָר
 54 הַחֲלוּ שְׁמוֹנֶת יְמֵי הַמִּלּוּאִים,
 55 וּבְמִשְׁכָּן שְׁבַע יָמִים הִקִּימוּ מִדִּי
 56 יוֹם אֶת הַמִּשְׁכָּן, וּמִשְׁלָא שְׂרָתָהּ
 57 בּוֹ הַשְּׂכִינָה, פִּירְקוּהוּ שׁוֹב בּוֹ
 58 בְּיוֹם, עַד אֲשֶׁר בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי
 59 לְמִלּוּאִים (בְּרָאשׁ חוֹדֶשׁ נִיסָן)
 60 הוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן וּשְׂרָתָהּ בּוֹ
 61 הַשְּׂכִינָה, וְכַמְּבֹאֵר בְּכַמָּה
 62 מְקוֹמוֹת³² מַעֲלַת הָעֲנָנִין,
 63 שֶׁשְּׁמִינִי הוּא שׁוֹמֵר אֶת
 64 הַהֲקָף הַמְסַפֵּר שְׁבַע מוֹרָה עַל
 65 הָאוֹר הָאֱלֹוִקִי הַמֵּהוּוֹת אֶת
 66 'הַהֲנַחָה הַטְּבַעִית' שֶׁבְּגָדֵי הַזֶּמֶן
 67 וְהַמְקוֹם שְׁבַעוֹלָם, דּוּגְמַת שְׁבַעַת
 68 יְמֵי הַשְּׁבֻעַ שְׁחֹזְרִים עַל עֲצֻמָּם
 69 מִדִּי שְׁבֻעַ בְּשָׁבוֹעַ, וְהַשְּׁמִינִי
 70 שְׁהוּא נִעְלָה מִמְּסַפֵּר שְׁבַע, מוֹרָה
 71 עַל עֲנִין 'הַהֲנַחָה הַנִּיִּסִּית', שְׁהִיא
 72 הַמִּשְׁכָּת אֹור אֵין סוֹף שֶׁלְּמַעְלָה
 73 מְגִדֵּי הָעוֹלָם וְשׁוֹמֵר אֶת הַהֲקָף, וְיִתִּירָה מִזֹּו אֲמָרוֹ רַ"ל³³ שְׁאִוְתוֹ
 74 הַיּוֹם נָטַל עֶשְׂרֵי עֶשְׂרֹת מוֹרָה עַל שְׁלִימוֹת דְּרָגָתוֹ שֶׁל מִשֶּׁה שְׁהִיא
 75 הַתְּגַלּוּת סְפִירַת הַכֶּתֶר, וּכְמֵבֹאֵר³⁴ שְׁהוּא עֲנָנִין נִעְלָה יוֹתֵר גַּם מֵעֲנָנִין
 76 הַשְּׁמִינִי בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי הַתְּגַלּוּת דְּרָגָה שֶׁלְּמַעְלָה מִשְּׁמִינִי, בְּחִינַת 'עֶשְׂרֵי עֶשְׂרֹת'

(22) בהעלותך ט, יח. כ. כג. (23) עירובין נה, ב. (24) שהש"ר שם. (25) ד"ה באתי לגני הישי"ת בתחלתו. (26) יחזקאל א, א. וראה קצוה"ע לתניא ע' עו. לקו"ש ח"ב ע' 591 ואילך. ח"ד ע' 1323 ואילך. לקוטי לוי"צ אגרות ע' רעז. (27) ויק"ר פכ"ט, יא. (28) תרומה כה, ח. (29) פקודי מ, ב. (30) שם, יז. (31) תו"כ ופרש"י ר"פ שמיני. מסדר עולם פ"ז. וכ"ה גם בשבת פז, ב. ועוד. (32) שו"ת הרשב"א ח"א ס"ט. ד"ה ויהי ביום השמיני תש"ד פ"א (סה"מ תש"ד ע' 193 ואילך). תש"ה פ"ב (סה"מ תש"ה ע' 169). (33) מקומות שבהערה 31. (34) סד"ה ויהי ביום השמיני הנ"ל. וראה גם אוה"ת שמיני ע' כה.

ביאור בדרך אפשר

1 שנטל משה רבינו, **בַּחֲנִינָה עָלַי עֲשׂוֹר**³⁵ על דרך מאמר רז"ל כינור של בית
2 המקדש של ז' נימין, לימות המשיח של שמונה נימין ולעתיד לבוא יהיה
3 הכינור של בית המקדש של עשרה נימין **שְׁלֹמֶעֱלָה מִבְּחִינַת לְמַנְצָח**³⁶
4 **עַל הַשְּׂמִינִית** מזמור שכתב דוד אודות מעלת מצוות מילה הנעשית ביום
5 השמיני ללידה³⁷. **וְעַל יוֹם**
6 **זֶה יוֹם הַשְּׂמִינִי** הוא ראש חודש
7 ניסן **נֶאֱמַר**³⁸ **הַחֹדֶשׁ הַזֶּה**
8 **לָכֶם גּוֹ', וְנִתְבָּאֵר לְעִיל**
9 **(בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל הַחֹדֶשׁ)**
10 **שֶׁזָּהוּ עֲנִין הַהִמְשָׁכָה**
11 **מִלְמַעְלָה מֵהַצְמָצוֹם.**
12 נתבארה מעלת הגילוי של הקמת
13 המשכן ביום השמיני על ידי משה
14 שהמשיך בזה את השכינה חזרה
15 למטה בארץ. ביום זה נתגלה
16 למשה דרגא שלמעלה משמיני
17 בחינת עשר עטרות. עתה יבאר
18 את ענין הקרבנות שהקריבו
19 במשכן הנוגעת גם עתה בזמן
20 הגלות לעבודת כל יהודי.
21 **אָמְנָם זָהוּ עֲנִין הַמְשָׁכָן**
22 **מִצַּד עֲצָמוֹ, וְצִירָהּ לְהִיּוֹת**
23 **בְּזֶה עֲבוֹדַת הָאָדָם, וְזָהוּ**
24 **מָה שֶׁכָּתוּב**³⁹ **אָדָם כִּי**
25 **יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָן לַה' גּוֹ'**
26 **הַמִּטְרָה וְהַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל**
27 **הַקּוֹרְבָן, לִשׁוֹן קִירֹב, הוּא**
28 **שִׁיהוּדִי צִירָהּ לַעֲסוֹק בְּקִירֹב כֹּל**
29 **הַכּוֹחוֹת וְהַחוּשִׁים לַעֲבוֹדַת ה'.**
30 **דִּהְיָה נּוֹסֵף לָזֶה מָה**
31 **שֶׁהִמְשָׁכָן הָיָה בְּשִׁבִּיל**
32 **הַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה כְּמוֹ**
33 **שֶׁכָּתוּב וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ**
34 **וְשִׁכְנֹתִי בְּתוֹכָם**⁴⁰ **שִׁיהוּ**
35 גילוי אלוקות על ידי השראת השכינה במשכן, **יֵשׁ בּוֹ עוֹד עֲנִין עַל דֶּרֶךְ**
36 **מָה שֶׁכָּתוּב הַרְמַב"ם**⁴¹ **בְּנוֹגֵעַ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, מִצָּנוֹת עֲשֵׂה**
37 **לַעֲשׂוֹת בֵּית לַה' מוֹכֵן לְהִיּוֹת מִקְרִיבִים בּוֹ הַקְּרִבָּנוֹת** עיקר
38 הכוונה בציווי לבנות בית ל' הינה הקרבת הקרבנות בבית זה. וְזָהוּ מָה
39 **שֶׁאֲחָרֵי סְפּוּר הֶקְמַת הַמְשָׁכָן (בְּפֶרֶשֶׁת פְּקוּדֵי) מְדַבֵּר בְּכָתוּב**
40 **(בְּפֶרֶשֶׁת וַיִּקְרָא) בְּעֲנִין הַקְּרִבָּנוֹת. וְעַל יְדֵי הַקְּרִבָּנוֹת, שֶׁהוּא**

ביאור בדרך אפשר

41 **עֲנִין הָאֲתַעְרוּתָא דְלִתְתָּא** עבודת התחתון. הקרבת הקרבנות על ידי
42 האדם, **מְגִיעִים לְמָקוֹם שְׁלֹמֶעֱלָה מֵעֲנִין הַמְשָׁכָן שֶׁמִּצַּד עֲצָמוֹ,**
43 **וּכְסִיּוֹם הַכָּתוּב**⁴² **רֵיחַ נְחוּחַ לַה', וְאָמְרוּ רַז"ל**⁴³ **נַחַת רוּחַ**
44 **לְפָנַי שְׁאִמְרָתִי וְנַעֲשֶׂה רְצוֹנִי, וְכַמְבּוֹאֵר בְּאֵרוּכָה בְּהִמְשָׁךְ**
45 **וְכָכָה**⁴⁴ **שֶׁהוּא עֲנִין נַחַת**
46 **רוּחַ לְבוֹרָא שְׁלֹמֶעֱלָה**
47 **מִנַּחַת רוּחַ לְנִבְרָא הַבוֹרָא**
48 **נָתַן לָאָדָם מִצּוֹת קִרְבָּנוֹת וּבִזֵּה**
49 **הַעֲנִין לְנִבְרָא הַמוֹגְבֵּל אֶת הַכּוֹחַ**
50 **וְהַיִּחוּל לְגִרוֹם נַחַת רוּחַ לְבוֹרָא**
51 **שֶׁהוּא אֵין סוֹף, כְּדוֹגְמַת נִיחוּחוֹת**
52 **הָרִיחַ שְׁעוּלִים לְמַעְלָה, וַיִּתְּיָרָה**
53 **מִזֵּו, נַחַת רוּחַ לְפָנַי לִשׁוֹן**
54 **פְּנִימִיּוֹת, דְּרָגָא שְׁלֹמֶעֱלָה**
55 **מִבְּחִינַת בּוֹרָא. וְאַחֲרֵי כֵן**
56 **מִמְשִׁיךְ מִלְמַעְלָה לְמַטָּה,**
57 **נַחַת רוּחַ, מִלְשׁוֹן נַחֲוֹת**
58 **דְּרָגָא**⁴⁵ **=הַפְּחַת דְּרָגָא. וְאִז**
59 **נַעֲשֵׂה גַם 'נִיחוּחַ' מִלְשׁוֹן 'נַחֲוֹת**
60 **דְּרָגָא' שֶׁהִקְבָּה 'יֹרֵד וְשׁוֹרָה**
61 **לְמַטָּה, שׁוֹרָה הִיא תְּכִלִּית עֲבוֹדַת**
62 **הַקְּרִבָּנוֹת], שֶׁנִּמְשָׁךְ לְמַטָּה**
63 **לְהִיּוֹת עֲקָר שְׂכִינָה**
64 **בְּתַתּוֹנִים, שְׁתֵּאִיר בְּחִינָה**
65 **שְׁלֹמֶעֱלָה יוֹתֵר מִכְּפִי**
66 **שֶׁהִיָּה בְּתַחֲלַת הַבְּרִיאָה,**
67 **שֶׁהִיָּה בִּינְתָּיִם הָיָה עֲנִין**
68 **הַחֲטָאִים וְהִירִידָה,**
69 **וַיִּרִידָה זֶה הִיא צוּרָהּ**
70 **עֲלֶיהָ**⁴⁶ **הַחֲסִירוֹן וּמִיעוּט הָאוֹר**
71 **דְּלִמַּעְלָה הַנּוֹתֵן מָקוֹם לִירִידָה עַד**
72 **כְּדֵי חֲטָאִים וְעוֹנוֹת הוּא לְתַכְלִית**
73 **הַעִילִי הַעֲצוֹם שֶׁבְּעֲבוֹדַת הָאָדָם**
74 **בְּכוֹחַ עֲצָמוֹ. דּוּקָא עַל יְדֵי**
75 **הִירִידָה וְהַתִּיקוֹן הַבֹּא לְאַחֲרִיהָ נַעֲשִׂית הַנִּשְׁמָה 'מְהַלְכָּת' וְעוֹלָה לְמַעְלָה בְּעִילִי**
76 **רַב לֵאמֹר עֵרוֹךְ מִמַּעְמָדָה וּמַצְבָּה הַקּוֹדֵם. לְאַחֵר שֶׁנִּתְבָּאֵרָה מַעֲלַת עֲבוֹדַת**
77 **הַקְּרִבָּנוֹת בְּעֲבוֹדַת הָאָדָם שְׁעִנְיָה הַתְּקִרְבוֹת הָאָדָם לְבוֹרָאוֹ, וְעַל פִּי הָאִמּוֹר**
78 **לְעִיל שְׁקוּדֵם לְעֲבוֹדַת הַתַּחְתּוֹן צִרִיכָה לְהִיּוֹת אֲתַעְרוּתָא דְּלַעֲלָא שֶׁהִיא אֲשֶׁר**
79 **מַעֲוֵרַת אֶת הָאָדָם לְעַבֹּד עֲבוֹדָתוֹ, יֵבֵא עַתָּה בְּתוֹסֶפֶת בִּיאוֹר מִהוּ עֲנִינָה שֶׁל**
80 **נִתְיַנֵּת הַכּוֹחַ הַקּוֹדֵמַת לְעֲבוֹדָתוֹ שֶׁל הָאָדָם.**

(35) תהלים צב, ד. (36) שם יב, א. (37) ראה סידור קפט, סע"א ואילך. אוה"ת שם. סד"ה הנ"ל תש"ה. (38) בא יב, ב. וראה פסחים ו, ב. ממכילתא ופרש"י עה"פ בא שם, ג. (39) ויקרא שם, ב. (40) וראה רמב"ן ר"פ תרומה. (41) ריש ה' ביהב"ח. סהמ"צ מ"ע כ. (42) ויקרא שם, ט. (43) תו"כ ופרש"י עה"פ. (44) תרל"ז פ"ב ואילך. (45) ראה לקו"ת פינחס עו, א. שמע"צ צב, ד. (46) ראה גם ד"ה ע"כ יאמרו תרצ"א (סה"מ תרצ"א ע' שיו ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

47 דְּלַעֲלֵא הַנִּזְכָּר. עתה יבאר עילוי ההמשכה שפועלים ישראל על ידי
48 עבודתם
49 וְהַעֲנִין בַּעֲבוּדָה, דְּהִנֵּה כְּתִיב⁵⁰ שֶׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רִגְלֵי הָעָם
50 אֲשֶׁר אָנֹכִי בְּקִרְבִּי שֶׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף הַנִּשְׁמוֹת שֶׁהֵיוּ בִירֵידָה עֲצוּמָה לֵאחֹר
51 חטא המתאווים, דווקא הם

52 שהביאו לגילוי בחינת 'אנכי'
53 בקרבו של משה, דְּגַם בְּחִינַת
54 אָנֹכִי, שְׁלֹמֶעֱלָה אָפְלוּ
55 מִבְּחִינַת אָנִי רִאשׁוֹן וְאָנִי
56 אַחֲרוֹן וּמִבְּלַעֲדֵי אֵין
57 אֱלֹקִים⁵¹, בְּחִינַת

58 פְּנִימִיּוֹת הַקֹּדֶשׁ (פְּמִבּוֹאֵר
59 בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת⁵²), נִמְשָׁךְ
60 לְמִשְׁה רַבִּינוּ עַל יְדֵי רִגְלֵי
61 הָעָם⁵³, דְּרָגָא חֲכִי נִמּוּכָה
62 שְׂבַעֲם יִשְׂרָאֵל⁵⁴ מִשְׁה
63 רַבִּינוּ נִתְמַלֵּא עֲנוּה וְהִיא בְּתַכְלִית
64 הַשְּׁפִלוּת בְּעֲצוּמֵי מִפְּנֵי הִתְרוֹן שֶׁל
65 עֲבוֹדַת ה' דִּגְלִיִּים שְׂבַעֲם יִשְׂרָאֵל,
66 בְּאִשְׁרֵי גִילּוֹי בְּחִינַת 'אנכי' בְּקִרְבִּי
67 נִפְעֵלָה דווקא עַל יְדֵי רִגְלֵי הָעָם
68 — הִדְרָגָא חֲכִי נִמּוּכָה, בְּחִינַת
69 קִבְּלַת הָעוֹל בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת
70 בְּפִעֻלָּה, הֵיינו שְׁדִרְגַּת הָרֹאשׁ
71 (מִשְׁה) מִתְעַלָּה עַל יְדֵי עֲבוֹדַת
72 דְּרַגַּת הָרֹגֶל, כִּי יִשְׁנֻ בְּחִינַת
73 מִשְׁה בְּכָל אֶחָד
74 מִיִּשְׂרָאֵל⁵⁵. וְכִיּוֹן שְׂבַכְל
75 יִשְׂרָאֵל יִשְׁנֻ בְּחִינַת
76 מִשְׁה, לָכֵן נִמְשָׁךְ לְכָל
77 אֶחָד בְּחִינַת אֲתַעֲרוּתָא
78 דְּלַעֲלֵא, וְיִקְרָא אֶל מִשְׁה
79 הַמְעוֹרֶרֶת וּמִמְשִׁיכָה אֶת הָאָדָם
80 לְעִבּוּדָה מִצִּידוֹ, וְאַחֲרֵי כֵן עַל
81 יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד
82 בְּעִנְיַן הַקִּרְבָּנוֹת נִמְשָׁךְ
83 בְּחִינָה נִעְלִית יוֹתֵר גַּם
84 מִבְּחִינַת אֲתַעֲרוּתָא
85 דְּלַעֲלֵא.

86 וְהִנֵּה עַל פִּי פִתְגָם רַבִּינוּ
87 הַזֶּקֶן⁵⁶ שְׁצָרִיף לְחִיּוֹת
88 עִם הַזֶּמֶן הֵינּוּ עִם פִּרְשֵׁת
89 הַשְּׂבִיעַ לְלִמּוּד לַהֲפָנִים בְּחִי
90 הַיּוֹם יוֹם אֶת הַלֶּקֶח וּמוֹסֵר
91 הַהֶשְׁכֵּל, הַטְּמוּן בַּהוֹרָאוֹת
92 הַנִּלְמְדוֹת מִפְּרִשְׁת הַשְּׂבִיעַ,

93 וְהִנֵּה עַל פִּי פִתְגָם רַבִּינוּ
94 הַזֶּקֶן⁵⁶ שְׁצָרִיף לְחִיּוֹת
95 עִם הַזֶּמֶן הֵינּוּ עִם פִּרְשֵׁת
96 הַשְּׂבִיעַ לְלִמּוּד לַהֲפָנִים בְּחִי
97 הַיּוֹם יוֹם אֶת הַלֶּקֶח וּמוֹסֵר
98 הַהֶשְׁכֵּל, הַטְּמוּן בַּהוֹרָאוֹת
99 הַנִּלְמְדוֹת מִפְּרִשְׁת הַשְּׂבִיעַ,

100 וְהִנֵּה עַל פִּי פִתְגָם רַבִּינוּ

101 הַזֶּקֶן⁵⁶ שְׁצָרִיף לְחִיּוֹת

102 עִם הַזֶּמֶן הֵינּוּ עִם פִּרְשֵׁת

103 הַשְּׂבִיעַ לְלִמּוּד לַהֲפָנִים בְּחִי

104 הַיּוֹם יוֹם אֶת הַלֶּקֶח וּמוֹסֵר

105 הַהֶשְׁכֵּל, הַטְּמוּן בַּהוֹרָאוֹת

106 הַנִּלְמְדוֹת מִפְּרִשְׁת הַשְּׂבִיעַ,

107 וְהִנֵּה עַל פִּי פִתְגָם רַבִּינוּ

108 הַזֶּקֶן⁵⁶ שְׁצָרִיף לְחִיּוֹת

109 עִם הַזֶּמֶן הֵינּוּ עִם פִּרְשֵׁת

110 הַשְּׂבִיעַ לְלִמּוּד לַהֲפָנִים בְּחִי

111 הַיּוֹם יוֹם אֶת הַלֶּקֶח וּמוֹסֵר

112 הַהֶשְׁכֵּל, הַטְּמוּן בַּהוֹרָאוֹת

113 הַנִּלְמְדוֹת מִפְּרִשְׁת הַשְּׂבִיעַ,

114 וְהִנֵּה עַל פִּי פִתְגָם רַבִּינוּ

115 הַזֶּקֶן⁵⁶ שְׁצָרִיף לְחִיּוֹת

116 עִם הַזֶּמֶן הֵינּוּ עִם פִּרְשֵׁת

117 הַשְּׂבִיעַ לְלִמּוּד לַהֲפָנִים בְּחִי

118 הַיּוֹם יוֹם אֶת הַלֶּקֶח וּמוֹסֵר

119 הַהֶשְׁכֵּל, הַטְּמוּן בַּהוֹרָאוֹת

120 הַנִּלְמְדוֹת מִפְּרִשְׁת הַשְּׂבִיעַ,

121 וְהִנֵּה עַל פִּי פִתְגָם רַבִּינוּ

122 הַזֶּקֶן⁵⁶ שְׁצָרִיף לְחִיּוֹת

123 עִם הַזֶּמֶן הֵינּוּ עִם פִּרְשֵׁת

124 הַשְּׂבִיעַ לְלִמּוּד לַהֲפָנִים בְּחִי

125 הַיּוֹם יוֹם אֶת הַלֶּקֶח וּמוֹסֵר

126 הַהֶשְׁכֵּל, הַטְּמוּן בַּהוֹרָאוֹת

127 הַנִּלְמְדוֹת מִפְּרִשְׁת הַשְּׂבִיעַ,

128 וְהִנֵּה עַל פִּי פִתְגָם רַבִּינוּ

129 הַזֶּקֶן⁵⁶ שְׁצָרִיף לְחִיּוֹת

130 עִם הַזֶּמֶן הֵינּוּ עִם פִּרְשֵׁת

131 הַשְּׂבִיעַ לְלִמּוּד לַהֲפָנִים בְּחִי

132 הַיּוֹם יוֹם אֶת הַלֶּקֶח וּמוֹסֵר

133 הַהֶשְׁכֵּל, הַטְּמוּן בַּהוֹרָאוֹת

134 הַנִּלְמְדוֹת מִפְּרִשְׁת הַשְּׂבִיעַ,

135 וְהִנֵּה עַל פִּי פִתְגָם רַבִּינוּ

136 הַזֶּקֶן⁵⁶ שְׁצָרִיף לְחִיּוֹת

137 עִם הַזֶּמֶן הֵינּוּ עִם פִּרְשֵׁת

138 הַשְּׂבִיעַ לְלִמּוּד לַהֲפָנִים בְּחִי

139 הַיּוֹם יוֹם אֶת הַלֶּקֶח וּמוֹסֵר

140 הַהֶשְׁכֵּל, הַטְּמוּן בַּהוֹרָאוֹת

141 הַנִּלְמְדוֹת מִפְּרִשְׁת הַשְּׂבִיעַ,

142 וְהִנֵּה עַל פִּי פִתְגָם רַבִּינוּ

143 הַזֶּקֶן⁵⁶ שְׁצָרִיף לְחִיּוֹת

144 עִם הַזֶּמֶן הֵינּוּ עִם פִּרְשֵׁת

145 הַשְּׂבִיעַ לְלִמּוּד לַהֲפָנִים בְּחִי

146 הַיּוֹם יוֹם אֶת הַלֶּקֶח וּמוֹסֵר

147 הַהֶשְׁכֵּל, הַטְּמוּן בַּהוֹרָאוֹת

148 הַנִּלְמְדוֹת מִפְּרִשְׁת הַשְּׂבִיעַ,

149 וְהִנֵּה עַל פִּי פִתְגָם רַבִּינוּ

150 הַזֶּקֶן⁵⁶ שְׁצָרִיף לְחִיּוֹת

151 עִם הַזֶּמֶן הֵינּוּ עִם פִּרְשֵׁת

152 הַשְּׂבִיעַ לְלִמּוּד לַהֲפָנִים בְּחִי

153 הַיּוֹם יוֹם אֶת הַלֶּקֶח וּמוֹסֵר

154 הַהֶשְׁכֵּל, הַטְּמוּן בַּהוֹרָאוֹת

155 הַנִּלְמְדוֹת מִפְּרִשְׁת הַשְּׂבִיעַ,

156 וְהִנֵּה עַל פִּי פִתְגָם רַבִּינוּ

157 הַזֶּקֶן⁵⁶ שְׁצָרִיף לְחִיּוֹת

158 עִם הַזֶּמֶן הֵינּוּ עִם פִּרְשֵׁת

159 הַשְּׂבִיעַ לְלִמּוּד לַהֲפָנִים בְּחִי

160 הַיּוֹם יוֹם אֶת הַלֶּקֶח וּמוֹסֵר

161 הַהֶשְׁכֵּל, הַטְּמוּן בַּהוֹרָאוֹת

162 הַנִּלְמְדוֹת מִפְּרִשְׁת הַשְּׂבִיעַ,

163 וְהִנֵּה עַל פִּי פִתְגָם רַבִּינוּ

164 הַזֶּקֶן⁵⁶ שְׁצָרִיף לְחִיּוֹת

165 עִם הַזֶּמֶן הֵינּוּ עִם פִּרְשֵׁת

166 הַשְּׂבִיעַ לְלִמּוּד לַהֲפָנִים בְּחִי

167 הַיּוֹם יוֹם אֶת הַלֶּקֶח וּמוֹסֵר

168 הַהֶשְׁכֵּל, הַטְּמוּן בַּהוֹרָאוֹת

169 הַנִּלְמְדוֹת מִפְּרִשְׁת הַשְּׂבִיעַ,

170 וְהִנֵּה עַל פִּי פִתְגָם רַבִּינוּ

171 הַזֶּקֶן⁵⁶ שְׁצָרִיף לְחִיּוֹת

172 עִם הַזֶּמֶן הֵינּוּ עִם פִּרְשֵׁת

173 הַשְּׂבִיעַ לְלִמּוּד לַהֲפָנִים בְּחִי

174 הַיּוֹם יוֹם אֶת הַלֶּקֶח וּמוֹסֵר

175 הַהֶשְׁכֵּל, הַטְּמוּן בַּהוֹרָאוֹת

176 הַנִּלְמְדוֹת מִפְּרִשְׁת הַשְּׂבִיעַ,

177 וְהִנֵּה עַל פִּי פִתְגָם רַבִּינוּ

178 הַזֶּקֶן⁵⁶ שְׁצָרִיף לְחִיּוֹת

179 עִם הַזֶּמֶן הֵינּוּ עִם פִּרְשֵׁת

180 הַשְּׂבִיעַ לְלִמּוּד לַהֲפָנִים בְּחִי

181 הַיּוֹם יוֹם אֶת הַלֶּקֶח וּמוֹסֵר

182 הַהֶשְׁכֵּל, הַטְּמוּן בַּהוֹרָאוֹת

183 הַנִּלְמְדוֹת מִפְּרִשְׁת הַשְּׂבִיעַ,

184 וְהִנֵּה עַל פִּי פִתְגָם רַבִּינוּ

185 הַזֶּקֶן⁵⁶ שְׁצָרִיף לְחִיּוֹת

186 עִם הַזֶּמֶן הֵינּוּ עִם פִּרְשֵׁת

187 הַשְּׂבִיעַ לְלִמּוּד לַהֲפָנִים בְּחִי

188 הַיּוֹם יוֹם אֶת הַלֶּקֶח וּמוֹסֵר

189 הַהֶשְׁכֵּל, הַטְּמוּן בַּהוֹרָאוֹת

190 הַנִּלְמְדוֹת מִפְּרִשְׁת הַשְּׂבִיעַ,

191 וְהִנֵּה עַל פִּי פִתְגָם רַבִּינוּ

192 הַזֶּקֶן⁵⁶ שְׁצָרִיף לְחִיּוֹת

193 עִם הַזֶּמֶן הֵינּוּ עִם פִּרְשֵׁת

194 הַשְּׂבִיעַ לְלִמּוּד לַהֲפָנִים בְּחִי

195 הַיּוֹם יוֹם אֶת הַלֶּקֶח וּמוֹסֵר

196 הַהֶשְׁכֵּל, הַטְּמוּן בַּהוֹרָאוֹת

197 הַנִּלְמְדוֹת מִפְּרִשְׁת הַשְּׂבִיעַ,

198 וְהִנֵּה עַל פִּי פִתְגָם רַבִּינוּ

199 הַזֶּקֶן⁵⁶ שְׁצָרִיף לְחִיּוֹת

200 עִם הַזֶּמֶן הֵינּוּ עִם פִּרְשֵׁת

201 הַשְּׂבִיעַ לְלִמּוּד לַהֲפָנִים בְּחִי

202 הַיּוֹם יוֹם אֶת הַלֶּקֶח וּמוֹסֵר

203 הַהֶשְׁכֵּל, הַטְּמוּן בַּהוֹרָאוֹת

204 הַנִּלְמְדוֹת מִפְּרִשְׁת הַשְּׂבִיעַ,

205 וְהִנֵּה עַל פִּי פִתְגָם רַבִּינוּ

206 הַזֶּקֶן⁵⁶ שְׁצָרִיף לְחִיּוֹת

207 עִם הַזֶּמֶן הֵינּוּ עִם פִּרְשֵׁת

208 הַשְּׂבִיעַ לְלִמּוּד לַהֲפָנִים בְּחִי

209 הַיּוֹם יוֹם אֶת הַלֶּקֶח וּמוֹסֵר

210 הַהֶשְׁכֵּל, הַטְּמוּן בַּהוֹרָאוֹת

211 הַנִּלְמְדוֹת מִפְּרִשְׁת הַשְּׂבִיעַ,

212 וְהִנֵּה עַל פִּי פִתְגָם רַבִּינוּ

213 הַזֶּקֶן⁵⁶ שְׁצָרִיף לְחִיּוֹת

214 עִם הַזֶּמֶן הֵינּוּ עִם פִּרְשֵׁת

215 הַשְּׂבִיעַ לְלִמּוּד לַהֲפָנִים בְּחִי

216 הַיּוֹם יוֹם אֶת הַלֶּקֶח וּמוֹסֵר

217 הַהֶשְׁכֵּל, הַטְּמוּן בַּהוֹרָאוֹת

218 הַנִּלְמְדוֹת מִפְּרִשְׁת הַשְּׂבִיעַ,

219 וְהִנֵּה עַל פִּי פִתְגָם רַבִּינוּ

220 הַזֶּקֶן⁵⁶ שְׁצָרִיף לְחִיּוֹת

221 עִם הַזֶּמֶן הֵינּוּ עִם פִּרְשֵׁת

222 הַשְּׂבִיעַ לְלִמּוּד לַהֲפָנִים בְּחִי

223 הַיּוֹם יוֹם אֶת הַלֶּקֶח וּמוֹסֵר

224 הַהֶשְׁכֵּל, הַטְּמוּן בַּהוֹרָאוֹת

225 הַנִּלְמְדוֹת מִפְּרִשְׁת הַשְּׂבִיעַ,

226 וְהִנֵּה עַל פִּי פִתְגָם רַבִּינוּ

227 הַזֶּקֶן⁵⁶ שְׁצָרִיף לְחִיּוֹת

ויקרא אל משה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מוכן, שָׁפַל הָעֲנִינִים שְׁבַפְרֶשֶׁת וַיִּקְרָא מִתְעוֹרְרִים בְּשָׁבוּעַ
2 דְּפֶרֶשֶׁת וַיִּקְרָא, וּבִפְרָט פֶּאֶשֶׁר קוֹרְאִים פֶּרֶשֶׁה זוּ בְּתוֹרָה בְּרַב
3 עִם הַדֶּרֶת מֶלֶךְ⁵⁷, עִם בְּרָכָה לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ, שָׁזָה נֹתֵן
4 נְתִינַת פֶּחַ לְעִבּוּדָה הַנֶּ"ל גַּם עֲתָה בּוֹמֵן הַגְּלוּת. וְעַל יְדֵי מַעֲשֵׂינוּ

וּמִכְפָּל דְּעֻקְבָּתָא דְּמַשִּׁיחָא, הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה נִזְכָּה לְבִיאַת¹⁴
מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ שְׂיָבִיא אֶת הַגָּאֹלָה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלָמָה, וַיִּבְנֶה¹⁵
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמִקְוֵמוֹ⁶⁰, וְשֵׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת קְרִבְנוֹת¹⁶
חוֹבוֹתֵינוּ כֹּו' בְּשִׁלְיֹמוֹת בְּמִצְוֹת רְצוֹנָךְ⁶¹, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ מִמֶּשׁ.¹⁷

וְעִבּוּדֵינוּ בְּמִשְׁךְ זִמָּן

הַגְּלוּת⁵⁸, וּבִפְרָט¹בְּעֻקְבָּתָא דְּמַשִּׁיחָא² =]בְּדוֹר שְׁלֹפְנֵי בִיאַת הַמְּשִׁיחַ³,שָׁאֵז יִשְׁנֵנוּ יִתְרוֹן הָאוֹר מִן⁴הַחֹשֶׁךְ וְיִתְרוֹן הַחֲכָמָה מִן⁵הַסְּכָלוֹת⁵⁹, לְפִי עֵרֶךְ⁶הַיִּתְרוֹן שֶׁל הָאוֹר וְהַחֲכָמָה⁶הַבָּאִים דּוֹקֵא מִן הַחֹשֶׁךְ כְּפֹול⁷⁸

הָעֲנִינִים שְׁבַפְרֶשֶׁת וַיִּקְרָא מִתְעוֹרְרִים בְּשָׁבוּעַ דְּפֶרֶשֶׁת וַיִּקְרָא, וּבִפְרָט כֶּאֱשֶׁר
קוֹרְאִים פֶּרֶשֶׁה זוּ בְּתוֹרָה בְּרַב עִם הַדֶּרֶת מֶלֶךְ⁵⁷, עִם בְּרָכָה לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ, שָׁזָה
נֹתֵן נְתִינַת פֶּחַ לְעִבּוּדָה הַנֶּ"ל עֲתָה. וְעַל יְדֵי מַעֲשֵׂינוּ וְעִבּוּדֵינוּ בְּמִשְׁךְ זִמָּן
הַגְּלוּת⁵⁸, וּבִפְרָט בְּעֻקְבָּתָא דְּמַשִּׁיחָא, שָׁאֵז יִשְׁנֵנוּ יִתְרוֹן הָאוֹר מִן הַחֹשֶׁךְ וְיִתְרוֹן
הַחֲכָמָה מִן הַסְּכָלוֹת⁵⁹, לְפִי הַיִּתְרוֹן שֶׁל הַחֹשֶׁךְ כְּפֹול וּמִכְפָּל דְּעֻקְבָּתָא דְּמַשִּׁיחָא,
הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה נִזְכָּה לְבִיאַת מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ שְׂיָבִיא אֶת הַגָּאֹלָה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלָמָה,
וַיִּבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמִקְוֵמוֹ⁶⁰, וְשֵׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת קְרִבְנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ כֹּו'
בְּמִצְוֹת רְצוֹנָךְ⁶¹, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ מִמֶּשׁ.

(57) משלי יד, כח. וראה אנציקלופדי' תלמודית בערכו. וש"נ. (58) ראה תניא רפ"ז. (59) ע"פ קהלת ב, יג. (60) רמב"ם הל' מלכים
ספ"א. (61) נוסח תפלת מוסף. וראה המשך וככה הנ"ל פי"ז ואילך.

המשך מעמוד לא

שיחת שבת פרשת ויקרא, ה' ניסן ה'תשמ"ג

1 ובקרוב ממש זוכים לסיום הגלות, ותיכף ומיד - גאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, שאז תהיה
2 השלימות המשולשת, שלימות העם, שלימות התורה, ושלימות הארץ, וכל זה - בתכלית השלימות, לא רק "די
3 מחסורו אשר יחסר לו", כי אם גם באופן של עשירות (כמדובר לעיל במאמר).
4 וזוכים לקיום הבקשה "ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים", וכפי שמסיימים: "ברוך אתה הוי' המחזיר
5 שכינתו לציון" - שזוהי הבטחתו של הקב"ה שאכן יהיה הענין ד"המחזיר שכינתו לציון",
6 במהרה בימינו ממש, ומתוך שמחה וטוב לבב.
7 כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן "והיא שעמדה". ואחר כך צוה לנגן "האפ קאזאק".
8 אחר כך הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.
9 צוה להכריז אודות מסיבת ה"מלוה מלכה" עבור ישיבות תומכי תמימים. לאחר תפלת מנחה התחיל לנגן
10 "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו".

ב"ה, ב' ניסן, ה'תשט"ז
ברוקלין, נ.י.

אל אחינו בני ישראל,
ועסקני החינוך בפרט
בכל אתר ואתר
ה' עליהם יחיו

שלום רב וברכה!

חג הפסח, חג הראשון אשר ניתן לנו, הנה הן עבור כלל ישראל והן עבור כל אחד מישראל בפרט, קשור הוא במיוחד עם ענין החינוך.

לכללות ישראל – היתה יציאת מצרים הולדתם בתור עם וראשית ההכנה לקבלת התורה, אשר תורה תוכנה הוראה – הוראה וחינוך בדרך חיים.

לכל אחד מישראל בפרט – הדגישה התורה במיוחד: **"והגדת לבנך"**, חינוך הילד, שהוא אחת הנקודות העיקריות בחג הפסח.

ולכן חג הפסח הוא זמן מתאים להתבוננות בסדרי ואופני החינוך, וכיצד מתקיימים הם בפועל, בפרט בהנוגע להימים טובים.

ימים טובים, וחג הפסח בפרט, קשורים עם דינים ומנהגים רבים, אשר, נוסף למשמעותם בשעת מעשה, צריכה השפעתם להיות נמשכת וחודרת אל החיים היום-יומיים גם בכל השנה.

עד כמה שחשוב הדבר לגבי כל אחד מישראל – חשובה עוד יותר ההשפעה על הנוער והילדים בפרט.

אבל למעשה, הרי מסיבות שונות, הנה תמורת זה שבימי הימים-טובים תתחזק ותגדל ההשפעה – הנה הילדים והתלמידים, בנים ובנות, משתחררים מהשפעת הישיבה, ישיבה-קטנה ותלמוד-תורה, ולא רק לימי החג, אלא גם זמן מסויים קודם לכן.

בשנים קודמות לא ה' שחרור התלמידים בימי "בין הזמנים" משפיע לרעה על חינוכם, כי הרחוב, ומכש"כ הבית, נתנו להילד והנוער אורה ח' וחמימה של יהדות וקיום המצוות בחיי היום יום במדה גדושה; תפקידם של מוסדות החינוך ה' בעיקר לתת לתלמידים ידיעות בתורה.

(*) נדפסה באגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"י"ב אגרת ד'קצז. הגדה של פסח עם לקוטי טעמים, מנהגים וביאורים (הוצאת תשמ"ז ואילך) ע' תקעה ואילך. במהדורא זו ניתוספו איזה מ"מ וציונים ע"י המו"ל.

חג הפסח, חג הראשון: ר"ה ד, א.

יציאת מצרים הולדתם בתור עם: יחזקאל קאפיטל טז ובמפרשים שם. וראה תו"א ר"פ שם. תו"ח וראה צו, ב ואילך. סהמ"צ להצ"צ מצות קרבן פסח פ"ב ואילך (דרמ"צ עז, סעי"ב ואילך).

יציאת מצרים . . ראשית ההכנה לקבלת התורה: כמ"ש (שמות ג, יב ובפרש"י – משמו"ר פ"ג, ד) בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה.

תורה תוכנה הוראה: ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ספר השרשים שלו ערך ירה. גו"א ר"פ בראשית בשם הרד"ק. וראה זח"ג נג, ב.

"והגדת לבנך" . . אחת הנקודות העיקריות בחג הפסח: בא יג, ח. וראה שו"ע אדה"ז או"ח ה' פסח סתע"ג ס"י"ד. הגדה של פסח עם לקוטי טעמים ומנהגים ע' טו.

ימים טובים, וחג הפסח בפרט . . חייבת השפעתם להיות נמשכת . . בכל השנה: להעיר מלקו"ת ברכה צח, ב. בפרט בנוגע לחג הפסח – ראה שיחת חגה"פ ה'תשי"ג (ספר השיחות ה'תשי"ג ע' 75): באמת – הארת כל המועדים מאירה בכל יום, נאך חג הפסח ווערט נמשך שטענדיג.

אגרות קודש

אבל בימינו, וביחוד במדינה זו, הנה תפקידם של מוסדות החינוך אינו רק להעשיר את ידיעת התלמידים בתורה ויהדות, אלא עיקר העיקרים הוא לנטוע בהם יראת שמים, קיום המצוות בהידור ואורח חיים יהודי בכלל.

וכך, הנה ניתוק השפעת מוסדות החינוך בימי "בין הזמנים" וימי החגים בפרט, גוזלת מהתלמידים השפעה חיונית, וזאת דוקא בשעה שזקוקים הם לכך במדה הגדולה ביותר.

הנני פונה בזה לכל העוסקים או שיש בידם לעסוק בחינוך הכשר, ואל ההורים בכלל, לתקן את המצב המעציב באמצעים המתאימים, והעיקר:

א) לארגן, שבערב יום טוב, או עכ"פ בסמוך ליו"ט, יקבלו הילדים עוד הפעם את ההוראות וההדרכות הדרושות בדיני יום טוב זה, ובדבר תכנון ומשמעותו של החג.

ב) לסדר את המוכרח בהחלט, שגם בימי החג, עכ"פ בימי חול-המועד, יפגשו המחנכים עם הילדים באופן המתאים, כדי לנצל ימי סגולה אלה לחזק את ההשפעה על הילדים בכל העניינים הקשורים ביום טוב זה בכלל ובהנוגע לפועל בפרט.

ובודאי יכולים למצוא דרכים ואמצעים להתגבר על הבעיות הקשורות בריחוק המקום או פיזור הילדים במקומות שונים, כי את הפגישה בימי החג אפשר לארגן לאו דוקא בבנין של מוסד החינוך; כמו"כ לא נוגע כאן כ"כ הסדר הטכני של הכיתות השונות, המחנכים וכדומה, כי הנידון כאן הוא אודות לימוד והדרכה שיכולים לאחד תלמידים מכתות שונות וכו'.

ג) אין להורים לסמוך לגמרי על מוסדות החינוך, אלא גם מצדם עליהם להפנות את תשומת לבם לכך שמצד אחד מזיקה השפעת הרחוב, ומצד שני, יש לילדים יותר זמן פנוי בימי יו"ט ובין הזמנים – שלכן גדלה יותר אחריות ההורים בנוגע להשפעה על ילדיהם, אבל גם האפשרויות שלהם גדולות יותר.

יתן השי"ת אשר כל הבנים והבנות, כל הילדים מארבעת הסוגים שנמנו בהגדה, יתאספו אל שולחן אחד מתוך מטרה לקיים את העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו, ויהיו כולם "שואלים" טובים, לשאול בכדי לדעת ולקיים את תשובתה האמיתית של התורה.

והתחלה זו של קיבוץ גלויות, לקבץ ל"סדר" של תורה גם הילדים הנדחים, יחיש גם את האתחלתא דגאולה והגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, כאשר יתקיים האיחול שבו פותחים אנו את הסדר: השתא עבדין לשנה הבאה בני חורין.

בברכת חג הפסח כשר ושמח

מנחם שניאורסאהן

מארבעת הסוגים שנמנו בהגדה: פיסקא ברוך המקום, מירושלמי פסחים פ"י ה"ד. מכילתא (הובא בפרש"י) עה"פ בא שם, יד.

העדות והחוקים . . ה' אלקינו: ואתחנן ו, כ. הגש"פ פיסקא חכם מה הוא אומר, מירושלמי ומכילתא שם.

האתחלתא דגאולה: ראה ירושלמי ברכות פ"א ה"א. יומא פ"ג ה"ב. אסת"ר בסופו. שהש"ר פ"ו, י. ועוד.

הגאולה . . על ידי משיח צדקנו: רמב"ם הל' מלכים פ"א.

השתא . . בני חורין: הגש"פ פיסקא הא לחמא עניא.

בס"ד. שיחת שבת פרשת ויקרא, ה' ניסן ה'תשמ"ג.

בלתי מוגה

א. שבת זו היא - שבת קודש פרשת ויקרא, שאז קורין בתורה פרשת ויקרא. ונוסף על הקריאה בתורה בפרשת ויקרא, ישנה גם ה"פרשה החסידית" ("די חסידישע פרשה"), כידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר שה"פרשה החסידית" היא - מאמרי חסידות ד"תורה אור" ו"לקוטי תורה" השייכים לפרשה דשבת זו. [וכידוע מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות הספרים תורה אור ולקוטי תורה, ששניהם חלקים דספר אחד שסודר על סדר פרשיות השנה - אף שמסיבות שונות נקראים בשמות שונים. וזוהי ה"פרשה החסידית" - מאמרי חסידות השייכים לפרשה דשבת זו, בתורה אור או בלקוטי תורה].

והנה, בפרשה החסידית דשבת זו, כלומר, בלקוטי תורה דפרשת ויקרא - ישנו חידוש בנוגע לכללות הענין דנצחיות התורה, כדלקמן (סעיף ו).

ב. ובהקדים:

כל עניני התורה נצחיים הם, כמבואר בתניא (פרק י"ז) - מיוסד על מאמרי חז"ל - ש"התורה היא נצחית", כלומר, שכל עניני התורה ניתנו "לעולם ולעולמי עולמים" ואין בזה שינוי כלל (רמב"ם הלכות יסודי התורה ריש פרק ט), ובלשון הידוע: "זאת התורה לא תהא מוחלפת".

וענין זה אמור לא רק בנוגע לציוויי התורה (שהם ציוויים נצחיים עד סוף כל הדורות), כי אם בנוגע לכל עניני התורה, כולל סיפורי התורה, שאינם סיפורים בלבד, אלא בודאי יש בהם הוראות בנוגע למעשה בפועל, שהרי זהו הפירוש הפשוט ד"תורה" - מלשון הוראה, והוראות אלו נצחיות הם.

וכמדובר בהתוועדות שלפני זה (שיחת שבת פרשת ויקהל פקודי סעיף כ"ז) שגם בן חמש למקרא מבין בפשטות שכל ענין בתורה צריך להיות נוגע ושייך למעשה בפועל - כפי שמודגש בהתחלת פירוש רש"י על התורה: "לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם ומה טעם פתח בבראשית כו'", כלומר, מכיון שהבן-חמש מבין שהתורה אינה כותבת דבר לשם סיפור בלבד, שואל הוא: "מה טעם פתח בבראשית", ולא ב"החודש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה כו"!? ועל זה מבאר רש"י שבסיפור "בראשית ברא אלקים גו'" ישנה הוראה בנוגע לפועל: "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, שאם יאמרו אומות העולם לישראל לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם, כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו".

וזוהי ההדגשה בהתחלת פירוש רש"י על התורה - שכל ענין בתורה שייך למעשה בפועל, כי גם כאשר מדובר אודות ענין שלכאורה הוא סיפור בעלמא, בדוגמת הסיפור דמעשה הבריא, יש בזה הוראה בנוגע למעשה בפועל, והוראה זו - נצחית היא, ככל עניני התורה שהם נצחיים.

ואדרבה: ההוראה מהסיפור ד"בראשית ברא אלקים גו'" היא בתקפה במשך כל הזמנים כולם (באופן נצחי) עוד יותר מאשר הציווי ד"החודש הזה לכם" - כי: הציווי ד"החודש הזה לכם גו'" נוגע ושייך לזמן מסוים בשנה בלבד - ראש חודש ניסן (כולל ימי ההכנה לראש חודש ניסן); ולעומת זאת - ההוראה מהסיפור ד"בראשית ברא אלקים גו'" שייכת בכל הזמנים כולם, כלומר, כל זמן שישנם יהודים בארץ ישראל, וכל זמן שיהודים מדברים אודות ארץ ישראל, באמרם שאליהם שייכת ארץ ישראל (שזהו הפירוש הפשוט ד"ארץ ישראל" - ארץ ששייכת לעם ישראל), מכיון שבכל הזמנים ישנם אומות העולם שטוענים "לסטים אתם", בהצביעם על החומר שבענין הגזילה לשיטתם של בני ישראל, ולכן, צריכים בני ישראל לדעת תמיד מה להשיב על טענה זו: "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים כו'".

ג. והנה, נוסף על האמור לעיל שההוראה ד"בראשית ברא אלקים גו'" ("כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים") שייכת לכל הזמנים כולם (ולא רק לזמנים מיוחדים וקבועים בשנה, כמו "החודש הזה לכם גו'" - ראש חודש ניסן דוקא) - ישנה בזה הדגשה מיוחדת בנוגע לכללות הענין דנצחיות התורה: הציווי ד"החודש הזה לכם גו'" - היה שייך למעשה בפועל תיכף ומיד כאשר נאמר ציווי זה, דמכיון שישנו כבר מציאות העולם, וישנה מציאותה של הלבנה - הרי הציווי ד"החודש הזה לכם" שייך כבר למעשה בפועל, "כזה ראה וקדש".

- 1 ולעומת זאת - ההוראה ד"בראשית ברא אלקים גו'" ("כח מעשיו הגיד לעמו . . . שאם יאמרו אומות העולם
2 לישראל לסטים אתם וכו'") אינה שייכת למעשה בפועל אלא רק לאחר שניכנסו ישראל לארץ, כי - הטענה
3 "לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים" שייכת רק לאחר כיבוש ארץ ישראל בפועל (מה שאין כן לפני
4 הכיבוש בפועל, אפילו כאשר מתכוננים כבר לכיבוש הארץ - אין מקום לטענה "לסטים אתם שכבשתם כו'").
- 5 כלומר: לא זו בלבד שענין זה לא היה נוגע בפועל ממש כאשר אדם הראשון היה בגן עדן (שאודות תקופה
6 זו מדובר בהתחלת פרשת בראשית), אלא אפילו לאחר התקופה שאודותיה מדובר בפרשת בראשית, לא הי'
7 הדבר נוגע למעשה בפועל במשך כל השנים שקדמו לכניסת בני ישראל לארץ - ב' אלפים תפ"ח שנה (ארבעים
8 שנה לאחר קבלת התורה בשנת ב' אלפים תמ"ח)!
- 9 ואף על פי כן, ההוראה ד"בראשית ברא אלקים גו'" ("כח מעשיו הגיד לעמו . . . שאם יאמרו אומות העולם
10 כו'") נאמרה בהתחלת התורה - לפני הציווי "החודש הזה לכם", ועל אחת כמה וכמה לפני סיום כל חמשה
11 חומשי תורה, וזאת - למרות שהוראה זו תהיה שייכת למעשה בפועל רק לאחר שיכנסו בני ישראל לארץ
12 ישראל (שענין זה היה לאחר סיום חמשה חומשי תורה)!
- 13 ובזה רואים הדגשה מיוחדת בענין דנצחיות התורה - אשר לא זו בלבד שהציוויים וההוראות שבתורה נאמרו
14 לשעתם, ונוסף לזה הם באופן ד"פעולה נמשכת" על כל הזמנים כולם (באופן נצחי), אלא עוד זאת - שציוויים
15 והוראות אלו נאמרו מלכתחילה ישירות על כל זמן וזמן (ולא רק באופן ד"פעולה נמשכת"), כמודגש בהוראה
16 ד"בראשית ברא אלקים גו'" ("כח מעשיו הגיד לעמו גו'") שנאמרה מלכתחילה ביחס לזמן ארוך ביותר - לאחר
17 ב' אלפים תפ"ח שנה!
- 18 ומזה מובן שכן הוא בענין הנצחיות דכל הוראות וציוויי התורה - שלא זו בלבד שהם בתקפם בכל הזמנים
19 מפני שהם באופן ד"פעולה נמשכת", כי אם שהוראות וציוויי התורה נאמרו לכתחילה באופן ישיר ביחס לכל
20 הזמנים כולם, כלומר, שהציוויים וההוראות עצמם נצחיים הם.
- 21 ד. מאמר המוסגר:
- 22 ובזה רואים עד כמה חשובה ההדגשה שארץ ישראל שייכת לעם ישראל - עד כדי כך שהתורה פותחת
23 בבראשית משום "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים", כדי שבני ישראל ידעו מה להשיב על טענתם
24 של אומות העולם "לסטים אתם" - "ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו"!
- 25 וענין זה מסביר רש"י לבן-חמש שמתחיל ללמוד מקרא - "מה טעם פתח בבראשית . . . שאם יאמרו אומות
26 העולם כו'", כלומר, שאפילו ילד בן חמש צריך לדעת מה להשיב על טענתם של אומות העולם "לסטים אתם"
27 - עד כדי כך נוגע ענין זה!
- 28 וכל זה - למרות שמדובר אודות מענה לשאלתו של הגוי שהוא ילד קטן בלבד, ולא אדם מבוגר, כי - אדם
29 מבוגר לא ישאל שאלה כזו ("לסטים אתם") אצל ילד יהודי בן חמש שנים, הוא יודע שאצל בני ישראל ישנם
30 חילוקי דרגות, ישנם "למדנים" וכו', ולכן, כאשר יש לו שאלה שנוגעת לכללות עם ישראל - בודאי שלא ישאל
31 זאת אצל ילד בן חמש, אלא מאי - ילד יהודי בן חמש עלול לפגוש ילד קטן גוי שיאמר לו "לסטים אתם",
32 ואף על פי כן, ענין זה (שארץ ישראל שייכת לבני ישראל) נוגע כל כך - עד שהתורה אינה מוכנה שילד יהודי
33 בן חמש ישמע את הטענה "לסטים אתם" וישאר ללא מענה בפיו (באמרו שהוא עדיין ילד קטן, וכאשר יגדל
34 ידע מה לענות כו'), ולכן, תיכף ומיד כאשר ילד יהודי מתחיל ללמוד מקרא (בן חמש שנים למקרא), אומרים
35 לו: "אם יאמרו אומות העולם לישראל לסטים אתם . . . הם אומרים . . . ברצונו נטלה מהם ונתנה לנו"!
- 36 ובעוונותינו הרבים, חושך הגלות הוא כפול ומכופל כל כך, עד שהטענה ד"לסטים אתם" נשמעת לא רק
37 מפיהם של אומות העולם, כי אם גם מפיהם של יהודים - כפי שרואים במוחש בימים האחרונים!
- 38 ה. ונחזור לעניננו - הנצחיות שבכל ציוויי והוראות התורה, וכמבואר ענין זה בתניא (שם) בנוגע למה שכתוב
39 "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו", שמכיון ש"התורה היא נצחית", בהכרח לומר שענין זה
40 הוא בתקפו בכל עת ובכל זמן, גם כאשר "לכאורה הוא בלבבך נגד החוש שלנו" - מכיון שענין זה ("כי קרוב
41 אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו") נאמר לא רק לדורו של משה, כי אם גם לכל הדורות כולם, שגם
42 אצלם "קרוב מאד" כללות הענין דקיום התורה ומצוותיה, במחשבה ובדיבור ובמעשה - "בפיך (דיבור) ובלבבך
43 (מחשבה) לעשותו" (מעשה).

- ומכיון שזהו ענין נצחי (ככל עניני התורה הנצחית), מובן, שכן הוא גם בנוגע לזמן דלעתיד לבוא - שגם אז צריך להיות וישנו כללות הענין ד"קרוב אליך הדבר מאד בפיו ובלבבך לעשותו", במחשבה ובדיבור עד למעשה בפועל, ש"המעשה הוא העיקר", ובפרט לעתיד לבוא שאז יהיה "מעשה גדול" (כמבואר בכמה מקומות).
- ואף שלעתיד לבוא לא יצטרכו (לכאורה) להוראה מיוחדת ש"קרוב אליך הדבר מאד גו'", מכיון שאז יקויים היעוד "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו גו'".
- ועד כדי כך שגם אומות העולם יתעלו לדרגא נעלית כו', כמו שכתוב "כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו' לעבדו שכם אחד", וכמבואר בתניא (פרק ל"ו) ש"מיתרון ההארה לישראל יג' חושך האומות גם כן, כדכתיב והלכו גוים לאורך וגו' . . . וכתוב ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו וגו', וכתוב לבוא בנקרת הצורים ובסעיפי הסלעים מפני פחד ה' והדר גאוונו וגו', וכמו שכתוב והופע בהדר גאון עוזך על כל יושבי תבל ארצך וגו'" - כלומר, לא זו בלבד שאצל אומות העולם יהיה ביטול כללי לאלקות, כי אם שגם אצלם יהיה הגילוי דפרטי הדרגות ד"פחד ה' והדר גאוונו", ובהוספת תיבת "וגו'" - שבאה לרמז על המבואר בהמשך הכתוב, אלא שאין צורך לפרש זאת, מכיון שענין זה נכלל כבר בסוגים הכלליים ד"פחד ה' והדר גאוונו" שנאמרו לפני זה,
- [וטעם הדבר שיהיה גם הגילוי דפרטי הדרגות שבאלקות, ולא רק ביטול כללי - מובן על פי המבואר בכמה מקומות (בעטרת ראש, בשער היחוד, ובקונטרס העבודה) שכדי שהעבודה תהיה כדבעי, אין להסתפק בהתבוננות כללית, אלא יש צורך גם בהתבוננות פרטית כו' ומזה מובן שכן הוא גם בנוגע לעבודה ד"אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו' לעבדו שכם אחד" - שצריכים גם את הגילוי דפרטי הדרגות כו'],
- ועל פי זה - מכיון שלעתיד לבוא יקויים היעוד "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו גו'", דקאי על הבשר הגשמי דעולם הזה, וכמו שכתוב "וידע כל פעול כי אתה פעלתו", דקאי על הנבראים דעולם העשיה הגשמי (כמבואר בסידור האריז"ל) - הרי לכאורה, לא יהיה צורך בהוראה מיוחדת ש"קרוב אליך הדבר מאד גו'!!
- והענין בזה: לעתיד לבוא לא יהיה אמנם צורך בהוראה מיוחדת ד"קרוב אליך הדבר מאד גו'" בנוגע לכללות העבודה דבירור הרע כו' (מכיון ש"את רוח הטומאה אעביר מן הארץ"), אבל אף על פי כן, מכיון שגם לעתיד לבא יהיה ענין של עבודה בעילוי אחר עילוי, באופן ד"ילכו מחיל אל חיל" - בקדושה גופא, כמבואר באגרת הקודש (סכ"ו), מובן, שגם אז יהיה צורך בהוראה ד"קרוב אליך הדבר מאד גו'" ביחס לעבודה זו.
- דהנה, מכיון שכל עניני קדושה הם באופן דאין סוף, מובן, שככל שיהיה גודל העילוי בעבודה בקדושה, עדיין שייכת וצריכה להיות עבודה באופן נעלה יותר, עד אין סוף.
- ולא זו בלבד ששייך ויכול להיות הענין ד"ילכו מחיל אל חיל", אבל ענין זה הוא באופן ד"מהיכי תיתי", אלא אדרבה: הוא מרגיש שלא תתכן מציאות כזו שהוא ישאר בדרגתו הקודמת, הוא מוכרח להתעלות מדרגא לדרגא, ולכן, הרי זה אצלו בתכלית ה"שטורעם". ובתנועה כזו נמצא הוא במשך כל הזמן, ובלשון חז"ל (סוף ברכות): "תלמידי חכמים אין להם מנוחה כו' שנאמר ילכו מחיל אל חיל", כלומר, שתמיד נמצאים הם בתנועה של הליכה "מחיל אל חיל" (לא רק בזמנים מיוחדים, ימי סגולה, שבתות וימים טובים, וכיוצא בזה). ועד כדי כך, שבהעדר ענין של הליכה מחיל אל חיל - אינם מוצאים מנוח לנפשם ("אין להם מנוחה")!
- כלומר: מבלי הבט על גודל העילוי דמעמדו ומצבו - ובפרט כאשר נמצאים בחודש ניסן, שבכל ימי החודש אין אומרים תחנון כו', "חודש של גאולה", שבו מודגשת מעלתן של בני ישראל - "בחר ביעקב ובניו", כפי שנתבאר לעיל (שיחת שבת פרשת ויקהל פקודי סעיף ב ואילך) בארוכה, ובחודש ניסן גופא - ביום השבת, אף על פי כן, כיצד יתכן שבזמן דתפלת מנחה ישאר באותו מעמד ומצב כפי שהיה מקודם לכך?! - ולא מדובר אודות מעמדו ומצבו בתפלת שחרית, כי בתפלת מוסף נתעלה כבר לדרגא נעלית יותר ממה שהיה בתפלת שחרית, אלא מדובר אודות עליה לדרגא נעלית יותר לגבי עלייתו בתפלת מוסף!
- וכאמור - ענין זה מפורש בנגלה דתורה: "תלמידי חכמים אין להם מנוחה כו' שנאמר ילכו מחיל אל חיל", כלומר, אין זה ענין של פשט'ל וכו', כי אם מאמר חז"ל בנגלה דתורה!
- ומכיון שלעתיד לבוא תהיה כללות העבודה בעילוי אחר עילוי - "ילכו מחיל אל חיל" - בקדושה גופא, עד אין סוף, מובן, שזוהי עבודה נעלית ביותר.
- ועל זה באה הוראת התורה - "התורה היא נצחית" - שגם עבודה נעלית זו היא באופן ד"קרוב אליך הדבר מאד", ובכל ג' הענינים דמחשבה דיבור ומעשה - "בפיו ובלבבך לעשותו".

- ו. והנה, כללות הענין דנצחיות התורה מודגש ביותר בלקוטי תורה דפרשתנו (ב"פרשה החסידית"):
- בלקוטי תורה ריש פרשתנו מבוארים פרטי הענינים ד"ויקרא אל משה גו'". וממשיך שם (רפ"ד): "והנה התורה היא נצחית ושייך בחינות אלו גם עכשיו" - שבזה מודגש ביותר כללות הענין דנצחיות התורה, שמשום זה הרי אפילו הענינים הכי נעלים ("ויקרא אל משה וידבר הוי' אליו מאוהל מועד") שייכים "גם עכשיו". ויתירה מזו:
- הלשון בלקוטי תורה שם הוא - ש"שייך בחינות אלו גם עכשיו".
- והנה, בספרים המבארים את פירושי המלות כו', מבואר, שהלשון "בחינה" מורה על דבר שאינו בגילוי ממש, ולדוגמא: כאשר אומרים "בחינת הטוב" (ולא "טוב" סתם), מובן, שהכוונה לבחינת הטוב שיש בדבר זה בהעלם, כי כאשר מדובר אודות דבר טוב בגלוי ממש, אין צורך לומר "בחינת הטוב", כי אם "טוב" ממש. ובנוגע לעניננו: הפירוש הפשוט - בגלוי - ד"ויקרא אל משה" הוא, שהקריאה היא למטה מהדיבור, וזהו ענין הקריאה שעל ידי זה יוכל לעלות ולקבל הדיבור. וענינו בעבודה - אתערותא דלעילא שקודמת לכללות העבודה. ונוסף לזה ישנו הפירוש הפנימי והנעלם (שאינו בגלוי) - "בחינה" - שענין הקריאה ("ויקרא") הוא למעלה מהדיבור, ועד שזהו למעלה משם הוי' (שלכן לא נאמר "ויקרא הוי' אל משה"). וענינו בעבודה - המשכת אתערותא דלעילא שלמעלה מאתערותא דלעילא הנמשכת על ידי אתערותא דלתתא.
- ויש לומר שלזה מרמז במה שכתוב ש"שייך בחינות אלו גם עכשיו", כלומר, שאפילו הענינים שאינם בגלוי ממש, כי אם באופן של "בחינות" (הפירוש ש"ויקרא" הוא למעלה מהדיבור), שייכים גם הם "עכשיו", מכיון ש"התורה היא נצחית".
- ז. וממשיך בלקוטי תורה שם: "והנה במשה ממש הפירוש ולא יכול משה לבוא כו' מבואר למעלה דהיינו מפני שהענין היה מבחינת ישת חושך סתרו" (שזהו מה שנאמר "ולא יכול משה לבוא אל אוהל מועד כי שכן עליו הענין גו'"), דקאי על "המשכת והשראת אור אין סוף ברוך הוא ממקום עליון ונורא מאד, שנאמר בו ישת חושך סתרו כו'", בחינת פנימיות הכתר כו'), "אך בבחינת אתפשטותא דמשה שבכל אדם, דהיינו הדעת שבנפש אלקית, הפי' כפשוטו, שלא יכול לבוא ולהתגלות באדם בחינת דעת זה מחמת הסתר נפש הבהמית". ומזה מובן ב' פרטים:
- א) החילוק בין "משה ממש" ל"בחינת אתפשטותא דמשה שבכל אדם" (בנוגע לענין ד"ויקרא אל משה") הוא - רק ביחס לענין ד"לא יכול משה לבוא כו'", שאצל "משה ממש" הרי זה משום "שהענין היה מבחינת ישת חושך סתרו", ואצל "בחינת אתפשטותא דמשה שבכל אדם" הרי זה "מחמת הסתר נפש הבהמית"; אבל מלבד חילוק זה - הרי כל פרטי הענין ד"ויקרא אל משה וידבר הוי' אליו מאוהל מועד לאמר" הם בשוה "בבחינת אתפשטותא דמשה שבכל אדם" כמו אצל "משה ממש"!
- ובפשטות: מכיון שמדגיש ומבאר חילוק זה בלבד, מובן, שזהו החילוק היחיד שקיים (בענין זה) בין "משה ממש" ל"בחינת אתפשטותא דמשה שבכל אדם", ומלבד חילוק זה - כל הפרטים הם בשוה.
- ב) כאשר יהודי טוען שאף על פי ש"התורה היא נצחית ושייך בחינות אלו גם עכשיו", אין זה שייך אליו מפני מעמדו ומצבו בסיבת ההעלם וההסתור דנפשו הבהמית כו' - אומרים לו: אכן לכך התכוון אדמו"ר הזקן במה שכותב ש"בבחי' אתפשטותא דמשה שבכל אדם... לא יכול לבוא ולהתגלות באדם בחינת דעת זה מחמת הסתר נפש הבהמית", ולמרות זאת - ממשיך ומבאר אדמו"ר הזקן - נפעל הענין ד"ויקרא אל משה" גם בבחינת אתפשטותא דמשה שבכל אדם, מכיון שסוף כל סוף מבטלים ("מ'קומט דורך") את ההעלם וההסתור דנפש הבהמית.
- ח. וזוהי ההוראה שלמדים מה"פרשה החסידית" דשבוע זה - שכל העילויים והבחינות ד"ויקרא אל משה" שייכים הם "גם עכשיו" (מכיון ש"התורה היא נצחית"), ולכן, צריכים להיות כל ענינים אלו בעבודת כל אחד ואחד מישראל, גם כאשר נמצא במעמד ומצב שישנו ההסתור דנפש הבהמית כו'.
- ומכיון ש"התורה היא נצחית", מובן, שהוראה זו שייכת בכל השנה כולה, אבל אף על פי כן, כאשר מגיע הזמן שקוראים ולומדים פרשת ויקרא - וכתורת אדמו"ר הזקן שצריכים לחיות עם הזמן, היינו, לחיות עם הענינים דפרשת השבוע שקוראים ולומדים בזמן זה (כפי שנתפרש הדבר על ידי אדמו"ר האמצעי), כולל - כמובן - ה"פרשה החסידית" דשבוע זה - אזי מודגשת הוראה זו בהדגשה יתירה.

ובפשטות: כאשר מגיע השבוע דפרשת ויקרא - אזי כבר בהתחלת השבוע (ביום ראשון) לומדים בשיעור חומש היומי את הענין ד"ויקרא אל משה". וכמו כן בשאר ימי השבוע - שבהם לומדים פסוקים השייכים לפרשת "ויקרא", היינו, שכל פסוק וענין בפרשה זו (עד לסיום הפרשה - "לאשמה בה") הוא חלק מפרשת "ויקרא", ועל ידו נוסף עילוי ושלמות בכללות הענין ד"ויקרא (אל משה)".

ועל אחת כמה וכמה כאשר בא יום השבת דפרשת ויקרא, שאז - הרי מלבד העילוי ד"ויכולו" שנפעל בכל הענינים דיום ראשון, כולל העילוי בשיעור חומש דיום ראשון (הפסוק "ויקרא אל משה"), ומלבד העילוי שנפעל בכללות הענין ד"ויקרא" על ידי השיעור חומש דיום השבת (משביעי ועד סיום הסדרה) - ישנו העילוי המיוחד שנוסף ביום השבת, שאז קוראים את כל פרשת ויקרא (מתחלתה ועד סופה) בציבור (שזהו ענין נעלה יותר מאשר לימוד השיעור חומש ביחיד), ובאופן שמברכים לפני ולאחרי (ברכה מלשון המשכה כו'), והרי כל אחד ואחד מישראל שומע את הברכות ועונה "אמן" (שבזה מודגשת שייכותו לענין זה), ובודאי ששומע את הקריאה בתורה עצמה, ויודע שכל הענינים שבפרשה (ולכל לראש - כללות הענין ד"ויקרא אל משה") שייכים אליו! ומזה מובן שכל פרטי הענינים ד"ויקרא אל משה וידבר הוי' אליו מאוהל מועד לאמר" כפי שהם בעבודת כל אחד ואחד מישראל ("אתפשטותא דמשה שבכל אדם"), ביחד עם ההדגשה ש"התורה היא נצחית ושייך בחינות אלו גם עכשיו" - הרי זה מודגש ביותר בעמדנו ביום השבת דפרשת ויקרא.

ואף על פי שאמירת מאמר זה על ידי אדמו"ר הזקן היתה לפני הרבה שנים, וכמו כן הדפסת מאמר זה בלקוטי תורה (בפעם הראשונה) היתה לפני הרבה שנים, ובנוגע ללימוד מאמר זה - יתכן גם שהפעם האחרונה שלמד מאמר זה לא היתה היום בבוקר אלא לפני כמה שנים . . . ! - הרי על זה גופא אומרים ש"התורה היא נצחית"! ט. והמעשה הוא העיקר - היינו, שכל האמור לעיל צריך לבוא במעשה בפועל כפשוטו, שהרי התורה "לא בשמים היא", כי אם למטה בארץ דוקא. ובכל ענינים אלו צריכה להיות הפעולה לא רק בנוגע לעצמו, אלא גם בנוגע אל הזולת, כלומר, שפועל על הזולת שגם אצלו יהיה כללות הענין ד"ויקרא אל משה גו'", וכפי שענין זה (הפעולה עם הזולת) מודגש במה שכתוב "לאמר", שפירושו - לומר לאחרים.

ועל ידי כללות מעשינו ועבודתנו בענין ד"ויקרא אל משה גו'" - זוכים בקרוב ממש לענין ד"ויקרא אל משה וידבר הוי' אליו מאוהל מועד" כפשוטו, היינו, הקריאה אל משה מ"אוהל מועד" כפי שתהיה בבית המקדש השלישי, "מקדש אדני כוננו ידך", שגם הוא שייך לכללות הענין ד"אוהל מועד" - משכן - שאודותיו מדובר בכתוב זה ("ויקרא אל משה . . מאוהל מועד"), מכיון ש"מקדש איקרי משכן". ובפרט על פי פירוש רש"י בריש פרשת פקודי - "המשכן משכן, שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין כו'", כלומר, ש"משכן" הוא מלשון "משכון", והרי "משכון" ענינו - שלוקחים אותו רק על משך זמן מסויים, ואחר כך מחזירים אותו בשלימותו, ועל דרך זה בעניננו - שבבית המקדש השלישי ("מקדש אדני כוננו ידך") יהיו בשלימותם כל הענינים דבית ראשון ובית שני, ועל אחת כמה וכמה כללות ענין המשכן ("אוהל מועד"), מעשה ידי משה, שהם נצחיים.

וכדי שענין זה לא יהיה באופן ד"נהמא דכיסופא" - דרושה הקדמת מעשינו ועבודתנו בכללות הענין ד"ויקרא אל משה גו'", ומתוך שמחה וטוב לבב.

* * *

י. נוסף על ההוראה מפרשת השבוע, פרשת ויקרא, ישנה הוראה נוספת מהקביעות דיום השבת בימי החודש - בחמישי בניסן:

בימי חודש ניסן, החל מראש חודש ועד י"ב בו, הקריבו הנשיאים את הקרבנות לחנוכת המזבח - נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום.

[ואף שיש ב' דעות בדברי חז"ל בנוגע לזמן המדויק דהקרבנות הנשיאים, מראש חודש ניסן עד י"ב ניסן, או משמיני בניסן עד י"ט ניסן (כפי שהובאו דעות אלו גם בפשטני המקרא (רמב"ן על התורה נשא ז, א)) - הרי פסק אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך שלו (אורח חיים סימן תכ"ט סעיף ט"ו) ש"נוהגין מראש חודש ואילך לקרות פרשת הנשיא שהקריב בו ביום", וכן הוא "מנהג ישראל" בפועל ממש, שמה מובן שפסק ההלכה הוא שהזמן דקרבנות הנשיאים הוא - מראש חודש ניסן ועד י"ב בו].

- ועל פי זה נמצא שביום החמישי דניסן הקריב את קרבנו הנשיא דשבת שמעון - "ביום החמישי נשיא לבני שמעון שלומיאל בן צורישידי קרבנו וגו'".
- ומכיון שכל עניני התורה נצחיים הם, מובן, שישינה הוראה מיוחדת הנלמדת מקרבנו של הנשיא דשבת שמעון - ביום החמישי דניסן, כדלקמן.
- יא. ובהקדים:
- בנוגע לכללות הענין דקרבנות הנשיאים - ישנו אמנם העילוי שבהתכללות כולם יחד (ביום האחרון וביום הראשון, כדלקמן), אבל ביחד עם זה ישנו גם העילוי בקרבן הפרטי דכל שבת בפני עצמו.
- דהנה, ביום הראשון וביום האחרון מדובר אודות הקרבנות דכל הנשיאים (שזוהי ההתכללות דכל הנשיאים ביחד), אלא שהחילוק הוא - שביום הראשון מדובר אודות הכלל שלפני ההתחלקות לפרטים, היינו, לפני שהקריבו את הקרבנות בפועל (שאו היתה ההתחלקות לפרטים, כל נשיא ונשיא ביומו), ואילו ביום האחרון ישנו הכלל שלאחרי ההתחלקות לפרטים, היינו, הסך-הכל דכל קרבנות הנשיאים לאחרי שכבר הקריבו את הקרבנות בפועל ממש.
- ונוסף לזה: גם ביום הראשון מודגש ענין ההתכללות בפועל ממש - שהרי כל הנשיאים נדבו יחדיו "שש עגלות צב ושני עשר בקר" עבור "עבודת אוהל מועד", ובוה מודגשת ההתכללות דכל הנשיאים יחדיו - לא רק בנוגע ל"עגלות", שניתנו באופן ד"עגלה על שני הנשיאים" (שבזה מודגש שכל נשיא זקוק לנשיא השני כדי להביא יחד עמו את ה"עגלה"), אלא אפילו בנוגע ל"שני עשר בקר", שניתנו באופן ד"שור לאחד" - מכיון שכל "שני עשר בקר" ניתנו למשה רבינו (על ידי כל הנשיאים) בבת אחת, ולאחרי שכולם יחדיו הביאו את קרבנם - "שש עגלות צב ושני עשר בקר" - נתנם משה רבינו אל הלויים איש כפי עבודתו: שתי עגלות וארבעת הבקר לבני גרשון, וארבע עגלות ושמונת הבקר - לבני מררי, ומובן, שבזה לא היה ניכר ענין של התחלקות כלל (שור דנשיא זה, או עגלה דב' נשיאים אלו), מכיון שניתנו אל הלויים על ידי משה רבינו, לאחרי שקיבל נדבה זו מאת כל הנשיאים ביחד, בתור ענין אחד.
- כלומר: העילוי שביום הראשון הוא - הכלל שלפני ההתחלקות לפרטים, ולא רק בנוגע לקרבנות שהביאו בפועל ממש בימים שלאחרי זה (כל נשיא ביומו), כי אם גם בנוגע לנדבה שהביאו בפועל ממש ביום הראשון - "שש עגלות צב ושני עשר בקר"; והעילוי שביום האחרון הוא - הכלל שלאחרי ההתחלקות לפרטים, היינו, הסך-הכלל הכללי לאחרי שהביאו את הקרבנות בפועל ממש, שאז מתגלה עילוי מיוחד בכל הקרבנות (שלא היה ידוע בימים שלפני זה) - שכולם היו "מכוונים במשקלן, שוקלן אחד אחד ושוקלן כולן כאחד, לא ריבה ולא מיעט" (פירוש רש"י סוף פרשת נשא).
- וביחד עם זה - ישנו עילוי מיוחד בקרבן הפרטי דכל נשיא בפני עצמו, שלכן אמר הקב"ה למשה שלא יקריבו כולם ביום אחד, כי אם "נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום יקריבו את קרבנם לחנוכת המזבח" - מפני העילוי המיוחד שבכל קרבן פרטי בפני עצמו. וכמדובר פעם אודות דיוק הלשון "נשיא אחד ליום" - שבתיתב "אחד" מודגש שישנם הפרטים דח' וד', וביחד עם זה - התכללותם בא', אלופו של עולם וכו'.
- יב. והנה, גם בקרבן הפרטי דכל נשיא כלולים אמנם כל הענינים שבקרבנות דשאר הנשיאים (ומשום זה יכולה להיות ההתכללות דכל קרבנות הנשיאים - ביום הראשון וביום האחרון - מפני שבכל קרבן פרטי כלולים (בהעלם) כל הקרבנות דשאר הנשיאים), אלא שעיקר ההדגשה היא - בנוגע לענין הפרטי המיוחד לנשיא שבת זה. ועל דרך ההתכללות שבכל המצוות ובכל עניני התורה, היינו, שבכל ענין בתורה כלולים כל עניני התורה, ובכל מצוה כלולים כל המצוות כולם (שלכן העוסק במצוה פטור מן המצוה), אלא שבכל מצוה פרטית מודגש בעיקר הענין הפרטי שבמצוה זו.
- וב' ענינים אלו שבכל קרבן (הענין הפרטי המיוחד לו, ומה שכלולים בו שאר הענינים דקרבנות הנשיאים) - מודגשים בדברי המדרש (במדב"ר פי"ג, יד) ש"אף על פי שקרבן שוה הקריבו כולם . . כל אחד ואחד הקריבו לפי דעתו כו'", היינו, שמצד אחד רואים שכל נשיא הקריב קרבן שוה לקרבן שהביאו שאר הנשיאים (בדוגמת ענין ההתכללות דכל קרבנות הנשיאים בקרבנו הפרטי של נשיא זה), וביחד עם זה ישנם הכוונות המיוחדות לכל נשיא בפני עצמו, "כל אחד ואחד הקריבו לפי דעתו", כפי שהולך ומונה במדרש (שם ואילך) את הכוונות הפרטיות בקרבנו של כל נשיא: "על סדר המלוכה" "על סדרי התורה", "על סדר גאולת מצרים", וכיוצא בזה.

ועל פי זה מובן שכאשר מגיע היום הפרטי שבו מקריב נשיא דשבט מסויים, ובענינו - "ביום החמישי נשיא לבני שמעון", אזי מודגש בעיקר הענין הפרטי המיוחד לקרבן דנשיא זה, היינו, הכוונות הפרטיות שכנגדן הקריב הנשיא דשבט שמעון, בהתאם להמבואר בהמשך דברי המדרש (כדלקמן). וענין פרטי זה מהוה גם ה"שער" שדרכו עולים כל עניניהם של שאר הנשיאים (שגם הם כלולים בקרבנו של נשיא זה).

ועל דרך המבואר בענין "אבוך במאי הוי זהיר טפי" (שבת קיח, סע"ב) - שמצוה זו שבה "זהיר טפי" (נוסף על הזהירות שבכל המצוות), ציצית או תפילין וכיוצא בזה, מהוה גם ה"שער" שדרכה עולים כל עניני התורה ומצוותיה (שגם הם כלולים בענינה של מצוה פרטית זו), כנ"ל.

ומה שעיקר ההדגשה בקרבנו של כל נשיא היא על ענינו הפרטי של נשיא זה דוקא - הרי זה מובן מסיוס דברי המדרש לאחרי ביאור הכוונה הפרטית בקרבנו של כל נשיא: "כיון שראה הקב"ה שהקריב על סדר כו' התחיל משבח (מקלס) את קרבנו, זה קרבן גו'", היינו, שזהו שבח מיוחד על הכוונה הפרטית בקרבנו של נשיא פלוני, על סדר המלוכה או על סדרי התורה, וכיוצא בזה. ומובן, שכאשר משבחים אותו על ענין פרטי זה - מתוסף אז עילוי מיוחד בדבר, כפי שרואים במוחש שכאשר משבחים את האדם על דבר טוב שעשה, הרי זה פועל אצלו להוסיף בזה ביתר חיות כו', ועל אחת כמה וכמה כאשר מדובר אודות שבח שמשבח אותו הקב"ה.

יג. על פי האמור לעיל, מובן, שכאשר רוצים לדעת מהו ענינו המיוחד בקרבנו של נשיא שבט שמעון - "ביום החמישי נשיא לבני שמעון גו'" - ובהתאם לכך, לדעת את ההוראה המיוחדת דיום החמישי בניסן - צריכים לעיין בדברי המדרש הנ"ל אודות הכוונה הפרטית בקרבנו של הנשיא דשבט שמעון:

איתא במדרש (שם, יט): "ביום החמישי נשיא לבני שמעון . . . בא נשיא שמעון והקריב על סדר מעשה המשכן . . . קרבנו קצרת כסף אחת וגו', קצרת כנגד חצר המשכן שהיה מקיף את המשכן כשם שהים מקיף את העולם, שלושים ומאה משקלה, כמה דתימא אורך החצר מאה באמה, והמשכן שהיה בתוכו שלושים אמה ארכו, הרי מאה ושלושים", וכפי שממשיך לבאר את כל פרטי הקרבן דנשיא לבני שמעון איך שכולם קשורים עם "מעשה המשכן". ומסיים שם: "כיון שראה הקב"ה שהקריב על סדר המשכן, התחיל מקלס את קרבנו, זה קרבן שלומיאל וגו'".

ועל פי זה מובן שהענין המיוחד דיום החמישי בניסן, שאז הקריב הנשיא דשבט שמעון, הוא - "מעשה המשכן". אמנם ענין זה נמשך ופועל גם על הימים שלאחריו, ויתירה מזו: גם על הימים שלפניו (שהרי כל הנשיאים היו מוכנים מצדם להקריב את קרבנותיהם ביום הראשון, ורק מפני ציווי הקב"ה למשה "נשיא אחד ליום" הוכרחו להמתין ולהקריב כל אחד ביומו, ואם כן, נמצא שכל פרטי הענינים דקרבנות כל הנשיאים (כולל קרבנו של נשיא דשבט שמעון שהקריב "על סדר מעשה המשכן") ישנם כבר - "בכח" - ביום הראשון), אבל אף על פי כן, עיקר ההדגשה בענין פרטי זה היא - ביום החמישי, מכיון שהקריב את קרבנו ביום זה (על ידי הנשיא דשבט שמעון) היתה "על סדר מעשה המשכן".

ולכן, כאשר בא היום החמישי בניסן - אזי עיקר ה"שטורעם" והרעש שמרעשים ביום זה (כולל מה שלא נותנים לישון באמצע ההתוועדות, והלואי שהיו מצליחים בזה . . . !) הוא - בנוגע לכללות העבודה הקשורה עם "מעשה המשכן", היינו, העבודה המביאה את התגלות המשכן כפי שיתגלה בגאולה העתידה בבנין בית המקדש השלישי (כנ"ל ס"ט), כדלקמן.

כלומר: עבודתו של יהודי צריכה להיות באופן כזה שמצדו מוכן הוא כבר לגאולה העתידה ולבנין בית המקדש השלישי. ומה שענין זה מתעכב למשך זמן - הרי זה רק מפני ש"הצאן והבקר עלות עלי גו'", אבל מצדו - הכל מוכן כבר לגאולה העתידה ולבנין בית המקדש השלישי ("משכן דאיקרי מקדש").

ואם הדברים אמורים בנוגע ליום חמישי בניסן בכל שנה ושנה - הרי על אחת כמה וכמה שכן הוא בקביעות שנה זו, שיום חמישי בניסן חל ביום חשבת, שאז ישנו עילוי מיוחד בכל עניני העבודה המביאה ופועלת את התגלות המשכן ובנין בית המקדש השלישי בגאולה העתידה (כדלקמן), מצד גודל העילוי דיום השבת.

יד. והענין בזה:

כאשר יהודי קורא את פרשת הנשיא דיום החמישי, "ביום החמישי נשיא לבני שמעון וגו'", ויודע שמבואר במדרש ש"הקריב על סדר מעשה המשכן" - הרי זה מעורר אותו ופועל עליו לעשות את כל התלוי בו כדי שיתגלה המשכן בגאולה העתידה בבנין בית המקדש השלישי, בידעו שיום זה (שקרבנו "על סדר מעשה המשכן") מסוגל לכך באופן מיוחד.

- ובפרט שלאחרי אמירת פרשת הנשיא אומר את התפלה "יהי רצון מלפניך . . שבאם אני עבדך משבט שמעון
 . . אזי יאירו נא עלי כל ניצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הכלולות בקדושת זה השבט כו" - ומכיון
 ש"תורת אמת" אומרת שהוא צריך לומר תפלה זו, הרי בודאי שענין זה בא בפועל, היינו, שנמשכים אצלו
 הענינים הקשורים עם נשיא דשבט שמעון, ולכל לראש - מה שהקריב "על סדר מעשה המשכן".
- ומה גם שיש בזה העילוי דענין התפלה - היינו, כאשר יהודי מתפלל ומבקש מהקב"ה "יאירו נא עלי כל
 ניצוצין קדישין כו" [לא שאומר זאת במהירות ובחפזה, מכיון שממהר לסיים את תפלתו, כדי שיוכל לעשות
 "קידוש", ולטעום "משהו" על כל פנים מסעודת שבת - אלא הוא יודע שזוהי תפלה ובקשה שמבקש מהקב"ה,
 "דע לפני מי אתה עומד"] - אזי "רצון יראיו יעשה", היינו, שהקב"ה ממלא את בקשתו,
- וכמו שכתוב "פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון", היינו, שהקב"ה "משביע לכל חי לפי רצונו ותאוותו"
 (מצו"ד על הפסוק), ואם הדברים אמורים בנוגע ל"כל חי", הרי על אחת כמה וכמה שכן הוא בנוגע לבנו של
 הקב"ה, "בני בכורי ישראל", "לשון גדולה" (שמות ד, כב ובפירוש רש"י) - שהקב"ה ממלא את רצונו ובקשתו
 של כל אחד ואחד מישראל,
- הן בנוגע לעצם הבקשה ד"יאירו נא עלי כל ניצוצין קדישין כו", והן בנוגע להקדמה "שבאם אני עבדך
 משבט שמעון כו", שמבואר בזה שגם כאשר בטוח שאינו משבט זה, הרי הבקשה היא שענינו של הנשיא
 דשבט זה יבוא אצלו בבחינת "עיבור" על כל פנים (ראה "היום יום" ראש חודש ניסן), ולכן, גם אם עד עתה
 לא היה שייך לזכות לענין זה, הרי על ידי תפלה הנ"ל שלאחרי אמירת פרשת הנשיא, ממלא הקב"ה את תפלתו
 ובקשתו - "יאירו נא עלי כל ניצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הכלולות בקדושת זה השבט" - וזוכה לקבל
 (בבחינת עיבור על כל פנים) את הענינים הקשורים עם הנשיא דשבט שמעון, ולכל לראש - הענין המיוחד
 בקרבן הנשיא דשבט שמעון - שהקריב "על סדר מעשה המשכן".
- וזוהו החידוש המיוחד שבאמירת ה"יהי רצון" לאחר פרשת הנשיא - שהענינים המיוחדים דקרבן נשיא זה
 (ובענינו - "סדר מעשה המשכן") נמשכים אצל כל אחד ואחד מישראל, שהרי הוא אומר "יאירו נא עלי כל
 ניצוצין קדישין כו". כלומר: עצם הענין שבוים זה מאירים ענינים אלו - אין זה חידוש כל כך, אלא עיקר
 החידוש הוא - שענינים אלו מאירים אצלו, שהרי הוא אומר "יאירו נא עלי כו".
- טו. והנה, לאחר כל זה צריך יהודי לעשות "כלים" כדי שיוכל לקבל ענינים אלו. ואפילו כאשר חושב שהוא
 נמצא בדרגה כזו ש"הוא יכלכלך", היינו, שהקב"ה נותן לו גם את ה"כלים" ("יכלכלך" מלשון "כלי") - עדיין
 צריך להיות איזה ענין של "כלי" ("קעשענעס") שיוכל לקבל ענינים אלו (אפילו קבלת ה"כלים" עצמם שנותן
 לו הקב"ה).
- זאת אומרת: כאשר נמצאים בזמן מסוגל להמשכת הענינים דקרבנו של נשיא שבט שמעון - "מעשה המשכן"
 - צריך יהודי לעבוד את עבודתו באותם ענינים שהם "כלים" להמשכת וגילוי כללות הענין ד"מעשה המשכן"
 כפי שיתגלה בגאולה העתידה בבנין בית המקדש השלישי.
- וה"כלי" לזה הוא - כללות מעשינו ועבודתינו בהפצת המעיינות חוצה, כולל הפצת היהדות, תורה ומצוותיה,
 שזוהי העבודה הפועלת את ביאת משיח צדקנו - קא אתי מר דא מלכא משיחא, שעל ידו יבנה בית המקדש
 השלישי, ושם יתגלה "מעשה המשכן" בפועל ממש ובגלוי, היינו, לא כפי שהמשכן הוא ב"רקיע השביעי", או
 כפי שהוא גנוז "תחת מחילות של היכל" (סוטה ט, סע"א) - אלא כפי שהוא בגלוי ממש.
- כלומר: ה"כלי" שעושים בני ישראל כדי לזכות לענין ד"מעשה המשכן" (הענין המיוחד דקרבנו של נשיא
 שבט שמעון) הוא - ההשתדלות ביתר שאת וביתר עוז בהפצת היהדות והמעיינות חוצה, ולכל לראש - על ידי
 ה"מבצעים" הכלליים: אהבת ישראל ואחדות ישראל, חינוך עצמו וחינוך הזולת, תורה, תפילין, מזוזה, צדקה,
 בית מלא ספרים - יבנה וחכמיה, נרות שבת קודש ויום טוב, כשרות האכילה ושתיה, וטהרת המשפחה, והמבצע
 ד"כל הנמצא כתוב בספר" - לאחד את כל בני ישראל על ידי כתיבת ספרי תורה כלליים.
- ועל אחת כמה וכמה - בקשתם ותפלתם של בני ישראל על כללות ענין הגאולה, "כי לישועתך קוינו כל
 היום", וכפי שאומרים גם בתפלת יום השבת: "ותחזינה עינינו בשוכך לציון" - כפי שהכריז השליח ציבור
 בקול רם בתפלת שחרית ובתפלת מוסף, ולפני זה - כל אחד ואחד בתפלתו, שאף שאינה בקול רם אלא בלחש,
 הרי מובן שכאשר עיקר המכוון הוא שהקב"ה ישמע תפלה זו, אין כל חסרון בכך שהתפלה היא בלחש, ואדרבה:
 "לא ברעש הוי", כי אם באופן ד"קול דממה דקה", ד"תמן קאתי מלכא".

ועל ידי זה ממהרים ומקרבין את הגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו (שאו יתגלה "מעשה המשכן" בשלימותו בבית המקדש השלישי) - תיכף ומיד, "היום", אף על פי שנמצאים ביום השבת - מכיון ש"בקולו תשמעו", כדאיאת בגמרא (סנהדרין צח, א) שר' יהושע בן לוי שאל את משיח צדקנו "אימת אתי מר", והשיב לו: "היום", "היום אם בקולו תשמעו".

וזוהו גם המענה לאלו ש"תואנה הם מבקשים" ושואלים: כיצד יתכן שמשיח צדקנו יבוא היום - הרי "לא אתא אליהו מאתמול" וכו' וכו'?! - הנה על זה ישנו פסק דין ברור בגמרא מסכת "סנהדרין" (שענינם של ה"סנהדרין" - לפסוק דינים, ויהודי שלומד "סנהדרין" כדבעי, נעשה הוא "א סנהדרין איד"!) שמשיח צדקנו הבטיח שהוא בא "היום" - כפשוטו, "היום אם בקולו תשמעו"! ולכן, אין נפקא-מינה כלל היכן נמצא אליהו וכו' - העיקר הוא שישנו הענין ד"בקולו תשמעו", ואז מובטח שמשיח צדקנו בא "היום" ממש!

טז. וזוהי ההוראה בנוגע למעשה בפועל - הנלמדת מכללות הענין דקרבתנו של נשיא שבט שמעון ביום החמישי בניסן:

מכיון ש"התורה היא נצחית", ובלשון אדמו"ר הזקן בלקוטי תורה: "ושייך בחינות אלו גם עכשיו" (כנ"ל בארוכה) - מובן, שכאשר מגיע יום החמישי בניסן, שאז לומדים בתורה פרשת הנשיא שהקריב בו ביום "על סדר מעשה המשכן" - ישנה נתינת כח מיוחדת לכל אחד ואחד מ ישראל לעשות את כל התלוי בו כדי למהר ולזרז את התגלות "מעשה המשכן" בגאולה העתידה, על ידי פעולותיו בהפצת היהדות והמעיינות חוצה, כנ"ל בארוכה.

ומכיון שבשנה זו חל ה' ניסן ביום השבת - מובן, שכללות עבודה זו נעשית מתוך תענוג, מכיון שיום השבת ענינו "וקראת לשבת עונג", ועל אחת כמה וכמה - מתוך שמחה וטוב לבב.

* * *

יז. מאמר (כעין שיחה) דיבור המתחיל ויקרא אל משה גר'.

* * *

יח. נהוג בכל שבת לבאר פסוק בפרשת השבוע עם (או בקשר ל) פירוש רש"י, וכן לבאר ענין בהערות אאמו"ר על הזהר דפרשתנו.

בהתחלת פרשתנו ישנו ענין הדורש ביאור בפשוטו של מקרא, כדלקמן [שאלה זו (דלקמן) הוזכרה אמנם לעיל במאמר, אבל תוכן השאלה אינו קשור עם הלימוד על דרך הדרוש והרמז כו', תורת החסידות וכו', כי אם זוהי שאלה המתעוררת בפשוטו של מקרא], ורש"י אינו מתעכב לבאר זאת:

בהתחלת פרשתנו נאמר "ויקרא אל משה" - "ויקרא" סתם, דלא כבהמשך הכתוב שנאמר "וידבר הוי' אליו". וצריך להבין - בפשוטו של מקרא - מדוע נאמר "ויקרא" סתם, ולא נתפרש מי הוא הקורא?! - ורש"י אינו מתעכב לבאר ענין זה!

שאלה זו מתחזקת עוד יותר על פי דברי רש"י בפסוק זה - "לכל דברות . . קדמה קריאה, לשון חיבה . . אבל לנביאי האומות נגלה אליהן בלשון עראי וטומאה, שנאמר ויקר אלקים אל בלעם": כוונת רש"י היא אמנם לבאר את החילוק שבין תיבת "ויקרא" לתיבת "ויקר", אבל מדברי רש"י גופא רואים שיכולה להיות קריאה גם משם "אלקים". ועל פי זה קשה ביותר: מדוע לא נתפרש כאן מי הוא הקורא - הוי' או אלקים?!

ונתבאר פעם בענין זה (לקוטי שיחות חלק ז עמוד 24), שמכיון ש"קריאה" היא "לשון חיבה", לכן לא נאמר "ויקרא הוי' אל משה", אלא "ויקרא" סתם - כי קריאה זו היא מדרגא שלמעלה משם הוי', ובזה מתבטא ענין החיבה כו'.

אבל: ביאור זה מתאים כאשר לומדים על דרך החסידות כו', שאז יכולים לבאר שישנו ענין שלמעלה משם הוי' - עצמותו ומהותו ית', ומ"ש "ויקרא" סתם, קאי על הקריאה דעצמותו ומהותו ית' שלמעלה משם הוי'; מה שאין כן כאשר מדובר אודות הלימוד בפשוטו של מקרא שלומדים עם "בן חמש שנים למקרא" - הרי עדיין לא למד שישנו ענין נעלה יותר משם הוי'!

הבן חמש למקרא יודע אודות החילוק שבין שם אלקים לשם הוי' (כפי שרש"י ביאר זאת כבר בהתחלת פרשת בראשית), וכמו כן למד אודות שם "שדי", ועד כמה שידוע לו - הרי שם הוי' הוא הענין הכי נעלה.

1 וכפי שלמד בהתחלת פרשת וארא: "וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני הוי'", "וארא אל אברהם גו'
2 בא-ל שדי ושמיי הוי' לא נודעתי להם", וכפי שמפרש רש"י: ולא נכרתי להם במדת אמיתית שלי כו', היינו,
3 אף שגם אצל האבות הוזכר שם הוי', לא היה זה אמיתית הענין דשם הוי' כו'. ומזה מבין הבן חמש למקרא
4 ששם הוי' הוא הענין הכי נעלה, ובזה גופא - "במדת אמיתית שלי". ומעולם לא למד שישנו ענין נעלה יותר
5 מאשר שם הוי'!].

6 ואין לומר שהטעם שנאמר "ויקרא" סתם (ולא נתפרש מי הוא הקורא), הוא, מפני שפסוק זה בא בהמשך
7 למה שנאמר בסוף פרשת פקודי "ולא יכול משה לבוא אל אוהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד הוי' מלא את
8 המשכן", ובהמשך לזה נאמר "ויקרא אל משה", היינו, ש"הוי'" (שאודותיו מדובר לפני זה) קרא אל משה, כי
9 - אם נאמר שזהו הפירוש בפשוטו של מקרא, היה צריך רש"י לומר זאת בפירוש, מכיון שאין לסמוך שיוכלו
10 להבין זאת לבד, מפני הדוחק שבפירוש זה (שלכן אי אפשר לפרש כן כאשר רש"י אינו אומר זאת בפירוש):

11 לכל לראש - דוחק לומר שהתחלת ספר ויקרא (ספר חדש) בא בהמשך לספר שלפני זה! - בשלמא כאשר
12 מדובר אודות ב' פרשיות, אפשר לומר שהתחלת פרשה זו באה בהמשך לפרשה שלפניה, ולדוגמא: "ואלה
13 המשפטים גו'", "ואלה מוספי על הראשונים, מה הראשונים מסיני כו'", מה שאין כן כאשר מדובר אודות ב'
14 ספרים נפרדים - לא מסתבר לומר שהתחלת ספר ויקרא בא בהמשך אחד לסיום ספר שמות. ובפרט שהבן חמש
15 למקרא רואה בספר תורה (אם קראו אותו ל"מפטיר") שישנו הפסק ד' שיטין בין ספר שמות לספר ויקרא, ולכן,
16 לא מסתבר כלל ש"ויקרא אל משה" בא בהמשך אחד למה שכתוב בספר שלפני זה - לאחר ההפסק ד' שיטין!

17 [ומה שנאמר "ויקרא" - אין זה מכריח כלל שענין זה בא בהמשך למה שנאמר לפני זה, כי אם נאמר שכל
18 תיבה שהתחלתה בוא"ו בהכרח שתבוא בהמשך למה שנאמר לפני זה - יוקשה מכמה וכמה פסוקים ותיבות
19 שהתחלתם בוא"ו, אף שאינם באים בהמשך למה שנאמר לפני זה].

20 ועוד ועיקר: בסוף פרשת פקודי לא מדובר אודות "הוי'" עצמו, כי אם אודות "כבוד הוי'" - "וכבוד הוי'
21 מלא את המשכן".

22 והנה, הבן חמש למקרא מבין בפשטות ש"כבוד הוי'" אינו שם של הקב"ה (כמו שם "הוי'"), כי אם גילוי
23 והשראת הכבוד של הקב"ה, שענין זה ממלא את כל המשכן.

24 [ולדוגמא: כבודו של המלך ממלא את כל ארמון המלוכה, גם בחדרים שבהם לא נמצא המלך בעצמו, כלומר,
25 שבכל פינה בארמון מורגש כבודו של המלך והיראה מהמלך כו', גם כאשר המלך בעצמו אינו נמצא שם.

26 וכפי שידוע הבן חמש למקרא בחייו הפרטיים, שכבודו של אביו ממלא את כל החדר המיוחד לאביו (החדר
27 המיוחד לאביו, ששם לומד ומתפלל וכו'), ולכן ירא הוא להכנס לחדר זה גם כאשר אביו אינו נמצא שם. וכשם
28 שאינו יושב על הכסא המיוחד לאביו - מפני היראה מאביו (כמו שכתוב "איש אמו ואביו תראו") - גם שלא
29 בפניו של אביו, מכיון שכבודו של אביו ממלא את המקום הזה].

30 ומכיון שכן - הרי אין לומר שמה שכתוב "ויקרא אל משה" קאי על מה שנאמר לפני זה "וכבוד הוי' מלא את
31 המשכן", כי כללות ענין הקריאה ("ויקרא אל משה") שייך רק כאשר מדובר אודות הוי' בעצמו, אבל לא אודות
32 "כבוד הוי'", על "כבוד הוי'" שייך לומר "מלא את המשכן", אבל לא "ויקרא", היינו, שה"כבוד" הוא הקורא!

33 וכמדובר כמה פעמים שכל ענינים אלו צריכים להיות מובנים בפשוטו של מקרא - או שהדבר מובן בפשטות
34 כל כך עד שרש"י אינו צריך לבאר זאת, או שרש"י סומך על מה שביאר לפני זה. וכפי שיתבאר לקמן.

35 יט. בהערות אאמו"ר על הזהר דפרשתנו (לקוטי לוי יצחק ע' קע) מובא מאמר הזהר (ח"ג ד, ב): "הקצר
36 קצרה ידי מפדות, זכאין אינון ישראל דבכל אתר דאשתכחו קודשא בריך הוא אשתכח עמהון כו' אשתכח ביניהון
37 ומתפאר בהו בישראל כו'". ומבאר אאמו"ר את דיוקי הלשונות וכו' - באותיות הקבלה.

38 וכמדובר כמה פעמים שאאמו"ר אינו מבאר את הענינים שסמך שיוכלו להבינם על פי המבואר במקום אחר,
39 ובענינו - אינו מבאר: (א) מהו הקשר דמאמר הזהר "זכאין אינון ישראל דבכל אתר דאשתכחו קודשא בריך הוא
40 אשתכח עמהון כו'" - עם הפסוק "הקצר קצרה ידי מפדות". (ב) מהי ההוראה בענין זה בנוגע לעבודת האדם.

41 וכפי שיתבאר לקמן.

כ. כאן המקום להשלים ולבאר את השאלה שנשאלה בהתוועדות שלפני זה (שיחת שבת פרשת ויקהל פקודי סעיף כ"ה) בנוגע לסך-הכל ד"פקודי המשכן" - שכאשר הכתוב מפרט את כל הדברים שנעשו מ"נחושת התנופה", אינו מזכיר מאומה אודות הכיור וכנו, אף שגם הם נעשו מנחושת, דלכאורה, צריך להבין: מדוע לא נימנו שם גם הכיור וכנו?

ורצו לתרץ בזה - שענין זה נתבאר כבר בפירוש רש"י סוף פרשת ויקהל (לה, ח): "נאמר ונחושת התנופה שבעים ככר וגו' ויעש בה וגו', וכיור וכנו לא הוזכרו שם, למדת שלא היה נחושת של כיור מנחושת התנופה". אבל - אין זה תירוץ על השאלה כלל, כי: רש"י אינו מבאר את טעם הדבר, כי אם רק מודיע ש"כיור וכנו לא הוזכרו שם". ואילו השאלה בהתוועדות היתה - מהו הטעם שהנחושת דכיור וכנו לא נכלל בנחושת התנופה? ואדרבה: על פי פירוש רש"י שם אודות גודל החביבות ד"מראות הצובאות" (מראות העשויות מנחושת, שמהם נעשה הכיור וכנו) - שאף על פי שמשה רבינו לא רצה להשתמש בהם עבור עשיית המשכן, "היה מואס משה בהן מפני שעשויים ליצר הרע", אף על פי כן, "א"ל הקב"ה קבל, כי אלו חביבין עלי מן הכל, שעל ידיהם העמידו הנשים צבאות רבות במצרים כו'" (כפי שמבאר רש"י בארוכה) - גדולה הקושיא ביותר: למה לא נכלל הנחושת דכיור וכנו בנחושת התנופה (ככל שאר הכלים שהיו עשויים מנחושת) - הרי נחושת זה היה חביב ביותר?!

כא. בהמשך להנזכר אודות דברי רש"י בנוגע ל"מראות הצובאות" - הרי רואים בזה את גודל מעלתן של נשי ישראל, שהן העמידו צבאות רבות במצרים - "צבאות השם", [וזהו מה שמדייק רש"י בלשונו תיבת "צבאות" - "העמידו הנשים צבאות רבות במצרים" - כדי לבאר את לשון הכתוב "מראות הצובאות", היינו, "מראות" שעל ידן העמידו "צבאות"], ועד כדי כך - שלמרות ש"היו בעליהם יגעים בעבודת פרך כו'", ובמילא לא חשבו אודות הצורך להעמיד "צבאות השם", היו הנשים אלו שהשתדלו להעמיד "צבאות רבות", ופעלו זאת גם אצל בעליהן - "משדלתו בדברים כו'".

וכמסופר במדרשי רז"ל שעמרם - שהיה גדול הדור - פרש מאשתו כתוצאה מגזירת פרעה, ובעקבותיו עשו כן כל בני ישראל; ומי פעל עליו להחזירה כו' - ילדה קטנה! שאמרה לו בפשטות: "גזרתך קשה משל פרעה כו'", וכאשר עמרם החזיר את אשתו, החזירו כל ישראל את נשותיהם, והמשיכו להעמיד "צבאות השם"! כלומר: למרות קושי השעבוד דגלות מצרים וגזירת פרעה כו', עד כדי כך שאפילו אצל עמרם (גדול הדור) התקבלה סברא לפרוש מאשתו - לא התפעלו נשי ישראל מחשכת וקושי הגלות, ובידעם שהקב"ה רוצה את קיומו של עם ישראל, ובאופן ד"פרו ורבו ומלאו את הארץ", היינו, להגדיל את מספרם של בני ישראל יותר ויותר - לא עשו שום "חשבונות", ופעלו זאת גם על בעליהן, ועל ידי זה העמידו "צבאות רבות" - "פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד"!

ומצד גודל העילוי שבדבר - זכו נשי ישראל ש"מראות הצובאות" (שעל ידן העמידו צבאות רבות) יהיו חביבין על הקב"ה מן הכל, ומהם נעשו הכיור וכנו (ולאחרי זה - "ים של שלמה" בבית המקדש) - עבור רחיצת ידיהם ורגליהם של הכהנים קודם התחלת העבודה במשכן ובית המקדש, היינו, שהיסוד להתחלת כללות העבודה במשכן ומקדש (רחיצת ידיים ורגלים) קשור עם ה"מראות הצובאות" (שמהם נעשו הכיור וכנו) - עד כדי כך גדולה חביבות הדבר אצל הקב"ה!

כב. ומכאן באים להמדובר כמה פעמים אודות שלילת הענין ד"תכנון משפחה", כי אם למלא את ציווי הקב"ה "פרו ורבו ומלאו את הארץ" - ללא כל חשבונות כו'. לדאבוננו, ישנם כאלו שאינם מתנהגים כן, אלא עושים "חשבונות" ומחליטים מתי הוא הזמן המתאים להביא ילד לעולם וכו' - "ער איז א גאנצער יא־טיבע־דאס", ובמילא הוא הקובע מתי הוא הזמן המתאים לכך, ומכיון שמדובר אודות "למדנים" [ובודאי שאי אפשר לומר להם דבר כו', ועד כדי כך - שכאשר משה רבינו התבטא על בני ישראל באופן בלתי רצוי, קיבל מיד "פסק" כו'] - יש להם "היתרים" על פי השולחן ערוך!

הוא יודע שעל פי התורה מחוייב הוא לפרנס את אשתו ובני ביתו - "שארה כסותה ועונתה לא יגרע". ומכיון שהוא צריך לעשות "כלים" לפרנסתו, וכמו שכתוב "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה" - אין ביכולתו, טוען הוא, לקחת על עצמו לפרנס ילד נוסף, בה בשעה שבקושי מצליח לפרנס את הילדים שנולדו לו כבר! ואם כן, הרי הוא צדיק גמור - טוען הוא - ומה רוצים ממנו!

- 1 ועל זה באה ההוראה דלעיל אודות הנהגתן של נשי ישראל: כאשר הבעלים היו במעמד ומצב שלא רצו
2 להעמיד צבאות, מפני גזירת פרעה כו', ועד כדי כך שאפילו עמרם (גדול הדור) פירש מאשתו כו' - השתדלו
3 נשי ישראל לקיים את המצוה ד"פרו ורבו ומילאו את הארץ", מבלי להתחשב בשום חשבונות!
- 4 ואם הדברים אמורים בנוגע לחשבונות דגזירת פרעה כו' (שאינן להתחשב אפילו בזה), הרי על אחת כמה
5 וכמה שאינן להתחשב בחשבונות של עניי פרנסה - כי פרנסה נותן הקב"ה! - אותו יהודי שעושה חשבונות
6 של פרנסה, שוכח מה שאמר בעצמו בברכת המזון דליל שבת: "הזן את העולם כולו בטובו כו'" [אלא אם כן
7 אמר זאת באופן ד"ויפתוהו בפיהם וגו'" חס ושלום], ומכיון שהקב"ה זן ומפרנס את העולם כולו - בודאי
8 שביכלתו לפרנס ילד יהודי נוסף, וריבוי ילדים נוספים!
- 9 כג. ועוד ענין עיקרי בזה:
10 כאשר עושים חשבונות של "תכנון משפחה" - עלול הדבר להביא לידי כשלון בחטא הידוע שבסיבתו מתארך
11 הגלות, רחמנא ליצול!
- 12 - ידוע שבחב"ד לא מדברים אודות ענין זה כו'. ישנם חוגים שאצלם מאריכים לדבר ולעסוק בענין זה, אבל
13 אצל חב"ד - אדרבה: לא מדברים אודות ענין זה. אבל אף על פי כן, כאשר מזכירים כבר ענין זה, מזכירים
14 כבר עד כמה חמור הדבר, ועד כדי כך - שזוהי הסיבה לאריכות הגלות, היינו, שעל ידי זה מעכבים בגלות את
15 כל בני ישראל, כולל "שכינתא בגלותא" - לא עליכם!
- 16 אצל עמרם - שפירש מאשתו כו' - פשיטא שלא היה צורך כלל להזהיר על ענין זה, אבל כאשר מדובר
17 אודות תכנון משפחה בימינו - עלול הדבר לגרום לחטא הידוע רחמנא ליצול, ומכיון שכל יהודי מבקש בתפלתו
18 "ואל תביאנו . . לידי נסיון" - היתכן להעמיד את עצמו בנסיון כזה?! - ובפרט כאשר ידע איניש בנפשי מה
19 שהיה אתמול בלילה, ובלילה שלפני זה וכו'!
- 20 דלכן, מלבד כל האמור לעיל - יש להמנע מתכנון משפחה מכיון שהדבר עלול לגרום לחטא הידוע.
- 21 כד. ויהי רצון שמכאן ולהבא ישתדלו בקיום הציוי "פרו ורבו ומילאו את הארץ" - ללא כל חשבונות, ואז
22 מבטיח הקב"ה שעל ידי זה יהיה הענין ד"כבשוה"! ובפרט על פי האמור לעיל אודות אופן הנהגתן של נשי
23 ישראל בהיותן בגלות מצרים - שלא התפעלו מגזירת פרעה וכו', בידען שרצונו של הקב"ה שיקיימו את הציוי
24 "פרו ורבו ומילאו את הארץ וכבשוה".
- 25 ואם הדברים אמורים לפני מתן תורה, מובן, שלאחרי מתן תורה מודגש ענין זה ביתר שאת וביתר עוז -
26 כמדובר כמה פעמים אודות מה שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות במסכת חולין בנוגע למצות מילה, שאף על
27 פי שצייו זה היה כבר לפני מתן תורה, מקיימים אנו מצוה זו (לא מפני הציוי שלפני מתן תורה, כי אם) מפני
28 שכך צוה הקב"ה למשה בסיני, היינו, שהענין דמתן תורה פעל תוספת עילוי גם בציויים שהיו כבר לפני מתן
29 תורה, ומזה מובן גם בנוגע לציוי "פרו ורבו".
- 30 כה. ונחזור לעניננו: מכיון ש"מראות הצובאות" היו "חביבין . . מן הכל" - מדוע לא נכלל הנחושת דכיוור
31 וכנו (שנעשו מ"מראות הצובאות") בחשבון ד"נחושת התנופה"?
32 והביאור בזה - בפשטות:
- 33 כללות הענין ד"פקודי המשכן" (נתינת חשבון על נדבת המשכן ומה שעשו בנדבות אלו) הרי זה כדי לשלול
34 ענין של חשד כו', כנ"ל בארוכה.
- 35 והנה, כל המושג של חשד (שצריכים לשלול זאת) שייך רק כאשר כספי-ציבור מגיעים לרשותו של היחיד
36 (הגזבר), ונמצאים ברשותו משך זמן, עד לאחר שמנצלם לתכלית הרצויה (שעבורה ניתנו כספים אלו) - שאז
37 צריך להגיש חשבון מדויק על איזה דברים נוצלו כספים אלו, ועל ידי זה נשללת נתינת מקום לענין של חשד
38 (שיחשדוהו שלקח משהו לעצמו כו').
- 39 ובנוגע לעניננו - מפורש בקרא "ויעש את הכיור נחושת ואת כנו נחושת במראות הצובאות אשר צבאו פתח
40 אוהל מועד", היינו, שהנשים הביאו את המראות אל פתח אוהל מועד, ותיכף ומיד נעשה מהם הכיור וכנו,
41 ומכיון שלא היה משך זמן שהנחושת דהמראות יהיה ברשותו של היחיד כו', אין נתינת מקום לענין של חשד,
42 ולכן אין צורך לתת חשבון על זה (אינו ברור).

ומכיון שכן - לא צריך רש"י להסביר מדוע לא נכלל נחושת ד"מראות הצובאות" בחשבון דנחושת התנופה, מכיון שעל זה אין צורך לתת חשבון, כנ"ל.

כו. כאן המקום לבאר כמה פרטים (ששאלו והעירו אודותם) בקשר לקדושת המשכן והמקדש: נתבאר (בלקוטי שיחות השבועי דשבת פרשת ויקהל פקודי ס"ד) שבקדושת המשכן ובית המקדש ישנם ב' ענינים: קדושה כללית דהמשכן ומקדש, וקדושה פרטית דכל חלק בפני עצמו (חצר, אוהל מועד, וקדש הקדשים). וכפשטות לשון המשנה: "עשר קדושות הן כו' עזרת ישראל מקודשת ממנה כו' עזרת כהנים מקודשת כו'".

והחידוש שבזה - בשנים:

(א) בקדושה הכללית, שקדושה זו ישנה בכל (חלקי) המקדש, היינו, שלא נאמר שבכל חלק שבמקדש יש רק קדושה פרטית דחלק זה (קדושת החצר, קדושת אוהל מועד כו'), אלא שבכל חלקי המקדש יש גם קדושה כללית דכללות המשכן.

[וענין זה יש להוכיח גם מדברי המדרש דלעיל (סעיף י"ג) אודות קרבנו של הנשיא דשבט שמעון, שהקריב "על סדר מעשה המשכן":

במדרש הנ"ל איתא: "קרבנו קערת כסף אחת וגו', קערת כנגד חצר המשכן . . . שלושים ומאה משקלה, כמה דתימא אורך החצר מאה באמה, והמשכן שהיה בתוכו שלושים אמה ארכו, הרי מאה ושלושים".

ולכאורה אינו מובן: מאה אמה דאורך החצר כוללים בתוכם גם את השלושים אמה דאורך המשכן, ועל פי זה - כיצד שייך למנות את השלושים אמה דאורך המשכן בהוספה על מאה אמה (כך שיהיה החשבון ד"מאה ושלושים")? !

והביאור בזה: מכיון שבכל חלק יש גם הקדושה הכללית דכללות המשכן - הרי נמצא שבשלושים אמה דהמשכן יש ב' ענינים: (א) הקדושה הכללית דכללות המשכן (שיש גם בחצר), (ב) הקדושה הפרטית דהמשכן עצמו (שאינה בחצר), ומטעם זה מונים את השלושים אמה דהמשכן ב' פעמים (שעל ידי זה נעשה המספר ק"ל). אבל: מכיון שענין הנ"ל מבואר במדרש, היינו, בחלק האגדה והדרוש שבתורה - אין להכריע מזה בנוגע להלכה כו'].

(ב) בקדושה הפרטית, שהקדושה הפרטית דכל חלק אינה רק הסתעפות מהקדושה הכללית דכללות המשכן, אלא זהו ענין בפני עצמו שאינו תלוי בקדושה הכללית. ולכן: גם כאשר מתבטלת הקדושה הכללית, על ידי זה ש"באו בה פריצים וחללוה" - נשארת עדיין קדושת החלקים בפני עצמם.

כלומר: נוסף על הקדושה הפרטית שיש בכל חלק מצד עצמו - יש לומר, שלאחרי שכל החלקים מתקבצים יחד ונעשה מהם כלל, שאז נוספת הקדושה הכללית, הנה קדושה כללית זו פועלת קדושה נוספת גם בפרטים כפי שהם בפני עצמם. וזהו החידוש שבדבר - שגם הקדושה שמתווספת בפרטים על ידי הכלל, נשארת היא בקיומה אפילו בהבטל הקדושה הכללית (באו בה פריצים וחללוה), כי - אף על פי שקדושה זו (הנוספת) באה מהקדושה הכללית, מכל מקום, לאחר זה, נעשית ענין בפני עצמו שאינו תלוי בהכלל.

כז. ושאלו על זה: מדברי התוספות (זבחים ס, ב) ש"ירושלים לא נתקדשה אלא בשביל הבית, ואיך יתכן שקדושת הבית תבטל וקדושת ירושלים קיימא", ואם כן, כיצד יתכן לומר שכאשר מתבטל העילוי דהכלל עדיין נשאר עילוי זה במציאותם של הפרטים, בה בשעה שהעילוי (דהכלל) בפרטים נפעל על ידי הכלל? ! והביאור בזה:

לכל לראש - ידוע מה שכתוב במכילתא (בתחלתה) "משנבחרה ארץ ישראל כו' משנבחרה ירושלים כו' משנבחר בית עולמים כו'", היינו, בתחלה היתה הבחירה בירושלים ואחר כך הבחירה בבית המקדש. ומובן, שאין זה בסתירה למה שכתבו התוספות ש"ירושלים לא נתקדשה אלא בשביל הבית" - מכיון שהמדובר אודות קדושה יתירה שנפעלה בירושלים על ידי המקדש.

כלומר: ישנה הקדושה דירושלים מצד עצמה ("משנבחרה ירושלים"), ולאחרי זה, כאשר "נבחר בית עולמים" - נפעלה קדושה יתירה בכל ירושלים (ירושלים לא נתקדשה אלא בשביל המקדש). ועל דרך האמור לעיל שישנה קדושת הפרט מצד עצמו, ולאחרי זה, כאשר נוסף העילוי דהכלל - אזי נפעל תוספת קדושה גם בפרט.

1 ובוזה היא השקלא וטריא - האם הקדושה היתירה שנפעלת בפרט על ידי הכלל (הקדושה היתירה דירושלים
2 שנפעלה על ידי הבחירה בבית המקדש) נשארת בפרט גם בהבטל הכלל. וסברת התוספות ("איך יתכן שקדושת
3 הבית תבטל וקדושת ירושלים קיימא") אינה אליבא דכולי עלמא, אלא לכמה דעות - לאחר ששנפעל בפרט
4 העילויי דהכלל, נעשה עילוי זה במציאות הפרט כפי שהוא מצד עצמו, ועד כדי כך - שגם בהבטל הכלל (הסיבה)
5 נשאר עילוי זה במציאותו של הפרט.

6 כח. ג' דרגות הנ"ל (קדושת ירושלים, ולמעלה מזה - קדושת המקדש, והעילוי שנפעל בקדושת ירושלים
7 לאחר הבחירה במקדש; ועל דרך זה במשכן ומקדש: קדושת הפרטים מצד עצמם, ולמעלה מזה - קדושת
8 הכלל, והעילוי שנפעל בקדושת הפרטים על ידי קדושת הכלל) - מצינו גם בנוגע לקדושת בני ישראל:
9 לכל לראש ישנה הקדושה דכללות בני ישראל - "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש". ולמעלה מזה
10 - הקדושה המיוחדת דשבט לוי (לויים וכהנים).

11 [כלומר: כשם שבנוגע לירושלים ומקדש, הסדר הוא שנבחרה ירושלים ואחר כך נבחר בית עולמים - כמו
12 כן בנוגע לבני ישראל הסדר הוא שלכל לראש נפעלה הקדושה דכללות עם ישראל, "ממלכת כהנים וגוי קדוש",
13 ואחר כך נתוספה קדושה יתירה - "לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל". ואין הכוונה שלכתחילה היתה כבר
14 הקדושה הנוספת דלויים, כי לפני שנבחרו הלויים היתה העבודה על ידי הבכורות כו'. ומה שמצינו שלוי לא
15 נשא את ארונו של יעקב מפני שהיה עתיד לשאת את הארון - הרי בזה גופא מודגש שזהו ענין ע"ש העתיד].
16 ועל ידי הקדושה היתירה דשבט לוי - נפעלת תוספת עילוי בקדושה דכללות בני ישראל (על דרך שנתבאר
17 לעיל שקדושת בית המקדש פועלת עילוי בקדושת ירושלים, וקדושת הכלל דמשכן ומקדש פועלת עילוי בקדושת
18 הפרטים מצד עצמם).

19 ועל דרך שמבאר הרגצ'ובי שקדושתו של הכהן פועלת תוספת עילוי בקדושת בחינת הישראל שבו (ועל דרך
20 זה בנוגע לקדושתו של הכהן גדול הפועלת תוספת עילוי בקדושת הכהן הדיוט שבו, וכיוצא בזה) - יש לומר
21 גם שקדושת הלויים והכהנים פועלת תוספת עילוי בקדושת כל בני ישראל.

22 [ובפרט שקדושת הלויים היא "מתוך בני ישראל", היינו, שהלויים נחשבים ל"שלוחים" של בני ישראל,
23 שמזה מובן שעל ידם נפעלת תוספת עילוי בקדושת כללות בני ישראל].

24 כט. ההוראה מכל הנ"ל - בנוגע לפועל:

25 כל אחד יודע שהיתה ויש לו שייכות עם כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, והעיקר - שנשיא דורנו העמיד
26 את עצמו במצב שתהיה לו שייכות עמו, ולכן, שייכות זו נצחית היא (בין אם הוא רוצה ובין אם אינו רוצה),
27 ומשום זה מוכרח הוא להתנהג על פי הוראותיו של נשיא דורנו, בנוגע להפצת היהדות והמעיינות חוצה וכו' וכו'.
28 וכאמור - מכיון שיש לו שייכות עם נשיא דורנו, הרי זה מכריח אותו להתנהג כן, ואין לו ברירה להתנהג
29 באופן אחר.

30 וכאשר טוען שיש לו בחירה כו', ובמכל שכן וקל וחומר: אם בנוגע לציווי הקב"ה יש לו בחירה, והידיעה
31 שלמעלה אינה מכרחת את הבחירה כו', הרי על אחת כמה וכמה שכן הוא בנוגע לציווי של נשיא דורנו - זאגט
32 חסידות: "לאו דווקא"! - הידיעה והציווי דלמעלה אינו מכריח את הבחירה, מכיון ש"ליבא לפומא לא גליא",
33 היינו, שענין זה לא נתגלה ונמשך בעולם הדיבור כו', מה שאין כן בנוגע לציווי דנשיא דורנו - נמשך ונתגלה
34 הדבר בדיבור, ויתירה מזו: במעשה בפועל, ועד שמסר נפשו על ענין זה, ולכן, הרי זה מכריח את הבחירה!
35 - אין לו ברירה אחרת, הוא מוכרח למלא את הוראותיו של נשיא דורנו!

36 ומה שטוען שיעשה זאת לאחר זמן - הנה למעלה ישנו אמנם הענין דמאריך אף כו', אבל כאשר מדובר
37 אודות ציווי והוראה של נשיא דורנו - הרי הוא בעצמו הכריז והדגיש שהכוונה היא שיעסקו בזה "עכשיו",
38 ואמר שהכוונה היא אליו, ואמר שהכוונה היא שיהיה "טאפארו-דא-פלאחו" (הגרזן על העץ, מעשה בפועל)!
39 ולכן, אין אפשרות לדחות זאת לאחר זמן!

40 הברירה היחידה שיש לו היא - להלחם נגד נשיא דורנו חס ושלום, שבזה לוחם הוא נגד המציאות שלו,
41 מה שמוכרח להתנהג על פי הוראותיו של נשיא דורנו!

ומכיון שיודע שאין לו ברירה אלא למלא את הוראותיו של נשיא דורנו, וסוף כל סוף יהיה מוכרח להתנהג כך - הרי מוטב שיעשה זאת מלכתחילה, תיכף ומיד, ובאופן דחוס ורחמים (מכיון שלא יהיה צורך להכריחו כו'). וכידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר שאמר בהתחלת נשיאותו - שרצונו שהנהגה תהיה בחסד וברחמים כו'. וכמו כן ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר "א חסיד איז א קלוגער", ולכן, בידעו שסוף כל סוף לא תהיה לו ברירה, ויהיה מוכרח להתנהג כן - הרי הוא מתנהג כך מלכתחילה, ובמילא הרי זה בחסד וברחמים כו'.

וכאשר הנהגתו היא על פי הוראותיו של נשיא דורנו, ועושה זאת באופן של הידור ומתוך זריזות כו' - הרי זה פועל הוספה והידור בהמשכת כל הברכות, ובאופן ד"עד בלי די".

ל. ויהי רצון שכל אחד ואחד יוסיף בכל הענינים האמורים לעיל - הן בנוגע להפצת היהדות והמעיינות חוצה, והן בנוגע לכללות העבודה ד"ויקרא אל משה גו'", שבהמשך לה מדובר אודות כללות ענין הקרבנות - "אדם כי יקריב מכם גו'", דקאי על כללות העבודה שהאדם מתקרב לאלקות, וממשיך בכתוב "מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן", דקאי על העבודה עם נפש הבהמית, ובכל הדרגות שבה - "מן הבקר ומן הצאן", כמבואר בלקוטי תורה דפרשתנו, ובכמה מקומות.

ועל ידי זה זוכים בקרוב ממש לכללות עבודת הקרבנות בפשטות - בבית המקדש השלישי, "מקדש אדניי כוננו ידיך", ואז יהיה כללות הענין ד"ריח ניחוח לה" בתכלית השלימות - "כמצות רצונך", בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש, ובאופן ד"מיד הן נגאלין".

* * *

לא. הביאור בפירוש רש"י - ובהקדים:

על הפסוק "ויקרא אל משה" מפרש רש"י: "הקול הולך ומגיע לאזניו, וכל ישראל לא שומעין", ובהמשך הענין מבאר: "יכול מפני שהקול נמוך, תלמוד לומר את הקול, מהו הקול, הוא הקול המפורש בתהלים, קול ה' בכח קול ה' בהדר קול ה' שובר ארזים". ואם כן, הרי מפרש רש"י ש"ויקרא" קאי על הוי', מכיון שמדובר אודות "קול הוי' בכח קול הוי' בהדר קול הוי' שובר ארזים".

אבל - אין זה תירוץ על הקושיא דלעיל, כי - הקושיא אינה מדוע רש"י לא מפרש מי הוא הקורא [שאז היה אפשר לתרץ - בדוחק על כל פנים - שרש"י סומך על זה שבהמשך פירושו מביא את הפסוק "קול הוי' בכח גו'", אף שזהו ב"דיבור המתחיל" בפני עצמו], כי אם - מדוע לא נתפרש בכתוב מי הוא הקורא!

והביאור בזה:

בציורו על עשיית המשכן - בריש פרשת תרומה - נאמר: "וידבר הוי' אל משה גו' ועשו לי מקדש גו'", היינו, שעשיית המקדש (משכן) היא עבור הוי'. ובהמשך הכתובים (כה, כב) נאמר: "ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת גו'", היינו, שהמדבר אל משה "מעל הכפורת", וכן זה שבא לשם כדי לדבר עם משה ("ונועדתי - כשאקבע מועד לך לדבר עמך, אותו מקום אקבע למועד שאבוא שם לדבר אליך") - הרי זה "הוי'", שזהו הפירוש ד"ונועדתי". . ודברתי גו' - דקאי על הוי' שהוזכר בהתחלת הפרשה ("וידבר הוי' אל משה גו'").

ועל פי זה מובן שכאשר לומדים את הפסוק "ויקרא אל משה גו' מאוהל מועד" - אין צורך לפרש מי הוא הקורא, מכיון שענין זה נתפרש כבר בפרשת תרומה - "ונועדתי לך שם גו'", שמזה יודעים שזה שבא אל "אוהל מועד" [כפי שמבאר רש"י את התיווך שבין הפסוק "וידבר גו' מאוהל מועד" שבפרשתנו לפסוק "ודברתי אתך מעל הכפורת" שבפרשת תרומה] כדי לדבר עם משה, הוא - הוי', ולכן, אין צורך לפרש עוד הפעם ש"ויקרא אל משה גו' מאוהל מועד" קאי על הוי'.

אבל על פי זה אינו מובן לאיך גיסא: מדוע נאמר "וידבר הוי' אליו מאוהל מועד" - הרי מפרשת תרומה יודעים אנו כבר שהמדבר אל משה מאוהל מועד הוא הוי', ואם כן, מדוע צריכים לפרש זאת פעם נוספת!?

והביאור בזה - בפשטות:

הבן-חמש למד כבר שלפעמים חוזרים על דבר מסויים כמה פעמים, מפני גודל החביבות שבדבר. ועל דרך פירוש רש"י (חיי שרה כד, מב) "יפה שיחתן של עבדי אבות. . פרשה של אליעזר כפולה בתורה כו'".

ועל דרך זה מובן בנוגע לעניננו, שאין להקשות למה חוזר הכתוב "וידבר הוי' אליו מאוהל מועד" (אף שכבר יודעים זאת ממה שנאמר בפרשת תרומה) - שהרי כל דבר חביב חוזרים וכופלים כמה פעמים. ועל דרך

- 1 שבפרשת פקודי נאמר "כאשר צוה הוי' את משה" ריבוי פעמים (י"ח פעמים), אף שהיה מספיק לומר זאת פעם אחת בלבד, בהתחלת הענין (כפי שאכן נאמר גם) באופן של כלל על הענין כולו.
- 2 כלומר: אין להקשות מדוע לא נתפרש מי הוא הקורא - מכיון שענין זה נתפרש כבר בפרשת תרומה (כך שאין מקום לטעות כו'), ולאידך - אין להקשות גם מדוע נאמר "וידבר הוי'" (אף שכבר יודעים זאת ממה שנאמר בפרשת תרומה), מכיון שמצד חביבות הדבר חוזרים וכופלים זאת (ומה שלפעמים סומכים על מה שנאמר לפני זה ולפעמים חוזרים וכופלים כו' - אין זו קושיא בפשוטו של מקרא).
- 3 לב. מהענינים המופלאים שבפרש"י הנ"ל :
- 4 כאשר לומדים את הפסוק "ויקרא אל משה" - הנה בדרך הלימוד על פי רמז וסוד, תורת החסידות וכו', יש מקום לספק מי הוא הקורא - יתכן אמנם שהקריאה היא למעלה מהדיבור (מבחינה שלמעלה משם הוי'), אבל יתכן גם שהקריאה היא למטה מהדיבור (קריאה על ידי מלאך כו'), כנ"ל (ס"ו); אבל כאשר לומדים זאת בפשוטו של מקרא - יודעים בפשטות ש"ויקרא אל משה" קאי על הוי', כנ"ל בארוכה.
- 5 וכפי שמוסיף ומדגיש רש"י - "הוא הקול המפורש בתהלים, קול הוי' בכח קול הוי' בהדר קול הוי' שובר ארזים", ככל הפרטים שנאמרו בהמשך הפסוקים בתהלים.
- 6 וכל ענינים אלו נמשכים למטה בפועל ובגלוי - על ידי זה שלומדים את הפסוק "ויקרא אל משה" בפשוטו של מקרא, מכיון שהלימוד על דרך הפשט הוא כנגד עולם העשיה, ולכן, כל הענינים דפשוטו של מקרא נמשכים בפועל ובגלוי בעולם העשיה.
- 7 ובפשטות - שנמשך הגילוי ד"קול הוי' בכח קול הוי' בהדר קול הוי' שובר ארזים וגו'", ככל הפרטים שבמזמור הנ"ל, עד שבאים לסיום המזמור - "הוי' עוז לעמו יתן הוי' יברך את עמו בשלום".
- 8 וענין זה קשור עם כללות ענין התורה - כמאמר רז"ל "אין עוז אלא תורה", היינו, שדוקא על ידי התורה פועלים ש"ה' יברך את עמו בשלום" - שלום אמיתי, ולא כמו אלו שחושבים להשיג שלום על ידי דרכים דיפלומטיים ("נארישע דרכים") שהם היפך התורה כו', כי אם על ידי זה שמתנהגים על פי הוראות התורה, שאז - "הוי' עוז לעמו יתן (ועל ידי זה) הוי' יברך את עמו בשלום".
- 9 לג. ובהמשך לזה - כאן המקום לעורר עוד הפעם אודות כללות הענין דהפצת התורה והיהדות (שעל ידי זה נפעל הענין ד"הוי' עוז לעמו יתן הוי' יברך את עמו בשלום"), כמדובר לעיל אודות כל עניני ה"מבצעים".
- 10 ובמיוחד - בנוגע למבצע שהזמן גרמא - מבצע פסח, כולל הענין ד"מעו חטים", היינו, להשתדל לספק צרכי החג לכל הזקוקים - "כל דכפין ייתי וייכול, כל דצריך ייתי ויפסח", וכמו כן לעורר אודות כל דיני הפסח, כולל בדיקת חמץ וביעור חמץ, שכל זה צריך להיות בתכלית הזהירות כו', מכיון שהאיסור דחמץ הוא "בכל רגע ורגע" - כפסק דין אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך (אורח חיים רס"א. רס"ב).
- 11 לד. כאן המקום לבאר את דברי אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך (שם) שהאיסור דחמץ הוא "בכל רגע ורגע" - דלכאורה, אינו מובן: מהו דיוק הלשון "בכל רגע ורגע" - מדוע לא מספיק לומר "בכל רגע" סתם? ! - בשלמא כאשר מדובר אודות לשון בתניא - אפשר ללמוד מזה הוראה בעבודת ה', תוספת חיזוק וכו'; אבל כאשר מדובר אודות פסק דין בשולחן ערוך - מובן, שהדבר צריך להיות נוגע להלכה בפועל! והביאור בזה:
- 12 הלשון "כל רגע ורגע" (ב' פעמים רגע) מורה על ב' סוגים של רגעים, כדלקמן, וזהו הדיוק בלשונו של אדמו"ר הזקן שאיסור חמץ הוא "בכל רגע ורגע", היינו, בב' סוגי הרגעים, כדלקמן.
- 13 ובהקדים: דובר כמה פעמים אודות לשון הרמב"ם [שלשונו נעתק על ידי אדמו"ר הזקן בכמה וכמה מקומות, וכידוע שסגנונו של אדמו"ר הזקן קרוב לסגנונו של הרמב"ם, כפי שרואים זאת בכמה וכמה מקומות] בסוף הלכות שמיטה ויובל: "לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש כו'" - ב' פעמים איש - שכוונת הרמב"ם לב' סוגי "איש".
- 14 ועל דרך זה מצינו בכתוב - "ולציון יאמר איש ואיש יולד בה" (תהלים פז, ה), וכפי שמבאר אדמו"ר הזקן שהכוונה בזה לב' סוגי "איש". ועל דרך זה נאמר במגילת אסתר (שקראנו בימי הפורים) "לעשות כרצון איש ואיש", ומבואר בגמרא (מגילה יב, א) דקאי על מרדכי והמן, היינו, ב' סוגי "איש" - מן הקצה אל הקצה (ובזה נכללים כל אלו שבינתיים). ועל דרך זה בנוגע ללשון חז"ל (עוקצין בסופה) "עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות כו'" - דקאי על ב' סוגי צדיקים.

- ומזה מובן שדיוק הלשון "כל רגע ורגע" מורה גם הוא על ב' סוגי רגעים. והענין בזה: ישנם רגעים שבהם עסוק יהודי בעניני תורה ומצוות ממש, וישנם רגעים שבהם עסוק הוא בעבודתו בעניני הרשות באופן ד"כל מעשיך לשם שמים" (לא רק "יהיו לשם שמים", כי אם "לשם שמים" בפועל).
- וזהו הדיוק בלשונו של אדמו"ר הזקן שהאיסור דחמץ הוא "בכל רגע ורגע" – היינו, בב' סוגי הרגעים, הן ברגע שבו עסוק בעניני הרשות ("לשם שמים"), והן ברגע שבו עסוק בעניני תורה ומצוותיה ממש – בב' סוגי הרגעים עליו להניח את הכל ולעסוק בביעור החמץ, מכיון שזהו איסור שעובר עליו "בכל רגע ורגע".
- זאת אומרת: גם כאשר עוסק במצוה ממש (לא רק בדבר הרשות שעושה אותו "לשם שמים"), ואם כן, יש מקום לומר שהעוסק במצוה פטור מן המצוה – אף על פי כן, מכיון שאיסור חמץ הוא בכל רגע ורגע, היינו, שבכל רגע ורגע עובר על המצוה-עשה ד"תשביתו", הרי זה חמור יותר מענין שחיובו הוא חד-פעמי (ולא בכל רגע ורגע).
- וכמבואר במנחת חינוך (מצוה ט' סק"ג) שיש חילוק בין המצוה-עשה דתשביתו לשאר מצוות עשה – "דכל מצוות עשה כגון מצה ולולב ודומיהם, אינו עובר אלא רגע אחד בסוף היום שלא נטל לולב או לא אכל מצה, אבל עשה כזו (דתשביתו) דעובר בכל רגע שהחמץ ברשותו, אם כן, הרבה איסורי עשה כזה אפשר דחמור מלאו אחד שיש בו מעשה, כמו דחמור הרבה לאוין מאיסור סקילה כו'".
- וכפי שמביא שם את סברת הר"ן ביומא לענין חולה שיש בו סכנה, "דמחללין שבת באיסור סקילה ולא יאכל נבלות, אף דנבלה הוא רק לאו, מכל מקום, כיון דבכל פעם עובר (על כל כזית), והרבה איסורי לאוין חמור יותר מאיסור סקילה" נכאשר מוכרחים להאכילו נבילה מצד פקוח נפש – בודאי מאכילים אותו נבילה, כי פקוח נפש דוחה כו', אבל כאשר יש ברירה אם להאכילו נבילה או להאכילו דבר כשר על ידי חילול שבת באיסור סקילה – מחללין שבת באיסור סקילה ואין מאכילים אותו נבילה, כי הרבה איסורי לאו חמור יותר מאיסור סקילה].
- ועל דרך זה מבואר באגרת התשובה (ספ"ז) בענין "מחיתי כעב פשעיך גו'" – ש"מחיצות קלות וקלושות לרוב הן מאפילות כמו מחיצה אחת עבה ויותר". ובזה רואים שענין המבואר באגרת התשובה נוגע גם להלכה בפועל – בנוגע לחומרא דהרבה איסורים קלים לגבי איסור אחד חמור. ובזה רואים גם עד כמה כל עניני התורה קשורים זה בזה.
- לה. ונחזור לענינו – מכיון שהאיסור דחמץ הוא חמור כל כך, שהרי עוברים על זה "בכל רגע ורגע", מובן, שצריכים להשתדל ולהזהר ביותר בענין זה.
- ומובן, שאין הכוונה רק בנוגע לפעולה עם הזולת, אלא – לכל לראש – בנוגע לעצמו, "מבשרך אל תתעלם", היינו, שכאז"א צריך לעשות את כל ההכנות הדרושות לבדיקת חמץ וביעור חמץ ברשותו, שהרי אם ימתין עד זמן החיוב, לא יהיה שהות בידו לקיים את הענין דבדיקת חמץ (בכל החורים ובכל הסדקים) וביעור חמץ כדבעי, כי לא יתכן לעבור ברגע אחד מן הקצה אל הקצה!
- ולכן, צריכים לעסוק בכל ההכנות הדרושות לבדיקת חמץ וביעור חמץ מבעוד מועד, ולא לסמוך על הרגע האחרון, כי יתכן שאז יהיה עסוק בדברים אחרים כו', ולא יוכל לומר ש"אונס רחמנא פטרי", מכיון שהיה צריך לעשות זאת בימים שלפני זה!
- וכמבואר בשולחן ערוך (אורח חיים סימן תל"ו סעיף א) שהיוצא לדרך בתוך שלושים יום לפני הפסח, חייב כבר בבדיקת חמץ כו' – והרי כאז"א מישראל הוא בבחינת "יוצא לדרך", היינו, לעסוק ב"דרך ה'", "ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט", ולכן, עליו להקדים ולעשות את כל הדרוש לקראת בדיקת חמץ וביעור חמץ, כי יתכן שאחר כך יהיה עסוק בענינים אחרים הקשורים עם "דרך ה'".
- ועל דרך זה בנוגע לעבודה דבדיקת חמץ וביעור חמץ ברוחניות, דקאי על ענין הגאווה והישות כו', שצריכים לבטל ולבער זאת מכל וכל, "כעפרא דארעא", או באופן שמהפכים זאת לקדושה – [על דרך ב' הפירושים במה שכתוב "והשבתי חי" רעה גו'", הקשורים עם הפלוגתא בנוגע לביעור חמץ (ראה לקוטי שיחות חלק ז עמוד 188 ואילך), "מעבירים מן העולם" או "משביתן שלא יזוקו"] – כידוע הסיפור אודות ר' מרדכי ליעפלער (אחד מגדולי החסידים של אדמו"ר הזקן) שאמר על עצמו שעומד בנסיגות כו' על ידי ענין הגאווה, היינו, מכיון שהוא "חסיד של אדמו"ר הזקן", כיצד יתכן שיכשל בענין מסוים?! – והרי ידוע מאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר

1 שכאשר מדובר אודות "סור מרע" - לא משנה באיזה אופן עושים זאת (אפילו מצד ענין של גאווה כו'), העיקר
2 - לברוח מן הרע לגמרי.

3 ובנוגע לעבודה הרוחנית דביקת וביעור חמץ - הרי מובן שדרוש זמן רב והכנה מרובה לעבודה זו, והלואי
4 יספיקו לסיים עבודה זו במשך הזמן שנותר עד חג הפסח, ולכן, פשיטא שצריכים להתחיל בעבודה זו שלושים
5 יום לפני החג.

6 ויש להוסיף בכל זה, ו"תן לחכם ויחכם עוד", ואם אינו בדרגת "חכם" - אזי יבער וישרוף את ענין הטפשות
7 ד"מלך זקן וכסיל" (היפך החכמה), בחסד וברחמים כו', וענין זה צריך להיות כבר בהתחלת השנה . . .

8 ומובן, שכל ענינים אלו נמשכים על כל השנה כולה, ככל עניני התורה שהם נצחיים, וכפי שנתבאר לעיל
9 בארוכה בנוגע לענין ד"ויקרא אל משה גו'" ש"התורה היא נצחית ושייך בחינות אלו גם עכשיו", ועל דרך זה
10 בנוגע לענינו - שכל הענינים הקשורים עם חג הפסח, נמשכים על כל השנה כולה.

* * *

11 לו. הביאור בהערות אאמו"ר:

12 כללות הענין ד"ויקרא אל משה" - שעל זה קאי מאמר הזהר הנ"ל ("ויקרא אל משה, ר' אלעזר פתח . .
13 הקצר קצרה ידי מפדות, זכאין אינון ישראל כו'") - ענינו המשכת אתערותא דלעילא כו', כמבואר בלקוטי
14 תורה דפרשתנו.

15 ועל זה מבואר בזהר ש"זכאין אינון ישראל דבכל אתר דאשתכחו קודשא בריך הוא אשתכח עמהון כו'",
16 היינו, שבכל מעמד ומצב שנמצאים בני ישראל נמצא הקב"ה יחד עמם, כלומר: לא רק "כד ישראל אשתלימו
17 בעובדיהו", היינו, כאשר עבודתם בג' הקוין [שעליהם "העולם עומד" - תורה עבודה וגמילות חסדים, ועליהם
18 "העולם קיים" - שאז מתבטא הדבר בג' הענינים דאמת משפט ושלוש (אבות סוף פרק א)] היא בשלימותה,
19 אלא אפילו כאשר ישנו חסרון בעבודה דג' הקוין (באחד מהם, או אפילו בכלם), שכתוצאה מזה נמצאים הם
20 במעמד ומצב של גלות ("כד ישראל לא אשתלימו לתתא בעובדיהו (ו)אתחייבו גלותא") - גם אז "קודשא ב"ה
21 אשתכח עמהון כו'".

22 ומכיון שכן - הרי גם כאשר בני ישראל נמצאים בגלות, ישנו כללות הענין ד"ויקרא אל משה", היינו, המשכת
23 אתערותא דלעילא הפועלת עליו והוספה בעבודת האדם כו', עד לתכלית העילוי שבזה - המשכה מבחינת
24 "אנכי", כמדובר לעיל במאמר.

25 וזהו הקשר עם הפסוק "הקצר קצרה ידי מפדות": מכיון שלא יתכן שתקצר ידו של הקב"ה מלהושיע חס
26 ושלום ("הקצר קצרה ידי מפדות"?!) - הרי בודאי שבכל מעמד ומצב, גם בזמן הגלות, יכול הקב"ה לעזור
27 ואמנם עוזר בפועל לכל אחד ואחד מישראל בכל המצטרך לו, ובפשטות: כאשר בני ישראל זקוקים להמשכת
28 אתערותא דלעילא - עוזר להם הקב"ה בהמשכת אתערותא דלעילא, כאשר בני ישראל זקוקים לענין של
29 אתערותא דלתתא - עוזר להם הקב"ה בענין דאתערותא דלתתא, ועל דרך זה בנוגע לב' הענינים יחדיו, וכיוצא
30 בזה בכל המצטרך להם.

31 לז. וזוהי ההוראה בנוגע לפועל - שבכל מעמד ומצב צריך יהודי לדעת שהקב"ה נמצא ביחד עמו, ועוזר
32 ומסייע לו בכל המצטרך ("הקצר קצרה ידי מפדות").

33 ומתוך ידיעה זו - עוסקים בני ישראל בכל עניני התורה ומצוותיה בשמחה וטוב לבב, גם כאשר נמצאים
34 בזמן הגלות,

35 ועל ידי כללות מעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות - זוכים בקרוב ממש לגאולה האמיתית והשלימה על
36 ידי משיח צדקנו,

37 ובאופן ד"שלימות העם" - "בנערינו ובזקנינו ובבנינו ובבנותינו", "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל",
38 היינו, שהקב"ה "אוחז בידיו ממש איש איש ממקומו" (פירוש רש"י נצבים ל, ג),

39 ביחד עם "שלימות התורה" - "כספם וזהבם אתם", דקאי על כל עניני התורה ומצוותיה כפי שהם בשלימותם,
40 וכך באים כולם ביחד לארצנו הקדושה, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית

1 שנה", ומוצאים אותה בשלימותה - "שלימות הארץ", "ושתי את גבולך מים סוף ועד ים פלשתים ומדבר עד
2 הנהר", כולל - קיום היעוד "כי ירחיב ה' אלקיך את גבולך".
3 וכל זה - במהרה בימינו ממש, וכפסק דין הרמב"ם (הלכות תשובה פרק ז הלכה ה): "מיד הן נגאלין".
4 ובקרב ממש זוכים להקרבת הקרבנות על המזבח בבית המקדש השלישי באופן ד"אש תמיד תוקד על המזבח
5 גו" - כפי שהולכים לקרוא בפרשת צו - באופן נצחי, מכיון שבית המקדש השלישי הוא "מקדש אדניי כוננו ידיך".
6 וכל זה נפעל באופן של זריזות - "אין צו אלא לשון זירוז" (פירוש רש"י ריש פרשת צו), ובפרט לאחר
7 שכבר עבר הזמן שאודותיו נאמר "כל הלילה עד הבוקר" - כפי שמבאר האור החיים הקדוש (על הפסוק) ש"כל
8 הלילה" קאי על ליל הגלות, "עד הבוקר" - בוקר הגאולה, "והזמן הוא אחר עבור ת"ק לאלף הששי", והרי
9 נמצאים אנו כבר בשנת תשמ"ג לאלף הששי!
10 ויה"ר שבקרב ממש נזכה ל"גאולת משיח" ו"גילוי משיח" (תהיה שנת גאולת משיח, ותהא שנת גילוי
11 משיח) - במהרה בימינו ממש, ממש "נאו".
12 כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן "ווי וואנט משיח נאו".
13 אח"כ צוה לחזן ר' משה שי' טלישבסקי לנגן "יהי רצון כו' שיבנה בית המקדש במהרה בימינו".

* * *

14 לח. אודות הגאולה העתידה נאמר "כימי צאתך מארץ מצרים", היינו, שהגאולה העתידה תהיה בדוגמת
15 הגאולה ממצרים, ויתירה מזו: באופן נעלה יותר מאשר הגאולה ממצרים, ועד כדי כך - שהנסים דגאולה
16 העתידה יהיו באופן של "נפלאות" ביחס לנסים שהיו ביציאת מצרים.
17 והנה, בנוגע לכללות הענין דיציאת מצרים, נאמר בכתוב (תהלים פא, יא) "אנכי הוי' אלקיך המעלך מארץ
18 מצרים", היינו, לא רק יציאה ממצרים סתם, כי אם באופן ד"המעלך מארץ מצרים", באופן של עליה לגבי
19 המעמד ומצב שקדם לגלות מצרים, שזהו כללות הענין דיתרון האור מן החושך כו'.
20 ובזה גופא ההדגשה היא - לא רק בנוגע ליתרון האור ביחס לחושך (כפירוש הפשוט ביתרון האור מן
21 החושך), כי אם גם בנוגע ליתרון האור על ידי זה שהוא בא מן החושך (כפירוש הפנימי ביתרון האור מן
22 החושך), וזהו דיוק הכתוב "המעלך מארץ מצרים", שעילוי זה ("המעלך") נפעל על ידי שבאים מארץ מצרים
23 (מן החושך).
24 וממשיך בכתוב: "הרחב פיך ואמלאהו", היינו, שהקב"ה ממלא את צרכיהם של כל אחד ואחד מבני ישראל
25 באופן של הרחבה - לכתחילה אריבער, על ידי זה שיהודי מרחיב את פיו לבקש את כל המצטרך לו - "לא
26 תהא מיצר פיך כו' אלא הרחב כו' והקב"ה ימלא משאלותיך" (ירושלמי תענית פרק ג הלכה ו), בהוספה על
27 הענין ד"הרחב פיך" בנוגע ל"דברי תורה" (ברכות נ, א). כלומר: ההתחלה היא אמנם על ידי ההרחבה בדברי
28 תורה, אבל מזה באים גם להרחבה בכל הענינים הגשמיים - "אסתכל באורייתא וברא עלמא", שגם ביחס
29 לענינים אלו נפעל הענין ד"הרחב פיך ואמלאהו".
30 ועד שבאים לסיום הקאפיטל - "ויאכילהו מחלב חטה ומצור דבש אשביעך", שזה מורה על ענין ההרחבה
31 בתכלית השלימות.
32 וכל זה נפעל כבר גם כאשר נמצאים בסוף זמן הגלות - שהרי מזמור זה אמרו דוד מלך ישראל, "נעים זמירות
33 ישראל", בשם כללות ישראל, שכך היא הנהגת הקב"ה עם בני ישראל במשך כל הזמנים, גם בזמן הגלות.
34 ובפרט על פי המבואר במדרשי רז"ל (סוטה יא, א) שכאשר בני ישראל היו בגלות מצרים היה כבר הענין
35 ד"ויניקוהו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור" - הקב"ה היה "מלקט להן שני עגולין אחד של שמן ואחד של
36 דבש, שנאמר ויניקוהו דבש מסלע ושמן וגו'" (שזהו על דרך הענין ד"ויאכילהו מחלב חטה ומצור דבש
37 אשביעך"), ומכיון ש"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", מובן, שכך יהיה גם בגאולה העתידה, שכאשר
38 נמצאים עדיין בזמן הגלות יהיה כבר הענין ד"ויאכילהו מחלב חטה ומצור דבש אשביעך".
39 ומכיון שנמצאים אנו בימי הגלות האחרונים, ותיכף ומיד נגאלין - מובן, שאי אפשר לדחות את הענין
40 ד"ויאכילהו מחלב חטה וגו'" (שצריך להיות עוד בזמן הגלות) לזמן מאוחר יותר!
המשך בעמוד י

לקוטי שיחות פרשת ויקרא כרך יב

1 א. תנן בסיום מסכת מנחות: "נאמר בעולת בהמה
2 אשה ריח ניחוח ובעולת העוף אשה ריח ניחוח
3 ובמנחה אשה ריח ניחוח¹, לומר לך אחד המרבה
4 ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים².
5 פירוש המשנה בפשטות: מזה שאותו הלשון "אשה
6 ריח ניחוח" נאמר בכל אחד מג' סוגי הקרבנות דבהמה
7 ועוף ומנחה אף על פי שאינם שווים כלל - דעולת
8 בהמה מרובה משל עוף ועולת העוף משל מנחה - הרי
9 מוכח ש"אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין
10 לבו לשמים": שאם הממעיט מכוין לבו לשמים כמו
11 המרבה³, אז חשוב המועט שלו - כמו המרובה של
12 חבירו.

(1) פרשתנו א. ט. א, יז, ב, ד.
(2) ההסברה דיהי' השכר וכו' שזה מרבה כו' — יש להעיר מהמבואר בענין דר"א בן דורדיא (לקו"ת להאר"ז לתהלים סי' לב. ויל"ע בלקו"ת ד"ה, כי ביום הזה הא' ס"ד ותקעו הא' ס"ב) וממ"ש בתו"א ד"ה חייב אינש הב' (צח, ג).
(3) ומיירי שהממעט לא הי' ביכלתו להרבות* (מג"א או"ח ס"א סק"ו (וראה פרמ"ג במשב"ז שם סק"ג שגם הט"ז שם לא פליג ע"ז). תויו"ט אבות ספ"ב. ועוד), דאם הי' ביכלתו ומ"מ אינו מרבה הרי אינו שווה בכוונת לבו לשמים — כמו המרבה*.
(*) או שהוא בדבר שאין הריבוי בו ענין. וזוהי קושיית תוד"ה ללמדך — שבועות טו, א. דאין שייך שם ענין דא' המרבה כו' כיון ששני תנאים הנ"ל אינם: דהריבוי שם מצוה וגם הי' ביכלתו להרבות. (ומשני דמאחד המרבה כו' ידעינן דאין להתפאר כו'). משא"כ כשמצוה בריבוי ויש ביכלתו אז צ"ל דוקא "לפום גמלא שיחנא" (כתובות סז, א).

לכאורה י"ל דבקרבת צ"ל המוכרח שבמין שרוצה להביא (מנחות פג, ב) אבל אין חיוב בריבוי מספר הקרבנות — אף שמקבל שכר על הריבוי. — ורק רא' וחגיגה שנאמר בהם כמתנת ידו צ"ל כפי עשור (חגיגה ח, ב) — ועד שיכול להביא עוף אף שעשיר הוא (עי' לח"מ הל' מעה"ק פט"ז ה"ג) — וזהו דיוק יתור לשון הש"ס במנחות (קד, ב) מי דרנו כו' היינו שכן הוא הדרך, אבל אפשר להיות שעשיר ג"כ יביא מנחה*.

ובזה יש לפרש: (1) כוונת פירש"י במנחות (ק', א) ד"ה אחד המרבה שהוסיף תיבות "להביא קרבנות" היינו שמרבה במספר, ולא כבסוגיא דשבועות דקאי בריבוי באיכות. (2) יתור ל' רש"י בברכות (ה, ב, יז, א) שכו' דאחד המרבה כו' בקרבנות נאמר. והיינו כי ל' אחד הממעט משמע לרש"י דפי' דבידו להרבות וממעט אפשרותו. וכיון דבברכות קאי בת"ת, לכן מדגיש רש"י דבקרבת — דוקא שנוי. והטעם כנ"ל שאין חיוב כו' משא"כ ת"ת.

והא דהש"ס בברכות מביא רא' מזה, היינו מהא דאם אין הממעט ממעט בכונת לבו לשמים (ובת"ת אפשרי הוא רק אם אין ביכלתו, כמובן. דאם לאו, הרי עליו נאמר כי דבר ה' בזה — סנה' צט, א) הרי אחד המרבה כו' ובמילא בת"ת היכא דהמעט מפני שלא הי' ביכלתו, הרי שכרו כזה המרבה. וק"ל.

(*) ולהעיר ממד"ל (ב"ר פכ"ב, ה. הובא בפרש"י בראשית ד, ג) דקין הביא מפרי האדמה מן הגרוע והבל מבכורות צאנו ומחלביהן. וראה בארוכה לקו"ש חט"ו ס"ע 23 ואל"ף.

(**) עיי' ברכות ה, ב. דהובא מד"ל זה בנוגע ר"א דבנה על שלא למד כרצונו — לפי הקס"ד — וגם אמרו על ר"א — עירובין נד, ב. —

13 וצריך להבין: הלשון אחד המרבה כו' (ולא "לומר
14 לך שאפילו (או גם) הממעט ובלבד כו'") — משמע
15 שגם בהמרבה יש חידוש ששווה להמעט.
16 בגמרא שם איתא על משנה זו: "אמר ר' זירא מאי
17 קראה? (ומשיב) מתוקה שנת העובד אם מעט ואם
18 הרבה יאכל⁴. רב אדא בר אהבה אמר מהכא, ברבות
19 הטובה רבו אוכלי' ומה כשרון לבעליה⁵. והיינו
20 שהכלל הזה ד"אחד המרבה ואחד הממעט ובלבד
21 שיכוין כו'" ילפינן מאלו הכתובים שהביאו ר' זירא
22 ורב אדא בר אהבה.
23 וצריך להבין:

24 מהי שאלתו של ר' זירא ("מאי קראה") וגם מהי
25 תשובתם של ר' זירא ורב אדא בר אהבה (דהילפותא
26 היא ממה שכתוב "מתוקה גו'" או "ברבות גו'") —
27 הלא מפורש במשנה עצמה ד"אחד המרבה כו'" ילפינן
28 מזה ש"נאמר כו' אשה ריח ניחוח כו'?"

29 ואם מפני איזה טעם אין הוכחת המשנה מספיקה⁶
30 - קשה לאידך גיסא: למה לא הובאו כתובים אלו
31 ד"מתוקה גו'", "ברבות גו'" בהמשנה - כיון שהם
32 הוכחות מספיקות מה שאין כן הכתוב "אשה ריח
33 ניחוח"⁷.

34 ב. בהמשך לענין הנ"ל בגמרא הובאה ברייתא,
35 המבארת ג' ענינים בקרבנות שיש בהם משום חידוש:
36 "תניא אמר רבי שמעון בן עזאי בוא וראה מה כתיב
37 בפרשת קרבנות שלא נאמר בהם לא א-ל ולא אליקים
38 אלא ה', שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק
39 (פירוש רש"י: "לאומרים רשויות הרבה הן, והדבר
40 מוכיח, שזה ששמו כך ציוס להקריב לו מנחה וזה
41 ששמו כך ציוס להקריב לו פרים וזה אילים, לכך נאמר
42 בכולם ריח ניחוח לה"). ונאמר בשור הגס אשה ריח
43 ניחוח ובעוף הדק אשה ריח ניחוח ובמנחה אשה ריח

באהבתה תשגה תמיד. ובברכות יז, א. בפרש"י ד"ה ושמא: לא הי' לו לב פתוח כו'.

(4) קהלת ה, יא.

(5) קהלת שם, י. וכ"ה הגירסא בע"י. אבל בש"ס שלפנינו: "לבעלי".

(6) ראה בעיון יעקב כאן: "כי הא דכתיב בכולהו ריח ניחוח אין הוכחה כ"כ די"ל דמ"מ כל אחד לפי מעלתו ומדרגתו הוא לריח ניחוח זו למעלה מזו". אבל אאפל"כ כפפנים.

(7) וגם מזה שהכתובים הובאו במשנה בתחלה ואח"כ הלימוד ו"אחד המרבה כו'" ולא בסדר הפוך — משמע שהכתובים הם המנצחים לומר ש"א המרבה כו'" ופשיטא שהם הוכחה מספיקה.

1 ניחוח, לומר לך אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד
2 שיכוין את לבו לשמים. ושם תאמר לאכילה הוא
3 צריך תלמוד לומר אם ארעב לא אומר לך כי לי תבל
4 ומלואה, ונאמר כי לי כל חיתו יער בהמות בהררי אלף
5 וגו' האוכל בשר אבירים ודם עתודים אשתה⁸ כו' לא
6 לרצוני אתם זובחים אלא לרצונכם אתם זובחים
7 שנאמר⁹ לרצונכם תזבחהו".
8 וצריך להבין:

9 (א) מהו הקישור בין ג' ענינים אלו ועד כדי כך
10 שרבי שמעון בן עזאי כוללם במאמר אחד¹⁰ (ובפרט
11 שהענינים האחרונים נאמרו ב"וא"ו המוסיף" על הענין
12 הראשון)¹¹?

13 (ב) מה יועיל זה שבקרבנות נאמר רק שם ה', למנוע
14 מ"ליתן פתחון פה לבעל-דין לחלוק" - והלא מצינו
15 כמה וכמה מצוות שנאמר בהן גם שם אלקים וגם שם
16 א-ל (ויש שנאמר בהן שם ה' כמו במצות הקרבנות),
17 ואם כן הרי יש "פתחון פה לבעל-דין לחלוק" ולומר
18 ש"רשויות הרבה הן", אף שבקרבנות נאמר רק שם ה'?

19 (ג) איך זה נקרא האומר "רשויות הרבה הן בשם
20 "בעל-דין", דמתואר זה משמע דלבעל הנחה זו גדר
21 המחייב לבוא עמו בדין ודברים - והרי הוא כופר
22 באחדות הוי'?

23 (ד) הענין השני שבדברי רבי שמעון בן עזאי הרי
24 הוא, לכאורה, אותו הענין ממש האמור במשנתנו!

25 (ה) על פי זה למה שינה מלשון המשנה, ובמקום
26 "עולת בהמה" ו"עולת העוף" אמר "שור הגס" ו"עוף
27 הדק"?

28 (ו) האין יעלה על דעתו של משהו לאמר
29 ש"לאכילה הוא (הקב"ה) צריך" חס ושלום, עד
30 שהוזקק רבי שמעון בן עזאי להוציא מטעות זו, ועל
31 ידי הוכחות מכמה כתובים וכו'?

32 (ז) באם כן צריך לשלול אמירה זו - הרי צריך
33 להיות זה כהקדמה להלכות קרבנות - בתחלת מסכת
34 זבחים ולא בסיום מסכת מנחות.

35 (ח) בשלילת רבי שמעון בן עזאי את הקא סלקא
36 דעתך ("דלאכילה הוא צריך") אינו אומר שלמעלה אין
37 שייך ענין של אכילה, אלא ש"אם ארעב לא אומר לך
38 כי לי תבל וגו'"¹² - היינו שכן שייך ענין של "רעבון",
39 כביכול, למעלה, אלא שאז לא אומר לך (והטעם) כי
40 לי כו'.

41 ג. והביאור בכל זה:

42 ההבדל שבין ה"מרבה" וה"ממעט" בקרבן שענין
43 הקרבן הוא: אדם כי יקריב גו' לה' - הוא בשני
44 צדדים: מצד האדם המקריב - האם הובא הקרבן על
45 ידי האדם באופן של שלימות הראויה מצד המקריב,
46 או שהוא "ממעט" בו; מצד הקב"ה - אם הקרבן
47 נתקבל לרצון למעלה בשלימות - ועל דרך שישנו אופן
48 דכיפר ולא כיפר¹³, חילוק דריצוי חטאת ועולה¹⁴ ועוד.

49 ובזה החילוק בין המשנה והגמרא: במשנה
50 המדובר בענינו (ופעולתו) העיקרי של הקרבן - כפי
51 שנתקבל למעלה - ולכן באה הוכחת המשנה ממה
52 שנאמר "אשה ריח ניחוח" בכל א' מג' סוגי הקרבנות,
53 אף שזה מרבה וזה ממעיט, "לומר לך אחד המרבה
54 ואחד הממעט ובלבד שיכוין את לבו לשמים" - והיינו
55 שלענין ה"ריח ניחוח" שבהקרבן וקבלתו לרצון
56 למעלה, כולם שווים¹⁵.

(8) תהלים נ, יב, י, א.

(9) ויקרא יט, ה.

(10) ואין לתרץ שזהו לפי שג' ענינים אלו יש בהם משום חידוש בענין הקרבנות — שהרי ודאי שישנם עוד כו"כ ענינים בענין הקרבנות שיש בהם חידוש ולמה דוקא ג' אלה באו בברייתא זו.
(11) בחדא"ג מהרש"א כאן מפרש המשך הבבות: זה שא' המרבה כו', הוא הוכחה שהקרבנות הם לשם ה' "אבל אלקים אחרים בודאי דיבחרו במרובה באכילה יותר. ואמר ושם תאמר גם הוא לאכילה צריך, ה"ז מפורש בראיות דאינו וכו'".

אבל לפענ"ד אינו מובן, מהו ההכרח שמי שאומר ששתי רשויות הן ח"ו יאמר "בודאי דיבחרו במרובה באכילה יותר". וגם אינו מובן מה שממשיך: ושם תאמר גם הוא לאכילה צריך כו'. שהרי כבר הוכיח דא' המרובה וכו' משא"כ באלקים אחרים "דיבחרו במרובה באכילה יותר", וא"כ איך אפשר לומר אח"כ: ושם תאמר גם הוא לאכילה צריך.

וראה בעיון יעקב שמפרש ב' הבבות הראשונות כאלו הם בבא אחת — ולא משמע כן מל' הברייתא. ומה שמפרש המשך הבבא הג' כ"לומר כיון שהכל שוה לך רב או מעט תאמר שכן דרכו של רעב ותאב לאכול כו' להכי מביא הכתוב אם ארעב וגו' שהוא רק לעשות רצונו" — אינו מובן שהרי ההוכחה מ"אם ארעב גו'" אינו שלא שייך ענין הרעבון למעלה, כ"א אדרבה שישנו — ורק ש"לא אומר לך", וכדלקמן בפנים.

(12) וגם לפי מ"ש הראב"ע (ועוד) בפ"י "אם ארעב גו'": אינן הייתי כאדם שיש לו צורך כו', ושבאמת אינו שייך רעבון למעלה, הרי עכ"פ אין דא' מהכתוב שאין שייך רעבון.

(13) זבחים ו, א.

(14) שם ז, ב. וראה אגה"ת פ"ב.

(15) וי"ל שזהו גם דיוק ל' המשנה "ובלבד שיכוין לבו לשמים" דלכאורה מיותר, אלא דכוונת המשנה להדגיש שהשיוין הוא לפי שמכוין לבו לשמים, ומצד הקב"ה (שבוה, קאי במשנה, ככפנים) הנה אחד המרבה כו'. וראה בחדא"ג מהר"ל מפראג (כאן): כי אצל השי"ת הכל אחד, הרבה ומעט, ולפיכך אם אינו מכוין לבו לשמים בזה יש

1 והנה בהקרכת הקרבן צריך להיות גם "הקרכת
2 האדם"¹⁶, על דרך מה שנאמר "לרצונכם". - כפשוטו
3 שמביא מכספו כו' וכן, בלשון הרמב"ן¹⁷, "דמו
4 (דהקרבן) תחת דמו נפש תחת נפש כו'".
5 ובהקרכת האדם - הרי דוקא בקרבן מנחה נאמר
6 נפש כי תקריב - כאילו הקריב נפשו¹⁸, ומחדש קרא
7 שגם מקרבן בהמה ועוף הוא ריח ניחוח כמו הממעיט.
8 ואחר כך, בתור הוספה לזה, באה השאלה בגמרא:
9 "מאי קראה?" היינו היכן מלמדנו הכתוב עוד פרט
10 בענין ד"אחד המרבה כו'" שאינו מוכח מהכתוב
11 המובא במשנה¹⁹, והוא: שגם בהבאת הקרבן שמצד
12 האדם (המביא הקרבן) אין הפרש בין המרבה
13 והממעיט.
14 ופשיטא לי' שכן הוא ושאלתו היא רק "מאי
15 קראה" - כי מאחר שעיקר ענינו של קרבן מצד האדם
16 הוא "שיכוין את לבו לשמים"²⁰ הרי הסברא נותנת
17 דבאם הכוונה היתה, בשלימות, גם ההבאה של הקרבן
18 שמצד האדם "הממעיט" - שלימה היא.
19 וקרא בנוגע להאדם, מביא ר' זירא (בגמרא)
20 מהכתוב "מתוקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה
21 יאכל", ש"העובד" קאי על האדם המביא קרבנו (כמו
22 שפירש רש"י), אשר שנתו (של העובד) "מתוקה",
23 "אם מעט ואם הרבה" (במדה שוה, בין שהקרבן
24 "מעט" בין "הרבה"), "יאכל" - מתן שכרו". הרי
25 שמכתוב זה ילפינן ש(גם) מצד "העובד" אין חילוק
26 בין "מרבה" ל"ממעט".
27 ורב אדא בר אהבה אומר הכתוב "ברכות הטובה
28 רבו אוכלי" ומה כשרון לבעליה" - שאין כשרון ויתרון
29 ל"בעליה" של (הטובה - היינו) הקרבן²¹ על ידי "רבות

הפרש בין הרבה למעט, אבל לא כאשר מכוין לבו לש"ש, ומצד
השי"ת הכל אחד. ולהעיר משבועות (טו, א): "מי איכא חשיבותא קמיו
שמויא והתניא כו' א' המרבה כו'".

(16) וכידוע תורת אדה"ז: אדם כי יקריב — מכם קרבן לה' (לקו"ת
ויקרא ב, ג. וראה ד"ה באתי לגני תשי"פ ב. ד"ה באתי לגני תשי"ב).
(17) ויקרא א, ט.

(18) מנחות קד, ב. הובא בפירש"י במקומו (ב, א).
(19) בצ"ק כתב ד"מאי קראה" בא להוסיף שגם עשיר שביכלתו
להרבות וממעט — דמ"מ כו' ובלבד שיכוין לבו לשמים, אבל ראה
לעיל הערה 3 דאם ביכלתו להרבות הרי אינו שייך לומר ובלבד שיכוין
כו' שהרי אז אינו שוה בכוונתו — להמרבה.

(20) ראה בארוכה במפרשי התורה ר"פ ויקרא. ובתו"ש מילואים
לפ' ויקרא בתחלתו. וכמוכן גם מזה שישנם פסולים רבים בקרבנות
הבאים מחמת חסרון במחשבה וכוונה.

(21) כ"כ בחדא"ג מהרש"א כאן. אמנם בפירש"י כאן שקאי על
הקב"ה. וי"ל שזהו לפי הגירסא בגמ' שמביא גם סיום הפסוק "כ"א
ראות עיניו" (כבע"י כאן. וראה במהרש"א בסיומו שגם לענין תיבת

הטובה", שמרבה בקרבנו. כלומר, שגם מצד בעל
הקרבן ("בעליה") הנה אחד המרבה ואחד הממעיט
כו'²².

ובזה יתבאר גם הקישור שבין סיומה (הנ"ל) של
המסכת והתחלתה - "כל המנחות שנקמצו שלא לשמן
כשרות אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה" - והיינו
שגם המשנה הראשונה דנה ומחלקת בין שני ענינים
אלו: כשרות הקרבן מצד עצמו, היינו שיהיה כפי רצונו
ולרצונו יתברך (בדוגמת ענין "ריח ניחוח לה"): ³⁸
וחובת הבעלים בהבאת הקרבן. ובשייכות לזה באה
המסקנא בסיום המסכת: דעם היותם שני ענינים
בהקרכת קרבן, הצד השוה שבשניהם (הן לגבי "ריח
ניחוח" לה' והן לגבי אדם המקריב): "אחד המרבה
ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים" - וכנ"ל
דמהמשנה מוכן בפשטות דגם מצד האדם הרי אחד
המרבה כו'.

ד. ובהמשך לזה הובאה הברייתא להלן בגמרא
(בשילהי המסכת): "אמר רבי שמעון בן עזאי בא
וראה . . . בפרשת קרבנות שלא נאמר בהם לא א"ל ולא
אלקים אלא ה'" - חידושו של רבי שמעון בן עזאי
הוא, דעם היות שכמה סוגים בקרבנות²³: ישנם הבאים
לכפרה כמו חטאת, אשם כו', שהם באים לרצות את
מדת הדין של מעלה, אשר על כן היה מתאים שייאמר
בהם שם אלקים; וישנם קרבנות הבאים בתור הודאה
על החסד הנעשה עם האדם, כקרבן תודה, וכמו כן
קרבנות שמביאים בקשר לענין של שמחה, כמו שלמי
שמחה וכו' - ובהם הלא מתאים השם א"ל המורה על
החסד, כמו שכתוב²⁴ "חסד א"ל כל היום"²⁵ - ועם כל
זה לא מצינו בכל הקרבנות אלא שם ה'²⁶.

"אלא (כדי שתאמר כו') גריס רש"י כבע"י. וברש"י כאן צ"ל ד"ה
חדש בתיבות "כ"א ראות עיניו" כברש"י שבע"י שקאי על הקב"ה.
משא"כ לפי גירסתנו בש"ס שאינו מביא המשך הכתוב (וגם אינו נרמז
ב"וגו") יש לפרש ש"בעליה" קאי על בעל הקרבן. ובמהרש"א כתב
ש"בעליה" קאי על בעל הקרבן גם לפי הגירסא בגמ' שמביא סיום
הפסוק.

(22) החילוק בין ב' כתובים אלו: הפסוק "מתוקה שנת העובד אם
מעט ואם הרבה יאכל" מדגיש הענין מצד הממעט, שגם הממעיט —
יאכל מתן שכרו. והפסוק "ברבות הטובה גו' ומה כשרון לבעליה"
מדגיש הענין מצד המרבה — שאין לו יתרון על הממעט.

(23) ראה פרטי סוגי הקרבנות בפיה"מ להרמב"ם בהקדמה לסדר
קדשים.

(24) תהלים נב, ג.

(25) זח"א צד, א. תקו"ז תכ"ב (סז, א). וראה בהערה הבאה.

(26) ראה עד"ז בחדא"ג מהרש"א. אלא שכ' דשם א"ל הוא מדת
הדין. וראה זח"ג ל, ב: זומנין הוא דינא וזמנין הוא . . . חסד. וראה
בניצוצי אורות שם. וראה בזח"ג ה, א. ובניצוצי זהר שם.

1 ומבאר טעם הדבר: "שלא ליתן פתחון פה לבעל
2 דין לחלוק". ואין הכוונה למי שאומר ש"רשויות
3 הרבה הן" בפשוטו של הענין²⁷ - כי אז לא היה נקרא
4 "בעל דין"; אלא כוונתו לזה הסובר דבדאי בורא אחד
5 הוא ואין שני לו חס ושלום, ורק שכלולים בו "רשויות
6 הרבה": החדש שבו הוא ענין בפני עצמו והדין - בפני
7 עצמו (כמו האדם, להבדיל, הכלול מכמה מדות
8 מחולקות). ולכן אם הי' הכתוב מייחס סוג מסוים של
9 קרבנות לשם א-ל (סוג "המתאים" לשם זה, כנ"ל)
10 וסוג אחר לשם אלקים, הרי ניתן "פתחון פה" להנחתו
11 של ה"בעל דין" לומר כי "רשויות הרבה הן"
12 בה"אחד" דלמעלה וכי כל קרבן נקרב ומשתייך רק
13 ל"רשות" ו"חלק" מסוים ונפרד ח"ו במציאות הבורא
14 ית' שהוא באמת בתכלית האחדות הפשוטה ומרומז
15 זה בדיוק הלשון: "פתחון פה לבעל דין לחלוק". היינו
16 שעיקר "טענתו" של ה"בעל-דין"²⁸ הוא בזה שיש חס
17 ושלום ענין של התחלקות ופירוד למעלה.

18 ובכדי שלא ליתן פתחון פה לבעל-דין לומר שיש
19 התחלקות של "רשויות" חס ושלום למעלה, נזכר בכל
20 הקרבנות (אף שהם מחולקים זה מזה בתכלית) רק שם
21 אחד ודוקא שם ה', כי שם ה' הוא שם המפורש²⁹ ושם
22 העצם³⁰ ושם המיוחד³¹, המורה שה' יתברך הוא
23 למעלה מכל ענין של שינוי והתחלקות: וזה גופא
24 מלמדנו דמה שמצינו התחלקות בהשמות הוא רק מפני
25 ש"לפי מעשי אני נקרא"³², היינו כפי שהבורא ברוך
26 הוא נראה לנו לפי מעשיו, הנהגתו והשפעתו בעולם,
27 אבל לא שיש ח"ו התחלקות במציאות.

28 והטעם שדוקא בקרבנות הוצרך הכתוב להוציא
29 מה"פתחון פה" של ה"בעל-דין", הוא מפני שטעות זו
30 ("לחלוק") עלולה יותר לבא בענין הקרבנות: ענינם

(27) וי"ל שזהו גם כוונת רש"י כאן (וי"ל שזהו החילוק בין גירסא שלנו ברש"י "לאומרים רשויות הרבה כו'" - להגירסא ברש"י שבע"י: "למינין לומר רשויות הרבה כו'". וראה בספרי פנחס כה, ח הגירסא בברייתא דרשב"ע: שלא ליתן פתחון פה למינים כו' (משא"כ כאן הגירסא: לבע"י). וראה סנהדרין לח, א.
(28) ע"פ המבואר בזה"ש שם מובן דיוק ל' "בעל דין". וגם לפי המבואר כאן י"ל כי ענין ההתחלקות בא מחמת גבורה ודין כמבואר בשהיה"א (ספ"ד). ובכ"מ.

(29) סוטה לח, א. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ב.

(30) פרדס שי"ט. מו"נ ח"א פס"א ואילך. עיקרים מאמר ב' פכ"ח.

(31) סוטה שם. סנה"ס, א. והוא המיוחד כו' וכל השמות כלולים בו (בארוכה כבהנ"ל - פרדס שם. שערי אורה (להר"י גיקטליא) ש"ה. תו"א ס"פ נח. ועוד).

(32) שמו"ר פ"ג, ו. וראה ספהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה פ"ה. ובכ"מ.

31 של הקרבנות הוא לפעול שינוי (ותוספת) רצון,
32 כביכול, למעלה, שזהו ענין ה"ריח ניחוח"³³. ובפרט
33 בקרבנות הבאים לכפר על חטא האדם, שבחטאו עבר
34 על רצונו יתברך - ותכליתו של הקרבן הוא שיהיה
35 מרוצה לפניו יתברך. וכמו שכתוב בתחלת פרשת
36 הקרבנות³⁴: "ונרצה לו לכפר". ויתירה מזה מצינו:
37 "ויעל (נח) עלת במזבח. וירח ה' את ריח הניחח ויאמר
38 גו' לא אוסיף לקלל עוד גו' כי יצר גו'"³⁵ אף שקודם
39 לזה כאשר ראה ה' כי גו' וכל יצר גו'"³⁶ - הביא
40 המבול, שינוי בענין (בטעם) זה עצמו.

41 ומכיון שכן הרי מובן ששינוי רצון זה, הנעשה על
42 ידי הקרבנות, יש בו משום נתינת מקום ("פתחון פה")
43 להטועים ואומרים שישנה חס ושלום "התחלקות" של
44 "רשויות הרבה" במציאות הבורא ברוך הוא - כי
45 השינוי ברצון מדין לחדש לכאורה סיבתה
46 ה"התחלקות" דמדת החדש ומדת הגבורה - א-ל
47 ואלקים.

48 ומעתה יובן הטעם למה דוקא בפרשת הקרבנות
49 חשש הכתוב ליתן פתחון פה לבעל-דין: ולכן "לא
50 נאמר בה . . שם א-ל וכו' אלא ה'" - שהוא שם העצם
51 ושם המפורש המורה על פשיטותו ואחדותו של
52 הקב"ה - בכדי להורות שכל הקרבת הקרבן הוא לשם
53 הוי', שלמעלה מעניני התחלקות ושינויים.

54 ה. ועל פי זה יובן תוכן הקישור שבין הבבא
55 הראשונה בברייתא והשניה שבה נאמר "אחד המרבה
56 ואחד הממעיט ובלבד שיכוין את לבו לשמים" (כדברי
57 המשנה): כי לאחר שבבא הראשונה מבארת שאין
58 התחלקות ושינוי במקום שהקרבנות מגיעים ועולים
59 למעלה, מכיון שכולם הם לשם ה' (ו"לא נאמר בפרשת
60 קרבנות כו' אלא ה'") - באה הבבא השניה לשלול גם
61 סוג שני של התחלקות בענין הקרבנות מצד האדם
62 המקריב למטה, שאין הפרש בין המרבה והממעט
63 בכמות הקרבן - "ובלבד שיכוין את לבו לשמים".
64 ועל דרך הנתבאר לעיל בנוגע לשאלת הגמרא "מאי
65 קראה" שהכוונה היא: מנא ליה בקרא שגם מצד האדם
66 המקריב אין הבדל בין המרבה והממעט. כך גם
67 בברייתא (שענינה לבאר את השנוי במשנה בלשון

(33) ראה סידור אדה"ז ע' 66. תו"א וישלח כה, ד. אוה"ת פנחס ע' א'עט בסופו.

(34) ויקרא א, ד.

(35) נח ח, כ-כא.

(36) בראשית ו, ה. תו"ח בראשית יג, ד. וירא קא, ג.

1 קצרה או ברמז³⁷) עיקר ההדגשה היא (בהוספה על
2 המשנה) שגם מצד האדם המקריב אין לחלק בין
3 המרבה והממעט.

4 ולכן מדייק בברייתא "ונאמר בשור הגס כו' ובעוף
5 הדק כו' ובמנחה כו'" בשינוי מלשון המשנה: נאמר
6 בעולת בהמה כו' ובעולת העוף כו' ובמנחה - היות
7 והמשנה מבארת את השוויון בין המרבה והממעט כפי
8 שהוא מתבטא בהקרבתו ועלייתו של הקרבן להוי', ועל
9 כן נאמר במשנה "עולת בהמה", "עולת העוף",
10 שהעולה היא כולה כליל על המזבח - כולה להקב"ה,
11 והיינו ששיעורם של הריבוי והמיעוט הוא בכמות
12 ההקרבה על המזבח - דבין עולת בהמה שהיא "כליל"
13 בכמותה המרובה, בין עולת העוף שהיא "כליל" שלה
14 פחותה הרבה בכמותה, ובין מנחה (שהיא תכלית
15 המיעוט בכמות ההקרבה להוי' מכיון שאינה כליל,
16 אלא) שרק הקומץ ממנה נקטר על המזבח³⁸ - בכל
17 אחד מהן נאמר "אשה, ריח ניחוח, לומר לך אחד
18 המרבה וכו' ובלבד שיכוין וכו'".

19 אבל בברייתא קאי שאחד המרבה ואחד הממעט
20 לגבי האדם המקריב, ולכן שינתה מלשון "עולה"
21 (דביחס להמקריב אין הבדל בין עולה או חטאת וכו')
22 ללשון המתארת את גודלו (וגסותו) של הקרבן עצמו:
23 "נאמר בשור הגס כו' ובעוף הדק כו'"; דמכיון
24 שההדגשה היא מצד המקריב, הרי מתאים בו השיעור
25 בגסות ודקות של הקרבן גופא.

26 ו. אמנם זה שהברייתא מדגישה השוויון לגבי האדם
27 המקריב אין זה רק לפי שבאה להוסיף עוד פרט על
28 האמור במשנה אלא לפי שלדעתו של רבי שמעון בן
29 עזאי זהו פירוש וביאור המשנה עצמה: דעם היות
30 שיש בקרבן שני הענינים - כפי שהוא מצד הקב"ה
31 וכפי שהוא מצד האדם המקריב, כנ"ל - הרי לאמיתתו
32 של דבר גם ענין ה"ריח ניחוח" שמצד הקב"ה הרי
33 תכליתו ומטרתו הוא בשביל האדם המקריב, כי הוא
34 המתכפר ומתרצה על ידי הקרבן, ולכן מסתבר שיש
35 לדון על כל עניניו של הקרבן כפי שהוא לגבי האדם³⁹.
36 וזהו הטעם שהברייתא מביאה את ההוכחה

37 מהכתוב "אשה ריח ניחוח" כפי שהקרבן מקובל
38 למעלה, אף על פי שבה מודגש ענין הקרבן כפי שהוא
39 לגבי האדם המקריב (ולפי זה הרי מתאים לכאורה
40 להוכיח מהכתובים המובאים בגמרא, כנ"ל) - כי,
41 אדרבה, זה שבענין ה"ריח ניחוח" הושוו המרבה
42 והממעט, זה גופא מכריח ששוים הם גם לגבי האדם
43 המקריב, להיות שכל הענין ד"ריח ניחוח" תלוי
44 בהאדם המקריב ובא כולו בשבילו.

45 ויתבאר בזה גם קישור ההמשך של הברייתא בבבא
46 השלישית (לזו שלפניה): "ושמא תאמר לאכילה הוא
47 צריך" - דאין הכוונה לשלול בזה ענין האכילה
48 למעלה⁴⁰ (כי אין המדובר באכילה גשמית (כי אם כמו
49 שנאמר לחם אלקינו⁴¹), כדלקמן, וגם פשיטא שאין
50 צורך לשלול אכילה גשמית, כנ"ל) - אלא באה להסביר
51 שעם שישנו ענין ה"אכילה" למעלה, הרי אין זה מה
52 ש"הוא צריך" ל"אכילה" והקרבה זו של הקרבן, והיינו
53 בהמשך להמרומו לעיל מינה שכל ענין הקרבן אינו
54 אלא בשביל (ולכן גם דנים בו בשייכות אל) האדם
55 המקריב.

56 ויובן בהקדים ביאור ענין האכילה למעלה.

57 ז. איתא בספרי⁴² - בטעם סמיכותה של פרשת
58 התמיד לבקשת משה "יפקוד ה' גו' איש על העדה
59 אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם"⁴³: משל למה
60 הדבר דומה למלך שהיתה אשתו נפטרת מן העולם,
61 והיתה מפקדתו על בני' כו' אמר לה עד שאתה
62 מפקדתני על בני פקדי בני עלי שלא ימרדו בי כו', כך
63 א"ל הקב"ה, עד שאתה מפקדני על בני פקוד בני עלי
64 שלא ינהגו בי מנהג בזיון כו'".

65 מדברי המדרש מובן שפרשת וענין התמיד יש לו
66 קישור ודמיון לתוכן בקשת משה, "יפקוד ה' וגו'",
67 מכיון שהמענה לבקשה זו (וכמובן, שזהו גם מילוי
68 הבקשה) הוא פרשת התמיד (שהוא "פקוד בני עלי"
69 שדרש הקב"ה ממשה במקום "שאתה מפקדני על
70 בני").

71 והנה תוכן בקשתו של משה הוא - כפשוטו: היות
72 שבני ישראל נכנסים לארץ יש צורך שיתמנה

(37) הקדמת הרמב"ם לפיה"מ.

(38) וכהמשך בפרשה: והנותרת מן המנחה לאהרן גו'.

(39) משא"כ במימרות ר"ז וראב"א שבאו רק להוסיף פרט על המבואר במשנה, לפי שדבריהם באו רק כתירוץ על הקושיא "מאי קראה", שהכוונה בזה, ככפנים, מנ"ל פרט זה הנוסף שכ"ה גם מצד האדם.

(40) ראה שינויי הגירסאות בספרי שם. והמבואר בפנים הוא ע"פ הגירסא בש"ס כאן.

(41) ויקרא כא, יז.

(42) פנחס כח, א.

(43) שם כז, יז.

1 "איש על העדה אשר יצא לפניו ואשר יבא לפניהם
2 גו' - שיעמוד בראשם במלחמה בכיבוש הארץ,
3 וינהיגם אחר כך בכל עניניהם - "ולא תהיה עדת ה'
4 כצאן אשר אין להם רועה"⁴⁰

5 מזה מוכן שדוגמת הדבר הוא גם בענין התמיד
6 (וכללות ענין הקרבנות), שתכליתו שלילת הטעות
7 ש"אין רועה" בעולם ו"עולם כמנהגו נוהג"⁴⁴ ועד
8 "שהבירה זו בלא מנהיג"⁴⁵ - ועל ידי התמיד וכו' יהיה
9 ניכר ונגלה אשר הקב"ה הוא "אשר יצא לפניו ואשר
10 יבא לפניהם", שכל עניני העולם כולו מתנהגים על פי
11 השגחתו הפרטית של הקב"ה - שגם לפי ראות עיני
12 האדם, לא יהיה העולם "כצאן אשר אין להם רועה".
13 וזהו גם הטעם⁴⁶ שהקרבנות נק' "לחם"⁴⁷,
14 ו"אכילה" כלפי מעלה, כמו שכתוב⁴⁸ "קרבני לחמי
15 גו'":

16 כי אמרו רז"ל⁴⁹ "הנפש הזו ממלאה את הגוף
17 והקב"ה ממלא את עולמו" - וכשם שאכילת האדם
18 (וכל צרכיו הנכללים בזה)⁵⁰ היא הפועלת שתהיה
19 "הנפש ממלאה את הגוף" - חיבור הנשמה והגוף
20 באופן שכחותיה של הנשמה וחיותה יתגלו בגוף
21 וינהיגו אותו בכל עניניו: על דרך זה הוא גם בענין
22 "הקב"ה ממלא את עולמו", שהקרבנות נקראים
23 "לחם" ו"אכילה", כי הם הפועלים לגלות בעולם
24 שהקב"ה הוא ה"בעל הבית לבירה זו", והיינו שתהיה
25 התחברות גלויה של אור וחיות אלקי בעולם, כנ"ל.

26 ח. וזהו מה שאומר רבי שמעון בן עזאי [בהמשך
27 לשיטתו אשר כל ענין הקרבן, גם ענין ה"ריח ניחוח",
28 הוא בשביל האדם ולטובתו - ושלא להקשות עליה:]
29 "ושמא תאמר לאכילה הוא צריך" - היינו מכיון
30 ש"נתאווה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים"⁵¹,
31 שיהיה גילוי אלקותו יתברך בעולם הזה התחתון,
32 באופן של דירה, ואם כן הרי זה מחייב שישנו ענין
33 ה"אכילה" למעלה שעל ידה "הקב"ה ממלא את

34 העולם" באופן של "חיבור" וגילוי - והרי לכאורה
35 (ש"אכילת") הקרבנות יש בהם גם "צורך" כביכול
36 למעלה - ת"ל "אם ארעב לא אומר לך", היינו שאין
37 הכרח, כביכול, בשביל ענין ה"אכילה" למעלה
38 ש"אומר לך - כי לי תבל ומלואה", ואין הכרח שענין
39 ה"אכילה" יבא דוקא על ידי עבודת הקרבנות של בני
40 ישראל⁵², אלא שענין ה"אכילה" שעל ידי הקרבנות הוא
41 לטובת ולתועלת האדם.

42 וזהו שממשיך ומסיים "לא לרצוני אתם זובחים
43 אלא לרצונכם אתם זובחים שנאמר לרצונכם תזבחוהו"
44 - מבאר ומדגיש הנקודה הכללית (וההמשך) שבדבריו.
45 שמזה ש"אחד המרבה ואחד הממעיט" לענין ה"ריח
46 ניחוח" שבקרבן, ודאי שכן הוא גם לגבי האדם (שכל
47 תועלת ה"ריח ניחוח" שבקרבנות היא בשבילו) בין
48 שהביא "שור הגס" ובין שהביא מנחה, כי לא
49 "לאכילה (של הקרבנות) הוא צריך" ("לרצוני"), וכל
50 תכליתם של הקרבנות היא "לרצונכם" של האדם.

51 ט. אמנם עם היות שיש להקב"ה, כביכול, "ברירה" של
52 "תבל ומלואה כו'", הרי מכל מקום צוה דוקא
53 לבני ישראל שהם יקריבו "קרבני לחמי", ואף שקודם
54 הציווי - "אם ארעב לא אומר לך", שאינו מוכרח
55 כביכול בזה, מכל מקום לאחר הציווי לבני ישראל
56 (שזה עצמו מורה על חשיבותם לפניו - שדוקא להם
57 ציוה) הרי "למעשה ידיך תכסוף"⁵³, שהקב"ה מבקש
58 (על ידי משה - "פאוד בני עלי") שבני ישראל יקיימו
59 התורה ומצוות שכללותם הוא ענין הקרבנות⁵⁴ -
60 לעשות מכל עניני העולם קרבן לו יתברך - שעל ידי
61 זה נעשה העולם דירה לו יתברך.

(משיחת ו' תשרי, תש"ל)

(44) ע"ז נד, ב. וראה רמב"ם הל' תענית פ"א ה"ג.

(45) ב"ר רפ"ל ט.

(46) ראה בכוזרי מאמר ב' פכ"ו. לקו"ת פנחס עו, א. סידור אדה"ז
לו, א. אוה"ת פנחס ע' א"עב ואילך ובהנמקן שם. ובכ"מ.

(47) ראה תו"כ עה"פ (אמור כא, כא) "לחם אלקיו", שכל הקרבנות
נק' בשם לחם (ולא רק תמידים).

(48) פנחס כח, ב.

(49) ויק"ר ספ"ד. וראה ברכות י, א בסדר הפוך.

(50) ראה סנהדרין לח, א.

(51) תנחומא נשא פט"ז.

(52) ראה לקו"ת במדבר (יח, ד) ש"תבל" בגימט' ב"פ ארי' -
וקאי על הארי' דאופנים וארי' דחיות. ובמא"א ע' חיות, דחיתו יער
קאי על מלאכים דעשי', ועוף קאי ג"כ על מלאכים (ב"ר פ"א, ג. וש"נ.
וראה זח"א מו, ב). וראה לקו"ת שה"ש (טז, א) שבהמות בהררי אלף
קאי על מל' שבמל' שיורדת ומסתתרת בבי"ע. וי"ל הכוונה שהי' יכול
להיות המשכת אלקות בעולם ע"י עבודת המלאכים וכו'.

(53) איוב (יד, טו) דעבודה, צורך גבוה ועד לאופן ד"תכסוף",
נתאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים. וראה של"ה שער הגדול
(כט, ב ואילך) בארוכה. וראה שמו"ר (פל"ו, ד): למעשה כו' בד'
דברים נתאווה כו' - ואולי לכן לא הובא בכ"מ כתוב זה לראי' ד(כל)
עבודה צורך גבוה.

(54) ראה סידור אדה"ז לג, א.

יום ראשון כ"ח אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מט, ומ"ש רז"ל שת"ת... עד עמ' מט, כמ"ש לעיל.

ליקוטי אמרים

לימוד תורה מתוך עיון ושכל. ולכן, "תלמוד תורה כנגד כולם" – מפני
שעל ידי תורה מהפכים את השכל של הנפש הבהמית לקדושה. זאת
- נוסף על המעלה האמורה, ועוד אחרת, - יש מעלה נוספת, והיא
העולה על כללית, במעלת עסק תלמוד תורה על כל המצוות,
על פי מה שנתבאר לעיל -
בפרק כ"ג, בשם התקונים, -
"תיקוני זוהר", דרמ"ח
פקודין הן רמ"ח אברין
דמלכא, - רמ"ח (248)
מצוות העשה הן רמ"ח אברי
המלך. וכשם שכל אבר הוא
כלי לכוח של הנפש, כך כל
מצוה היא כלי להמשכת
הרצון העליון. ברם, ביחס
לתורה, כתוב ב"תיקוני
זוהר", ש"אורייתא וקודשא
ברוך הוא כולא חד", תורה
והקב"ה הם דבר אחד ממש
(ולא כמו "אברים"), וכפי
שיתבאר להלן ההבדל שבין
מצוות לתורה. וכמו פאדס
התחתון, דרך משל, אין
ערך ודמיון כלל בין החיות
שברמ"ח אבריו לגבי
החיות שבמחין, שהוא
השכל המתחלק לשלש בחינות: חכמה-בינה-דעת - שכן, אבר,
שהוא חלק מגוף האדם, אמנם מאוחד עם הנפש המחיה את הגוף -
אך עם זאת הם שני דברים שונים ונפרדים. שונה הדבר ביחס לשכל
ונפש, כי השכל הוא התפשטות וחלק מן הנפש, והתאחדותו עם
הנפש הוא (שלא כמו שני דברים נפרדים המתאחדים, אלא)
התאחדות של חלקים של דבר אחד. הבדל זה שבין האברים לשכל
אצל האדם, משמש כמשל על ההבדל שבין מצוות לתורה. ככה
משל דרך משל, להבדיל פרבנות הבדלות לאין קץ, - בין
הדברים כפי שהם באדם לבין כמו שזה למעלה, ההבדל שישנו
בהארת אור-אין-סוף ברוך-הוא המתלבשות במצוות מעשיות
לגבי הארת אור-אין-סוף שבבחינת חכמה-בינה-דעת
שבחכמת התורה, איש איש כפי שכלו והשתנו. - עד כמה שהוא
משיג ומבין בתורה - באותה מדה מתאחד שכלו עם הקב"ה, באופן
היחוד של התאחדות השכל עם הנפש. בכך נעלה תורה משאר כל
המצוות המעשיות, כולל מצות הצדקה, שהיחוד עם הקב"ה על ידי
לימוד תורה, הוא התאחדות נעלה בהרבה מאשר היחוד שעל ידי
מצוות מעשיות. ואף שאינו משיג - את התורה, אלא בגשמיות -
הוא משיג את התורה רק כפי שהיא מלוכשת בענינים גשמיים, כמו

ומה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה¹⁴ ש"תלמוד תורה כנגד
כלם", - גם כנגד מצוות צדקה. כיצד, איפוא, הדבר תואם למה
שלמדנו זה עתה, שצדקה היא למעלה משאר כל המצוות? - היינו
מפני שתלמוד תורה היא ברבור ומחשבת, שהם - דיבור
ומחשבה, לבושים
הפנימיים של נפש
החיונית. - שלא כ"מעשה"
שהוא לבוש חיצוני - ורק על
ידי לימוד התורה, מאיר אור
התורה בלבושים הפנימיים,
דבר שאינו יכול להיעשות
על ידי מצוות אחרות: וגם -
מעלה נוספת במצוות לימוד
התורה: מהותן ועצמותן
של בחינות חכמה-בינה-
דעת מקלפת נגה שבנפש
החיונית - נכללות בקדושה
משך בשעוסק בתורה
בעיון ושכל. - כשלומדים
תורה בעמקות השכל, נתון
אז השכל של הנפש החיונית
בענין הנלמד, ועל ידי כך
נהפכות בחינות חכמה
בינה-דעת של קליפת נוגה
(שבנפש החיונית), מהותן
ועצמותן, לקדושה. שכן, כוח השכל המבין את הענין הנלמד, נעשה
חלק מהמצוה של לימוד התורה. אף שפרק י"ב למדנו, שה"בינוני"
יכול להפוך לקדושה רק את הלבושים של הנפש הבהמית, ולא את
עצמיות הנפש שהיא הכוחות, כיצד, איפוא, אנו אומרים כאן שגם
מהותן ועצמותן של הכוחות נהפכות לקדושה? - ברם, אין בכך משום
סתירה, שכן, בפרק י"ב מדובר אודות מדותיה של הנפש הבהמית,
ואותן אין בידו של ה"בינוני" להפוך לקדושה. ואילו כאן מדובר
אודות השכל, ואותו ביכולתו של ה"בינוני" להפוך לקדושה על ידי
לימוד תורה. להלן יסביר רבנו הזקן את הסיבה להבדל זה שבין
המדות לשכל: ואף שמהותן ועצמותן של המדות: חסד גבורה
תפארת כו' - לא יכלו להם הבינונים להפכם לקדושה, - כיצד,
איפוא, אנו אומרים כאן, שמהות ועצמות שכל נפש הבהמית נכלל
בקדושה? היינו משום שהרע - של הקליפה, חזק יותר במדות
מבחינת בינה-דעת, מפני יניקתן - של המדות, שם מתקדשה
יותר, - מאשר המוחין, כידוע ליוצאי ח"ץ: - לומדי תורת הקבלה
(ח"ץ - חכמה נסתרת). (כי עיקר ענין "שבירת הכלים" היה במדות.
ולכן קשה יותר לברר ולהפוך לקדושה את הרע שבמדות). ואילו את
הרע של המוחין והשכל, יכול ה"בינוני" להפוך לקדושה, על ידי

- 1 "שנים אוחזין בטלית" או "המחליף פרה בחמור", הרי התורה
2 נמשלה למים, שיעורים
3 במקום גבוה בו, - למקום
4 נמוך. שגם בירידתם למטה
5 הם נשארים אותם מים כמו
6 שהיו במקום הגבוה; כך גם
- 7 ביחס לתורה, שגם אחרי שירדה ונתלבשה בענינים גשמיים -
8 מלובשת עצמיות חכמתו
9 ורצונו של הקב"ה, באותם
10 ענינים גשמיים בהם ירדה
11 התורה, כמו שנתפאר
12 לעיל. - בפרק ד'.

ליקוטי אמרים

והשגתו. ואף שאינו משיג אלא בגשמיות הרי התורה
נמשלה למים שיעורים במקום גבוה בו כמ"ש לעיל

יום שני כ"ט אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מט, ואעפ"כ ארו"ל לא... עד עמ' 98, באריכות.

- 13 ואף על פיריבן - למרות מעלת לימוד התורה לגבי המצוות, שעל
14 ידי לימוד תורה ההתאחדות עם הקב"ה היא למעלה בהרבה מאשר
15 על ידי מצוות מעשיות, בכל זאת, אמרו רבותינו זכרונם לברכה¹⁵:
16 "לא המדרש עקר אלא המעשה", - קיומן של המצוות המעשיות,
17 ו"היום - בחיי העולם הזה,
18 לעשותם" כתיב¹⁶, -
- 19 שהעיקר הוא קיום המצוות
20 בפועל, ומבטלין תלמוד
21 תורה לקיום מצוה מעשית
22 כשאי אפשר לעשותה על
23 ידי אחרים, משום כי זה -
24 קיום מצוות מעשיות, כל -
25 תכליתו של האדם ותכלית
26 פריאתו וירידתו - של
27 הנשמה, לעולם הזה,
28 להיות לו יתברך דירה
29 בתחתונים דוקא, -
30 בעולמות ובנבראים
31 התחתונים, לאהפכא
32 חשוכא לנחורא, - להפוך
33 את חושך העולם הזה לאור

ליקוטי אמרים

ואעפ"כ ארו"ל לא המדרש עיקר אלא המעשה והיום
לעשותם כתיב ומבטלין ת"ת לקיום מצוה מעשית
כשא"א לעשותה ע"י אחרים משום כי זה כל האדם
ותכלית בריאתו וירידתו לעו"ה להיות לו ית' דירה
בתחתונים דוקא לאהפכא חשוכא לנחורא וימלא
כבוד ה' את כל הארץ הגשמית דייקא וראו כל בשר
יחדיו כנ"ל משא"כ כשאפשר לעשותה ע"י אחרים אין
מבטלין ת"ת אף שכל התורה אינה אלא פירוש המצוות
מעשיות והיינו משום שהיא בחי' חב"ד של א"ס ב"ה
ובעסקו בה ממשיך עליו אור א"ס ב"ה ביתר שאת
והארה גדולה לאין קץ מהארה והמשכה ע"י פקודין
שהן אברי' דמלכא וז"ש רב ששת חדאי נפשאי לך
קראי לך תנאי כמ"ש במ"א באריכות:

- 49 התורה אינה אלא פירוש המצוות מעשיות, - ובכל זאת, אסור
50 לבטל לימוד תורה כדי לקיים מצוה שיכולה להיעשות על ידי אחר,
51 והינו, משום שהיא - תורה, בחינת חכמה בינה דעת של
52 אינסוף ברוך הוא, ובעסקו בה - בתורה, הוא ממשיך עליו
53 אור אינסוף ברוך הוא
54 ביתר שאת והארה גדולה
55 לאין קץ מהארה והמשכה
56 על ידי פקודין - שהוא
57 ממשיך על נפשו על ידי
58 מצוות, שהן אברין דמלכא.
59 - אברי המלך. הערת ב"ק
60 אדמו"ר שליט"א: "ע"פ הנ"ל
61 במצוות - עיקר התועלת
62 בירור הגוף והעולם, בת"ת
63 יחוד הנפש, ועפ"ז יובן ד"ש".
64 כלומר: לפי האמור, שיעקר
65 התועלת במצוות הוא בירור
66 הגוף והעולם, ועיקר
67 התועלת בתלמוד תורה הוא
68 יחוד הנפש - יובן מאמרו של
69 רב ששת, כדלהלן: וזהו
70 שאמר רב ששת¹⁷: "חדאי נפשאי, לך קראי לך תנאי", - שמחי
71 נפשי, בשבילך אני לומד מקרא, בשבילך אני לומד משנה. שכן,
72 בשביל הנפש, היחוד שעל ידי תורה - מקרא ומשנה - הוא למעלה
73 מהיחוד שעל ידי מצוות, ולכן הוא אומר לנפשו, שבשבילה הוא
74 לומד מקרא ומשנה, כמו שכתוב במקום אחר באריכות¹⁸: -
75 מעלת יחוד הנפש הבאה על ידי תורה. עד כאן הסביר רבנו הזקן
76 שהמשכת אור אין סוף ברוך הוא על נפש האדם עצמה, הבאה על
77 ידי לימוד תורה, היא למעלה בהרבה מאשר על ידי קיום מצוות.
78 להלן יסביר רבנו הזקן (כלשון ב"ק אדמו"ר שליט"א בהערה) "ענין
79 נעלה בהרבה יותר - שבת"ת לגבי מצות שבהמשכת האור"ס שע"י
80 ת"ת דוקא מצינו חידוש שנק' קריאה (משא"כ - במצוות) - פי' שקורא
81 בו' (שלמעלה מאור). ולא עוד - אלא שאפילו לגבי קריאה סתם -
82 יש מעלה בת"ת, וז"ש לכל קוראי גו' באמת בו' - היינו בנוגע
83 לפעולת ההמשכות". כלומר: רבנו הזקן מסביר עתה ענין הרבה יותר
84 נעלה שיש בלימוד תורה לגבי מצוות, והוא - שבהמשכה מאור אין

- 34 הקדושה, וימלא - על ידי כך, כבוד ה' את כל הארץ הגשמית
35 דייקא, - דוקא, "וראו כל בשר יחדיו", - את האור האלקי, בנזכר
36 לעיל. - בפרק ל"ו. כלומר, התכלית של "דירה בתחתונים" מתבצעת
37 בעיקר על ידי מצוות מעשיות. ולכן, כשמדובר אודות מצוה מעשית
38 שאינה יכולה להיעשות על ידי אחר - צריכים גם לבטל לימוד
39 תורה, כדי שעל ידי קיום המצוה תתבצע כוונת הקב"ה להיות לו
40 דירה בתחתונים. ברם, כשאותה מצוה יכולה להיעשות על ידי אחר,
41 הרי תתבצע כוונת הקב"ה ב"דירה בתחתונים", וכל ההבדל נוגע רק
42 לשאלה אם הוא יקיים את המצוה ובנפשו הוא תאיר ההמשכה
43 הנמשכת על ידי אותה מצוה - הרי בקשר לכך, גוברת מעלת לימוד
44 התורה. שכן, על ידי לימוד התורה מגיע האדם הלומד לדרגת
45 המשכה נעלית יותר ולהתאחדות הנפש גדולה יותר עם אלקות. ולכן
46 עליו אז לא לבטל מלימוד תורה בגלל קיום המצוה. ובלשון ה"תניא":
47 מה שאין בן כשאפשר לעשותה - את המצוה, על ידי אחרים -
48 שאז אין מבטלין תלמוד תורה, - לשם קיום מצוה, אף שכל

1 סוף הנמשכת על ידי תורה דוקא, מוצאים אנו חידוש, שהיא נקראת
2 בשם "קריאה" (מה שאין כן במצוות), כמו שאדם קורא לחברו שיבוא
3 אליו עם ה"עצם" שלו – כך גם על ידי תורה קוראים וממשיכים
4 עצמות אור אין סוף ברוך הוא (שלמעלה מהאור שממשיכים על ידי
5 מצוות); ולא זו בלבד, אלא שבקריאה עצמה ישנה "קריאה" סתם –
6 והיא נגרמת על ידי תפילה; ולעומת זה, הקריאה שעל ידי תורה היא
7 נעלה יותר, בכך שהיא נקראת קריאה באמת. זוהי כוונת הפסוק:
8 "קרוב ה' לכל קוראיו" המוסב על קריאה סתם, ואילו המשך הפסוק:

9 "לכל אשר יקראוהו באמת" מוסב על קריאה נעלה יותר, באמת, וזה
10 בא על ידי תורה – ומעלת הקריאה באמת (שעל ידי תורה) לגבי
11 קריאה סתם, היא בנוגע לפעולה – להמשכות הנמשכות על ידי כך.
12 וכפי שהרבי שליט"א מציין למאמרו של רבנו הזקן על הפסוק
13 ב"סידורו", שם מוסבר ההבדל, שעל ידי קריאה סתם (תפלה)
14 ההמשכה היא בענינים גשמיים: רפואה לחולים, ברכת השנים,
15 וכדומה, ואילו על ידי קריאה באמת (תורה) ההמשכה היא רוחנית
16 ובפנימיות הנשמה.

יום שלישי א' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 98, והנה המשכה והארה זו... עד עמ' 98, [פ' כ"ג].

17 ובלשון רבנו הזקן: והנה, המִשְׁכָּה והַאֲרָה זו, שְׁהַאֲדָם מִמְשִׁיךְ
18 וּמֵאִיר מֵהָאֲרָה אֲוִרֵי־אִין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא עַל נַפְשׁוֹ, וְעַל נַפְשׁוֹת
19 כָּל יִשְׂרָאֵל, הִיא הַשְׂכִּינָה, בְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, מְקוֹר כָּל נִשְׁמוֹת
20 יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שִׁתְּכַאֲר לְקַמֵּן, – בפרק מ', שעל ידי תורה ממשיך
21 אדם הארת אור אין סוף
22 ברוך הוא, לא רק על נפשו
23 הוא, אלא גם על נפשות כל
24 ישראל, מכיוון שההמשכה
25 היא במקור נשמות ישראל
26 שהיא השכינה – והמשכה
27 זו הנמשכת על ידי עֶסֶק
28 התורה – נִקְרָאת בְּלִשׁוֹן
29 "קְרִיָּאָה", – ככתוב: "קוֹרֵא
30 בַּתּוֹרָה", – אדם הלומד
31 תורה נקרא "קורא בתורה",
32 שמשמעו, קריאת והמשכת
33 ה"עצם" של הנקרא, פְּרוּשׁ
34 שְׁעַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה
35 קוֹרֵא לְהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
36 לְבֹא אֵלָיו, כְּבִיכּוֹל,
37 בְּאֶדָם הַקּוֹרֵא לְחִבְרוֹ
38 שִׁיבָא אֵלָיו, וּכְבֵן קָמֵן
39 הַקּוֹרֵא לְאֲבִיו לְבֹא אֵלָיו

40 לְהִיטֵ עֲמוֹ בְּצוּתָא חֲדָא, – ביחד אתו, וְלֹא לְפָרֵד מִמֶּנּוּ וְלִשְׁאֵר
41 יְחִידֵי חַס וְשְׁלוֹם. – כך גם על ידי תורה; ישנם יהודים המוכתרים
42 כ"אחים ורעים" להקב"ה – וביחס אליהם מובא כאן המשל מאדם
43 הקורא לחברו, וישנם יהודים שהם בדרגת "בן" לגבי הקב"ה –
44 וביחס אליהם ה"קריאה בתורה" היא כבן הקורא לאביו. וְהָיוּ
45 שְׂכֵתוֹב¹⁹: "קְרֹב ה' לְכָל קוֹרְאָיו לְכָל אֲשֶׁר יִקְרְאוּהוּ בְּאַמֶּת",
46 – הקב"ה קרוב (א) לכל אלה שקוראים אליו – (ב) לכל אלה
47 שקוראים אליו באמת²⁰, "וְאִין אֱמֶת אֵלָּא תּוֹרָה"²¹, – כלומר:
48 ישנה קריאה סתם: "לכל קוראיו", וישנה קריאה "באמת" – על ידי

תורה; דְּהִינּוּ שְׁקוֹרָא – וממשיך לְהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עַל יְדֵי
הַתּוֹרָה דְּיוֹקָא, לְאַפּוֹקֵי – לשלול את המשמעות של "יקראוהו
באמת" שהיא הכוונה מִי שְׁקוֹרָא אוֹתוֹ שְׁלֹא עַל יְדֵי עֶסֶק
הַתּוֹרָה, אֵלָּא צוּעֵק בְּךָ: אֲבָא! אֲבָא! – כלומר בעבודת התפילה
שיהודי צועק וקורא
בתפילתו "אבא אבא", מצד
אהבתו להקב"ה – הנה
ההמשכה שהוא ממשיך,
אינה דומה להמשכה הבאה
על ידי הקריאה של תורה.
וְכְמוֹ שְׁקוֹבֵל עָלָיו
הַנְּבִיא²²: "וְאִין קוֹרֵא
בְּשִׁמְךָ בּוֹ", – והערת כ"ק
אדמו"ר שליט"א: "דהול"ל
'ואין קוראך' או 'קורא
אותך' ומזה הדיוק 'בשמך'.
כלומר: היה עליו לומר
'ואין קוראך' או 'קורא
אותך' – שאין מי שקורא
אותך; מזה, איפוא, הדיוק
של "בשמך" (שזה מורה
שכאילו אכן קוראים
להקב"ה, אלא שאין קוראים
אליו בשמו, "בשמך"). אלא הכוונה, שהנביא קובל שאין מי שיקרא
אותך בשמך, היינו על ידי תורה, שכן, כל התורה היא הרי שמותיו
של הקב"ה, וְכְמוֹ שְׂכֵתוֹב בְּמָקוֹם אַחֵר. וּמִזֶּה יִתְבּוֹנֵן הַמְשַׁבֵּל,
לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו יְרָאָה גְדוּלָּה – מכאן יכול מי שמתבונן להשרות
על עצמו יראה גדולה מן הקב"ה, בְּשַׁעַת עֶסֶק הַתּוֹרָה, – מכיון
שעל ידי לימוד תורה הוא ממשיך אליו, כביכול, את הקב"ה, כמו,
למשל, בשעה שהוא קורא אליו אדם אחר – הרי שזה צריך
להמשיך עליו יראה גדולה מן הקב"ה, בשעה שהוא לומד תורה,
כְּמוֹ שִׁתְּכַאֲר לְעִיל [פְּרִיךָ כג']²³:

ליקוטי אמרים

והנה המשכה

והארה זו שהאדם ממשיך ומאיר מהארת אור א"ס ב"ה
על נפשו ועל נפשות כל ישראל היא השכינה כנסת ישראל
מקור כל נשמות ישראל כמ"ש לקמן ע"י עסק התורה
נקראת בלשון קריאה קורא בתורה פי' שע"י עסק
התורה קורא להקב"ה לבוא אליו כביכול כאדם הקורא
לחבירו שיבא אליו וכבן קטן הקורא לאביו לבא אליו
להיות עמו בצוות' חדא ולא ליפרד ממנו ולישאר יחיד
ח"ו וז"ש קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו
באמת ואין אמת אלא תורה דהיינו שקורא להקב"ה
ע"י התורה דוקא לאפוקי מי שקורא אותו שלא על ידי
עסק התורה אלא צועק כך אבא אבא וכמו שקובל עליו
הנביא ואין קורא בשמך כו' וכמ"ש במו"א. ומזה יתבונן
המשכיל להמשיך עליו יראה גדולה בשעת עסק
התורה כמ"ש [פ' כ"ג]:

19. תהלים קמה, יח. 20. הסימון (א) וב) משל כ"ק אדמו"ר שליט"א, שהעיר על כך שזהו: "עפמשנ"ת סנהדרין לט, רע"ב. ובסידור על פסוק
זה". 21. תנא דבי אלי' זוטא, כא. 22. ישע"י סד, ו. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מוכן כלל – כי אדרבה – עיקר היראה
גדולה באה מהתבוננות דכאן – סיום פ' זה – שבא חברו וכו' ממש, משא"כ בפכ"ג – שהוא רק מהמשכת רצה"ע ואור (נעלה). ועכצ"ל דפי'

19. תהלים קמה, יח. 20. הסימון (א) וב) משל כ"ק אדמו"ר שליט"א, שהעיר על כך שזהו: "עפמשנ"ת סנהדרין לט, רע"ב. ובסידור על פסוק
זה". 21. תנא דבי אלי' זוטא, כא. 22. ישע"י סד, ו. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מוכן כלל – כי אדרבה – עיקר היראה
גדולה באה מהתבוננות דכאן – סיום פ' זה – שבא חברו וכו' ממש, משא"כ בפכ"ג – שהוא רק מהמשכת רצה"ע ואור (נעלה). ועכצ"ל דפי'

יום רביעי ב' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 98, פרק לח והנה... עד עמ' נ, כל חי.

חובת ברכת המזון בהרהור בלבד, אלא מן ההכרח לבטא בדיבור
דוקא, וּבְשָׂאָר בְּרִכּוֹתָ⁵ - [אף שהם רק¹⁴] דְּרִבְנֵנּוּ, - וכן גם בשאר
ברכות, אף שהן רק מדרבנן, וּבְתַפְלָה⁶; - [אף שהיא "עבודה
שבלב¹⁴] - עבודה עם הלב ובתוך הלב. בכל זאת, מן ההכרח,
שהתפילה תהיה בדיבור
דוקא, ולא יוצאים ידי חובה
על ידי ההרהור בלב בעיני
התפילה.⁷ וְאִם - ולעומת
זה, אם הוציא בְּשִׁפְתָיו -
את מלות קריאת שמע או
ברכת המזון או ברכות או
תפילה, וְלֹא פִּי לְבִי - יֵצֵא
יְדֵי חוּבָתוֹ פְּדִיעָבָד, - אף
שלתחילה צריכים גם
לכוון, וְאִין צָרִיף לְחֹזֶה, -
כדי לומר אותן בכוונה, לְבָד
מִפְסוּק רֵאשׁוֹן שֶׁל קְרִיאַת
שְׁמַע⁸, וּבְרִכָּה רֵאשׁוֹנָה
שֶׁל תַּפְלַת שְׁמוֹנֶה עָשָׂר⁹, - שאם לא כיוונו בהן, לא יוצאים ידי
חובה גם בדיעבד, וּבְדִאִיתָא [פְּרִישׁ פֶּרֶק ב' דְּבְרִכּוֹת]: - וכמו
שאנו מוצאים בתחילת פרק שני במסכת ברכות¹⁰: "עַד כָּאֵן מִצְוֹת
פְּנוּנָה - עד סוף פסוק ראשון של קריאת שמע המצוה היא בעיקר
הכוונה, מִכָּאֵן וְאֵילֶף - בשאר פסוקי קריאת שמע, מִצְוֹת קְרִיאַת
וְכוּנָה". - ויוצאים בהם ידי חובה בדיבור, גם אם חסרה הכוונה. -
לכאורה יש לשאול: מדוע לא תהיינה, כוונה ומחשבה (בלי דיבור).
טובות כל כך כמו דיבור בלי כוונה? - אלא, לפי מה שלמדנו במעלת
הדיבור, הדבר מוסבר. וְהִינּוּ, מִשּׁוּם שֶׁהַנֶּשְׁמָה אֵינָה צָרִיכָה תִּקּוֹן

1 פֶּרֶק לַח. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, מעלת המצוות המעשיות
2 והמצוות התלויות בדיבור, שעל דין מתעלה הנפש החיונית לקדושה.
3 שכן, המצוות שבמעשה ושבידיבור, נעשות בכוח הנפש החיונית, המחיה את
4 האברים הגשמיים (כלי הביצוע של המצוות) ובכוח מוצאות הפה והלשון וכו'
5 הגשמיות, שעל דין באות דיבורי
6 התורה והתפילה לידי ביטוי.
7 ומכיון שתכלית ירידת הנשמה
8 למטה היא, הרי, לא בשביל
9 הנשמה עצמה, כי אם, כדי לתקן
10 ולהעלות את הנפש החיונית
11 והגוף - הדבר מושג על ידי
12 מצוות מעשיות ועל ידי המצוות
13 שבדיבור.
14 וְהִנֵּה, עִם כָּל הַנּוֹכַח לְעִיל, 1
15 - אודות מעלת המצוות
16 שבמעשה ושבידיבור, שעל
17 דין מתעלה הנפש החיונית
18 לקדושה, וְיִכּוֹן הֵיטֵב פֶּסֶק
19 הַהֲלָכָה הַעֲרוּכָה בְּתַלְמוּד וּפּוֹסְקִים¹ דְּהִרְהוּר לֹא כְּדַבּוּר
20 דְּמִי, - ש"הרהור" (מחשבה) אינו נחשב כמו דיבור, וְאִם קְרָא
21 קְרִיאַת שְׁמַע בְּמַחְשַׁבְתּוֹ וּבְלִבּוֹ לְבָד - גם אם עשה זאת בְּכָל בֶּחַ
22 פְּנוּנָתוֹ - לֹא יֵצֵא יְדֵי חוּבָתוֹ, - בקריאת שמע, על ידי הרהור
23 בעיני קריאת שמע על כל כוונותיה, וְצָרִיף לְחֹזֶה וְלִקְרֹת, -
24 ולבטא את מלות קריאת שמע בפיו; וְכֵן בְּכָרְכַת הַמִּזוֹן²
25 דְּאֹרִיטָא, - [אף שלא נאמר בה ודברת בם כמו בקריאת שמע]⁴
26 - אף שלגבי ברכת המזון לא נאמרה בתורה הלשון "ודברת", כמו
27 שכתוב בקריאת שמע; למרות זאת, הדין הוא, שאין יוצאים ידי

כ'מש"ל פכ"ג' - הוא להוכיח (1) שצ"ל יראה (גדולה) בשעת עסק התורה [אף שלכאורה השכלה ויראה (וכיווץ) - הפכים]. ועוד (2) ש'מזה
(מת"ת) יתבונן' - שח"ת טפל ומשמש בכדי להמשיך כו' - וכמ"ש בספכ"ג: (1) ויצינו ה' את וכו' ליראה. (2) שהתורה תרעא לדרתא". כלומר:
לכאורה לא מובן כלל מה שרבונו הזקן מציין כאן למה שדובר בפרק כ"ג, שהרי, אדרבה - עיקרה של היראה הגדולה בא מההתבוננות המבוארת
כאן, בסוף פרק זה, שעל ידי לימוד תורה ממשיך ומביא אדם כביכול, את הקב"ה ממש אליו למטה, כמו החבר הבא אליו על ידי שהוא קורא
לו; ואילו בפרק כ"ג מדובר רק על המשכת הרצון העליון ואור נעלה על ידי תורה, מדוע, איפוא, מציין רבנו הזקן ומקשר את הענין המדובר
כאן למה שנתבאר בפרק כ"ג? - מסביר הרבי שליט"א, שמן ההכרח לומר שפירוש ההוספה "כמ"ש לעיל פרק כ"ג" הוא: (א) להוכיח ולהדגיש
שצריכה להיות יראה (גדולה) בשעת לימוד התורה (שכן, לכאורה אפשר הרי לחשוב שבשעת הלימוד עצמו אין משום מעלה ביראה, כי יראה
מביאה לכיווץ, דבר הנוגד להשכלה ולהבנה כשלומדים ענין בתורה. - לכן מביא רבנו הזקן מפרק כ"ג, שם מוסבר שמן ההכרח שתהיה יראה
גדולה בשעת לימוד התורה. (ב) מה שמדובר כאן שמלימוד התורה יתבונן האדם להמשיך יראה גדולה, הכוונה להתבונן שתלמוד-תורה הוא
"טפל" (ליראה) ומשמש כמכשיר להמשכת היראה, וכפי שמוסבר בסוף פרק כ"ג מהפסוק "ויצינו ה' את כל החוקים ליראה את ה'": (א) שהתכלית
של "ויצינו" של כל חוקי התורה, היא - "ליראה"; (ב) שהתורה נקראת "תרעא לדרתא" ליראה, כלומר: התורה היא כשער לגבי היראה, שהוא
דבר טפל לבית - ועל כך מדובר בסוף פרק כ"ג. 1. ברכות כ, ב. שו"ע או"ח סימן סב סעיף ג. 2. רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"א. 3. שו"ע שם,
סימן קפח, סעיף ב. 4. לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א. 5. שו"ע שם, סימן רז, סעיף ג. 6. שם, סימן קא, סעיף ב. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"והנה הנ"ל בפ"ע ל"ק כלל - כי אין שייך להקשות למה ציווה ה' מצוה לדבר ג"כ, כמו של"ק למה ציווה לעשות כו' אבל צריך הבנה (היטב)
- למה במצוה ששייך בה' הענינים, דדבור וכוונה, דינם הפכי". כלומר: דבר זה כשלעצמו לא היה קשה כלל, שהרי לא שייך לשאול מדוע
ציווה הקב"ה מצוה של לדבר גם, כשם שלא שייך לשאול מדוע ציווה הקב"ה לעשות מצוה מעשית; אלא מה שיש להבין הוא מדוע במצוה
ששייכים בה שני הענינים של דיבור וכוונה, - דינם הפכי: בדיבור בלא כוונה - יוצאים ידי חובה, ואילו בכוונה בלא דיבור - לא יוצאים ידי
חובה; וזאת מסיים רבנו הזקן: ואם הוציא בשפתיו... 8. שו"ע שם, סימן ס, סעיף ה. 9. שם סימן קא, סעיף א. 10. יג, ב.

1 לְעֶצְמָה בְּמִצּוֹת, רַק - עֵינֵי הַמִּצְוֹת בֹּא כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ אֹר -
 2 לְהַבִּיא לַעֲלֹם הַזֶּה אֶת הָאֹר הָאֱלֹקִי וּבִכֵּךְ לְתַקֵּן נֶפֶשׁ הַחַיּוּנִית
 3 וְהַגּוֹף, - וְזֹאת, עַל יְדֵי אוֹתִיּוֹת הַדְּבֹר שֶׁהִנֵּפֶשׁ מְדַבֶּרֶת בָּהּ
 4 מוֹצְאוֹת הַפֶּה, - הַגִּשְׁמִיּוֹת, וְכֵן בְּמִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁהִנֵּפֶשׁ עוֹשֶׂה
 5 בְּשָׂאֵר אֲבָרֵי הַגּוֹף: -
 6 מֵתַעֲלִים עַל יְדֵי כִךְ הַנֶּפֶשׁ
 7 הַחַיּוּנִית וְהַגּוֹף. וּמִכִּיּוֹן, כִּפִּי
 8 שְׁהוֹסֵבֶר - שֶׁ"תְּכַלִּית" הִיא
 9 בִּשְׂבִיל הַנֶּפֶשׁ הַחַיּוּנִית
 10 וְהַגּוֹף, הִרִי בְּכָל הַמִּצְוֹת
 11 שְׁבִדְבֹר, אֵינֶן עוֹזֵרוֹת
 12 הַכּוֹנֵה וְהַמַּחֲשֶׁבֶה בָּהֶן
 13 בְּלִבָּד, דְּבַר שִׁישׁ לוֹ שִׁיבוֹת
 14 לְנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, אֵלֹא מִן
 15 הַהִכְרַח שִׁיחִיהָ כֹּאֵן דִּיבּוֹר,
 16 וּמִטַּעַם זֶה יִצְאִים יְדֵי חוֹבָה
 17 בְּדִיעֵבֶד בְּדִיבּוֹר בְּלִי כּוֹנֵה
 18 וּמַחֲשֶׁבֶה. שֶׁכֵּן, עַל יְדֵי
 19 מַעֲשֶׂה וְדִיבּוֹר דּוֹקָא, מַעֲלִים
 20 וּמִתְקַנִּים אֶת הַנֶּפֶשׁ הַחַיּוּנִית
 21 וְהַגּוֹף. עַד כֹּאֵן (הַחֹל מִפְּרָק 14 כָּל חֵי
 22 ל"ה) לְמַדְנֵנו עַל הַמַּעֲלָה
 23 הַגְּדוּלָּה שֶׁב־לַעֲשׂוֹתוֹ, שֶׁכָּל הַתְּכַלִּית טְמוּנָה בְּמִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת. שֶׁכֵּן,
 24 כֹּאמֹר, כְּדִי שֶׁתִּבְצַע כּוֹנֵת הַקֶּבֶ"ה בְּבִרְיָאֵת הָעוֹלָמוֹת, שֶׁתִּהְיֶה לוֹ
 25 יִתְבָּרַךְ "דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים", שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי תִּהְיֶה "דִּירָה", מְקוֹם,
 26 לְהַתְּגַלּוֹת אֹר אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא - הִרִי זֶה בֹּא עַל יְדֵי מִצְוֹת
 27 מַעֲשִׂיּוֹת דּוֹקָא, אוֹ מִצְוֹת שְׁבִדְבֹר הַנֶּחֱשֵׁב לְמַעֲשֶׂה. כִּי, עַל יְדֵי כִךְ,
 28 מִתְּבַרְרֶת הַחַיּוּנִית שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַחַיּוּנִית וְהַגּוֹף, הַבֹּאֶה מִקְּלִיפַת נּוֹגָה,
 29 וְעוֹלָה לְקְדוּשָׁה. וְעַל יְדֵי הָעֲלָאָתָהּ שֶׁל קְלִיפַת נּוֹגָה, תִּתְּבַלְטֶנָּה
 30 מִמֵּילָא, הַקְּלִיפּוֹת הַטְּמָאוֹת לְגַמְרֵי הָאֲחֵרוֹת, וְלֹא יִשָּׁאֵר שׁוּם דְּבַר
 31 שִׁיסְתִּיר עַל אֱלֻקוֹת, וְיֵאִיר אֹר אֵין סוֹף בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּמִדָּה יוֹתֵר
 32 גְּדוּלָּה מֵאִשֶּׁר בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים. לְהֵלֵךְ תּוֹסֵבֶר הַמַּעֲלָה שֶׁבְּכוֹנֵת
 33 הַמִּצְוֹת. הֵיִינוּ, בְּכוֹנֵה שִׁישׁ לִיְהוּדִי, שֶׁעַל יְדֵי הַמִּצְוָה שֶׁהוּא מְקִיִּים,
 34 יִתְאַחֵד עִם הַקֶּבֶ"ה מִצְוָה הַמִּצְוָה - וּבְגַלָּל כִּךְ הוּא עוֹשֶׂה אֶת הַמִּצְוָה,
 35 שֶׁכֵּן אֲנוּ מוֹרְצִים, מִצַּד שֵׁנִי, יִתְרֹן גַּם לְגַבִּי הַכּוֹנֵה. אֲךָ אֶף-עַל-פִּי
 36 בֵּן אֲמָרוֹ: "תִּפְלָה אוֹ שָׂאֵר בְּרָכָה - הַנֶּאֱמָרוֹת בְּלֹא כּוֹנֵה הֵן
 37 בְּגוֹף בְּלֹא נִשְׁמָה, - מְדוּעַ מְדַמִּים אֶת הַתְּפִילָּה, אוֹ הַבְּרָכָה, לִ"גּוֹף",
 38 וְאֵת הַכּוֹנֵה - לִ"נִשְׁמָה"? - פְּרוּשׁ, כִּי כִּמּוֹ שֶׁכָּל הַבְּרוּאִים
 39 שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה שִׁישׁ לָהֶם גּוֹף וְנִשְׁמָה, שֶׁהֵם: "נֶפֶשׁ כָּל חֵי וְרוּחַ
 40 כָּל בֶּשֶׂר אִישׁ", וְנִשְׁמַת "כָּל אֲשֶׁר רוּחַ חַיִּים בָּאֲפִיו" מִכָּל בְּעִלֵּי
 41 חַיִּים, - לְכָל נִבְרָא בְּעוֹלָם יֵשׁ גַּם גּוֹף וְגַם נִשְׁמָה, וְהִ' מְחִיָּה אֶת

ליקוטי אמרים

תיקון לעצמה במצות רק להמשיך אור לתקן נפש החיונית והגוף ע"י אותיות הדבור שהנפש מדברת בה' מוצאות הפה וכן במצות מעשיות שהנפש עושה בשאר אברי הגוף: אך אעפ"כ אמרו תפלה או שאר ברכה בלא כוונה הן כגוף בלא נשמה פי' כי כמו שכל הברואים שבעו"הו שיש להם גוף ונשמה שהם נפש כל חי ורוח כל בשר איש ונשמת כל אשר רוח חיים באפיו מכל בעלי חיים וה' מחיה את כולם ומהוה אותם מאין ליש תמיד באור וחיות שמשפיע בהם שגם הגוף החומרי ואפי' אבנים ועפר הדומם ממש יש בו אור וחיות ממנו ית' שלא יחזור להיות אין ואפס כשהיה ואעפ"כ אין ערך ודמיון כלל בין בחי' אור וחיו' המאיר בגוף לגבי בחי' אור וחיות המאיר בנשמה שהיא נפש כל חי

42 כָּלֶם וּמַהֲוָה אוֹתָם מֵאֵין לִישׁ תָּמִיד בְּאֹר וְחַיּוּת שֶׁמִּשְׁפִּיעַ בָּהֶם,
 43 - בְּגוֹף וּבְנִשְׁמָה; שְׁגַם הַגּוֹף הַחֲמָרִי, - וְלֹא רַק הַגּוֹף, אֲלֹא גַם
 44 וְאִפְּלוֹ אֲבָנִים וְעֹפֵר הַדּוֹמָם מִמַּשׁ - בָּהֶם לֹא נִרְאִית אִפְּיִלוֹ
 45 הַתְּנוּעָה הַחַיּוּנִית שִׁישְׁנָה בְּצוּמָה, הַגְּדֵל מִקְטֵן לְגְדוֹל - הִרִי אִפְּיִלוֹ
 46 בָּהֶם, יֵשׁ בּוֹ אֹר וְחַיּוּת
 47 מִמֵּנוּ יִתְבָּרַךְ, - וּבִמְנָה
 48 מִתְּבַטֵּאת הַחַיּוּת שְׁבִדּוּמָם?
 49 - שְׁלֹא יִחְזֹר לְחַיּוּת אֵין
 50 וְאִפְּסָם בְּשִׁהְיָה, - לִפְנֵי
 51 בְּרִיאָתוֹ. - כִּפִּי שָׂרְבֵנוּ חֻזֵּק
 52 יִסְבִּיר לְהֵלֵךְ, בִּ"שַׁעַר הַיְחוד
 53 וְהַאֲמוּנָה", שְׁלּוּלָה הִיָּה
 54 הָאֹר הָאֱלֹקִי נִיֵּצֵב וּפּוֹעֵל
 55 תָּמִיד בְּנִבְרָא - הִיָּה הַנִּבְרָא
 56 חוֹזֵר לְחַיּוּת אֵין וְאִפְסָם כִּמוֹ
 57 קוֹדֵם שֶׁנִּבְרָא. הִרִי שְׁגַם
 58 לְדוּמָם יֵשׁ אֹר וְחַיּוּת אֱלֻקִּית
 59 הַמַּחֲיָה וּמֵאִיר אוֹתוֹ. כִּךְ,
 60 וְיוֹתֵר מִכֵּךְ, יִשְׁנוּ בְּגוֹף שֶׁל
 61 עֵצִם חֵי - וּבְכָל זֹאת, אֵין
 62 הַשְׁוֹאָה וְיַחַס כָּלֶם בֵּין הָאֹר
 63 וְהַחַיּוּת שֶׁבְּנִשְׁמָה: וְאֶף-עַל-
 64 פִּי'כֵן אֵין עֵרֶךְ וְדִמְיוֹן כָּלֶם בֵּין בְּחִינַת אֹר וְחַיּוּת הַמֵּאִיר בְּגוֹף
 65 לְגַבִּי בְּחִינַת אֹר וְחַיּוּת הַמֵּאִיר בְּנִשְׁמָה, שֶׁהִיא נֶפֶשׁ כָּל חֵי. -
 66 שֶׁכֵּן, דְּבַר מוֹבֵן הוּא שֶׁאֵין הַשְׁוֹאָה כָּלֶם בֵּין גִּשְׁמִיּוֹת לְרוּחָנוֹת. גַּם
 67 הַחוֹקְרִים מוֹדִים, שֶׁ"הַתְּהוּוֹת הַגִּשְׁמִיּוֹת מִן הַרוּחָנוֹת - אֵין לָךְ יֵשׁ
 68 מֵאֵין גְּדוֹל מִזֶּה". וּמִכֵּיִן שֶׁהַגּוֹף הוּא מִצִּיאוֹת גִּשְׁמִיּוֹת, וְהַנֶּפֶשׁ -
 69 מִצִּיאוֹת רוּחָנוֹת - הִרִי שֶׁאֵין יַחַס וְהַשְׁוֹאָה בֵּינֵיהֶם. וְהַהִבְדֵּל הוּא,
 70 כְּמוֹכֵן, בִּכֵּךְ שֶׁהָאֹר וְהַחַיּוּת הַמֵּאִירִים בְּגוֹף אֵינֶם דּוּמִים כָּלֶם לְאֹר
 71 וְהַחַיּוּת הַמֵּאִירִים בְּנֶפֶשׁ. וּרְבֵנוּ חֻזֵּק מִסְבִּיר שֶׁהַהִבְדֵּל אֵינוּ מִתְּבַטֵּא
 72 בְּמִדַּת הָהֶעֱלֵם וְהַגִּילּוּי שֶׁל הָאֱלֻקוֹת, שֶׁהָאֱלֻקוֹת בְּגוֹף מוֹסְתֵרֶת,
 73 וּבְנֶפֶשׁ - בְּהַתְּגַלּוּת, שֶׁכֵּן, בִּכֵּךְ הֵם שְׁנֵיהֶם שׁוּיִם: כִּשֶּׁם שֶׁהַגּוֹף הוּא
 74 נִבְרָא שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה, בּוֹ הַחַיּוּת הָאֱלֻקִּית מוֹסְתֵרֶת עַל יְדֵי לְבוּשׁ שֶׁל
 75 קְלִיפַת נּוֹגָה, וְלִכֵּן לֹא נִרְאֶה בְּגוֹף שְׁחִיתוֹ הִיא אֱלֻקוֹת, כִּךְ גַּם קִיִּים
 76 אוֹתוֹ לְבוּש־מִסְתִּיר עַל הַחַיּוּת הָאֱלֻקִּית הַמַּחֲיָה אֶת הַנֶּפֶשׁ, וְלֹא
 77 רוּאִים וְלֹא מְרַגִּשִׁים שְׁחִיתוֹת הַנֶּפֶשׁ בֹּאֶה מֵאֱלֻקוֹת. הַהִבְדֵּל שֶׁבֵּין הַגּוֹף
 78 וְהַנֶּפֶשׁ, מִתְּבַטֵּא בְּמִדַּת הַצְּמֻצוֹם וְהַתְּפַשְׁטוּת שֶׁל הָאֹר וְהַחַיּוּת
 79 הָאֱלֻקִּית - אִם הָאֹר וְהַחַיּוּת הַבָּאִים דֶּרֶךְ הָהֶעֱלָמָה, הֵם עֵצֶמָם בָּאִים
 80 בְּמִדָּה מִצְמָצֶמֶת, אוֹ שֶׁהֵם, הָאֹר וְהַחַיּוּת, בָּאִים בְּהַתְּפַשְׁטוּת, כְּלוֹמֵר
 81 שֶׁלְּמִרוֹת שֶׁהָאֱלֻקוֹת שֶׁל הָאֹר וְהַחַיּוּת אֵינָה נִרְאִית, אֲבָל הַחַיּוּת
 82 עֵצֶמָה, עַל כָּל פְּנִים, נִרְאִית. וּבִלְשׁוֹן הַ"תְּנִיָּא":

יום חמישי ג' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נ, ואף שבשניהם אור... עד עמ' 100, והתפשטות.

43 את חיותם משלש קליפות הטמאות לגמרי. - על כל פנים, לאחר
44 הירידות והצמצומים הרבים שעובר האור והחיות האלקי, הוא גם
45 מתלבש בלבוש של קליפת נוגה, כדי להחיות את כל הענינים, גם
46 המותרים וגם האסורים, של העולם הזה: דהיינו כל דברים המותרים
47 והמותרים שבעולם הזה, -

48 מקבלים את חיותם על ידי
49 לבוש של קליפת נוגה,
50 וממנה - מקליפת נוגה, ועל
51 ידה משפעים דברים
52 הממאים, - כל הדברים
53 הטמאים והאסורים, הבאים
54 משלש קליפות הטמאות
55 לגמרי - מקבלים חיותם מן
56 הקדושה, באמצעות קליפת
57 נוגה. כי היא - קליפת נוגה,
58 בחינה מצמצת - בין
59 הקדושה לבין שלש קליפות
60 הטמאות לגמרי, כגון
61 לעיל - הרי שהאור והחיות
62 האלקי של כל עניני העולם

63 הזה, התלבש בלבוש של קליפת נוגה, המסתיר על האלקות שלא
64 יראו ולא ירגישו שהחיות באה מאלקות - ובדבר זה, הגוף והנפש
65 שווים. אף על פי כן ההארה, שהיא המשכת החיות אשר ה'
66 מאיר ומחיה דרך לבוש זה, אינה שונה בכלל - במה מתבטא אי
67 ההשוואה? - הרי זה בבחינת צמצום והתפשטות. - אם ההארה
68 והחיות הן יותר בבחינת צמצום, או שהן יותר בבחינת התפשטות -
69 בכך מתבטא ההבדל שבין סוג נברא אחד למשנהו. את מה שלמדנו
70 קודם אודות ה"הסתר פנים" של האור והתלבשותו ב"לבוש" ניתן
71 להמשיל לאור המאיר דרך מסך עבה, שאז האור אינו אותו מהות
72 אור כפי שהוא לפני שעובר את המסך, עד שהאור המאיר דרך המסך
73 העבה, הוא כאילו "תולדה" של האור שלפני המסך; ואילו המדובר
74 כאן הוא אודות צמצום והתפשטות האור, כלומר: עד כמה האור
75 מצטמצם פחות או יותר. את הענין הזה ניתן להמשיל לאור המאיר
76 דרך נקב קטן, הרי שהאור מצומצם וקטן ביותר, אבל זה אותו מהות
77 אור שמאיר דרך חלקן, שהוא אז יותר בהתפשטות ובמוחשיות. כך גם
78 בעניננו: ההארה האלקית הבאה על ידי הסתרה (שבקשר ל"הסתר
79 פנים" כל הנבראים של העולם הזה שווים) קיים בה הבדל, אם היא
80 באה באופן של צמצום והקטנה, או באופן של התפשטות. ובכך, כפי
81 שנלמד להלן, ההבדל שבין ההארה בגופו של נברא, לבין ההארה
82 שבנפש. אלא, לפני שרבונו הזקן מסביר את ההבדל הזה כפי שהוא
83 מתבטא בגוף ונפש, הוא מסביר את ההבדל בין צמצום להתפשטות
84 בשאר סוגי הנבראים:

1 ואף שבשניהם - בגוף ובנפש, אור אחד שונה, - האור והחיות
2 האלקי היוצר ומחיה את הגוף ואת הנפש, בא בהם במדה אחידה
3 של אור, כשהאחידות מתבטאת בכך: בבחינת הסתר פנים -
4 שפנימיות החיות מוסתרת, ולבושים שונים, שהאור מסתתר
5 ומתעלם ומתלבש בו, -
6 ההסתרת של האור
7 והלבושים בהם הוא מסתתר
8 - שווים בגוף ובנפש. כי
9 שניהם - הגוף והנפש, הם
10 מעולם הזה, - ומאחר
11 ששניהם - גם הגוף וגם
12 הנפש - הם מן העולם הזה
13 הרי הם שווים מבחינת
14 הסתרת האור האלקי,
15 שבכללותו - בכל העולם
16 הזה, על עניניו הגשמיים
17 והרוחניים, מסתתר בשונה
18 האור והחיות שמרוח פיו
19 יתברך, בבחינת הסתר
20 פנים וירידת המדרגות

21 בהשתלשלות העולמות ממדרגה - עליונה, למדרגה - תחתונה,
22 בצמצומים רבים ועצמים, עד שנתלבש - האור והחיות, בקליפת
23 נגה להחיות כללות עולם הזה החמרי, - כדי שהחיות האלקית
24 הבאה מ"מלכות דאצילות", הנקראת "רוח פיו יתברך", תהיה
25 במדרגה של להחיות את העולם הזה החומרי - הרי עליה לרדת
26 בהשתלשלות העולמות. (מ"בריא" ל"יצירה", מ"יצירה" ל"עשיה"),
27 ובכל המדרגות שבכל עולם ועולם, והיה עליה לעבור דרך
28 צמצומים רבים, הממנעים ומצמצמים את האור. ברם, גם כל
29 המדרגות והצמצומים הרבים האלה, לא היו מספיקים ליצירת דבר
30 של "יש" ו"מציאות", שכן, לאחר כל הצמצומים הרבים האלה, היה
31 האור נשאר במדרגה כזו, שמציאות גשמית לא היתה יכולה
32 להיווצר ממנו כי אם רק מציאות רוחנית, וכדי שיווצרו ממנו ענינים
33 גשמיים של העולם הזה, היה על האור לעבור גם צמצומים
34 מהפכניים, עד לידי שינוי מוחלט של מהות האור. ולאחר כל
35 הצמצומים והירידות התלבש האור בקליפת נוגה, כדי שלא יראה
36 כלל שהחיות באה מאלקות, וכך לתת את האפשרות והביריה
37 שהדבר יוכל להיות מנוצל לקדושה ולדבר מצוה, או ח"ו להיפך,
38 לעשות בו עבירה, שהיא היפך הקדושה, שהרי זה ענינה של קליפת
39 נוגה, כפי שלמדנו בפרקים הראשונים, שלגבי הדברים המקבלים
40 חיותם מקליפת נוגה, שיש בה טוב ורע, קיימת הביריה להיות
41 מנוצלים לענינים של טוב וקדושה, או חס ושלום של רע ועבירה.
42 וכשהם מנוצלים, חלילה, לענין של איסור ועבירה, הם מקבלים אז

יום שישי ד' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 100, כי בגוף הגשמי... עד עמ' 100, בו ית'.

35 כְּבָלָן שֶׁהוּא לְבוּשׁ נָגַהּ - ובכל זאת, אין ההארה והמשכת החיות
36 שבדומם וצומח, שווה להארה ולהמשכת האור שבחי ומדבר,
37 שכן, בחי ובמדבר רואים במוחש שהם חיים, רק שלא ניכר שהחיות
38 היא אלקות, כפי שלמדנו לעיל בפירוט, וכשם שהחיות וההארה
39 האלקית שבדומם ובצומח
40 אין להן ערך ודמיון כלל
41 לחיות ולהארה האלקית
42 שבחי ובמדבר - כִּךְ אֵין
43 עֶרֶךְ וְדִמְיוֹן כָּלֵל בֵּין
44 הָאֵרֶת וְהַמְשַׁכֵּת אֲוִרֵאִין
45 סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא
46 פְּנִימִיּוֹת רְצוֹנוֹ וְיִתְבָּרֵךְ בְּלִי
47 הַסֵּתֶר פְּנִים וְלְבוּשׁ כָּלֵל,
48 הַמְאִירָה וּמְלַבֶּשֶׁת בְּמִצְוֹת
49 מְעִשִׂיּוֹת מְשִׁשׁ, וְכֵן
50 בְּמִצְוֹת הַתְּלוּיֹת בְּדַבּוּר
51 וּבִטּוֹי שִׁפְתִּים בְּלִי כוֹנֶה,
52 שֶׁהוּא - הַדִּיבּוּר, נֶחֱשֵׁב
53 בְּמַעֲשֵׂה מְשִׁשׁ בְּנֻכָּר
54 לְעִיל, - הָאֵרֶה וְהַמְשַׁכֵּה זֶה,
55 מְפַנִּימִיּוֹת רִצּוֹן הַעֲלִיּוֹן,
56 הַנְּמַשְׁכֵּת בְּמִצְוֹת הַמַּעֲשִׂיּוֹת
57 וּבְמִצְוֹת שְׂבִדִּיבּוּר, כַּשֶּׁחַן
58 נַעֲשׂוֹת בְּלִי כוֹנֶה, אֵין לָהֶן
59 עֶרֶךְ וְדִמְיוֹן כָּלֵל, לְנֶגְבִי
60 הַהָאֵרֶה וְהַמְשַׁכֵּת אֲוִרֵאִין
61 סוֹף בְּרוּךְ־הוּא הַמְאִירָה
62 וּמְלַבֶּשֶׁת בְּכֹנֶת הַמִּצְוֹת
63 מְעִשִׂיּוֹת, שֶׁהָאֵדָם מְתַבָּן בְּעִשְׂתָּן בְּרִי לְדִבְקָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ עַל
64 יְדֵי קִיּוֹם רְצוֹנוֹ, שֶׁהוּא וְרְצוֹנוֹ אֶחָד. וְכֵן בְּכֹנֶת הַתְּפִלָּה
65 וְקִרְיַת שִׁמְעַ וּכְרֻבֹתֶיהָ וְשָׂאֵר בְּרֻכּוֹת, שֶׁבְּכֹנֶתָּ בָּהֶן - מְדַבֵּק
66 מִחֲשַׁבְתּוֹ וְשִׁכְלוֹ בּוֹ יִתְבָּרֵךְ. - שׁוֹ הַמְשַׁמְעוֹת שֶׁל הָרַעִיּוֹן
67 שֶׁהַמַּעֲשֵׂה (וְהַדִּיבּוּר) נֶחֱשֵׁב לְגוֹף וְאִילוֹ הַכוֹנֶה לְנִשְׁמָה - שֶׁהַבְּדִל
68 הוּא בְּמַדַּת הָהָאֵרֶה שְׁבָחָם.

1 כִּי בְּגוֹף הַגִּשְׁמִי - וב"עצם" חי, וְהַדּוּמָם מְשִׁשׁ פְּאֻכָּנִים וְעֶפֶר -
2 שלא נראות בהם חיות ורוחניות, גם של צמיחה מקטן לגדול - הנה
3 בהם הַהָאֵרֶה הִיא בְּבַחֲנִית צִמְצוּם גָּדוֹל אֲשֶׁר אֵין בְּמִוְהוּ,
4 וְהַחִיּוֹת שָׁבוּ - בגוף ובדומם, שגם בו ישנה חיות, היא מוֹעֲטָת כָּל
5 כִּךְ, עַד שֶׁאֵין בּוֹ אֶפְלוֹ בַּח
6 הַצִּמְצוּמָה, וּבְצִמְצוּמָה -
7 הַהָאֵרֶה אֵינָה בְּצִמְצוּם
8 גָּדוֹל כָּל כִּךְ. - שְׁכֵן,
9 בצומח נראית על כל פנים
10 תנועה מסויימת של חיות,
11 בכך שהוא גדל מקטן
12 לגדול, ואין הוא חומר סתמי
13 כמו דומם. וְדִרְךְ כָּלֵל
14 נֶחֱלָקוֹת - כל הנבראים של
15 העולם הזה, לְאֶרְפֵּעַ
16 מְדַרְגּוֹת: דּוּמָם, צוּמָה,
17 חֵי, מְדַבֵּר - "דומם" -
18 דברים שאין בהם חיים ולא
19 כוח לצמח ולנבוט, "צומח"
20 - כל דבר שצומח ונובט,
21 "חי" - ברואים חיים, "מדבר"
22 - המציין את האדם שיש בו
23 שכל, וְהֵן: בְּנֵגֵד ד' אוֹתִיּוֹת
24 שֵׁם הַיְיָ הַבְּרוּךְ־הוּא,
25 שֶׁמֶמְנֵנוּ מְשַׁפְּעִים. - כל
26 ארבעת סוגי הנבראים,
27 מקבלים השפעתם וחיותם
28 מארבע אותיות שם הוי'
29 ברוך הוא, כל סוג מאות אחרת. וְכֵמוֹ שֶׁאֵין עֶרֶךְ וְדִמְיוֹן הַהָאֵרֶה
30 וְהַמְשַׁכֵּת הַחִיּוֹת שְׂבִדּוּמָם וְצוּמָה, לְהַהָאֵרֶה וְהַמְשַׁכֵּת הַחִיּוֹת
31 הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּחֵי וּמְדַבֵּר, - וכשם שאינה דומה ההארה שבכל אחד
32 מן הסוגים האלה זו לזו, אֵף שֶׁכְּבָלָן - בכל ארבעת הסוגים
33 האמורים, אֲוִר אֶחָד שֶׁהוּא - וההשוואה מתבטאת, בְּבַחֲנִית הַסֵּתֶר
34 פְּנִים, - שְׂפַנִּימִיּוֹת הָאֲוִר מוֹסְתֶרֶת בְּכוֹלָם, וּמְלַבֶּשׁ בְּלְבוּשׁ אֶחָד

יום שבת קודש ה' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 100, ולא שדביקות המחשבה... עד עמ' נא, חי ומדבר.

78 יחודו של יהודי עם הקב"ה על ידי קיום מצוות. יחוד זה אינו נעשה
79 בכוחו ועבודתו של יהודי בלבד, שכן, בעבודתו העצמית בלבד, לא
80 היה אף פעם מגיע לדביקות כזו בהקב"ה; אלא יש בכך משום צדקה
81 וחסד מהקב"ה שציונו
82 לקיים מצוות, ובכך גופא נתן
83 בנו הכוח להתייחד
84 ולהתאחד אתו יתברך על
85 ידי המצוה. הרי, מובן,
86 שהעבודה של דביקות,

69 וְלֹא שְׂדִבְקוֹת הַמִּחְשָׁבָה וְשִׁכְלֵי הָאָדָם בּוֹ יִתְבָּרֵךְ הִיא מַצֵּד
70 עֲצָמָה לְמַעֲלָה מְדַבְּקוֹת קִיּוֹם הַמִּצְוֹת מְעִשִׂיּוֹת בְּפַעַל מְשִׁשׁ,
71 כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקִמּוֹן, - שֶׁהַדִּבְקוֹת בַּהֲקִבָּה, בְּנַפְשׁוֹ שֶׁל יְהוּדִי, עַל
72 יְדֵי קִיּוֹם מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת,
73 היא דביקות כזו שאומרים
74 עליה "קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֵינוּ",
75 שׁוּדָה, לְמַשֵּׁל, כְּמוֹ
76 כְּשֶׁמְקַדְּשִׁים אִשָּׁה לְהִתְאַחַד
77 אתה ביחוד גמור - כך הוא

ליקוטי אמרים

ולא שדביקות המחשבה ושכל האדם בו ית'
היא מצד עצמה למעלה מדביקו' קיום המצות מעשיו'
בפועל ממש כמ"ש לקמן אלא מפני שזוהו ג"כ רצונו ית'

העליונות, כוונת המצוות היא במדריגת "אור", ואילו גוף המצוות –
בבחינת "כלים". שכן, בספירות ישנם הרי אורות וכלים, האור הוא
פשוט ובלי גבול לגבי הכלי, שהוא כבר מוגדר בגדר של חכמה או
חסד וכדומה. כדי להיות בגדר חכמה וחסד וכו' – יש צורך בענין
הצמצום. הרי, ש"אור" הוא
בבחינת התפשטות, ו"כלי"
בבחינת צמצום. כך גם ביחס
לכוונת המצוות ולגוף
המצוות – וכך מוסבר
בהגדה: * (וכמו) שְׁכֵתוֹב פְּעִין
חַיִּים, שְׁכֵתוֹב הַמְצוֹת
וְתַלְמוּד תוֹרָה הִיא פְּמַדְרֵת
אוֹר, וְנוֹף הַמְצוֹת הֵן
פְּמַדְרֵת וּפְמַדְרֵת כָּלִים,
שֶׁהֵם פְּמַדְרֵת צְמֻצוֹם, שְׁעָל
יְדֵי צְמֻצוֹם הָאוֹר נִתְהוּ
הַכָּלִים, פְּדִיעַ לְיִדְעֵי ח'':
- חכמה נסתרה, כך גם ההבדל
בין כוונת המצוות לבין גוף
המצוות, ביחס לצמצום
והתפשטות. על כל פנים,
למדנו שכשם שאינה דומה
החיות שבדומם וצומח
לחיות שבחי ובמדבר, כך
אינה דומה הארת הרצון
העליון המאירה בגוף
המצוה, להארת הרצון
העליון המאירה בכוונת
המצוה. עתה נלמד שכשם
שבמשל ישנם ארבעה
סוגים: דומם, צומח, חי
ומדבר, וארבעה סוגים אלה מחולקים לשני חלקים כלליים: (א) דומם
וצומח (ב) חי ומדבר – כך גם בנמשל של מצוות וכוונת המצוות –
כדלהלן: וְנַחֲלָקָתָּ - מצוות וכוונת המצוות, גַּם בֵּן לְאַרְבַּע
מַדְרָגוֹת, בִּי גּוֹף הַמְצוֹת עֲצָמָן מִמֶּשׁ - הֵן שְׁתֵּי מַדְרָגוֹת, שֶׁהֵן
מַצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת מִמֶּשׁ - שלא על ידי דיבור, שהרי הדיבור רק
נחשב כמעשה, וּמַצּוֹת הַתְּלוּיּוֹת - בקיומן, פְּדִיעוֹר וּמַחֲשָׁבָה, כְּמוֹ
תַלְמוּד תוֹרָה וּקְרִיאַת שְׁמַע וְהַפְלָה וּכְרַבַּת הַמּוֹזֵן - שמן
התורה, וְשֹׁאֵר פְּרָכּוֹת; - שמדברנן, שתי מדריגות אלו במצוות –
מעשה מחד ודיבור ומחשבה מאידך – הן שתיהן בסוג של גוף
המצוות; וּכְוֵנָת הַמְצוֹת לְדַבְּקָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, - על ידי קיום
המצוות, שְׁחִיא - הכוונה, פְּנִשְׁמָה לְנוֹף, - של המצוה, נַחֲלָקָתָּ
גַּם בֵּן לְשְׁתֵּי מַדְרָגוֹת, כְּמוֹ שְׁתֵּי מַדְרָגוֹת הַנִּשְׁמָה שֶׁהֵן בְּנוֹף
הַמְּדַבֵּר, שֶׁהֵן: חֵי וּמְדַבֵּר. - כך גם בכוונת המצוות, ישנה כוונה
שהיא, למשל, כנשמה של בעל חי, וישנה כוונה עליונה יותר, שהיא
כנשמה של מדבר שהוא ברישכל – וכפי שיתבאר להלן:

ליקוטי אמרים

לדבקה בשכל ומחשבה וכוונת המצוות מעשיו' וכוונת
ק"ש ותפלה ושאר ברכות והארת רצון העליון הוזה
המאירה ומלוכשת בכוונה זו היא גדולה לאין קץ
למעלה מעלה מהארת רצון העליון המאירה ומלוכשת
בקיום המצוות עצמן כמעשה וברבור בלי כוונה כגודל
מעלת אור הנשמה על הגוף שהוא כלי ומלוכש
הנשמה כמו גוף המצוה עצמה שהוא כלי ומלוכש
לכוונתה ואף שבשתייהן במצוה וכוונתה מלוכש
רצון אחד פשוט בתכלית הפשימות בלי שום שינוי
וריבוי ח"ו ומיוחד במהותו ועצמותו ית' בתכלית
היחוד אף על פי כן ההארה אינה שוה בבחינת
צמצום והתפשטות*
ונחלקת גם כן לארבע
מדרגות כי גוף המצוות
עצמן ממש הן ב' מדרגות
שהן מצוות מעשיות ממש
ומצוות התלויות בדבור
ומחשבה כמו תלמוד תורה
וק"ש ותפלה וברכת המזון ושאר ברכות. וכוונת המצוות
לדבקה בו ית' שהיא כנשמה לגוף נחלקת ג"כ לשתי
מדרגות כמו שתי מדרגות הנשמה שהן בגוף החומרי
שהן חי ומדבר.

1 במחשבה ושכל, בכוונת המצוות או בשאר ענינים הנזכרים, אי
2 אפשר שתהיה לה מעלה עליונה יותר מהדבקות בקיום המצוות,
3 הבאה, כאמור, בנתינת כוח מהקב"ה. אך העדיפות בכוונת המצוות
4 לגבי קיומן בלי כוונה, מתבטאת (לא בעצם הדבקות, כי אם)
5 בהארת הרצון העליון (שכן,
6 כמו במעשה המצוות, כך גם
7 בכוונת המצוות, קיים רצונו
8 של הקב"ה) – ההארה של
9 הרצון העליון המאירה
10 (בדבקות של) כוונת
11 המצוות, היא למעלה
12 בהרבה מאשר הארת הרצון
13 העליון המאירה בקיום
14 המצוות כשלעצמו (בלי
15 כוונה). עליונות זו דומה
16 לעליונות הנשמה על הגוף.
17 אֵלֶּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא גַּם בֵּן
18 רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ לְדַבְּקָה - עם
19 הקב"ה, בְּשִׁכּוֹל וּמַחֲשָׁבָה
20 וּכְוֵנָת הַמְצוֹת מַעֲשִׂיּוֹת
21 וּכְוֵנָת קְרִיאַת שְׁמַע
22 וְתַפְלָה וְשֹׁאֵר פְּרָכּוֹת, -
23 נמשכת, הרי, גם בכוונה זו,
24 הארה מהרצון העליון –
25 וְהָאֵרַת רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן הִיא
26 הַמְאִירָה וּמַלְבִּישָׁתָּ בְּכֻנָּה
27 זו, היא גדולה לאין קץ
28 לְמַעְלָה מֵעֵלָּה מֵהָאֵרַת
29 רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן הַמְאִירָה
30 וּמַלְבִּישָׁתָּ בְּקִיּוֹם הַמְצוֹת
31 עֲצָמָן - שהוא מקיים
32 כְּמַעֲשֵׂה וּבְדִבּוּר בְּלִי כְּוֵנָה, - והעליונות שבהארת הרצון העליון
33 שב"כוונה", לגבי ההארה שבמעשה בלבד, היא: כְּגִדֵּל מֵעֵלָּת אוֹר
34 הַנִּשְׁמָה עַל הַגּוֹף, שֶׁהוּא כָּלִי וּמַלְבִּישׁ הַנִּשְׁמָה, כְּמוֹ גּוֹף הַמְצוֹה
35 עֲצָמָה שֶׁהוּא כָּלִי וּמַלְבִּישׁ לְכְוֵנָתָה. - לכן, מדמים מעשה המצוה
36 - ל"גוף", וּכְוֵנָתָה - ל"נשמה", ואומרים ש"מצוה בלא כוונה היא
37 כגוף בלא נשמה". וְאֵף שֶׁבְּשִׁתִּיָּהּ, כְּמַצּוֹה וּכְוֵנָתָה, מַלְבִּישׁ רְצוֹן
38 אֶחָד - הרצון העליון, פְּשׁוּט בְּתַכְלִית הַפְּשִׁימוּת, בְּלִי שׁוּם שִׁנוּי
39 וְרִיבּוּי חֵם וְשִׁלּוּם, - ואם כן לא שייך, הרי, לומר שבכך ישנו יותר
40 או פחות מהרצון העליון, וּמִיָּחָד - הרצון, בְּמַהוּתוֹ וְעֲצָמוּתוֹ
41 יִתְבָּרַךְ בְּתַכְלִית הַיְּחוד - אֵף־עַל־פִּי־כֵן הַהָאָרָה - וההתגלות
42 בנפש, אֵינָה שְׁוֶה בְּכְוֵנָתָה צְמֻצוֹם וְהַתְּפַשְׁטוּת. - שביחס לקיום
43 המצוה, ההארה היא בצמצום, ואינה מתבטאת באופן גלוי בדבקות
44 נפש האדם בהקב"ה, ואילו, בכוונת המצוות, ההארה היא
45 בהתפשטות ובהתגלות יתר, בדבקות מחשבתו ושכלו אתו יתברך.
46 הַגְּהָה (בהגדה הבאה, מסביר רבנו הזקן, שבשורש, בספירות

יש לקרוא בכל יום ויום מן ר"ח ניסן עד י"ב בו דבר יום ביומו מ"ב נשיאים. וביום י"ג זאת חנוכה המזבח. ואחר שקרא הפרשה של אותו יום, יאמר יהי רצון, של אחר הנשיאים, וגם כהנים ולוים אומרים אותו:

יום שלישי, ר"ח ניסן

וַיְהִי בַּיּוֹם בָּלוֹת מִשָּׁה לְהַקִּים אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְדֹּשׁ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וַיִּמְשְׁחֵם וַיִּקְדֹּשׁ אֹתָם: וַיִּקְרִיבוּ נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם הֵם נְשִׂאֵי הַמִּטָּה הֵם הַעֲמֻדִים עַל־הַפְּקָדִים: וַיָּבִיאוּ אֶת־קֶרְבָּנָם לִפְנֵי יְהוָה שֵׁשׁ־עֶגְלֹת צֹב וּשְׁנֵי־עֶשְׂרֵי בָקָר עֶגְלָה עַל־שְׁנֵי הַנְּשָׂאִים וְשׂוֹר לְאֶחָד וַיִּקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: קַח מֵאֹתָם וְהָיוּ לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְנִתְּתָה אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם אִישׁ כְּפִי עֲבָדָתוֹ: וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הָעֶגְלֹת וְאֶת־הַבָּקָר וַיִּתֵּן אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם: אֵת | שְׁתֵּי הָעֶגְלֹת וְאֵת אַרְבַּעַת הַבָּקָר נָתַן לְבְנֵי גֵרְשׁוֹן כְּפִי עֲבָדָתָם: וְאֵת | אַרְבַּע הָעֶגְלֹת וְאֵת שְׁמֹנֶת הַבָּקָר נָתַן לְבְנֵי מְרָרִי כְּפִי עֲבָדָתָם בִּיד אִיתָמָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן: וּלְבְנֵי קָהָת לֹא נָתַן כִּי־עֲבָדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּפֶּתַח יִשְׂרָאֵל: וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשָׂאִים אֶת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַמִּשַּׁח אֹתוֹ וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשָׂאִים אֶת־קֶרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נְשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם נְשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם יִקְרִיבוּ אֶת־קֶרְבָּנָם לְחֻנֻּכַּת הַמִּזְבֵּחַ: וַיְהִי הַמִּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת־קֶרְבָּנוֹ נֹחֲשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב לְמִטָּה וַיְהוּדָה: וַקֶּרְבָּנוֹ קֶעֶרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מִלֵּאִים סֹלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כֹּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קִטְרֶת: כֹּף אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד בֶּן־שֹׁנִתוֹ לְעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתוּדִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְבֵּן נֹחֲשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב:

יום רביעי, ב' ניסן

בַּיּוֹם הַשְּׁנִי הַקְּרִיב נִתְּנָאֵל בֶּן־צִוְעָר נְשִׂיא יִשְׁשַׁכָּר: הַקְּרִיב אֶת־קֶרְבָּנוֹ קֶעֶרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מִלֵּאִים סֹלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כֹּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קִטְרֶת: כֹּף אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד בֶּן־שֹׁנִתוֹ לְעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתוּדִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְבֵּן נִתְּנָאֵל בֶּן־צִוְעָר:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי, שֶׁתֹּאמֶר הַיּוֹם בְּחִסְדְּךָ הַגָּדוֹל עַל נַשְׁמֹתַי קְדִישִׁין דְּמַתְּחִידִין בְּצַפְרִים וּמִצְפְּצִין וּמְשַׁבְּחִין וּמְצַלִּין עַל עַמָּא קְדִישָׁא יִשְׂרָאֵל. רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, תַּכְנִים וְתַעֲיִל תִּנְדֹּף צִיפְרֵי קְדִישֵׁי לְאַתֵּר קְדִישָׁא דְּאִיתָמֵר עֲלֵיהּ עֵין לֹא רָאתָה אֱלֹהִים וּלְתַד. יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי, שֶׁבָּאֵם אֲנִי עֹבֵדְךָ מִשְׁכָּמְךָ

ליום שלישי ר"ח ניסן ליום רביעי ב' ניסן
יְהוָה יִשְׁשַׁכָּר

שְׁקָרָאִיתִי בְּתוֹרַתְךָ פְּרָשָׁה שֶׁל הַנְּשִׂאִים הַיּוֹם אֲנִי יְאִירוֹ נָא עָלַי כָּל נְצִוְצֵין קְדִישִׁין וְכָל הָאוֹרוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת הַכּוֹלֵלוֹת בְּקִדְשֶׁת זֶה הַשְּׁכָמְךָ לְהַבִּין וּלְהַשְׁכִּיל בְּתוֹרַתְךָ וּבִירְאָתְךָ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ כָּל יְמֵי חַיִּי אֲנִי וְזֵרְעִי וְזֵרְעֵי מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם אָמֵן:

יום חמישי ג' ניסן

ביום השלישי נשיא לבני זבולן אליאב בן-חלן: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אליאב בן-חלן:

יום שישי, ד' ניסן

ביום הרביעי נשיא לבני ראובן אליצור בן-שדיאור: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אליצור בן-שדיאור:

שבת קודש, ה' ניסן

ביום החמישי נשיא לבני שמעון שלמיהל בן-צורישדי: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן שלמיהל בן-צורישדי:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בחסדך הגדול על נשמתין קדישין דמתחדשין בצפרים ומצפצפין ומשבחין ומצלאין על עמא קדישא ישראל. רבונו של עולם, תכנים ותעיל תנך ציפרי קדישי לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וילתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משכמ

ליום שבת קודש ה' ניסן
שמעון

ליום שישי ד' ניסן
ראובן

ליום חמישי ג' ניסן
זבולן

שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא היום אזי ואירו נא עלי כל נצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הפלולות בקדשת זה השבט להבין ולהשפיל בתורתך וביראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני וזרעי וזרעי זרעי מעתה ועד עולם אמן:

יום ראשון

תהלים:
מפרק קלה
עד פרק קלט

יום ששי

כח אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, ששי.

תהלים: קלה-קלט.

תניא: וגם המקורבים . . . דשבת.

בקריתא שמוע שעל המטה: "רבונו של עולם, הריני מוחל", וכן "למנצח גו' בבוא" – אין אומרים בשבת יום טוב, אבל צריך לומר בשאר ימים שאין אומרים בהם תחנון. בסיום הג' פרשיות אומרים תבת "אמת". יעלו חסידים – פעם אחת, הגה משהו – ג' פעמים, יברך – ג' פעמים. בתקון חצות אין אומרים "למנצח גו' בבוא" בימים שאין אומרים בהם תחנון.

יום ראשון

כח אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קלה-קלט.

תניא: ועולם . . . 104 אלקות ממש.

ה'רחמן' הברית מילה – אומרים.

(משיחה בסעודת ברית מילה): בברית מילה אומרים כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים. ונוהגים אצלנו, אז מען גיט דמי קדימה אז דער אינגעל זאל לערנען – (ונתן כ"ק אדמו"ר שליט"א סכום מסוים באמרו): – דאס איז פאר דער ישיבה.

(משיחה בסעודת ברית מילה): בברית מילה אומרים, "כשם שנכנס לברית, כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים". ונוהגים אצלנו, שנותנים דמי קדימה שהילד ילמד (ונתן כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [אדמו"ר מהררי] צ נשמתו עדן] סכום מסוים באמרו): זה עבור הישיבה.

יום שני

תהלים:
מפרק קמ
עד פרק קנ

שבת

כט אדר א, פרשת שקלים

ה'תש"ג

הפטורה: ויכרת יהודע גו', ומוסיפים פסוק ראשון ואחרון של הפטורת מחר חדש. מברכים ראש חדש אדר שני, אמירת כל התהלים בהשקמה, יום התועדות.

שיעורים. חומש: ויקהל, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קמ-קמד.

תניא: פרק לג. עוד . . . באמונה זו.

באמירת לחיים יש שתי נוסחאות:

(א) לחיים טובים ולשלום, וטעם הברכה – להיות כי בשתיית היין הנזכרת בפעם הראשונה בתורה היו תוצאות לא טובים – ויחל נח גו', ועץ הדעת – גפן הי', ולכן מברכים שיין זה יהי' לחיים טובים.

(ב) הרב המגיד ממעזריטש הי' עונה לחיים ולברכה. פעם בהתועדות שהי' נוכח רבינו הזקן, ענה רבינו הזקן: לחיים ולברכה. אחרי ההתועדות שוחחו החסידים בטעם נוסח זה, ששמעוהו אז פעם הראשונה. אחד החסידים אמר, אשר להיות כי נכנס יין יצא סוד, ובעבודה הוא התגלות המדות, לכן זקוקים לברכה. והנוסח הוא "לחיים ולברכה" – אותיות לברכה. הצ"צ אמר ע"ז: דאס קען זאגען א חסיד, וואס האט געדאווענט און געטאן אין עבודה דרייסיג יאָהר.

באמירת "לחיים" יש שתי נוסחאות: (א) "לחיים טובים ולשלום", וטעם הברכה – להיות כי בשתיית היין הנזכרת בפעם הראשונה בתורה היו תוצאות לא טובים – ויחל נח גו', ועץ הדעת – גפן הי', ולכן מברכים שיין זה יהיה לחיים טובים.

(ב) הרב המגיד ממעזריטש היה עונה "לחיים ולברכה". פעם בהתנענעות שיהיה נוכח רבנו הזקן, ענה רבנו הזקן: "לחיים ולברכה". אחרי ההתנענעות שוחחו החסידים בטעם נסח זה, ששמעוהו אז פעם הראשונה. אחד החסידים אמר, אשר להיות כי נכנס יין יצא סוד, ובצבודה הוא התגלות המדות, לכן זקוקים לברכה. והנסח הוא "לחיים ולברכה" – אותיות "לב־רְכָה". ה"צמח צדק" אמר על זה: זאת יכול לומר חסיד, שהתפלל ועסק בצבודת ה' שלשים שנה.

ה'תש"ג

כט אדר שני

יום שני

שיעורים. חומש: תזריע, שני עם פירש"י.

תהלים: קמ"ג.

תניא: והנה צמצום . . . נג עבודתם.

באחת ההתנענעות אמר אאמו"ר: הקב"ה ברא את העולם וכל הדברים הגשמיים מאין ליש, און אידען דארפען מאכען מיש לאין, פון די גשמיות מאכען רוחניות. די עבודה מאכען פון גשמיות רוחניות און דעם גשמי מאכען א כלי פאר רוחניות, דאס איז א חובת גברא, אין דעם איז מחויב כל אחד ואחד בפרט.

באחת ההתנענעות אמר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: הקדוש ברוך הוא ברא את העולם וכל הדברים הגשמיים מאין ליש, ויהודים צריכים לעשות מ"יש" ל"אין", מהגשמיות לעשות רוחניות. העבודה לעשות מגשמיות רוחניות ואת הגשמי לעשות כלי לרוחניות – זוהי מטלה אישית. בזה מחיב כל אחד ואחד בפרט.

ה'תש"ג

ל אדר א, ר"ח

יום ראשון

שיעורים. חומש: פקודי, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קמ"ג.

תניא: פרק לד. והנה . . . מג כמ"ש לקמן.

אאמו"ר אמר: א חסיד מאכט א סביבה. אויב ניט, דארף ער גוט א טאפ טאן בא זיך אין פעקל, וואס טוט זיך מיט איהם אליין. און דאס אליין וואס ער מאכט ניט קיין סביבה – דארף איהם צוברעכען ווי א קינעלע (קיסם). און ער דארף פרעגען בא זיך אליין: וואס טו איך אויף דער וועלט?

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אמר: חסיד יוצר סביבה. אם לא – עליו לפשפש בכליו, מה מצבו האישי. ודבר זה עצמו, שאינו יוצר סביבה – צריך לשברו [=את רוחו] בקיסם. ועליו לשאל את עצמו: מה אני עושה בעולם הזה?

ה'תש"ג

א ניסן, ר"ח

יום שלישי

יום שלישי

כל התנענעוץ אין אומרים תחנון.

אחר אמירת הנשיא אומרים "יהי רצון" הנדפס בסדור תורה אור, וגם כהנים ולוים אומרים אותו.

שיעורים. חומש: תזריע, שלישי עם פירש"י.

תהלים: א"ט.

תניא: אך מי . . . נג ל"ח.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] ענה לגיסו הרב משה הורנשטיין הכהן לאמר ה"יהי רצון" שאחר הנשיא, ואמר לו כי אפלו כהן ולוי צריך לאמרו, כי זה שיך לעבור.

תהלים:
מפרק א
עד פרק ט

יום רביעי

תהלים:
מפרק י
עד פרק יז

יום רביעי

ב ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, רביעי עם פירש"י.

תהלים: י"ז.

תניא: והנה שחר . . . 106 קדם ה'.

הלולא של כבוד קדשת אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]. נסתלק אור ליום א, ב ניסן שנת תר"ף ברוסטוב, ושם מנוחתו כבוד.

מאמר הראשון אשר אמרו ברבים, אחרי הסתלקות אביו: ביום השני דחג הסוכות תרמ"ג, ומתחיל "כתר יתנו לך כו". מאמר – ברבים – האחרון בהיותו בעלמא דין – בסעודת פורים תר"ף, ומתחיל "ראשית גוים צמלק גו' קץ שם לחשך".

יום חמישי

תהלים:
מפרק יח
עד פרק כב

יום חמישי

ג ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, חמישי עם פירש"י.

תהלים: יח-כב.

תניא: והיינו אפילו . . . 106 כמ"ש לקמן.

משעורי אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: בכל יום פרשה חמש עם פרוש רש"י. אמירת תנ"ך בעל פה: פרק אחד מתורה, וכן מנביאים, וכן מכתובים. פרק אחד משניות. שיעור גמרא לעיוני – ב' דפים לשבוע, שיעור למגזר – ג' דפים ליום. שיעור בירושלמי. גם שיעור – לא בכל יום – בפוסקים. במשך השנה היה מסים כל המדרש רבה: לזה בסדרות הארכות ופורע בקצרות.

יום שישי

תהלים:
מפרק כג
עד פרק כה

יום שישי

ד ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, ששי עם פירש"י.

תהלים: כג-כה.

תניא: וכשעוסק . . . כמ"ש בזהר.

עבודת בעלי עסקים מתחלקת לשני סעיפים עקרים:

(א) העבודה עם עצמו. בעת עסקו ממש בשעה הפנויה, בישבו בחנות וכדומה, ילמד משנה משניות, פרק תנאי, ויהיה לו איזה דברי תורה, כמו חמש משניות תהלים תנאי, שיהיה בקי בהם בעל פה, למען שיוכל לחזור עליהם בהלכו ברחוב, בשוק וכדומה.

(ב) העבודה עם זולתו. בעת הדבור בעניני עסק, יסבב הדבור לספר איזה ספור תכני, ולמצא עלה וסבה לעורר על דבר למוד וכיוצא בזה.

שבת קודש

תהלים:
מפרק כט
עד פרק לד

שבת

ה ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, שביעי עם פירש"י.

תהלים: כט-לד.

תניא: פרק מ. אך . . . נה באריכות.

ב'רצה' דברכת המזון אומרים "בעל הישועות" – בית דגושה, "ובצל התחמות" – בית רפויה.

אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] אמר במאמר רבותינו זכרונם לברכה "לא מקומו של אדם מכבדו, אלא אדם מכבד את מקומו", כבוד יש בו שני פרושים: לשון כבדא, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה "כבד לב פרעה – נעשה לבו ככבד", ולשון כבוד, גלוי אור מקיף נעלה. וזהו "לא מקומו של אדם מכבדו", כלומר מקורו, אלא "אדם מכבד את מקומו", שנתן לו כח ועז להאיר את מקומו באור תורה ועבודה. כשם דבירידת הנשמה בגוף "משביעים אותו תהא צדיק", דשבועה זו הוא ענין השבע בכחות נעלים שתוכל להשלים פונת ירידתה, הנה כן הוא בכל אדם ואדם במקום שהוא.

יום ראשון כ"ח אדר ה'תש"ע

הלכות סאה בסאה

עד זמן הפירעון, הרי זה כאילו הפירות כבר קנויות למלוה בשעת ההלוואה ואם עלה מחיר הפירות – ברשות המלוה עלה, כך שהתוספת אין בה משום ריבית. ואף שהפירות שברשות הלווה אינם קנויים ממש למלוה, כיון שאיסור 'סאה בסאה' הוא מדרבנן, די בכך שהדבר נראה כאילו הפירות הם ברשות המלוה.

ויתירה מזו: אומר אדם לחבירו "הלוני חטים עד שיבוא בני שהחטים אצלו" או "עד שאמצא את המפתח לחדר שבו החטים שלי", אף שפורע לו חטים (ב"מ שם), היות ובשעת ההלוואה יש ללווה חטים (אף שאינם בהישג יד), לא גזרו חכמים (רש"י ב"מ מר, ב. ד"ה דינרי).

וגם היתר הלוואת 'סאה בסאה', כאשר יש לפירות שער קבוע, הוא מאותה סיבה: כיון שהחטים מצויות, נחשבים הפירות כאילו הם ביד הלווה ו'קנויים' למלוה כבר בשעת ההלוואה, וכאמור, במקרה זה לא גזרו חכמים.

הלכות מלוה ולוה פרק י, הלכה א: מִתֵּר לְלוֹוֶה סֵתָם הַפְּרוֹת, וּפְחָצִין אוֹתָן בְּלֹא קְבִיעַת זְמַן עַל שְׁעַר שִׁבְשֻׁק. בִּיצֵר? הִנֵּה הַשְּׁעָר קָבֹעַ וְיָדוּעַ לְשִׁנְיָתָם, וְלֹא מִחֲבַר עֶשֶׂר סָאִין - חֵיב לְהַחְזִיר לוֹ עֶשֶׂר סָאִין, אִם עַל פִּי שֶׁהוֹקְרוּ תַּחֲסִיבִים; שְׁחָרִי בְּשִׁלּוֹה מִמֶּנּוּ, הִנֵּה הַשְּׁעָר יָדוּעַ; וְאִלּוּ רָצָה - הִנֵּה קוֹנֶה וּמַחְזִיר לוֹ. חֲכָמִים אִסְרוּ הַלוּוֹאת 'סָאָה בְּסָאָה', הֵינּוּ הַלוּוֹת סָאָה חֲסִים עַל מִנַּת לְהַחְזִיר סָאָה חֲסִים, שְׁמָא עַד מוֹעֵד הַפְּרָעוֹן יִתְיַקְרוּ הַחֲסִים וְנִמְצָא שְׁפוּרָה יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהַלוּוֹה, וְהַדְּבָר אִסּוּר מִשּׁוּם אֲבָק רִבִּית (ב"מ עה, א. ותוס' שם ד"ה הלוני).

ואם בשעת ההלוואה מחיר הפירות קבוע וידוע, הדבר מותר, ובטעם ההיתר מבאר ה'בית יוסף' (יו"ד סי' קס"ב ד"ה וכן אם): "כיון דשכיחי חטים למזבן, מדמינן ליה לאומר הלוני עד שיבוא בני או עד שאמצא המפתח".

ביאור הדברים:

אם בשעת ההלוואה יש ברשות הלווה אותה כמות פירות, מותר לקחת הלוואת 'סאה בסאה', כי גם אם יתייקרו הפירות

יום שני כ"ט אדר ה'תש"ע

מדוע לפרוע היום, כשאפשר לפרוע מחר?

והרא"ש תירץ באופן אחר: המבקש הלוואה לזמן מסוים מגלה דעתו שלא יהיו בידו מעות עד אז, ולכן אינו נאמן לטעון שפרע קודם הזמן. אבל בסתם הלוואה, אמנם אינו חייב לפרוע קודם שלושים יום, אך לא גילה בדעתו שלא יהיו בידו מעות עד אז ונאמן לטעון שפרע קודם.

ונפקא-מינה בין התירוצים, כאשר הגיע זמן הפירעון והלווה ביקש הארכה: לפי הטעם הראשון, במקרה זה אכן חש הלווה אי-נעימות כלפי המלווה, שהרי כבר הגיע הזמן שסיכמו עליו בתחילה, ולפיכך משתדל לפרוע אף קודם הזמן. אך לפי הטעם השני, בבקשת הארכה גילה שלא יהיו לו מעות עד אז, ואינו נאמן לומר שפרע קודם הזמן.

(חתם סופר ב"ב ה. א. ד"ה הקובע)

הלכות מלוה ולוה פרק יד, הל' א: וְאִם הָיָה הַחֹב לְזִמָּן קָבֹעַ, וְתָבֵעַ בְּזִמָּנוּ - נִפְרָע שְׁלֹא בְּשִׁבְעָה. מהלשון "ואם היה החוב לזמן" עולה שהלכה זו אמורה דוקא כאשר מלכתחילה נקבע מועד לפירעון אך כאשר לא נקבע בפירוש מועד, נאמן הלווה לטעון שפרע אפילו בסמוך להלוואה.

והקשו ראשונים: הרי כאשר לא נקבע זמן, סתם הלוואה היא לשלושים יום ומדוע אף באופן זה אין הלווה נאמן לטעון שפרע בתוך שלושים יום?

ותירצו בשם התוס': בסתם הלוואה, יתכן שהלווה יקדים לפרוע אף שאינו חייב לעשות זאת, מחמת אי-נעימות כלפי המלווה. אך כאשר נקבע זמן פירעון, המלווה לא מצפה כלל לתשלום לפני הזמן, והלווה אינו ממחר לפרוע קודם הזמן.

יום שלישי א' ניסן ה'תש"ע

מנהג הסוחרים

את תנאי העסקה רק כאשר מדובר במנהג ותנאי שנוגע לגוף העסקה, כדברי הגמרא (כתובות קי, ב) ש"המוציא שטר חוב על חבירו כתוב בו בבל, מגבהו ממעות בבל כו".

ועוד כותב המהרש"ך, כי אין לומר שדווקא כאשר סכום המעות שתובעים ידוע ומבוור אומרים שהולכים אחרי מנהג מקום החיוב, אבל כאשר עצם החיוב אינו ברור, אולי צריך לדון על פי דין תורה בלי להתחשב במקום החיוב, מכיון שמנהג המקום ביחס לשאלה היכן וכיצד יתקיים דיון בעת הצורך הוא חלק מגוף העסקה, בדיוק כמו סכום המעות.

(ש"ת מהרש"ך ח"ב סי' רכ"ט)

הלכות מלוה ולוה פרק יז, הל' ט: הַמוֹצִיא שְׁטֵר חֹב עַל חֲבֵירוֹ, וְהָיָה כְּתוּב בְּבָבֶל, מִגְּבָהוּ מִמְּעוֹת בְּבָל; הִנֵּה כְּתוּב בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, מִגְּבָהוּ מִמְּעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל...

מעשה ביורשי ראובן שתבעו את שמעון שעשה עסקה עם אביהם ודרשו שתביעתם תידון "בבית דין של הסוחרים", כמנהג סוחרי ויניציא, בה נעשתה העסקה. המהרש"ך קיבל את טענת היורשים, בנימוק שהעסקה בוצעה על פי מנהג הסוחרים בוויניציא לדון בבית הדין של הסוחרים ולא בדין תורה, וזאת על מנת לפשט את הליך בירור התביעות והחשש שמא הצורך לדון בדין תורה במקומו של התובע או הנתבע יביא להפסד ממון. מאידך, המהרש"ך עצמו מעיר שלכאורה מנהג המקום קובע

יום רביעי ב' ניסן ה'תש"ע

"המקום תפוס" - האומנם?

ממנו לגבות את חובו, אי זכיה במציאה היא רק מניעת רווח, ואין כאן חובה לאף אחד.

ויש שתירצו, כי מאחר שהמגביה את המציאה היה יכול לזכות בה לעצמו, גם זכייטו לחברו מועלת, ואילו שליח לתפוס לבעל חוב והשליח לא יכול לזכות לעצמו, אם חב לאחרים אין תפיסתו מועלת.

ולענייננו: לפי הטעם הראשון, תפיסת המקום באוטובוס היא כדין כי מאחר והנסיעה היא בחינם אין כאן אלא מניעת רווח, אך לפי הטעם השני, מאחר ואין לתפוס זכות לתפוס את המקום השני לעצמו, לא תועיל התפיסה אף לחברו.

(משפטי התורה ז"א, סי' קז)

הלכות מלוה ולוה פרק כ, הלכה ב: שָׁפַל הַתּוֹפֵשׁ לְבַעַל חוֹב בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ עָלָיו חוֹב לְאַחֲרִים, לֹא קָנָה.

אדם עולה לאוטובוס ומבקש להתיישב במקום פנוי אך היושב בכסא הסמוך מודיע לו כי מקום זה 'תפוס' לחברו. האם 'תפיסה' זו מועילה?

ובכן, בהסעה בתשלום, ודאי אין התפיסה מועילה, כי אי אפשר 'לתפוס' לאחד ולהפסיד לאחרים. אך בהסעה בחינם, נראה כי הדבר שנוי במחלוקת, כדלהלן.

הקשו ראשונים: המגביה מציאה לחברו, זכה חברו. ולכאורה, הרי בהגבהה זו יש משום חובה לאחרים, ואיך היא מועילה?

יש שתירצו, כי בניגוד לבעל חוב שהלווה מעות ומונעים

יום חמישי, ג' ניסן ה'תש"ע

בין קרקע למטלטלים

אחרים הסבירו כי הדבר נעוץ במידת הניידות של חפצים. במטלטלים קיים חשש שהלווה יכריח אותם, או שבעל חוב מאוחר יותר יבוא ויגבה מהם לעצמו, וכתוצאה מכך המלוה יפסיד. אי לכך, הגבייה נעשית ללא שהות. נימוק כזה לא שייך בקרקע, אותה אי אפשר להעלים (סמ"ע חר"מ ק, ב).

הסבר שלישי: מכירת קרקע בצורה חפוזה יכולה לגרום הפסד לבעלים, ואילו המטלטלים נמסרים בעצמם למלוה לפי ערכם האמיתי ("גובין מהן"), מבלי שיצטרכו לחפש קונה. לפי זה, אם המלוה לא מעוניין במטלטלים, ואפשרות הגבייה נעשית באמצעות מכירתם – תינתן גם בהם ארכה של שלושים יום (ערוך לחם חר"מ ק, א).

הלכות מלוה ולוה פרק כב, הלכה א: קוֹבְעִין לוֹ זְמַן שְׁלֹשִׁים יוֹם... שְׂאֵלוּ הָיוּ שֵׁם מַטְלָטְלִין, מִדֵּר הָיוּ בֵּית דִּין גּוֹבִין מֵהֶן. לפי הרמב"ם, בית דין נותנים ללווה ארכה של שלושים יום בטרם יגבו ממנו קרקע, אך אם יש ברשותו מטלטלים – גובים אותם מיד. מהי סיבת ההבדל בין סוגי הגבייה?

ה'מגיד משנה' תולה את הענין בתהליך הגבייה. כאשר בית דין גובים קרקע, עליהם לפרסם את המכירה ("הכרזה"), כדי שיבואו קונים ויעלו את המחיר, וכן להביא שלושה מומחים שיקבעו את שווי השטח ("שומא"). זה תהליך הדורש זמן, ולכן ניתנת גם ארכה. במטלטלים, לעומת זאת, אין תהליך מיוחד ואפשר למוכרם מיידית.

יום שישי ד' ניסן ה'תש"ע

כוחה של ערבות הדדית

ולכן, כאשר נתינת המעות נעשתה עוד לפני קבלת הערבות, שוב אין כאן סיבה לחיוב. ולכן לא תחול הערבות אלא על ידי קנין.

אך לדעת הירושלמי, יסוד חיובו של הערב נובע מכך שקיבל בעצמו הנאה בעצם ההלוואה. שכן עצם העובדה שחברו סומך עליו ומסכים להוציא ממון על פיו, מסכה לו קורת רוח, ותמורת זאת הוא מוכן אף להתחייב ממון.

ולכן אף כאשר נתינת המעות לא היתה על פיו, אך חברו הסכים על סמך דבורו לשחרר את הלווה מתפיסתו, הרי יש בכך משום הנאה לערב, בעצם מניעת הצער שנגרם לחברו.

(22 לקוטי שיחות כו, עמ' 145)

הלכות מלוה ולוה פרק כה, הלכה א: אוֹ שֶׁהָיָה חוֹנֵק אוֹתוֹ בְּשִׁוּק לְתֵן לוֹ, וְאָמַר לוֹ: 'חֲנָה, וְאֵנִי עֶרֶב' - אֵין הָעֶרֶב חַיֵּב בָּלֹם... אֲבָל אִם קָנָה... נִשְׁתַּעֲבַד.

הרמב"ם פסק בהלכה זו כדעת התלמוד בבלי, אשר ערבות חלה ללא קנין רק בשעת נתינת המעות, אך לא לאחר מכן. אך לדעת התלמוד ירושלמי, אף במקרה של 'החונק את חברו' חלה הערבות ללא קנין.

נראה, כי המחלוקת ביניהם תלויה בהבנת דין חיוב הערב: לדעת הבבלי, יסוד חיובו של הערב הוא מאחר ועל פיו הוציא חברו את המעות (שהרי ללא הערבות שנתן לא היה מסכים להלווה). ולכן, מאחר והוא הגורם לפסד במקרה והלווה לא ישלם, על כן הוא מוכן לחייב את עצמו.

שבת קודש ה' ניסן ה'תש"ע

הודאת בעל דין - מתנה או נאמנות

מהכתוב (שמות כב, ח) "אשר יאמר כי הוא זה", למדו חכמים שהמודה במקצת הטענה חייב שבועה על הטענה שאינו מודה בה. נמצא שסומכים על הודאתו של בעל הדין (עד כדי כך

הלכות טוען ונטען פרק א, הל' א: הַטּוֹעֵן אֶת חֲבֵרוֹ בְּמַטְלָטְלִין, וְהוֹדָה לוֹ בְּמִקְצָתוֹ - הָרִי זֶה מִשְׁלָם מִה שֶׁהוֹדָה, וְנִשְׁפָּעַע עַל הַשָּׂאָר מִן הַתּוֹדָה; שְׁנֵאמַר: "אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה".

המשך בעמוד קמט

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"ח אדר-ה' ניסן ה'תש"ע

יום ראשון כ"ח אדר ה'תש"ע

הלכות מלוה ולוה פרק י

א. כשם שמותר למוכר לפסק על שער שבשוק - כך מותר ללוות סתם הפרות, ופועליו אותן בלא קביעת זמן על שער שבשוק. כיצד? היה השער קבוע וידוע לשניהם, ולוה מחברו עשר סאין - חיב להחזיר לו עשר סאין, אף על פי שהוקרו החטים; שהרי בשלוח ממנו, היה השער ידוע; ואלו רצה - היה קונה ומחזיר לו, שהרי לא קבע לו זמן. ב. היה לו מאותו המין שלוח - הרי זה מותר ללוות סתם בלא קביעת זמן, ופועל סתם, אף על פי שעדיין לא יצא השער. ואפילו היה לו סאה אחת, לזה עליה כמה סאין; היתה טפה אחת של שמן או זין, לזה עליה כמה גרבי זין ושמן. לא היה לו מאותו המין כלום, ולא נקבע שער השוק עדיין, או שלא ידעו בשער שבשוק - הרי זה אסור ללוות סאה בסאה. וכן בשאר הפרות - לא ילוה אותן, עד שיצא אותן וישעור אותן ב דמים. ואם לזה, ולא עשה אותם דמים, והזילו - מחזיר לו פרות כמדה שלוח ממנו, או כמשקל; ואם הוקרו, נוטל דמים שהיו שוין בשעת ההלואה. אף על פי שיש לו מאותו המין, או שהיה השער קבוע בשוק - הרי זה אסור ללוות פרות בפרות, עד זמן קבוע; אלא לזה סתם, ופועל באיזה זמן שיפירע.

ג. לא יאמר אדם לחברו: 'הלוני כור חטים, ואני מחזיר לך כור לגרן' [בזמן הגורן]; אבל אומר לו: 'הלוני עד שיכבד בני', או 'עד שאמצא את המפתח'. ד. לזה פרות עד זמן קבוע - אם הוזלו, מחזיר לו פרות בזמן שקבע; ואם הוקרו, נותן לו דמים שהיו שוין בשעת ההלואה. ה. מלוה אדם את אריסיו חטים בחטים לזרע [לזרעם בשדה], בין קדם שירד הארס לשדה, בין אחר שירד. במה דברים אמורים? במקום שנהגו שיתן הארס את הזרע, שהרי ביד בעל הקרקע לסלקו כל זמן שלא נתן. אבל במקום שדרך בעל הקרקע לתן את הזרע - אם עדיין לא ירד הארס, הרי זה מותר להלוותו חטים בחטים; שעדיין יש לו לסלקו, נמצא בעת שירד לשדה, ירד על דעת שיחזיר לו חטים שהלוהו. אבל אחר שירד לשדה - הואיל ואינו יכול לסלקו, הרי הוא ככל אדם, ואסור להלוותו חטים בחטים לזרע; אבל מלוהו סתם [ללא זמן], על שער שבשוק.

ו. מי שהיה נושא בבחור מעות, ואמר לו: 'תן לי את מעותי, שאני רוצה לקח בהן חטים', ואמר לו: 'צא וצעה אותן עלי כשער של עכשו, ויהיה לך אצלי חטים בהלואה' - אם יש לו חטים כשעור מעותיו, מותר; ואם אין לו אותו המין, הרי זה אסור; שלא אמרו חכמים שמותר לפסק על שער שבשוק אף על פי שאין לו כלום מאותו המין, אלא בנותן מעותיו לקנות בהן; אבל הרוצה להעמיד הלואתו על גב הפרות - אסור, עד שיהיה לו פרות. היה ללוה חטים, וצעה הלואתו עליו חטים, ובא אחר זמן ואמר לו: 'תן לי חטי, שאני רוצה

למכרו ולקח בדמיהן זין', ואמר לו: 'צא וצעה אותן עלי זין, כשער שבשוק עתה' - אם יש לו זין, הרי זה מותר, ונעשת הלואתו אצלו זין; ואם אין לו זין, אסור. הרי שלא היה לו, ועבר והחזיר ההלואה פרות - אף על פי שקנה פרות אחר כך - אינו חיב לתן לו פרות, אלא נותן לו מעות שהלוהו.

הלכות מלוה ולוה פרק יא

א. המלוה את חברו בפני עדים, או שאמר לעדים: 'היו עלי עדים שאני חיב לך מנה', או 'אתם עדי שאני חיב לזה מנה' - זו היא הנקראת 'מלוה על פה', ואינו צריך לפרעו בעדים; לפיכך, אם טען אחר כך ואמר 'פרעתי' - נשבע הסת [מזדבנן], ונפטר. אבל המלוה את חברו בשטר, צריך לפרעו בעדים; לפיכך, אם טען ואמר: 'פרעתי שטר זה', אינו נאמן, אלא אומרים לו: 'או הבא עדים, או עמד ושלם לו חובו'. לפיכך, האומר לעדים: 'היו עלי עדים שאני חיב לזה מנה' - אין כותבין עדותו ונותנין למלוה; שלא יחזירו [יעשו] עדות על פה מלוה בשטר, עד שיאמר להן הלזה: 'כתבו שטר וחתמו ותנו לו'. ואף על פי שאמר להם כך, צריכין להמלך בו אחר שתחתמו בשטר, ואחר כך נותנין השטר ביד המלוה. כגו מידו [בקנין חליפין] שהוא חיב לו מנה - הרי אלו כותבין ונותנין, אף על פי שלא אמר להם 'כתבו'; שסתם קנן - לכתובה עומד, ואין צריכין להמלך בו. ב. לזה שכתב שטר בכתב ידו, והעיד בו עדים ונתנו למלוה - הרי זה שטר כשר. וכן אם כתב שטר, אף על פי שאין בו עדים, ונתנו למלוה בפני עדים - הרי זה מלוה בשטר; והוא שיהיה כתב שאינו יכול להודיע, ויקראו אותו העדים שנמסר בפניהם. ויש מן הגאונים שהורה שצריך לומר לעדים שמסרו בפניהם, 'חתמו והעידו שנמסר בפניכם'. ג. הוציא עליו כתב ידו שהוא חיב לו, ואין שם עדים - אף על פי שהחזק כתב ידו בבית דין, הרי זה מלוה על פה לכל דבר. ואם טען שפרע - נשבע הסת, ונפטר; ואינו גובה בכתב זה, לא מן היורש ולא מן הלקוחות. ד. כל מלוה שבשטר - גובה אותה מן היורשין, וגובה אותה מן הלקוחות, כמו שיתבאר. ומלוה על פה - גובה אותה מן היורשין, ואינו גובה אותה מן הלקוחות; לפי שאין לה קול, לפיכך לא יטורף בה. אבל מלוה שבשטר, קול יש לה, והלוקח הפסיד על עצמו, שלא שאל עד שיבדע שנכסיו של זה משעבדין במלוה שעליו, שכל נכסי הלזה תחת שעבוד המלוה, מן התורה. ה. המוכר שדה בעדים, ויצאת מתחת ידי הלוקח [ע"י בעל חוב של המוכר] - אף על פי שאין שם שטר ביד הלוקח, הרי זה חוזר וטורף מנכסים משעבדים, כמו שיתבאר; שכל המוכר - בפרהסיא מוכר, וקול יש לו. ו. אין ההלואה שעל פה נגבית מן היורשין, אלא באחד משלשה דברים אלו: כשהחזיק בה מודה, וצוה בחלוו [קודם שמת] שיש לפלוני עליו חוב עדיין. או שהיתה

יִוצֵא שְׁלֹא בְּדִין [שהרי לא ידע]; שְׁאִין כֹּחַ בְּתַקְנַת אַחֲרֹנִים
[שאחר התלמוד] לְחַיֵּב בָּהּ יְתוּמִים.

הַלְכוֹת מַלְוָה וְלוֹה פָּרָק יב

א. אִין נִפְרָעִין מִן הַיּוֹרְשִׁין אֲלָא אִם כֵּן הֵיוּ גְדוּלִים; אָבֵל
יּוֹרְשִׁין קִטְנִים, אִין נִפְרָעִין מֵהֶן שֹׁטֵר חוֹב.

ב. אִפְלוּ הָיָה בּוֹ כָּל תַּנְאִי שֶׁבְּעוֹלָם - לֹא יִפְרַע בּוֹ הַמַּלְוָה
כְּלוּם, עַד שִׁיגְדְּלוּ הַיְּתוּמִים; שְׁמָא יֵשׁ לָהֶם רֵאָיָה שֶׁשּׁוֹכְרִין
בָּהּ אֶת הַשֹּׁטֵר.

ג. הֵיִתָּה הַמַּלְוָה רַבִּית שֶׁל גּוֹי, שֶׁהָיָה הָרַבִּית אוֹכֶלֶת
בְּנִכְסֶיהָ - מַעֲמִידִין לָהֶם אֶפְיִטְרוּפּוֹס, וְנוֹקְקִין בֵּית דִּין
לְנִכְסֶיהָ, וּמוֹכְרִין וּפוֹרְעִין הַחוֹב. וְכֵן אִשָּׁה שֶׁתִּבְעָה כְּתֻבָּתָהּ,
בֵּין אֶלְמָנָה בֵּין גְּרוּשָׁה - מַעֲמִידִין לָהֶן אֶפְיִטְרוּפּוֹס, וְנוֹקְקִין
מִשּׁוּם חֵן הָאִשָּׁה, כְּדִי שִׁיְהִיָּה לָהּ כְּלוּם [משהו] שֶׁתִּנָּשֵׂא בּוֹ
הָאִשָּׁה לְאַחֵר. לְפִיכָךְ, אִם קִפְצָה הָאִשָּׁה וְנִשְׂאָתָה, וְאַחֵר כָּף
בָּאת לְתַבַּע כְּתֻבָּתָהּ מִנְכָּסֵי יְתוּמִים - אִין נּוֹקְקִין לָהּ עַד
שִׁיגְדְּלוּ הַיְּתוּמִים; שֶׁהָיָה אִין לָהּ מְזוֹנוֹת, וְהָיָה נִשְׂאָתָה.

ד. הָיוּ מִקְצַת הַגְּאוּנִים, שְׂאֵם הָיוּ הַנִּכְסִים כְּנֶגֶד הַכְּתֻבָּה
בְּלִבָּד, אוֹ פְחוּתִין מִמֶּנָּה - שְׁאִין נּוֹקְקִין לָהֶן, שֶׁהָיָה אִין
כָּאֵן זְכוּת [רווח] לַיְּתוּמִים; שְׁלֹא אָמְרוּ 'נּוֹקְקִין לְנִכְסֵי
יְתוּמִים לְהַפְרַע מֵהֶן הַכְּתֻבָּה', אֲלָא כְּדִי שֶׁלֹּא יִפְחַתּוּ
הַנִּכְסִים מִן הַמְּזוֹנוֹת; וְזֹאת, הוֹאִיל וְהָיָה נוֹטֶלֶת הַכֹּל, מֶה
זְכוּת יֵשׁ לַיְּתוּמִים הַקִּטְנִים בְּדָבָר זֶה, עַד שֶׁנוֹקְקִין לָהֶן, וְלֹא
חֲשׂוּ לַחֲן הָאִשָּׁה.

ה. צָוָה הַמּוֹרִישָׁן וְאָמַר: 'תִּנּוּ מִנָּה לְפִלּוּנִי', אוֹ 'תִּנּוּ שְׂדֵה
לְפִלּוּנִי' - נּוֹקְקִין, אַחֵר שֶׁמַּעֲמִידִין לָהֶן אֶפְיִטְרוּפּוֹס לְטַעַן
טַעֲנָתָהּ. אָמַר: 'תִּנּוּ מִנָּה זֶה לְפִלּוּנִי', אוֹ 'שְׂדֵה זֶה לְפִלּוּנִי' -
נוֹתְנִין, וְאִין צָרִיכִים לְהַעֲמִיד לָהֶם אֶפְיִטְרוּפּוֹס.

ו. נִמְצְאת קִרְקַע שְׂאִינָה שֶׁלָּהֶן, אֲלָא טַעַן הַטּוֹעֵן שֶׁהָיָה גָזֵל
כִּיד מוֹרִישָׁן - נּוֹקְקִין לָהֶם, וּמַעֲמִידִים לָהֶם אֶפְיִטְרוּפּוֹס
לְטַעַן וְלָדוֹן; וְאִם נִמְצְאת גְּזוּלָה, מַחְזִירִין אוֹתָהּ לְבַעֲלֶיהָ.
וְכֵן קִטְן שֶׁתִּפְקַח בְּעֶבְרִי [ע"י עבדיו], וְיָרַד לְתוֹךְ שְׂדֵה חֵבְרוֹ,
וּבְכֻשָּׁה - אִין אוֹמְרִין: 'עֲמִיתִי לוֹ עַד שִׁיגְדִיל', אֲלָא מוֹצִיאִין
אוֹתָהּ מִיָּדוֹ; וְלִכְשִׁיגְדִיל - אִם יֵשׁ לוֹ עֲדִים, יָבִיא עֲדִיו.

ז. קִרְקַע שֶׁהִיָּתָה בְּחֻזַּת קִטְנִים, וְכֹא אָחָד וְטַעַן שֶׁהָיָה
לְקוֹחָהּ לוֹ מִמּוֹרִישָׁם, וְיֵשׁ לוֹ עֲדִים שֶׁהַחֲזִיק בָּהּ וְאָכֵלָה שְׁנֵי
חֻזָּה בְּחַיֵּי אֲבִיהֶם - אִין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדָם, עַד שִׁיגְדִילוּ;
שְׁאִין מְקַבְּלִין עֲדִים שֶׁלֹּא בְּפָנֵי בַּעַל דִּין, וְהַקִּטְן כְּאֵלוֹ אִינוֹ
עוֹמֵד כָּאֵן הוּא חֲשׂוֹב. אָבֵל אִם הוֹצִיא שֹׁטֵר שֶׁהָיָה לְקוֹחָהּ
כִּידוֹ - הָרִי זֶה מִקְּסִים [מאשר בבי"ד] אֶת הַשֹּׁטֵר, וּמוֹצִיאִין
אוֹתָהּ מִיָּדוֹ אַחֵר שֶׁמַּעֲמִידִין לָהֶם אֶפְיִטְרוּפּוֹס.

ח. כְּשֶׁנוֹקְקִין בֵּית דִּין לְנִכְסֵי יְתוּמִים לְמַכּוֹר - שְׁמִין אֶת
הַקִּרְקַע, וְאַחֵר כָּף מְכַרְזִין עָלֶיהָ שְׁלִשִּׁים יוֹם רְצוּפִין, אוֹ
שְׁשִׁים יוֹם שְׁנֵי וְחֲמִישִׁי; וּמְכַרְזִין בְּבִקְרָה וּבְעֶרֶב, בִּשְׁעַת
הַכִּנְסָת פּוֹעֲלִין וּבִשְׁעַת הוֹצָאת פּוֹעֲלִין. וְכָל מִי שֶׁרוֹצֵה
לְקַנּוֹת, יוֹלִיד הַפּוֹעֲלִין לְבַקֵּר [לבדוק] לוֹ [את טִיבָהּ]. וּבְעַת
שֶׁמְכַרְזִין, מְסַמְּקִין [מציינים] אֶת הַשְּׂדֵה בְּמַצְרֶיהָ [גבוליה],
וּמוֹדִיעִין בָּהּ הִיא יָפָה [שווה], וּבִכְמָה הִיא שׁוּמָה [מוערכת]

הַהֲלוֹאָה לְזָמֵן, וְלֹא הִגִּיעַ זְמַן לְפָרְעָה; וְחֻזָּה הִיא שְׁאִין
אָדָם פּוֹרַע בְּתוֹךְ זְמָנוֹ. אוֹ שְׁנִידוּהוּ עַד שִׁיתָן, וּמַתְּ בְּנִידוּיָו.
כָּל אֵלוֹ גּוֹבִין מִן הַיּוֹרֵשׁ בְּלֹא שְׁבוּעָה. אָבֵל אִם בָּאוּ עֲדִים
שֶׁהָיָה אֲבִיהֶן חֵיב לָנוּה מִנָּה, אוֹ בְּפָנֵינוּ הַלְוָהוּ - אִינוֹ גּוֹבֵה
מִן הַיּוֹרֵשׁ כְּלוּם, שְׁמָא פָּרְעוּ; שֶׁהַמַּלְוָה אֶת חֵבְרוֹ בְּעֲדִים,
אִינוֹ צָרִיף לְפָרְעוֹ בְּעֲדִים. וְכֵן אִם הוֹצִיא כְּתֹב יָד אֲבִיהֶן
שֶׁהוּא חֵיב לוֹ - אִינוֹ גּוֹבֵה בּוֹ כְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

ז. לָוִה שְׁאִין לוֹ מַטְלָטְלִין וְיֵשׁ לוֹ קִרְקַע - אִם נוֹדַע לְבֵית
דִּין שֶׁתִּלָּה [הניח] מַעוֹתָיו כִּיד אַחֲרִים [להתחמק מפרעו],
כּוֹפִין אוֹתוֹ לְמַכּוֹר וְלָתֵן לְבַעַל חוֹבוֹ. וְאִם לֹא נוֹדַע לָהֶם דְּבָר
זֶה, מַחְרִימִין [מטילין חרם סתם] עַל מִי שֶׁיַּדַּע לוֹ מַטְלָטְלִין,
אוֹ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַטְלָטְלִין וְלֹא יָבִיאָם; וְאַחֵר כָּף יוֹרְדִין
לְבִינּוֹתֵי שְׁבִנְקִסִּי, וּמִגְבִּין לְבַעַל חוֹבוֹ, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר. בָּמָה
דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּזָמַן שֶׁנוֹפְרָעִין מִן הַלְוָה עֲצָמוֹ. אָבֵל הַכֹּא
לְהַפְרַע מִן הַיּוֹרֵשׁ, בֵּין קִטְן בֵּין גְּדוֹל - לֹא יִפְרַע מִן
הַמַּטְלָטְלִין, אִפְלוּ הָיוּ מִפְקָדִין אוֹ מַלְוָה אֲצֵל אַחֲרִים;
שֶׁהַמַּטְלָטְלִין אֵינָן תַּחַת שְׁעָבִיד בַּעַל חוֹב מִן הַתּוֹרָה.

ח. מִצָּוָה עַל הַיְּתוּמִים לְפָרַע חוֹב אֲבִיהֶן מִן הַמַּטְלָטְלִין
שֶׁהֵנִיחַ. וְאִם לֹא רָצָה הַיּוֹרֵשׁ לָתֵן, אִין כּוֹפִין אוֹתוֹ; וְאִם
תִּפְשׁ בַּעַל חוֹב מַחֲיִים, גּוֹבֵה מֵהֶן. טַעַן שְׁמַחֲיִים תִּפְשָׁתִי,
וְהַיּוֹרֵשׁ טַעַן שֶׁאַחֵר מִיתָה תִּפְשׁ - עַל הַיּוֹרֵשׁ לְהִבִּיא רֵאָיָה,
אוֹ יִשְׁבַּע הַמַּלְוָה שֶׁכָּף וְכָף הוּא חֵיב לוֹ; וְיִכּוֹל לְטַעַן עַד כְּדִי
דְּמִיתָן [שוויוין], וְכוֹלֵל בְּשִׁבְעָתוֹ שְׁמַחֲיִים תִּפְשׁ. הָיוּ הַדְּבָרִים
שֶׁתִּפְשׁ שְׁטָרוֹת [חוב], וְטַעַן שֶׁהֵן מִשְׁכּוֹן כִּידוֹ עַל חוֹבוֹ,
וְשְׁמַחֲיִים תִּפְשׁ - עַל הַמַּלְוָה לְהִבִּיא רֵאָיָה שְׁמַחֲיִים תִּפְשׁ;
וְאִם לֹא הִבִּיא - יַחְזִיר לַיּוֹרְשִׁין, מִפְּנֵי שֶׁאִינוֹ טוֹעֵן לְקַנּוֹת
גּוֹפֵן [של שטרות] אֲלָא לְרֵאָיָה שֶׁבָּהֶן.

ט. יְתוּמִים שֶׁגָּבוּ קִרְקַע בְּחוֹב שֶׁהָיָה לְאֲבִיהֶן אֲצֵל אַחֲרִים
- יֵשׁ לְבַעַל חוֹב שֶׁל אֲבִיהֶם לְחַזֵּר וּלְגַבּוֹת אוֹתָהּ מֵהֶן, שֶׁהָיָה
קִרְקַע זֶה שֶׁל אֲבִיהֶם הִיא.

י. רֵאוּבֵן שֶׁמְכַר שְׂדֵה לְשִׁמְעוֹן בְּאַחֲרִיּוֹת [שיחזיר לו מעותיו
אם יגבו אותה], וְזָקָף [החשיב] שִׁמְעוֹן דְּמֵי הַשְּׂדֵה עָלָיו מַלְוָה
לְרֵאוּבֵן, וּמַתְּ רֵאוּבֵן, וְכֹא בַּעַל חוֹב שֶׁל רֵאוּבֵן לְטָרֵף
מִשְׁמַעוֹן הַשְּׂדֵה, וּפָסַד שִׁמְעוֹן בְּמַעוֹת וְהִלָּף לוֹ - הֵדִין נוֹתֵן,
שִׁיבּוֹאוֹ יוֹרְשֵׁי רֵאוּבֵן, וְיִתְבַּעוּ שִׁמְעוֹן בְּמַלְוָה שֶׁזָּקָף עָלָיו;
שֶׁהָיָה אִינָה מִשְׁתַּעֲבָדֶת לְבַעַל חוֹב שֶׁל רֵאוּבֵן. לְפִיכָךְ, אִם
הָיָה שִׁמְעוֹן פָּקַח - נוֹתֵן לָהֶם הַקִּרְקַע שֶׁלָּקַח מֵרֵאוּבֵן בְּמַלְוָה
שֶׁזָּקָף עַל עֲצָמוֹ, וְחוֹזֵר וְטוֹרֵף אוֹתָהּ מִמֶּה מִפְּנֵי הַמַּעוֹת
שֶׁנָּתַן לְבַעַל חוֹבוֹ שֶׁל רֵאוּבֵן כְּדִי שֶׁלֹּא יִטְרֹף אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ;
שֶׁהָיָה בְּאַחֲרִיּוֹת לְקַחָהּ מֵרֵאוּבֵן.

יא. כְּתִבּוֹ הַגְּאוּנִים הָאֲחֲרֹנִים כְּלָן, שִׁיְהִיָּה בַּעַל חוֹב גּוֹבֵה
מַטְלָטְלִין מִן הַיּוֹרְשִׁין; וְכֵן דִּנְיָן יִשְׂרָאֵל בְּכָל בֵּית דִּין
שֶׁבְּעוֹלָם. אָבֵל בְּמַעֲרָב הָיוּ כּוֹתְבִין בְּשֹׁטְרֵי חוֹבוֹת, שֶׁיֵּשׁ לוֹ
לְגַבּוֹת מִן הַקִּרְקַע וּמִן הַמַּטְלָטְלִין, בֵּין בְּחַיָּיו בֵּין אַחֵר מוֹתוֹ;
וְנִמְצָא גּוֹבֵה לְפִי תַּנְאִי זֶה יוֹתֵר מִן הַתַּקְנָה [גבוי מוטלטלין
אפילו כשיש קרקע]. וְסִיג [תיקון] גְּדוֹל עֲשׂוֹ בְּדָבָר - שְׁמָא
לֹא יָדַע הַלְוָה בְּתַקְנָה זֶה [של הגאונים], וְנִמְצָא מִמּוֹן יְתוּמִים

אין בית דין נזקקין לו, עד שיבוא לזה ויטען [טענתו]; שאם
 רצה לומר 'לקוח [קנוי] הוא ביד', אומר. ומשיאין לו עצמה
 למכרו בפני עדים, כדי שידע הלזה בכמה נמכר. וכן
 המלזה את חברו על המשכון, ומת הלזה והמלוה, בין
 שמת הלזה תחלה, בין שמת מלוה - הואיל והוא נפרע ממה
 שפתח ידו, ואלו רצה [יכול] לומר 'לקוח הוא ביד' - הרי
 זה נשבע בנקיטת חפץ [קדוש] ונוטל, בדרך כל הנשבעין
 ונוטלין. ומפני מה אינו נשבע הסת [מדברנן]? לפי שאינו
 נשבע על עצמו של משכון, אלא על הממון שלו; ושאם
 אמר על עצמו של חפץ זה: 'אתה מכרתו לי', 'אתה נתתו
 לי במתנה' - היה נשבע הסת ונפטר. אבל אם היו שם עדים
 שחפץ זה משכון בידו, ולא נדעו על כמה - אינו יכול לטל
 אלא בשבועה. והואיל ואין שם עדים, ויכול לומר 'שלי
 הוא' - נאמן לומר 'יש לי עליו כך וכך'. וכן בשבועה
 עצמה שהיה נשבע, אם היו שם עדים שהוא משכון - שאין
 אומרים 'מגו' לפטרו משבועה אלא לפטרו מממון, שלא
 יחזיר המשכון עד שיטל מה שטען.
 ד. המלוה את חברו על המשכון, ואבד או נגנב בלא אנס,
 שהרי המלוה חייב בדמי המשכון, כמו שבארנו, ואמר
 המלוה: 'סלע הלוייתי עליו, ושני דינרין היה שוה', וזה
 אומר: 'סלע הלוייתי עליו, וסלע היה שוה' - הרי המלוה
 נשבע תחלה שביעת השומרין שאינו ברשותו, והלזה נשבע
 הסת שהיה שוה כנגד החוב, ונפטר. אמר המלוה: 'סלע
 הלוייתי עליו, ושני דינרין היה שוה', והלזה אומר: 'סלע
 הלוייתי עליו, ושלשה דינרין היה שוה' - ישבע המלוה
 תחלה שאינו ברשותו, ואחר כך ישבע הלזה כמה היה
 שוה, שהרי הודה במקצת, וישלם הדינר. אומר הלזה: 'סלע
 הלוייתי עליו, ושנים היה שוה', והמלוה אומר: 'סלע
 הלוייתי עליו, וסלע היה שוה' - ישבע המלוה שאינו
 ברשותו, וכולל בשבועתו שהיה המשכון כנגד החוב. אמר
 הלזה: 'סלע הלוייתי עליו, ושנים היה שוה', והמלוה
 אומר: 'סלע הלוייתי עליו, וחמשה דינרין היה שוה' -
 ישבע המלוה שאינו ברשותו, ויכלל שלא היה שוה יתר
 על חמשה דינרין, וישלם דינר. 'סלע הלוייתי עליו, ושני
 דינרין היה שוה', והלזה אומר: 'איני יודע דמיו' - ישבע
 מלוה שאינו ברשותו, וכולל בשבועתו ששני דינרין היה
 שוה, וישלם הלזה שאר החוב; שהרי הוא יודע בודאי
 שהוא חייב לו, ואינו יודע אם פרעו אם לא פרעו. 'סלע
 הלוייתי עליו, ושנים היה שוה', והמלוה אומר: 'איני יודע
 דמיו' - ישבע המלוה שאינו ברשותו, ויכלל שאינו יודע
 שדמיו יתר על החוב אפלו בפרוטה אחת, ונפטר; שהרי
 לא חייב עצמו בכלום. אבל אם אמר המלוה: 'יודע אני
 שהיה שוה יתר על החוב, אבל איני יודע כמה הוא' - הרי
 זה משלם כל מה שטען הלזה בלא שבועה, כפי שאמר:
 'חמשים יש לי ביד, וחמשים איני יודע' - שהוא מחייב
 שבועה ואינו יכול להשבע, כמו שיתבאר. ויש לו להקדים
 [להטיל חרם סתם] על מי שטוען שקר.

בב"ד, ומפני מה רוצין למכרה, אם להגבות לבעל חוב או
 לכתבת אשה; לפי שיש מי שרוצה [מעדיף] לתן לבעל חוב,
 ויש מי שרוצה להגבות לאשה.
 ט. כשפותכין האדרכתא [אישור גביה] על נכסי יתומים,
 בין גדולים בין קטנים, כותבין בה: 'זהכרנו שהנכסים
 האלו הם של פלוני המת'. ואם לא כתבו כך, הרי
 האדרכתא פסולה; ואין אוכלין בה פרות, אפלו מאחר
 ששילמו ההקדשות.
 י. בית דין שמכרו שלא בהכרזה - נעשו כמי שטעו בדבר
 [המפורש] משנה, וחוזרין ומוכרין בהכרזה. ובית דין
 שמכרו, האחריות [אם ימצא שאינה שלהם] על היתומים.
 יא. ובית דין שהכריזו פראוי, ובדקו יפה יפה, ודקדקו
 בשומא - אף על פי שטעו ומכרו שוה מנה במאתים, או
 שוה מאתים במנה - הרי מכרן קיים. אבל אם לא בדקו
 בשומא [בהערכה], ולא כתבו אגרת בקרת [אישור השומא],
 שהיא דקדוק השומא וההכרזה, וטעו והתירו שתות
 [שישית] או פחתו שתות - מכרן בטל; פחות משתות, מכרן
 קיים. וכן אם מכרו הקרקע בעת שאינן צריכין להכריז
 עליה, וטעו ופחתו שתות או התירו שתות - מכרן בטל,
 אף על פי שהכריזו. פחות משתות - מכרן קיים, אף על פי
 שלא הכריזו; שאינן צריכין הכרזה באותה העת. וזו היא
 העת שאינן צריכין הכרזה: בעת שימכרו קרקע לקבורה,
 או למזון האשה והבנות, או לתן מנת [מס] המלך - אין
 צריכין הכרזה, לפי שהדבר נחוי. וכן בית דין שמכרו
 דברים שאין צריכין הכרזה, וטעו בשתות - מכרן בטל;
 פחות משתות, מכרן קיים. ואלו הן הדברים שאין מכריזין
 עליהן: העבדים, והשטרות, והמשלטלין. העבדים, שמה
 לשמעו ויבחרו; והשטרות והמשלטלין, שמה יגבבו. לפיכך,
 שמין אותם בבית דין, ומוכרין אותן מיד. ואם השיק קרוב
 למדינה [לעיר], מוליכין אותן לשוק.

יום שני כ"ט אדר ה'תש"ע

הלכות מלוה ולוה פרק יג

א. מלוה שבא להפרע בשטר שבכדו שלא בפני לוה - אם
 יכולין בית דין לשלח אליו ולהודיעו, עד שיצמד עמו בדין
 - שולחין ומודיעין לו. ואם אי אפשר להודיעו במהרה -
 אומרים למלוה שישבע ויטל מנכסיו, בין מן הקרקע בין
 מן המשלטלין; ואין חוששין לשובר [שמא ללווה יש שטר
 פרעון]. ודין זה - תקנת חכמים הוא, כדי שלא יהיה כל
 אחד ואחד נוטל מעותיו של חברו והולך ויושב לו במדינה
 אחרת, ונמצא נועל דלת בפני לוי.
 ב. שלש ראיות צריך להביא לבית דין, ואחר כך יפרע
 שלא בפניו: ראיה ראשונה, לקיים [לאשר בב"ד] השטר
 שבכדו; ראיה שניה, שבעל חובו במדינה אחרת ואינו מצוי
 בכאן לעמד עמו בדין; ראיה שלישית, שאילו נכסים של
 פלוני הלזה הן.
 ג. מלוה שבא לבית דין, והביא משכון בידו, ואמר: 'זה
 משכוננו של פלוני הוא, ואני רוצה למכרו ולהפרע חובי' -

במה שִׁירָצָה - אם יִדְּהָ, יִחְזִיר לוֹ, וְאִם כֹּפֵר, יִשְׁבַּע הָסֵת. 49
וְלָזָה דַּעֲתִי נוֹטָה. 50
ד. הַמוֹצֵיא שֹׁטֵר חוֹב עַל חֲבֵרוֹ - מִלּוֹה אוֹמֵר: 'לֹא נִפְרַעְתִּי כְּלוּם', וְלָזָה אוֹמֵר: 'פִּרְעָתִי מִחֲצָה', וְהַעֲדִים מַעֲיִדִים שִׁפְרָעוּ כְּלוֹ - נִשְׁבַּע הַלּוֹה וְנוֹתֵן מִחֲצָה, שֶׁהָרִי הוֹדָה בְּמִקְצָת; וְאִינוֹ כְּמַשִּׁיב אֲבָדָה [שֶׁהָרִי יָכֹל לִסְמוֹךְ עַל הָעֵדִים וּלְיִפְטֹר], מִפְּנֵי שְׁאִימַת הַשֹּׁטֵר עָלָיו. וְאִין הַמִּלּוֹה גּוֹכָה הַמִּחֲצָה אֲלֵא מִכְּנֵי הַחֹרִין, שֶׁהָרִי הִלְקוּחֹת אוֹמְרִין: 'אֲנוּ עַל הָעֵדִים נִסְמָךְ, וְהָרִי בִטְלוֹ שֹׁטֵר זֶה'. 57
ה. הוֹצִיא עָלָיו שֹׁטֵר חוֹב שְׁאִינוֹ יָכוֹל לְקִיְּמוֹ [לֵאמֹת אוֹתוֹ], וְאָמַר הַלּוֹה: 'אֶמֶת שְׁאִנִּי כְּתִבְתִּי שֹׁטֵר זֶה, אָבֵל פִּרְעָתִי', אוֹ 'אֶמְנָה הוּא', אוֹ 'כְּתִבְתִּי לָלוֹת בּוֹ וְעֵדִין לֹא לִי', וְכָל פִּיּוּצָא בְּזֶה - הוֹאִיל וְאִם רָצָה, אָמַר: 'לֹא הָיוּ דְּבָרִים מַעֲוִלִּים, וְהָרִי מִפְּנֵי נִתְקָם - הָרִי זֶה נֶאֱמָן, וְיִשְׁבַּע הָסֵת וְיִפְטֹר. וְאִם קִיְּמוֹ הַמִּלּוֹה אַחֵר כִּף בְּבֵית דִּין, הָרִי הוּא כְּשֶׁאֵר שְׁטָרוֹת. 64
ו. הוֹצִיא עָלָיו שֹׁטֵר מְקַנֵּם, וְאָמַר הַלּוֹה: 'שֹׁטֵר מְזִיף הוּא, וּמַעֲוִלִּים לֹא כְּתִבְתִּי', אוֹ 'שֹׁטֵר אֶמְנָה הוּא', וְאָמַר הַמִּלּוֹה: 'כֵּן הַדְּבָרִים, אָבֵל שֹׁטֵר כֹּשֶׁר הִיָּה לִי עָלָיו וְאָבֵד' - אֵף עַל פִּי שֶׁהַמִּלּוֹה, הוּא שֶׁשֶּׁבֶר אֶת שְׁטָרוֹ, וְאֵלּוֹ רָצָה, אָמַר: 'אִינוֹ מְזִיף', שֶׁהָרִי נִתְקָם בְּבֵית דִּין - אִינוֹ גּוֹכָה בּוֹ כְּלוּם, אֲלֵא נִשְׁבַּע הַלּוֹה הָסֵת וְנִפְטֹר; שֶׁהָרִי זֶה הַשֹּׁטֵר כִּחְרֵשׁ הוּא חָשׁוּב. 70
ז. שֹׁטֵר שְׁלּוֹה בּוֹ וּפְרָעוֹ - אִינוֹ חוֹזֵר וְלָוֶה בּוֹ, שֶׁכֶּבֶר נִמְחַל שְׁעִבּוּד וְנִעֲשָׂה כִּחְרֵשׁ. 72
ח. הַמוֹצֵיא שֹׁטֵר חוֹב מְקַנֵּם עַל חֲבֵרוֹ, וְאָמַר לוֹ הַלּוֹה: 'וְהֵלֵא פִּרְעָתִיךָ, וְאָמַר לוֹ הַמִּלּוֹה: 'כֵּן הִיָּה, אָבֵל חֲזָרְתִּי וְהִחְזָרְתִּי לָךְ הַמַּעֲוֹת, וְהִלִּיתִי אוֹתָךְ פַּעַם שִׁנְיָה' - הָרִי בִטְל הַשֹּׁטֵר; שֶׁשֹּׁטֵר שֶׁנִּפְרַע, הָרִי הוּא כִּחְרֵשׁ. אָבֵל אִם אָמַר לוֹ: 'הִחְזָרְתִּי לָךְ הַמַּעֲוֹת, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיוּ טוֹבוֹת, עַד שֶׁתְּחַלִּיפֵם' - לֹא בִטְל הַשֹּׁטֵר, וְעֵדִין שְׁעִבּוּד קָם. 78
ט. הוֹצִיא עָלָיו שֹׁטֵר מְקַנֵּם שִׁישׁ לוֹ עָלָיו מְנָה, וְאָמַר לוֹ: 'וְהֵלֵא פִּרְעָתִיךָ בְּפָנֶי פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי, וּכְאֹ אֵלּוֹ וְהַעֲדִידוּ שִׁפְרָעוּ, אָבֵל לֹא הִזְכִּיר לוֹ הַשֹּׁטֵר, וְאָמַר לוֹ הַמִּלּוֹה: 'כֵּן הוּא שִׁפְרָעָת, אָבֵל חוֹב אַחֵר פִּרְעָת שֶׁהִיָּה לִי אֲצִלְךָ' - הָרִי בִטְל הַשֹּׁטֵר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהַעֲדִידוֹ שִׁנְתָּן לוֹ בְּתוֹרַת פִּרְעוֹן. אָבֵל אִם רָאוּהוּ נוֹתֵן לוֹ מַעֲוֹת, וְלֹא יָדְעוּ אִם נָתַן בְּתוֹרַת פִּרְעוֹן, אוֹ בְּתוֹרַת פִּקְדוֹן, אוֹ בְּתוֹרַת מִתְּנָה - אִם אָמַר בְּעַל הַשֹּׁטֵר: 'לֹא הָיוּ דְּבָרִים מַעֲוִלִּים' - הָרִי זֶה הַחֹזֵק בְּפָרָן, וּבִטְל הַשֹּׁטֵר. וְאִם אָמַר: 'פִּרְעוֹן שֶׁל חוֹב אַחֵר הָיוּ' - הָרִי זֶה נֶאֱמָן, וְנִשְׁבַּע וְנוֹטֵל מִה שֶׁבִּשְׁטָר; שֶׁהָרִי לֹא פִרְעוֹ בְּעֵדִים, וּמִתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר 'מִתְּנָה נִתְּנָם לִי', נֶאֱמָן לוֹמַר 'פִּרְעוֹן שֶׁל חוֹב אַחֵר הֵם'. אָמַר לוֹ הַלּוֹה: 'וְהֵלֵא שֹׁטֵר חוֹב זֶה, דְּמִי שׁוֹר שֶׁלְקָחְתִּי מִמֶּךָ הוּא, וְאַתָּה גִבִּית אֶת דְּמִי בְּשָׁרוֹ, וְאָמַר לוֹ בְּעַל הַשֹּׁטֵר: 'כֵּן, אֲנִי גִבִּיתִי דְּמִי מִחוֹב אַחֵר שֶׁהִיָּה לִי אֲצִלְךָ' - הוֹאִיל וְהוֹדָה מַעֲצָמוֹ שֶׁדְּמִי הַשׁוֹר הוּא הַחוֹב, וּמִדְּמִי נִפְרַע - בִּטְל הַשֹּׁטֵר, וְאֵף עַל פִּי שְׁאִין עֲדִים עָלָיו שֶׁפִּרַע מִדְּמִי; וְיִשְׁבַּע הַלּוֹה הָסֵת שִׁפְרָעוֹ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

ה. הַמִּלּוֹה אֶת חֲבֵרוֹ, וְקָבַע לוֹ זְמַן לִפְרָעוֹ - אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא קָנוּ מִיָּדוֹ [בְּקִנְיָן], אִינוֹ יָכוֹל לְתַבְּעוֹ עַד סוֹף הַזְּמַן; בֵּין בְּמִלּוֹה עַל פֶּה, בֵּין בְּמִלּוֹה בְּשֹׁטֵר, בֵּין שֶׁהִלּוּהוּ עַל הַמִּשְׁכּוֹן, בֵּין שְׁמַת לָוֶה, בֵּין שְׁמַת מִלּוֹה. וְסִתָּם מִלּוֹה - שְׁלִשִּׁים יוֹם, בֵּין בְּשֹׁטֵר בֵּין עַל פֶּה בֵּין עַל הַמִּשְׁכּוֹן. וְאִם הִתְנָה שִׁתְּבַע בְּכָל עַת שִׁירָצָה - יֵשׁ לוֹ לְתַבְּעוֹ בְּיוֹמוֹ, שֶׁתִּנְאֵי מָמוֹן הוּא. 7
ו. טַעַן הַמִּלּוֹה וְאָמַר: 'הַיּוֹם סוֹף הַזְּמַן שֶׁקָּבַעְתִּי, וְהִלּוֹה אוֹמֵר: 'עַד עֲשֶׂרָה יָמִים קָבַעְתִּי' - הִלּוֹה נִשְׁבַּע הָסֵת. וְאִם הָיָה שֵׁם עַד אֶחָד שֶׁהַיּוֹם סוֹף זְמָנוֹ - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה, כְּשֶׁאֵר הִטְעָנוֹת. זֶה אוֹמֵר: 'חֲמִשָּׁה יָמִים נִשְׁאָר מִן הַזְּמַן, וְזֶה אוֹמֵר: 'עֲשֶׂרָה' - אוֹמְרִין לְמִלּוֹה: 'הִמָּתֵן עַד סוֹף הַחֲמִשָּׁה', וְיִשְׁבַּע הָסֵת שֶׁנִּשְׁאָר עוֹד חֲמִשָּׁה יָמִים. 13
ז. הִיָּתָה הַמִּלּוֹה בְּשֹׁטֵר, וְטַעַן הַלּוֹה שֶׁזְּמַן קָבַעְתָּ לִי - יִרְאֶה לִי שִׁישְׁבַּע בְּעַל הַחוֹב הָסֵת שֶׁלֹּא קָבַע לוֹ זְמַן, וְיִטַּל מִיָּד. 15
ח. הַמִּלּוֹה נִתְּנָה לְהִתְבַּע בְּכָל מְקוֹם. פִּיּוּצָא? הַמִּלּוֹה אֶת חֲבֵרוֹ בִּישׁוּב, וְתַבְּעוֹ בְּמִדְּבָר - אִינוֹ יָכוֹל לְדַחֲוֹתוֹ, אֲלֵא חֵיב לִפְרַע לוֹ בְּכָל מְקוֹם שִׁתְּבַּעְנוּ. כֹּא הִלּוֹה לִפְרָעוֹ בְּמִדְּבָר, הָרִשׁוֹת בִּיד הַמִּלּוֹה: אִם רָצָה, מְקַבֵּל; וְאִם רָצָה, אוֹמַר לוֹ: 'אִינוֹ נִפְרַע אֲלֵא בִישׁוּב, כִּדְרֹךְ שְׁנִיתִי לָךְ', וְהָרִי הֵן בְּרִשְׁוֹתוֹ עַד שִׁפְרָעְנוּ בִישׁוּב. 21
הַלְכוֹת מִלּוֹה וְלוֹה פֶּרֶק יד 22
א. הַפּוֹגֵם אֶת שֹׁטֵרוֹ [מִדֹּה שְׁפּוּעוֹ חִלּוֹק], אוֹ שֶׁעַד אֶחָד מַעֲדִיר עַל שֹׁטְרוֹ שֶׁהוּא פְּרוּעַ, וְהֵבֵא לִפְרַע שֶׁלֹּא בְּפָנֵי הַלּוֹה, וְהַטּוֹרֵף מִיד הַלּוֹקֵחַ, וְהַנִּפְרַע מִן הַיּוֹרֵשׁ בֵּין קָטָן בֵּין גָּדוֹל - לֹא יִפְרַע אֲלֵא בְּשְׁבוּעָה כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה; וְאוֹמְרִין לוֹ כְּשִׁתְּבַע: 'הִשְׁבַּע, וְאַחֵר כִּף תִּטַּל'. וְאִם הִיָּה הַחוֹב לְזְמַן קָבוּעַ, וְתַבְּעוֹ בְּזְמָנוֹ - נִפְרַע שֶׁלֹּא בְּשְׁבוּעָה; עֶבֶר זְמָנוֹ, לֹא יִגְבֶּה אֲלֵא בְּשְׁבוּעָה. 29
ב. הַתּוֹבֵעַ אֶת חֲבֵרוֹ לִפְרָעוֹ, וְטַעַן הַלּוֹה שֶׁפִּרַע שֹׁטֵר זֶה אוֹ מִקְצָתוֹ, וּבְעַל הַשֹּׁטֵר אוֹמֵר: 'לֹא פִרְעָתָ כְּלוּם' - אוֹמְרִין לוֹ: 'שְׁלֵם לוֹ'. טַעַן הַלּוֹה וְאָמַר: 'יִשְׁבַּע לִי שֶׁלֹּא פִרְעָתִי וְיִטַּל' - מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ שֶׁלֹּא נִפְרַע כְּלוּם, אוֹ שֶׁלֹּא פִרְעוֹ אֲלֵא כִף וְכִף, וְאַחֵר כִּף יִטַּל; וְאִם הִיָּה הַמִּלּוֹה תַלְמִיד חֲמִכִּים, אִין נִזְקָקִין לְשְׁבוּעָתוֹ. 35
ג. הוֹצִיא עָלָיו שֹׁטֵר מְקַנֵּם [מֵאוֹשֵׁר בְּבִי"ד], וְהִלּוֹה טוֹעֵן וְאָמַר: 'שֹׁטֵר מְזִיף הוּא, וּמַעֲוִלִּים לֹא כְּתִבְתִּי שֹׁטֵר זֶה', אוֹ שֶׁטַּעַן שֶׁחֹב זֶה רִבִּית הוּא אוֹ אֲבָק רִבִּית, אוֹ שֶׁטַּעַן שֶׁהוּא שֹׁטֵר אֶמְנָה [עֵדִין לֹא קִיבֵל הַלּוֹוֹאֵת], אוֹ שֶׁטַּעַן: 'כְּתִבְתִּי לָלוֹת וְעֵדִין לֹא לִי' - כָּלּוֹ שֶׁל דְּבָר: טַעַן טַעֲנָה שְׁאִם הוֹדָה כֹּה בְּעַל הַשֹּׁטֵר, הִיָּה הַשֹּׁטֵר בִּטְל, וְהַמִּלּוֹה עוֹמֵד בְּשֹׁטְרוֹ וְאָמַר שֶׁזֶה שֶׁקָּר טוֹעֵן, וְאָמַר הַלּוֹה: 'יִשְׁבַּע לִי וְיִטַּל' - הָרִי זֶה מִחֲלָקֶת בֵּין הַגְּאוּנִים: 'שֶׁ מִי שֶׁהוֹדָה שֶׁחֵיב בְּעַל הַשֹּׁטֵר לְהִשְׁבַּע כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה, כְּמִי שֶׁטַּעַן עָלָיו שִׁפְרָעוֹ, וְרִבּוֹתִי הוֹרִי שֶׁלֹּא יִשְׁבַּע הַמִּלּוֹה, אֲלֵא אִם כֵּן טַעַן עָלָיו הַלּוֹה שִׁפְרָעוֹ בְּלִבְדוֹ, שֶׁהָרִי הוֹדָה בְּשֹׁטֵר [שֶׁכֹּשֶׁר הוּא], וּלְפִרְעוֹן הוּא עוֹמֵד; אָבֵל כָּל אֵלּוֹ הִטְעָנוֹת, לֹא כָּל הִמָּנוּ לְבִטְל שֹׁטֵר מְקַנֵּם, אֲלֵא יִשְׁלֵם, וְאַחֵר כִּף יִטַּעַן עַל הַמִּלּוֹה

אֶלָּא בִּפְנֵי תַלְמִידֵי חֻכְמִים, או 'בִּפְנֵי רוֹפְאִים, וְאָמַר לוֹ: 48
'בִּפְנֵיהֶם פְּרָעֲתִיד, וְאוֹתָן הַעֲדִים שְׁפָרְעֲתִיד בִּפְנֵיהֶם מֵתוּ, 49
או 'הִלְכוּ לָהֶן לְמַדְיַת הַיָּם' - הָרִי זֶה נֶאֱמָן, וְנִשְׁבַּע שְׁבוּעַת 50
הַסֵּת וְנִפְטָר. אָבָל אִם אָמַר לוֹ: 'אֵל תִּפְרָעֲנִי אֶלָּא בִּפְנֵי פְלוֹנִי 51
וּפְלוֹנִי', וְאָמַר לוֹ: 'פְּרָעֲתִיד בִּפְנֵי אַחֲרִים, וּמֵתוּ' או 'הִלְכוּ 52
לְמַדְיַת הַיָּם' - אֵינִי נֶאֱמָן; שְׁמַפְנִי טַעֲנָה זֹאת הִתְנָה עָלָיו 53
וְאָמַר לוֹ: 'אֵל תִּפְרָעֲנִי אֶלָּא בִּפְנֵי רֵאיוֹן וְשִׁמְעוֹן' שֶׁהֵם 54
עוֹמְדִין עִמּוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִדְחָה אוֹתוֹ וְיֹאמַר 'בִּפְנֵי אַחֲרִים 55
פְּרָעֲתִי, וְהִלְכוּ לָהֶם'. 56

ב. יֵשׁ נִסְחָאוֹת מִן הַתַּלְמוּד שֶׁכְּתוּב בָּהֶן, שֶׁהָאֹמֵר לְחִבְרוֹ 57
'אֵל תִּפְרָעֲנִי אֶלָּא בְּעֵדִים', וְאָמַר לוֹ 'פְּרָעֲתִיד בִּפְנֵי פְלוֹנִי 58
וּפְלוֹנִי, וְהִלְכוּ לָהֶן לְמַדְיַת הַיָּם' - אֵינִי נֶאֱמָן. וְטַעֲנוֹת 59
סוֹפְרִים הֵי; וּלְפִיכָף טַעֲנוֹ הַמּוֹרִים, עַל פִּי אוֹתָן הַסּוֹפְרִים. 60
וּכְבֵּר חֻקְרָתִי עַל הַנִּסְחָאוֹת הַיְּשָׁנוֹת, וּמִצָּאתִי בָּהֶן שֶׁהוּא 61
נֶאֱמָן. וְהִגִּיעַ לְיָדִי בְּמִצְרִים מִקְצַת תַּלְמוּד יֵשׁן כְּתוּב עַל 62
הַגּוֹיִלִים, כְּמוֹ שֶׁהָיוּ כּוֹתְבִין קֹדֶם לְזֶמֶן זֶה בְּקִרְבֵּי מִחְמַשׁ 63
מֵאוֹת שָׁנָה, וְשָׂתִי נִסְחָאוֹת מִצָּאתִי מִן הַגּוֹיִלִים בְּהִלָּכָה זֹאת, 64
וּבִשְׁנֵיהֶם כְּתוּב: "וְאִם אָמַר 'פְּרָעֲתִיד בִּפְנֵי פְלוֹנִי וּפְלוֹנִי 65
וְהִלְכוּ לָהֶן לְמַדְיַת הַיָּם', נֶאֱמָן". וּמִפְּנֵי טַעֲנוֹת זֹאת שֶׁאֲרָעָה 66
לְמִקְצַת הַסּוֹפְרִים, הוֹרוּ מִקְצַת גְּאוּנִים, שֶׁאִם אָמַר לוֹ 'אֵל 67
תִּפְרָעֲנִי אֶלָּא בִּפְנֵי פְלוֹנִי וּפְלוֹנִי', וּפָרְעוּ בִּפְנֵי אַחֲרִים - 68
שֶׁאֵינִי נֶאֱמָן, אֵף עַל פִּי שֶׁהִבִּיא הַעֲדִים שֶׁפָּרְעוּ בִּפְנֵיהֶם. וְגַם 69
זֹאת טַעֲנוֹת גְּדוּלָּה. וְהָדִין הָאֵמֶת, שֶׁאִם בָּאוּ עֲדִים שֶׁפָּרְעוּ 70
בִּפְנֵיהֶם - נִפְטָר, וְאֵין כָּאֵין מְקוֹם חֻשָּׁשׁ. גַּם הַהוֹרָאָה הַזֹּאת, 71
עַל פִּי סִפְרֵיהֶם שֶׁכְּתוּב בָּהֶן בְּאוֹתוֹ שֶׁאָמַר לְחִבְרוֹ 'פְּרָעֲנִי 72
בִּפְנֵי עֲדִים שֶׁשָּׁנִי הִלְכוֹת' [תַּלְמוּדֵי חֻכְמִים], וְהִלָּף וּפָרְעוּ 73
בִּפְנֵי עֲדִים, וְזֹאת טַעֲנוֹת סוֹפְרִים הֵי. וּמִצָּאתִי בְּגוֹיִלִים כְּתוּב, 74
'אֶלָּא פְּרָעִיָּה בִּינִיָּה לְבִין דִּילִיָּה' [בִּינוּ לְבִין עֲצוּמִן]. אֵף עַל 75
פִּי הַסּוֹפְרִים הַמְּגַהֲזִין כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ, כִּף יִרְאֶה מִדִּין 76
הַתַּלְמוּד. וְעוֹד, דְּבָרִים שֶׁל דַּעַת הֵן; וְכִי מָה הָיָה לוֹ לַעֲשׂוֹת 77
- אָמַר לוֹ: 'אֵל תִּפְרָעֲנִי אֶלָּא בְּעֵדִים', פָּרְעוּ בְּעֵדִים; וְכִי יֵשׁ 78
לוֹ לֵאסֹר אֶת הַעֲדִים בְּבֵית הַסֵּהר כָּל יְמֵיהֶם, שֶׁלֹּא יִלְכוּ? 79
וְעוֹד, אִם מֵתוּ, מָה יַעֲשֶׂה? נִמְצָא זֶה פּוֹרֵעַ פַּעַם אַחֵר פַּעַם 80
לְעוֹלָם, עַד שֶׁיָּבִיא עֲדִים. אִם כֵּן הוּא, נַעֲשֶׂת עֲדוּת זֹאת 81
בִּשְׁטֵר, וְנִמְצָא זֶה, בִּינֵן שֶׁאָמַר לוֹ 'אֵל תִּפְרָעֲנִי אֶלָּא בְּעֵדִים', 82
נַעֲשֶׂת מִלְּהָה בִּשְׁטֵר; וְאֵין מִי שֶׁעָלָה זֶה עַל לְבוֹ. אָבָל וְדָאִי 83
אִם אָמַר לוֹ 'בִּפְנֵי פְלוֹנִי וּפְלוֹנִי' - הוּא הַפְּסִיד עַל עֲצוּמוֹ, 84
שֶׁפָּרְעַה בִּפְנֵי אַחֲרִים וְהִלְכוּ לָהֶן; אָבָל אִם בָּאוּ וְהִעֲדוּ 85
שֶׁפָּרְעוּ, אֵין כָּאֵין בֵּית מַחוּשׁ. וְכִזָּה רָאִי לְדוֹן וְלַהוֹרוֹת. 86

ג. הִתְנָה הַמְּלִיָּה עַל הַלְּוָה, שִׁיְהִיָּה הַמְּלִיָּה נֶאֱמָן כִּשְׁנֵי עֲדִים - אֵף עַל 90
פִּי שֶׁהִבִּיא עֲדִים שֶׁפָּרְעוּ, הָרִי זֶה גּוֹבֶה מִמֶּנּוּ בְּלֹא שְׁבוּעָה, 91
שֶׁהָרִי הָאֵמִינוּ כִּשְׁנֵי עֲדִים; וְאֶפְלוּ הִבִּיא מֵאָה עֲדִים שֶׁפָּרְעוּ 92
בִּפְנֵיהֶם, שֶׁשְׁנֵיהֶם כְּמֵאָה. אָבָל אִם אָמַר לוֹ: 'הָרִי אֶתָּה נֶאֱמָן 93
עָלִי כִּשְׁלֹשָׁה' - הוּאִיל וְיִרְדַּ לְמִנְיָן - אִם פָּרְעוּ בִּפְנֵי אֶרְבָּעָה, 94
הָרִי זֶה פְּרוּעַ. זֶה שֶׁהָאֵמִין הַמְּלִיָּה כִּשְׁנֵי עֲדִים, מָה תִּהְיֶה 95

י. הוֹצִיא עָלָיו שְׁטֵר חוֹב בְּעַד אֶחָד, וְהִלְוָה טַעֵן: 'פְּרָעֲתִי' 1
- הָרִי זֶה מְחִיב שְׁבוּעָה [עפ"י עד אחד] וְאֵינִי יָכוֹל לִשְׁבַּע 2
[לא מחיישון], וּמִשְׁלֵם. טַעֵן וְאָמַר: 'יִשְׁבַּע לִי שֶׁלֹּא פְּרָעֲתִיר, 3
(הָרִי זֶה נִשְׁבַּע; שֶׁאֶפְלוּ הָיוּ בִּשְׁטֵר שְׁנֵי עֲדִים, וְאָמַר: 'יִשְׁבַּע 4
לִי שֶׁלֹּא פְּרָעֲתִיר)' - הָרִי זֶה יִשְׁבַּע, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. 5
יא. וְכֵן הוֹרוּ רַבּוּתִי, שֶׁהַכּוֹפֵר בְּמִלְּוָה עַל פֶּה בְּבֵית דִּין, 6
וְכֹא עַד אֶחָד שְׁלֹוָה - הָרִי זֶה יִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה. חֲזוֹר 7
וְאָמַר: 'כֵּן הִיָּה, לְוִיתִי וּפְרָעֲתִי, או 'מַחֵל לִי, או 'נִתְחַיֵּב 8
לִי מִמְּקוֹם אַחֵר' - הָרִי זֶה מְחִיב שְׁבוּעָה וְאֵינִי יָכוֹל 9
לְהִשְׁבַּע, וּמִשְׁלֵם. 10

יב. מִי שֶׁטַּעֵן שֶׁפָּרַע הַשְּׁטֵר, וְאָמַר: 'יִשְׁבַּע הַמְּלִיָּה וְיִטַּל' - 11
אוֹמְרִים לוֹ: 'הִבָּא מַעוֹתִיר, וְאַחֵר כִּף יִשְׁבַּע וְיִטַּל'. אִם אֵין 12
לוֹ כְּלוּם לְשֵׁלֶם - מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ בְּתַקְנַת הַגְּאוּנִים שֶׁאֵין לוֹ; 13
וְלִכְשֶׁתִּגִּיעַ יָדוֹ, וְיִתֵּן לְבַעַל חוֹבוֹ, יִשְׁבַּע שֶׁלֹּא פָּרְעוּ, וְאַחֵר 14
כִּף יִתֵּן לוֹ. 15

יג. מִי שֶׁהָיָה לוֹ חוֹב עַל חִבְרוֹ בִּשְׁטֵר, וְאָבַד הַשְּׁטֵר וְהָרִי 16
הַעֲדִים קִמְיָן - אֵף עַל פִּי שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ [בַּקְנִיָּה], וְטַעֵן שֶׁפָּרַע 17
- הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת. וְהוֹרוּ רַבּוּתִי, שֶׁאֶפְלוּ הִיָּה הַחוֹב 18
לְזֶמֶן, וְעַדִּין לֹא הִגִּיעַ זְמַנוֹ לְהַפְרֵעַ - הוּאִיל וְכְּתוּב לוֹ שֶׁטֵּר 19
וְאֵין בְּיָדוֹ שְׁטֵר, וְהִלְוָה טוֹעֵן 'פְּרָעֲתִי' - נֶאֱמָן, וְנִשְׁבַּע הַסֵּת 20
שֶׁפָּרְעוּ; שֶׁאֵנִי חוֹשֵׁשִׁין שֶׁמָּא פָּרְעוּ, וּלְפִיכָף קָרַע הַשְּׁטֵר אוֹ 21
שִׁרְפוֹ. וְכֵן הוֹרוּ, שֶׁאֶפְלוּ הִיָּה הַשְּׁטֵר יוֹצֵא מִתַּחַת יָדִי אַחֵר, 22
וְהִלְוָה טוֹעֵן: 'מִמֶּנִּי נָפַל אַחֵר שֶׁפְּרָעֲתִיר' - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא 23
בְּתוֹךְ זְמַנוֹ, נִשְׁבַּע הַסֵּת וְנִפְטָר; שֶׁכִּינֵן שֶׁאֵין הַשְּׁטֵר בְּיָד 24
הַמְּלִיָּה, אֵין שֵׁם חֻזָּקָה. 25

יד. שְׁנֵיהֶם שֶׁהָיוּ אוֹחֲזִין בִּשְׁטֵר - הַמְּלִיָּה אוֹמַר: 'שְׁלִי הוּא, 26
וְהוֹצֵאתִי לְהַפְרֵעַ בּוֹ מִמֶּדֶךְ, וְהִלְוָה אוֹמַר: 'פְּרָעֲתִיר, וּמִמֶּנִּי 27
נָפַל' - אִם הִיָּה הַשְּׁטֵר שֶׁיָּכוֹל לְקִיְּמוֹ, זֶה יִשְׁבַּע שֶׁאֵין לוֹ 28
בְּדָמִים אֵלּוּ פָּחוֹת מִחֻזָּקִים, וְזֶה יִשְׁבַּע שֶׁאֵין לוֹ בָּהֶן פָּחוֹת 29
מִחֻזָּקִים, וְיִשְׁלֵם הַלְּוָה מִחֻזָּקָה. וְאִם אֵינִי יָכוֹל לְקִיְּמוֹ - יִשְׁבַּע 30
הַלְּוָה הַסֵּת שֶׁפָּרְעוּ, וְיִלָּף לוֹ. 31

טו. הָאֹמֵר לְחִבְרוֹ: 'מִנֶּה יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ, וְהִלָּה אוֹמַר: 'אֵין 32
לָךְ בְּיָדִי כְּלוּם, או שֶׁאָמַר 'פְּרָעֲתִיר' - אָמַר לוֹ הַתּוֹבֵעַ: 33
'הִשְׁבַּע לִי הַסֵּת', אָמַר לוֹ הַנִּתְבַּע: 'וְהִלָּא שְׁטֵר יֵשׁ לָךְ עָלַי, 34
וְאַתָּה רוֹצֵה לְהִשְׁבִּיעַ אוֹתִי תַחֲלָה, וְאַחֵר כִּף תּוֹצִיא הַשְּׁטֵר 35
הַפְּרוּעַ וְתִגְבֶּה בּוֹ' - אוֹמְרִים לוֹ: 'הִבָּא הַשְּׁטֵר'. אָמַר 36
הַמְּלִיָּה: 'אֵין לִי עָלָיו שְׁטֵר מַעוֹלָם', או 'שְׁטֵר הִיָּה לִי וְאָבַד' 37
- הוֹרוּ רַבּוּתִי שֶׁאוֹמְרִים לְמַלְּוָה: 'בְּטַל כָּל שְׁטֵר שֶׁיֵּשׁ לָךְ 38
קֹדֶם זְמַן זֶה, וְאַחֵר כִּף תִּשְׁבִּיעוּהוּ הַסֵּת, או הַחֲרָם חֲרָם סֶתֶם, 39
וְלָךְ וּבִקֵּשׁ עַד שֶׁתִּמְצָא הַשְּׁטֵר'. 40

הַלְּכוֹת מְלִיָּה וְלוֹה פָּרַק טו

א. הַמְּלִיָּה אֶת חִבְרוֹ בְּעֵדִים, וְאָמַר לוֹ: 'אֵל תִּפְרָעֲנִי אֶלָּא 42
בְּעֵדִים' - בִּין שֶׁאָמַר לוֹ בִּשְׁעַת הַלְּוָאָה, בִּין שֶׁאָמַר לוֹ אַחֵר 43
שֶׁהִלְוָהוּ - הָרִי זֶה צָרִיד לְפָרְעוֹ בְּעֵדִים, מִפְּנֵי הַתַּנְאִי. טַעֵן 44
הַלְּוָה וְאָמַר לוֹ: 'וְכֵן עָשִׂיתִי, וּפְרָעֲתִיד בִּפְנֵי פְלוֹנִי וּפְלוֹנִי, 45
וְהִלְכוּ לָהֶם לְמַדְיַת הַיָּם', או 'מֵתוּ' - הָרִי זֶה נֶאֱמָן, וְנִשְׁבַּע 46
שְׁבוּעַת הַסֵּת שֶׁפָּרְעוּ, וְנִפְטָר. וְכֵן אִם אָמַר לוֹ: 'אֵל תִּפְרָעֲנִי 47

מחוב לוי; לא יהיה אלא [כאילו יש] שובר בידו - אומרין
לו: 'קנים שוברך, והפטר'.

ד. כבר בארנו בהלכות מקח וממכר, שראובן שלא היה לו
אצל שמעון כלום, והיה ראובן חייב ללוי מנה והמתהו
[הפנהו לגבות] אצל שמעון [בהסכמתו] - אף על פי
שהמתהו במעמד שלששתן, לא קנה. ואם רצה שמעון שלא
יתן, לא יתן; ואם נתן - חוזר וגובה מראובן, שהרי על פיו
נתן. וכן אם רצה לוי לחזור בו, ולומר: 'איני רוצה לגבות
משמעון' - חוזר וגובה חובו מראובן; ואף על פי שגפרע
מקצת משמעון, חוזר וגובה השאר מראובן.

ה. חנוני שהיה נותן לבעל הבית מן התנות כל מה שירצה
בתורת הלואה, ומקיפו [נותן בהקפה] עד שיתקבץ הכל
[סכום מסוים] ופורע לו, ואמר לו בעל הבית: 'תן לפועלי
סלע', או 'לבעל חובי מנה שיש לו אצלי, ואני אתן לך',
והרי החנוני אומר 'נתתי', והפועל או בעל חוב אומר 'לא
לקחתי' - הרי הפועל או בעל חוב נשבע [שלא קיבלו],
ונוטל מבעל הבית חובו; וכן החנוני נשבע [שנתן] ונוטל
מבעל הבית מה שטען שנתן, שהרי הוא אמר לו לתן.
והפועל נשבע במעמד החנוני, וכן החנוני נשבע במעמד
הפועל או בעל חוב, כדי שיפקלמו [יתביישו] זה מזה. וכן
כל פיוצא בזה. ושבוועה זו תקנת חכמים היא בנקיטת חפץ,
מפני שבאין שניהן לטל. לפיכך, אם מת החנוני, נוטל בעל
חוב שלא בשבוועה; וכן אם מת הפועל או בעל חוב, נוטל
החנוני שלא בשבוועה; שהרי אין בעל הבית מפסיד כלום,
ואינו משלם אלא תשלום אחד.

ו. החנוני אומר: 'אתה אמרת לתן לזה', או 'צוית לי
ואמרת אם יבוא פלוני תן לו', ובעל הבית אומר: 'לא
אמרת לך' - הרי בעל הבית נשבע הסת ונפטר, והחנוני
עושה דין עם זה שנתן לו. וכן אם אמר החנוני לבעל הבית
המקיפו [מוכר בהקפה]: 'כתוב בפנקסי שיש לי אצלך מנה',
ובעל הבית אומר: 'איני יודע' - נשבע בעל הבית הסת
שאינו יודע, ונפטר, כדין כל טוען על חבירו לכל דבר; ואין
בזה תקנת חכמים.

ז. ראובן שהוציא שטר חוב שיש ללוי על שמעון, וטען
שלוי נתנו לו בכתובה ומסירה [ומחילא קנאו], ואבד השטר
שהקנהו בו, או שטען שהקנהו לו על גב [אגב הקניית]
הקרקע - הרי זה גובה אותו משמעון, הואיל ויצא מתחת
ידו. טען שמעון שפרע ללוי, ואמר 'ישבע לי' - ישבע לו,
ואחר כך יגבה ראובן. הודה לו שפרע, ישלם לוי לראובן.
טען לוי שלא מכר ולא נתן שטר זה - נשבע הסת ונפטר.
ח. שטר שהיה ביד שלישי [אדם שלישי], והוציאו מתחת
ידו בבית דין, ואמר 'פרוע הוא' - נאמן, אף על פי שהשטר
מקנים [מאושר בבי"ד]; ושאלו רצה, היה שורפו או קורעו.
וכן אם מת השלישי, ונמצא כתב יוצא מתחת ידי השלישי
ששטר זה המנח אצלו פרוע - הרי זה פרוע, אף על פי
שאין עדים על הכתב. אבל כתב שציא מתחת ידי המלוה
ששטר פלוני פרוע - אפלו היה בכתב ידי המלוה, אינו
אלא כמשחק.

1 תקנתו כשיפרע? יקרע השטר, או יעיד [יצהיר בפני עדים]
2 זה המלוה על עצמו שבטל כל שטר שיש לו על פלוני, או
3 יעיד על עצמו שלא בפני המלוה שקבל כל חוב שיש לו
4 אצל פלוני.

5 ה. הרי שפרעו, וטען המלוה שלא נפרע, וחסר ופרעו פעם
6 שניה מפני התנאי [שיאמין לו כדלעיל] - הרי המלוה חוזר
7 ותובע את המלוה בדין, ואומר לו: 'כך וכך אתה חייב לי,
8 מפני שפרעתיך שתי פעמים'; אם הודה, ישלם; ואם כפר,
9 ישבע שבוועת הסת על כך שלא פרעו אלא פעם אחת. וכן
10 כל פיוצא בזה.

11 ו. התנה המלוה שיהיה נאמן בכל עת שיאמר 'פרעתי' -
12 אינו גובה בשטר זה, לא מן היורש ולא מן הלוקח
13 [מהלווה]. ואפלו אמר לזה 'לא פרעתי' - אין המלוה טורף
14 בשטר זה מן הלוקחות; שמא יעשו קנוניא [תחבולה] על
15 נכסיו של זה. טען המלוה בשטר זה ואמר: 'פרעתיך
16 מקצתו', והמלוה אומר: 'לא פרעתי כלום' - משלם המקצת
17 שהודה בו, ונשבע שבוועת הסת, שהרי האמינו. ואם התנה
18 עליו שיהיה נאמן בלא שבוועת הסת, אינו נשבע.

19 ז. התנה המלוה שיהיה גובה בלא שבוועה, הרי זה גובה
20 ממנו בלא שבוועה. אבל אם בא לגבות מיורשיו, ישבע
21 ואחר כך יגבה; ואם התנה שייגבה אף מן היורש בלא
22 שבוועה, גובה בלא שבוועה. וכן אם התנה שייגבה מן
23 העדית - גובה מן העדית אף מן, שכל תנאי שבממון קנים.
24 בא לגבות מן הלוקח [מן הלווה] - לא יטורף אלא בשבוועה,
25 שאין זה מתנה לאבד ממון חבירו.

יום שלישי א' ניסן ה'תש"ע

הלכות מלוה ולוה פרק טז

26
27
28 א. החוב באחריות המלוה, עד שיפרענו ליד המלוה או ליד
29 שלוחו. אמר לו המלוה: 'זרק לי חובי והפטר', וזרקו לו
30 ואבד או נשרף קדם שיגיע ליד המלוה - פטור. אמר לו:
31 'זרק לי חובי בתורת [כחוקין] גטין' - היה המעוץ קרובין
32 ללוה, הרי הן צדין באחריותו; היו קרוב למלוה, נפטר
33 המלוה. מחצה על מחצה - אם אבדו משם או נגנבו, משלם
34 המלוה מחצה.

35 ב. היה ראובן חייב לשמעון מנה, ואמר ללוי: 'הולך
36 לשמעון מנה זה שאני חייב לו' - אם בא לחזור ולקחת הכסף
37 בחזרה, אינו חוזר; והוא חייב באחריותו, עד שיגיע המנה
38 לשמעון. החזיר לוי את המנה לראובן - שניהם חייבין
39 באחריותו, עד שיגיע ליד שמעון כל חובו.

40 ג. ראובן שהיה חייב לשמעון מנה, ואמר שמעון לראובן:
41 'מנה שיש לי בידך, תנהו ללוי', והיו שלששתן עומדין
42 [באותו מעמד], וקבל [הסכים] לוי, ונמצא ראובן עני, ואין
43 לו מה שייגבה ממנו - הרי לוי חוזר בחובו על שמעון, שזה
44 הטענה. ואם ידע לוי שהוא עני, או שהיה עשיר באותה
45 שעה והעני - אינו יכול לחזור בו, שהרי קבל. טען לוי
46 שהיה ראובן עני, והטענה, ושמעון אומר: 'עשיר היה,
47 והעני' - יראה לי ששל שמעון להביא ראיה, ואחר כך יפטר

ה. אין דנין מדין זה לכל הדומה לו; אלא הרי הפוגם את שטרו [מודה שפרוע חלקו] נמת - אף על פי שאינו גובה אלא בשבועה, הרי בניו נשבעין שלא פקדנו אבא, ולא צונו אבא, ולא מצינו בין שטרותיו של אבא שכל השטר הזה פרוע; וגובין את שאר השטר, בין מן הלנה בין מיורשיו.

ו. יורש שבא לגבות מן היורש, ואמר יורשי לזה: 'אמר לנו אבא, לא לוייתי חוב זה' - הרי יורשי המלנה גובין שלא בשבועה; שכל האומר 'לא לוייתי', כאומר 'לא פרעתי'. וכן מלנה שבא להפרע מיורשי לזה, ואמר: 'אמר לנו אבא, לא לוייתי חוב זה' - הרי זה גובהו בלא שבועה, ואפלו האמינו בשטר כל זמן שיאמר 'פרעתי'; שכל האומר 'לא לוייתי', כאומר 'לא פרעתי'.

ז. יורש שבא להפרע מן הלנה בשטר שיש בו נאמנות ללנה כל זמן שיאמר 'פרעתי' - הרי הלנה נשבע הסת שפרעו לשטר זה ונפטר, אף על פי שלא כתב לו 'והרי אתה נאמן על יורשי'; שעקר השטר, על תנאי זה היה. אם התנה עליו שיהיה נאמן בלא שום שבועה - אינו נשבע אפלו ליורשי מלנה.

ח. יורש קטן שהיה שטר חוב לאביו, וצא עליו שובר אחר מיתת אביו - אין קורעין את השטר, ואין מגבין בו עד שיגדלו היתומים; שמה שובר מזיף הוא, ולפיכך לא הוציאו הלנה בחיי האב.

ט. המוציא שטר חוב על חברו, והיה כתוב בכבל, מגבהו ממעות בכל; היה כתוב בארץ ישראל, מגבהו ממעות ארץ ישראל - מה שאין בן בכתבה. לא היה בשטר שם מקום, והוציאו בכבל - גובה בו ממעות בכבל; הוציאו בארץ ישראל, גובה בו ממעות ארץ ישראל. בא לגבות בו ממעות המקום שהוציא בו השטר, וטען הלנה שהמעות שאני חייב לו מכסף שהוא פחות מזה המטבע - ישבע המלנה ויטל. היה בו כסף סתם - מה שירצה לזה, יגבהו. מכאן אתה למד, ששטר שאין בו שם מקום שנכתב בו, כשר לכל דבר. והוא הדין לשטר שאין בו זמן כלל, שהוא כשר, אף על פי שערות זו אין אתה יכול להזמה. אין מדרקקין בדיני ממונות בדישה וחקירה, כמו שיתבאר, כדי שלא תנעל דלת בפני לוי. ולפיכך, שטרי חוב המאחרין [תאריכם מאוחר מיום כתיבתם] כשרין, אף על פי שאין יכול להזמן, כמו שיתבאר במקומו.

הלכות מלוה ולוה פרק יח

א. המלוה את חברו סתם, הרי כל נכסיו אחראין וערבאין [משועבדים] לחוב זה. לפיכך, כשיבוא לגבות, תובע את בעל חובו תחלה: אם מצא עמו נכסים, בין מטלטלין בין קרקעות - גובה מהן ברצון הלנה; ואם לא נתן הלנה מדעתו, מגבין אותו בית דין. לא הספיק לו כל הנמצא פנגד שטר חובו - הרי זה גובה מפל הקרקעות שהיו ללוה, אף על פי שהן עתה מכורין לאחרים או נתונים במתנה; הואיל ומכר הלנה או נתן אחר שנסתעבד בחוב זה, הרי

ט. היו עדים על הכתב [שאצל המלוה, שהחוב פרוע] - אם היו מקמיין [בדוקים בבי"ד], הרי השטר פרוע. ואם אין עליו קיום, ישאלו העדים החותמין על זה השובר: אם לא ידעו, או שאין העדים מצויין - הואיל ומתחת ידי המלוה או מתחת ידי יורשיו יצא - אין השובר כלום.

י. נמצא השטר בין שטרות פרועין - הרי זה פרוע, ואף על פי שאין עדים על הכתב הנמצא. וכן אם נמצא כתוב בגופו של שטר, בין מלפניו בין מאחוריו ואפלו בקצתו [קצתו], ששטר זה פרוע או נפרע ממנו כך וכך - עושין על פי הכתב, אף על פי שאין על הכתב עדים, ואף על פי שיצא מתחת ידי המלוה; שאלו לא נפרע, לא היה כותב על השטר.

יא. המוציא שטר [של אחרים] בין שטרותיו, ואין ידוע מה טיבו [אם פרוע] - יהיה מנח עד שיבוא אליהו.

יב. האומר לבניו: 'שטר בין שטרותי פרוע, ואני יודע איזה הוא' - שטרותיו כלן פרועין; נמצא לאחד [ללוה] שם שנים, הגדול פרוע והקטן אינו פרוע. אמר לחברו: 'שטר יש לך בדי פרוע' - הגדול פרוע, והקטן אינו פרוע; 'חוב לך בדי פרוע' - כל שטרות שיש לו עליו, כלן פרועין.

הלכות מלוה ולוה פרק יז

א. מלוה שמת, ובא היורש לתבע את הלנה בשטר שעליו, ואמר: 'פרעתי את אביו', והיורש אומר: 'אני יודע' - אומרין לו: 'עמד ושלם לו'. אמר: 'ישבע לי' - הרי זה נשבע בנקיטת חפץ, 'שלא פקדנו [הודיענו] אבא על ידי אחר, ושלם אבא לנו אבא בפיו, ושלם מצינו בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע, וגובה.' ב. מת הלנה אחר שמת המלוה, ובא היורש להפרע מן היורש - לא יפרע אלא בשבועה; ואומר לו [ליוורש] תחלה: 'השבע שלא פקדנו אבא, ושלם אבא לנו אבא, ולא מצינו בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע'. ואפלו היה היורש קטן המטל בצריסה כשמת מורישו - הרי זה נשבע ונוטל. ואם צוה המלוה בשעת מיתתו ששטר זה אינו פרוע - יפרע היורש בלא שבועה, אפלו מן היורש.

ג. מת הלנה תחלה, ואחר כך מת המלוה - אין יורשי מלוה נוטלין מיורשי לזה כלום; שבשעה שמת הלנה, נתחייב המלוה להשבע ואחר כך יטל, כמו שבארנו; וכבר מת, ואין אדם מוריש שבועה לבניו, שאינן יכולין להשבע שלא נפרע אביהן כלום. ואם עבר הדין והשביע יורשי מלוה, וגבו את חובן - אין מוציאין מידן. לפיכך, שטר חוב של יתומים הבאים להפרע מן היתומים שמת אביהן הלנה תחלה - אין קורעין אותו, ואין מגבין בו; אין גובין בו, שאין אדם מוריש שבועה לבניו כמו שבארנו; ואין קורעין אותו, שמה יבוא דין שידון בו ויוציא בו.

ד. אפלו היה שם ערב, ומת הלנה תחלה - לא יפרעו יורשי המלוה מן הערב; שאם תאמר יפרעו מן הערב, הרי הערב חוזר ונפרע מיורשי לזה.

לחלין ביד הלוקח - יבוא בעל חוב ויטרף אותה, או האשה
בכתבתה, כמו שבארנו בערכין.
ח. בעל חוב שבא לטרף [משדה שמכר הלווה] - אם יש
מעות ללוקח, יכול לסלקו ולתן לו דמי מה שהוא טורף;
וחזור הלוקח, ותובע למוכר. ואם עשה אותה היפותיקי,
אינו יכול לסלקו בדימים.
ט. ראובן שהיה חייב לשמעון מאתים זוז, והיו לו שתי
שדות, ומכר אחת מהן ללוי במנה, וחזר ומכר לו השניה
במנה, וכא שמעון וטרף האחת במנה, וחזר לטרף השניה
במנה הנשאר לו, והביא לוי מאתים ואמר לו: 'אם תרצה
להיות השדה שטרפת שומה לך בכל המאיתים שיש לך,
הרי מוטב; ואם לאו, הילך מאתים של חובך והסתלק' -
הדין עם לוי. רצה שמעון, וצמד בה - אף על פי שקבלה
במאיתים, אין לוי חוזר ותובע ראובן אלא במנה.
י. מת ראובן, והניח שדה אחת שנה מאה, וכא שמעון
וטרפה, ונתנו לו היתומים מאה מן המטלטלין שהניח
אביהם וסלקוהו - הרי זה חוזר וטורף אותה בשאר חובו;
שמא שנתנו לו - מצוה עשו, שמצוה על היתומים לפרע
חוב אביהם. ואם אמרו לו: 'אלו המאה דמי השדה שטרפת',
אינו יכול לחזור ולטרף אותה פעם אחרת בשאר חובו.

יום רביעי ב' ניסן ה'תש"ע

הלכות מלוה ולוה פרק יט

א. כשיוודין בית דין לנכסי הלוה לגבות מהו, לא יגבו
לבעל חוב אלא מן הבינונית שבקרקעותיו. ודין תורה,
שיגבה בעל חוב מן הזבורת, שנאמר: "בחוץ תצמד,
והאיש אשר אתה נשח בו יוציא" וגו' - מה דרכו של אדם
להוציא? פחות שבכלי. אבל תקנו חכמים בבינונית, כדי
שלא תנעל דלת בפני לוין. במה דברים אמורים? בכא
להפרע מן הלוה עצמו. אבל הבא להפרע מן הוירשין, בין
קטנים בין גדולים - לא יפרע אלא מן הזבורת.
ב. אין נפרעים מנכסים משעבדין [שנמכרו אחרי ההלוואה],
במקום שיש נכסים בגי חורין; ואפלו היו בגי חורין [ברשות
הלווה] זבורת, והמשעבדין בינונית או עדית, בין שמכרן
בין שנתנו. נשפדו [נשחתו] בגי חורין, הרי זה טורף מן
המשעבדין; שפיון שנשחתו, כאלו אינן.
ג. ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון, והלך שמעון ומכר
שדה אחת מהן ללוי, וכא בעל חוב של ראובן לטרף - רצה
מזה גובה, רצה מזה גובה. במה דברים אמורים? בשלקח
לוי בינונית. אבל אם לקח עדית או זבורת - אינו טורף
מלוי; שהרי זה אומר לו: 'מפני זה טרחתך ולקחת שדה
שאין דינך לגבות ממנה'. וכן אם לקח לוי בינונית, והניח
אצל שמעון בינונית כמו הבינונית שלקח - אינו טורף
מלוי, שהרי זה אומר לו: 'הנחתך לך מקום לגבות ממנו'.
ד. כבר בארנו, שהנזקין שמין להן בעדית, ובעל חוב
בבינונית, וכתבת אשה בזבורת. היו לו עדית וזבורת -
נזקין בעדית, ובעל חוב וכתבת אשה בזבורת. היו לו
עדית ובינונית - נזקין בעדית, ובעל חוב וכתבת אשה

זה מוציא מיד הקוחות או מיד בעלי המתנות; וזה הוא
הנקרא 'טורף'. במה דברים אמורים? בקרקעות שהיו לו
בעת שלוה. אבל נכסים הפאין לו לאחר שלוה - לא
נשתעבדו לבעל חוב, ואינו טורף. ואם התנה עליו שכל
נכסים שיקנה יהיו משעבדין להפרע מהו, וקנה אחר שלוה
ומכר או נתן - הרי בעל חוב טורף מהו.
ב. אין כל הדברים האלו אמורים, אלא בקרקע. אבל
המטלטלין, אין עליהן אחריות; אפלו מטלטלין שהיו לו
בעת שלוה, שמכרן לשעתו - אין בעל חוב טורף אותן.
הקנה לבעל חובו כל המטלטלין על גב הקרקע שיש לו,
להיותו נפרע מן הכל - הרי זה טורף מאותן המטלטלין;
והוא שכתב לו בשטר חובו: 'שהקניתי לך מטלטלין שיש
לי על גב הקרקע שיש לי, שלא כצמכתא [הבטחה מוגזמת
שאניה בלב שלם], ושלא כטפסי השטרות' [טיוטות]. וכן אם
כתב לו: 'שכל נכסים שאני עתיד לקנות, בין קרקעות בין
מטלטלין, הרי הן משעבדים לך להפרע מהו, והמטלטלין
קנויין לך על גב הקרקעות להפרע מהו, שלא כצמכתא,
ושלא כטפסי השטרות' - הרי זה טורף אף מן המטלטלין
שקנה הלוה לאחר שלוה; שכל תנאי שבממון קיים.
ג. עשה שדהו היפותיקי [שיעבד] לבעל חובו, או לאשה
בכתבתה, והוא שכתב להו: 'מכאן תגבו', ושטפה נהר -
הרי זה גובה משאר נכסים, וטורף אותן; ואם התנה עמו
שלא יהיה לו פירעון אלא מזה, אינו גובה משאר נכסים.
וכן אם לוה ממנו, ופרש [בשטר] שאין לו עליו אחריות -
הרי זה אינו גובה מן המשעבדין לעולם.
ד. העושה שדהו היפותיקי לבעל חוב או לאשה בכתבתה,
ומכרה - הרי זו מכורה; וכשיבוא בעל חוב לגבות - אם
לא ימצא נכסים בגי חורין, יטרף אותה. במה דברים
אמורים? בשמכרה לשעתה [עד שיגבנה בעל חוב]; אבל
מכרה ממכר עולם, אינה מכורה.
ה. עשה עבדו היפותיקי ומכרו - הרי בעל חוב גובה ממנו,
מפני שיש לו קול [מתפרסם השיעבוד]. עשה שורו היפותיקי
ומכרו, אין בעל חוב גובה ממנו; וכן שאר המטלטלין,
מפני שאין להן קול.
ו. עבד שעשהו רבו היפותיקי, ושחררו - אף על פי שכתב
לו: 'לא יהיה לך פירעון אלא מזה', יצא לחרות; וכן אם
הקדישו; שהחמץ [שמשועבד לגוי] והשחרור וההקדש
מפקיעין מיד השעבוד; והרי בעל חוב חוזר וגובה חובו
מן הלוה, וכותב עליו שטר [חדש] בחובו, וטורף מזמן זה
[המעודכן של] השטר. ולמה הוא חייב לשלם? מפני שגורם
לאבד ממון חברו, וכל הגורם להזיק - משלם, כמו שבארנו
במקומו. וכופין את רבו השני לשחררו, מפני תקון העולם,
שלא ימצאנו בשוק, ויאמר לו: 'עבדי אתה'.
ז. המקדיש נכסיו - אין בעל חוב יכול לטרף מן ההקדש,
שההקדש מפקיע השעבוד. וכשפודין הקרקע מיד ההקדש,
אומדין במה אדם רוצה לתן בשדה זו, על מנת שיתן לבעל
חוב את חובו, ולאשה כתבתה; לפי שכתבתה ותצא

לך' - אין בהן דין קדימה, אלא יד בלן שנה; וכל שקדם
 וגבה - זכה, אף על פי שהוא אחרון.
 ב. לזה וכתב לו: 'שאני עתיד לקנות משעבד לך', ואחר
 כך קנה שדה, וחזר ולזה מאחר - הרי השדה משעבדת
 לראשון, והוא קודם לגבות. וכן אפלו היו מאה. אין דין
 קדימה במטלטלין, אלא כל שגבה מהן - זכה, אף על פי
 שהוא אחרון. קדם אחד משאר אדם, ותפס מן המטלטלין
 של זה, כדי לזכות בהן לאחד מבצלי חובות - לא זכה;
 שכל התופש לבצל חוב במקום שיש עליו [על הלוח] חוב
 לאחרים, לא קנה. אבל אין עליו חוב לאחרים, קנה לו.
 וכן אם אמר לו הלזה: 'זכה בחפץ זה לפלוני', או 'תן
 זה' - זכה לו; ואין אחד מבצלי חובות יכולין לגבות מאלו
 המטלטלין, ששכר זכה בהן אחר.
 ג. שטרות שזמנן בלן יום אחד, או שעה אחת במקום
 שכותבין שעות - כל שקדם מהן וגבה, בין קרקע בין
 מטלטלין - זכה.
 ד. באו בלן ביחד לגבות, וכן בצלי חובות שכל אחד מהן
 קודם לזמן חבירו שבאו לגבות מן המטלטלין, שהרי אין
 בהן דין קדימה, או שבאו לגבות מקרקע שקנה הלזה
 לאחר שלזה מן האחרון שבהן, ואין בנכסים כדי שיגבה
 כל אחד מהן את חובו - מחלקין ביניהן. כיצד חולקין?
 אם כשיתחלק הממון הנמצא על מנינם [לפי מספרם], יגיע
 לפחות שבהן כשעור חובו או פחות ממנו - חולקין לפי
 מנינם בשוה. ואם יגיע לפחות שבהן יותר על חובו -
 חולקין מכל הממון ביניהן כדי שיגיע לפחות שבהן
 כשעור חובו, וחוזרין הנשארים מבצלי חובות וחולקין
 היתר ביניהם כדרך הזאת. כיצד? הוי שלשה - חובו של
 זה מנה, ושל זה מאתים, ושל זה שבע מאות - אם היה
 כל הנמצא שם שלש מאות, נוטלין מאה מאה; וכן אם
 נמצא שם פחות משלש מאות, חולקין בשוה. נמצא שם
 יותר על שלש מאות - חולקין שלש מאות בשוה, ויסתלק
 בעל המאה; ושאר הממון חולקין אותו השנים על אותה
 הדרך. כיצד? נמצא שם חמש מאות או פחות - חולקין
 שלש מאות בשוה, ויסתלק האחד; וחוזרין וחולקין
 המאיתים או הפחות בשוה בין השנים, ויסתלק השני.
 נמצא שם שש מאות - חולקין שלש מאות בשוה,
 ויסתלק בעל המנה; וחוזרין וחולקין המאיתים בין השנים
 בשוה, ויסתלק בעל המאיתים; ונותנין המאה הנשארת
 לבצל השבע מאות, ונמצא בידו שלש מאות בלבד. ועל
 דרך זו חולקין, אפלו הם מאה, כשיבואו לגבות כאחת.
 ויש מן הגאונים שהורה שחולקין לפי ממונם.
 ה. ראובן ושמעון, לכל אחד משניהם שטר חוב על לוי
 - ראובן שטר בהמשה בניסן, ושמעון שטר בניסן סתם,
 והרי יש ללוי שדה שאינה כדי חוב של שניהם - מורידין
 לתוכה ראובן, שמא שטר של שמעון בסוף ניסן היה. וכן
 אין שמעון יכול לטרוף מאז ואילך, שהרי הלוקח אומר
 לו: 'שמא באחד בניסן הוא זמנו של שטרך, והרי שדה
 פת חורין ביד ראובן שתגבה אותה, ויבוא ראובן שהוא

בבינונית. הוי לו בינונית וזבורית בלבד - נזקין ובעל חוב
 בבינונית, וכתבת אשה בזבורית.
 ה. מכרן לשלשה בני אדם בבת אחת - בלן נכנסו תחת
 הבעלים, והנזקין טורפין מן העדית, ובעל חוב טורף מן
 הבינונית, וכתבת אשה טורפת מן הזבורית. מכרן לזה אחר
 זה, בלן טורפין מן האחרון; לא הספיק, טורפין השאר
 משלפניו; לא הספיק, טורפין השאר משלפני פניו - אפלו
 היה האחרון הוא שלקח הזבורית, שהרי הלוקח הקודם
 אומר לטורף: 'הנחתי לך מקום לגבות ממנו'.
 ו. מכרן לאחד זו אחר זו, הרי זה הלוקח נכנס תחת
 הבעלים. במה דברים אמורים? שלקח עדית באחרונה.
 אבל לקח זבורית באחרונה - בלן גובין מן הזבורית, שהרי
 אומר לטורף כשיבוא לגבות מן השדה שלקח תחלה: 'הרי
 הנחתי לך מקום לגבות ממנו'. ולמה אינו אומר לו הטורף
 כך, אם לקח עדית באחרונה, ותגבה האשה ובעל חוב מן
 העדית שלקח באחרונה? שזה תקנה היא ללוקח [לשובתו],
 והרי אומר להן: 'אי אפשי בתקנה זו, אלא כל אחד מהם
 יגבה מן הראוי לו'.
 ז. מכרן לאחד זו אחר זו, ומכר לו עדית באחרונה, וחזר
 הלוקח ומכר זבורית ובינונית, ושיר עדית לפניו - בלן גובין
 מן העדית, שהרי אין לו במה ידחה אותן. מכר עדית, והניח
 בינונית וזבורית - הנזקין טורפין מן העדית שביד לוקח
 השני, ובעל חוב וכתבת אשה גובין מבינונית וזבורית
 ששיר לפניו.
 ח. מי שלזה מאחד, ואחר כך מכר הלזה נכסיו לשנים,
 וכתב בעל חוב ללוקח שני: 'דין ודברים אין לי עמך', וקנו
 מידו [עשה קנין על כך] - אינו יכול לטרוף מלוקח ראשון;
 שהרי אומר לו: 'הנחתי לך מקום לגבות ממנו אצל בעל
 חובך, והן הנכסים שקנה לוקח שני אחרי, ואתה הפסדת
 על עצמך, שהרי סלקת עצמך מהן'. והוא הדין לאשה
 בכתבתה, אם כתבה לשני - אבדה כתבתה, ואינה יכולה
 לטרוף. אבל אם כתבה לראשון, טורפין מן השני. מכר הלזה
 שדה ללוקח, ומכר אחריה שדה שניה (ומכרה לוקח
 ראשון) ללוקח שני, וכתב המלוה ללוקח שני: 'דין ודברים
 אין לי עמך', וקנו מידו - הרי בעל חוב טורף מלוקח ראשון
 שדה ראשונה; ולוקח ראשון טורף מלוקח שני שדה שניה,
 שהרי קנה אחריו; ולוקח שני טורף אותה מבעל החוב,
 שהרי כתב לו; ולוקח ראשון חזר וטורף משני; וחוזרין
 חלילה, עד שיעשו פשרה ביניהן. וכן האשה בכתבתה.
 והוא שהיה החוב כנגד שתי השדות.
 הלכות מלוה ולוה פרק כ
 א. מי שיש עליו חובות הרבה - כל שקדם חובו, גובה
 תחלה, בין מן הלזה עצמו, בין מן הלקוחות. ואם קדם
 האחרון וגבה - מוציאים מידו; שכל שקדם חובו, זכה.
 במה דברים אמורים? בקרקעות שהיו לו בעת שלזה. אבל
 הקרקעות שקנה אחר שלזה מבצלי חובות הרבה - אף על
 פי שכתב לכל אחד מהן: 'מה שאני עתיד לקנות משעבד

לקרוע, כענבים שהגיעו להבצר - הרי בעל חוב גובה
מזון, כמו שגובה מן השבח.

ג. מתנה ששבתה מחמת הוצאה (השקעה), אין בעל חוב
גובה משבתה כלום; אלא רואין כמה היתה שנה בשעת
מתנה, וגובה. ואם שבתה מאליה, בעל חוב גובה את כלה.
ואם קבל הנותן אתריות המתנה - הרי בעל חוב גובה
ממנה את השבח, כדרך שגובה מן הלוקח. ולמה יטורף
בעל חוב חצי השבח מן הלוקח, ולא יטורף ממקבל המתנה
כלום? מפני שהמזכר כותב ללוקח בשטר מכירה: 'שאני
מחייב לך בקרן, ובעמל שתעמל, ובשבח שתשביח, ועלי
אתריות הכל', ורצה הלוקח לקבל דבר זה, שהרי הלוקח
יורד על תנאי זה, שאם ילקח ממנו השבח, יחזור על
המזכר; ואפילו לא כתב (התנאי), כבר נודע (הוזהר) שזה
דין המזכר עם הלוקח. אבל המתנה, שאין שם תנאי זה,
אינו גובה משבח שהשביחה בהוצאתו כלום.

ד. וכן יתומים שהשביחו הנכסים, אין בעל חוב גובה מן
השבח כלום. אבל אם שביחו נכסים מאליהם, גובה את
השבח כלו.

ה. בעל חוב שטרף בחובו מיד הלוקח מה שראוי לו מן
הקרן וחצי השבח - רואין הנשאר מן הקרע: אם יש בו
תעלה (תועלת) ללוקח - כגון שנשאר לו בשדה בית תשעת
קבין, ובגנה בית חצי קב - ישתתפו (יזדונו) בה שניה;
ואם לא נשאר לו דבר שאלו יחלק יתיה שם בלו עליו -
נותן לו בעל חוב את דמיו (דמי חלקו).

ו. היתה השדה היפותיטקי (שיעבד אותה לחובו), בעל חוב
נוטל את כלה. ורואין חצי השבח הנשאר ללוקח: אם היה
חצי השבח יתר על ההוצאה כלה - נוטל ההוצאה מבעל
חוב, שהרי אומר לו בעל חוב: 'שדי היא שהשביחה';
והנשאר לו מן השבח (דמי מה שהשביח), נוטל אותו מן
המזכר. וכן אם היה חצי השבח פחות מן ההוצאה - אין
לו מבעל חוב אלא דמי חצי השבח, וחוזר וגובה מן
המזכר חצי השבח שנטרף בלכד.

ז. בעל חוב שבא לטורף מן היתומים - יתומים אומרים: 'אנו
השבחנו', ובעל חוב אומר: 'שפא אביכם השביח' - על
היתומים להביא ראיה. הביאו ראיה שהם השביחו - שמין
להם את השבח ואת ההוצאה, ונוטלין הפחות שבשניהם,
ומעלה אותם בדימים (משלם). כמה דברים אמורים?
בשעשה שדה זו היפותיטקי. אבל אם לא עשה היפותיטקי -
אם רצו היתומים לסלק בעל חוב בדימים, מסלקין; ואם רצו,
נוטלין מן הקרע (עצמה) שעור שבח שלהן.

יום חמישי ג' ניסן ה'תש"ע

הלכות מלוה ולוה פרק כב

א. סדר גבית החוב כך הוא: כשיביא המלוה שטרו לבית
דין, ויתקיים (יאוסר בבי"ד) - אומרין ללוה: 'שלם'. ואין
יורדין לנכסיו תחלה, עד שיתבענו; ואם טעה הדין והוריד
המלוה לנכסיו לזה קדם שיתבענו, מסלקין אותו. אמר

אחר זמנה, והוא שיש לו לטורף ממני. לפיכך, אם כתבו
הרשאה (יפוי כח) זה לזה, טורפין מאיר ואילך מכל צד
[מכל שטר]. והוא הדין בראובן ושמעון שמכר להן לוי
שדה אחת בשני שטרות, שטרו של זה בתמשה בניסן,
ושטרו של זה בניסן סתם.

הלכות מלוה ולוה פרק כא

א. בעל חוב גובה את השבח שהשביח הלוקח - בין
שהשביח מחמת הוצאה (השקעה), בין ששביחו נכסים
מאליהם; אלא שאם השביחו מאליהן, טורף כל השבח;
ואם השביחו מחמת הוצאה, גובה חצי השבח. כיצד?
ראובן שהיה לו חוב על שמעון מאתים, ומכר שמעון ללוי
שדה במנה, והוציא עליה לוי הוצאות, והשביחה והרי היא
שנה מאתים - כשיבוא ראובן לטורף את לוי, טורף ממנה
במאה וחמשים: מאה של דמי המקח, וחמשים של חצי
השבח. ואם השביחה מחמת עצמה, כגון שהוקרה בדימים
או עלו בה אילנות - גובה את כלה. הורו גאונים גדולים
וחכמים ואמרו: לא יהיה הלוקח רע כח מיוחד לשדה חברו
שלא ברשות, ששמין לו (כמה הוציא וכמה השביח), וידו על
התפתונה (מקבל הפחות שבהם). לפיכך, אם השביח הלוקח
במאה והוציא חמשים - נוטל כל ההוצאה, וחצי השבח
היתר על ההוצאה, והחצי עם הקרן הוא שטורף בעל חוב;
ודברים של טעם הם, וכך ראוי לדון. וחוזר הלוקח וגובה
הקרן מנכסי שמעון, אף מן המשעבדין שמכר או נתן
מאחר זמן שמכר בו ללוי. אבל השבח שטרף ממנו בעל
חוב, בין חציו בין בלו - אין לוי גובהו אלא מנכסים בני
חורין של שמעון; שתקנת עולם היא, שלא יגבה השבח
ולא הפרות שאכל הגזלן ולא מזון האשה והבנות מנכסים
משעבדין, שאלו דברים שאין להן קצפה. ומקלי כהנה,
שלא תטרף אשה מן השבח כהנה. ולמה יטורף בעל חוב
חצי השבח בלבד, הבא מחמת הוצאה? לפי שהשבח בא
לאחר שלוה מראובן ולאחר שמכר ללוי, ונמצא ראובן ולוי
כשני בעלי חובות לשמעון; והשבח כנכסים שבאו לו אחר
שלוה משניהם, שהן חולקין באחד, כמו שבארנו. לפיכך,
ראובן שלוה משמעון מנה, וכתב לו: 'שאני עתיד לקנות
משעבד לך, וחזר ולוה מלוי מאתים, וכתב לו: 'שאני
עתיד לקנות משעבד לך, וקנה אחר כך שדה, ומכרה
ליהודה במאה וחמשים, והשביחה; היתה בהוצאתו, והרי
היא שנה שלש מאות - טורף שמעון ולוי הקרן, וחולקין
אותו בשוה; ונמצא ביד זה תמשה ושבעים, וביד זה
תמשה ושבעים. וחוזר שמעון ולוי ויהודה שלשטן,
וחולקין מאה וחמשים של שבח על הדרך שפרשנו; נמצא
שמעון טורף מנה שלו משדה זו, ולוי טורף מאה ושלושים
ושבעה ומחצה, ויהודה נוטל מן השבח שנים וששים
ומחצה. וכזה הן חולקין, אפילו הן מאה.

ב. כל הפרות שאכל הלוקח, אינן נטרפין (נגבים) ממנו.
אבל הפרות המחברין לקרע - אף על פי שאינן צריכין

עד שיפסקו המוסיפין. ומורידין אותו בחובו לחלק ששמו
 אותו; וקורעין שטר חוב, אם היה שם שטר. ואם לא היה
 לו נכסים בגי חורין, כותבין האדרכתא כף: 'איש פלוני
 נתחייב לפלוני כף בשטר חוב שיש בידו, ולא נתן לו חובו,
 ולא מצאנו לו נכסים בגי חורין, וכבר קרענוהו לשטר שהיה
 לו עליו, ונתנו רשות לפלוני לדרש ולחקר, ולהיות ידו
 נטויה על כל נכסים שימצאו לו, וכל קרקעות שמכר מזמן
 פלוני והלאה, יש לו להפטר ולגבות חובו מן הכל'.

ז. ואחר שכותבין אדרכתא זו, הולך המלוה ומחפש: אם
 מצא לו נכסים בגי חורין, שמין לו מהן. מצא לו נכסים
 משעבדין מאחר זמן שטרו, טורף מהן. וקורעין שטר
 האדרכתא, וכותבין לו שטר הטרפא [זכות גביה].

ח. כיצד כותבין? 'איש פלוני בן פלוני זכה בדין לטרף
 בחוב שפלוני חייב לו שהוא כף וכף, משדה פלונית שלקחה
 פלוני בכף וכף מזמן פלוני; וכבר קרענו האדרכתא שהיתה
 בידו, והרשינוהו לטרף מזה בכף וכף'.

ט. ואחר שכותבין הטרפא לטורף, מורידין שלשה בקיאים
 לאותה השדה, ושמין לו ממנה כשעור חובו כפי מה שראוי
 לו מן הקרן, וחצי השבח, כמו שבאנו. ומכריזין עליה
 שלשים יום, בדרך שמכריזין על נכסי תומים. י. ואחר
 כף משביעין את הלוה שאין לו כלום, בתקנת גאונים, אם
 היה הלוה עמנו במדינה. ומשביעין את הטורף בנקיטת
 חפץ, שלא נפרע חוב זה, ולא מחלו, ולא מכרו לאחר.
 ואחר כף מורידין אותו לנכסי הלוקח, בשומא שלו. וכותבין
 לו [שטר] הורדה [לקרקע].

יא. כיצד כותבין? 'אחר ששמנו לפלוני בשומא שהיתה
 בידו, והכרנו שלשים יום כראוי, והשבנו את זה הטורף,
 ואת בעל חובו - הורדנוהו לשדה פלונית להיות משתמש
 בה, בדרך שמשתמש כל אדם בקנינו'.

יב. ומאימתי אוכל הטורף פרות שדה זו? משפסקו ימי
 ההכרזה.

יג. כל אדרכתא שאין כתוב בה 'קרענוהו לשטר ההלאה',
 אינה אדרכתא; וכל טרפא שאין כתוב בה 'קרענוהו
 לאדרכתא', אינה טרפא; וכל שומא שאין כתוב בה
 'קרענוהו לטרפא', אינה שומא.

יד. שלשה שירדו לשום - אחד אומר במנה ושנים אומרים
 במאתים, או אחד אומר במאתים ושנים אומרים במנה -
 בטל יחיד במעוטו. אחד אומר במנה ואחד אומר בשמונים
 ואחד אומר במאה ועשרים, נדון במאה; אחד אומר במאה
 ואחד אומר בתשעים ואחד אומר מאה ושלושים, נדון במאה
 ועשרה. ועל דרך זו שמין ביניהן לעולם.

טו. בית דין ששמו לטורף בנכסי לוקח, וטעו בכל שהוא
 - מכרין בטל; שהרי הן כשלים לטורף וללוקח, ויש להן
 רשות לתקן אצל לא לענות [לקלקל], כשלים. וכל המורים,
 כזה הורו.

טז. בית דין ששמו לבעל חוב, בין בנכסי לזה בין
 במשעבדין שבנד הלוקח, ולאחר זמן השיגה ידו של לזה,

הלזה: 'הריני משלם, קבעו לי זמן כדי שאלנה מאחר או
 אמשכן [קרקע] או אמכר ואביא המעות' - קובעין לו זמן
 שלשים יום; ואין מחיבין אותו לתן משכון, שאלו היו שם
 משלטלין, מיד היה בית דין גובין מהן. ואם רצה המלוה
 להחרים [חרם סתמי] על מי שיש לו מעות או משלטלין,
 ומפליג אותו בדברים - הרי זה מחרים. ואין מחיבין את
 הלוה להביא ערב עד שיתן. שלמו השלשים יום, ולא הביא
 - בית דין כותבין אדרכתא [יפוי כח] על נכסיו. וכן אם אמר
 בתחלה כשתבעו, 'איני משלם' - כותבין אדרכתא על נכסיו
 מיד, ואין קובעין לו זמן. וכן אם אין שם שטר אלא מלוה
 על פה, או שהודה - כותבין אדרכתא על נכסים בגי חורין
 [שלא נמכרו] שיש לו.

ב. טען ואמר: 'שטר זה שנתקם בפניכם מזנף הוא, ואני
 אביא ראיה ואבטלנו, ועדי במקום פלוני, והם פלוני ופלוני'
 - אם נראה לדין שיש ממש בדבריו - קובעין לו זמן
 להביא עדיו. ואם נראה להן שאינו בא אלא בעלילות
 דברים ובטענות של דפי - אומרין לו: 'שלם, ואחר כף אם
 יש לך ראיה, יחזיר'; ואם היה המלוה אלם, ושמא אינו
 יכול להחזיר מידו - מניחין על ידי שליש.

ג. קבעו לו זמן להביא ראיה ויבטל השטר [כטענתו],
 והגיע הזמן ולא בא - ממתינין לו שני וחמישי ושני; לא
 בא - כותבין עליו פיתחא [נידוי], ומשמתין [מנדין] אותו,
 וממתינין לו והוא בנדיף תשעים יום. שלשים ראשונים,
 שמא הוא טורח ללוות מעות; אמצעים, שמא הוא טורח
 למכר; אחרונים, שמא הלוקח ממנו טורח להביא מעות.
 שלמו התשעים יום, ולא בא - בית דין כותבין אדרכתא על
 נכסיו, ומתירין לו נדיו.

ד. אין כותבין אדרכתא על נכסיו, עד ששולחין ומודיעין
 לו; והוא שיהיה קרוב לבית דין מהלך שני ימים או פחות;
 יתר על זה, אין צריכין להודיעו. במה דברים אמורים?
 בשהיה כל התשעים יום נשמט ואומר: 'עשה אבוא ואביא
 ראיה ואבטל השטר'. אבל אם אמר: 'איני בא לבית דין' -
 מיד כותבין אדרכתא על נכסיו, בין על הקרקעות בין על
 המשלטלין. וכן אם היה השטר על הפקדון - אין ממתינין
 לו תשעים יום, אלא כותבין אדרכתא על נכסיו מיד.

ה. זה שאמרנו שאם לא בא בסוף התשעים, כותבין
 אדרכתא על נכסיו - על הקרקעות. אבל המשלטלין - אפלו
 אחר תשעים יום, כל זמן שהוא אומר 'עשה אביא ראיה
 ואבטל השטר' - אין מורידין המלוה למשלטלין; שמא
 יאכל אותם, ויביא זה ראיה ויבטל השטר, ולא ימצא מה
 יטל; ואפלו היה למלוה קרקע, שמא תכסיף [תכחש] או
 תשתדף [ברוח עז].

ו. כיצד כותבין האדרכתא? אם לנכסים בגי חורין
 הורידהו, אומרים: 'איש פלוני נתחייב לפלוני בדין כף וכף,
 ולא נתן לו מעצמו, וכתבנו לו אדרכתא זו על שדה פלונית
 שלו'. ואחר כף שמין לו שלשה [בקיאים] מאותה השדה
 כנגד חובו, ומכריזין עליה [למכירה] כפי מה [זמן] שיראו,

ולקחתיה פעם שניה ממך; ונמצא טורף שלא פדין. ולמה
לא נחש בן לשטר חוב המאחר, שמא יפרענו קדם שיגיע
זמנו ויכתב שובר [שטר פרעון], ויחזור ויוציא השטר
המאחר, ויטרף בו שלא פדין? לפי שכל הפותב שטר
מאחר, תפנתו שיכתב השובר סתם [ללא זמן], שכל זמן
שיצא השטר, ישבר אותו זה השובר. ואם לא עשה כן,
וכתב השובר בזמן הפרעון - הוא הפסיד על נפשו.

ח. מי שמכר שדה באנס ומסר [לעדים] מודעא [שהוא
אנוס], או שקדם ומכר או נתן [מתנה] לאחר קדם שימכר
לאנס - הרי המעות של אנס אצל המוכר כמלוה על פה,
ואינו טורף בשטר מכר שבגדו כלום; מפני שאין דין שטר
זה שיכתב, ולא נכתב אלא מפני האנס. וכן כל כיוצא בזה.
ט. אפשר לטורף שיטרף בלא שטר, אלא בעדות על פה.
פיצד? כגון שיש לו עדים שזאת הארץ גזולה מאביו - הרי
יש לו להוציאה בעדים אלו, ואין כאן שטר. וכן אם העידו
לו שנגמר הדין לאביו לטרף מנכסי פלוני בכך וכך מזמן
פלוני, ומת אביו ועדין לא טרף - הרי הבן טורף בעדות זו.
י. לפיכך, אין פותבין שני שטרי מכר על שדה אחת - שמא
יעשה הלוקח קנוניא [מזימה] עם בעל חוב, ויטרף שלא
פדין. פיצד? יבוא זה ויטרף שדה זו בעדות שהעידו לו
מחמת אביו, ויחזור הלוקח ויטרף בשטר המכר שבגדו מן
הלוקחות שלקחו אחריי, ויקרע שטר המכר שבגדו; ויחזור
בקנוניא ויעמד בשדה שנטרפה ממנו, ויבוא הוא שטרפה
בעצמו ויטרף אותה פעם שניה בעדות עדי, ויוציא הלה
שטר המכר השני, ויטרף בו לקוחות אחרים שלא פדין. אם
כן מי שאבד לו שטר המכר, ועדין קימין - פיצד יעשה?
יכתבו לו שטר שני, ויאמרו בו: 'שטר זה אין גובין בו לא
מנכסים משעבדים ולא מנכסים בני חורין, ולא כתבוהו
אלא להעמיד שדה זו ביד פלוני הלוקח, כדי שלא יוציאה
מידו המוכר ולא יורשיו'.

יא. בשטרי החובות אינו בן: אף על פי שעדין קימין, וקנו
מידו, ותרז בשעתו ואמר: 'שטר שכתבתם לי עתה אבד או
נשרף' - אין פותבין לו שטר שני, שמא פרעו או מחלו;
ואפלו היה החוב לזמן [נקוב זמן פרעון], ואינו גובה בעדים
אלו כלום, אלא אם אמר הלה 'לא היו דברים מעולם',
שזה יחזק כפפן בעדותם, כמו שיתבאר.

יב. מי שפלה שטר חובו, והרי הוא הולך להמחק - מעמיד
עליו עדים [שיקראוהו], וקא לפני בית דין, והן עושין לו
קיום [אישור]. אבל עדי השטר עצמן - אין פותבין לו שטר
אחר, אף על פי שנמחק בפניהם; אבל באין לבית דין,
ובית דין עושין לו קיום.

יג. פיצד מקימין שטר זה? פותבין שטר אחר, ואומרים:
'אנו בית דין פלוני ופלוני ופלוני, הוציא פלוני בן פלוני
שטר מחוק לפנינו, וזמנו ביום פלוני, ופלוני ופלוני עדי'.

והם פתבו: 'הזקקנו לעדותם של עדים, ונמצאת מכוונת'
[אמיתית] - גובה בשטר זה שכתבו לו, ואינו צריך קיום
אחר; ואם לא כתבו בן - צריך להביא ראיה על העדים
הראשונים, עד שתתקיים עדותן.

או של נטרף, או יורשיהם, והביאו לבצל חוב את מעותיו
- מסלקין אותו מאותה הקרקע; שהשומא חוזרת לבצלים
לעולם, משום שגאמר: "ועשית הישר והטוב".

יד. קרקע ששמו אותה לבצל חוב, ואחר כך שמוה בית דין
לבצל חוב של זה המלוה - הרי זו חוזרת לבצלים [אם
ישלם]; לא יהיה כחו גדול מזה בעל חוב הראשון. מכרה
בעל חוב או נתנה במתנה, או ששמה לבצל חובו מדעתו,
או שמת והורישו - אינה חוזרת. שמו קרקע לאשה ונשאת,
או ששמו ממנה ונשאת - בעל בנכסי אשתו כלוקח הוא,
ולא מחזיר [ללוה] ולא מחזירין לו [אם גבו מהאשה].

הלכות מלוה ולוה פרק כג

א. שטרי חוב המקדמין [תאריכם מוקדם מההלואה] -
פסולין, שהרי טורף בהן לקוחות שלא פדין; ולפיכך, קנסו
אותו חכמים, ולא יגבה בשטר מקדם אלא מבני חורין -
גזרה, שמא יטרף בו מזמן ראשון שהקדימו.

ב. שטרי חוב המקדמין [תאריכם מאוחר מההלואה] -
כשרין, שהרי הורע כחו של בעל השטר, שאינו טורף אלא
מזמן השטר; ואף על פי שלא כתבו בו שהוא מאחר, הרי
זה כשר.

ג. שטר שכתבוהו ביום ונתתם בלילה הסמוך לו [אחריו]
- פסול, מפני שהוא מקדם; ואם היו עסוקים בענין
[ההלואה] עד שגכנס הלילה, וחתמוהו - אף על פי שקנו
ממנו בלילה, כשר.

ד. שטר שזמנו כתוב בשבת, או בעשרה בתשרי [יום
הכיפורים] - שטר מאחר הוא, וכשר. ואין חוששין שמא
מקדם הוא, ובאחד בשבת או באחד עשר בתשרי נכתב,
אלא מעמידין את השטר על חזקתו [כשרותו]; שהדבר ידוע
הוא, שאין פותבין בשבת, ולפיכך אחרוהו.

ה. פותבין שטר ללוה, אף על פי שאין המלוה עמו; ואין
פותבין למלוה, עד שיהיה הלוה עמו. במה דברים
אמורים? בשטר שיש [כתוב] בו קנין; שהרי משעה שקנו
מידו, נשתעבדו נכסיו. אבל שטר שאין בו קנין - אין
פותבין אפלו ללוה, עד שיהיה המלוה עמו, ויתן השטר
ביד המלוה בפנינו; שמא יכתב עתה ללוה ממנו בניסן,
ולא ילוה ממנו עד תשרי, ונמצא המלוה טורף בשטר זה
מניסן שלא פדין, שהרי לא הגיע לידו עד תשרי.

ו. עדים שקנו [עשו קנין] מיד הלוה או המוכר וכיוצא בהן,
ונתאחרה פתיבת השטר זמן מרבה - אם ידעו יום שקנו
ממנו בו - פותבין בשטר זמן הקנין, ואף על פי שאינו זמן
חתימתו, ואין צריכין לומר: 'ונתאחרה פתיבת ידיו עד יום
פלוני'. ואם לא ידעו יום שקנו בו - פותבין זמנו של שטר
משעת הפתיבה. וכן מי שנמסרה להן העדות במדינה,
וכתבו השטר במדינה אחרת - אין מזכירין בשטר שם מקום
שנמסרה בו העדות, אלא מקום שכתבו בו חתימת ידן.

ז. שטרי מקח וממכר שלא נכתבו בזמן - אפלו המקדמין,
פסולין; שהרי אפשר לטרף בהן שלא פדין. פיצד? כגון
שחזר המוכר וקנה השדה מיד הלוקח קדם שיגיע זמן
השטר המאחר, ויוציא הלה השטר המאחר, ויאמר: 'חזרתי

ל' שְׁמָא שֵׁם אַחַר יֵשׁ לוֹ, וְהוּא שְׁנֵהוּ כְּדִי לְרִמּוֹת וְלַעֲשׂוֹת
 קְנוּנָא; שְׂאֵם אִתָּהּ אוֹמֵר בֶּן, אֵין לְדָבָר סוּף. לְפִיכָף, מִי
 שְׁלֹא הִחֲזֹק שְׁמוֹ בְּעִיר שְׁלִשִּׁים יוֹם, וּבָא וְאָמַר: 'כְּתוּב עָלַי
 שְׁטָר שְׂאֵנִי חֵיב לְפָלוּנִי אוֹ לָזֶה כֶּף וְכֶף דִּינָרִין' - אֵין כּוֹתְבִין
 לוֹ, עַד שֶׁיִּכְבֵּי רֶאֱיָה שְׁנֵה שְׁמוֹ, אוֹ יִחֲזֹק.

ה'. כָּל שְׁטָר שֶׁיִּצָּא לְפָנֵינוּ וְיִטְעַן הַלֹּהֶּ וְיֹאמַר: 'אֲנִי אֵינִי
 חֵיב כְּלוּם, שְׁמָא אֶחָד רִמָּאֵי הֵעֵלָה שְׁמוֹ בְּשָׁמִי וְהוֹדָה לָזֶה',
 אוֹ שְׂאָמַר: 'לֹא לָזֶה אֲנִי חֵיב אֲלֵא לְאַחֵר, וְזֶה רִמָּאֵי הוּא
 וְהֵעֵלָה שְׁמוֹ בְּשֵׁם בַּעַל חוֹבִי' - מֵאַחֵר שְׁלֹא הִחֲזֹק שֵׁם שְׁנִים
 שְׁשִׁמּוּתֵיהֶן שׁוֹיִן, אֵין חוֹשְׁשִׁין לְדַבְּרֵיהֶן; שְׁחֲזָקָה הִיא, שְׂאֵין
 הַעֲדִים חוֹתְמִין עַל הַשְּׁטָר, אֲלֵא אִם בֶּן הֵן מְפִירִין אֵלֹו
 הַנּוֹזְכִים בּוֹ. וְכֵן תִּזְקָה, שְׂאֵין הַעֲדִים חוֹתְמִין עַל הַשְּׁטָר,
 אֲלֵא אִם נֹדַע לָהֶם בְּנוֹדָא שְׂאֵלֹו שְׁהַעֲדִי עַל עֲצָמָן גְּדוּלִים
 וּבְנֵי דַעַת. וְאֵין הַעֲדִים חוֹתְמִין עַל הַשְּׁטָר, אֲלֵא אִם בֶּן
 יוֹדְעִין לְקִרּוֹת וְלַחֲתֹם.

ו'. עֲדִים שְׂאֵינֶן יוֹדְעִין לַחֲתֹם, וְקָרְעוּ [סִירִטוּטוּ] לָהֶם נִיָּר
 וְחֲתָמוּ עַל הָרָשָׁם [הַסִּירִטוּטוּ] - מִכֵּין אוֹתָם מִפֶּת מְרָדוּת,
 וְהַשְּׁטָר פְּסוּל.

ז'. רֹאשׁ בֵּית דִּין שֶׁהֵיָה יוֹדַע עֲנֵן הַשְּׁטָר, וְקָרָא הַשְּׁטָר לְפָנָיו
 הַסּוֹפֵר שְׁלוֹ - הוֹאִיל וְהוּא מֵאֲמִין אוֹתוֹ, וְאֵימָתוֹ עָלִי - הָרִי
 זֶה חוֹתֵם עַל הַשְּׁטָר, אִף עַל פִּי שְׁלֹא קָרָאֵהוּ הוּא בְּעַצְמוֹ.
 וְאֵין שְׂאָר הָעָם רִשְׁאִין לַעֲשׂוֹת כֵּן, עַד שֶׁיִּקְרָא הַעֵד הַשְּׁטָר
 מִלָּה מְלָה.

ח'. שְׁנִים שֶׁהִי בְּעִיר, שֵׁם כָּל אֶחָד מֵהֶם 'יוֹסֵף בֶּן שְׁמַעוֹן'
 - אֵינֶן יְכוּלִין לְהוֹצִיא שְׁטָר חוֹב זֶה עַל זֶה, וְלֹא אַחֵר יְכוּל
 לְהוֹצִיא עֲלֵיהֶן שְׁטָר חוֹב, אֲלֵא אִם בֶּן בָּאוּ עֲדֵי הַשְּׁטָר
 בְּעַצְמָן, וְאָמְרוּ: 'זֶה הוּא שֶׁהַעֲדָנוּ עָלָיו, וְזֶה הוּא שֶׁהַעֲדָנוּ
 לוֹ בְּהַלְוָאָה זֹו'. וְכֵן אֵין מְגַרְשִׁין נְשׁוּתֵיהֶן, אֲלֵא זֶה בְּפָנֵי
 זֶה. וְכֵן אִם נִמְצָא לְאַחֵד בֵּין שְׁטָרוֹתָיו שׁוֹבֵר שְׁשִׁטְרוֹ שֶׁל
 יוֹסֵף בֶּן שְׁמַעוֹן פְּרוּעַ, שְׁטָרוֹת שְׁנֵיהֶם שְׁעָלִי פְּרוּעִין. וְכִיצַד
 יַעֲשׂוּ אֵלֹו שְׁשִׁמּוּתֵיהֶן שׁוֹיִן, וְשִׁמּוֹת אֲבוֹתֵיהֶן שׁוֹיִן? יִשְׁלְשׁוּ
 [יוֹסִיפוּ הַסְבֵּא]. הִי שְׁמּוֹת אֲבוֹת אֲבוֹתֵיהֶן שׁוֹיִן, יִכְתְּבוּ
 סִימְנֵיהֶן. הִי דוּמִין זֶה לָזֶה בְּצוּרָתָן, יִכְתְּבוּ יַחוּסִין [כְּהוּן].
 לוֹי'. הִי שְׁנֵיהֶם כְּהֻנִּים אוֹ לוֹיִים, יִכְתְּבוּ [שׁוֹשְׁלַת] דִּירוֹת.

ט'. הוֹצִיא עָלָיו שְׁטָר שְׁכָתוּב בּוֹ: 'אֲנִי פְּלוּנִי בֶּן פְּלוּנִי לְוִיתִי
 מִמֶּךָ מְנָה' - אִף עַל פִּי שְׂאֵין בּוֹ שֵׁם הַמְּלִיָּה - כָּל מִי שֶׁיִּצָּא
 [נִמְצָא] שְׁטָר זֶה מִתַּחַת יָדוֹ, גּוֹבָה בּוֹ; וְאֵינוּ יְכוּל לְדַחֲתוֹ
 וְלֹאמַר, 'שֶׁל אַחֵר הוּא, וְנִפְל'. וְכֵן שְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שְׁמַעוֹן הִדְרִין
 בְּעִיר אַחַת, שֶׁהוֹצִיא אֶחָד מֵהֶן שְׁטָר חוֹב עַל אֶחָד מִבְּנֵי
 הָעִיר - אֵינוּ יְכוּל לְדַחֲתוֹ וְלֹאמַר לוֹ, 'לְפָלוּנִי שְׁשִׁמּוֹ כְּשִׁמְךָ
 אֲנִי חֵיב, וּמִמֶּנּוּ נָפַל הַשְּׁטָר'; אֲלֵא הָרִי זֶה שֶׁיִּצָּא מִתַּחַת יָדוֹ
 גּוֹבָהוּ, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְנִפְלָה.

י'. שְׁנִים שֶׁהוֹצִיא כָּל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶן שְׁטָר חוֹב עַל חֲבֵרוֹ -
 אֵין הַאֲחֵרוֹן יְכוּל לֹאמַר לְרֹאשׁוֹן, 'אֵלֹו הֵייתִי חֵיב לָךְ, הֵיאָף
 אִתָּהּ לָזֶה מִמֶּנִּי'; אֲלֵא זֶה גּוֹבָה חוֹבּוֹ, וְזֶה גּוֹבָה חוֹבּוֹ. הֵיָה
 זֶה בְּמֵאָה וְזֶה בְּמֵאָה, וְיֵשׁ לָזֶה עֲדִית וְלָזֶה עֲדִית, אוֹ לָזֶה
 בִּינּוּתִית וְלָזֶה בִּינּוּתִית, לָזֶה זְבוּרִית וְלָזֶה זְבוּרִית - אֵין נִזְקָקִין

י. שְׁטָר חוֹב שְׁנִתְקַרַּע, כְּשֶׁר; נִמְחַק אוֹ נִטְשָׁטֵשׁ - אִם
 רִשּׁוּמוֹ נָפַר, כְּשֶׁר. נִקְרַע קָרַע בֵּית דִּין, הָרִי זֶה פְּסוּל. אֵיזֶה
 הוּא קָרַע בֵּית דִּין? שְׁתֵּי וְעַרְב.

טו. מִי שֶׁפָּרַע מִקְצַת חוֹבּוֹ, אִם רָצָה - מִחֲלִיף, וְכוֹתְבִין לוֹ
 בֵּית דִּין שְׁטָר אַחֵר בְּשָׂאָר הַחוֹב מִזְמָן רֹאשׁוֹן; אֲבָל לֹא עֲדֵי
 הַשְּׁטָר. וְאִם רָצָה, יִכְתְּבֵי שׁוֹבֵר [שִׁטְר פְּרוּעוֹ].

טז. הֵבֵא לְפָרַע כָּל חוֹבּוֹ, וְאָמַר הַמְּלִיָּה: 'אֲבָד לִי הַשְּׁטָר'
 - הָרִי זֶה יִכְתְּבֵי לוֹ שׁוֹבֵר, וְיִפְרַע כָּל חוֹבּוֹ; וְיֵשׁ לָזֶה
 לְהַחֲרִים סָתֵם [חֹרֵם סִתְמִין] עַל מִי שֶׁכּוֹבֵשׁ הַשְּׁטָר, וְטוֹעֵן
 שֶׁאֲבָד. וְאִם טָעַן הַלֹּהֶּ טַעֲנַת וְדָאִי וְאָמַר: 'הַשְּׁטָר אֲצִלּוֹ,
 וְעִתָּהּ הֵנִיחוּ בְּכִיסוֹ' - הוֹרִי רְבוּתִי שֶׁיִּשְׁבַּע הַמְּלִיָּה הַסֵּת
 שֶׁאֲבָד הַשְּׁטָר, וְאַחֵר כֶּף יִפְרַע חוֹבּוֹ וְיִכְתְּבֵי שׁוֹבֵר.

יז. מִי שֶׁהוֹצִיא שְׁטָר חוֹב בְּמֵנָה, וְאָמַר: 'עֲשׂוּ לִי מִמֶּנּוּ
 שְׁנִים בְּחֻמְשֵׁים חֻמְשֵׁים' - אֵין עוֹשִׂין לוֹ; שְׁזָכוֹת לָלֹהֶ
 לְהִיּוֹת הַכֹּל בְּשְׁטָר אֶחָד, שְׂאֵם יִפְרַעֲנוּ מִקְצַת, נִמְצָא שְׁטָרוֹ
 פָּגוּם [שִׁחְלָקוּ פְּרוּעוֹ]. וְכֵן אִם הוֹצִיא שְׁנֵי שְׁטָרוֹת בְּחֻמְשֵׁים
 חֻמְשֵׁים, וְאָמַר: 'עֲשׂוּ לִי אוֹתָם אֶחָד בְּמֵאָה' - אֵין עוֹשִׂין
 לוֹ, אֲלֵא עוֹשִׂין לוֹ קִיּוּם לְכָל אֶחָד וְאֶחָד; שְׁזָכוֹת הִיא לָלֹהֶ
 לְהִיּוֹתֵן שְׁנִים, שְׁלֹא יִכֶּף אוֹתוֹ בְּדִין בְּפַעַם אַחַת לְגִבּוֹת הַכֹּל.
 יח. הוֹצִיא שְׁטָר חוֹב בְּמֵאָה, וְאָמַר: 'קָרְעוּהוּ, וְכָתְבוּ לִי
 שְׁטָר אַחֵר בְּחֻמְשֵׁים' - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; שְׁמָא פְּרָעוּ הַכֹּל,
 וְכָתְבֵי לוֹ שׁוֹבֵר עַל שְׁטָר שֶׁל מְנָה, וְכִשְׁיִחֲזֹר וְיֹוצִיא קִיּוּם
 זֶה שֶׁל שְׁטָר חֻמְשֵׁים, וְיֹוצִיא הַלֹּהֶּ הַשׁוֹבֵר, יֹאמַר לוֹ: 'זֶה
 שְׁטָר אַחֵר הוּא'.

הַלְכוֹת מְלִיָּה וְלוֹה פָּרָק כֹּד

א. כְּכָר בְּאַרְנוֹ, שֶׁשְּׁטָר חוֹב יֵשֵׁשׁ בּוֹ קֶנֶן - כּוֹתְבִין אוֹתוֹ
 לָלוֹה, אִף עַל פִּי שְׂאֵין הַמְּלִיָּה עִמּוֹ; וְכֵן כּוֹתְבִין שְׁטָר
 לְמוֹכֵר, אִף עַל פִּי שְׂאֵין הַלּוֹקֵחַ עִמּוֹ. וְכֵן כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר
 לְמַלְוָה, אִף עַל פִּי שְׂאֵין הַלֹּהֶּ עִמּוֹ, וְשׁוֹבֵר לְאִשָּׁה, אִף עַל
 פִּי שְׂאֵין בְּעֵלָה עִמָּה, וְגַט לְאִישׁ, אִף עַל פִּי שְׂאֵין אִשְׁתּוֹ
 עִמּוֹ. אֲבָל אֵין כּוֹתְבִין שְׁטָרֵי אֲרוּסִין וְנִשְׁוּאִין, וְשְׁטָרֵי
 אֲרִיסוֹת וְקַבְלָנוֹת, וְשְׁטָר בְּרִירַת הַדִּינָרִין [זֶה בּוֹרֵר לוֹ אֶחָד
 חֲבֵלִיא] אוֹ שְׁטָר טַעֲנוֹת בְּעֵלֵי דִינָרִין, וְכָל מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין,
 אֲלֵא מַדַּעַת שְׁנֵיהֶן. וְכָל הַשְּׁטָרוֹת הָאֵלֹו, צְרִיכִין לְהַזְהִיר
 בְּתַקְנֵיהֶן כְּשָׂאָר הַשְּׁטָרוֹת.

ב. וּמִי נוֹתֵן שְׁכָר הַסּוֹפֵר? בְּשְׁטָרֵי הַלְוָאָה, הַלֹּהֶּ נוֹתֵן שְׁכָר;
 וּבְשְׁטָרֵי מִקָּח וּמִמְכָּר, הַלּוֹקֵחַ נוֹתֵן שְׁכָר. וְהָאִשָּׁה נוֹתֶנֶת
 שְׁכָר הַגֵּט, וְהַחֲתָן נוֹתֵן שְׁכָר שְׁטָר הָאֲרוּסִין אוֹ הַנִּשְׁוּאִין.
 וְהַמִּקְבֵּל וְכֵן הָאֲרִיס אוֹ הַשׁוֹבֵר נוֹתֵן שְׁכָר הַשְּׁטָר. אֲבָל שְׁטָר
 בְּרִירַת הַדִּינָרִין, אוֹ טַעֲנוֹת בְּעֵלֵי דִינָרִין - שְׁנֵיהֶם נוֹתְנִין שְׁכָר.
 ג. אֶחָד הַשְּׁטָרוֹת הַנִּכְתְּבִין לְאַחֵד שְׁלֹא בְּפָנֵי חֲבֵרוֹ, וְאֶחָד
 הַשְּׁטָרוֹת שְׂאֵין כּוֹתְבִין אוֹתָן אֲלֵא מַדַּעַת שְׁנֵיהֶם וְשְׁנֵיהֶם
 עוֹמְדִין, כְּגוֹן שְׁטָר שְׁכָרִית לְמַלְוָה אוֹ לְלוֹקֵחַ - בְּלֵן צְרִיכִין
 הַעֲדִים שֶׁהִיּוּ מְפִירִין הַשְּׁמּוֹת שֶׁבְּשְׁטָר, שְׁנֵה הוּא פְּלוּנִי בֶּן
 פְּלוּנִי, וְזֶה הוּא פְּלוּנִי בֶּן פְּלוּנִי; שְׁמָא יְבוֹאוּ שְׁנֵים וְיַעֲשׂוּ
 קְנוּנָא, וְיִשְׁנּוּ שְׁשִׁמּוּתֵיהֶן כְּשִׁמּוֹת אַחֲרֵים וְיֹודוּ זֶה לָזֶה.

ד. כָּל מִי שֶׁהִחֲזֹק שְׁמוֹ בְּעִיר שְׁלִשִּׁים יוֹם - אֵין חוֹשְׁשִׁין

וְאִינוּ תוֹבְעוּ תַּחֲלָה; וְלֹא נִפְרַע מִמֶּנּוּ בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ נִכְסִים
לָלוֹה, עַד שִׁיִּפְרֹשׁ וַיֹּאמֶר: 'מִמִּי שְׂאֲרָצָה אֶפְרַע'.
ו. עֶרֶב שֶׁל כְּתָבָה - אֵף עַל פִּי שֶׁקֵּנוּ מִדּוֹ, פְּטוֹר מִלְשָׁלִם;
שֶׁהָרִי מִצִּיּוֹה עָשָׂה, וְלֹא חֲסִרָה [נִחְסַר בְּשַׁעַת נִישׁוּאִין] מִמּוֹן.
*וְאִם הָיָה הָאֵב עֶרֶב לְכַתְּבַת בְּנוֹ, וְקִנּוּ מִדּוֹ - חֵיב. וְקִבְּלָן
שֶׁל כְּתָבָה, חֵיב.
ז. וְאוֹכֵן שֶׁמֶכֶר לְשִׁמְעוֹן שָׂדֶה, וְכֹא לֹוי וְקִבְּלָ אַחֲרֵיהֶּה
עָלָיו [כְּלָפִי שִׁמְעוֹן] - לֹא נִשְׁתַּעֲבֵד לֹוי, שֶׁזֶּה אֲסֻמְכָתָהּ הִיא
[לֹא גִמַּר בְּלִיבּוֹ הָאֲחֵרִיתוֹת]. וְאִם קִנּוּ מִדּוֹ שֶׁהוּא עֶרֶב לְשָׁלִם
דְּמִי מִכָּר זֶה בְּכָל עֵת שִׁתְּבַעְעֵנוּ שִׁמְעוֹן - הָרִי זֶה חֵיב. וְכֵּן
הוֹרֵי רַבּוּתִי.

ח. וְכֵן הָעֶרֶב אוֹ הַקִּבְּלָן שֶׁחִיבּוֹ עֲצָמָן עַל תַּנְאִי - אֵף עַל
פִּי שֶׁקֵּנוּ מִדּוֹ - לֹא נִשְׁתַּעֲבֵד, מִפְּנֵי שֶׁהִיא אֲסֻמְכָתָהּ [נִאֲמָר]
שֶׁלֹּא יִתְקַיֵּים הַתַּנְאִי]; כִּי־עַד? כְּגוֹן שֶׁאָמַר לוֹ: 'תֵּן לוֹ וְאִנִּי
אֶתֵּן, אִם יִהְיֶה כֶּף וְכָף, אוֹ אִם לֹא יִהְיֶה'; שֶׁכָּל הַתּוֹלָה
שֶׁעֲבִיד שְׂאִינוּ חֵיב בּוֹ כֹּאֵם יִהְיֶה וְאִם לֹא יִהְיֶה - לֹא גִמַּר,
וְלֹא הִקְנֶה קִנְיָן שָׁלִם; וְלִפְיָכֶף לֹא נִשְׁתַּעֲבֵד.
ט. שְׁנֵים שְׁלֹוֹ בִּשְׁטָר אֶחָד, אוֹ שֶׁלְּקַחּוּ מִקָּח אֶחָד, וְכֵן
הִשְׁתַּפִּין שְׁלֹוֹה אֶחָד מֵהֶן, אוֹ לָקַח לְשִׁתְּפוֹת - הָרִי הֵן
עֶרְכָאִין זֶה לָזֶה, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא פִּרְשׁ.

י. שְׁנֵים שֶׁעֲרְבוּ אֶחָד - כְּשִׁיבּוֹא הַמְּלִיָּה לְהִפְרַע מִן הָעֶרֶב,
יִפְרַע מֵאִיזָה מִקֵּן שִׁירָצָה; וְאִם לֹא הָיָה לְאֶחָד כְּדִי הַחוֹב,
חֹזֵר וְתוֹבֵעַ הַשְּׁנִי בְּשֶׁאֵר הַחוֹב.

יא. וְאֶחָד שֶׁעֲרֵב שְׁנֵים - כְּשִׁיפְרַע לְמַלְוָה - יוֹדִיעֵו
[הַמְּלוּוָה] חוֹב אִיזָה מִשְׁנֵיהֶם הוּא פּוֹרֵעַ, כְּדִי שִׁיַּחְזוֹר עָלָיו.
יב. הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: 'עֶרֶב זֶה לְפָלוֹנִי, וְאִנִּי עֶרֶב לָךְ' - הָרִי זֶה
כְּמִי שֶׁאָמַר לוֹ: 'הִלְוָה, וְאִנִּי עֶרֶב'; וְכִשֶּׁם שֶׁנִּשְׁתַּעֲבֵד הָעֶרֶב
לְמַלְוָה, כֶּף נִשְׁתַּעֲבֵד עֶרֶב שֶׁנִּי לְעֶרֶב רֵאשׁוֹן. וְדִין הָעֶרֶב עִם
הַמְּלוּוָה, כְּדִין עֶרֶב רֵאשׁוֹן עִם הַשְּׁנִי - דִּין אֶחָד הוּא.

יג. מִי שֶׁלֹּא פִּרְשׁ קָצֵב הַדָּבָר [סָכּוּם] שֶׁעֲרֵב, כְּגוֹן שֶׁאָמַר
לוֹ: 'כָּל מֶה שֶׁתֵּתֵן לוֹ, תֵּן לוֹ וְאִנִּי עֶרֶב', אוֹ 'מִכָּר לוֹ, וְאִנִּי
עֶרֶב', אוֹ 'הִלְוָה, וְאִנִּי עֶרֶב' - יֵשׁ מִן הַגְּאוּנִים שֶׁהוֹרָה,
שֶׁאֶפְלוּ מִכָּר לוֹ בְּעֶשְׂרֵת אֲלָפִים אוֹ הִלְוָהוּ מֵאָה אֲלָף,
נִשְׁתַּעֲבֵד הָעֶרֶב בְּכָל. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁאִין זֶה הָעֶרֶב חֵיב כְּלוּם;
שֶׁכִּינּוּ שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ הַדָּבָר שֶׁשֶׁעֲבֵד עֲצָמוֹ בּוֹ - לֹא סָמְכָה
דַּעְתּוֹ, וְלֹא שֶׁעֲבֵד עֲצָמוֹ; וְדָבָרִים שֶׁל טַעַם הֵן אֵלּוּ, לְמַכִּין.
יד. מִי שֶׁאָמַר לְחִבְרוֹ: 'הִלְוָה, וְאִנִּי עֶרֶב לְגוֹפוֹ שֶׁל לָזֶה
הַזֶּה; לֹא עֶרֶב לְעֲצָמוֹ שֶׁל מִמּוֹן, אֲלֵא כָּל זְמַן שֶׁתִּרְצָה
אַבִּיאָנוּ לָךְ', וְכֵן אָמַר לוֹ אַחֵר שֶׁהִלְוָהוּ וְתִבְעֵו: 'הִנִּיחֵהוּ,
וְכָל זְמַן שֶׁתִּתְּבַע אוֹתוֹ, אַבִּיאָנוּ לָךְ', וְקִנּוּ מִדּוֹ עַל זֶה -
אִם לֹא יָבִיא זֶה הַלְוָה, יֵשׁ מִן הַגְּאוּנִים שֶׁהוֹרָה שֶׁהוּא חֵיב
לְשָׁלִם. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה, שֶׁאֶפְלוּ הַתֵּנָה עָלָיו, וְאָמַר: 'אִם לֹא
אַבִּיאָנוּ, אוֹ שְׁמַת, אוֹ שִׁבְרָח, אֵיךְ חֵיב לְשָׁלִם' - הָרִי זֶה
אֲסֻמְכָתָהּ, וְלֹא נִשְׁתַּעֲבֵד; וְלָזֶה דַּעְתִּי נוֹטָה.

הַלְכוֹת מַלְוָה וְלוֹה פָּרָק כו

א. הַמְּלוּוָה אֶת חִבְרוֹ בִּשְׁטָר, וְאַחֵר שֶׁהִעִידוּ הָעֵדִים בִּשְׁטָר,
כֹּא עֶרֶב וְעֶרֶב אֶת הַלְוָה - אֵף עַל פִּי שֶׁקֵּנוּ מִדּוֹ, וְנִשְׁתַּעֲבֵד

לָהֶם, אֲלֵא כָּל אֶחָד עוֹמֵד בְּשָׁלוֹ. הִיָּה לָזֶה עֲדִית וּבִינּוּתִית
וְלָזֶה זְבוּרִית - זֶה גּוֹבָה מִן הַבִּינּוּתִית, וְזֶה גּוֹבָה מִן הַזְבוּרִית.
יא. הַמוֹצִיא שֶׁטָּר חוֹב עַל חִבְרוֹ, וְהִלָּה מוֹצִיא שֶׁטָּר שֶׁמֶכֶר
לוֹ אֶת הַשָּׂדֶה - אִם הָיָה בְּמָקוֹם שְׁנוֹתָן הַלּוֹקָח הַמְּעוֹת, וְאַחֵר
כֶּף כּוֹתֵב לוֹ הַמוֹכֵר אֶת הַשֶּׁטָּר - הָרִי שֶׁטָּר חוֹבּוֹ שֶׁל זֶה
בְּטָל, שֶׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: 'אֵלּוּ הָיִיתִי חֵיב לָךְ, הִיָּה לָךְ לְפָרַע
חוֹבְךָ' [בְּכֹסֶף שִׁנְתִּית]. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין, וְאַחֵר כֶּף
נוֹתֵנִין - הָרִי שֶׁטָּר הַחוֹב קָם, שֶׁהָרִי זֶה אוֹמֵר לוֹ: 'מִכְרָתִי
לָךְ אֶת הַשָּׂדֶה, כְּדִי שִׁיָּהִי לָךְ נִכְסִים יְדִיעִים, שֶׁאֲגַבֶּה מִקֵּן
הַחוֹב שְׁלִי'.

יום שישי ד' ניסן ה'תש"ע

הַלְכוֹת מַלְוָה וְלוֹה פָּרָק כה

א. הַמְּלוּוָה אֶת חִבְרוֹ, וְאַחֵר שֶׁהִלְוָהוּ אָמַר לוֹ אֶחָד: 'אִנִּי
עֶרֶב', אוֹ שֶׁתְּבַע אֶת הַלְוָה בְּדִין, וְאָמַר לוֹ אֶחָד: 'הִנִּיחֵהוּ,
וְאִנִּי עֶרֶב', אוֹ שֶׁהִיָּה חוֹנֵק אוֹתוֹ בְּשׁוֹק לְתֵן לוֹ, וְאָמַר לוֹ:
'הִנַּח, וְאִנִּי עֶרֶב' - אִין הָעֶרֶב חֵיב כְּלוּם; וְאֶפְלוּ אָמַר 'אִנִּי
עֶרֶב' בְּפָנֵי בֵּית דִּין. אֲבָל אִם קִנּוּ מִדּוֹ [נִעְשׂוּ קִנְיָן] שֶׁהוּא
עֶרֶב מִמּוֹן זֶה, בְּכָל אֵלּוּ הַפְּנִים - בֵּין בְּפָנֵי בֵּית דִּין, בֵּין
בֵּינוֹ לְבֵין הַמְּלוּוָה - נִשְׁתַּעֲבֵד.

ב. אָמַר לוֹ בְּשַׁעַת מִתֵּן מְעוֹת: 'הִלְוָה, וְאִנִּי עֶרֶב' -
נִשְׁתַּעֲבֵד הָעֶרֶב, וְאִינוּ צְרִיךְ קִנְיָן. וְכֵן אִם בֵּית דִּין עָשָׂה אוֹתוֹ
עֶרֶב - נִשְׁתַּעֲבֵד, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא קִנּוּ מִדּוֹ; כְּגוֹן שֶׁהָיָה בֵּית
דִּין רוֹצִין לְגַבּוֹת מִן הַלְוָה, וְאָמַר לָהֶם: 'הִנִּיחֵהוּ, וְאִנִּי עֶרֶב
לָכֶם' - הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ הַנָּאָה שֶׁהֶאֱמִינוּהוּ בֵּית דִּין, בְּאוֹתָהּ
הַנִּיָּה שֶׁעֲבֵד עֲצָמוֹ.

ג. הַמְּלוּוָה אֶת חִבְרוֹ עַל יְדֵי עֶרֶב - אֵף עַל פִּי שֶׁהָעֶרֶב
מִשְׁתַּעֲבֵד לְמַלְוָה - לֹא יִתְּבַע אֶת הָעֶרֶב תַּחֲלָה, אֲלֵא תוֹבֵעַ
אֶת הַלְוָה תַּחֲלָה. אִם לֹא נָתַן לוֹ - חֹזֵר אֲצֵל הָעֶרֶב, וְנִפְרַע
מִמֶּנּוּ. בְּמֶה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁאִין נִכְסִים לָלוֹה; אֲבָל אִם
יֵשׁ נִכְסִים לָלוֹה - לֹא יִפְרַע מִן הָעֶרֶב כָּלֵל, אֲלֵא מִן הַלְוָה.
הִיָּה הַלְוָה אֵלֶם, וְאִין בֵּית דִּין יִכּוֹלִין לְהוֹצִיא מִדּוֹ, אוֹ
שֶׁלֹּא בֹא לְדִין - הָרִי זֶה נִפְרַע מִן הָעֶרֶב תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֶּף
יַעֲשֶׂה הָעֶרֶב דִּין עִם הַלְוָה. אִם יִכּוֹל לְהוֹצִיא מִדּוֹ, יוֹצִיא;
אוֹ יִשְׁמַתּוּ [נִידוּין] אוֹתוֹ בֵּית דִּין, עַד שִׁיתֵּן לוֹ.

ד. הַתֵּנָה הַמְּלוּוָה עַל הָעֶרֶב וְאָמַר לוֹ: 'עַל מִנֵּת שֶׁאֶפְרַע
מִמִּי שְׂאֲרָצָה' - אִם יֵשׁ נִכְסִים לָלוֹה, לֹא יִפְרַע מִן הָעֶרֶב.
אָמַר: 'עַל מִנֵּת שֶׁאֶפְרַע מִמִּי שְׂאֲרָצָה תַּחֲלָה', אוֹ שֶׁהִיָּה
קִבְּלָן [כְּדִלְהֵלּוֹן] - הָרִי זֶה יִתְּבַע אֶת הָעֶרֶב הַזֶּה אוֹ אֶת
הַקִּבְּלָן תַּחֲלָה, וְיִפְרַע מִקֵּן אֵף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ נִכְסִים לָלוֹה.

ה. אִיזָה הוּא עֶרֶב, וְאִיזָה הוּא קִבְּלָן? אָמַר לוֹ: 'תֵּן לוֹ, וְאִנִּי
נוֹתֵן לָךְ' - זֶה הוּא קִבְּלָן שֶׁיֵּשׁ לְמַלְוָה לְהִפְרַע מִמֶּנּוּ תַּחֲלָה,
אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא פִּרְשׁ וְלֹא אָמַר 'עַל מִנֵּת שֶׁאֶפְרַע מִמִּי
שְׂאֲרָצָה'. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: 'הִלְוָה, וְאִנִּי עֶרֶב', 'הִלְוָהוּ,
וְאִנִּי פּוֹרֵעַ', 'הִלְוָהוּ, וְאִנִּי נוֹתֵן', 'הִלְוָהוּ, וְאִנִּי חֵיב', 'הִלְוָהוּ,
וְאִנִּי קִבְּלָן', 'תֵּן לוֹ, וְאִנִּי קִבְּלָן', 'תֵּן לוֹ, וְאִנִּי פּוֹרֵעַ', 'תֵּן
לוֹ, וְאִנִּי חֵיב', 'תֵּן לוֹ, וְאִנִּי עֶרֶב' - כָּלֵן לְשׁוֹן עֶרְכָּנוּת הֵן,

1 ואין מציאת [הימצאות] שטר החוב שעליו ביד הערב, ראיה
2 - שמא נפל השטר מיד המלוה, ולא פרע זה כלום.

3 ח. האומר לחברו: 'ערכת לי', והוא אומר: 'לא ערכת';
4 או שאמר הערב ללוה: 'אתה הרשיתי לערב אותך ולתן',
5 והוא אומר לו: 'לא, מדעתך ערכת', או 'לא ערכת כלל';
6 או שאמר הערב: 'פרעתי למלוה בפניך', והלוה אומר: 'לא
7 פרעתי', או שאמר לו: 'כן, פרעתי, ונתתי לך מה שפרעתי',
8 או שאמר המלוה: 'ערכת לי מאתים', והוא אומר: 'לא
9 ערכת אלא מנה' - בכל אלו הטענות וכיוצא בהן - המוציא
10 מחברו עליו הראיה, או ישבע הנתבע שבועת הסת, או
11 שבועת התורה אם הודה במקצת, כשאר טענות הממון.

12 ט. עבד או אשת איש שלו או שעבדו את אחרים, ונתחייבו
13 לשלם - כשישתחרר העבד ושתגרש האשה או תתאלמן,
14 ישלמו.

15 י. קטן שלוה, חייב לשלם כשיגדיל. ואין כותבין עליו
16 שטר, אלא הרי היא מלוה על פה, אף על פי שקנו מידו;
17 שאין קנן מיד הקטן כלום.

18 יא. קטן שערב את אחרים - הורו גאונים שאינו חייב
19 לשלם כלום, אף כשיגדיל. וזה שנתן את מעותיו על פי
20 הקטן, אבד את מעותיו; שאין לקטן דעת כדי לשעבד
21 עצמו בדבר שאינו חייב בו, לא בערבות ולא בכל כיוצא
22 בזה. ודין אמת הוא זה, וכן ראוי לדון.

23 יב. האשה שלוחה בשטר, או שערכה [היתה ערב] בשטר,
24 ונשאת - חייבת לשלם אחר שנשאת. ואם היתה מלוה על
25 פה - אינה משלמת עד שתתגרש או שתתאלמן; שרשות
26 בעל פרשות לזקק הוא [ואין גובין במלוה על פה מלקוחות],
27 כמו שבארנו בכמה מקומות. ואם היו אותן מעות ההלואה
28 עצמן קנין, יחזירו אותן למלוה.

הלכות מלוה ולוה פרק כז

29 א. שטר שכתוב בכל לשון ובכל כתב - אם היה עשוי
30 בתקון שטרי ישראל, שאינן יכולין להזדיף [להחמק] ולא
31 להוסיף ולא לגרע, והיו עדי ישראלים, ויודעין לקרותו -
32 הרי זה פשוט, וגובין בו מן המשעבדין [נכסים של לוה
33 שנמכרו]. אבל כל השטרות שחתימיהם גויים - הרי אלו
34 פסולין, חוץ משטרי מקח וממכר ושטרי חוב; והוא שיתן
35 המעות בפניהם, ויכתבו בשטר: 'בפנינו מנה פלוני לפלוני',
36 'כך וכך דמי המכר' או 'מעות החוב'. והוא שיהיו עשויין
37 בערפאות שלהם; אבל במקום קבוע פליליהן [התכנסות
38 שופטים] בלא קיום השופט שלהם, לא יעילו כלום. וכן
39 צריכין עדי ישראל שיעידו על אלו הגויים שהן עדי שטר,
40 ועל זה השופט שלהן שקיים עדותן, שאינן יודעין בקבול
41 שחד. ואם חסרו שטרי הגויים דבר מכל אלו, הרי הן
42 כחגרש. וכן שטרי הודאות ומתנות ופשרות ומחילות, שהם
43 בעדים שלהם - אף על פי שיש בהם כל הדברים שמנינו,
44 הרי הם כחגרש. והורו רבותי, שאפלו שטרי חוב שלהם
45 שנתנו המעות בפניהם - פסולין, ולא הכשירו אלא שטרי
46 מקח וממכר שנתנו המעות בפניהם; ואין אני מודה בזה.

1 לשלם כמו שבארנו - כשיבוא המלוה להפרע מנכסי הערב
2 הזה, אינו טורף מנכסים משעבדים [שמכר הערב]. היה
3 הערב בגופו של שטר קדם חתימת העדים - אם כתבו
4 'פלוני ערב', שהרי אינו מערב [משולב בשטר] עם המלוה
5 במלוה - הרי זה אינו גובה ממנו מן המשעבדין. אבל אם
6 כתבו בשטר 'פלוני ללוה מפלוני כך וכך, ופלוני ערב', שהרי
7 ערבו ללוה עם הערב בשטר, וקנו מידו של ערב, ואחר כך
8 חתמו העדים בשטר - הרי זה נפרע מנכסי ערב המשעבדין.

9 ב. מלוה שבא לתבע את המלוה - אינו יכול לדחותו ולומר,
10 'לך אצל הקבלן, שהרי יש לך לתבע אותו תחלה'; אלא
11 תובע כל מי שירצה תחלה. ואם נשא הקבלן המעות מיד
12 המלוה, ונתן ביד המלוה - אין למלוה על המלוה כלום.

13 ג. מלוה שתבע את המלוה, ולא מצא לו נכסים - אינו יכול
14 להפרע מן הערב, עד אחר שלשים יום מיום שנתחייב הערב
15 לשלם; לא יהיה כח זה, פחות מן המלוה עצמו. בזה הורו
16 המורים. ואם התנה עמו, הפל לפי התנאי. היה המלוה
17 במדינה אחרת, שאינו יכול להודיעו ולא לילך לו, או שמת
18 המלוה, והניח קטנים שאין בית דין נזקקין לנכסיהן - הרי
19 זה תובע את הערב תחלה, שהרי אין המלוה מצוי.

20 ד. מלוה שתבע את המלוה, ומצאו שהעני - אינו יכול
21 להפרע מן הערב, עד שישבע המלוה בתקנת אחרונים שאין
22 לו כלום; שמא יעשו קנייניא [רמאות] על נכסיו של ערב.
23 ה. מי שהיה ערב לחברו במלוה על פה, ובא המלוה לתבע
24 את הערב, והרי המלוה במדינת הים - אומר לו הערב: 'הבא
25 ראיה שלא פרעך המלוה, ואני אשלם לך'.
26 ו. ערב שקדם ונתן לבעל חוב את חובו - הרי זה חוזר
27 וגובה מן המלוה כל מה שפרע על ידו, אף על פי שהיתה
28 המלוה על פה או בלא עדים כלל. במה דברים אמורים?
29 בשאמר לו המלוה בעת שנעשה לו ערב: 'ערבני ושלם'.
30 אבל אם עמד זה ברשות עצמו, ונעשה לו ערב או קבלן,
31 או שאמר לו המלוה: 'ערבני', ולא הרשהו [לא אמר] שיתן,
32 ופרע החוב - אין המלוה חייב לשלם לו כלום. וכן הפורע
33 שטר חובו של חברו שלא מדעתו - אפלו היה החוב על
34 המשכון, אין המלוה חייב כלום; ונוטל משכונן בחנם, והרי
35 אבד זה הנותן את מעותיו; שמא היה המלוה מפיס את
36 המלוה, ומוחל לו. מת המלוה, וקדם הערב ופרע החוב קדם
37 שיודיע את הירששים - אם נודע לנו שלא פרע המלוה שטר
38 חובו קדם שכימות, כגון שהודה בו, או שגדוהו [על אי
39 פרעון] ומת בגדויו, או שלא הגיע זמן המלוה להגבות -
40 הרי זה חוזר וגובה מן הירששין כל מה שפרע. היה המלוה
41 גוי - אין הירששין חייבין לשלם; שמא אביהן נתן לזה
42 הערב כל החוב שהיה עליו, מפני שהגוי תובע את הערב
43 תחלה [לפני הלווה], ולפיכך פרע זה מדעתו קדם שיודיע
44 את היתומים. אבל אם הודיען שהגוי תובע אותו, והרי הוא
45 נותן - חייבין לשלם.

46 ז. כל ערב שבא לטל מה שפרע - בין שבא להפרע מירששי
47 ללוה, בין מן המלוה עצמו - הרי זה צריך להביא ראיה שפרע;

49 'שָׁרִיר וְקָיִים', וְכִשְׁעוֹר 'שָׁרִיר וְקָיִים' - אֵף עַל פִּי שְׁחֹר וְקִימוֹ,
50 פְּסוּל; שָׁמָּה מִחְקוֹ וְכֵתֵב דָּבָר שִׁיזִיף, וְחֹזֵר וְקִימוֹ בְּרוּחַ שְׂבִין
51 הַכֶּתֵּב וְהַעֲדִים.

52 ט. שֹׁטֵר הֵבֵא הוּא וְעָדִיו עַל מִחָק, כָּשֶׁר. וְאִם תֹּאמַר: מוֹחֵק,
53 וְחֹזֵר וּמוֹחֵק - אֵינוֹ דּוֹמֶה מִי שֶׁנִּמְחַק פַּעַם אַחַת, לְנִמְחָק
54 שְׁתֵּי פַעַמִּים. וְאִם תֹּאמַר: שָׁמָּה מִחָק מְקוֹם הָעֲדִים שְׁתֵּי
55 פַּעַמִּים, וְאַחֵר שֶׁכֵּתֵב הַשֹּׁטֵר חֹזֵר וּמוֹחֵק, וְכֹתֵב כָּל מָה
56 שִׁיזִיף, שֶׁהָרִי הוּא וְעָדִיו כְּלוּ שׁוּה, מִפְּנֵי שֶׁנִּמְחַק הַכֹּל שְׁתֵּי
57 פַּעַמִּים - כְּבָר תִּקְנוּ חֻכָּמִים, שֶׁלֹּא יִהְיוּ הָעֲדִים חֹתְמִין עַל
58 שֹׁטֵר מִחֻק, אֲלֹא אִם כֵּן נִמְחַק בְּפִינֵיהֶם.

59 י. שֹׁטֵר הֵבֵא הוּא וְעָדִיו עַל מִחָק, וְהַקִּיּוֹם מִלְמַטָּה עַל הַנִּזְר
60 - אֵין מְקִימִין אוֹתוֹ מַעֲדֵי הַקִּיּוֹם, אֲלֹא מַעֲדִים שְׁלֹמְעֵלָה;
61 שָׁמָּה הַקִּיּוֹם הֵיךְ רְחוֹק מִן הַשֹּׁטֵר הַרְבֵּה, וְהֵיךְ הַרְוּחַ מְלֹא
62 שְׁרִיטוֹת שֶׁל דִּי; וְחֶתֶף גּוֹף הַשֹּׁטֵר וּמִחָק הַשְּׁרִיטוֹת, וְכֵתֵב
63 הַשֹּׁטֵר וְעָדִיו עַל מִחָק.

64 יא. שֹׁטֵר הֵבֵא עַל הַנִּזְר, וְעָדִיו עַל הַמִּחָק - פְּסוּל; שָׁמָּה
65 יִמְחַק הַשֹּׁטֵר, וְיִזִּיף, וְנִמְצָא הוּא וְעָדִיו עַל הַמִּחָק. וְאִם כֵּתֵבוּ
66 הָעֲדִים: 'אֲנַחְנוּ הָעֲדִים חֲתֻמָּנוּ עַל הַמִּחָק, וְהַשֹּׁטֵר עַל הַנִּזְר'
67 - כָּשֶׁר; וְכֹתְבִין כֵּן בֵּין עַד לְעַד, כְּדִי שֶׁלֹּא יִזִּיף.

68 יב. שֹׁטֵר הֵבֵא עַל הַמִּחָק, וְעָדִיו עַל הַנִּזְר - פְּסוּל, וְאֶפְלוּ
69 כֵּתֵבוּ הָעֲדִים: 'אֲנַחְנוּ עָדִים חֲתֻמָּנוּ עַל הַנִּזְר, וְהַשֹּׁטֵר עַל
70 הַמִּחָק'; מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹחֵק כָּל הַשֹּׁטֵר פַּעַם שְׁנִיָּה, וְכֹתֵב כָּל
71 מָה שִׁיזִיף; וְכֵין שֶׁכְּלוּ נִמְחַק שְׁתֵּי פַעַמִּים, אֵינוֹ נִכָּר, שֶׁאֵלּוּ
72 הֵיךְ בּוֹ מְקוֹם הַנִּמְחָק פַּעַם אַחַת וּמְקוֹם הַנִּמְחָק שְׁתֵּי פַעַמִּים,
73 הֵיךְ נִכָּר. וּמִתְקִין הַשְּׁרִטוֹת, לְהַתְּבַנֵּן בַּשֹּׁטֵר בְּנוֹיִן וְזִנְיִין
74 שְׁלוֹ, שֶׁלֹּא יִהְיוּ דְחוּקִין בֵּין הַתְּבוֹת, שָׁמָּה זִיף וְהוֹסִיף וּוּ.
75 וְלֹא יִהְיוּ מִרְחָקִין, שָׁמָּה מִחָק אוֹת אַחַת, כְּגוֹן הֵא אוֹ חֵית,
76 וְהַנִּזְר רָגְלָה הָאֶחָת מְקוֹם וּוּ. וְכֹל כִּיּוֹצֵא בְּזָה, מְדַקְדָּקִין בּוֹ
77 בְּכָל לָשׁוֹן וּבְכָל כֶּתֵב.

78 יג. מִשְׁלֵשׁ וְעַד עֶשֶׂר - אֵין כּוֹתְבִין בְּסוֹף שִׁיטָּה; שָׁמָּה יִזִּיף,
79 וְיִחְזִיר הַשְּׁלֵשׁ שְׁלֹשִׁים, וְהַעֲשֹׂר עֶשְׂרִים. וְאִם נִדְּמָן לוֹ בְּסוֹף
80 שִׁיטָּה - מִחְזִיר הַדְּבָר [כּוֹתֵב שׁוֹב הַקִּטְעָה הַאֲחֵרוֹן] בְּגוֹפוֹ שֶׁל
81 שֹׁטֵר פַּעַמִּים רַבּוֹת, עַד שֶׁיִּבְאֵהוּ בְּאִמְצָע הַשִּׁיטָּה.

82 יד. שֹׁטֵר שֶׁכֵּתֵב בּוֹ מִלְמַעְלָה מִנֶּה וּמִלְמַטָּה מֵאֲתִים,
83 מִלְמַעְלָה מֵאֲתִים וּמִלְמַטָּה מִנֶּה - הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַתְּחַתּוֹן.
84 וְלִמָּה אֵין הוֹלְכִין אַחֵר הַפְּחוֹת שֶׁבְּשִׁנֵּיהֶם? לְפִי שֶׁאֵין הָאֶחָד
85 תְּלוּי בַּחֲבֵרוֹ - שֶׁאִם הֵיךְ כְּתוּב בּוֹ מִנֶּה שֶׁהֵן מֵאֲתִים אוֹ
86 מֵאֲתִים שֶׁהֵן מִנֶּה, הֵיךְ נוֹטֵל מִנֶּה; אֲבָל שְׁנֵי דְּבָרִים שֶׁאֵין
87 הָאֲחֵרוֹן תְּלוּי בְּרֵאשׁוֹן, הֵלֵךְ אַחֵר הַתְּחַתּוֹן. הֵיךְ בּוֹ מִלְמַעְלָה
88 שֵׁם, וּמִלְמַטָּה שֵׁם קְרוֹב לוֹ - הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַתְּחַתּוֹן. אִם
89 כֵּן, לָמָּה כּוֹתְבִין אֶת הָעֲלִיּוֹן? שֶׁאִם תִּמְחַק אוֹת אַחַת מִן
90 הַתְּחַתּוֹן, יִלְמַד מִן הָעֲלִיּוֹן; כְּגוֹן, שֶׁהֵיךְ בְּעֲלִיּוֹן תִּנְנִי אוֹ עֲנִי
91 וּבַתְּחַתּוֹן תִּנְן אוֹ עֲנִי - בִּידוּעַ שֶׁהוּא הַשֵּׁם הָעֲלִיּוֹן. אֲבָל לֹא
92 יִלְמַד תְּחַתּוֹן מִן הָעֲלִיּוֹן שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת.

93 טו. כְּתוּב בּוֹ מִלְמַעְלָה סֶפֶל [חֲצִי סֵאן], וּמִלְמַטָּה קֶפֶל [חֲצִי
94 קָב] - הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַתְּחַתּוֹן; שֶׁהֶקְפֵּל, פְּחוֹת מִן הַסֶּפֶל.
95 כְּתוּב בּוֹ מִלְמַעְלָה קֶפֶל, וּמִלְמַטָּה סֶפֶל - חוֹשְׁשִׁין שָׁמָּה זָבוּב
96 הַסִּיר רָגַל הַקּוֹף, וְנִעֲשֶׂת סֶמֶךְ; וְאֵינוֹ גּוֹבֶה אֲלֹא בְּמִדַּת קֶפֶל

1 אם לֹא יָדְעוּ דִּינֵי יִשְׂרָאֵל לְקִרְוֹת שֹׁטֵר זֶה שֶׁנִּעֲשֶׂה בְּעֶרְכָּאוֹת
2 שֶׁל גּוֹיִים - נוֹתְנוֹ לְשֵׁנֵי גּוֹיִים זֶה שֶׁלֹּא בְּפִנֵּי זֶה, וְקוֹרִין לוֹ,
3 שֶׁנִּמְצָא כָּל אֶחָד מֵהֶם כְּמִסִּיחַ לְפִי תִּמּוֹ, וְגוֹבֶה בּוֹ מִבְּנֵי
4 חוּרִין. אֲבָל אֵין טוֹרְפִין בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ קוֹל [פִּרְסוּם],
5 שֶׁהָרִי לֹא יָדְעוּ הַלְקוּחוֹת בְּמָה שֶׁנִּעֲשֶׂה בְּגוֹיִים.

6 ב. שֹׁטֵר שֶׁעָדִיו גּוֹיִים שֶׁמְסִרוּ הַלֵּזָה לְיַד הַמִּלְוָה, אוֹ הַמוֹכֵר
7 לְיַד הַלּוֹקֵחַ, בְּפִנֵּי שְׁנֵי עָדִים מִיִּשְׂרָאֵל - אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ
8 עֹשֵׂה בְּעֶרְכָּאוֹת שְׁלֵהֶן, וְאֵין בּוֹ כָּל הַדְּבָרִים שֶׁמִּנְיָנוּ - הָרִי זֶה
9 גּוֹבֶה מִבְּנֵי חוּרִין; וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ הָעֲדִים שֶׁמְסִרוּ בְּפִינֵיהֶם
10 יוֹדְעִין לְקִרְוֹתוֹ, וְקִרְאוּהוּ כְּשֶׁמְסִרוֹ, וְיִהְיֶה כְּתוּב שֹׁטֵר
11 יִשְׂרָאֵל, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִזְדַּיֵּף [לְהַחֲמִיק] וְלֹא לְהוֹסִיף בּוֹ וְלֹא
12 לְגַרֵעַ. וְלִמָּה לֹא יִגְבֶּה בּוֹ מִן הַמְשַׁעֲבָדִין? מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ קוֹל.
13 ג. תְּקוּן שֹׁטֵר יִשְׂרָאֵל כֶּף הוּא: כָּל הַשְּׁרִטוֹת כֶּלֶן, צָרִיף
14 שִׁיחֹזֵר [פַּעַם שְׁנִיָּה] מַעֲנִינוֹ שֶׁל שֹׁטֵר בְּשִׁיטָּה אַחֲרוֹנָה - לְפִי
15 שֶׁאֵין לְמַדִּין מִשִּׁיטָּה אַחֲרוֹנָה, שָׁמָּה הֵיוּ הָעֲדִים מְרַחֲקִין
16 מִגּוֹפּוֹ שֶׁל שֹׁטֵר בְּכָדִי שִׁיטָּה, וְכֹא זֶה הַמְזִיף, וְכֵתֵב בְּאוֹתוֹ
17 הַרְוּחַ שִׁיטָּה זוֹ.

18 ד. עָדִים שֶׁהֵיוּ מְרַחֲקִין מִן הַכֶּתֵּב שְׁתֵּי שִׁטִּין, פְּסוּל; פְּחוֹת
19 מִכָּאן, כָּשֶׁר. 'שְׁתֵּי שִׁטִּין' שֶׁאֲמָרוּ - בְּכֵתֵב יָדִי עָדִים, וְלֹא
20 בְּכֵתֵב יָדִי סוֹפֵר; שֶׁכֹּל הַמְזִיף, אֵינוֹ הוֹלֵךְ אַחֵר הַסּוֹפֵר, אֲלֹא
21 אַחֵר הָעֲדִים. וְשְׁתֵּי שִׁטִּין אֵלּוּ - הֵן וְשְׁנֵי אֲוִירִין [שְׂבִין
22 הַשּׁוּרוֹת], כְּגוֹן [כְּגוֹדֵל] לְמַד עַל גִּבּ כֶּף [סוֹפִית]. הֵיוּ הָעֲדִים
23 מְרַחֲקִין מִן הַכֶּתֵּב יֵתֵר עַל שְׁתֵּי הַשִּׁטִּין, וְהֵיךְ כָּל הַרְוּחַ שְׂבִין
24 הַכֶּתֵּב וְהָעֲדִים מְלֹא בְּעָדִים פְּסוּלִין אוֹ קְרוֹבִים - כָּשֶׁר, שֶׁהָרִי
25 אֵינוֹ יָכוֹל לְהִזְדַּיֵּף. וְאִם מְלֵאָה בַּשְּׁרִיטוֹת [קוּיִים] שֶׁל דִּי -
26 פְּסוּל, שָׁמָּה הָעֲדִים עַל הַשְּׁרִיטוֹת חֲתֻמּוֹ, לֹא עַל גּוֹפּוֹ שֶׁל
27 שֹׁטֵר. הֵיךְ הַשֹּׁטֵר כְּלוּ עִם עָדִיו בְּשִׁיטָּה אַחַת, הָרִי זֶה כָּשֶׁר.
28 ה. הֵיךְ הַשֹּׁטֵר בְּשִׁיטָּה אַחַת, וְהָעֲדִים בְּשִׁיטָּה שְׁנִיָּה - פְּסוּל;
29 שָׁמָּה אֵלּוּ הָעֲדִים הֵיוּ מְרַחֲקִין מִן הַשֹּׁטֵר הַכָּשֶׁר שִׁיטָּה אַחַת,
30 וְחֶתֶף כָּל הַשֹּׁטֵר, וְכֵתֵב זֶה הַשֹּׁטֵר בְּאוֹתָהּ הַשִּׁיטָּה, וְנִמְצָאוּ
31 אֵלּוּ הָעֲדִים חֹתְמִין עָלֶיהָ. וְכֵן אִם הֵיךְ הַשֹּׁטֵר וְשְׁנֵי עָדִים
32 בְּשִׁיטָּה אַחַת, וְשְׁנֵי עָדִים אַחֲרֵים בְּשִׁיטָּה שְׁנִיָּה, וְאָמַר: 'אֲנִי
33 נִתְּכֹנְנִי לְרַבּוֹת הָעֲדִים' [לְהַבִּיא נוֹסְפִים] - אֵין מְקַיֵּמִין שֹׁטֵר
34 זֶה מַעֲדִים שֶׁל מָטָה בְּשִׁיטָּה שְׁנִיָּה, אֲלֹא מַעֲדִים שֶׁל מַעְלָה;
35 שָׁמָּה בְּשִׁיטָּה שֶׁהִיטָּה בֵּין הָעֲדִים שֶׁל מָטָה וּבֵין הַשֹּׁטֵר
36 שֶׁחֶתֶף, כְּתֵב שֹׁטֵר זֶה וְשְׁנֵי עָדִיו.

37 ו. קִיּוֹם [אִישׁוּר הַשּׁטֵר ע"י] בֵּית דִּין - צָרִיף שֶׁיִּהְיֶה סְמוּךְ
38 לְכֵתֵב יָדִי עָדִים, אוֹ סְמוּךְ לְעַד הַשֹּׁטֵר, אוֹ מֵאֲחֻזּוֹרֵי כְּנָגַד
39 הַכֶּתֵּב. וְאִם הֵיךְ בֵּין הַקִּיּוֹם וְהַשֹּׁטֵר רְחוֹק שִׁיטָּה אַחַת -
40 פְּסוּל; שָׁמָּה יִחְתֹּף הַשֹּׁטֵר שְׁנֵתֶּקֶם, וְיִזִּיף בְּאוֹתָהּ הַשִּׁיטָּה
41 שֹׁטֵר וְשְׁנֵי עָדִיו, וְנִמְצָא הַקִּיּוֹם עַל שֹׁטֵר מְזִיף.

42 ז. הִרְחִיק אֶת הַקִּיּוֹם מִן הַשֹּׁטֵר יֵתֵר עַל שְׁתֵּי שִׁטִּין, וּמֵלֹא
43 כָּל הַרְוּחַ שְׁרִיטוֹת דִּי - כָּשֶׁר, שֶׁהָרִי אֵינוֹ יָכוֹל לְזַיֵּף; וְאֵין
44 חוֹשְׁשִׁין לְבֵית דִּין שֶׁיִּקְיָמוּ קִיּוֹם עַל הַשְּׁרִיטוֹת, אֲלֹא עַל גּוֹפּוֹ
45 שֶׁל שֹׁטֵר.

46 ח. כָּל הַמְּחַקִּין כֶּלֶן - צָרִיף שֶׁיִּכְתֹּב קִיּוּמִיהֶן בְּסוֹף הַשֹּׁטֵר,
47 וְיֹאמַר: 'אוֹת פְּלוֹנִית', אוֹ 'מְלָה פְּלוֹנִית', אוֹ 'שִׁיטָּה פְּלוֹנִית',
48 'עַל מִחָק' אוֹ 'תְּלוּיָהּ', וְהַכֹּל קֵים. וְאִם הֵיךְ הַמִּחָק בְּמִקוֹם

השבויעות - אף על פי שהן מדבריי סופרים - הרי הן כעין
של תורה, בנקיטת חפץ [קדוש].
ג. הטוען מטלטלין על חבירו, וכפר בכל ואמר: 'לא היו
דברים מעולם', או שהודה במקצת ונתנו מיד, ואמר: 'אין
לך בנדי אלא זה, והא לך', או שאמר: 'אמת שהיה לך
אצלי, אבל מחלת לי, או נתת לי, או מכרת לי, או
'החזרתי לך', או שטענו חטים, והודה לו בשעורים - בכל
אלו, פטור משבועת התורה. אבל חכמי תלמוד תקנו,
שישבע הנתבע בכל אלו שבועת הסת [שחכמים 'הסיתו'
לכר], ויפטור; ואינה כעין של תורה, לפי שאין בה נקיטת
חפץ. וכבר בארנו דרך השבועה של תורה ודרך שבועת
הסת בהלכות שבועות.
ד. כל מי שנתחייב שבועה מן התורה, הרי זה נשבע ונפטור.
ואם לא רצה להשבע - יורדין לנכסיו, וגובין מהן כל מה
ששען חבירו עליו; שהרי התובע אומר לו: 'איני זו מדין
תורה - או השבע, או תן לי'. ויש לו [לנתבע זכות] להחרים
[להטיל חרם סתם] על מי שטוען עלי דבר שאינו כן, ונותן.
אבל מי שנתחייב שבועה מדבריהם - אם היה מן הנשבעין
ונוטלין, אינו יכול להפך השבועה [על הנתבע ויפטר];
שהרי הנתבע אומר לו: 'השבע וטל, כמו שתקנו לך
חכמים'. ואם לא רצה להשבע, ילך לו. והורי רבותי, שאם
אמר התובע: 'איני רוצה בתקנה זו שתקנו לי חכמים, אלא
הריני כשאר התובעים' - הרי זה משביע את הנתבע הסת.
ואם רצה [הנתבע] להפכה על התובע - מחיבין את התובע
להשבע הסת ויטל, או ילך לו.
ה. היה המחייב שבועה מדבריהם מן הנשבעין ונפטריין,
כגון הנשבעין על טענת ספק, או מן הנשבעין הסת, ולא
רצה להשבע - משמתין [מנדים] אותו שלשים יום. אם לא
בא, ולא תבע [להתיר] נדויו - מלקין אותו מפת מרדות,
ככל מי שחלה עליו שמתא שלשים יום, שמפין אותו,
ואחר כך מתירין לו נדויו. ואין יורדין לנכסיו, לפי שאינו
מחייב שבועה מן התורה.
ו. כל המחייב שבועת הסת - אם רצה להפך השבועה על
התובע, הרי התובע נשבע הסת ונוטל; ואין לך מי שנשבע
הסת ונוטל מחבירו, אלא זה שנהפכה עליו שבועת הסת.
ואין לך שבועה שתהפך, אלא שבועת הסת בלבד; אבל
שבועה של תורה, או של דבריהם שהיא כעין של תורה -
אין הופכין שבועתן.
ז. אין משביעין שבועת הסת, אלא על טענת ודאי; אבל
על טענת הספק, פטור. כיצד? כמדמה לי שיש לי אצלך
מנה, או שאמר: 'מנה שהליתיד, כמדמה לי שלא
פרעתי', אומר לי אבא שיש לי אצלך מנה, או שאנוה לי
בפני עדים שיש לי אצלך מנה, דבר פלוני נגנב מביתי,
ולא היה שם אלא אתה, קרוב בעיני שאמה גנבתו,
'חשבותי מעותי ומצאתי חסר, שמא אתה הטעיתני
בחשבון', ונתבע אומר: 'אין לך בנדי כלום' - הרי זה
פטור אף משבועת הסת. וכן כל כיוצא בזה.

הקטנה. וכן כל כיוצא בזה, שיד בעל השטר על התחתונה.
מעשה בשטר שהיה כתוב בו 'שש מאות וזו אחר', והרי
הדבר ספק, אם שש מאות זו וזו אחר, או שש מאות
אסתירא [חצאי זחים] וזו; אמרו חכמים: יטל שש מאות
אסתירא וזו, שיד בעל השטר על התחתונה. אם כן, למה
לא נאמר שש מאות פרוטה וזו? לפי שהפרוטות - כולל
אותן הסופר וזוין [ולא מונה הפרוטות], ואחר כך כותבין.
וכן כל כיוצא בזה, בכל זמן ובכל מקום לפי דרכם הדיוע,
על פיו עושין.

טז. שטר שקתיב בו 'אסתירא מאה מעי', או שקתיב בו
'מאה מעי אסתירא' - הלך אחר פחות שפלושנות, ואינו
נוטל אלא מאה אסתיירות; שיד בעל השטר לעולם על
התחתונה, מפני שהוא המוציא מחבירו, ואינו מוציא אלא
בדבר שאין בו ספק. לפיכך, כל שטר שיש בו משמע שתי
לשוניות, שמא כך או שמא כך - אינו נוטל אלא הפחות
שבשתייהן; ואם תפש בעליונה - אין מוציאין מידו, אלא
בראיה ברורה.

יז. כתוב בו 'מטבע זהב', אין פחות מדינר זהב. זהב
דינרין' או 'דינרין זהב', אין פחות משני דינרין של זהב.
זהב דינרין', אין פחות משנה שני דינרין של כסף מן
הזהב. וכן כל כיוצא בזה.

ברוך רחמנא דסייען

יום שבת קודש ה' ניסן ה'תש"ע

הלכות טוען ונטען

מצות עשה אחת היא, והיא - דין טוען ומודה או כופר.
ובאור מצוה זו - בפרקים אלו.

הלכות טוען ונטען פרק א

א. הטוען את חבירו במטלטלין, והודה לו במקצתן - הרי
זה משלם מה שהודה, ונשבע על השאר מן התורה;
שנאמר: "אשר יאמר כי הוא זה". וכן אם כפר בכל, ואמר:
'לא היו דברים מעולם', ועד אחד מעיד שהיו - הרי זה
נשבע מן התורה. ומפי השמועה [מסורת ממש רבינו]
למדו, שכל מקום ששנים מחיבין אותו ממון, אחד מחיבו
שבועה; וכן למדו מפי השמועה, שער אחד "לכל עון ולכל
חטאת" אינו קם, אבל קם הוא לשבועה.

ב. אין לך מחייב שבועה מן התורה, חוץ משלשה: מי
שהודה במקצת המטלטלין, ומי שחיבו עד אחד, והשומר
- שהרי נאמר: "שבועת ה' תהיה בין שניהם". וכבר בארנו
שבועת השומרין בהלכות שכירות. וכל אחד משלשתן
נשבע, ונפטור מלשלם. אבל כל הנשבעין ונוטלין, כגון
שכיר [הטוען לאי תשלום] ונחבל [ניזק מחבירו וטוען לאי
תשלום] ונגזל ופוגם שטרו [מודה שחלקו פרוע] וכיוצא בו,
וכן כל הנשבעין בטענת ספק, כגון השתפין והאריסין [שלא
נטלו יותר מהמגיע] - כלן נשבעין בתקנת חכמים. וכל אלו

אֹתוֹ הָסֵת, וְלֹא חָרַם סֶתֶם; שְׁאֵלוֹ הוֹדָה בְּדָבָר זֶה, לֹא הָיָה
חֵיב כְּלוּם. 'אַתָּה קָלַלְתָּ אוֹתִי', 'אַתָּה הוֹצֵאתָ עָלַי שֵׁם רָע',
'לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם' - אֵין מַחְרִימִין עַל זֶה. וְכֵן כָּל
פִּיּוּצָא בְּדָבָרִים אֵלֶּה.

טז. 'אַתָּה חִבַּלְתָּ בִּי', 'לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם' - הָרִי זֶה
נִשְׁבַּע הָסֵת; שְׂאָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ מִשְׁלֵם קֶנֶס עַל פִּי עֲצָמוֹ,
מִשְׁלֵם שְׁבַת [דמי בטלה] וְרָפוּי וּבִשְׁתִּי. 'אַתָּה בִּישְׁתִּנִּי', 'לֹא
הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם' - אִם הָיוּ בְּמָקוֹם שְׂגוּבִין בּוֹ קִנְסוֹת, הָרִי
זֶה נִשְׁבַּע הָסֵת; שְׁאֵלוֹ הוֹדָה, הָיָה מִשְׁלֵם הַבִּשְׁתִּי.

יז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁהַמּוֹדֶה בְּקִנְס פֶּטוּר? בְּשֶׁהוֹדָה
בְּדָבָר שֶׁחֵיב עָלָיו קֶנֶס, כְּגוֹן שְׂאָמֵר: 'חִבַּלְתִּי בְּזֶה'. אָבָל אִם
הוֹדָה 'שֶׁחִבַּלְתִּי בְּזֶה, וְהִבֵּיאוֹ עָלַי [הניזק] עֲדִים בְּבֵית דִּין,
וְחִיבוּנִי לִתֵּן כֶּף וְכֶף בְּנִזְקוֹ' - הָרִי זֶה חֵיב לְשַׁלֵּם; לְפִיכָּךְ,
אִם טָעַן הַטּוֹעֵן: 'שֶׁבֵּית דִּין חִיבוּ אוֹתְךָ לְשַׁלֵּם לִי מָאָה
דִּינָרִין מִשּׁוֹם שֶׁחִבַּלְתָּ בִּי', וְהוּא אֹמֵר: 'לֹא הָיוּ דְּבָרִים
מֵעוֹלָם' - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הָסֵת. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

הַלְכוֹת טוֹעֵן וְנִטְעוֹן פֶּרֶק ב

א. כָּל חֲשׂוֹד עַל הַשְּׁבוּעָה [שישבע לשקר] - אֵין מִשְׁבִּיעִין
אוֹתוֹ לֹא שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה, וְלֹא שְׁבוּעָה שֶׁמְדַבְּרִיהֶן, וְלֹא
שְׁבוּעַת הָסֵת. וְאִפְּלוּ רָצָה הַטּוֹבֵעַ, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.

ב. אֶחָד הַנִּשְׁבָּע לְשֹׁקֵר שְׁבוּעַת בִּטּוּי [כגון: עשיתי ולא
עשה], או שְׁבוּעַת הַעֲדוּת [שלא ראה עדות וראה], או שְׁבוּעַת
הַפְּקָדוֹן [שאינו בידו, והוא בידו], או שְׁבוּעַת שְׁוֹא [כגון: על
יוֹם שֶׁהוּא לִילָה] - הָרִי הוּא חֲשׂוֹד עַל הַשְּׁבוּעָה. וְכֵן כָּל
הַפְּסוּל לַעֲדוּת מִשּׁוֹם עֲבָרָה - בֵּין פְּסָלְנוּת שֶׁל תּוֹרָה, כְּגוֹן
בְּעָלִי רַבִּית וְאוֹכְלֵי גִבּוֹל וְגוֹלְגִינִין, בֵּין פְּסָלְנוּת שֶׁל דְּבָרֵיהֶם,
כְּגוֹן מִשְׁחָק בְּקַבְּלָא וּמִפְרִיחֵי יוֹנִים - הָרִי הוּא חֲשׂוֹד עַל
הַשְּׁבוּעָה, וְאֵין מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ.

ג. אֵין אָדָם נֶעֱשֶׂה חֲשׂוֹד, עַד שֶׁיְּבֹאוּ עָלָיו עֲדִים שֶׁהוּא
עָבַר עֲבָרָה שֶׁנִּפְסַל בָּהּ. אָבָל הַמּוֹדֶה מִפִּי עֲצָמוֹ שֶׁהוּא
חֲשׂוֹד, וְשֶׁעָבַר עֲבָרָה שֶׁנִּפְסַל בָּהּ - אָף עַל פִּי שֶׁחֲשָׁשׁוּן לוֹ,
וְאֵין רָאוּי לַעֲשׂוֹתוֹ עַד לְכַתְּחֵלָה - אִם נִתְחַיֵּב שְׁבוּעָה,
מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ; שֶׁהָרִי אֲנוֹ אוֹמְרִין לוֹ: 'אִם אָמַת אַתָּה אוֹמֵר
- הַשְּׁבֵעַ, וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁעָבַרְתָּ עֲבָרָה אֲסוּרָה לָךְ לְהַשְּׁבֵעַ בְּאָמַת;
וְאִם שֹׁקֵר אַתָּה טוֹעֵן - הוֹדָה לְבַעַל דִּינְךָ'. אָבָל הַנִּחָשֵׁד
בְּעֲדִים - אֵין אֲנוֹ מֵאֲמִינִים אוֹתוֹ שִׁישְׁבֵעַ.

ד. תִּקְנַת חֲכָמִים הִיא, שֶׁכָּל הַמִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה עַל
טַעֲנַת וְדָאִי - אִם הָיָה חֲשׂוֹד, הָרִי הַטּוֹבֵעַ נִשְׁבָּע מִדְּבָרֵיהֶם
וְנוֹטֵל מֵה שֶׁטָּעַן. הָיוּ שְׁנֵיהֶם חֲשׂוֹדִין - חֲזָרָה שְׁבוּעָה
לְמִתְחַיֵּב לָהּ [המקורי], שֶׁהוּא הַנִּתְבָּע; וּמִתּוֹךְ שְׂאִינוֹ יָכוֹל
לְהַשְּׁבֵעַ, מִשְׁלֵם. הָיָה הַחֲשׂוֹד שׁוֹמֵר, וְטָעַן שְׂאָבֵד הַפְּקָדוֹן
אוֹ נִגְבֵּי - אֵין שֶׁנִּגְדָּו יָכוֹל לְהַשְּׁבֵעַ וְלִטֵּל, שֶׁהָרִי אֲנוֹ טוֹעֵנוֹ
וְדָאִי שְׂאָבֵלוֹ [שגולו]. לְפִיכָּךְ, אִם טָעַן בַּעַל הַפְּקָדוֹן וְאָמַר:
'בְּפִנֵּי שֶׁלַח יָד [השתמש] בְּפִקְדוֹנִי', אוֹ 'פָּשַׁע בּוֹ' - הָרִי
הַטּוֹבֵעַ נִשְׁבָּע בְּתִקְנַת חֲכָמִים, וְנוֹטֵל.

ה. נִתְחַיֵּב הַחֲשׂוֹד שְׁבוּעָה מִדְּבָרֵיהֶם - אִם הָיָה מִן הַנִּשְׁבָּעִין
וְנוֹטֵלִין, אֲנוֹ יָכוֹל לְהַשְּׁבֵעַ וְלִטֵּל; אָבָל הַנִּתְבָּע שֶׁנִּגְדָּו

ח. 'מִנָּה יֵשׁ לִי בִּידֶךָ בּוֹדָאִי', וְהַנִּתְבָּע אֹמֵר: 'אֵינִי יוֹדֵעַ,
שְׂמָא יֵשׁ לָךְ שְׂמָא אֵין לָךְ' - הָרִי הַנִּתְבָּע נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הָסֵת
שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ, וְנִפְטָר; לְפִי שֶׁלֹּא חֵיב עֲצָמוֹ בּוֹדָאִי. וְכֵן כָּל
פִּיּוּצָא בְּזֶה. 'כּוֹר חֲטִים יֵשׁ לִי בִּידֶךָ בּוֹדָאִי', וְהַנִּתְבָּע אֹמֵר:
'אֵינִי יוֹדֵעַ אִם חֲטִים הוּא אִם שְׁעוּרִים' - הָרִי זֶה נִשְׁבָּע הָסֵת
שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ, וּמִשְׁלֵם שְׁעוּרִין. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

ט. 'מִנָּה יֵשׁ לִי בִּידֶךָ בּוֹדָאִי', וְהַנִּתְבָּע אֹמֵר: 'כֵּן, הָיָה לָךְ
בְּיָדִי, אָבָל אֵינִי יוֹדֵעַ אִם הַחֲזוּרְתִּי לָךְ אִם עֲדִין לֹא הַחֲזוּרְתִּי
לָךְ' - חֵיב לְשַׁלֵּם. וְלֹא יִשְׁבַּע הַטּוֹבֵעַ כָּלֵל, אִפְּלוּ שְׁבוּעַת
הָסֵת; מִפְּנֵי שֶׁהוּא [החזובע] יוֹדֵעַ בּוֹדָאִי שֶׁהוּא חֵיב; וְהָרִי
זֶה טוֹעֵן אוֹתוֹ טַעֲנַת וְדָאִי, וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם נִפְטָר אִם לֹא
נִפְטָר. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה. אָבָל אִם אֵין לוֹ תוֹבָע, אָלֹא הוֹדָה
מִעֲצָמוֹ וְאָמַר: 'גּוֹלְתִיךָ', אוֹ 'הִלְוִיתִנִּי מִנָּה', 'אֲבִידִי הַפְּקִיד
אֲצָלִי מִנָּה', 'אֵינִי יוֹדֵעַ אִם הַחֲזוּרְתִּי אוֹ לֹא הַחֲזוּרְתִּי' -
אֲנוֹ חֵיב לְשַׁלֵּם; וְאִם כָּא לְצֹאת יָדֵי שְׂמִים, חֵיב לְשַׁלֵּם.
י. 'מִנָּה לִי בִּידֶךָ', 'אֵין לָךְ בְּיָדִי כְּלוּם', 'הַשְּׁבֵעַ הָסֵת וְלָךְ',
'הַשְּׁבֵעַ אַתָּה הָסֵת וְטֵל', וְאָמַר הַטּוֹבֵעַ: 'אֵינִי רוֹצֵה לְהַשְּׁבֵעַ'
- הָרִי הַנִּתְבָּע אֹמֵר לוֹ: 'הַשְּׁבֵעַ וְטֵל, אוֹ תִּלָּךְ בְּלֹא כְּלוּם;
וְאֵין שֵׁם הַפּוֹדֵף אַחֵר. וְיֵשׁ לוֹ לְהַחֲרִים [להטיל חרם] סֶתֶם עַל
מִי שֶׁהוּא חֵיב לִי, וְלֹא יִתֵּן לִי.

יא. הוֹרוּ רַבּוּתֵי, שֶׁכָּל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה - בֵּין שֶׁל תּוֹרָה,
בֵּין שֶׁל דְּבָרֵיהֶם, אִפְּלוּ הָסֵת - יֵשׁ לוֹ [יכול] לְהַחֲרִים סֶתֶם
קֶדֶם שִׁישְׁבֵעַ, עַל כָּל מִי שִׁישְׁבֵעַ עָלָיו דָּבָר שְׂאִינוֹ חֵיב בּוֹ,
כְּדִי שִׁישְׁבֵעַ אוֹתוֹ בְּחִנֶּם; וְיַעֲנֶה הַמִּשְׁבִּיעַ 'אָמֵן', וְאַחֵר כֶּף
יִשְׁבַּע זֶה. וְתִקְנָה טוֹבָה הִיא לְבַעָלִי דִּינִין, כְּדִי שִׁישְׁבֵעוּ
מִטַּעֲנוֹת הַשֹּׁקֵר, וְלֹא יִגְרְמוּ לְהוֹצִיא שֵׁם שְׂמִים לְבִטּוּלָה, וְלֹא
יִשְׂאוּ שְׂמֵעַ שְׁוֹא [יטענו שקר].

יב. כָּל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה - בֵּין שֶׁל תּוֹרָה, בֵּין שֶׁל
דְּבָרֵיהֶם - מְגַלְגֵּל עָלָיו הַמִּשְׁבִּיעַ [שיכלול בשבועתו] כָּל מָה
שִׁישְׁבֵעַ מִדְּבָרִים שֶׁאֵם יוֹדָה בָּהֶן יִתְחַיֵּב מִמּוֹן. וְעַד הֵיכָן כַּח
הַגִּלְגּוּל? עַד שִׂיאֵמֵר לוֹ: 'וּבִכְלָל שְׁבוּעָה זֹאת, שֶׁלֹּא נִמְכַּרְתָּ
לִי כַּעֲבָד עַבְרִי, וְעֲדִין עַבְדִּי אַתָּה'. וְכִבֵּר בְּאָזְנוֹ, שְׂאֵין
מְגַלְגֵּלִין עַל הַשְּׂכִיר.

יג. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה, אִפְּלוּ הָסֵת [מדרבנן], וְהַתְּחִיל
הַטּוֹבֵעַ לְגַלְגֵּל עָלָיו דְּבָרִים אַחֲרִים שֶׁלֹּא טָעַן אוֹתָם תְּחִלָּה -
רָצָה זֶה הַנִּתְבָּע כֶּף, וְאָמַר: 'אֵינִי רוֹצֵה לְהַשְּׁבֵעַ, אָלֹא הָרִינִי
מִשְׁלֵם הַטַּעֲנָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁנִּתְחַיֵּבְתִּי עַל כְּפִירְתָּה שְׁבוּעָה' -
אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; אָלֹא אוֹמְרִין לְנִתְבָּע: 'אוֹ תֵּן לוֹ כָּל מָה
שֶׁגִּלְגַּל עָלֶיךָ מִטַּעֲנוֹת הַנְּדִיּוֹת [הודאיות], אוֹ הַשְּׁבֵעַ וְהַפְּטוֹר'.
יד. הַטּוֹעֵן אֶת חֲבֵרוֹ טַעֲנוֹת הֶרְבֵּה - אֵין מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ
עַל כָּל טַעֲנָה וְטַעֲנָה, אָלֹא שְׁבוּעָה אַחַת עַל הַכָּל. נִתְחַיֵּב
שְׁתֵּי שְׁבוּעוֹת עַל שְׁתֵּי טַעֲנוֹת, קֵלָה וְחֲמוּרָה [כגון מדרבנן
ומדאורייתא] - מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ הַחֲמוּרָה [דאורייתא],
וּמְגַלְגֵּלִין בָּהּ שְׂאָר הַדְּבָרִים.

טו. כָּל הַטּוֹעֵן אֶת חֲבֵרוֹ טַעֲנָה, שֶׁאִם הוֹדָה בָּהּ, אֲנוֹ חֵיב
לְשַׁלֵּם מִמּוֹן - אָף עַל פִּי שֶׁכִּפֵּר - אֵין מִתְחַיֵּב אוֹתוֹ לֹא
שְׁבוּעַת הָסֵת, וְלֹא [מטיל עליו] חָרָם סֶתֶם. מִיָּצֵד? 'אֲמַרְתָּ
שֶׁתֵּתִן לִי מִנָּה', 'לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם' - אֵין מִשְׁבִּיעִין

מעיין; ולא עשו אותה שני שקלים בשקל הקדש. זה הוא
הדבר הנראה לי בשעור בפירת הטענה. ורבותי הורו
שפפירת הטענה הוא משקל תשע עשרה שעורות וחצי
שעורה מן הכסף. ויש לי כמה ראיות לסתור אותה הדרך
שפססו עד שציצא להם זה החשבון, ונראה לי שהוא טעות.
ג. 'שתי מעין ופרוטה יש לי בידך', 'אין לך בדי אלא
פרוטה' - חזק; 'אין לך בדי אלא שתי פרוטות' - פטור,
מפני שכפר בפחות מ'שתי מעין'. מנה לי בידך, 'אין לך
בדי אלא חצי פרוטה' - פטור; שכל המודה בפחות
מפרוטה, כאלו לא הודה בכלום.
ד. 'מאה תמרים יש לי בידך', 'אין לך בדי אלא תשעים'
- רואין: אם היו שוין שם העשר שכפר בהן שתי מעין,
נשבע; ואם לאו, פטור. 'חמשה ושישים אגוזים יש לי
בידך', 'אין לך בדי אלא אגוז אחד' - אם שנה האחד
פרוטה, נשבע; ואם לאו, פטור. וכן כל פיוצא בזה.
ה. כמה דברים אמורים? בכסף או במיני סחורות ופרות
וביוצא בהן; אבל הכלים, אין משערין את דמיהן. אפלו
היו עשר מחטין בפרוטה, וטענו שתי מחטין - הודה באחת
וכפר באחת, חזק, שנאמר: 'כסף או בלים', כל הכלים
ככסף. טענו כסף וכלי, והודה בכלי וכפר בכסף - אם יש
בכפירה שתי מעין, חזק; ואם לאו, פטור. הודה בכסף
וכפר בכלי - אם הודה בפרוטה, חזק. וכן כל פיוצא בזה.
ו. העיד עליו עד אחד - אפלו לא כפר אלא בפרוטה, הרי
זה נשבע; שכל מקום ששנים מחזיקין אותו ממון, אחד
מחזיקו שבוועה. כיצד? 'פרוטה או שנה פרוטה יש לי
בידך', 'אין לך בדי כלום', ועד אחד מעיד שיש לו - הרי
זה נשבע. וכן בשבוועת השומרין - אפלו הפקיד אצלו
פרוטה או שנה פרוטה, וטען שאבדה - נשבע. וכל פחות
מפרוטה - אינו ממון, ואין בית דין נזקקין לו. וכן כל
הנשבעין ונוטלין, נשבעין ונוטלין מפרוטה ומעלה.
ז. הורו רבותי, שהנשבעין ונוטלין, אינן צריכין טענת שתי
כסף. ואני אומר, שצריך הנתבע שיכפר בשתי מעין, ואחר
כך ישבע התובע בתקנת חכמים ויטל; שהרי כל הנשבעין
בטענת ספק - צריך שהיה ביניהן ספק בפירת שתי כסף,
ואחר כך ישבע מספק.
ח. אין מודה במקצת חזק שבוועה, עד שתהיה הודיה ממין
הטענה. כיצד? 'כור חטים יש לי בידך', 'אין לך בדי אלא
לתך [חצי כור] חטים' - חזק. אבל אם אמר לו: 'אין לך
בדי אלא כור של שעורים' - פטור; שהמין שטענו, לא
הודה לו בו; והמין שהודה לו בו, לא טענו. 'דינר זהב יש
לי בידך פקדון אצלי', 'לא הפקדת אצלי אלא דינר כסף',
'מעה כסף הפקדתי אצלי', 'לא הפקדת אצלי אלא פרוטה'
- פטור; מפני שטענו עין [מין] דבר, והודה לו בעין אחרת.
וכן אם אמר לו: 'עשרה דינרין מצריות הפקדתי אצלי',
'לא הפקדת אצלי אלא עשרה צוריות' - פטור. וכן כל
פיוצא בזה.
ט. 'מנורה גדולה יש לי בידך', 'אין לך בדי אלא מנורה
קטנה' - הרי זה פטור. אבל אם טענו מנורה בת עשר

1 לשבע הסת, ויפטר. וכן פוגם שטרו [מודה שחלקו פרוט] וכל
2 פיוצא בו שהיה חשוד, וטען הלזה שפרעו, ואמר 'ישבע
3 לי' - הרי הנתבע נשבע הסת, ויפטר אף מן השטור.
4 ו. היה אותו חשוד מן הנשבעין בטענת ספק [כגון שותף
5 שנשבע שלא לקח יותר מחלקו] - אינו נשבע, לפי שהוא
6 חשוד; ואין שפנגדו נשבע, לפי שלא נתחייב זה שבוועה מן
7 התורה, ולפי שאין התובע טוענו טענת ודאי, כדי שישבע
8 על טענתו.
9 ז. נתחייב החשוד שבוועת הסת, אין שפנגדו נשבע ונוטל;
10 ששבוועת הסת עצמה - תקנה היא, ולא עשו לה תקנה
11 אחרת שישבע התובע, אלא הרי הנתבע נפטר בלא שבוועה.
12 ח. מי שנתחייב שבוועת הסת, והיה התובע חשוד - אין
13 הנתבע יכול להפך עליו [על התובע] השבוועה, שהרי אין
14 זה יכול להשבע; אלא ישלם, או ישבע הסת. אין שומעין
15 לזה לתלות בדבר שאי אפשר; והרי זה כמי שהפך שבוועתו
16 על הקטן, שאין שומעין לו, אלא או ישבע הסת, או ישלם.
17 ט. מי שנתחייב שבוועה, בין מן התורה בין מדבריהם,
18 ונשבע ונטל או נשבע ונפטר, ואחר כך באו עליו עדים
19 שהוא חשוד - אין שבוועתו שנשבע [נחשבת] כלום; ויש
20 לבעל דינו להוציא מידו מה שנטל, או ישבע זה שפנגדו
21 ויטל ממנו.
22 י. לעולם בזה [כאמור] דנין לחשוד, עד שילקה בבית דין
23 - אם היו עליו עדים שילקה על ידם - ויעשה תשובה,
24 ויחזיר לכשרותו בין לעדות בין לשבוועה.
25 יא. מי שטען [טענה] על חברו וכפר בו ונשבע, בין שבוועת
26 התורה בין שבוועת הסת, ואחר כך באו עדים והעידו עליו
27 שעל שקר נשבע - הרי זה משלם, והחזק חשוד על
28 השבוועה. ויכר בארנו בשבוועות, שכל הנשבע על ממון
29 חברו ועשה תשובה - חזק להוסיף חמש.
30 יב. טענו שיש לו אצלו חוב בעדים וקנין, ואמר: 'כן היה,
31 ופרעתיך', או שאמר: 'איני חזק לך כלום', ונשבע הסת,
32 ואחר כך באו עדי הקנין, או הוציא השטר ונתקיים [אומר]
33 בב"ד [T] - הרי זה משלם, ואינו חשוד; שהרי לא העידו שלא
34 פרעו, ולא אמר הנתבע 'לא היו דברים מעולם'. וכן כל
35 פיוצא בזה.
36 הלכות טוען ונטען פרק ג
37 א. אין מודה במקצת חזק שבוועה מן התורה, עד שיוודה
38 בפרוטה או יתר, ויכפר בשתי מעין כסף או יתר. וכמה היא
39 פרוטה? משקל חצי שעורה של כסף נקי. וכמה הם שתי
40 מעין? משקל שתיים ושלשים שעורות כסף מזקק.
41 ב. כל כסף האמור בתורה - הוא שקל הקדש, והוא עשרים
42 מעה. וכל כסף של דבריהם [בלשון חכמים] - הוא ממטבע
43 ירושלים, שהיה הסלע שלהם אחד משמונה בו כסף
44 והשאר נחשת, כמו שבארנו. אבל המעה - היא היתה כסף
45 נקי אפלו בירושלים, והיא היתה כסף של ירושלים. ולפי
46 שזה שהצריכו להיות בפירת הטענה שתי כסף, הוא
47 מדבריהם - עשו אותה כמו כסף של ירושלים, שהן שתי

מִזְדָּה בְּמִקְצָת, עַד שִׁיאֲמַר לוֹ בְּכַת אַחַת: 'כּוֹר חֲטִים וְכוֹר
שְׁעוּרִין יֵשׁ לִי בִּידְךָ', וַיֹּאמֶר לוֹ הַנִּטְעָן: 'אֵין לְךָ בִּידִי אֶלָּא
כּוֹר שְׁעוּרִים'. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.
יג. 'מֵלֵא עֶשֶׂר פְּדִין שְׁמֵן יֵשׁ לִי בִּידְךָ', 'אֵין לְךָ בִּידִי אֶלָּא
עֶשֶׂר פְּדִין בְּלֵא שְׁמֵן' - פְּטוּר; שֶׁהָיָה טַעֲנוֹ שְׁמֵן, וְהוֹדָה
בַּחֲרָסִים. 'עֶשֶׂר פְּדִי שְׁמֵן יֵשׁ לִי בִּידְךָ', 'אֵין לְךָ בִּידִי אֶלָּא
עֶשֶׂר פְּדִין רִיקָנִין' - חֵיב שְׁבוּעָה; שֶׁהָיָה טַעֲנוֹ חֲפָדִין
וְהִשְׁמֵן, וְהוֹדָה בַּכֶּדֶן. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.
יד. 'מִנָּה יֵשׁ לִי אֶצְלֶךָ הַלְוָאָה', 'לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוּלָם, וְלֹא
לְוִיתִי מִמֶּךָ מְעוּלָם, אֲבָל חֲמִשִּׁים דִּינָר יֵשׁ לְךָ בִּידִי פְקָדוֹן',
אוּ 'מִשּׁוּם גִּזְק' [שֶׁהִזְקִיתִּי]. וְכִיּוּצָא בּוֹ - הוֹרִי רַבּוּתִי שָׁזָה
מִזְדָּה בְּמִקְצָת, וְיִשְׁבַּע; שֶׁהָיָה טַעֲנוֹ שֶׁהוּא חֵיב לוֹ מֵאָה,
וְהוֹדָה שֶׁהוּא חֵיב לוֹ חֲמִשִּׁים; וְיָמָּה לִי נִתְחַיֵּב לוֹ מִשּׁוּם
הַלְוָאָה, אוּ מִשּׁוּם פְּקָדוֹן, אוּ מִשּׁוּם גִּזְק. וְלִזְזָה דַּעֲתִי נוּטָה.
טו. 'מִנָּה וְכָלִי יֵשׁ לִי בִּידְךָ', 'אֵין לְךָ בִּידִי אֶלָּא הַכְּלִי, וְהָא
לְךָ' - הָרִי זֶה פְּטוּר, וְנִשְׁבַּע הַסֵּת [מִדִּרְבָּנוֹ] שֶׁאֵין לוֹ אֶצְלוֹ
אֶלָּא זֶה. אֲמַר בַּעַל הַכְּלִי: 'אֵין זֶה כְּלִי' - כּוֹלֵל בְּשִׁבּוּעֵתוֹ
שָׁזָה כְּלִי; הוֹדָה הַנִּטְעָן שֶׁאֵין זֶה כְּלִי, וְנִתְחַלֵּף לוֹ בְּאַחֵר
- הָרִי זֶה חֵיב שְׁבוּעָה [שֶׁהָרִי הוּדָה בְּמִקְצָת]. כָּל מְקוֹם
שֶׁנֶּאֱמַר בְּעֶזְרָן זֶה 'פְּטוּר' - הָרִי זֶה פְּטוּר מִשְׁבוּעַת הַתּוֹרָה,
וְחֵיב שְׁבוּעַת הַסֵּת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ כַּמָּה פְּעָמִים.

ליטריין [חב], והודָה לוֹ בְּמִנְהָה בַּת חֲמֵשׁ לִיטְרִין - הָרִי זֶה
מִזְדָּה בְּמִקְצָת, מִפְּנֵי שֶׁיְכוּל לְגַדְּדָה וּלְהַעֲמִידָה עַל חֲמֵשׁ. וְכֵן
אִם טַעֲנוֹ אֲזוֹר [חגור] גָּדוֹל, וַאֲמַר לוֹ: 'אֵין לְךָ בִּידִי אֶלָּא
אֲזוֹר קָטָן' - פְּטוּר. אֲבָל אִם טַעֲנוֹ וְרִיעָה בַּת עֶשְׂרִים אֲמָה,
וְהוֹדָה לוֹ בִּירִיעָה בַּת עֶשֶׂר אֲמוֹת - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע, מִפְּנֵי
שֶׁיְכוּל לְחַתְכָּה וּלְהַעֲמִידָה עַל עֶשֶׂר. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.
יז. 'כּוֹר חֲטִים יֵשׁ לִי בִּידְךָ', 'אֵין לְךָ בִּידִי אֶלָּא כּוֹר שְׁעוּרִים'
- פְּטוּר אִף מִדְּמֵי שְׁעוּרִים; שֶׁהָרִי הַתּוֹבֵעַ אֹמֵר לוֹ: 'אֵין לִי
בִּידְךָ שְׁעוּרִים'; וְנִמְצָא זֶה דוּמָה לְמִי שֶׁאֲמַר לְחִבְרוֹ בְּבֵית
דִּין, 'מִנָּה יֵשׁ לְךָ בִּידִי', וַאֲמַר לוֹ הָאֲחֵר, 'אֵין לִי בִּידְךָ' -
שֶׁאֵין בֵּית דִּין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְתַן לוֹ כְּלוּם. וְאִם תִּפְשׁ הַתּוֹבֵעַ
דְּמֵי הַשְׁעוּרִים, אֵין מוּצִיאֵין מִיָּדוֹ.
יח. הַטּוֹעֵן אֶת חֲבֵרוֹ שְׁנֵי מִיָּנִין, וְהוֹדָה בְּאַחַד מֵהֶן - הָרִי
הַהוּדָה מִמֵּין הַטַּעֲנוֹה, וְנִשְׁבַּע. בִּיצֵד? 'כּוֹר חֲטִין וְכוֹר
שְׁעוּרִין יֵשׁ לִי בִּידְךָ', 'אֵין לְךָ בִּידִי אֶלָּא כּוֹר חֲטִין' - חֵיב.
הַתַּחֲלִיל הַטּוֹעֵן וַאֲמַר: 'כּוֹר חֲטִין יֵשׁ לִי בִּידְךָ', וְקָדַם
שִׁישְׁלִים דְּכָרִיו וַיֹּאמֶר 'כּוֹר שְׁעוּרִים יֵשׁ לִי בִּידְךָ', אֲמַר לוֹ
הַנִּטְעָן: 'אֵין לְךָ בִּידִי אֶלָּא כּוֹר שְׁעוּרִים' - אִם נִרְאָה לְדַגְנִין
שֶׁהַנִּטְעָן הָעָרִים [נִתְחַכֵּם לַהֲפֹטֵר מִשְׁבוּעָה], חֵיב שְׁבוּעָה;
וְאִם לְפִי תַּמּוּ, פְּטוּר.
יט. 'כּוֹר חֲטִין יֵשׁ לִי בִּידְךָ', אֲמַר לוֹ: 'הֵן', וְכוֹר שְׁעוּרִים,
אֲמַר לוֹ: 'אֵין לְךָ בִּידִי שְׁעוּרִין' - הָרִי זֶה פְּטוּר; וְאֵין זֶה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ח אדר-ה' ניסן ה'תש"ע

ד. בִּיצֵד מַגְעִילִין? נֹתֵן יוֹרָה [סִיר] קִטְנָה לְתוֹךְ יוֹרָה גְּדוֹלָה,
וּמִמֶּלֶא עָלֶיהָ מִים עַד שֶׁיִּצְוּפוּ עַל הַקִּטְנָה, וּמִרְתִּיחָה יָפָה
יָפָה; וְאִם הִיתָה יוֹרָה גְּדוֹלָה - מִקְרִי עַל שְׁפָתָהּ בָּצֵק אוּ
טִיט, וּמִמֶּלֶאָה מִים עַד שֶׁיִּצְוּפוּ הַמִּים עַל שְׁפָתָהּ, וּמִרְתִּיחָה.
וְכָלֵן שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַד שֶׁלֹּא הִרְתִּיחַ, אוּ עַד שֶׁלֹּא הִדִּיחַ,
וְעַד שֶׁלֹּא הִלְבִּין, וְעַד שֶׁלֹּא הִטְבִּיל - מֵתָר; שֶׁכָּל הַשְּׁמֵן
שֶׁבָּהֶן נֹתֵן טַעַם לִפְנֵם הוּא, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
ה. טְבִילָה זוֹ שֶׁמִּטְבִּילִין כְּלִי הַסְּעוּדָה הַנִּלְקָחִין מִן הַגּוֹיִים,
וְאַחֵר כֶּף יִתְרוֹ לְאַכִּילָה וְשִׁתִּיה - אֵינָן לַעֲנֵן טְמֵאָה וְטִהָרָה,
אֶלָּא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וְרָמַז לָהּ - 'כָּל דְּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בְּאֵשׁ
תַּעֲבִירוֹ בְּאֵשׁ וְטִהָר'; וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוֹ, שֶׁאֵינוֹ מְדַבֵּר
אֶלָּא בְּטִהָרָתָן מִיָּדִי גְּעוּלֵי גוֹיִים, לֹא מִיָּדִי טְמֵאָה; שֶׁאֵין לְךָ
טְמֵאָה שֶׁאֵינָה עוֹלָה אֶלָּא עַל יְדֵי הָאֵשׁ; וְכָל הַטְּמֵאִים,
בְּטִבִּילָה עוֹלִין מִטְמֵאָתָן; וְטְמֵאָתָם מֵת, בְּהִזְיָה וְטִבִּילָה. וְאֵין
שֵׁם אֵשׁ כָּלֵל אֶלָּא לַעֲנֵן גְּעוּלֵי גוֹיִים. וְכִיּוֹן שֶׁפָּתוּב 'וְטִהָר',
אֲמָרוּ חֲכָמִים: 'הוֹסֵף לוֹ טִהָרָה אַחֵר עֲבָרְתוֹ בְּאֵשׁ לְהַתִּירוֹ
מִגְּעוּלֵי גוֹיִים'.
ו. לֹא חֵיבֵי בְּטִבִּילָה זוֹ, אֶלָּא כְּלִי מִתְּכוּת שֶׁל סְעוּדָה
הַנִּלְקָחִין מִן הַגּוֹיִים; אֲבָל הַשּׁוֹאֵל מִן הַגּוֹיִים, אוּ שֶׁמִּשְׁכָּן
הַגּוֹי אֶצְלוֹ כְּלִי מִתְּכוּת - מִדִּית אוּ מִרְתִּית אוּ מִלְבָּן, וְאֵינוֹ
צָרִיךְ לְהַטְבִּיל. וְכֵן אִם לָקַח כְּלִי עֵץ אוּ כְּלִי אֲבָנִים - מִדִּית

יום ראשון כ"ח אדר ה'תש"ע 44
הלכות מאכלות אסורות פרק יז 45
א. קִדְרָה שֶׁל חֶרֶשׁ שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בָּהּ בֶּשֶׂר נִבְלָה אוּ בֶּשֶׂר
שֶׁקָּצִים וְרִמָּשִׁים - לֹא יִבְשֵׁל בָּהּ בֶּשֶׂר שֶׁחוּטָה בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם.
וְאִם בִּשַׁל בָּהּ מִן בֶּשֶׂר, הַתְּבַשִּׁיל אֲסוּר; בִּשַׁל בָּהּ מִין אַחֵר,
בְּנוֹתָן טַעַם.
ב. וְלֹא אֲסָרָה תּוֹרָה אֶלָּא קִדְרָה בַּת יוֹמָה בְּלִבְד, הוֹאִיל
וְעַדִּין לֹא נִפְגַּם הַשְּׁמֵן שֶׁנִּבְלַע בְּקִדְרָה; וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, לֹא
יִבְשֵׁל בָּהּ לְעוֹלָם. לְפִיכָף אֵין לּוֹקָחִין כְּלִי חֶרֶשׁ יִשְׁנִים מִן
הַגּוֹיִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בַּחֲמִין, כְּגוֹן קִדְרוֹת וְקִעְרוֹת, לְעוֹלָם,
וְאֶפְלוּ הָיוּ שׁוּעִין בְּאֶבֶר; וְאִם לָקַח, וּבִשַׁל בָּהֶן מִיּוֹם שְׁנֵי
וְהִלָּאָה - הַתְּבַשִּׁיל מֵתָר.
ג. הַלּוֹקֵחַ כְּלִי תִשְׁמִישׁ סְעוּדָה מִן הַגּוֹיִים, מִכְּלִי מִתְּכוּת
וְכָלִי זְכוּכִית - דְּבָרִים שֶׁלֹּא נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן כָּל עֶקֶר - מִטְבִּילִין
בְּמֵי מִקְוֶה, וְאַחֵר כֶּף יִהְיוּ מִתְרִין לְאַכֵּל בָּהֶם וּלְשִׁתּוֹת.
וְדְבָרִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַל יְדֵי צוּנָן, כְּגוֹן כּוֹסוֹת וְצִלּוּחִיּוֹת
וְקִיתוֹנוֹת - מְדִיחִין וּמִטְבִּילִין, וְהֵן מִתְרִין. וְדְבָרִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ
בָּהֶם עַל יְדֵי חֲמִין, כְּגוֹן יוֹרוֹת וְקַמְקָמוֹסִין וּמִחֲמֵי חֲמִין -
מַגְעִילִין וּמִטְבִּילִין, וְהֵן מִתְרִין. וְדְבָרִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַל יְדֵי
הָאוֹר, כְּגוֹן שְׁפוּדִין וְאִסְפָּלָאוֹת - מְלַבְּנִין בְּאוֹר עַד שֶׁתִּנָּשֵׁר
קִלְפָתָן, וּמִטְבִּילִין וְהֵן מִתְרִין.

הפת, כגון תורמוסין ששלקו אותן גוים - אף על פי שאינן
נאכלין חיין, הרי אלו מתרין. וכן כל פיוצא בהן; שעקר
הגזירה משום חתנות, שלא יזמנו הגוי אצלו בסעודה, ודבר
שאינו עולה על שלחן מלכים לאכל בו את הפת, אין אדם
מזמן את חברו עליו.
טז. דגים קטנים שמלחן ישראל או גוי, הרי הן כמו
שנתבשרו מקצת בשול; ואם צלין גוי אחר בן, מתרין. וכל
שבשלו ישראל מעט בשולו, בין בתחלה בין בסוף - מתר;
לפיכך, אם הניח הגוי בשר או קדרה על גבי האש והפך
ישראל בבשר והגיס בקדרה, או שהניח ישראל וגמר הגוי
- הרי זה מתר.
יז. דג שמלחו גוי, ופרות שעששן, עד שהכשירן לאכילה -
הרי אלו מתרין; מליח אינו כרותח בגזירה זו, והמעשן אינו
כמבשל. וכן קליות של גוים - מתרין, ולא גזרו עליהן;
שאין אדם מזמן חברו על הקליות.
יח. פולין ואפונין ועדשים וכיוצא בהן, ששולקין אותן
הגוים ומוכרין אותן - אסורין משום בשולי גוים, במקום
שעולין על שלחן מלכים משום פרפרת; ומשום געולי
גוים, בכל מקום, שמא יבשלו אותן עם הבשר, או בקדרה
שבשלו בה בשר. וכן הספגנין שקולין אותן הגוים בשמן,
אסורין אף משום געולי גוים.
יט. גוי שבשל ולא נתכון לבשול, הרי זה מתר. כיצד? גוי
שהצית אור בפאגם כדי להעביר החציר, ונתבשלו בו חגבים
- הרי אלו מתרין, ואפילו במקום שהן עולין על שלחן מלכים
משום פרפרת; וכן אם חרף הראש להעביר השער - מתר
לאכל מן הדלדולין ומן ראשי אוננים שנצלו בשעת חריכה.
כ. תמרים ששלקו אותן גוים - אם היו מתוקין מתחלתן,
הרי אלו מתרין; ואם היו מרין ומתקן הבשול, הרי אלו
אסורין; היו בינוניים, הרי אלו אסורין.
כא. קלי של עדשים שלשו בין במים בין בחמץ, הרי זה
אסור; אבל קלי של חטים ושעורים שלשין אותן במים,
הרי זה מתר.
כב. שמן של גוים, מתר; ומי שאוסרו - הרי זה עומד
בחטא גדול, מפני שהמרה על פי בית דין שהתירוהו;
ואפילו נתבשל השמן, הרי זה מתר; ואינו נאסר לא מפני
בשולי גוים, מפני שנאכל כמות שהוא חי, ולא מפני געולי
גוים, מפני שהבשר פוגם את השמן ומסריחו.
כג. וכן דבש של גוים שנתבשל, ועשו ממנו מיני מתיקה
- מתר מטעם זה.
כד. בספן [פסולת תמרים] של גוים שהוחמו חמין, בין
ביונה גדולה בין ביונה קטנה - מתר, מפני שנותן טעם
לפגם הוא. וכן כבשין שאין דרכן לתת לתוכן חמץ או יין,
או זיתים הפכושין, וחגבים הפכושין שבאין מן האוצר -
מתרין. אבל חגבים וכבשים שמולפין עליהן יין, אסורין;
וכן אם היו מולפין עליהן חמץ, ואפילו חמץ שגר - אסורין.
כה. ומפני מה אסרו חמץ שגר של גוים? מפני שמשליכין
לתוכו שמרי יין; לפיכך הנלקח מן האוצר, מתר.

או מרתיח, ואינו צריך להטביל. וכן כלי חרש החדשים,
אינו צריך להטביל; אבל השועים באבר, הרי הן ככלי
מתכות וצריכין טבילה.
ז. הלוקח סכין מן הגוים - מלבנה באור [באש], או
משחיתה ברחים שלה. ואם היתה סכין יפה שאין בה
פגמיות - די לו אם נעצה בקרקע קשה עשרה פעמים,
ואוכל בה צנון [דבר חריץ]; ואם היו בה פגמיות, או
שהיתה יפה ורצה לאכל בה חמין או לשחט בה - מלבנה
או משחיתה בלה. שחט בה קדם שיטהרנה, מדיח מקום
השחיטה; ואם קלה, הרי זה משבח.
ח. סכין ששחט בה טרפה - לא ישחט בה עד שידיחה,
אפילו בצונן; או מקנחה בכליות של בגדים.
ט. ויש שם דברים אחרים, אסרו אותן חכמים; ואף על פי
שאין לאסורן עקר מן התורה, גזרו עליהן כדי להתרחק מן
הגוים - עד שלא יתערבו בהם ישראל, ויבואו לידי
חתנות; ואלי הן: אסרו לשחות עמהן, ואפילו במקום שאין
לחש לזין נסך; ואסרו לאכל פתן או בשוליהן, ואפילו
במקום שאין לחש לגעוליהן.
י. כיצד? לא ישתה אדם במסבה של גוים, ואף על פי
שהוא יין מבשל שאינו נאסר, או שהיה השותה מפליו
לבדו; ואם היה רב המסבה ישראל, מתר. ואין שותין שגר
שלהן שעושין מן התמרים והתאנים וכיוצא בהן; ואינו
אסור אלא במקום מכירתו, אבל אם הביא השגר לביתו
ושתהו שם, מתר; שעקר הגזירה, שמא יסעד אצלן.
יא. יין תפוחים ויין רמונים וכיוצא בהן, מתר לשותותן בכל
מקום; דבר שאינו מצוי - לא גזרו עליו. יין צמוקים, הרי
הוא כזין ומתנסף.
יב. אף על פי שאסרו פת גוים, יש מקומות שמקלין בדבר
ולוקחין פת מן הנחתום הגוי, במקום שאין שם נחתום
ישראל; ובשדה, מפני שהיא שעת הדחק. אבל פת בעלי
בתים, אין שם מי שמורה בה להקל; שעקר הגזירה משום
חתנות, ואם יאכל פת בעלי בתים, יבוא לסעד אצלן.
יג. הדליק הגוי את התנור ואפה בו ישראל, או שהדליק
ישראל ואפה גוי, או שהדליק הגוי ואפה הגוי וישראל
ונער האש מעט או כבש לאש - הואיל ונשתתף במלאכת
הפת, הרי זה מתר; ואפילו לא זרק אלא עץ לתוך התנור
- התיר כל הפת שבו, שאין הדבר אלא להיות הפך שהפת
שלהן אסורה.
יד. גוי שבשל לנו יין או חלב או דבש או פרישין [סוג
פרי], וכיוצא באלו מכל דבר הנאכל כמות שהוא חי - הרי
אלו מתרין. ולא גזרו אלא על דבר שאינו נאכל כמות שהוא
חי, כגון בשר ודג תפל וביצה וירקות; אם בשלן הגוי
מתחלה ועד סוף, ולא נשתתף ישראל עמו בבשולן - הרי
אלו אסורין, משום בשולי גוים.
טו. במה דברים אמורים? בדבר שהוא עולה על שלחן
מלכים לאכל בו את הפת, כגון בשר וביצים ודגים וכיוצא
בהן; אבל דבר שאינו עולה על שלחן מלכים לאכל בו את

1 כו. המוריס [שמן דג] - במקום שדרך לתת לתוכו זין,
2 אסור; ואם היה זין מן המוריס, מתר. וזה מורין בכל
3 דבר שחוששין לו שמא יערכו בו הגויים דבר אסור - שאין
4 אדם מערב הקר בזה, שהרי מפסיד; אבל מערב הזול
5 בקר, כדי להשתכר.
6 כז. קטן שאכל אחד ממאכלות אסורות, או שעשה מלאכה
7 בשבת - אין בית דין מצוין עליו להפרישו, לפי שאינו בן
8 דעת. במה דברים אמורים? בשעשה מעצמו; אבל
9 להאכילו בידים - אסור, ואפילו דברים שאסורין מדברי
10 סופרים. וכן אסור להרגילו בחלול שבת ומועד, ואפילו
11 בדברים שהן משום שבות.
12 כח. אף על פי שאין בית דין מצוין להפריש את הקטן,
13 מצוה על אביו לגער בו ולהפרישו - כדי לחנכו בקדשה
14 ופרישה, שנאמר: "חנך לנער על פי דרכו" וגו'.
15 כט. ואסור חכמים מאכלות ומשקין שנפשו רב בגי אדם
16 קהה מהן, כגון מאכלות ומשקין שנתערב בהן קיא או
17 צואה ולחה סרוחה וכיוצא בהן; וכן אסור לאכל ולשתות
18 בכלים הצואים שנפשו של אדם מתאוננת מהן, כגון קלי
19 בית הפסא וכלי זכוכית של ספרין [מקווי דם] שגורעין בהן
20 את הדם וכיוצא בהן;
21 ל. וכן אסור לאכל בידים מזומות, ועל גבי כלים מלכלכין;
22 שכל דברים אלו, בכלל "אל תשקצו את נפשתיכם".
23 והאוכל מאכלות אלו, מפין אותו מכת מרדות.
24 לא. וכן אסור לאדם שישקה את נקביו כלל, בין גדולים
25 בין קטנים; וכל המשקה נקביו - הרי זה בכלל משקין
26 נפשו, יתר על חללים רעים שיקביא על עצמו, ויתחייב
27 בנפשו. אלא ראוי לו להרגיל עצמו בעתים מזמנים, כדי
28 שלא יתרחק בפניו בגי אדם, ולא ישקין נפשו.
29 לב. וכל הנזהר בדברים אלו - מביא קדשה וטהרה יתרה
30 לנפשו, וממקם נפשו לשם הקדוש ברוך הוא, שנאמר:
31 "והתקדשתם והייתם קדשים, כי קדוש אני".

ברוך רחמנא דסייען

יום שני כ"ט אדר ה'תש"ע

הלכות שחיטה

35 לש בכללן חמש מצוות - שלש מצוות עשה, ושתיים מצוות
36 לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשחט ואחר כך יאכל;
37 (ב) שלא לשחט אותו ואת בנו ביום אחד; (ג) לכסות דם
38 חיה ועוף; (ד) שלא לקח האם על הבנים; (ה) לשלם האם,
39 אם לקחה על הבנים. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות שחיטה פרק א

40 א. מצוות עשה שישחט מי שרצה לאכל בשר בהמה חיה
41 ועוף, ואחר כך יאכל, שנאמר: "וזהבחת מבקרך ומצאנך",
42 ונאמר בבכור בעל מום: "אף באשר יאכל את הצבי ואת
43 האיל, בן תאכלנו" - ה' למדת, שחיה בהמה לעגן
44 שחיטה; ובעוף הוא אומר: "אשר יצוד ציד חיה או עוף

46 אשר יאכל - וישפך את דמו", מלמד ששפיכת דם העוף
47 כשפיכת דם החיה.
48 ב. והלכות שחיטה בכללן, אחת היא. לפיכך, השוחט בהמה
49 או חיה או עוף מבקרה תחלה: 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו
50 על השחיטה'; ואם לא ברך, בין בשוגג בין במזיד - הבשר
51 מתר. ואסור לאכל מן השחוט, כל זמן שהיא מפרקסת.
52 והאכל ממנה קדם שתצא נפשה - עובר בלא תעשה, והרי
53 הוא בכלל "לא תאכלו על הדם"; ואינו לוקה. ומתר לחתך
54 ממנה אחר שחיטה קדם שתצא נפשה, ומולחו יפה יפה
55 ומדיחו יפה יפה, ומניחו עד שתמות; ואחר כך יאכלנו.
56 ג. דגים וחתכים - אינן צריכין שחיטה, אלא אספתן היא
57 המתרת אותן; הרי הוא אומר: "הצאן ובקר ישחט להם,
58 ומצא להם; אם את כל דגי הים יאסף להם, ומצא להם" -
59 אספת דגים כשחיתת בקר וצאן; ובחתכים נאמר: "אסף
60 החסיל", באספה לבדה. לפיכך אם מתו מאליהן בתוך
61 המים, מתרין; ומתר לאכלן חיים.
62 ד. וזכיה זה הצמחה בתורה סתם - צריך לפרש אותה,
63 ולידע באיזה מקום מן הבהמה שוחטין, וכמה הוא שיעור
64 השחיטה, ובאיזה דבר שוחטין, ומתי שוחטין, והיכן
65 שוחטין, וכיצד שוחטין, ומה הם הדברים המפסידין את
66 השחיטה, ומי הוא השוחט. ועל כל הדרכים האלו, צונו
67 בתורה ואמר: "וזהבחת מבקרך ומצאנך באשר צויתך -
68 ואכלת בשערך", שכל הדברים האלו על פה צוה בהן,
69 כשאר תורה שבעל פה, שהיא הנקראת 'מצוה', כמו
70 שבארנו בתחלת חבור זה.
71 ה. מקום השחיטה מן החי - הוא הצנאר, וכל הצנאר כשר
72 לשחיטה. כיצד? בושט - מתחלת המקום שכשחיתו
73 אותו מתקבץ, עד מקום שישער ויתחיל להיות פרצין
74 פרצין [מחוטוט] ככרש - זה הוא מקום השחיטה בושט.
75 ו. שחט למעלה ממקום זה, וזה הוא הנקרא 'תרבץ הושט',
76 או למטה ממקום זה, והוא מתחלת בגי מעים - שחיטתו
77 פסולה. ושעור תרבץ הושט שאינו ראוי לשחיטה למעלה
78 - בבהמה ובהמה, כדי שיאחז בשרי אצבעותיו; ובעוף, הכל
79 לפי גדלו וקטנו.
80 ז. ואיזה הוא מקום שחיטה בקנה? משפוי כובע ולמטה,
81 עד ראש קנה הראה כשתמשך הבהמה צנארה לרעות - זה
82 הוא מקום השחיטה בקנה. וכל שפנגד המקום הזה מבחוץ,
83 נקרא 'צנאר'.
84 ח. אגסה הבהמה עצמה ומשכה צנארה הרבה, או שאגס
85 השוחט את הסימנין ומשכן למעלה, ושחט במקום שחיטה
86 בצנאר, ונמצאת השחיטה בקנה או בושט שלא במקום
87 שחיטה - הרי זה ספק נבלה.
88 ט. וצריך השוחט שישחט באמצע הצנאר; ואם שחט מן
89 הצדדין, שחיטתו כשרה. וכמה הוא שיעור השחיטה? שגי
90 הסימנין שהן הקנה והושט - השחיטה המעלה שיתחבו
91 שגיטין בין הבהמה בין בעוף, ולזה יתבון השוחט; ואם
92 שחט רב אחד מהן בעוף, ורב השנים בהמה ובחיה -
93 שחיטתו כשרה.

ומביאה על צפרנו, משלש רוחותיה, שהם פיה ושני צדדין
 - כדי שלא יהיה בה פגם כלל; ואחר כך ישחט בה.
 כד. וצריך לבדק בן אחר השחיטה - שאם מצא בה פגם
 אחר השחיטה, הרי זו ספק נבלה; שמה בעור נפגמה,
 וכששחט הסימנין בסכין פגומה שחט. לפיכך, השוחט
 בהמות רבות או עופות רבים, צריך לבדק בין כל אחת
 ואחת; שאם לא בדק, ובדק באחרונה ונמצאת הסכין
 פגומה - הכל ספק נבלות, ואפלו הראשונה.
 כה. בדק הסכין ושחט בה, ולא בדק אחר שחיטה, ושבר
 בה עצם או עץ וכיוצא בהן, ואחר כך בדק ומצא פגומה
 - שחיטתו כשרה, שחזקת הסכין שנפגמה בדבר קשה
 ששבר בה; וכן אם פשע בה ולא בדק, או שאבדה הסכין
 עד שלא יבדק - שחיטתו כשרה.
 כו. כל טבח שלא בדק הסכין שלו ששוחט בה לפני חכם,
 ושחט בה לעצמו - בודקין אותה: אם נמצאת יפה ובדקה
 - מנדין אותו, לפי שסומך על עצמו פעם אחרת, ונתנה
 פגומה, וישחט בה; ואם נמצאת פגומה - מעבירין אותו,
 ומכריזין על כל בשר ששחט שהוא טרפה.
 כז. במה הוא ארך הסכין ששוחט בה? כל שהוא; והוא
 שלא יהיה דבר דק שנוקב ואינו שוחט, כמו ראש האזמל
 הקטן וכיוצא בו.
 כח. ומתי שוחטין? בכל זמן, בין ביום בין בלילה; והוא
 שתהיה אבוקה עמו, כדי שיראה מה יעשה; ואם שחט
 באפלה, שחיטתו כשרה.
 כט. השוחט ביום הפפורים או בשבת בשוגג - אף על פי
 שאלו היה מזיד, היה מתחייב בגופשו או מתחייב מלקות על
 יום הפפורים - שחיטתו כשרה.

יום שלישי א' ניסן ה'תש"ע

הלכות שחיטה פרק ב

א. בכל מקום מתר לשחט, חוץ מן העזרה; שאין שוחטין
 בעזרה אלא קדשי מזבח בלבד; אבל החלין - אסור
 לשחטן בעזרה, בין בהמה בין חיה בין עוף. וכן הוא אומר
 בבשר תאנה: "כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה'" - הא
 למדת, שאין שוחטין בשר תאנה, אלא חוץ למקום אשר
 בחר ה';
 ב. וזה שנשחט חוץ למקום, הוא שמתר לאכלו בכל
 השערים. אבל השוחט חלין בעזרה - אותו הבשר טהור,
 ואסור בהנחה כבשר בחלב וכיוצא בו; וקוברין אותו, ואפרו
 אסור; אפלו שחט לרפואה, או לאכילת גויים, או להאכיל
 לכלבים. אבל הנותר בעזרה, והמעקר, וגוי ששחט,
 והשוחט ונמצאת טרפה, והשוחט בהמה חיה ועוף הטמאין
 בעזרה - הרי אלו פלן מתרין בהנחה.
 ג. ולא בהמה וחיה בלבד, אלא כל החלין - אסור להכניסן
 לעזרה, אפלו בשר שחוט או פרות ופת וכיוצא בהן; אם
 עבר והכניסן, מתרין באכילה כשהיו. ודברים אלו פלן,
 דברי קבלה הן. וכל השוחט חלין בעזרה, או האוכל פזית
 מבשר חלין שנשחטו בעזרה - מפני אותו מפת מרדות.

י. שחט האחד בלו וחצי השני, בבהמה - שחיטתו פסולה.
 רבו של זה ורבו של זה - אף על פי שלא שחט מפל אחד
 מהן אלא יתר על חציו כחוט השערה, הרי זו כשרה; בין
 ששחט יתר על חציו במשהו, רבו הוא.
 יא. שחט חציו של זה וחציו של זה - אפלו בעוף,
 שחיטתו פסולה. קנה שהיה חציו פסוק [פגוס], ושחט על
 מקום החתוף מעט והשלימו לרב - בין שהתחיל לשחט
 במקום השלם ופגע בחתף, בין שהכניס את הסכין בחתף
 והשלימו לרב - שחיטתו כשרה.
 יב. כל השוחט, צריך לבדק הסימנין לאחר השחיטה; ואם
 לא בדק, ונתחף הראש קדם שיבדק - הרי זו נבלה, ואפלו
 היה השוחט נריז ומהיר;
 יג. שפל בהמה בחייה אסורה, עד שיודע בודאי שנשחטה
 שחיטה כשרה.
 יד. ובאיזה דבר שוחטין? בכל, בין בסכין של מתכת, בין
 בצור [אבן מחודדת], בין בזכוכית, בין בקרומית [צדן] של
 קנה האגס, וכיוצא בהן מדברים החותכין; והוא, שיהיה
 פיה חד ולא יהיה בה פגם; אבל אם היה כמו תלם [שקע]
 בחדו של דבר ששוחטין בו, ואפלו היה התלם קטן ביותר
 - שחיטתו פסולה.
 טו. היה התלם מרוח אחת, לא ישחט בה; ואם שחט דרך
 הרוח שאין הפגימה נפרת בה, שחיטתו כשרה.
 טז. פיצד? סכין שתבדק בהולכה, ולא תרגיש שיש בה
 פגם, וכשתחזיר אותה בהבאה, תרגיש שיש בה פגם - אם
 שחט בה דרך הולכה ולא הביא, שחיטתו כשרה; ואם
 הביא, שחיטתו פסולה.
 יז. סכין שהיא עולה יורדת בנחש, ואין בה פגם - שוחטין
 בה לכתחלה. וסכין שפיה חלק, ואינה חדה - הואיל ואין
 בה פגם, שוחטין בה; ואף על פי שהוליד והביא בה כל
 היום עד ששחטה - שחיטתו כשרה.
 יח. וסכין חדה שהשחטה, וברי אינה חלקה אלא מגעה
 כמגע ראש השבלת שהוא מסתבך באצבע - הואיל ואין
 בה פגם, שוחטין בה.
 יט. התולש קנה, או שן, או שקצץ צר, או צפרן, וברי הן
 חדין ואין בהן פגם - שוחטין בהן. ואם נעצן בקרקע, לא
 ישחט בהן כשהן נעוצין; ואם שחט, שחיטתו כשרה.
 כ. שחט בהן כשהן מחברין מתחלת ברייתן, קדם שיצער
 אותן - שחיטתו פסולה, ואף על פי שאין בהן פגם.
 כא. לקח לחי בהמה שיש בו שנים חדין, ושחט בהן -
 שחיטתו פסולה, מפני שהן כמגל; אבל בשן אחת הקבוצה
 בלחי - שוחט בה לכתחלה, ואף על פי שהיא קבוצה בו.
 כב. לבן הסכין באור, ושחט בה - שחיטתו כשרה. סכין
 שצדה אחד מגל, וצדה השני יפה - לא ישחט בצד היפה
 לכתחלה; וגורה, שמה ישחט בצד האחר. ואם שחט -
 הואיל ובצד היפה שחט, שחיטתו כשרה.
 כג. השוחט צריך שיבדק הסכין בחדה, ומצד זה ומצד זה.
 וכיצד בודקה? מוליכה ומביאה על בשר אצבעו, ומוליכה

יג. גלגל של אבן או של עץ שהיתה הספין קבועה בו, 49
וסבב אדם את הגלגל, ושם צואר העוף או בהמה כנגדו 50
עד שנשחט בסביבת הגלגל - הרי זו כשרה. ואם המים הן 51
המסבבין את הגלגל, ושם הצואר כנגדו בשעה שסבב 52
ונשחט - הרי זו פסולה; ואם פטר [שיחרר] אדם את המים 53
עד שבאו וסבבו את הגלגל, ושחט בסביבתו - הרי זו 54
כשרה, שהרי מכח אדם בא. במה דברים אמורים? בסביבה 55
ראשונה שהיא מכח בן אדם; אבל מסביבה שניה ולאחריה, 56
אינה מכח האדם אלא מכח המים בהליכתו. 57
יד. השוחט לשם הרים, לשם גבעות, לשם ימים, לשם 58
נהרות, לשם מדברות - אף על פי שלא נתפנו לעבדן אלא 59
לרפואה וכיצא בה מדברי הבאי שאומרים הגויים, הרי 60
שחיטתו פסולה; אבל אם שחט לשם מזל הים, או מזל 61
ההר, או לכוכבים ולמזלות וכיצא בהן - הרי זו אסורה 62
בהנחה, ככל תקרבת עבודה זרה. 63
טו. השוחט את הבהמה לזרק דמה לעבודה זרה, או 64
להקטיר חלבה לעבודה זרה - הרי זו אסורה; שלומדין 65
מחשבה בחוץ בחלין, ממחשבת הקדשים בפנים, שמחשבה 66
כזו פוסלת בהן, כמו שיתבאר בהלכות פסולי המקדשין. 67
טז. שחטה ואחר כך חשב לזרק דמה לעבודה זרה, או 68
להקטיר חלבה לעבודה זרה - הרי זו אסורה מספק, שמא 69
סופו הוכיח על תחלתו ובמחשבה כזו שחט. 70
יז. השוחט לשם קדשים שמתנדבין וגורדין כמותן - 71
שחיטתו פסולה, שזה כשוחט קדשים בחוץ; שחט לשם 72
קדשים שאינן באין בגדר ונדבה, שחיטתו כשרה. 73
יח. ביצר? השוחט לשם עולה, לשם שלמים, לשם תודה, 74
לשם פסח - שחיטתו פסולה; הואיל והפסח מפרש אותו 75
בכל השנה בכל עת שירצה, הרי הוא דומה לזכר הנדר 76
והנדב. שחט לשם חטאת, לשם אשם ודאי, לשם אשם תלוי, 77
לשם בכור, לשם מעשר, לשם תמורה - שחיטתו כשרה. 78
יט. היה מחיב חטאת, ושחט ואמר: 'לחטאתי' - שחיטתו 79
פסולה; היה לו קרבן בתוך ביתו, ושחט ואמר: 'לשם 80
תמורת זבחי' - שחיטתו פסולה, שהרי המיר בו. 81
כ. האשה ששחטה לשם עולת יולדת, ואמרה: 'זו לעולתי' 82
- שחיטתה כשרה; שאין עולת יולדת באה בגדר ונדבה, 83
והרי אינה יולדת שנתחבה בעולה; ואין חוששין לה שמא 84
הפילה, שכל המפלת קול יש לה. אבל השוחט לשם עולת 85
נזיר - אף על פי שאינו נזיר - שחיטתו פסולה, שעקר 86
הנזירות נדר מן הנדרים. 87
כא. שנים או חזין בפסין ושוחטין, אחד נתפנו לשם דבר 88
שהשוחט לו שחיטתו אסורה, והשני לא היתה לו כונה כלל, 89
ואפלו נתפנו לשם דבר המותר להתפנו לו - הרי זו פסולה; 90
וכן אם שחט זה אחר זה, והתפנו האחד מהן לשם דבר 91
הפסול - פוסל. במה דברים אמורים? בשהיה לו בה שתפות; 92
אבל אם אין לו בה שתפות - אינה אסורה, שאין אדם 93
מישראל אוסר דבר שאינו שלו, שאין כונתו אלא לצערו. 94
כב. ישראל ששחט לזכרי - אף על פי שהזכרי מתפנו לכל 95
מה שירצה, שחיטתו כשרה; שאין חוששין אלא למחשבת 96

ד. האומר: 'בהמה זו שלמים, וילדה חלין' - אם נשחטה 1
בעורה, ולדה מותר באכילה, לפי שאינו יכול לשחט אותה 2
ברחוק מקום. 3
ה. אין שוחטין לתוך ימים ונהרות, שמא יאמרו: 'עובד 4
מים הוא זה, ונראה במקריב למים'; ולא ישחט לכלי מלא 5
מים, שמא יאמרו: 'לצורה שתראה בתוך המים שחט'. ולא 6
ישחט לא לתוך הכלים, ולא לתוך הגמה - שכן דרך עובדי 7
עבודה זרה. ואם שחט, שחיטתו כשרה. 8
ו. שוחטין לכלי מלא מים עכו"רין, שאין הצורה נראית 9
בהן. וכן שוחט חוץ לגמה, והדם יורד לגמה; ובשוק לא 10
יעשה בן, שמא יחקה את המינים; ואם שחט לגמה בשוק 11
- אסור לאכל משחיטתו עד שיבדקו אחריו, שמא מין הוא. 12
ומותר לשחט על דפן הספינה, והדם שותת על הדפן ויורד 13
למים; ומותר לשחט על גבי הכלים. 14
ז. ביצר שוחטין? מותרת הצואר, ומוליד הפסין ומביאה עד 15
ששוחט; בין שהיתה הבהמה רבוצה בין שהיתה עומדת, 16
ואחז בערפה והספין בידו מלמטה ושחט - הרי זו כשרה. 17
ח. נעץ את הספין בפתל והעביר הצואר עליה עד שנשחט, 18
שחיטתו כשרה - והוא שיהיה צואר הבהמה למטה, וספין 19
למעלה; שאם היה צואר בהמה למעלה מן הספין הנוצצה 20
- שמא תרד הבהמה בכבד גופה, ותחתך בלא הולכה 21
והבאה, ואין זו שחיטה, כמו שיתבאר. לפיכך, אם היה עוף 22
- בין שהיה צוארו למעלה מן הספין הנוצצה, או למטה 23
ממנה, שחיטתו כשרה. 24
ט. השוחט והוליד את הספין ולא הביאה, או הביאה ולא 25
הוליקה, ושחטה - שחיטתו כשרה; הוליד והביא עד 26
שחתך הראש והתיוז - שחיטתו כשרה. הוליד ולא הביא, 27
או הביא ולא הוליד, והתיוז את הראש בהולכה בלבד, או 28
בהבאה בלבד - אם יש בפסין כמלא שני צוארין מצוארי 29
הנשחט, שחיטתו כשרה; ואם לאו, שחיטתו פסולה. שחט 30
שני ראשים כאחד, שחיטתו כשרה. 31
י. שנים שאחזו בספין, אפלו אחד מצד זה ושני מצד אחר 32
כנגדו, ושחטו - שחיטתן כשרה. וכן שנים שאחזו שני 33
ספינין, ושחטו כאחד בשני מקומות בצואר - שחיטתן 34
כשרה; ואפלו שחט זה הנוט בלבד או רבו, והשני שחט 35
במקום אחר הקנה או רבו - הרי שחיטה זו כשרה, ואף על 36
פי שאין השחיטה פלה במקום אחד. וכן שחיטה העשויה 37
בקולמוס, ושחיטה העשויה כמסרק - כשרה. 38
יא. אין שחיטת החלין צריכה כונה; אלא אפלו שחט 39
כמתעסק, או דרך שחוק, או שזרק ספין לנצצה בפתל 40
ושחטה בהליכתה - הואיל והשחיטה כראוי במקומה 41
ושעורה, הרי זו כשרה. 42
יב. לפיכך, חרש או שוטה או קטן, או שכור שנתבלבלה 43
דעתו, ומי שאחזתו רוח רעה, ששחטו ואחרים רואין אותן 44
שהשחיטה כתקנה - הרי זו כשרה. אבל ספין שנפלה 45
ושחטה - אף על פי ששחטה כדרכה, הרי זו פסולה, 46
שאמר: 'וזבחת' - עד שיהיה הזבח אדם, ואף על פי 47
שאינו מתפנו לשחיטה. 48

על הספין ועל הצואר ושחט תחת המטלית - הואיל ואין
הספין גלויה, הרי זו ספק נבלה; וכן אם שחט מעוט
הסימנין בהחלדה, וגמר השחיטה שלא בהחלדה - הרי זו
ספק נבלה.

יא. דרסה [הפעלת לחץ] ביצד? כגון שהכה בספין על
הצואר כדרך שספין בסיף, וחתך הסימנין בבת אחת בלא
הולכה והכאה, או שהניח הספין על הצואר, ודחק למטה
כחותף צנן או קשות עד שחתך הסימנין - הרי זו פסולה.
יב. הגרמה [גלישה] ביצד? זה השוחט בקנה למעלה,
במקום שאינו ראוי לשחיטה; וכמו שני חטין יש בסוף
הקנה למעלה בטבעת גדולה. שחט בתוך חטין - אם שיר
מהן כל שהוא למעלה, הרי זו כשרה, שהרי שחט משפוי
כובע ולמטה, והוא מן המקום הראוי לשחיטה; ואם לא
שיר מהן כלום אלא שחט למעלה מהן, הרי זו מגרמת
ופסולה.

יג. שחט רב האחד או רב השנים, והשלים בדרסה או
בהגרמה - הרי זו כשרה, שהרי נשחט השעור כראוי.
הגרים בתחלה שלישי, ושחט שני שלישים - הרי זו כשרה;
שחט שלישי, והגרים שלישי, וחזר ושחט שלישי האחרון -
כשרה. הגרים שלישי, ושחט שלישי, וחזר והגרים שלישי
האחרון - הרי זו פסולה. ואם דרס או החליד, בין בשלישי
הראשון בין בשלישי האמצעי - הרי זו פסולה. יד. עקור
ביצד? כגון שנעקרה הגרגרת, והיא הקנה, או הושט,
ונשמת אחד מהן או שניהן קדם גמר שחיטה - הרי זו
נבלה; אבל אם שחט אחד בעוף או רבו, ואחר כך נשמת
הסימן השני - שחיטתו כשרה.

טו. נשמת אחד מהן, ואחר כך שחט את השני - שחיטתו
פסולה; שחט אחד מהן, ונמצא השני שמוט, ואין ידוע אם
קדם שחיטה נשמת, או אחר שחיטה - הרי זו ספק נבלה.
טז. נמצא הסימן השחוט שמוט - הרי זו כשרה, שודאי
אחר שחיטה נעקר; שאלו נעקר קדם שחיטה, היה מדידל
ולא ישחט.

יז. במה דברים אמורים? בשלא תפס הסימנין בידו
כששחט; אבל אם תפסן ושחט, אפשו שתשחט אחר
העקור, ולפיכך אם נמצאת שמוטה ושחטה, הרי זו ספק
נבלה.

יח. כל מקום שאמרנו בשחיטה 'פסולה' - הרי זו נבלה,
ואם אכל ממנה פזית, לוקה משום אוכל נבלה; שאין
מוציא מידי נבלה אלא שחיטה כשרה כאשר צוה, כמו
שבארנו. וכל ספק שייספתק בשחיטה, הרי הוא ספק נבלה;
והאוכל ממנה, מפין אותו מפת מדרות.

יט. בהמה שנשל ירך שלה וחללה עמה, עד שתראה חסרה
כשתרפץ - הרי זו נבלה כמי שנחתך חציה ונחלקה לשני
גופות, ואין השחיטה מועלת בה. וכן אם נשברה מפרקת
ורב בשר עמה, או שנקרעה מגבה כדג, או שנפסק רב
הקנה, או שנקב הושט בכל שהוא במקום הראוי לשחיטה
- הרי זו נבלה מחיים, ואין השחיטה מועלת בה. ואחד
בהמה ואחד העוף, בכל הדברים האלו.

הזוכה, לא למחשבת בעל בהמה. לפיכך, נכרי ששחט
לישראל, אפלו היה קטן - שחיטתו נבלה, כמו שיתבאר.

יום רביעי ב' ניסן ה'תש"ע

הלכות שחיטה פרק ג

א. חמשה דברים מפסידין את השחיטה, ועקר הלכות
שחיטה להזהר מפל אחת מהן; ואלו הן: שהיה, חלדה,
דרסה, הגרמה, ועקור.

ב. שהיה ביצד? הרי שהתחיל לשחט, והגביה ידו קדם
שיגמר השחיטה, ושהה, בין בשוגג בין במזיד, בין באנס
בין ברצון, וחזר הוא או אחר וגמר את השחיטה - אם שהה
כדי שיגביה את בהמה וירביצנה וישחט, שחיטתו
פסולה; ואם שהה פחות מכדי זה, שחיטתו כשרה.

ג. היתה בהמה דקה, שעור שהיה כדי שיגביה בהמה דקה
וירביצנה וישחט; ואם היתה גסה, כדי שיגביהנה וירביצנה
וישחט. ובעוף, כדי שיגביה בהמה דקה וירביצנה וישחט.
ד. שחט מעט ושהה מעט, וחזר ושחט מעט ושהה מעט,
עד שגמר השחיטה, ולא שהה בפעם אחת שעור השהיה,
אבל כשתחשב כל זמן השהיות יצטרף מכלן שעור שהיה
- הרי זו ספק נבלה. וכן אם שהה כדי שיגביהנה וירביצנה
וכדי שישחט כמו מעוט הסימנין בלבד, לא כדי שישחט
שחיטה גמורה - הרי זו ספק נבלה.

ה. שחט רב אחד בעוף, או רב השנים בהמה - אף על
פי ששהה חצי היום, וחזר וגמר חתיכת הסימנין - הרי זו
מתרת; מאחר שנשחט בה בשעור, הרי זה כמתחף בשר
השחטה.

ו. שחט בקנה לבדו חציו או מעוטו, ושהה זמן מרבה -
הרי זה חזר וגומר השחיטה, ואין בכך כלום. אבל אם
שחט רב הקנה, או שנקב הושט כל שהוא, ושהה בשעור
- בין שחזר וגמר השחיטה שהתחיל, בין ששחט שחיטה
גמורה במקום אחר - הרי זו פסולה; מפני שהעוף או
בהמה שנפסק רב הקנה שלה, או שנקב הושט במשהו -
נבלה, ואין השחיטה מועלת בה כמו שיתבאר.

ז. הנה נתבאר לך, שאין שהיה בקנה בעוף כלל - שאם
שחט רב הקנה ושהה, כבר נגמרה שחיטתו, וכשחזר וגמר,
מתחף בשר הוא; ואם שחט מעוט הקנה ושהה, הרי זה
חזר ושחט כל זמן שירצה, שאינה נאסרת משום נבלה
עד שיפסק רב הקנה.

ח. שחט העוף ושהה בו, ואינו ידוע אם נקב הושט או
לא נקב - חזר ושחט הקנה לבדו במקום אחר, ומניחו
עד שזמות, ובזק הושט מבפנים: אם לא נמצאת בו טפת
דם, בידיע שלא נקב, וכשרה.

ט. חלדה [הסכין מסתתרת כחולדה] ביצד? כגון שהכניס
הספין בין סימן לסימן - בין שפסק הסימן העליון למעלה,
בין ששחט התחתון למטה שהוא דרך שחיטה - הרי זו
פסולה.

י. הכניס את הספין תחת העור, ושחט שני הסימנין בדרפן,
או שהחליד את הספין תחת צמר מסבף, או שפרס מטלית

כ. שני עורות יש לו לנפש - החיצון אדם, והפנימי לבן; נקב האחד מהן בלבד, כשרה. נקבו שניהן בכל שהוא במקום הראוי לשחיטה, הרי זו נבלה; ובין שנשחטה במקום הנקב, בין שנשחטה במקום אחר - אין השחיטה מועלת בה; נקבו שניהן זה שלא כנגד זה, נבלה.

כא. נקב הנפש, ועלה בו קרום וסתמו - אין הקרום כלום, והרי הוא נקוב כשהיה. נמצא קוץ עומד בנפש - הרי זו ספק נבלה, שמא נקב הנפש ועלה קרום במקום הנקב, ואינו נראה; אבל אם נמצא הקוץ לארכו בנפש - אין חוששין לו, שרב בהממות המדבריות אוכלות הקוצים תמיד.

כב. נפש אין לו בדיקה מבחוץ, אלא מבפנים. כיצד? הופכו ובורק: אם נמצא עליו טפת דם, בידוע שהיה נקוב. כג. גרגרת שנפסק רב חללה במקום הראוי לשחיטה, הרי זו נבלה; וכן אם נקבה כאסר. נקבה נקבים קטנים - אם נקבים שאין בהן חסרון הן - מצטרפין לרבה; ואם נקבים שיש בהן חסרון הן - מצטרפין לכאסר. וכן אם נטלה ממנה רצועה, מצטרפת לכאסר. ובעוף - כל שאלו מקפלי הרצועה או הנקבים שיש בהן חסרון, ומניחן על פי הקנה - אם חופה את רבו, נבלה; ואם לאו, כשרה.

כד. נקבה הגרגרת נקב מפלש משני צדדיה כדי שיכנס אסר לרחבו - נבלה; נסדקה לארקה - אפלו לא נשתיר מן המקום הראוי בה לשחיטה אלא משהו למעלה ומשהו למטה, כשרה.

כה. גרגרת שננקבה, ואין ידוע אם קדם שחיטה נקבה או אחר שחיטה - נוקבין אותה עתה במקום אחר, ומדמין הנקב לנקב: אם נדמה לו, מתרת. ואין מדמין אלא מחללה גדולה לחללה גדולה, או מקטנה לקטנה; אבל לא מקטנה לגדולה ולא מגדולה לקטנה; שכל הקנה חליות חליות הוא, ובין כל חללה וחללה חללה אחת קטנה משניהן ורבה.

יום חמישי ג' ניסן ה'תש"ע

הלכות שחיטה פרק ד

א. ישראל ששחט ידוע חמשה דברים המפסדין את השחיטה וכיוצא בהן מהלכות שחיטה שבארנו, ושחט בינו לבין עצמו - אסור לאכל משחיטתו, לא הוא ולא אחרים. והרי זו קרובה לספק נבלה; והאוכל ממנה פזית, מפין אותו מכת מרדות.

ב. ואפלו שחט בפניו ארבעה וחמשה פעמים שחיטה כשרה, והרי שחיטה זו ששחט בינו לבין עצמו נכונה וגמורה - אסור לאכל ממנה; הואיל ואינו יודע דברים המפסדין, אפשר שיפסיד השחיטה והוא אינו יודע, כגון שישקה או ידרס או ישחט בספין פגומה וכיוצא באלו, בלא כונתו.

ג. ישראל שידוע הלכות שחיטה - הרי זה לא ישחט בינו לבין עצמו לכתחלה, עד שישחט בפני חכם פעמים רבות עד שיהיה רגיל וזריז; ואם שחט תחלה בינו לבין עצמו, שחיטתו כשרה.

ד. הידוע הלכות שחיטה, ושחט בפני חכם עד שנעשה רגיל - הוא הנקרא 'ממחה'; וכל הממחין שוחטין לכתחלה. ואפלו נשים ועבדים - אם היו ממחין, הרי אלו שוחטין לכתחלה.

ה. חרש שוטה וקטן ושכור שנתבלבלה דעתו ששחטו - שחיטתו פסולה; מפני שאין בהן דעת, שמא יקלקלו בשחיטתן; לפיכך אם שחטו בפני הידוע, וראה אותן ששחטו בהגן - שחיטתן כשרה.

ו. מי שאינו ידוע אצלנו ששחט בינו לבין עצמו - שואלין אותו; אם נמצא ידוע עקרי הלכות שחיטה, שחיטתו כשרה.

ז. הרי שראינו ישראל מרחוק ששחט והלף לו, ולא ידענו אם ידוע או אינו ידוע - הרי זו מתרת; וכן האומר לשלוחו: 'צא ושחט לי', ומצא בהמה שחוטה, ואין ידוע אם שלוחו שחטה או אחר - הרי זו מתרת; שרב המצויין אצל שחיטה, ממחין הן.

ח. אבד לו גדי או תרנגול, ומצאו שחוט - בבית - מתר, שרב המצויין אצל שחיטה, ממחין הן; מצאו בשוק - אסור, שמא נתנבל וליפיקה השלף. וכן אם מצאו באשפה שבבית, אסור.

ט. ממחה שנשתתק, והרי הוא מבין ושומע, ודעתו נכונה - הרי זה שוחט לכתחלה; וכן מי שאינו שומע, הרי זה שוחט.

י. הסומה - לא ישחט לכתחלה, אלא אם כן אחרים רואין אותו; ואם שחט, שחיטתו כשרה.

יא. נכרי ששחט - אף על פי ששחט בפני ישראל בספין נפה, ואפלו היה קטן - שחיטתו נבלה; ולוקה על אכילתה מן התורה, שנאמר: "וקרא לך, ואכלת מזבחך"; מאחר שהזהיר שמא יאכל מזבחך, אתה למד שזבחך אסור; ואינו דומה לישראל שראינו ידוע הלכות שחיטה.

יב. וגדר גדול גדרו בדבר - שאפלו גוי שאינו עובד עבודה זרה, שחיטתו נבלה.

יג. התחיל הגוי לשחט מעוט הסימנין, וגמר ישראל, או שהתחיל ישראל, וגמר הגוי - פסולה; ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף. אבל שחט הגוי דבר שאינו עושה אותה נבלה, כגון ששחט חצי הגרגרת בלבד, וגמר ישראל - הרי זו כשרה.

יד. ישראל משמד לעברה מן העברות, שהיה ממחה - הרי זה שוחט לכתחלה; וצריך ישראל בשר לבדק את הספין, ואחר כך יתננה למשמד זה לשחט בה - מפני שהזקתו שאינו טורח לבדק. ואם היה משמד לעבודה זרה, או מחלל שבת בפריהסא, או מין, והוא הכופר בתורה ובמשה רבנו כמו שבארנו בהלכות תשובה - הרי הוא כגוי, ושחיטתו נבלה.

טו. מי שהוא פסול לעדות בעברה מן העברות של תורה - הרי זה שוחט בינו לבין עצמו, אם היה ממחה; שאינו מניח דבר מתר ואוכל דבר אסור - שזו חזקה היא על כל ישראל, ואפלו הרשעים מהן.

אֵלָא אַם כֵּן נִקְבַּע עַד בֵּית הַחֵלֶל; וּבִדְקִין שְׁמָא נִקְבַּע אֶחָד
מִן הָאֲבָרִים שְׁנִטְרַפְתָּ בְּנִקְיָבְתָּ. וְאִין דְּרִיסָה אֵלָא בְּכֻנְתָּ
הַטּוֹרָף, אֲבָל אִם נָפַל הַדּוֹרֵס וְנִשְׁתַּקְעוּ צִפְרָנָיו בְּנִטְרָף, אִין
זוֹ דְּרִיסָה. וְאִין דְּרִיסָה אֵלָא מִחַיִּים, אֲבָל אִם דָּרַס וְנִהְרַג
וְעָדִין יָדוֹ בְּדְרוּסָה, וְלֹא שְׁמַט צִפְרָנָיו מִמֶּנָּה אֵלָא אַחֵר מוֹתוֹ
חֹשֶׁשִׁין לוֹ. - אִין חֹשֶׁשִׁין לוֹ.

ח. וְכִיצַד דִּין הַדְּרוּסָה? כָּל מְקוֹם שְׁאִמְרָנוּ 'חֹשֶׁשִׁין לָהּ' -
שׁוֹחֲטִין אֶת הַנִּטְרָף, וּבִדְקִין כָּל הַחֵלֶל שְׁלוֹ מִכָּף הַיָּד עַד
הַקֶּדֶקֶד; אִם נִמְצְאָת בָּלָה שְׁלֵמָה מִכָּל מִינֵי טְרָפוֹת, וְלֹא
נִמְצָא בָּהּ רֶשֶׁם הַדְּרִיסָה - הָרִי זֶה מִתְרַת; וְאִם נִמְצָא בָּהּ
רֶשֶׁם הַדְּרִיסָה - הָרִי זֶה טְרָפָה, וְאִסּוּרָה מִן הַתּוֹרָה.

ט. אֵיזָה הוּא רֶשֶׁם הַדְּרִיסָה? הוּא שְׁיָאֲדִים הַבֶּשֶׂר כִּנְגַד בְּנֵי
מַעֲסִים; וְאִם נִמּוּק הַבֶּשֶׂר כִּנְגַד בְּנֵי מַעֲסִים, עַד שֶׁנִּשְׁעָשָׂה בְּבֶשֶׂר
שֶׁהָרֹפֵא גִירְדוֹ מִן הַחֲבוּרָה - רֹאִין אוֹתוֹ הַבֶּשֶׂר כְּאִלוֹ חֶסֶר,
וְטְרָפָה.

י. וְאִם דָּרַס בְּסִימָנִין, מִשְׁיָאֲדִימוּ - טְרָפָה; וְדְרִיסָתָן
בְּמִשְׁהוּ: בִּינִין שֶׁהָאֲדִים בָּהֶן כָּל שֶׁהוּא מִחֲמַת דְּרִיסָה, טְרָפָה.
יֵא. סִפֵּק דְּרוּסָה אִסּוּרָה עַד שֶׁתִּבְדֵּק, בְּדְרוּסָה וְדֹאִית. כִּיצַד?
אִרִי שְׁנִכְנַס לְבִין שְׁוֹרִים, וְנִמְצָא צִפְרָן בְּגִבּוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן
חֹשֶׁשִׁין שְׁמָא אִרִי דָּרַסוּ, וְאִין אוֹמְרִין: 'שְׁמָא בִּכְתֹּל
נִתְחַפֵּף'. וְכֵן שׁוֹעֵל אוֹ נִמְיָה שְׁנִכְנַס לְבִין הַעֹפּוֹת, וְהוּא
שׁוֹתֵק וְהֵם מְקַרְקִין - חֹשֶׁשִׁין שְׁמָא דָּרַס; אֲבָל אִם הִיָּה
הוּא נוֹהֵם וְהֵן מְקַרְקִין, מִיִּרְאָתָן מִנְּהִימָתָן הֵן מְקַרְקִין. וְכֵן
אִם קָטַע רֹאשׁ אֶחָד מֵהֶן, הִנֵּה נָח רָגִזוּ; וְכֵן אִם שָׁתַק הוּא
וְהֵן, אִין חֹשֶׁשִׁין; שְׁאִלוֹ הִזִּיק, הִיָּו מְקַרְקִין.

יב. סִפֵּק שְׁנִכְנַס לְכָאן טוֹרֵף אוֹ לֹא נִכְנַס לְכָאן, אוֹ
שְׁרָאִינוּהוּ שְׁנִכְנַס וְלֹא נִדְעָ אִם זֶה מִן הַטּוֹרְפִין אוֹ אִינוֹ מִן
הַטּוֹרְפִין - אִין חֹשֶׁשִׁין לוֹ; וְכֵן עוֹף שְׁנִכְנַס לְבִין הַעֲצִים,
אוֹ לְבִין הַקְּנִים, וְנִצָּא וְרָאשׁוֹ מִנְּטָף דָּם, אוֹ צִנָּאוּ - אִין
חֹשֶׁשִׁין לוֹ שְׁמָא נִטְרָף, אֵלָא אוֹמְרִין: 'שְׁמָא בְּעֲצִים נִקָּא'.

יום שבת קודש ה' ניסן ה'תש"ע

הלכות שחיטה פֶּרֶק ו

א. נִקְוָה כִּיצַד? אֶחָד עֶשֶׂר אֲבָרִים הֵן, שְׁאֵם נִקְבַּע אֶחָד מֵהֶן
לְבֵית חֵלְלוֹ בְּמִשְׁהוּ - טְרָפָה; וְאִלוֹ הֵן: תְּרִבֵּץ הַנֶּשֶׁט, וְקָרוֹם
שֶׁל מַח הָרֹאשׁ, וְהַלֵּב עִם הַקֶּנֶה שְׁלוֹ, וְהַמְרָה, וְקִנֵּי הַכֶּבֶד,
וְהַקֶּבֶה, וְהַכֶּסֶס, וְהַמְסוֹס [חֲלָקֵי הַכֶּסֶס], וּבֵית הַכּוֹסוֹת,
וְהַדְּקִין, וְהַרְאָה עִם הַקֶּנֶה שְׁלֵה.

ב. תְּרִבֵּץ הַנֶּשֶׁט - כָּבֵר בְּאִרְנוֹ שְׁעוֹר, וְשֶׁהוּא הַמְּקוֹם מִן
הַנֶּשֶׁט שְׁאִינוֹ רֹאִי לְשַׁחֲטָה לְמַעְלָה; אִם נִקְבַּע לְחֵלְלוֹ
בְּמִשְׁהוּ, טְרָפָה.

ג. שְׁנֵי קְרוֹמוֹת יֵשׁ לַמַּח שֶׁבְּרָאשׁ, אִם נִקְבַּע הַעֲלִיּוֹן הַסְּמוּךְ
לְעֶצֶם בְּלִבְד - הָרִי זֶה מִתְרַת; וְאִם נִקְבַּע הַתַּחְתּוֹן הַסְּמוּךְ
לַמַּח - טְרָפָה. וּמִשְׁתַּחֲמִיל הַמַּח לְהַמְשִׁיךְ לַשְּׁדָּרָה, וְהוּא
מִחוּץ לַפּוֹלִין שֶׁהֵם תַּחֲלַת הָעֶרֶף - יִהְיֶה לְקְרוֹמוֹ דִּין אַחֵר;
וְאִם נִקְבַּע חוּץ לַפּוֹלִין, מִתְרַת.

ד. הַמַּח עֲצָמוֹ שְׁנִכְנַס אוֹ נִתְמַעַף, וְהַקְּרוֹם קָזִים - כְּשֶׁרָה;
וְאִם נִשְׁפָּף כְּפִיִּים אוֹ כִּדְוִנָּה, טְרָפָה.

טז. אִלוֹ הַצְּדוּקִין וְהַבִּיטוּסִין נְכִיתוֹת שִׁיטְדוֹ הַמִּתְיוּנִים
שְׁכּוּפְרִים [בְּתוֹשֶׁבֶע"פ] וְתַלְמִידֵיהֶן, וְכָל הַטּוֹעִין אַחֲרֵיהֶן
שְׁאִינוֹ מִזְמִינִין בְּתוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה - שְׁחִיטָתָן אִסּוּרָה. וְאִם
שְׁחִטּוֹ בְּכַנְיָנוּ, הָרִי זֶה מִתְרַת; שְׁאִין אִסּוּר שְׁחִיטָתָן אֵלָא
שְׁמָא יִקְלָלוּ בְּשַׁחֲטָתָן, וְהֵן אִינוֹ מִזְמִינִין בְּתוֹרַת שְׁחִיטָה;
לְפִיכָף אִינוֹ נִאֲמָנִין לִזְמַר 'לֹא קִלְקִלְנוּ'.

יז. כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר, לֹא נִצְטוּ בְּשַׁחֲטָתָהּ הַחֵלֶן, אֵלָא
הָיוּ נוֹחֲרִין [קוֹדֵעִים בִּידִים] אוֹ שׁוֹחֲטִין וְאֹכְלִין, כְּשֶׁאֵר
הַגּוֹיִים. וְנִצְטוּ בְּמִדְבָּר, שְׁכָל הַרוּצָה לְשַׁחֲטָה, לֹא יִשְׁחַט אֵלָא
שְׁלָמִים, שְׁנֹאמַר: "אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר
וְגֹ' וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְגֹ', לְמַעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ וְגֹ' וְנִבְחֹו
זִבְחֵי שְׁלָמִים לַה' וְגֹ'; אֲבָל הַרוּצָה לְנוֹחַר וְלֹאכֹל בְּמִדְבָּר,
הִיָּה נוֹחַר וְאֹכֵל.

יח. וּמִצְוָה זֶה אֵינָה נוֹהֶגֶת לְדוֹרוֹת, אֵלָא בְּמִדְבָּר בְּלִבְד בְּעַת
הַתֵּר הַנִּחְיָה. וְנִצְטוּ שֵׁם, שְׁכָשִׁיכְנָסוּ לְאָרֶץ, תִּאֲסֹר עֲלֵיהֶם
הַנִּחְיָה, וְלֹא יֹאכְלוּ חֵלֶן אֵלָא בְּשַׁחֲטָה; וְיִשְׁחַטּוּ כָּל
מְקוֹם לְעוֹלָם חוּץ לְעֹזְרָה, שְׁנֹאמַר: "כִּי יִרְחִיב ה' אֶלְהֵיךָ אֶת
גְּבֻלְךָ וְגֹ', וְזִבְחָתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ אֲשֶׁר נָתַן ה' לְךָ" וְגֹ'. וְזֶה
הִיא הַמִּצְוָה הַנּוֹהֶגֶת לְדוֹרוֹת, לְשַׁחֲטָה וְאַחֵר כָּף יֹאכֵל.

יום שישי ד' ניסן ה'תש"ע

הלכות שחיטה פֶּרֶק ה

א. כָּבֵר בְּאִרְנוֹ בְּהַלְכוֹת אִסּוּרֵי מֵאֲכָלוֹת, שֶׁהַטְּרָפָה הָאִסּוּרָה
בְּתוֹרָה הִיא הַנּוֹטָה לְמוֹת; וְלֹא נֹאמַר "טְרָפָה", אֵלָא שְׁדִּבֵּר
הַכְּתוּב בְּהִיָּה - כְּגוֹן שֶׁטְרָפָה אִרִי וְכִיצַד בּוֹ וּשְׁבָרָה, וְעָדִין
לֹא מִתָּה.

ב. וְיֵשׁ שֵׁם חֲלָאִים אַחֲרֵים, שְׁאֵם יִאֲרָעוּ לָהּ תַּחֲשֵׁב טְרָפָה,
וְהֵן הַלְכָה לְמִשְׁהוּ מִסִּינִי; וּשְׁמוֹנָה מִינֵי טְרָפוֹת נִאֲמָרוּ לוֹ
לְמִשְׁהוּ בְּסִינִי, וְאִלוֹ הֵן: דְּרוּסָה, נִקְוָה, חֶסֶדָה, נְטוּלָה,
פְּסוּקָה, קְרוּעָה, נְפּוּלָה, וּשְׁבּוּרָה.

ג. אִף עַל פִּי שְׁכָלֵן הַלְכָה, הוּאִיל וְאִין לָךְ בְּפִרוּשׁ בְּתוֹרָה
אֵלָא דְּרוּסָה, הַחֲמִירוֹ בָּהּ, וְכָל סִפֵּק שִׁסְתַּפֵּק בְּדְרוּסָה -
אִסּוּר; וּשְׁאֵר שְׁבַעָה מִינֵי טְרָפוֹת, יֵשׁ בָּהֶן סְפָקוֹת מִתְרִין,
כְּמוֹ שִׁתִּבְאָר.

ד. הַדְּרוּסָה - הוּא שִׁיטְרָף הָאִרִי וְכִיצַד בּוֹ הַבְּהֵמָה וְיִדְרַס
עָלֶיהָ בְּיָדוֹ, אוֹ יִדְרַס הַנֶּזֶק וְהַנֶּשֶׁר וְכִיצַד בָּהֶן עַל הָעוֹף. וְאִין
דְּרִיסָה בְּהֵמָה גִּסָּה וּבְחִיָּה גִּסָּה, אֵלָא לְאִרִי בְּלִבְד;
וּבְבְּהֵמָה דִּקָּה וּבְחִיָּה דִּקָּה, מִן הַזָּאֵב וְלִמְעָלָה. וּבְגִדִּים
וּטְלָאִים - אִפְלוֹ חֲתוּל וְשׁוֹעֵל וְנִמְיָה וְכִיצַד בָּהֶן, יֵשׁ לָהֶן
דְּרִיסָה.

ה. הַנֶּזֶק - יֵשׁ לוֹ דְּרִיסָה, וְאִפְלוֹ בְּעוֹף גְּדוֹל; אֲבָל שְׁאֵר
עוֹפּוֹת הַדּוֹרְסִים - יֵשׁ לוֹ דְּרִיסָה בְּעוֹף שְׁכַמּוּהוּ, וְאִין לוֹ
דְּרִיסָה בְּעוֹף שֶׁהוּא גְּדוֹל מִמֶּנּוּ.

ו. וְיֵשׁ לְחֵלְלָהּ דְּרִיסָה בְּעוֹפּוֹת; וְכָלֵב - אִין לוֹ דְּרִיסָה כָּל
עָקָר, לֹא בְּעוֹף וְלֹא בְּבְּהֵמָה וְחִיָּה. וְהַנֶּזֶק - יֵשׁ לוֹ דְּרִיסָה
בְּגִדִּים וּטְלָאִים, וְהוּא שִׁיבֵּץ בְּצִפְרָנָיו לְבֵית הַחֵלֶל.

ז. אִין דְּרִיסָה אֵלָא בְּיָד הַטּוֹרֵף, אֲבָל בְּרַגְלֵיו - אִין חֹשֶׁשִׁין
לוֹ. וְאִין דְּרִיסָה אֵלָא בְּצִפְרָן, אֲבָל בְּשֵׁן - אִין חֹשֶׁשִׁין לוֹ,

1 ה. הלב שנקב לבית חללו, בין לחלל גדול שבשמאל בין
2 לחלל קטן שבימין - טרפה; אבל אם נקב בשר הלב ולא
3 הגיע לחללו - מת. וקנה הלב, והוא המזרק הגדול שיצא
4 ממנו לראה - הרי הוא פלב, אם נקב לחללו במשהו -
5 טרפה.
6 ו. מרה שנקבה, וכבד סותמתה - מתרת; ואם לא נסתם
7 הנקב - אף על פי שהוא סמוך לכבד, טרפה.
8 ז. נויה [גרגיר] שנמצאת במרה - אם היתה כמו גרעינה
9 של תמרה שאין ראשה חד, מתרת; ואם היתה ראשה חד
10 כגרעינת הזית, אסורה; שהרי נקבה אותה כשנכנסה; וזה
11 שלא יראה הנקב, מפני שהגלד פי המכה.
12 ח. קני הכבד, והן המורקים שבהן הדים מתבשל - אם נקב
13 אחד מהם במשהו, טרפה; לפיכך, מחט שנמצאת בחתוך
14 הכבד - אם היתה מחט גדולה והיתה הקצה החד שלה
15 לפנים, בידוע שנקבה כשנכנסה; ואם היתה הראש העגל
16 לפנים - אומרים: ידרך סמפונות הלקה, ומתרת.
17 ט. היתה מחט קטנה, הרי היא טרפה - מפני ששני ראשיה
18 חדין, ויודאי נקבה; ואם נמצאת בסמפון הגדול שבכבד,
19 והוא הקנה הרחב שבאמצעו שבו נכנס המאכל לכבד -
20 הרי זו מתרת; ובשר כבד שהתליע, מתרת.
21 י. קבה שנקבה, וחלב טהור סותם את הנקב - מתרת. וכן
22 כל נקב שהבשר או החלב המתיר באכילה סותם אותו, הרי
23 זה מתיר; חוץ מחלב הלב, והפיס שעל הלב כלו, והמחיצה
24 שבאמצע הבטן המבדלת בין אברי המאכל ואברי
25 הנשימה, והיא שקורעין אותה ואחר כך תראה הראה, והיא
26 הנקראת 'טרפש הכבד', והוא המקום הלכן שבאמצעה,
27 וחלב המעי האחרון - שאברים אלו אין מגנין, לפי שהן
28 קשין; ונקב שנסתם באחד מהן, אינו פסותם. וחלב חיה
29 שפגגו בבהמה אסור - אינו סותם, אף על פי שהוא מתיר.
30 יא. פרש שנקב - טרפה, ואין לו דבר שישתם אותו, שהרי
31 החלב שעליו אסור. וכן המסוס ובית הכוסות שנקב אחד
32 מהן לחוץ - טרפה; ואם נקב אחד מהן לתוך חלל חבירו,
33 מתרת. יב. מחט שנמצאת בעבי בית הכוסות, כשרה. ואם
34 נקבה נקב מפלש [מצד לצד] לתוך חלל בית הכוסות,
35 ונמצאת טפת דם במקום הנקב - טרפה, שודאי קדם
36 שחיטה נקב; אבל אם אין דם במקום הנקב, הרי זו מתרת
37 - שמה אחר השחיטה דחקה המחט, ונקבה.
38 יג. בהמה שהלעיטה דבר שנוקב בגי מעיה, כגון קרט של
39 חלתית [טרף של סוג צמח חריף] וכיוצא בו - טרפה, שודאי
40 נוקב; ואם היתה ספק נוקב ספק אינו נוקב, תבדק. כל אחד
41 מבגי המעים שפסלת המאכל סובכת בהן, והן הנקראין
42 'דקין', שנקב - טרפה. ויש מהם מלפפין ומקפין זו לפנים
43 מזו וזו לפנים מזו בעגול, כמו נחש שנוכר, ואלו הן
44 הנקראין 'הדר הפנה' [צינורות המעיים] - אם נקב אחד מהן
45 לתבירו [לעבר מעי הסמוך לו], כשרה, שהרי תבירו מגן עליו.
46 יד. ומעים שנקבו ולחה סותמתן - טרפה, שאין זו סתימה
47 עומדת. בגי מעים שבא זאב או פלב או גוי וכיוצא בהן

48 ונטלן, והרי הן נקובין אחר שהניחן - תולין בו ומתרת, ואין
49 אומרים: 'שמה במקום נקב נקב'. נמצאו נקובין, ולא נודע
50 אם קדם שחיטה נקבו או אחר שחיטה - נוקבין בהן נקב
51 אחר, ומדמין לו: אם היתה הנקב הראשון כמותו, כשרה;
52 ואם היתה ביניהן שנוי, קדם שחיטה נקב, וטרפה. ואם
53 משמשו הדידים בנקב הספק - כך צריך למשמש בנקב
54 שמדמין לו, ואחר כך עורכין.
55 טו. בגי מעים שיצאו לחוץ, ולא נקבו - מתרת. ואם
56 נתהפכו, אף על פי שלא נקבו - טרפה; שאי אפשר שיחזרו
57 כמות שהיו אחר שנתהפכו, ואינה חיה.
58 טז. המעי האחרון שהוא שנה ואין בו עקום, והוא שהרעי
59 יוצא בו מן העורה, והוא דבוק בין עקרי הריכס, הוא
60 הנקרא 'חלחלת' - אם נקב במשהו, טרפה כשאר המעים.
61 במה דברים אמורים? שנקב לחלל הבטן. אבל אם נקב
62 במקום הדבוק בריכס, מתיר; ואפילו נטל ממנו מקום הדבק
63 כלו - מתיר, והוא שישתיר מארכו בשור, כמו ארבע
64 אצבעות.
65 יז. העוף - אין לו לא פרש, ולא מסוס, ולא בית הכוסות;
66 אבל יש לו כנגדן זפק וקרקבן. וכל הטרפות שוות הן,
67 בבהמה חיה ועוף. וזפק שנקב בגו במשהו, טרפה; ואיזה
68 הוא בגו של זפק? זה שימתח עם הושט כשיצאין העוף
69 צוארו. אבל שאר הזפק שנקב, מתיר.
70 יח. שני פיסין יש בקרקבן - החיצון אדם כמו בשר,
71 והפנימי לבן כמו עור. נקב זה בלא זה - מתיר, עד שינקבו
72 שניהן במשהו; ואם נקבו שניהן זה שלא כנגד זה, מתיר.
73 יט. השחול, אינו מן האברים שנקבתן במשהו; ולפיכך לא
74 מנו אותו חכמים בכללן, אלא יש לנקב שלו שעור שאינו
75 שנה בכלו. ביצד? השחול, ראשו האחד עבה והשני דק,
76 כבדית הלשון. אם נקב בראש העבה נקב מפלש, טרפה.
77 ואם נקב נקב שאינו מפלש - אם נשאר תחתיו פעי דיו
78 של זהב, מתיר; פחות מזה, הרי הוא כמפלש וטרפה, אבל
79 אם נקב הדק כשרה.
80 כ. כל אבר שאמרנו בו שאם נקב במשהו טרפה - כך אם
81 נטל כלו, טרפה; בין שנשל בתלי או ביד, בין שנברא חסר.
82 וכן אם נברא בשני אברים מאותו אבר - טרפה, שכל היתר
83 כנטול הוא חשוב. ביצד? נטל אחד מן המעים או המרה
84 וביצא בהן, בין בעוף בין בבהמה - טרפה; וכן אם נמצא
85 בהן שתי מרות או שני בגי מעים - טרפה. וכן כל ביצא
86 בהן. אבל אם נטל השחול, או שנמצאו שנים - מתרת,
87 שאינו מפלל המניין.
88 כא. המעי היתר שתשרף בו בהמה - הוא היתר מתחלתו
89 ועד סופו, עד שנמצאו שני בגי מעים זה ביצד זה מתחלה
90 ועד סוף, כמעי העוף; או שהיה המעי יוצא כענף מן הבד,
91 והרי הוא מבדל, בין בעוף בין בבהמה. אבל אם חזר
92 ונתערב עם המעי, ונעשה אחד משני ראשיו, והרי שניהן
93 מבדלין באמצע - הרי זו מתרת, ואין כאן יתר.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ח אדר-ה' ניסן ה'תש"ע

יום ראשון כ"ח אדר ה'תש"ע

מצות עשה קצט. מצות לא תעשה רמ.

1 המצוה הקצ"ט — הצווי שנוצטוינו להחזיר
2 את-המשכון לבעליו הישראלי בעת שהוא צריך
3 לו. אם המשכון ממה-שנוקקים לו ביום, כגון: כלי
4 עבודתו ומלאכתו — יחזירם לו ביום וימשכנם
5 בלילה: ואם הוא ממה-שנוקקים לו בלילה —
6 כגון מצעות וכסות (שמיכות, וצרכי לילה) שהוא
7 ישן בהן — יחזירם בלילה וימשכנם ביום. ולשון
8 המכלתא (פרשת משפטים): "עד-בא השמש
9 תשיבנו לו" (שמות כב, כה) — זו כסות יום שאתה
10 מחזיר לו כל-היום; וכסות לילה שאתה מחזיר לו
11 כל-הלילה מנין? תלמוד לומר: השב תשיב לו
12 את-העבוט (המשכון) כבוא השמש (דברים כד, יג)
13 מפאן אמרו: ממשכנין כסות יום בלילה וכסות
14 לילה ביום ומחזירין כסות יום ביום וכסות לילה
15 בלילה. וכבר נתבאר בגמרא מכות (טז.) שאמרו:
16 "לא-תבא אל-ביתו לעבט עבטו" (שם, י) — הוא
17 לאו שנתק לעשה (המקיים את ה"עשה", מנתק
18 ומבטל את הלאו), ושהעשה הוא אמרו: "השב
19 תשיב לו את-העבוט". ולשון ספרי (פרשת כי-תצא
20 שם): "השב תשיב — מלמד שמחזיר לו כלי יום
21 ביום, וכלי לילה בלילה: סגוס (שמיכת צמר)
22 בלילה, ומחרשה ביום". וכבר נתבארו דיני מצוה
23 זו בפירק ט' מ(בבא) מציעא (קיג.).

24 המצוה המשלימה מאתים וארבעים —
25 האזהרה שהזהרנו מלמנוע משכון מבעליו בשעה
26 שהוא צריך לו, אלא נחזיר לו כלי-יום ביום
27 וכלי-לילה בלילה, כמו שאמרה המשנה (בבא
28 מציעא פרק ט משנה יג): "מחזיר את-הכר בלילה
29 ואת-המחרשה ביום". והלאו שבא בענין זה הוא
30 אמרו יתעלה: "לא תשכב בעבטו" (שם, יב). ולשון
31 ספרי (פרשת כי תצא שם): "לא תשכב ועבטו
32 עמך". אלא מחזיר לו מה-שאי אפשר לו בלעדיו
33 (אין לו תחליף לשימוש) מחמת עניו, כמו שבאר
34 ואמר: "כי הוא כסותה לבדה הוא שמלתו לערו"
35 (שמות כב, כו), וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפירק
36 ט' מבבא מציעא (שם).

יום שני כ"ט אדר ה'תש"ע

מצות לא תעשה רמא. רמב.

1 המצוה הרמ"א — האזהרה שהזהרנו מלמשכן
2 אלמנה בין עניה בין עשירה, והוא אמרו: "ולא
3 תחבל בגד אלמנה" (דברים כד, יז). ולשון המשנה
4 (בבא מציעא פרק ט משנה יג): "אלמנה בין שהיא
5 עניה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה,
6 שנאמר: "ולא תחבל בגד אלמנה". וכבר נתבארו
7 דיני מצוה זו בפירק ט' מבבא מציעא (שם).
8 המצוה הרמ"ב — האזהרה שהזהרנו מלמשכן
9 כלים שמשמשים בהם בני אדם בהכנת
10 מזונותיהם, כגון כלי הטחינה וכלי הלישה וכלי
11 הבשול וכלי שחיטת בעלי החיים וזולתם ממה-
12 שכוללו שם דבר שעושים בו אכל נפש, והוא
13 אמרו יתעלה: "לא-יחבל רחים ורכב (החלק העליון
14 — ה"רוכב" — של הרחיים) כיי-נפש הוא חבל" (שם,
15 ו). ולשון המשנה (שם): "לא רחים ורכב בלכד,
16 אלא כל-דבר שעושין בו אכל נפש, שנאמר:
17 כיי-נפש הוא חבל". ונשאר שנבאר לך כאן אמרם:
18 "וחיב משום שני כלים, שנאמר: "לא-יחבל רחים
19 ורכב", שאפשר לחשוב על-פי זה שהן שתי מצות,
20 וכל-שכן באמרם (בבא מציעא קטז.): "וחיב על
21 הרחים בפני עצמן ועל הרכב בפני עצמו". וענין
22 דבר זה, שכל-הממשכן כלי שעושין בו אכל נפש
23 — הרי זה עובר על מצות לא-תעשה, כמו
24 שנתבאר; ואם משכן כלים רבים שכל-אחד מהם
25 עושין בו אכל נפש — חייב על כל-כלי וכלי, כגון
26 שמשכן כלי טחינה וכלי אפייה וכלי לישה. וזה
27 ממה-שאין צריך לבארו, לפי שהוא דומה למי
28 שחבל בגד אלמנת ואובן ובגד אלמנת שמעון
29 ובגד אלמנת לוי שהוא עובר על כל-בגד ובגד.
30 אבל ענין הדבר במי שחבל שני כלים, שפשניהם
31 יחד נעשה אכל נפש ואין אחד מהם מספיק
32 לעשית אכל נפש בלעדי האחר, האם נאמר פיון
33 שאין האכל נעשה אלא בשניהם יחד הרי הם ככלי
34 אחד ויהיה חייב משום כלי אחד; או פיון שהם
35 שני כלים — חייב על כל-אחד ואחד לבדו. לפיכך
36 בארו לנו שהוא חייב עליהם משום שני כלים,

לא-תתן אֶכְלֶךָ, וְיִהְיֶה כָּל-הַמְּלֹאכָה בְּרִבִּית כֶּסֶף או
 פְּרוֹת עוֹבֵר עַל שְׁנֵי לְאוּיִן, נוֹסֵף עַל שְׁאָר לְאוּיִן
 שֶׁבָּאוּ גַם כֵּן בַּמְּלֹאכָה, לְחִזּוֹק, לְפִי שֶׁכָּבֹד נִכְפַּל לָאו
 זֶה בְּלִשׁוֹן אַחֵר וְאָמַר: "אֶל-תִּקַּח מֵאֲתוֹ נֶשֶׁךְ
 וְתִרְבִּית" (שם, לו) וְנִתְבָּאֵר בְּגִמְרָא בְּבֹא מְצִיעָא
 (סא.), שֶׁגַם לָאו זֶה לַמְּלֹאכָה הוּא, אֲלֵא שְׁכָל-אֱלוֹ
 לְאוּיִ תִּירִי, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּכָלל הַתְּשִׁיעִי, לְפִי
 שְׁכָלִם בְּעֵנֵן אֶחָד נִכְפְּלוּ, וְהוּא שֶׁהִזְהִיר הַמְּלֹאכָה
 מִלְּהִלּוֹת בְּרִבִּית. וְכָבֹד נִתְבָּאֵר דִּינִי מִצְוָה זֹאת בְּפָרֶק
 ה' מִבְּבֹא מְצִיעָא.

יום רביעי ב' ניסן ה'תש"ע

מצות לא תעשה רלו.

הַמְּצִוָּה הָרְל"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִיר גַם הַלֹּחֶה
 מִלְּלוֹת בְּרִבִּית. לְפִי שֶׁאֱלוֹ לֹא בָּא לָאו לְלוֹחֵה מִלְּלוֹת
 בְּרִבִּית הִנֵּה אֶפְשָׁר לְסַבֵּר שֶׁיֵּהָא הַמְּלֹאכָה עוֹבֵר מִפְּנֵי
 שֶׁהוּא חוֹמֵס וְאֵין הַלֹּחֵה עוֹבֵר, כִּי הוּא רַק הַסִּכִּים
 לְהִיּוֹת נְחֻמָּס, וְהִנֵּה זֶה דוֹמֶה לְאוֹנָא שֶׁעוֹבֵר
 הַמֵּאנָה, לֹא הַמֵּתָנָה. לְפִיכָךְ בָּא הַלֹּא גַם לְלוֹחֵה
 שֶׁלֹּא יִלְוֶה בְּרִבִּית, וְהוּא אָמַר יִתְעַלֶּה: "לֹא-תִשָּׂא
 לְאַחִיךָ נֶשֶׁךְ כֶּסֶף נֶשֶׁךְ אֶכָּל" (דברים כג, כ), וְכָא
 הַפְּרוּשׁ: לֹא תִנָּשֵׁךְ לְאַחִיךָ. וּבְפְרוּשׁ אָמְרוּ בְּגִמְרָא
 בְּבֹא מְצִיעָא (עה:): "לֹוֹחֵה עוֹבֵר מִשּׁוּם לֹא-תִשָּׂא
 וּמִשּׁוּם וּלְפָנֶי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל" (ויקרא יט, יד),
 כְּמוֹ שֶׁנִּבְּאֵר כְּשֶׁנִּזְכָּר אוֹתָהּ מִצְוָה (לֹא תַעֲשֶׂה רַצָּע).

יום חמישי ג' ניסן ה'תש"ע

מצות לא תעשה רלו.

הַמְּצִוָּה הָרְל"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהִתְעַסֵּק
 בְּהִלּוֹאֵת הָרִבִּית בֵּין הַלֹּחֵה וְהַמְּלֹאכָה, שֶׁלֹּא נִעְרַב
 לְאֶחָד מֵהֶם, וְלֹא נִעִיד לָהֶם. וְלֹא נִכְתַּב בִּינֵיהֶם
 שֶׁטֶר בְּמֶה שֶׁהִסְכִּימוּ עָלָיו מְעַנְיֵי הָרִבִּית, וְהוּא
 אָמַר יִתְעַלֶּה: "לֹא-תִשְׁמֹן עָלָיו נֶשֶׁךְ" (שמות כב,
 כד). וְלִשׁוֹן גִּמְרָא בְּבֹא מְצִיעָא (עה:): "עֵרַב וְעִידִים
 אֵינֶם עוֹבְרִין אֲלֵא מִשּׁוּם: "לֹא-תִשְׁמֹן עָלָיו נֶשֶׁךְ",
 אֶפְ-עַל-פִּי שֶׁבָּא בְּמִתְעַסְקִים בִּינֵיהֶם — הָרִי הוּא
 כּוֹלֵל גַּם אֶת-הַמְּלֹאכָה, וּלְפִיכָךְ יִהְיֶה הַמְּלֹאכָה בְּרִבִּית
 עוֹבֵר עַל שֶׁשֶּׁה לְאוּיִן: הָאֶחָד — לֹא-תִהְיֶה לוֹ
 בְּנֶשֶׁךְ, וְהַשֵּׁנִי — אֶת-כֶּסֶף לֹא-תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ,
 וְהַשְּׁלִישִׁי — וּבְמִרְבִּית לֹא-תִתֵּן אֶכְלֶךָ, וְהָרִבִּיעִי
 — אֶל-תִּקַּח מֵאֲתוֹ נֶשֶׁךְ, וְהַחֲמִישִׁי — לֹא-תִשְׁמֹן

אֶפְ-עַל-פִּי שֶׁבְּשִׁנְיָהֶם יַחַד נִעֲשִׂית הַמְּלֹאכָה כְּמוֹ
 רְחִים וְרִכָּב, שֶׁאֵין טוֹחֲנִים בְּאֶחָד מֵהֶם בְּלַעְדֵּי
 הָאֶחָד, שֶׁאֵם חָבֵל רְחִים וְרִכָּב יִהְיֶה כְּמִי שֶׁחָבֵל
 עֲרַבֵת הַלִּישָׁה וְסָכִין הַשְּׁחִיטָה שֶׁהֵם שְׁנֵי כָּלִים
 שְׁכָל-אֶחָד מֵהֶם מִיַּחַד לַמְּלֹאכָה, וְזֶהוּ עֵנֵן אָמְרוּ:
 וְחִיב מִשּׁוּם שְׁנֵי כָּלִים, לֹא שֶׁהֵן שְׁתֵּי מִצְוֹת. וְזֶה
 לִשׁוֹן סְפָרִי (פֶּרֶשׁת כִּי תִצָּא) בְּעֵנֵן זֶה שֶׁבְּאַרְתִּי לָךְ,
 אָמְרוּ: "מֶה רְחִים וְרִכָּב מִיַּחַדִּין שְׁנֵי כָּלִים
 וּמִשְׁמָשִׁין מְלֹאכָה אַחַת וְחִיבֵין עַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ
 וְעַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, כִּךְ כָּל-שְׁנֵי כָּלִים שֶׁמִּשְׁמָשִׁין
 מְלֹאכָה אַחַת חִיב עַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְעַל זֶה בְּפָנֵי
 עֲצָמוֹ". עֵנֵן הַדָּבָר וּבִאֲוֹרוֹ: אֶפְ-עַל-פִּי שֶׁמִּשְׁמָשִׁין
 מְלֹאכָה אַחַת חִיב עַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְעַל זֶה בְּפָנֵי
 עֲצָמוֹ. וְאֵם עֹבֵר וּמִשְׁכֵּן — מוֹצִיאִים מִדְּרוֹ וְיוֹשֵׁב
 לְבַעְלָיו, וְאֵם אָבֹד אוֹ נִשְׁוֹר קֹדֶם שִׁיחְזִירוּנוּ —
 לִוְקָה. וְכִךְ הִדִּין בְּבִגְד אֱלִמָּנָה וְכָבֹד נִתְבָּאֵר דִּינִי
 מִצְוָה זֹאת בְּפָרֶק ט' מִבְּבֹא מְצִיעָא.

יום שלישי א' ניסן ה'תש"ע

מצות לא תעשה רלה.

הַמְּצִוָּה הָרְל"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהִלּוֹת
 בְּרִבִּית, וְהוּא אָמַר יִתְעַלֶּה: "אֶת-כֶּסֶף לֹא-תִתֵּן לוֹ
 בְּנֶשֶׁךְ (בְּצוּרָה כּוֹז הַנוֹשֶׁכֶת גַּם מִמּוֹן שֶׁלֹּא הִיָּה בְּכָלל
 הַחוֹב) וּבְמִרְבִּית (שֶׁהַפִּירוֹת מִתְרַבִּים וּמִתּוֹסֶפֶת כְּמוֹת
 שֶׁלֹּא הִיָּתָה בְּכָלל הַחוֹב) לֹא-תִתֵּן אֶכְלֶךָ" (ויקרא כה,
 לז). וְשְׁנֵי לְאוּיִן אֱלוֹ בָּאוּ בְּעֵנֵן אֶחָד (וּנִאֲמָרוּ)
 לְחִזּוֹק (לִיתֵּר תּוֹקֶף), שֶׁהַמְּלֹאכָה בְּרִבִּית יִהְיֶה עוֹבֵר
 בְּשְׁנֵי לְאוּיִן. לֹא שֶׁהֵם שְׁנֵי עֵנִינִים (אֶף שֶׁבִּפְשׁוּת
 הַכְּתוּבִים מְדוּבָר בְּשְׁנֵי עֵנִינִים: 'נִשְׁךְ' — רִבִּית מִמּוֹן
 וְ'תִרְבִּית' — רִבִּית הָאוֹכֵל —), לְפִי שֶׁהִנָּשֵׁךְ הוּא
 הָרִבִּית וְהָרִבִּית הוּא הַנֶּשֶׁךְ. וּבְגִמְרָא בְּבֹא מְצִיעָא
 (ס:): אָמְרוּ: (אֶף שֶׁהַמְּקוּבֵּל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְגַבִּי מִמּוֹן
 בְּמִילַת 'נִשְׁךְ' וּבְאוֹכֵל 'תִּרְבִּית' בְּכָל זֹאת) אֵי אִתָּה
 מוֹצֵא נֶשֶׁךְ בְּלֹא תִרְבִּית וְלֹא תִרְבִּית בְּלֹא נֶשֶׁךְ (כִּי
 בְּמִצִּיאוֹת הַדְּבָרִים שִׁיבִים בְּשְׁנֵי סוּגֵי הַרִיבִית), וְלָמָּה
 חִלְקוּ הַפְּתוּבִים? לְעֹבֵר עָלָיו בְּשְׁנֵי לְאוּיִן. וְשֵׁם אָמְרוּ
 "דְּאוֹרִיָּתָא נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית חֲדָא מְלָתָא נִנְהוּ (דְּבַר אַחַד
 הֵם)". וְעוֹד אָמְרוּ שֵׁם: הַשְׁתָּא דְּכְתִיב, אֶת-כֶּסֶף
 לֹא-תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמִרְבִּית — קָרִי בֵּה (הַמִּילִים
 "נִשְׁךְ וּמִרְבִּית" נִקְרָאִים מְלַעִיל וּמְלַרֵּע): אֶת-כֶּסֶף
 לֹא-תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמִרְבִּית, וּבְנֶשֶׁךְ וּבְמִרְבִּית

לְנוּ הַפְּרוּשׁ הַמִּקְבֵּל שְׁזָה צוּי, לֹא רְשׁוּת. וְהוּא
אֶמְרָם בְּסִפְרִי (פרשת כי תצא שם): "לִנְכָרִי תִשִּׁיךְ
— זֶה מִצְוַת עֲשֵׂה; וְלֹאֲחִיד לֹא תִשִּׁיךְ — זֶה מִצְוַת
לֹא-תַעֲשֶׂה". וְגַם לִמְצוּהָ זֶה יֵשׁ תְּנָאִים (הגבלות)
מִדְּרַבָּנָן, שֶׁכָּכֵר נִתְבָּאָרוּ בְּמַסְכַּת (בבא) מְצִיעָא (ע:).

יום שבת קודש ה' ניסן ה'תש"ע

מצוות עשה רמו.

הַמִּצְוָה הָרַמ"ו — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ בְּדִין טוֹעֵן
וְנִטְעֵן, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "עַל-כָּל-דְּבַר-פֶּשַׁע וְגו'
אֲשֶׁר יֹאמֶר כִּי-הוּא זֶה" (שמות כב, ח). וְלִשׁוֹן
הַמִּקְלָתָא (פרשת משפטים שם): "כִּי-הוּא זֶה — עַד
שִׁיזְדָּה בְּמִקְצָת (חובו — חייב שבועה)". וּבְדִין זֶה
נִכְלָל כָּל-מָה שִׁיפּוֹל בֵּין בְּנֵי אָדָם מִן הַטְּעָנוֹת שִׁישׁ
לָהֶם זֶה עַל זֶה, שִׁישׁ בֵּהֶן הוֹדָאָה וְהִכְחָשָׁה. וּכְכֹר
נִתְבָּאָרוּ מִשְׁפָּטֵי דִין זֶה בְּפֶרֶק ג' (בבא) קָמָא
וּבְרִישׁ (בבא) מְצִיעָא וּבְפֶרֶק ח', וְגַם בְּפֶרֶק ה' וּפֶרֶק
ו' וּפֶרֶק ז' מְשִׁבּוּעוֹת. וַיַּעֲנֵן זֶה שְׁאֵלוֹת רַבּוֹת
מִפְּזוּזוֹת בְּמִקְוֹמוֹת רַבִּים בְּתַלְמוּד.

עָלִיו נִשְׁךְ, וְהַשְׂשִׁי — וְלִפְנֵי עוֹר לֹא-תִתֵּן מִכְשָׁל.
וְשֵׁם אָמְרוּ: "וְאֵלֹהֵי עוֹבְרִין בְּלֹא-תַעֲשֶׂה: הַמְלִיחָה,
וְהַלְוָה, הָעֶרֶב, וְהָעִידִים; וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אִף
הַסּוֹפֵר — עוֹבְרִין עַל בַּל-תִּתֵּן, וְעַל בַּל-תִּקַּח
מִמֶּנּוּ, וְעַל לֹא-תִהְיֶה לוֹ כְּנִשָּׁה, וְעַל לֹא-תִשְׁמֹן
עָלִיו נִשְׁךְ, וְעַל וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל".
וּבְגִמְרָא: "אָמַר אַבְי: מְלִיחָה עוֹבֵר בְּכֻלָּן, לְוָה עוֹבֵר
מִשּׁוּם לֹא-תִשִּׁיךְ וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל: עֶרֶב
וְעִידִים אֵין עוֹבְרִים אֲלָא מִשּׁוּם לֹא-תִשְׁמֹן עָלִיו
נִשְׁךְ". וְהָעוֹבֵר עַל לֹאוֹ זֶה (המלוה בריבית) — אִם
הִיא רַבִּית קְצוּצָה (ריבית ממש, שפסקו — "קצצו" —
את שיעורה מראש. לעומת "אבק ריבית") —
מוֹצִיאִים אוֹתָהּ מִיָּדוֹ וּמִחֲזִירִים לָזֶה שֶׁמִּמֶּנּוּ נִלְקַחָה
הָרַבִּית.

יום שישי ד' ניסן ה'תש"ע

מצוות עשה קצה.

הַמִּצְוָה הַקְצ"ח — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ לְבַקֵּשׁ רַבִּית
מִן הַגּוֹי וְאֵז נִלְוָהוּ, כְּדִי שְׁלֹא נַעֲזוֹר לוֹ וְלֹא נִתְנַהֵו
אֲלָא נִדְּיקוּ, אֲפִילוּ בְּהַלְוָאָה בְּרַבִּית שֶׁנִּתְנָה עָלֵיו כְּזֶה
שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלַּעֲשׂוֹתוֹ עִם יִשְׂרָאֵל, וְהוּא אָמְרוּ
יִתְעַלֶּה: "לִנְכָרִי תִשִּׁיךְ" (דברים כג, כא), לִפִּי שֶׁבֹא

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום שישי עמ' ב

מִנִּיחִים לוֹ וְלוֹקִחִים אוֹתוֹ לְמִיתָה, אֲבָל אִם בֹּא לְהַקְרִיב קֶרֶבן צִיבוּר,
כִּיּוֹן שְׂדִינּוּ שְׂדוּחָה שִׁבַּת, אֵין דִּין מִיתַת בֵּית דִּין שְׁעָלִיו דוּחָה עֲבוּדָה
זו, שְׁעַל כֹּךָ לֹא נֹאמַר 'מַעַם מִזְבְּחֵי תִקְחוּ לְמוֹת'.
רַבֵּא דוּחָה שֹׁאֵין לְלַמּוּד מִכֹּךְ עַל עֲבוּדָה: אָמַר רַבָּא, (א' ה'כ') — אִם
אֲכַן תִּדְרֹשׁ מִקַּל וְחוֹמֶר עֲשֻׁבוּדָה בִּקְרָבן צִיבוּר דוּחָה מִיתַת בֵּית דִּין,
וְאִינָה בְּכָלֵל הַפְּסוּק 'מַעַם מִזְבְּחֵי תִקְחוּ לְמוֹת', לֹא תוּכַל לִפְרֹשׁ
שֶׁהַפְּסוּק 'מַעַם מִזְבְּחֵי' מְדַבֵּר עַל קֶרֶבן יָחִיד, שֶׁאִם כֵּן לֹא תִהְיֶה רַצִּיחָה
וְ—מִיתַת בֵּית דִּין דִּין דִּין אֲפִילוּ קֶרֶבן יָחִיד, שֶׁהִרִי גַם אֵת זֶה יֵשׁ לָנוּ
לְדְרוֹשׁ מִקַּל וְחוֹמֶר שֶׁקֶרֶבן יָחִיד לֹא יִדְחָה מִפְּנֵי מִיתַת בֵּית דִּין,

הַעֲבוּדָה, מִקַּל וְחוֹמֶר. וְכֵּה שִׁבַּת שֹׁאֵף שֶׁהִיא קְלָה שֶׁהִרִי נִידְחִית
מִפְּנֵי הַעֲבוּדָה, מִכָּל מָקוֹם אֵין רַצִּיחָה יִדְחָה אוֹתָהּ, עֲבוּדָה הַחֲמוּרָה
שֶׁהִיא יִדְחָה אֵת הַשִּׁבַּת, אֵינוֹ דִּין וְ—כָּל שֶׁכֵּן שְׁלֹא תִהְיֶה רַצִּיחָה
יִדְחָה אוֹתָהּ. אֲלָא שְׁלִפִּי זֶה כִּיצַד יִתְבָּאֵר הָא דְכִתְיִב גְּבִי מַחֲוִיב
מִיתַת בֵּית דִּין (שמות כא יד) 'מַעַם מִזְבְּחֵי תִקְחוּ לְמוֹת' שֶׁמִּשְׁמַעו
שֶׁמִּיתַת בֵּית דִּין כֵּן דוּחָה אֵת הַעֲבוּדָה, יֵשׁ לִפְרֹשׁ שֶׁהַפְּסוּק הִיא
וְ—'מַעַם מִזְבְּחֵי' אֵינוֹ מִלְּמַד אֲלָא לְעֲבוּדָה בִּקְרָבן שֶׁל יָחִיד שֹׁאֵין זִמְנו
קְבוּעַ לְאוֹתוֹ יוֹם, שֶׁכִּיּוֹן שְׂדִינּוּ דִּלָּא דְחֵי שִׁבַּת לִכְךָ מִיתַת בֵּית דִּין
דוּחָה אוֹתוֹ, וְהִינּוּ שֹׁאֵם מַחֲוִיב מִיתָה בֹּא לְהַקְרִיב קֶרֶבן שֶׁל יָחִיד, אֵין

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום שבת קודש עמ' א

לְמִנּוֹת כְּדִי לִידַע מַה דַּעַת הָרֹב, גַּם אִלּוּ יוֹכִלִים לְהַחֲשֵׁב כִּשְׁתֵּי דַעוֹת
וּבֵין כִּשְׁדַעַת שׁוּה וּבֵין שְׁלֹא. אֲבָל בְּרִינֵי מְמוֹנּוֹת שְׁצִרִךְ מִתְחִילָה
בֵּית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה לְדוֹנוּ, וְכֵן בְּרִינֵי נְפֻשׁוֹת שְׁצִרִךְ בֵּית דִּין שֶׁל
עֶשְׂרִים וְשְׁלֹשָׁה לְדוֹנוּ, וְכֵן בְּרִינֵי מִכּוֹת וּקְיָדוּשׁ הַתָּשׁ וְעִיבוּר שְׁנָה,
שֶׁבְכָל אִלּוּ צִרִיךְ בְּהֶם בְּדוּוּקָא הִכְרַעָה שֶׁל בֵּית דִּין, הִרִי הָאֵב וּבְנֵי
וּכֵן הָרֵב וְתַלְמִידוֹ אֵין מוֹנִין לָהֶן כִּשְׁתֵּי דַעוֹת אֲלָא כֹאחָד. מְבוּאֵר
אִם כֵּן בְּבִרְיִיתָא שֶׁרַב וְתַלְמִידוֹ לֹא נִמְנִים בְּרִינֵי נְפֻשׁוֹת אֲלָא כֹאחָד,
וְקִשָּׁה עַל רַב שֹׁאֲמֹר שֶׁמוֹנִין אוֹתָם כִּשְׁנִים.

לְתַלְמִידוֹ וְדִן עִמּוֹ בְּרִינֵי נְפֻשׁוֹת — יוֹכֵל הָרֵב בְּעוּדוֹ עוֹסֵק בְּרִינֵי
נְפֻשׁוֹת לְלַמַּד לְתַלְמִידוֹ צִדִּי זְכוּת וְצִדִּי חוֹבָה שִׁישׁ בְּדַבָּר, וְלֹאֲחֵר
מִכֵּן שְׁנֵיהֶם נִמְנִים כִּשְׁתֵּי דַעוֹת לִפְסַק הִדִּין בֵּין לְזְכוּת וּבֵין לְחוֹבָה,
וְדַעַת הַתַּלְמִיד הִיא כֹאחָד מִן הַדִּינִים. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מִיִּתְיָבִי שְׁנִינוּ
בְּבִרְיִיתָא, כִּשְׁדִּנִּים בְּרִינֵי הַתְּהָרוֹת וְהַטְּמָאוֹת, הִרִי הָאֵב וּבְנֵי וּכֵן הָרֵב
וְתַלְמִידוֹ הַיּוֹשְׁבִים לְדוֹן, מוֹנִין לָהֶם שְׁנֵים — הֵם נִחְשָׁבִים לְשְׁתֵּי דַעוֹת
כִּשְׁמוֹנִין אֵת הַדִּינִים לִידַע מַה דַּעַת הָרֹב. שֶׁכִּיּוֹן שֶׁבְדַּבָּר זֶה
לְכַתְּחִילָה דִּי בַּחֲכָם אֶחָד שִׁיאֲמַר מַה הִדִּין, וְרַק כִּשִּׁישׁ מַחְלֻקַּת צִרִיךְ

שמואל-א ט ג-י

ג וַתֵּאבְדֶּנָּה הָאֲתָנֹת לְקִישׁ אָבִי שָׁאוּל וַיֹּאמֶר קִישׁ אֶל-שָׁאוּל בְּזוֹ קַח-נָא אֶתְּךָ אֶת-אֶחָד מֵהַנְּעָרִים וְקוּם לֵךְ בִּקֵּשׁ אֶת-הָאֲתָנֹת: ־ וַיַּעֲבֹר בְּהַר-אֲפֵרַיִם וַיַּעֲבֹר בְּאֶרֶץ-שִׁלְשָׁה וְלֹא מָצָאוּ וַיַּעֲבֹרוּ בְּאֶרֶץ-שַׁעֲלִים וְאִין וַיַּעֲבֹר בְּאֶרֶץ-יְמִינִי וְלֹא מָצָאוּ: ־ הִמָּה בָּאוּ בְּאֶרֶץ צֹף וּשָׁאוּל אָמַר לְנַעֲרָיו אֲשֶׁר-עִמּוֹ לָכֵה וּנְשׁוּבָה פֶּן-יַחְדֵּל אָבִי מִן-הָאֲתָנֹת וְדָאג לָנוּ: ־ וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּה-נָא אִישׁ-אֱלֹהִים בָּעִיר הַזֹּאת וְהָאִישׁ נִכְבָּד כָּל אֲשֶׁר-יְדַבֵּר בּוֹא יָבוֹא עִתָּה גִלְכָּה שָׁם אוֹלִי יִגִּיד לָנוּ אֶת-דִּרְכָּנוּ אֲשֶׁר-הֵלַכְנוּ עָלֶיהָ: ־ וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לְנַעֲרָיו וְהִנֵּה גִלְדָּה וּמַה-נִּבְיָא לָאִישׁ כִּי הִלָּחַם אֵזֶל מִפְּלִינוּ וּתְשׁוּרָה אֵין-לֵהִבִּיא לָאִישׁ הָאֱלֹהִים מָה אֶתְנוּ: ־ ח וַיִּסָּף הַנַּעַר לַעֲנֹת אֶת-שָׁאוּל וַיֹּאמֶר הִנֵּה נִמְצָא בְיָדִי רִבְעַ שְׁקָל כֶּסֶף וְנִתְּתִי לָאִישׁ הָאֱלֹהִים וְהִגִּיד לָנוּ אֶת-דִּרְכָּנוּ: ־ ט לָפָנִים | בִּישְׂרָאֵל כֹּה-אָמַר הָאִישׁ בְּלָכְתוֹ לְדְרוֹשׁ אֱלֹהִים לָכוּ וְנִלְכָּה עַד-הָרָאָה כִּי לִנְבִיא הַיּוֹם יִקְרָא לָפָנִים הָרָאָה: ־ י וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לְנַעֲרָיו טוֹב דְּבַרְךָ לָכֵה | גִּלְכָּה וַיִּלְכוּ אֶל-הָעִיר אֲשֶׁר-שָׁם אִישׁ הָאֱלֹהִים:

רש"י

יונתן: ומדעם דכשר, לשון יושר. ומנחם פירש: 'תשורה', לשון תקרובת, ראות פני מלך ואדם חשוב, לשון אשורנו (במדבר כד יז), ונראין דבריו: (ח) רבע שקל. זוזא חדא דכספא: (ט) לפנים בישראל. הסופר כתב זאת, ואין זה מדברי נער שאול: כי לנביא היום. למי שקורים אותו נביא היום, היו קורים לפנים 'רואה':

מצודת ציון

(ד) ואין. לא מצאו בה: (ה) יחדל. ימנע: (ז) נביא. מלשון הבאה: אצל. הלך, כמו (איוב יד יא): אצלו מים מני ים: ותשורה. דורון, כמו (ישעיהו נו ט): ותשורי למלך בשמן:

(ז) והנה נלך. רצה לומר: והנה אם נלך, מה נביא לו למנחה, כי חשבו שמקבל מתנות, כי לא ידעוהו מאז: כי הלחם אצל. כי אם עודנו היה, היינו מביאים לו לחם למנה, וזולת הלחם אין לנו תשורה להביא, כי מה אתנו בלעדו: (ח) נמצא ביד. רצה לומר משלי: (ט) לפנים בישראל. אלה דברי כותב הספר שאמר: בימים הקדמונים היה מנהג הלשון בישראל, כשהלך מי לדרוש דבר ה' מן הנביא, היה אומר נלך עד הרואה: כי לנביא היום. מה שהיום נקרא נביא, היה נקרא לפנים רואה:

מצודת דוד

(ה) פן יחדל. רצה לומר: פן מעתה לא ישים עוד לב לדאגת אבדן האתונות, בעבור דאגתו עלינו, כי יחשוב שאנחנו נבוכים בארץ: (ו) בעיר הזאת. אשר לפנינו: והאיש נכבד. גדול הוא בדבר הנבואה, וכל אשר יאמר יתקיים: את דרכנו. את דבר דרכנו אשר הלכנו בעבורה:

(ז) והנה נלך. רצה לומר: והנה אם נלך, מה נביא לו למנחה, כי חשבו שמקבל מתנות, כי לא ידעוהו מאז: כי הלחם אצל. כי אם עודנו היה, היינו מביאים לו לחם למנה, וזולת הלחם אין לנו תשורה להביא, כי מה אתנו בלעדו: (ח) נמצא ביד. רצה לומר משלי: (ט) לפנים בישראל. אלה דברי כותב הספר שאמר: בימים הקדמונים היה מנהג הלשון בישראל, כשהלך מי לדרוש דבר ה' מן הנביא, היה אומר נלך עד הרואה: כי לנביא היום. מה שהיום נקרא נביא, היה נקרא לפנים רואה:

דברי הימים ב כו טז-כג

טז וּכְחֻזְקָתוֹ גָּבַהַּ לְבָוֹ עַד־לְהַשְׁחִית וַיִּמְעַל בִּיהוָה אֱלֹהָיו וַיָּבֹא אֶל־הֵיכַל יְהוָה לְהִקְטִיר עַל־מִזְבֵּחַ הַקְטָרֶת: יז וַיָּבֹא אַחֲרָיו עֲזַרְיָהוּ הַכֹּהֵן וַעֲמָוִי כֹהֲנִים | לַיהוָה שְׂמוֹנִים בְּנֵי־חֵיל: יח וַיַּעֲמְדוּ עַל־עֲזַרְיָהוּ הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא־לְךָ עֲזַרְיָהוּ לְהִקְטִיר לַיהוָה כִּי לַכֹּהֲנִים בְּנֵי־אַהֲרֹן הַמִּקְדָּשִׁים לְהִקְטִיר צֵא מִן־הַמִּקְדָּשׁ כִּי מַעֲלָתָ וְלֹא־לְךָ לְכַבֹּד מִיְהוָה אֱלֹהִים: יט וַיִּזְעַף עֲזַרְיָהוּ וּבִידוֹ מִקְטֶרֶת לְהִקְטִיר וַיִּבְזְעֵפוּ עִם־הַכֹּהֲנִים וַהֲצָרַעַת זָרְחָה בְּמִצְחֹו לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים בְּבֵית יְהוָה מַעַל לְמִזְבֵּחַ הַקְטָרֶת: כ וַיִּפֹּן אֵלָיו עֲזַרְיָהוּ כַהֵן הָרֹאשׁ וְכָל־הַכֹּהֲנִים וַהֲגִיהָ־הוּא מִצָּרַע בְּמִצְחֹו וַיִּבְהִלֻּהוּ מִשָּׁם וְגַם־הוּא נִדְחָף לָצֵאת כִּי נִגָּעוּ יְהוָה: כא וַיְהִי עֲזַרְיָהוּ הַמֶּלֶךְ מִצָּרַע | עַד־יוֹם מוֹתוֹ וַיֵּשֶׁב בֵּית (הַחֲפָשׁוֹת כְּתִיב) הַחֲפָשִׁית מִצָּרַע כִּי נִגְזַר מִבֵּית יְהוָה וְיוֹתָם בְּנוֹ עַל־בֵּית הַמֶּלֶךְ שׁוֹפֵט אֶת־עַם הָאָרֶץ: כב וַיִּתֵּר דְּבָרֵי עֲזַרְיָהוּ הָרִאשֹׁנִים וְהָאַחֲרֹנִים כְּתֹב יִשְׁעִיהוּ בֶן־אַמּוּן הַנָּבִיא: כג וַיִּשְׁכַּב עֲזַרְיָהוּ עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ עִם־אֲבֹתָיו בַּשָּׂדֶה הַקְּבוּרָה אֲשֶׁר לַמְּלָכִים כִּי אָמְרוּ מִצֹּרַע הוּא וַיִּמְלֹךְ יוֹתָם בְּנוֹ תַּחְתָּיו:

רש"י

החפשית. ובירושלמי מפורש עשה לו בית בבית הקברות על שם במתים חפשי (תהלים פ"ח): כי נגזר. לו מלבא עוד בין הבריות דוגמא (מגילה ב) ואת אשר נגזר עליה: (כג) בשדה הקבורה. ולא במערה עם המלכים:

מצודת ציון

(טז) וימעל. ענין חטא ופשע: (יט) ויזעף. ענין כעס: מקטרת. כן יקרא המחזה כשהיא עם הקטרת ונכונה להקטיר: (כ) נדחף. מל' דחיפה ומהירות היציאה: (כא) נגזר. נכרת:

מצודת דוד

(טז) עד להשחית. עד כי נשחת להרשיע בעבור רוב גובה הלב: (יח) לא לך. לא הותר לך להקטיר: כי מעלת. כי פשעת בזה: ולא לך לכבוד. ר"ל לא כמו שתחשוב אתה שיהא לך בהקטרה זו כבוד מה' כי לא כן הוא: (יט) ויזעף. על שמחה בו: ובידו מקטרת.

וכבר היה בידו המחזה ובו הקטורת: ובזעפו. ובעת זעפו פרחת הצרעת במצחו ולפי שהצרעת לבנה הוא כמ"ש ואם בהרת לבנה הוא (ויקרא י"ג) לזה אמר לשון זריחה כי מבהיק בעבור הלובן: מעל. בעמדו מעל המזבח: (כ) ויבהילוהו. הוציאוהו משם בבהלה ומהירות: נדחף לצאת. מעצמו היה נדחף לצאת מהר כי ראה שה' נגעו ובעונש בא: (כא) בית החפשית. בבית החפשית רצה לומר עזב הנהגת המלוכה והיה חפשי מן העמל וכמ"ש רז"ל שהמלכות לעבדות יחשב לפי רב העמל: כי נגזר. כי נכרת מלבוא לבית ה' בעבור טומאת צרעתו לזה עזב גם הנהגת המלוכה: על בית המלך. היה ממונה על בית המלך להיות שופט משפט העם תחת המלך: (כג) בשדה הקבורה. ולא במערה של קבורת המלכים: מצורע הוא. ואין מהראוי א"כ לקבורו במערה עם המלכים:

1 וכן כל לישני דבי דינא – נוסח שטרות בית דין, אך היו בו רק ב'
2 חתימות, ולא הנה כתב בה במוטב תלתא הוינא וחד ליתותה' –
3 במושב ג' (דיינים) היינו והאחד איננו, שמת אחר גמר דין לפני שחתם.
4 ואם כן שמה היו רק ב' דיינים. סבר רבינא למימר, היינו – אופן זה
5 נכלל בדין דריש לקיש (כס), וחזקה שהשטר נעשה כראוי בג', ושכחו
6 לכתוב 'במוטב' וכו'. אמר ליה רב נתן בר אמי לרבינא, הכי אמרינן
7 – כך אומרים אנו משמיה דרבא, כל כי האי הוינא תיישינן לבית
8 דין מועין – באופנים כאלו, אנו חוששים שבית הדין טעה, וסבר
9 שמותר לדון בב'.
10 אמר רב נתן בר ר' זחק, אי כתב בה שכתבוב 'פי דינא', תו ו-שוב
11 לא צריך לכתוב 'במוטב' וכו', שהכל יודעים שב' אינם 'בית דין',
12 וודאי היו ג'. מקשה הגמרא: ודילמא לשון 'בית דין' כוונתו בית דין
13 חצות הוא, דאמר שמואל, שנים שדנו, דיניהן דין, אלא שנקראו
14 'בית דין חצות'. ומתרת: מדובר דכתב ביה 'פי דינא דרבנא' – של
15 רבן אשי, והם יודעים שבית דין' הוא ג'. מקשה הגמרא: ודילמא
16 רבנן דבי – חכמי בית הדין של רב אשי, בשמואל סבירא להו.
17 ומתרת: דכתיב בו (ואמרנא ליה לרבנא אשי) 'ואמר לו ו-לנו
18 רבנא אשי לכתבו', וודאי לא צוה לפחות מג' לכתוב.
19 עוד הודאות שאינן מחייבות: תנו רבנן, אמר להן ליתומים אדם
20 אחר, 'אני ראיתי את אביכם שהממין מעות בשירה, בתיבה
21 ו-קופסא, ומגדל – או במגדל, ואמר אביכם 'של פלוני הן' או 'של
22 מעשר שני הן'. אם השידה בבית של היתומים, לא אמר העד כלום
23 והמעות שלהם, ואם היא בשדה, דבריו קיימין. כלל של דבר, כל
24 אופן שבידו של העד לימלן (את המעות) וליתנם לפלוני, דבריו
25 קיימין, משום 'מה לו לשקר', שהרי העד יכול לטול את המעות
26 משם ולתת אותן לפלוני, ואם כן הוא נאמן במיגו. ואם אין בידו
27 לימלן, לא אמר כלום, שאינו נאמן בלא מיגו.
28 הר' שראו יתומים את אביהן שהממין מעות בשירה, תיבה ומגדל
29 – או מגדל, ואמר להם 'המעות של פלוני הן', או 'של מעשר שני
30 הן', אם נראה שאמר פמוקר – באמת כמצוה להם, דבריו קיימין,
31 אם אם בפמרים, כגון שרצה שלא יטלו בניו בחייו, לא אמר כלום.
32 הר' שהיה מצטער על מעות שהניח לו אביו, שאינו יודע מקומם,
33 ובא בעל החלום – עזר המראה חלומות ואמר לו בחלום 'כך וכן
34 מעות הן, במקום פלוני הן, של מעשר שני הן', ואכן שם היו, זה
35 היה מעשה, ואמר חכמים, דבר חלומות לא מעלין ולא מורידין,
36 וזה חולין.
37 שנינו במשנה: שנים אומרים זבאי בו'. מבררת הגמרא: מיתבב היכי
38 כתבי – היאך כותבים את הפסק. ומבארת: רבי יוחנן אמר, 'איש
39 פלוני זבאי', ואין מזכירים שנחלקו. ריש לקיש אמר, 'פלוני ופלוני
40 הדיינים מזבין (ופלוני ופלוני מחייבין)'. רבי (אליעזר) [אלעזר]
41 אמר, 'מדבריהן של הדיינים נודבה פלוני'.
42 מבררת הגמרא: מהו ביניהן – מהו הכרז בין השיטות. ומבארת:
43 איבא ביניהן הובד לענין לשלומי איהו מנתא בתרייהו – שישלם
44 הוא חלקו עמם, באופן שטענו בדין ומשלמים לבעל הדין מה
45 שהפסידוהו. דלמאן דאמר 'זבאי' ואין כותבים שנחלקו, כולם שוים
46 ומשלם גם הוא. ולמאן דאמר 'פלוני ופלוני מזבין ופלוני ופלוני
47 מחייבין', שמפרשים שלא הסכים להם, לא משלם, ובעל הדין
48 מפסיד שלישי.
49 מקשה הגמרא: ולמאן דאמר 'זבאי', מדוע משלם, לימא להו 'אי
50 לדידי צייתותון, אתון נמי לא שלמיתון' – שיאמר להם 'לו
51 הקשבתם לי, אף אתם לא הייתם משלמים'. ומתרת: אלא איבא
52 ביניהן לגבי לשלומי איהו מנתא בדיה – שישלמו הם את השליש
53 השלישי. למאן דאמר 'זבאי' שמשמע שכולם הסכימו, אם כן אלו
54 שעל פיהם נפסק הדין מקבלים את כל האחריות ומשלמי. ולמאן
55 דאמר 'פלוני ופלוני מזבין ופלוני ופלוני מחייבין', שמפרשים
56 שהדין נגמר בב' ולא קיבלו את כל האחריות, לא משלמי.
57 מקשה הגמרא: ולמאן דאמר 'זבאי', מדוע משלמי את חלקו, ולמירו
58 ליה, 'אי לאו את בחד, לא הוה סליק דינא מיד' – 'בלעדיך לא
59 היינו יכולים לדון, ואין כל האחריות עלינו'. ומתרת: אלא לדעת

60 כולם משלמים הב' רק את חלקם והשלישי פטור, ואיבא ביניהן
61 האם אסור לפרט שמות משום 'לא תלך רכיל בעמך' (ויקרא יט טז). רבי
62 יוחנן אמר, כותבים רק 'זבאי' משום 'לא תלך רכיל', שאסור לומר
63 לבעל הדין מי חייבו. ריש לקיש אמר, 'פלוני ופלוני מזבין, ופלוני
64 ופלוני מחייבין', משום 'זבאי' מיתו בשיקרא – נראה כשקר,
65 שמשמע שכולם הסכימו. ורבי אלעזר, אית ליה דמר ואית ליה
66 דמר – חושש גם לרכילות וגם לשקר, הלכך – ולכן כתבי הכי,
67 'מדבריהם נודבה פלוני', שמשמע שנחלקו, ואין פורטים שמות.
68 שנינו במשנה: נמרו את הדבר, היו מכניסין בו' אותן. מבררת
69 הגמרא: למאן – את מי היו מכניסים אז. אלימא שהכוונה לבעלי
70 הדיין, הרי התם קיימי – הם עדיין שם, שלא שנינו שיצאו. אלא
71 הכוונה לעדים. שואלת הגמרא: אם כן משנתנו במאן – כדעת מי,
72 דלא ברבי נתן. ותניא, לעולם אין עדותן של עדים מצטרפת, עד
73 שיראו שניהן את המעשה באחד. רבי יוחנן שן קרחה אומר,
74 אפילו ראו כזה אחר זה, מצטרפים, כאשר יבואר. ממשיכה
75 הברייתא: ואין עדותן מתקיימת בבית דין לפסוק על פיהם עד
76 שיעידו שניהן באחד. רבי נתן אומר, שומעין דבריו של עד זה
77 היום, וכשיבא חבירו למחר, שומעין את דבריו. ומזהמבאר
78 במשנתנו שיש להכניס שוב את העדים, משמע שאין די בכך ששמעו
79 את עדותו של כל עד בנפרד, אלא צריך להכניסם ולשמוע אותם
80 מעידים יחד, והרי זה שלא כדעת רבי נתן.
81 דוחה הגמרא: לא, משנתנו כרבי נתן, ולעולם כוונתה לבעלי דינין,
82 וכדעת רבי נחמיה היא, ותניא, רבי נחמיה אומר, כך היה מנהגן
83 של נקני תרעת שבידו שלם לדון, מכניסין לבעלי דינין ושומעין
84 דבריהן, ומכניסין את העדים ושומעין דבריהם, ומוציאין אותן –
85 את בעלי הדין והעדים לחוץ ונושאים ונותנים בדבר, (נמרו את
86 הדבר מכניסין אותן בו). מקשה הגמרא: והתניא, נמרו הדיינים
87 את הדבר, מכניסין את העדים. ומתרת: התיא – ברייתא זו דלא
88 ברבי נתן, אך משנתנו כרבי נתן.
89 הגמרא דנה ברייתא לעיל: גופא – נבאר את עצם דברי הברייתא.
90 לעולם אין עדותן מצטרפת, עד שיראו שניהם באחד, רבי יוחנן
91 בן קרחה אומר, אפילו כזה אחר זה, מצטרפים. מבררת הגמרא:
92 במא' קמיפליג – במה נחלקו. ומבארת: איבעית אימא קרא – אם
93 תרצה אמור, שנחלקו בדרשת פסוק, ואיבעית אימא שנחלקו
94 בסברא.
95 מפרשת הגמרא: איבעית אימא סברא, שתנא קמא סובר שכשראו
96 שתי הלוואות, אמנה דקא מסהיד האי לא קא מסהיד האי, ומנה
97 דקא מסהיד האי לא קא מסהיד האי – על הלוואת המנה שמעיד זה,
98 אין השנ מעיד, ולדיפך, ואין מנה שיש עליו ב' עדים. ואידך – ריב"ק
99 סובר שמצטרפים שכן אמנה בעלמא תרווייהו קמסהיד – שניהם
100 מעידים שחייב מנה.
101 ואיבעית אימא קרא, וטעמו של תנא קמא דכתיב (ויקרא ה א) 'והוא
102 עד, או ראה או ידע', שבעל דין שהשביע עדים להעיד לו, ונשבעו
103 שאין יודעים לו עדות, והם אכן ראו או ידעו עדות, חייבים קרבן.
104 ותניא, נאמר (דברים יט טז) 'לא יקום עד אחד וגו', וקשה, ממשמע –
105 ממשמעות מה שנאמר 'לא יקום עד', האם איני יודע שהוא אחר,
106 הרי זה לשון יחיד, ומה תלמוד לומר ו-מלמדת המילה 'אחד'. אלא
107 פסוק זה בנה אב – קבע כלל לכל התורה, שכל מקום שנאמר 'עד',
108 הרי כאן הכוונה לשנים, עד שישפט לך הנתוב בפירוש אחד. ואם
109 כן, אף 'והוא עד' הכוונה לב', ואפקיה דחמנא בלשון חד – ואמרו
110 הקב"ה בלשון יחיד 'עד' כדי למימר שאין חייבים עד דהו תרווייהו
111 בחד – שיראו שניהם יחד. ואידך – טעם ריב"ק, שהפסוק 'והוא עד',
112 או ראה או ידע' מרבה שמכל מקום מצטרפים, אף בשלא ראו יחד.
113 הגמרא מבארת את המשך הברייתא: ואין עדותן מתקיימת בבית
114 דין, עד שיעידו שניהן באחד. רבי נתן אומר, שומעין דבריו של זה
115 היום, וכשיבא חבירו למחר, שומעין דבריו. מבררת הגמרא: במא' קמיפליג.
116 ומבארת: איבעית אימא סברא, איבעית אימא קרא.
117 איבעית אימא סברא, מר – תנא קמא סבר, כל עד אחד לבד כי אתי
118 ו-כשבא, רק לחייב שבועה אתי, אך להעיד בתורת חיוב קמונא

ובל לישני דבי דינא. כל דבריהם היו כתובין בלשון ב"ד ולא היו חתומין אלא שנים; ולא הוה כתיב ביה כמותב תלתא הוינא וחד ליתוהו. כדמצריכין בכתובות (דף כב). בשלשה שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהם: היינו דריש לקיש. דאמר חזקה אין ב"ד כותבין שטר אלא כדת וכהלכה והני ודאי תלתא הוו: לבית דין מועין. סבורין שיהו שנים כשורים לדון: בי דינא. הכל יודעין שאין שנים קרוים ב"ד: בי דינא דרבנא אשי. דאינהו ודאי ידעי שאין ב"ד קרויין בשנים: ואמר לן רבנא אשי. לכתוב כך דכיון דהוא היה שם מסתמא לא צוה לפחות משלשה לכתוב והאי דנקט רב אשי לפי שבות דינו היה ראש בימי רבינא ושניהם סידרו גמרא של תלמוד בבלי כדאמרין התם בהשוכר את הפועלים (דף פו). רב אשי ורבינא סוף

ורילמא רבנא דבי רב אשי כשמואל ס"ל.
כשמואל ק"ל כדפ"ר ברש
מכילתא (דף ג) וה"פ כשמואל בעלמא ס"ל
באודיתא שכתבו בהודאה בשנים בלא קנין ובה
אין הלכה כמותו כדאמר לעיל הודה בפני שנים
קנו מידו כותבין ואם לאו אין כותבין: כל שאין
בידו. ליכא למימר דלהמניה במיגו דאי בעי
שותק דאין זה מיגו דאי שותק מנחי התם ולא
יבא ליד פלוגה:
ואם כמסר דבריו קיימין. אין שייך כאן שלא
להשביע את בניה: **משום** דמחזי
כשיקרא. ומשום לא תלך רכיל אין כאן:
בעדות

ובל לישני דבי דינא, ולא הוה כתב בה כמותב תלתא הוינא וחד ליתוהו, סבר רבינא למימר, היינו דריש לקיש. אמר ליה רב נתן בר אמי, הכי אמרין משמיה דרבא, כל כי האי גוונא, חיישינן לבית דין מועין. אמר רב נחמן בר יצחק, אי כתב בה 'בי דינא', תו לא צריך. ורילמא בית דין חצוף הוא, דאמר שמואל, שנים שדנו, דיניהן דין, אלא שנקראו 'בית דין חצוף'. דכתב ביה 'בי דינא דרבנא אשי'. ורילמא, רבנא דבי רב אשי, כשמואל סבירא להו. דכתיב בו (ואמרנא ליה לרבנא אשי) 'ואמר לן רבנא אשי'. תנו רבנן, אמר להן אחד, אני ראיתי אביכם שהמזינן מעות בשידה, תיבה ומגדל, ואמר 'של פלוני הן', 'של מעשר שני הן'. בבית, לא אמר פלוס. בשדה, דבריו קיימין. פללו של דבר, כל שפירדו ליפולן, דבריו קיימין. אין פירדו ליפולן, לא אמר פלוס. הרי שראו את אביהן שהמזינן מעות בשדה, תיבה ומגדל, ואמר 'של פלוני הן' 'של מעשר שני הן' אם כמסר, דבריו קיימין. אם כמסרין, לא אמר פלוס. הרי שהיה מצמער על מעות שהניח לו אביו, ובא בעל החלום ואמר לו 'קד וקד הן', 'במקום פלוני הן', 'של מעשר שני הן', זה היה מעשה, ואמרו דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין: שנים אומרים זבאי כו': מכתב, היכי כתבי. רבי יוחנן אמר, 'זבאי'. ריש לקיש אמר, 'פלוני ופלוני מזיבין' (ופלוני ופלוני מחייבין). רבי [אלעזר] אמר, 'מדבריהן נודפה פלוני'. מאי בינייהו? איכא בינייהו, לשלומי איהו מנתא בהדיהו. דלמאן דאמר 'זבאי', משלם. ולמאן דאמר 'פלוני ופלוני מזיבין ופלוני מחייבין', לא משלם. ולמאן דאמר 'זבאי', משלם? לימא להו 'אי לדידי צייתיתון, אתון נמי לא שלמיתון'. אלא, איכא בינייהו, לשלומי איהו מנתא דידיה. למאן דאמר 'זבאי', משלם. למאן דאמר 'פלוני ופלוני מזיבין ופלוני מחייבין', לא משלם. ולמאן דאמר 'זבאי', משלם? ולימרו ליה, 'אי לאו את בחדן, לא הוה סליק דינא מיד'. אלא, איכא בינייהו, משום 'לא תלך רכיל בעמך'. רבי יוחנן אמר, 'זבאי' משום 'לא תלך רכיל'. ריש לקיש אמר, 'פלוני ופלוני מזיבין, ופלוני מחייבין', משום 'דמיחזי כשיקרא'. ורבי אלעזר, אית ליה דמר ואית ליה דמר, הלכך כתבי הכי, 'מדבריהם נודפה פלוני': גמרו את הדבר, היו מכניסין כו': למאן, אילמא לבעלי דינין, התם קיימי. אלא לעדים, כמאן דלא פרבי נתן. דתניא, לעולם אין עדותן מצטרפת, עד שיראו שניהם פאחד. רבי יהושע בן קרחה אומר, אפילו בזה אחר זה. ואין עדותן מתקיימת בבית דין עד שיעידו שניהם פאחד. רבי נתן אומר, שומעין דבריו של זה היום, וכשיבא חבירו למחר, שומעין את דבריו. לא, לעולם לבעלי דינין, ורבי נחמיה היא, דתניא, רבי נחמיה אומר, כך היה מנהגן של נקני תדעת שפירושם, מכניסין לבעלי דינין ושומעין דבריהן, ומכניסין את העדים ושומעין דבריהם, ומוציאין אותן לחזק וגושפאין וגושתין בדבר, (גמרו את הדבר מכניסין אותן כו'). והתניא, גמרו את הדבר, מכניסין את העדים. והיא, דלא פרבי נתן. גופא, לעולם אין עדותן מצטרפת, עד שיראו שניהם פאחד. רבי יהושע בן קרחה אומר, אפילו בזה אחר זה. כמאן דאמר 'זבאי' קרא. ואיבעית אימא, סברא. איבעית אימא סברא, אפנה דקא מסהיד האי, לא קא מסהיד האי. ומנה דקא מסהיד האי, לא קא מסהיד האי. ואיך, אפנה דעלמא תרנויהו קאססהדי. ואיבעית אימא קרא. דכתיב 'והוא עד, או ראה או ידע'. ותניא, מושמע שנאמר 'לא יקום עד', איני יודע שהוא אחד, מה תלמוד לומר 'אחד'. זה בנה אב, כל מקום שנאמר 'עד', הרי כאן שנים, עד שפירט לך הכתוב 'אחד'. ואפסיה רחמנא בלשון חר, למימר עד דחזו תרנויהו פחד. ואיך, 'והוא עד, או ראה או ידע', מפל מקום: ואין עדותן מתקיימת בבית דין, עד

הורא ובימי נאמרו דברים הללו והוקבעו
בגמרא: בבית לא אמר כלום. אינו נאמן לפי
שאין בידו ליטול: בשדה דבריו קיימין. דמה
לו לשקר אם רוצה נוטל ונותן לאותו שהוא
מעיד עליה: אם כמסר. אם נראה להם
כמסר דבריו לבניו באמת בלשון צוואה:
כמערים. שהוא מתירא שלא יטלם בחייו או
שלא יחזיקוהו כעשיר להוסיף על יציאותיו:
שהניח לו אביו. ולא אמר להו היכן הם: בעל
החלום. שר המראה חלומות בלילה: כך וכך
הם. מגיד לו כמה יש: לא מעלין כו'. ויכול
להוציאם במקומן: מיכתב היכי כתיבין. פסק
דין במקום שיש מחלוקת ונטו אחרי הרבים:
וכאן. פלוגה מדבריהם נודכה. משמע שזה
מחלוקת ביניהם ומתוך דבריהם נודכה:
לשלומי איהו מנתא בהדיהו. אם טעו השנים
וחייבין לשלם מביתם פלוגי הנך רבנן בדיין
השלישי אם ישלם חלקו עמהם: מאן דאמר
זבאי. כתבין ולא כתבין פלוגתיהו דקסבר
כולם שוין ואף השלישי ישלם עמהם דאי לא
הוה איהו בהדיהו בתרי לא הוה מיפסק
דינא: לשלומי איהו. לבעל הדן חלקו של
דין שלישי: למאן דאמר פלוני ופלוני מזיבין
כו' לא משלם. לרבי כתבין פלוגתא
בהדיא לאודועי דבתרי נגמר דינא ולא קיבלו
עליהו כולי דינא: התם קיימי. דהא לא קתני
מתני' שרצואם לאחר ששמעו דבריהם: עד
שיראו שניהם כאחד. את העדות ולקמן יליף
טעמא: אין עדותן מתקיימת כב". לפסוק
הדין על פיהם: עד שיעידו שניהם כאחד.
וסתמא היא ולא ר' יהושע בן קרחה קאמר
לה: לימא דלא כר' נתן. דהא מתני' קתני
דלעילינהו לסהדי משום דמתחילה
כשבדקום שמעו דבריו של זה בלא זה: ור'
נחמיה היא. דאמר בשעת משא ומתן הוו
מפקי להו לבעלי דינים: כמאן דאמר 'תק'
ו' יהושע: אפנה דקא מסהיד האי כו'. זה
אומר בפני הלוחו מנה זה אומר בפני הלוחו
מנה זה לא ראה של זה נמצא שאין כאן
עדות שלם במנה אחד: ואיך. מ"מ תרנויהו
מסהדי דמנה קא רשי ביה: והוא עד. והאי
קרא בשני עדים משתעי לגבי קרבן שבעות
העדות דאילו השביע עד אחד ולא העידו
פטור: דתניא ממשמע שנאמר כו'. עד אחד
משמע: ואפסיה רחמנא בלשון חר. דכתיב
והוא עד: לשבועה אחת. עד אחד אינו מחייב
ממון אלא שבעה הלכך כשהעיד זה יחיד
זה יחיד לא שייכא תורת ממון בעדותן ולא
מצרפין להו דהא לאו לחיוביה ממנא אתו:
ודכולי

שיעידו שניהם פאחד. רבי נתן אומר, שומעין דבריו של זה היום, וכשיבא חבירו למחר, שומעין דבריו. כמאן דאמר 'זבאי' קרא. ואיבעית אימא קרא. איבעית אימא סברא, אפנה דקא מסהיד האי, לא קא מסהיד האי. ואיך, אפנה דעלמא תרנויהו קאססהדי. ואיבעית אימא קרא. דכתיב 'והוא עד, או ראה או ידע'. ותניא, מושמע שנאמר 'לא יקום עד', איני יודע שהוא אחד, מה תלמוד לומר 'אחד'. זה בנה אב, כל מקום שנאמר 'עד', הרי כאן שנים, עד שפירט לך הכתוב 'אחד'. ואפסיה רחמנא בלשון חר, למימר עד דחזו תרנויהו פחד. ואיך, 'והוא עד, או ראה או ידע', מפל מקום: ואין עדותן מתקיימת בבית דין, עד

ורכולי ע'למא. תנא קמא ור' נתן: ברבנן דפליגי אדר' יהושע בן קרח. סבירא להו דאמרי בעינן שיראו שנים כאחד וילפינן טעמא מוהוא עד דליחזי כחד וגבי הגדה פליגי
תנאי דסיפא באקושיה הגדה לראיה כדכתיב (ויקרא ה) או ראה אם לא יגיד בחד קרא: משתקין. מצפה ומחזר ושוקד לסומכו: דין ידע. זה יודע ורבי יוסי בר' חנינא היה:
שמות ר' יהושע לר' נתן. דכי היכי דלא בעי ר' יהושע ראייה כי הדדי הגדה נמי כי הדדי לא בעי: בין בקרקעות. זה אומר בפני הודה לו שקרקע זה שלו וזה אומר אף בפני
הודה לו: בין במטלטלין. זה אומר בפני הלווהו מנה וזה אומר בפני הלווהו מנה ואע"פ דאמנה דקמסחדי האי לא מסחדי האי מ"מ תרוייהו מסחדי שחיבי לו מנה: הלכה

במדות בקרקעות. שמוטל הקרקע בפניו
ושניהם מעדיין עליה: אבל לא במטלטלין.
דאין עדות שלימה לא על זה ולא על זה:
מכלל דפליגי. עליה רבנן בקרקעות: בעדות
בכור. תנן בבכורות (דף לה.) כל מומין
הראויין לבא ביד אדם רועים כהנים אן
נאמנין לומר מאליהו נפל בו מום זה לפי
שנחשדו כהנים להטיל מומין בבכורות בזמן
הזה כדי להחזיר בשחיטה ואם הביא בכור
להראותו לחכם צריך שני עדים עמו שמאלו
נפל בו מום זה אם הביא עד אחד על מום זה
ועד אחד על מום אחר בבכור זה מצטרפין
ואית דאמרי בעדות בכור להעיד שהתירו
חכם ולא מילתא היא דהא חד נאמן דעד
אחד נאמן באיסורין ואפילו כהן שהוא בעליו
נאמן דתנן (שם דף לו.) נאמן הכהן לומר
הראיתי בכור זה ובעל מום הוא דמילתא
דעבידא לאיגלווי לא משקר: ובעדות חוקה.
זה אומר בפני אכלה שלש שנים ראשונות
של שמיטה וזה אומר בפני אכלה שלש שנים
אחרונות מצטרפי דאחד קרקע מסחדי חוקה
מעלייתא: וכן לענין שתי שערות שבבן
ושבבת וכי פליגי בהלוואת מנה פליגי משום
דלאו אחד מנה קמסחדי: נברא אנברא. רבי
אבא ור' אידא אדעולא: נבנה. בין קשרי
אצבעותיה: חצי דבר וחצי עדות. עד א' הוא
חצי עדות שיער אחת הוא חצי דבר: אלא
אחד אומר שתיים נבנה. דתרווייהו מסחדי
דגדולה היא: בקרקעות אבל לא במטלטלין.
הלכה כמותו דלא בעינן דחו תרוייהו כחד
בקרקעות משום דכי מסחדי בבי דינא
תרוייהו ידעי דאחדא מילתא מסחדי וקרינא
ביה והוא עד ואע"ג בשעתא דחוי לא ידע
(וחד) בחבריה אבל לא במטלטלין דכי מסחדי
קמן דלא אחד מנה מסחדי. רב אמר אבל
לא במטלטלין משום דלאו כחד מנה מסחדי:
למעמיה דאמר רב הוראה אחר הוראה. זה
אומר בפני הודה לו על מנה באחד בשבת וזה
אומר בפני הודה לו עליו בשני בשבת: הוראה
אחר הוראה. זה אומר בפני הלווה מנה
באחד בשבת וזה אומר בפני הודה לו מנה
בשני בשבת: מצטרפי. דאיכא למימר כחד
מנה קמסחדי וכדמוקי לקמן: הוראה אחר
הוראה. מנה אחרינא הוא ולא מצטרפי אע"ג
דתרווייהו אמרי שחיבי לו מנה: הוראה אחר
הוראה נמי. דילמא מנה דאודי ליה קמי האי
לא היינו מנה דאודי ליה קמי האי: ואבתי

ורכולי ע'למא, ברבנן דפליגי עליה דרבי יהושע בן קרח.
והכא, באקושי הגדה לראיה, קא מופלגי. מר סבר,
מקשינן הגדה לראיה. ומר סבר, לא מקשינן. רבי שמעון
בן אלעאי הוה משתקיד עליה דרבי יוסי ברבי חנינא
למסמכיה, ולא קא מוסייע מילתא. יומא חד הוה יתיב
קמיה דרבי יוחנן, אמר להו, מי איפא דידע הלכה פרבי
יהושע בן קרח, או לא. אמר ליה רבי שמעון בן
אלעאי, יומא איזו. אמר ליה, ליסמכיה מר ברשא. סמכיה, אמר ליה, בני,
אמור לי, כיצד שמעתי. אמר ליה, כך שמעתי, שמעתי רבי יהושע בן קרח לרבי נתן. אמר,
לזה הוצרכתי. השתא, ומה עיקר ראיה ביהי דרבי, אמר רבי יהושע בן קרח לא בעינן. הגדה,
מיבעיא. אמר ליה, הואיל ועליה, לא תרד. אמר רבי יודא, שמע מיניה, נברא רבה בין
[אסתמיך] סמך. אמר רב חיאי בר אבין אמר רב, הלכה פרבי יהושע בן קרח, בין בקרקעות,
בין במטלטלין. עולא אמר, הלכה פרבי יהושע בן קרח בקרקעות, אבל לא במטלטלין. אמר
ליה אביי, 'הלכה' מכלל דפליגי. והאמר רבי אבא, אמר רב הונא, אמר רב, מודים חכמים
לרבי יהושע בן קרח בעדות קרקע, ותני רב אידי בר אבין, בנזקין דבי קרנא, מודין חכמים
לרבי יהושע בן קרח בעדות בכור, ובעדות קרקע, ובעדות חזקה, וכן שפבן ושפבת. נברא
אנברא קא רמי? מר סבר, פליגי. ומר סבר, לא פליגי. מאי יכן שפבן ושפבת? אילימא,
אחד אומר אחת נבנה, ואחד אומר אחת בכריסה. האי, חצי דבר וחצי עדות הוא. אלא, אחד
אומר שתיים נבנה, ואחד אומר שתיים בכריסה. אמר רב יוסף, אנא אמינא משמיה דעולא,
הלכה פרבי יהושע בן קרח, בין בקרקעות בין במטלטלין. ורבנן דאיתו ממוחזא אמרי, אמר
רבי יודא משמיה דרב, בקרקעות, אין, אבל לא במטלטלין. רב, למעמיה. דאמר רב, הוראה
אחר הוראה, הוראה אחר הוראה, מצטרפי. הוראה אחר הוראה, הוראה אחר הוראה, לא
מצטרפי. אשכחיה רב נחמן בר יצחק לרב הונא בריה דרב יהושע, אמר ליה, מאי שנא, הוראה
אחר הוראה, דלא. דמנה דקא חזי האי, לא קא חזי האי. הוראה אחר הוראה נמי, אמנה דקא
מודה קמי האי, לא מודי קמי האי, דאמר ליה להאי בתרא 'בתיא מנה דאודי ליה קמך, אודיי
ליה נמי קמי פלוני'. אפתי, בתרא ידע, קמא לא ידע. דהדר אזיל, אמר ליה לקמא 'האי מנה
דאודיי ליה קמך, אודיי ליה נמי קמי פלוני'. אמר ליה, תנינך דעתך שהתנהח את דעתי. אמר
ליה, מאי נוחותא. דרבא ואיתימא רב שישת, שדא בה נגא. לאו, היינו הוראה אחר הוראה.
אמר ליה, היינו דשמיעי לי עלייכו, דרמיתו דיקלי וקפיתו להו. נהרדעי אמרי, בין הוראה אחר
הוראה, בין הוראה אחר הוראה, בין הוראה אחר הוראה, בין הוראה אחר הוראה, מצטרפות.
במאן, פרבי יהושע בן קרח. אמר רב יהודה, עדות המכששת זו את זו בפדיקות, פשרה בדיני
ממונות. אמר רבא, מסתברא מילתיה דרב יהודה, באחד אומר 'בארנקי שחורה' ואחד אומר
'בארנקי לבנה'. אבל אחד אומר 'מנה שחור' ואחד אומר 'מנה לבן', אין מצטרפין. וארנקי
שחורה, בדיני נפשות, לא? והאמר רב חסדא, אחד אומר 'בסייף הרגו', ואחד אומר 'בארנקי
הרגו', אין זה נכון. אחד אומר 'פליו שחורים', ואחד אומר 'פליו לבנים', הרי זה נכון.

הוא

אמור ליה, כיצד שמעתי. אמר ליה, כך שמעתי, שמעתי רבי יהושע בן קרח לרבי נתן. אמר,
לזה הוצרכתי. השתא, ומה עיקר ראיה ביהי דרבי, אמר רבי יהושע בן קרח לא בעינן. הגדה,
מיבעיא. אמר ליה, הואיל ועליה, לא תרד. אמר רבי יודא, שמע מיניה, נברא רבה בין
[אסתמיך] סמך. אמר רב חיאי בר אבין אמר רב, הלכה פרבי יהושע בן קרח, בין בקרקעות,
בין במטלטלין. עולא אמר, הלכה פרבי יהושע בן קרח בקרקעות, אבל לא במטלטלין. אמר
ליה אביי, 'הלכה' מכלל דפליגי. והאמר רבי אבא, אמר רב הונא, אמר רב, מודים חכמים
לרבי יהושע בן קרח בעדות קרקע, ותני רב אידי בר אבין, בנזקין דבי קרנא, מודין חכמים
לרבי יהושע בן קרח בעדות בכור, ובעדות קרקע, ובעדות חזקה, וכן שפבן ושפבת. נברא
אנברא קא רמי? מר סבר, פליגי. ומר סבר, לא פליגי. מאי יכן שפבן ושפבת? אילימא,
אחד אומר אחת נבנה, ואחד אומר אחת בכריסה. האי, חצי דבר וחצי עדות הוא. אלא, אחד
אומר שתיים נבנה, ואחד אומר שתיים בכריסה. אמר רב יוסף, אנא אמינא משמיה דעולא,
הלכה פרבי יהושע בן קרח, בין בקרקעות בין במטלטלין. ורבנן דאיתו ממוחזא אמרי, אמר
רבי יודא משמיה דרב, בקרקעות, אין, אבל לא במטלטלין. רב, למעמיה. דאמר רב, הוראה
אחר הוראה, הוראה אחר הוראה, מצטרפי. הוראה אחר הוראה, הוראה אחר הוראה, לא
מצטרפי. אשכחיה רב נחמן בר יצחק לרב הונא בריה דרב יהושע, אמר ליה, מאי שנא, הוראה
אחר הוראה, דלא. דמנה דקא חזי האי, לא קא חזי האי. הוראה אחר הוראה נמי, אמנה דקא
מודה קמי האי, לא מודי קמי האי, דאמר ליה להאי בתרא 'בתיא מנה דאודי ליה קמך, אודיי
ליה נמי קמי פלוני'. אפתי, בתרא ידע, קמא לא ידע. דהדר אזיל, אמר ליה לקמא 'האי מנה
דאודיי ליה קמך, אודיי ליה נמי קמי פלוני'. אמר ליה, תנינך דעתך שהתנהח את דעתי. אמר
ליה, מאי נוחותא. דרבא ואיתימא רב שישת, שדא בה נגא. לאו, היינו הוראה אחר הוראה.
אמר ליה, היינו דשמיעי לי עלייכו, דרמיתו דיקלי וקפיתו להו. נהרדעי אמרי, בין הוראה אחר
הוראה, בין הוראה אחר הוראה, בין הוראה אחר הוראה, בין הוראה אחר הוראה, מצטרפות.
במאן, פרבי יהושע בן קרח. אמר רב יהודה, עדות המכששת זו את זו בפדיקות, פשרה בדיני
ממונות. אמר רבא, מסתברא מילתיה דרב יהודה, באחד אומר 'בארנקי שחורה' ואחד אומר
'בארנקי לבנה'. אבל אחד אומר 'מנה שחור' ואחד אומר 'מנה לבן', אין מצטרפין. וארנקי
שחורה, בדיני נפשות, לא? והאמר רב חסדא, אחד אומר 'בסייף הרגו', ואחד אומר 'בארנקי
הרגו', אין זה נכון. אחד אומר 'פליו שחורים', ואחד אומר 'פליו לבנים', הרי זה נכון.

נברא

בתרא ידע. דאמנה דקא מסחדי איהו מסחדי איך אבל קמא לא ידע דאחד מנה קמסחדי הלכך לא קרינא ביה והוא עד דמשמע תרוייהו כחד: לאו היינו הוראה אחר
הוראה. כיון דבעינן ידיע סהדא בחבריה על כרחיך הוראה אחר הוראה נמי הכי מוקמת לה: דאמר ליה לבתרא מנה דמדינא קמך. יזיפי קמי פלניא והדר אמר ליה לקמא
מנה דזיפי קמך אודאי ליה קמי פלניא ותרתי למה לי לרב למימר: היינו דשמיעי לי. על בני עירך. דרמיתו דיקלי וקפיתו ליה. שאתם משונים קרצין דקלים וחורין ונטועין
אותן כלומר בונים וסותרים שפירשתם לי קושיא וחורם וסותרם: מצטרפין. דמ"מ ון מעדין שחיבי לו מנה: בבדיקות. שאינה משבע חקירות באיזו יום באיזו שעה שהזמה
תלויה בהן אבל בכליו שחורין וכליו לבנים שאין דין הזמה תלויה בהן: מנה שחור. סלע ישנה: אין מצטרפין. הואיל ובעיקר גוף העדות מתבכחי: וארנקי שחורה. דלאו בעיקר
גוף העדות מתבכחי דכוותיה בדיני נפשות לא בתמיד: בארין. ישרמא בלע"ז: אין זה נכון. אין עדות זו מכוונת ולישנא דקרא נקט וזנה אתה נכון הדבר (דברים יג) דמהאי
קרא נפקא לן בדיקת (לקמן מ:)

בברייתות של מסכת נזיקין שהיו שונים תלמידי בית מדרשו של חכם
ששמו קרנא, מוזין חכמים לרבי יהושע בן קרחה בד' אופנים
שבהם מצטרפים שני עדים המעידים על שני מעשים שונים, והם,
בעדות כבוד – להעיד על מום שבבכור בהמה טהורה, שנפל מאליו
ולא נעשה בידי אדם, ואם עד אחד מעיד שמום זה נפל מאליו, ועד
אחר מעיד על מום אחר שנפל בבכור זה מאליו, הרי עדים אלו
מצטרפים להתיר את הבכור, ובעדות נרקע, ובעדות חזקה –
שאחד מעיד 'אדם זה החזיק בקרקע זו שלש שנים רצופות בתחילת
מחזור השמיטה', והשני מעיד 'הוא החזיק בקרקע שלש שנים
רצופות בסוף מחזור השמיטה', מצטרפים, ונאמן המחזיק לטעון
שקנה את הקרקע ואיבד את שטר המכירה, וכן בעדות לענין שתי
שערות שפפן ופפפת ויבואר להלן, ובאופנים אלו מודים חכמים
לרבי יהושע בן קרחה שמצטרפים אף שני עדים המעידים על שני
דברים שונים. ואם כן, מבואר מדברי רבי אבא ורב אידי שלא נחלקו
חכמים בעדות קרקע, ושלא כדברי עולא.
דוחה הגמרא: נברא אנברא קא רמית – וכי אתה מקשה קושיא
מדעתו של אמורא אחד על דעתו של אמורא אחר, מר סבר פליגי
– עולא סובר שחכמים אכן נחלקו על רבי יהושע בן קרחה בעדות
קרקע, ומר סבר לא פליגי – ורבי אבא ורב אידי סוברים שלא נחלקו
עליו חכמים בזה.
הגמרא חזרת לפרש את הסיפא של הברייתא. שואלת הגמרא: מאי
– מהי כוונת הברייתא וכן שפפן ופפפת, כלומר, מהי העדות שבבן
ובבת שבה לא נחלקו חכמים על רבי יהושע בן קרחה. אילימא – אם
נאמר שמדובר באופן שבאו שני עדים להעיד שבת זו כבר גדולה
היא, ואם כן הם צריכים להעיד שהיא הביאה סימני גדלות, שהם
שתי שערות, ועד אחד אומר שראה שעה אחת בנבחה ומקום
הערוה, ועד אחד אומר שראה אחת בכריסה ומקום אחר במקום
הערוה, ובאופן זה מצטרפים העדים. זה לא יתכן, שכן האי – אופן
זה, חצי דבר וחצי עדות הוא – כל עד הוא חצי עדות, שהרי עדות
היא שני עדים, וכן כל עד מעיד רק על חצי דבר, שהרי סימן גדלות
הוא שתי שערות, וכל עד שראה רק שעה אחת הרי אינו מעיד
שהיא גדולה, ובאופן זה פשוט שאין זו עדות.
משיבה הגמרא: אלא מדובר שעד אחד אומר שראה שתיים – שתי
שערות בנבחה, ועד אחד אומר שראה שתיים בכריסה, שכל עד
מעיד שהיא גדולה, ובאופן זה הם מצטרפים אף לדעת תנא קמא שכן
שניהם מעידים על דבר אחד, כלומר על אותה הבת.
לעיל התבאר שלדעת רב הלכה כרבי יהושע בן קרחה בין בקרקעות
ובין במטלטלין, ולדעת עולא הלכה כמותו רק בקרקעות. הגמרא
מבארת שיש מחלוקת לגבי דעות רב ועולא: אמר רב יוסף, אנא
אמינא משמיה דעולא – אני אומר משמו של עולא, שהלכה כרבי
יהושע בן קרחה בין בקרקעות בין במטלטלין, ורבנן דאיתו
ממחזיא – וחכמים שבאו מהעיר מחזיא אמרי, אמר רבי ירמיה
משמיה דרב, בקרקעות, אין – אכן הלכה כמותו תמיד, אבל לא
במטלטלין, שבהם יש אופנים שאין הלכה כמותו, כמבואר להלן.
וטעם החילוק הוא, שכשמעידים העדים על קרקע, הרי שניהם
יודעים שהם מעידים על אותה הקרקע, ולכן זו עדות אחת, אך
בעדות על חוב, יש
אופנים שהם אינם יודעים שהם מעידים על אותו החוב, כפי שיתבאר
להלן, ובאופנים אלו אינם מצטרפים. ושמעיה וזו היא להיפך ממה
שהתבאר לעיל בדעת רב ועולא.
מבארת הגמרא: רב שפוסק שיש אופנים שאין הלכה כרבי יהושע בן
קרחה במטלטלין, למעמיא – סובר בזה כשיטתו, דאמר רב, הודא
אחר הודא – אם עד אחד מעיד שהנתבע הודה לתובע שחייב לו
מנה, והעד השני מעיד שהנתבע הודה לו ביום אחר על מנה, וכן
הודא אחר הודא – עד אחד מעיד 'בפני הודה התובע לנתבע
מנה ביום ראשון', והעד השני מעיד 'בפני הודה התובע לנתבע
על מנה' מצטרפי העדים שכן יש לומר שהם מעידים על חוב אחר.
אך בעדות על הלוואה אחר הלוואה – עד שמעיד על הלוואה, ועד
שני שמעיד על הלוואה ביום אחר, וכן הלוואה אחר הודא – באופן

ורבולא עלמא – בין תנא קמא ובין רבי נתן סוברים כרבנן דפליגי
עליה – והחולקים עליו דרבי יהושע בן קרחה ברישא של הברייתא,
ולומדים מהפסוק 'והוא עד' שצריכים העדים לראות את העדות
כאחד, והקא באקושי הגדה לראיה קא מיפלגי – וכאן נחלקו תנא
קמא ורבי נתן האם מקישים את דין הגדת העדים לראיית העדים. מר
– תנא קמא סבר, מקשינן הגדה לראיה, שמכך ננסמכו 'והוא עד'
ו'או ראה וגו' אם לא יגיד' בפסוק אחד, לומד תנא קמא שכשם שעל
העדים לראות את העדות כאחד, כן עליהם להגיד אותה בבית דין
כאחד, ומר – רבי נתן סבר, לא מקשינן הגדה לראיה, ואף שעליהם
לראות כאחד, אינם צריכים להעיד כאחד.
הגמרא מבררת את ההלכה במחלוקת תנא קמא ורבי יהושע בן
קרחה: רבי שמעון בן אלעאי הוה משתקיד – מצפה ומחזיר ושוקד
עליה דרבי יוסי ברבי חנינא למסמכיה – לסומכו, כלומר שיקבל
ריב"ח סמיכה, ולא קא מיסתייע מילתא – לא עלה בידו. יומא חד
הוה יתיב קמיה דרבי יוחנן – יום אחד היה יושב רבי שמעון בן
אלעאי לפני רבי יוחנן, אמר להו רבי יוחנן לתלמידים, מי איכא
הידע – היש כאן מי שיוודע האם הלכה כרבי יהושע בן קרחה או
לא. אמר ליה רבי שמעון בן אלעאי לרבי יוחנן, דין – אדם זה,
כלומר רבי, ידע זאת. אמר ליה רבי יוחנן לרבי שמעון בן אלעאי,
לימא איזו – שיאמר זאת, איפוא. אמר ליה רבי שמעון בן אלעאי
לרבי יוחנן, ליסמכיה מר ברישא – קודם סמוך אותו, ואי אמר לך.
סמכיה – סמוך רבי יוחנן את רבי, ואז אמר ליה, בני, אמור לך,
כיצד שמעת את השמועה שממנה אתה יודע היאך ההלכה. אמר
לרבי יוחנן, כך שמעתי, שמודה רבי יהושע בן קרחה לרבי נתן
שאין העדים צריכים להעיד יחד, שכשם שלדעת רבי יהושע בן
קרחה אין העדים צריכים לראות את המעשה יחד, הוא הדין שאין
צורך שיעידו כאחד. הרי ששיטתו קשורה בשיטת רבי נתן, ואם כן,
כשם שהלכה כרבי נתן, כך הלכה כרבי יהושע בן קרחה. אמר רבי
יוחנן, וכי לרבי זה הוצרכתי, הרי ודאי שרבי יהושע בן קרחה
סובר כרבי נתן, שכן השתא – עכשיו, ומה עיקר ראיה של העדים
בהרי הדין – יחד – אמר רבי יהושע בן קרחה לא בענין – שאין
צריכים, כלומר אין העדים צריכים לראות את העדות יחד, אם כן
הגדה מיבעיא – וכי נצרך לומר שלדעתו אינם צריכים להעיד יחד.
ולכן אף שמודה רבי יהושע בן קרחה לרבי נתן, יתכן שרבי נתן אינו
מודה לרבי יהושע בן קרחה, ואם כן מכך שהלכה כרבי נתן אין ראייה
שהלכה כרבי יהושע בן קרחה.
אמר ליה רבי יוחנן לריב"ח, אף שלא נצרכתי לשמועתך, ונמצא
שסמכתיך בחינם, מכל מקום הואיל ועליית לסמיכה, לא תהי –
תשאר סמוך. אמר רבי ירמיה, שמע מינה – יש ללמוד ממעשה זה,
נברא רבה ביון (דסמך) [דאסתמיך] סמך – שאדם גדול, כיון
שהוא נסמך, אף אם נסמך בטעות, הרי סמיכתו סמיכה, שכן ודאי לא
זימנו לו מהשמים להסמך אם אינו הגון לכך.
הגמרא ממשיכה לברר את ההלכה במחלוקת תנא קמא ורבי יהושע
בן קרחה: אמר רב חייא בר אבין אמר רב, הלכה כרבי יהושע בן
קרחה, בין בעדות קרקעות, שעד אחד מעיד 'בפני הודה הנתבע
לתובע, שקרקע זו שלו', והעד השני מעיד 'אף בפני הודה הנתבע,
בזמן אחר, שהקרקע היא של התובע', העדים מצטרפים, ובין בעדות
מטלטלין, שעד אחד מעיד 'בפני הודה התובע לנתבע מנה', והשני
מעיד 'אף בפני הודה לו מנה, בזמן אחר', מצטרפים העדים לחייב את
הנתבע מנה שכן שניהם מעידים שהוא חייב לתובע מנה. עולא אמר,
הלכה כרבי יהושע בן קרחה שמצטרפים את עדויותיהם, רק
בקרקעות, שהרי שניהם מעידים על אותה הקרקע, ויש שני עדים
שקרקע זו של התובע, אבל לא במטלטלין, שכן כל אחד מעיד על
חוב אחר, ואין אף חוב שיש עליו עדות שלימה, ולכן אינם מצטרפים.
אמר ליה אבי לעולא, מלשונך שאמרת 'הלכה כרבי יהושע בן
קרחה בקרקעות, מכלל דפליגי' – משמע שנחלקו חכמים עליו בדן
זה, והאמר – והרי אמר רבי אבא, אמר רב הונא, אמר רב, מודים
חכמים לרבי יהושע בן קרחה בעדות קרקע, ואין בזה מחלוקת
כלל, וכן תני [–שנה] רב אידי בר אבין בנזיקין דבי קרנא –

מתרצת הגמרא: **נִבְרָא אֱנוֹכָא קָא רְמִית** – וכי אתה מקשה מאמורא
אחד על אמורא אחר, רב יהודה פוסל עדות כזו ורב חסדא מכשיר.
עוד דעה בענין הכחשה בבדיקות בדיני ממונות: **נִהְרְדְעִי** – חכמי
העיר נהרדעא **אָמְרִי**, **אָפִילוּ** עד **אָחֵר** **אֹמְרִי** **מִנָּה** **שְׁחוּר** **הַלוּהוּ**,
וְאָחֵר **אֹמְרִי** **מִנָּה** **לָבֵן**, שההכחשה בעיקר העדות, **מִצְטַרְפִּים**.
הגמרא מבררת את הטעם: **בְּמָאן** – כדעת מי סברו נהרדעי, האם
בְּרַבִּי יְהוֹשֻעַ בֵּן קִרְקָה המתיר לעיל (ל), לצרף עדים שראו שתי
הלואות שונות, שכן שניהם מעידים שחייב מנה, וסוברים נהרדעי
שגם ב'שחור' ולבן מצטרפים שכן שניהם מעידים על חיוב מנה.
דוחה הגמרא: **אִמְרִי דְשִׁמְעֵת לִיה** – אמור ששמעת לרבי יְהוֹשֻעַ בֵּן
קִרְקָה שמתיר לצרף עדים **הֵיכָא** **דְּלֹא** **מִכְחָשׁוֹ** **אֶתְרִידִי** – כשאין
הכחשה ביניהם, אך **הֵיכָא** **דְּמִכְחָשִׁי** **אֶתְרִידִי**, מי – האם **אָמְרִי**
שאפשר לצרפם. מבארת הגמרא: **אֵלָּא** **הוּא** – נהרדעי דאָמְרִי **כִּי**
הָאִי תַנָּא. **דְּתַנֵּינָא**, **אָמְרִי** **רַבִּי** **שִׁמְעוֹן** **בֵּן** **אֲלֶעָזָר**, **לֹא** **נִחְלְקוּ** **בֵּית**
שִׁמְעִי **וּבֵית** **הֶלֶל** **עַל** **שְׁתֵּי** **בֵּיתֵי** – (כתות) **עֲדִים**, **שְׁאֵחַת** **אֹמֶרְתָּ**
מִמָּתִים **זוֹ הַלוּוֹהוּ**, **וְאֵחַת** **אֹמֶרְתָּ** **מִנָּה** – (מאה זוז), שחייב הנתבע
מנה משום שיש **בְּכֻלָּל** **מֵאֲתִים** **מִנָּה** – בדברי המעידים על מאתים
נכלל שהלווהו מנה, ונמצא שכולם מעידים על מנה. אלא **עַל** **מָה**
נִחְלְקוּ, **עַל** **בֵּית** **אֶחָת**, שעד אחד אומר 'מאתים זוז' והשני 'מנה',
שְׁבִית **שִׁמְעִי** **אֹמְרִים**, עד אחד שקר ולכן נִחְלְקָה **עֲדוּתָן** ואין כאן
שני עדים. **וּבֵית** **הֶלֶל** **אֹמְרִים**, **יֵשׁ** **בְּכֻלָּל** **מֵאֲתִים** **מִנָּה**, וחייב הנתבע
מנה שכן עליו שניהם מעידים. וכך סוברים נהרדעי, שאף שהכחישו
בגוף העדות ושחור או לבן העדות כשירה במה שהסכימו עליו
(שלוה מנה).
עוד אופני הכחשה: **אָחֵר** **אֹמְרִי** **חֲבִית** **שֶׁל** **יֵין** **הַלוּוֹהוּ**, **וְאָחֵר** **אֹמְרִי**
חֲבִית **שֶׁל** **שֶׁמֶן**, הוּא **עוֹבְדָא** **וְאֵתִי** – מעשה כזה היה ובא לְקַמְיָה
דְּרַבִּי **אִמִּי**. **חֲבִיתֵיהּ** **רַבִּי** **אִמִּי** את הנתבע לְשִׁלּוּמֵי לִיה לתובע **חֲבִיתָא**
דְּתַמְרָא **מִיּוֹ** **חֲבִיתָא** **דְּמִשְׁחָא** – דמי חבית יין מתוך חבית שמן,
כלומר כפחותה שבעדויות. מקשה הגמרא: **בְּמָאן** **סוֹבֵר** **רַבִּי** **אִמִּי**,
האם **בְּרַבִּי** **שִׁמְעוֹן** **בֵּן** **אֲלֶעָזָר**. **אִמְרִי** – אמור דאָמְרִי **רַבִּי** **שִׁמְעוֹן** (בֵּן)
אֲלֶעָזָר שאפשר לצרף עדויות **הֵיכָא** – (במקום) **דִּישׁ** **בְּכֻלָּל** **מֵאֲתִים**
מִנָּה, ששניהם מעידים על מין אחד (מעות) ועל המנה הראשון אין
הכחשה, אך **כִּי** **הָאִי** **גִּינוּא** – באופן כזה, שמעידים על שני מינים
שונים, הרי הוכחשו לגמרי, שהאומר 'שמן' אומר שלא הלווהו יין, **כִּי**
אָמְרִי – האם התיר רבי שמעון לצרפם. מתרצת הגמרא: **לֹא** **צִירְכָא**
– לא נצרך רבי אמי לומר כך, אלא לְדַמֵּי – באופן שאחד העיד
שהודה הנתבע בדמי חבית יין, והשני העיד שהודה בדמי חבית שמן,
שחייב הנתבע דמי חבית יין. אך עדות על שני מינים אין מצטרפת.
אָחֵר **אֹמְרִי** **בְּרִיוֹמָא** **הַעֲלִיזָנָה** **הַלוּוֹהוּ** **מִנָּה**, **וְאָחֵר** **אֹמְרִי** **בְּרִיוֹמָא**
הַתַּחְתּוֹנָה. **אָמְרִי** **רַבִּי** **חֲנִינָא**, **מַעֲשָׂה** **כּוֹז** **כָּא** **לִפְנֵי** **רַבִּי**, **וְצִירְכָא**
עֲדוּתָן שכן שניהם העידו על מנה. ואף שהוכחשו בבדיקות, רבי סובר
כרב יהודה (ל) עדות מוכחשת בבדיקות כשירה בדיני ממונות.
שנינו במשנה: **וּמִיָּנִין** **לְכַשְׁיָצָא** **כּוֹז** **לֹא** **יֵאמַר** **אֲנִי** **מִזְכָּה** **וּכְזִי**. הגמרא
מבארת מקור דין זה: **תַּנּוּ** **רַבְּנָן**, **מִיָּנִין** **לְכַשְׁיָצָא** **הַדִּין**, **לֹא** **יֵאמַר**
הֲרֵינִי **מִזְכָּה** **וְחִבְרִי** **מִחֲבִיבִין**, **אֲבָל** **מָה** **אֶעֱשֶׂה** **שֶׁחִבְרִי** **רַבּוֹ** **עָלַי**,
תִּלְמוּד **לְזִמְרָא** (ויקרא יט טו) **לֹא** **תִּלְכָּה** **רַבִּיל** **בְּעַמְּךָ**, ואמירה הגורמת
שבעל הדין ישנא את הדיינים היא רכילות, וכן פסוק אחר **אֹמְרִי**
(משלי יא יג) **הוֹלֵךְ** **רַבִּיל** **מִנְּקָה** **סוֹד**, שגילוי סוד הוא רכילות.
הגמרא מלמדת עד כמה יש לזהור בסוד: **הוּא** **תִּלְמוּדָא** **דְּנִפְקִין**
עָלֶיהָ **קָלָא** – תלמיד שיצא עליו קול דגלִי מִלְתָּא **דְּאִתְקַמֵּר** **כִּי**
מִדְרָשָׁא **בְּתַר** **עֲשָׂרִין** **וְתַרְמִין** **שָׁנִין** – שגילה דבר לשון הרע כ"ב שנה
אחר שנאמר בבית המדרש של רב אמי, **אֶפְקִיָה** – הוציאו רב אמי
מִכִּי **מִדְרָשָׁא**, **וְאָמְרִי**, **דִּין** **גַּלִּי** **רְוֵינָא** – אדם זה הוא מגלה סוד.

משנה

המשנה מלמדת האם אפשר להביא ראיות שלא הובאו מתחילה: מי
שנתחייב בדין שכן לא היה בידו שטר זכותו, כָּל זְמַן שִׁמְכִיָּא **רָאִיָּה**
זו, בית דין סותר את הדין ומחייב את בעל דינו. אבל אם **אָמְרִי** לו
בית דין **כָּל** **רָאִיּוֹת** **שִׁישׁ** **לָךְ**, **הֵבֵא** **מִיָּבֵן** – מעכשיו ועד שלשים יום,

אם **מִצָּא** את שטרו בְּתוֹךְ **שְׁלָשִׁים** יום, סותר את הדין, אך **לֹאֲחֵר**
שְׁלָשִׁים יום **אֵינוֹ** **סוֹתֵר**. **אָמְרִי** **רַבִּן** **שִׁמְעוֹן** **בֵּן** **נְמִלְיָאֵל**, **מָה** **יַעֲשֶׂה**
בַּעַל **דִּין** **זֶה**, **שֶׁלֹא** **מִצָּא** **בְּתוֹךְ** **שְׁלָשִׁים**, **וּמִצָּא** **לֹאֲחֵר** **שְׁלָשִׁים**. והוא
סותר את הדין שכן אין זו אשמתו שלא מצא בתוך ל'.
אָמְרִי **לוֹ** **בֵּית** **דִּין** **הֵבֵא** **עֲדִים** **לְזוֹכְרָתָךְ**, **וְאָמְרִי** **בַּעַל** **הַדִּין** **אֵין** **לִי** **עֲדִים**.
או **שֹׁאֲמֵר** **הֵבֵא** **רָאִיָּה**, **וְאָמְרִי** **אֵין** **לִי** **רָאִיָּה**. **וְלֹאֲחֵר** **זְמַן** **הֵבֵא**
רָאִיָּה **וּמִצָּא** – (או מצא) **עֲדִים**, **הֲרִי** **זֶה** **אֵינוֹ** **כָּלוּם**, שכיון שהודה
שאין לו יש לחשוש שזיף ראייה ושכר עידי שקר. **אָמְרִי** **רַבִּן** **שִׁמְעוֹן**
בֵּן **נְמִלְיָאֵל**, **מָה** **יַעֲשֶׂה** **זֶה**, **שֶׁלֹא** **הִיָּה** **יֹדֵעַ** **שִׁישׁ** **לוֹ** **עֲדִים**, **וּמִצָּא**
עֲדִים, **וְלֹא** **הִיָּה** **יֹדֵעַ** **שִׁישׁ** **לוֹ** **רָאִיָּה**, **וּמִצָּא** **רָאִיָּה**. ולכן סותר את
הדין.
רָאִיָּה **שֶׁהוּא** **מִתְחַיֵּב** **בְּדִין**, **וְאָמְרִי** **קָרְבוֹ** **פְּלוּנִי** **וּפְלוּנִי** **וְיַעֲדוּנִי**, או
שֶׁהוּצִיא **רָאִיָּה** **מִתַּחַת** **פּוֹנֵדְתּוֹ** – חגורתו, **הֲרִי** **זֶה** **אֵינוֹ** **כָּלוּם** **אִף**
לְדַעַת **רַבִּן** **שִׁמְעוֹן**, כיון שהודה שאין לו עדים אף שיש לו, ודאי הם
שקרנים.

גמרא

הגמרא מבארת את ההלכה במחלוקת הראשונה: **אָמְרִי** **רַבָּה** **בַּר** **רַב**
הוּנָא, **הִלְכָה** **בְּרַבִּין** **שִׁמְעוֹן** **בֵּן** **נְמִלְיָאֵל** **בְּרִישָׁא**, שמביא ראייה אף
לאחר הזמן שכן לא הודה שאין לו. **וְאָמְרִי** **רַבָּה** **בַּר** **רַב** **הוּנָא**, **אֵין**
הִלְכָה **בְּרַבְרִי** **חֲכָמִים** **בְּרִישָׁא**. מקשה הגמרא: מימרא זו **פְּשִׁיטָא**,
שכן **כִּינּוּן** **דְּאָמְרִי** **רַבָּה** **שֶׁהִלְכָה** **בְּרַבִּין** **שִׁמְעוֹן** **בֵּן** **נְמִלְיָאֵל**, **מִמִּלְיָאֵל**
יִדְעָנָא – אנו יודעים דאֵין **הִלְכָה** **בְּחֲכָמִים**. ומתורצת: אם היה אמר
רק את הפסק הראשון, מהו **דְּתִימָא** **הֵינִי** **מִילָּי** – שמא תאמר שפסק
זה אמור רק לכתחילה שיש לסתור את הדין, **אֲבָל** **דְּיַעֲבַד** – אם פסקו
הדיינים כחכמים ולא סתרו את הדין, **שְׁפִיר** **דְּמִי** – טוב עשו, ושוב
אין סותרים. **קָא** **מְשַׁמַּע** **לָן** – משמיע לנו רבה בפסק השני דאֵף **אִי**
עָבִיד – אם עשו כחכמים, מְהִירֵינִי לִיה – מחזירים וסותרים את הדין.
שנינו במשנה: **אָמְרִי** **לוֹ**, **הֵבֵא** **עֲדִים** **כּוֹז**, **אָמְרִי** **רַבִּין** **שִׁמְעוֹן** **בֵּן** **נְמִלְיָאֵל**
כּוֹז. **אָמְרִי** **רַבָּה** **בַּר** **רַב** **הוּנָא** **אָמְרִי** **רַבִּי** **יִחוּנָן**, **הִלְכָה** **בְּרַבְרִי** **חֲכָמִים**
במחלוקת זו. **וְאָמְרִי** **רַבָּה** **בַּר** **רַב** **הוּנָא** **אָמְרִי** **רַבִּי** **יִחוּנָן**, **אֵין** **הִלְכָה**
בְּרַבִּין **שִׁמְעוֹן** **בֵּן** **נְמִלְיָאֵל**. מקשה הגמרא: **פְּשִׁיטָא**, **כִּינּוּן** **דְּאָמְרִי**
שֶׁהִלְכָה **בְּרַבְרִי** **חֲכָמִים**, **מִמִּלְיָאֵל** **יִדְעָנָא** **דְּאֵין** **הִלְכָה** **בְּרַבִּין** **שִׁמְעוֹן**
בֵּן **נְמִלְיָאֵל**. ומתורצת: במימרא השניה **הָא** **קָא** **מְשַׁמַּע** **לָן** – הוא
משמיע לנו דרך בְּתֵיחָא – במחלוקת זו **אֵין** **הִלְכָה** **בְּרַבִּין** **שִׁמְעוֹן** **בֵּן**
נְמִלְיָאֵל, **הָא** **כְּבוֹלְהוּ** – בכל המשניות שבשם **הִלְכָה** **בְּרַבִּין** **שִׁמְעוֹן**
בֵּן **נְמִלְיָאֵל**. ובזה בא **לְאִפְסוּקֵי** **מָהָא** – להוציא מהשמועה דאָמְרִי **רַבָּה**
בַּר **רַבָּה** **אָמְרִי** **רַבִּי** **יִחוּנָן**, **כָּל** **מְקוֹם** **שֶׁשֶׁנָּה** **רַבִּין** **שִׁמְעוֹן** **בֵּן**
נְמִלְיָאֵל **בְּמִשְׁנֵיתָנּוּ** – במשניות שבשם **הִלְכָה** **כְּמוֹתוֹ**, חוץ משלושה
מקומות, והם **עָרֵב** – שאסר רבן שמעון על המלוה להפרע מערב
קבלן כשיש נכסים ללוה, וְהַמַּעֲשָׂה **שֶׁאִירַע** **בְּצִדְקָה**, שגירש בעל את
אשתו על מנת שתתן לו את טליתו, ואבדה הטלית, ואמר רבן שמעון
שתשלם לו את שויה ותהיה מגורשת, וְרָבִיָּה **אֶתְרֻנָּה** – המחלוקת
השניה במשנתנו ושבענין ראייה. ולדעת רבה בר רב הונא, לדעת
רבי יוחנן הלכה כרבן שמעון אף בערב וצידן.
הגמרא מבארת אופן שחכמים מתירים להביא ראיה אף שהודה
שאין לו: **הָהוּא** **יְנוּקָא** – קטן יתום דְּבַעֲלֵי חוב של אביו **תַּבְּעוּהוּ**
לְדִינָא **קָמִיָּה** **דְּרַב** **נַחֲמָן**. **אָמְרִי** **לִיה** **רַב** **נַחֲמָן**, **אֵיתִי** **לָךְ** **סְהָרָי** – היש
לך עדים שאביך פרע. **אָמְרִי** **לִיה** **הֵיתוּם**, **לֹא**. אמר לו, **אֵיתִי** **לָךְ** **רָאִיָּה**,
שאביך פרע. **אָמְרִי** **לִיה**, **לֹא**. חֲבִיבִיָּה (חייבו) **רַב** **נַחֲמָן**. הוּא **קָא** **כְּבִי**
וְאִיל, **שִׁמְעוּהוּ** **הִנֵּה** **אִינְשִׁי** – היה היתום הולך ובוכה, שמעוהו
אנשים **שֹׁאֲמְרוֹ** **לִיה**, **אֲנִי** **יִדְעִינָן** **כִּמְלִי** **דְּאָכּוּף** – אנו מכירים בעסקי
אביך ויכולים להעיד לך. **אָמְרִי** **רַב** **נַחֲמָן**, **כְּהָא**, **אֶפִּילוּ** **רַבְּנָן** **מוֹדוּ**
שאפשר להביאם לסתור את הדין, משום **דִּינּוּקָא** **כִּמְלִי** **דְּאָכּוּף** **לֹא**
יִדַּע – קטן אינו יודע בעסקי אביו, ואין אמירתו 'אין לי עדים' הוכחה
שהם שקרנים.
מעשה נוסף שהיה בבית דינו של רב נחמן: **הָהוּא** **אִיתְקַא** **דְּנִפְקִין**
שְׁמָרָא **מִתּוֹתֵי** **יָדָה** – אשה שיצא שטר חוב מתחת ידה, שהאמינה
המלוה והלוה לשומרו, **וְאָמְרָה** **לִיה** **לְרַב** **נַחֲמָן**, **יִדְעָנָא** **כְּהָא** **שְׁמָרָא**
המשך בעמוד קיד

גברא אנברא. דרב חסדא אדרב יהודה: בר' יהושע בן קרחה. דמכל מקום שניהם מעידים שחייב לו מנה: היכא דלא מכחשו אהרדי. כגון זה מעיד על מנה שביים שני זה מעיד על מנה שביים ראשון ושניהן מודין שזה לא ראה בשל זה אבל היכא דשניהם מעידים על מנה אחד ומכחישיין זה את זה מי אמר: הוא דאמר כי האי תנא.

נהרדעי אמרו כי האי תנא דאמר זה אומר מנה זה אומר מנאתים דמכחישיין זה את זה זה מצטרפין למנה שיש בכלל מנאתים מנה ולא אמרינן שתייהן שקרו אלא הלך אחר הפחות שבהם: נחלקה עדותן. שכיון שהאחד שקר שוב אין כאן עדות: יש בכלל מנאתים מנה. שניהם מעידין על מנה ובאותו מנה אין מכחישיין זה את זה: כי האי גוונא. דתרי מיני נינהו וכולי האי מכחשי אהרדי מי אמר: לרמי. זה אומר בפני הודה לו דמי חבית של יין וזה אומר בפני הודה דמי חבית של שמן דתרווייהו מסהדי אדמי חבית יין: כדיוטא עליזונה. הלוהו מנה: דיוטא. עליזה הבולטת לרשות הרבים על פני רוחב חבית ובני רשות הרבים עוברים תחתיה: וצירוף עדותן. בר' יהושע בן קרחה דתרווייהו מנה מחייבי ואע"ג דמתכחשי בבדיקות כדרב יהודה: בתר עשרין ותרתינן שנין. דאיתמר כי מדרשא אפקיה ההוא תלמידא דרב לשון הרע היה: מתני' כל זמן שמכיא ראייה. הבא לבית דין ולא היה שטר זכותו בידו ויצא מבית דין חייב ולאחר זמן מצא שטר זכותו והביא: סותר את הדין. בית דינו סותרין לו דינו שפסקו ומחייבין את שכנגדו: הבא ראייה. שטר זכותו: הרי זה אין כלום. שהרי אמר אין לי דחיישנן שמא זיין או שטר עדים: קרבו פלוני ופלוני בו. אפילו רבן שמעון בן גמליאל מודה שכיון שהיה יודע בהן ואמר אין לי ודאי שקרנים הן: פונדתו. חגורתה נמ' הלכה כרבן שמעון. אקמיתא קאי כיון דלא אמר אין לי אע"ג דלא מצא בתוך שלשים יום: דאי עבר. כרבנן מהדר עובדא: מטילא ידעין אין הלכה כרבן שמעון. והבא ליכא למימר כדלעיל מיניה דאי עבר כי דבשלמא הוה אמר אי לא דהדר ואמר אין הלכה כחכמים הוה אמרנא אי עבד לא מהדרין דאליס כח דברי המרובין אבל הבא כיון דאמר הלכה כחכמים פשיטא דאי עבד כידר מהדרין לה: הא קא משמע לן דבבא. לחודא הוא דאין הלכה כרבן שמעון הא בכל מקום הלכה כמותו אפילו בערב וצידן: ערב. בגט פשוט (ב"ב ד' קעג): צידן. במסכת גיטין במי שאחוז קורדייקוס (ד' עד): ראייה אחרונה. הך בתרייתא דמתני' דאילו בקמיתא דילכתא כוותיה: דנפק שטרא מתותי ידה. שהאמינה הלוח והמלוה לשמורה: אותיות ניקנות במסירה. המוכר שט"ח לחבירו קנה השוב במסירת אותיות ומילתיה דרבא במוכר את הספנה (ב"ב ד' עו). והבא נמי קנאתו והוי ככירה ונאמנת לומר פרוש:

קלתי

הוא דאמר כי האי תנא. משמע הבא דרב יהודה דאמר במנה שחור ובמנה לבן אין מצטרפין לית ליה דרשב"א ותימא דבחקת הבתים (ב"ב דף מא. ושם) גבי עובדא דרב כהנא שקל בידקא בארעיה משמע בהדיא דרב יהודה אית ליה דרשב"א ואין לומר דרב יהודה בכל ענין קאמר ואפילו במנה שחור ובמנה לבן וזאי דקאמר רבא מסבירא מילתיה דרב יהודה באחד אמר כי רבא טעמא דנפשיה קאמר דא"כ הלל והאלהים אמר רב יהודה אפילו במנה שחור ובמנה לבן כדאשכחון בפ"ק גיטין (דף יג. ושם) מסתברא מילתיה דרב בפדון בו' דיש לומר דודאי אית ליה דרשב"א אלא שמחלק בין מנה למנאתים למנה שחור ומנה לבן: שבות שמאי אומרים נחלקה עדותן. ואם תאמר כיון דבבת אחת בית שמאי אומרים נחלקה עדותן אם כן בשתי כיתי עדים ה"ל נמצא אחד מהן קרוב או פסול ויש לומר דהיינו דווקא כשהפסול ידוע אי נמי כמ"ד תתקיים העדות בשאר אי נמי לא אמרינן נמצא אחד מהם קרוב או פסול אלא בבא בבת אחת תוך כדי דיבור דאז חשיבי עדות אחת והבא שבאו שני כיתי עדים זו אחר זו ועי"ל דכי אמר נמצא אחד מהם קרוב או פסול ה"מ כי מסייעי אהרדי אבל הבא דמכחשי אהרדי לא: חייביה רב נחמן. לית ליה לרב נחמן הא דאמרין אין נוקדין לנכסי יתומים א"כ ריבית אוכלת בהן דאמר רב נחמן בפרק שום היתומים (ערכין דף כב.) מריש לא הוה מוקדין לנכסי יתומים כיון דשמענא לוא דאמר רב דיתמי יתומים דלאו ידירו לילול בתר שיביקיהו מוקדין ומחאי טעמא נמי אע"ג דבעלמא אין מקבלים עדים אלא בפני בעל דין גבי קטן מקבלין א"ל לא קאמר נוקדין אלא כשיש שטר דמקימין את השטר שלא בפני בעל דין וכאן היה שטר:

וכיון

ואומר 'הולך רכיל מנלה סוד'. ההוא תלמידא, דנפיק עליה קלא דגלי מילתא דאיתמר בי מדרשא, בתר עשרין ותרתינן שנין. אפקיה רב אמי מבי מדרשא, אמר, 'דין גלי ראיא': משנה כל זמן שמכיא ראייה, סותר את הדין. אמר לו 'כל ראיות שיש לך, הבא מיכן עד שלשים יום'. מצא בתוך שלשים יום, סותר. לאחר שלשים יום, אינו סותר. אמר רבן שמעון בן גמליאל, מה יעשה זה, שלא מצא בתוך שלשים, ומצא לאחר שלשים. אמר לו 'הבא עדים', ואמר 'אין לי עדים'. אמר 'הבא ראייה', ואמר 'אין לי ראייה'. ולאחר זמן, הביא ראייה ומצא עדים, הרי זה אינו כלום. אמר רבן שמעון בן גמליאל, מה יעשה זה, שלא היה יודע שיש לו עדים, ומצא עדים. לא היה יודע שיש לו ראייה, ומצא ראייה. ראה שמתחייב בדין, ואמר 'קרבו פלוני ופלוני ויעדינו', או שהוציא ראייה מתחת פונדתו, הרי זה אינו כלום: גמרא אמר רבה בר רב הונא, הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. ואמר רבה בר רב הונא, אין הלכה כרבני חכמים. פשיטא, כיון דאמר הלכה כרבן שמעון בן גמליאל, מפילא ידענא דאין הלכה כרבני חכמים. מהו דתיקא, הני מילי, לבתחילה. אבל דיעבד, שפיר דמי. קא משמע לן, דאי עבד, מהדרין ליה: אמר לו, הבא עדים בו, אמר רבן שמעון בן גמליאל בו: אמר רבה בר רב הונא אמר רבי יוחנן, הלכה כרבני חכמים. ואמר רבה בר רב הונא אמר רבי יוחנן, אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. פשיטא? כיון דאמר הלכה כרבני חכמים, מפילא ידענא דאין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. הא קא משמע לן, דבבבא, אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. הא בבבא, הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. לאפוקי מהא דאמר רבה בר רב הונא אמר רבי יוחנן, כל מקום שישנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו, הלכה כמותו, חוץ מערב וצידן, וראייה אחרונה. ההוא ינוקא, דתבעוהו לדינא קפיה דרב נחמן. אמר ליה, 'אית לך סהדי?' אמר ליה, לא. 'אית לך ראייה?' אמר ליה, לא. חייביה רב נחמן. הוה קא פכי ואויל, שמעוהו הנך אינשי. אמרו ליה, אן ידעין במילי דאבוק. אמר רב נחמן, בהא, אפילו רבנן מודו. דינוקא, במילי דאבוקה לא ידע. תהוי איתתא, דנפק שטרא מתותי ידה. אמרה ליה, ידענא בהאי שטרא, דפריע הוה. הימנה רב נחמן. אמר ליה רבא לרב נחמן, במאן פרבי, דאמר, אותיות נקנות במסירה. אמר ליה, שאני הבא, דאי בעיא קלתי. איבא דאמר, לא הימנה רב נחמן. אמר ליה רבא לרב נחמן, והא אי בעיא קלתי

קלתי

וביון דאיתחזק בבי דינא. פי' הקונטרס שכתבו בו הנפק וקשה דמכל מקום ניהמנה במינא דאי בעי קלתיה וייל דאיתחזק בבי דינא שראוהו בידה כי ההוא דשילוחי מי שמת (ב"ב דף קטז) שהוחזק כתב ידו בבית דין: **סמפון** שיש עליו עדים. פי' שובר ויוצא מתחת ידי לזה כמשפטו ור"ת פירש דבדי הלזה קרי שובר וכשהוא יוצא מתחת ידי המלוה קרי סמפון ויתקיים בחותמיו היינו דשיילנא לטהדי אי פריע לא פריע כדאיתא שילוחי פ"ק דב"מ (דף)

אין עליו עדים ויוצא. השטר והסמפונות מתחת ידי שליש בשר משמע ליה אפילו איתחזק דומיא דיוצא אחר חיתום שטרות. א"נ יש לפרש לאו דאין עליו עדים כלל אלא יש עליו עדים ולא ידעי אי פריע אי לא פריע ויוצא הסמפונות מתחת ידי שליש: (**ויוציא**) מנה על מנה. מכאן למתחייב בדין ולא משלם לאידך ציאותיו אע"פ שמזקוק לילך לו לדון בעיר אחרת): **ואם** אמר כתבו ותנו לי מאיזה טעם כר. דוקא היכא דנתעצמו לדון כר וכפו אותו לדון כאן אבל בעלמא לא וכן משמע באיהו נשך (ב"מ דף סט. ושב) גבי תרי כותאי דעבוד עיסקא דא"ל חזינא דכל בתר ידי קאזיל מר קאמר כי האי ודאי צריך לאודועי מיהא יש לדחות דהכי קאמר כי האי ודאי צריך לאודועי אע"פ שאין שואל מאיזה טעם נתחייב צריך לאודועי אבל בעלמא אי שאל אין אי לא לא: **אי** ציית ציית. אין לפרש אי לא ציית שלא תוכלו לכופו רכ"ש שלא יוכל נשאי לכופו דהכא שבת והתם מחוקק ומר עוקבא ריש גולה הוה אלא מפר"ת אי לא ציית כגון דאמר לב"ד הגדול קאזילנא:

הדרן עלך זה בורר

קלתיה. שרפתו הלך מזה לה לשקר: דאיתחזק בבי דינא. שכתבו בו הנפק לא אלימא איהי לאפקועי מעשה ב"ד: **סימפון**. שובר ויוצא מתחת ידי לזה כמשפטו: יתקיים. השטר בחותמיו יעידו עדים על חתימות ידיהן וכשר: **אין** עליו עדים. והרי הוא יוצא מתחת ידי שליש ולא מתחת ידי הלוה הואיל ושיניהם מודים שזה מינורו להיות שליש ביניהם כשר: **או יוצא אחר** חיתום שטרות. בתוך שטר המלוה נכתב השובר תחת העדים כשר שהרי המלוה עצמו מוחזק בשטרו ואי לאו דפרעיה לא הוה שביק למיכתב תברא בגווייה: **עד** שיסתתם טענותיו. משמע שאמר בבית דין אין לי לא עדים ולא ראיה וחזר ואמר קרבו פלוני ופלוני שהיו מזומנים שם ומתחילה סותר טענותיו לומר אין לי: **הא גופא קשיא**. יסתתם טענותיו משמע מכיון שיסתמו שוב אין מביא ראיה ואפילו מצאם לאחר זמן כרבנן וחדר קתני קרבו דמשמע דהאי הוא דלא מייית דאפי' רשב"ג מודה בו אבל מצאם לאחר זמן מייית כרבנן שמעון: **ואמר אין לי** עדים. ואפילו מצאם לאחר זמן אינו סותר כרבנן: **דקאי**. שק של עור שהיו שטרותיו של אביו מונחין בו: **התוקף את חבירו בדיו**. בעל דין קשה ומטריח את חבירו ואין רוצה חבירו לדון כאן אלא למקום וועד תלמידי חכמים הרבה שיהא זה בוש מהם: **נתעצמו**. שנעשו קשין זה לזה: **אפילו מטבריא** לציפורי. אע"פ ששיבת טבריא גדולה משל ציפורי הלך אחריה לציפורי: **והאמר רבי אלעזר**. והא חזינן דפליג עלה ר' אלעזר לעיל ויהיב טעמא למילתיה דמסתבר טעמא: **היבא דקאמר ליה**. נלך למקום הוועד כופין אותו וידון כאן ולא יוציא מנה על מנה: **מר עוקבא**. אב ב"ד הוה במסכת שבת בממה בהמה יוצאה (דף נה). לדיו ליה כבר בתיה. כמשה שהוא בן בתיה למי שמקריין עור פניו כמשה רבינו שגידלתו בתיה בת פרעה לשון אחר כבר בתיה כמשה שהוא בן בית דרתיב (במדבר יב) בכל ביתי נאמן הוא לדיו ליה על שם שהיה חכם וכתוב (קהל ח) חכמת אדם תאיר פניו ומצאתי בספר הגדה שהיה מר עוקבא בעל תשובה שנתן עיניו באשה אחת והעלה לבו טינא ונפל בחולי ואשת איש היתה לימים נצרכה ללות ממנו ומתוך דוחקה נתרצית לו וכבש יצרו ופטרה לשלום ותרפא וכשהיה יוצא לשוק היה נר דולק בראשו מן השמים ועל שם כך קרי ליה ר' נתן צוציאת במסכת שבת (דף נו) הכא נמי להכי כתבו ליה הכי על שם האור שהיה זורח עליו: **עוקבן חבבלי** קבל קדמנא. צעק לפנינו ואמר ירמיה אוזי העביר עלי את הדרך איבר ממני דרך בני אדם שסירסו כך שמעתי ו"א העביר עלי את הדרך לא נהג עמי כשורה ועל עסקי ממון היה צועק: **אמרו לו**. לירמיה להתפייס עמו: **השיאוהו ויראה פנינו** בטבריא. הכרחיהו והזקיקוהו לבוא כאן לדון עמו: **דיני קנסות**. אלהים כתיב בהן (שמות כב) ובעינין סמוכין ובבבלי אין סמיכה כדאמרין בפרק קמא (דף יד):

הדרן עלך זה בורר

הדרן עלך זה בורר

קלתיה. שרפתו הלך מזה לה לשקר: דאיתחזק בבי דינא. שכתבו בו הנפק לא אלימא איהי לאפקועי מעשה ב"ד: **סימפון**. שובר ויוצא מתחת ידי לזה כמשפטו: יתקיים. השטר בחותמיו יעידו עדים על חתימות ידיהן וכשר: **אין** עליו עדים. והרי הוא יוצא מתחת ידי שליש ולא מתחת ידי הלוה הואיל ושיניהם מודים שזה מינורו להיות שליש ביניהם כשר: **או יוצא אחר** חיתום שטרות. בתוך שטר המלוה נכתב השובר תחת העדים כשר שהרי המלוה עצמו מוחזק בשטרו ואי לאו דפרעיה לא הוה שביק למיכתב תברא בגווייה: **עד** שיסתתם טענותיו. משמע שאמר בבית דין אין לי לא עדים ולא ראיה וחזר ואמר קרבו פלוני ופלוני שהיו מזומנים שם ומתחילה סותר טענותיו לומר אין לי: **הא גופא קשיא**. יסתתם טענותיו משמע מכיון שיסתמו שוב אין מביא ראיה ואפילו מצאם לאחר זמן כרבנן וחדר קתני קרבו דמשמע דהאי הוא דלא מייית דאפי' רשב"ג מודה בו אבל מצאם לאחר זמן מייית כרבנן שמעון: **ואמר אין לי** עדים. ואפילו מצאם לאחר זמן אינו סותר כרבנן: **דקאי**. שק של עור שהיו שטרותיו של אביו מונחין בו: **התוקף את חבירו בדיו**. בעל דין קשה ומטריח את חבירו ואין רוצה חבירו לדון כאן אלא למקום וועד תלמידי חכמים הרבה שיהא זה בוש מהם: **נתעצמו**. שנעשו קשין זה לזה: **אפילו מטבריא** לציפורי. אע"פ ששיבת טבריא גדולה משל ציפורי הלך אחריה לציפורי: **והאמר רבי אלעזר**. והא חזינן דפליג עלה ר' אלעזר לעיל ויהיב טעמא למילתיה דמסתבר טעמא: **היבא דקאמר ליה**. נלך למקום הוועד כופין אותו וידון כאן ולא יוציא מנה על מנה: **מר עוקבא**. אב ב"ד הוה במסכת שבת בממה בהמה יוצאה (דף נה). לדיו ליה כבר בתיה. כמשה שהוא בן בתיה למי שמקריין עור פניו כמשה רבינו שגידלתו בתיה בת פרעה לשון אחר כבר בתיה כמשה שהוא בן בית דרתיב (במדבר יב) בכל ביתי נאמן הוא לדיו ליה על שם שהיה חכם וכתוב (קהל ח) חכמת אדם תאיר פניו ומצאתי בספר הגדה שהיה מר עוקבא בעל תשובה שנתן עיניו באשה אחת והעלה לבו טינא ונפל בחולי ואשת איש היתה לימים נצרכה ללות ממנו ומתוך דוחקה נתרצית לו וכבש יצרו ופטרה לשלום ותרפא וכשהיה יוצא לשוק היה נר דולק בראשו מן השמים ועל שם כך קרי ליה ר' נתן צוציאת במסכת שבת (דף נו) הכא נמי להכי כתבו ליה הכי על שם האור שהיה זורח עליו: **עוקבן חבבלי** קבל קדמנא. צעק לפנינו ואמר ירמיה אוזי העביר עלי את הדרך איבר ממני דרך בני אדם שסירסו כך שמעתי ו"א העביר עלי את הדרך לא נהג עמי כשורה ועל עסקי ממון היה צועק: **אמרו לו**. לירמיה להתפייס עמו: **השיאוהו ויראה פנינו** בטבריא. הכרחיהו והזקיקוהו לבוא כאן לדון עמו: **דיני קנסות**. אלהים כתיב בהן (שמות כב) ובעינין סמוכין ובבבלי אין סמיכה כדאמרין בפרק קמא (דף יד):

למקום הוועד, הרי לא יסאר לו מאומה מחובו. אלא בופין אותו
 (את הלוה) ודן בעירו.
 איתמר נמי – נאמרה שמועה זו גם מפי חכם אחר, אמר רב ספרא
 (אמר רבי יוחנן), שנים שנתעצמו – שנעשו קשים זה לזה בדין,
 אחר אימר 'נרין פאן' ואחר אימר 'נלך למקום הוועד', בופין אותו
 ואת השני ודן בעירו. ואף אם הוציאו בית דין דבר לשאל מבית
 דין הגדול כדי לדון דין זה, אין בעל הדין יכול לומר 'אם כן נעלה אנו
 לשם ונדון', אלא בית דין בותבין ושלחין לבית דין הגדול, ודנים
 כאן על פי תשובתם. ואם אמר בעל הדין לבית דין, 'כתבו ותנו לי
 שטר המבאר מאיזה טעם דנתוני וחייבתוני', בותבין ונותניו לו כדי
 שיוכל לילך למקום הוועד להראות להם, ואם יראו שטעה בית דין,
 ישלחו להם ויחזרו בהם. והיבמה הולכת אחר היבם לבית דין
 שבעירו כדי להתירה – שיחלוץ לה, אם אינו רוצה לבוא למקומה.
 שואלת הגמרא: עד כמה מוקקים את היבמה ללכת אחריו. ומשיבה:
 אמר רבי אמי, אפילו מבכריא לצפורי, אף שישבת טבריא גדולה
 יותר. הגמרא מבארת מקור הדין: אמר רב כהנא, מאי קרא – מאיזה
 פסוק למדנו שהיבמה הולכת אחר היבם, 'וקרא לו וקני עירו' (דברים
 כה ח), ולא נאמר 'וקני עירה', ומשמע שהיא הולכת לבית דין
 שבעירו.
 הגמרא מבארת היאך ההלכה, כשבעל דין אחד רוצה לדון במקום
 הוועד: אמר אמימר, הילכתא, בופין אותו – את זה שרוצה לדון
 בעירו, ונלך למקום הוועד. אמר ליה רב אשי לאמימר, והא אמר
 רבי אלעזר שבופין אותו ודן בעירו. מתרצת הגמרא: הני מיילי –
 דבר זה, שכופים אותו לדון בעירו, זהו היבא דקאמר ליה – באופן
 שאומר לו לזה למלך נלך למקום הוועד, ובוזא אמר רבי אלעזר
 שדנים בעירו, שלא יצטרך המלוה להוציא הוצאות על הדרך, אבל
 המלוה שרוצה ללכת למקום הוועד, כופים את הלוה לילך, שנאמר
 (משלי כב ז) 'עצר לזה לאיש מלוה', שהלוה משועבד למלוה, ובאופן
 זה דיבר אמימר. ואף רבי אלעזר מודה לזה.
 אגב שנוכרה לעיל טבריא, מביאה הגמרא מעשה ממנו מוכח
 שטבריא היתה מקום הוועד: שלחו ליה בית דין שבטבריא למר
 עוקבא, שהיה אב בית דין בבבל, לדיו ליה כפר בתיה – למי שזיו
 פניו דומה לזיו פני משה רבינו, שלום – עוקבא תפילי קבל
 דקמנא – צעק בפניו, 'רמייה אחי העביר עלי את הדרך' – לא נהג
 עמי כשורה בעסקי ממון, ואם כן אמרו לו לירמיה שבבבל שיתפייס
 עם עוקבא, השיאיהו – הכריחוהו לבוא לכאן, ויראה פניו מבכריא
 ונדונו.
 מקשה הגמרא: הא גופא קשיא – נוסח זה קשה תחילתו לסופו,
 שבתחילתו אמרת 'אמרו לו', אלמא – משמע שדייני טבריא
 אומרים למר עוקבא דייניה אתון – דונו אותו אתם, בבבל. ובסוף
 כתבו לו 'השיאיהו ויראה פניו מבכריא', אלמא שאומרים הם
 שידוהו הכא – שלחוהו לכאן.
 מתרצת הגמרא: אלא הכי קאמרי – כך כוונתם, 'אמרו ליה'
 לירמיה שיתפייס עם עוקבא, כלומר דייני אתון, אי ציית – אם הוא
 יציית לדון בפניכם, ציית, ודונו אותו, ואי לא מקבל עליו לדון
 בפניכם, אלא רוצה לדון בבית דין הגדול שבטבריא, השיאיהו
 ויראה פניו מבכריא. תירוצ נוסף: רב אשי אמר, דיני קנסות
 תהו דין זה, ולא דיני ממנות, ובבבל לא דייני דיני קנסות, שהרי
 רק דיינים סמוכים יכולים לדון דיני קנסות, ובבבל אין סמיכה, ולכן
 בקשו דייני טבריא שיכריחוהו לבוא אליהם. והא דשלחו ליה הכי
 בנוסח 'אמרו ליה', שמשמע שידוהו בבבל, זהו רק כדי לחלוץ
 בבור למר עוקבא.

הדרן עלך זה בורר

קלתי. תירץ רב נחמן לרבא, בין דאיתחזק בבי דינא, איכא
 קלתי לא אמרינן – אחר שהתקיים השטר בבית דין, אין להאמין
 לה ב'מיגו', שאין כח ב'מיגו' לבטל מעשה בית דין. מקשה רבא:
 איתביה רבא לרב נחמן, שנינו בברייתא, סימפון – שטר שביד
 הלוה, שכתבו בו שנפרע החוב, שיש עליו עדים, ותקנים בחותמיו
 – יעידו עדים שהחתימות אינן מזויפות, וכשר הסימפון. ואם אין עליו
 עדים, ולא היה ביד הלוה אלא יצא מתחת ידי שלישי, והמלוה
 והלוה מודים שהמלוה מינהו להיות שלישי והפקיד בידו את הסימפון,
 או שיצא אחר חיתום שמורות – שכתוב הסימפון בשטר ההלוואה
 עצמו ושביד המלוה תחת חתימת העדים, פשוט, שאין לחשוש
 לזיוף. אלמא שלישי מהימן – מוכח מהברייתא ששליש נאמן ומאחר
 שהאמינו המלוה לומר שהחוב המושלש בידו פרוע, אף בלא מיגו
 ואף אם השטר הוחזק בבית דין. אומרת הגמרא: תיובתא דרב נחמן
 – לכאורה זו פירכא על רב נחמן הסובר שאין שלישי נאמן לומר
 ששטר מקיים פרוע (מסיקה הגמרא: תיובתא – אכן זו פירכא, ואין
 הלכה כרב נחמן).
 הגמרא מבררת עוד את דעת רבי יוחנן, לגבי ההלכה במחלוקת
 השניה במשנה: בי אתא – כשבא רב דימי מארץ ישראל לבבל,
 אמר בשם רבי יוחנן, לעולם מביא בעל הדין ראיה, וסותר את הדין,
 עד שישתתם טענותיו – שיאמר 'אין לי עדים וראיה', ואחר כך
 כשוראה שמתחייב בדין יאמר 'קרבו פלוני ופלוני והעידוני',
 שבאופן זה אינו סותר.
 מקשה הגמרא: הא גופא – מימרא זו עצמה קשיא תחילתה לסופה,
 שמתחילה אמרת שמביא ראיה עד שישתתם טענותיו, ומשמע
 שאם נסתתמו טענותיו ושאמר 'אין לי ראיה' אינו מביא עוד ראיה
 לאחר זמן, ובוזא אתאן לרבנן – באנו לשיטת רבנן, והדר – וחזרת
 ואמרת שמביא ראיה עד שיאמר 'קרבו איש פלוני ופלוני
 והעידוני', שרק אם אמר 'אין לי' ואז הביא עדים שידע בהם
 מתחילה, פסולים, ובוזא אתאן לשיטת רבן שמעון בן גמליאל. ואם
 כן קשה, מהי דעת רבי יוחנן. ובי תימא – ואם תאמר בזה – שכל
 המימרא היא כדעת רבן שמעון בן גמליאל, ופירשי קא מפריש – שכל
 וסוף דבריו מפרשים תחילתם, שמאי פירוש עד שישתתם טענותיו,
 אין הפירוש עד שיאמר אין לי אלא עד שיאמר קרבו פלוני ופלוני
 והעידוני, ואם כן פוסק רבי יוחנן כרבן שמעון. והא – והרי אמר רבא
 בר בר חנה אמר רבי יוחנן, כל מקום ששנה רבן שמעון בן
 גמליאל במשנתני, הלכה כמותו, חוץ מערב וצידן וראיה
 אחרונה, ואם כן רבי יוחנן אינו פוסק כרבן שמעון.
 מתרצת הגמרא: אלא בי אתא רב שמואל בר יהודה לבבל, אמר
 בשם רבי יוחנן, לעולם מביא ראיה וסותר, עד שישתתם טענותיו
 ויאמרו לו בית דין 'הבא עדים' ואומר 'אין לי עדים', אומרים לו
 'הבא ראיה' ואומר 'אין לי ראיה', שאז אינו סותר, וכשיטת רבנן.
 ומוסיף רבי יוחנן, אבל אם באו עדים ממדינת הים, או שהיתה
 דיסקיא (שק עור) של אביו מופקדת ביד אחר, ובה שטרותיו של
 אביו, הרי זה מביא ראיה זו או את העדים הללו וסותר, שכן אף
 לדעת חכמים, כשלא ידע שיש לו ראיה או עדים, מה שאמר 'אין לי'
 אין זו הוכחה שהראיה מזויפת.
 מימרא נוספת של רב דימי בשם רבי יוחנן: בי אתא רב דימי, אמר
 בשם רבי יוחנן, התיבא – בעל דין קשה שתובע ומטריח את חבירו
 בדין, ואחר (המלוה) אימר 'נרין פאן' ואחר (הלוה)
 אומר 'נלך למקום הוועד' – לבית דין שיש בו הרבה תלמידי חכמים,
 כדי שיבוש המלוה מהם, בופין אותו (את המלוה) ונלך למקום
 הוועד. אמר לפניו – לפני רבי יוחנן רבי אלעזר, רבי, מי שנושה
 בחבירו מנה, יוציא מנה על מנה – האם יש לחייב את המלוה,
 שרוצה לגבות מנה מהלוה, להוציא לשם כך מנה על הוצאות הדרך

פרק רביעי - אחד דיני ממונות

משנה

המשנה מבארת במה שוים דיני ממונות ודיני נפשות זה לזה, ובמה הם חלוקים: **אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות** שוים זה לזה **בדרישה וחקירה**, שחייבים בית דין לדרוש ולחקור את העדים, כדי לברר שאינם משקרים, שנאמר בדיני נפשות (דברים יג טו) **וְדָרַשְׁתָּ וְחָקַרְתָּ וְשָׁאַלְתָּ הֵטֵב**, ודיני ממונות נלמדים מדיני נפשות, **שנאמר (ויקרא כד כב), 'מִשְׁפָּט אֶחָד וְהִיא לָכֶם'.**

מה הם החלוקים שביי דיני ממונות לדיני נפשות: **דיני ממונות** דנים בבית דין של שלשה דיינים, ודיני נפשות בבית דין של עשרים ושלשה דיינים, והוא סנהדרין קטנה. **בדיני ממונות פותחין הדיינים את המשא ומתן של הדין, בין בדברים שהם לזכות הנתבע, ובין בדברים שהם לחובה לו, ובדיני נפשות פותחין בדברים לזכות הנידון, ואין פותחין בדברים שהם לחובה לו.**

בדיני ממונות, אם חלק מהדיינים מחייבים וחלקם מזכים, **מפין על פי אחד** – מכריעים את הדין על פי הרוב, אף אם ההפרש בין מנן המזכים למנן המחייבים הוא אחד בלבד, כגון ששנים אומרים כך ואחד אומר להיפך, **בין אם ההכרעה היא לזכות הנתבע ובין אם היא לחובה לו.** ובדיני נפשות, **מפין על פי אחד רק לזכות**, כגון ששנים עשר מזכים ואחד עשר מחייבים, **ועל פי שניים לחובה** – אבל אם ההכרעה היא לחובתו, אין מטים את הדין אלא אם כן יש רוב של שני דיינים שמחייבים.

בדיני ממונות, אם פסקו הדיינים את הדין ונודע להם שטעו, **מחזירין ומבטלים את הכרעת הדין, בין אם היתה לחובת הנתבע ועכשיו מכריעים לזכות, ובין אם היתה לזכות ועתה מכריעים לחובה**, אבל **בדיני נפשות מחזירין רק באופן שהפסק היה לחובת הנידון, ועכשיו מכריעים לזכות**, הנידון, **ואין מחזירין אם הפסק היה לזכות הנידון, ועכשיו רוצים להכריע לחובה.**

בדיני ממונות, **הכל ו-כל היושבים בבית הדין מלמדין זכות וחובה על הנתבע**, ואפילו תלמידים היושבים לפני הדיינים ולא התמנו לדין, אבל **בדיני נפשות, הכל מלמדין זכות ואין הכל מלמדין חובה**, ואם אמר אחד מן התלמידים **יש לי ללמד עליו חובה** משתיקים אותו ואין שומעים לו. **בדיני ממונות, המלמד חובה מלמד זכות – דין שהתחיל להביא ראיות לחובת הנתבע, יכול לחזור בו ולזכות אותו, וכן להיפך המלמד זכות חוזר בו ומלמד חובה**, אבל **בדיני נפשות, המלמד חובה מלמד זכות, אבל המלמד זכות אין יכול לחזור בו וללמד עליו חובה**. **בדיני ממונות, דנין ו-מתחילים הדיינים את המשא ומתן של הדין ביום, ולא בלילה, ואם התחילו ביום גומרין ומכריעין את הדין אפילו בלילה**, אבל **בדיני נפשות, דנין ביום, וגומרין – וצריכים גם לגמור ולהכריע את הדין ביום ולא בלילה.**

בדיני ממונות, **גומרין הדיינים את הדין ביום שהתחילו אותו, בין אם מכריעים לזכות הנתבע, ובין אם לחובה לו**, אבל **בדיני נפשות, גומרין ביום ביום אם ההכרעה היא לזכות**, ופוטרים אותו והולך לו, אבל אם ביום שהתחילו את הדין לא מצאו איך לזכותו, מלינים את דינו עד למחר, שמא בלילה ימצאו לו זכות, **וביום שלאחריו יכריעו את הדין לחובה אם לא מצאו לו זכות. לפיכך, אין דנין דיני נפשות לא בערב שבת ולא בערב יום טוב**, שמא ירצו לחייבו, ויצטרכו להליץ את הדין עד למחרת, ואם יגמרוהו למחרת לחובה לא יוכלו להמיתו בו ביום, שהרי מיתת בית דין אינה דוחה את השבת, אלא יצטרכו להמתין מלהמיתו עד אחר השבת או היום טוב, וזה אי אפשר, כיון שאחר שנגמר הדין לחובה אסור לענות את הדין ולהשהותו. ועל כן חובשים את הנידון בבית האסורים עד אחד בשבת, ואז מתחילים בדיונו.

בדיני ממונות, וכן אם באדם לבית הדין לשאול על דיני הממאות ומתקירות, מתחילין לשאול מן הגדול שבדיינים, ואחר שיאמר את דעתו ישאלו את הקטן ממנו, וכן הלאה. אבל **בדיני נפשות, מתחילין לשאול את היושב מן הצד**, דהיינו מן הקטן, משום שאם

ישאלו את הגדול תחילה, שמא יחייב, ולא ירצו האחרים לחלוק על דבריו. ובדיני ממונות אין חוששים לכך. **הכל כשרין לדין ואין הכל כשרין לדין דיני נפשות, אלא רק בהנים ולוים, וישראלים המשיאין לכהונה – שהם מיוחדים וראויים להשיא את בנותיהם לכהנים.**

גמרא

הגמרא דנה בדברי המשנה שגם בעדות ממון יש דרישה וחקירה. מקשה הגמרא: **דיני ממונות מי בעינן בהם דרישה וחקירה, ודיינים – וקשה על זה ממה ששינוי בברייתא, שטר הלואה שומנו – זמן כתיבת השטר כתוב בתוכו, והוא פתוח פניס בשנת השמיטה, ובא לבית הדין עדים, ואמרו לעדים החתומים בשטר, 'היך אתם מעידין על שטר זה, והלא כיום פלוני הכתוב בשטר, עמנו הייתם במקום פלוני', ולא הייתם במקום שבו נכתב השטר, הדין הוא שאין העדים נעשים זוממין בעדות זו, אלא השטר כשר, ועדיין כשרין. והטעם, משום שהיישנין שפא ההלואה היתה לפני אחד בניסן, והעדים החתומים על השטר אכן ראו את ההלואה, והטיל עליהם הלזה לכתוב שטר, אך לא כתבו את השטר בו ביום, אלא איחרוהו וכתבוהו באחד בניסן באותו מקום שהזוממים אומרים שהיו שם עימם, ובגוף השטר כתבו את המקום שבו היתה ההלואה, ולא את מקום כתיבת השטר, ולפיכך אין עדות העדים השניים סותרת את אמיתות השטר. ואי סלקא דעתך שבדיני ממונות בעינן דרישה וחקירה, היכי היישנין שפא איחרוהו וכתבוהו ובכך להכשיר את השטר, והרי דרישה והחקירה נועדו כדי שיהיה אפשר להכחיש את העדים, ואיך באופן זה שהעדים כבר הוכחו לפנינו על ידי עדים אחרים, נתרץ אנחנו את דבריהם בדרך שמה'.**

חזרת הגמרא ומקשה על המקשן עצמו: **ולישעמיה – ולשיטתך שאתה מקשה מהברייתא, תיקשי לך מתניתין – עדיף שתקשה מהמשנה, שהיא תקיפה יותר ומפורסמת בפי הכל. שהרי שינוי (שביעית פ"י מה), שטרי חוב המוקדמין – שנכתבו לפני ההלואה, וכתבו בהם את הזמן של כתיבת השטר, פסולים, משום שמביאים לידי תקלה, שהמלוה יכול לגבות נכסים משועבדים שהלוה מכר כבר מהיום הכתוב בשטר, והרי ההלואה לא היתה אלא לאחר זמן, ונמצא שהוא גובה ממשועבדים שלא כדין. וכיון שכן, קונסים אותו שלא יגבה בשטר זה נכסים משועבדים כלל, ואפילו נכסים שהלוה אכן מכר אחרי ההלואה, שמא יבוא לגבות מנכסים שמכר קודם לכן. ושטרי חוב המאחרים, שבאו עדים והעידו שההלואה היתה קודם לזמן הכתוב בשטר, כשרין, שאנו מתרצים את העדים החתומים על השטר, ואומרים שהם איחרו את כתיבתו מיום ההלואה עד היום הכתוב בו. ושטר זה אינו מביא לידי תקלה ללקוחות, אלא להיפך, שהרי המלוה היה רשאי לגבות נכסים שמכר הלוה מיום ההלואה, ועכשיו יגבה רק מיום כתיבת השטר, ונמצא שהוא מוחל את השיעבוד המגיע לו מיום ההלואה עד יום הכתיבה, והלקוחות מרויחים. ומקשה הגמרא: **ואי סלקא דעתך שבדיני ממונות בעינן דרישה וחקירה**, שטרי חוב המאחרין אמאי כשרין, הרי הדרישה והחקירה נועדו כדי שיהיה אפשר להכחיש את העדים ולפסול אותם, ואילו כאן כבר באו עדים אחרים והכחישו את העדים הכתובים בשטר, וצריכים היינו לומר שהעדים החתומים על השטר שקרנים הם, ולא ראו את ההלואה, ומדוע אנו מתרצים את דבריהם. דוחה הגמרא את הקושיא על המקשן: **הא לא קשיא, לפי העדפה מינה קאמרין** – העדפנו להקשות מהברייתא דווקא משום שחיוקה את כוחו של דין זה יותר מהמשנה, וחדשה בו חידוש גדול יותר, דאפילו אם התאריך הכתוב בשטר הוא אחד פניס בשנת השמיטה, דלא שכיחי אינשי דמוציין – שבזמן זה לא מצויים אנשים שחוללים ממון לחבריהם, משום שבסוף שנת השמיטה נשמיטם כל החובות, ואינם רוצים שחובם ישמש, דלכא למימר – שעל כן רחוק יותר לחשוש שפא איחרוהו וכתבוהו, דלא מרע לשמירה – שהרי אין אדם רוצה להרע את שטרו, ואם התאריך הכתוב בשטר אינו יום המשך בעמוד קטו**

סנהדרין. פרק רביעי – אחד דיני ממונות דף לב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

אחד דיני ממונות: בדרישה וחקירה. חקירות ודרישות שחוקרים את העדים שנאמר משפט אחד יהיה לכם ובדיני נפשות כתוב ודרשת וחקרת (דברים יג): דיני ממונות בשלשה. הא ילפינן בפרק קמא (דף ב): פותחין. תחלה במשאו ומתנו של דין: בין לזכות בין לחובה. באיזה שירצו אבל בדיני נפשות פותחין לזכות ובגמרא יליף לה: מטין על פי אחד. מטין את הדין אחר המזכיר על פי דין אחד כגון שנים אמורים זכאי ואחד חייב או איפכא: ודיני נפשות מטין ע"פ אחד לזכות. שנים עשר מזכירם אחד עשר מחייבים זכאי אבל לחובה אין מטין אחר הרוב אלא אם כן רבו המחזיקין על המזכיר שנים כדאמרין בפרק קמא (דף ב). לא תהיה אחרי רבים לרעות ובדיני ממונות ליכא לאוקמה כדאמר לקמן (דף לו): לא תטה משפט אביון אבל אתה מטה משפט שור הנסקל וכל שכן שאר דיני ממונות: מחזירין. סותרין את הדין לאחר שגמרוהו וידעו שטעו מחזירין את הדבר בין לזכות בין לחובה: ואין מחזירין לחובה. בגמרא יליף לה: הכל מלמד. ואפי' תלמידים היושבין לפני הדיין ולא נתמנו בית דין על כך: המלמד חובה. דין שהתחיל תחלה להביא ראיות לחובה יכול לחזור בו ולזכות: אינו חוזר ומלמד חובה. סברא היא דבעינן והצילו ובגמרא (דף לד.) מוקים לה בשעת משא ומתן הוא לא יחזור דמתוך שאתה אומר לו שלא לחזור הוא מחזיר אתה ראית להעמיד דבריו ושמה ימצא ראיות נכונות אבל בשעת גמר דין שכבר חזר על כל צדדיך ונראה לו שאין דבריו נכונים חוזר ומלמד חובה: דנין ביום. משא ומתן של דין. וגומרין כלילה. אם רצו וכו' יליף בגמרא: דיני נפשות גומרים בו ביום לזכות וביום של אחריו לחובה. אם זיכרוהו ביום ראשון פוסקין את דינו מיד והולך לו אבל אם לא יכלו לזכותו ביום ראשון אין פוסקין את דינו לחובה אלא מליצין את דינו עד למחר שמה ימצא כלילה זכות: לא בערב שבת. שאין יכולין לגומרו למחר אם יתחייב שאין מיתת בן דין דוחה שבת ולשהותו אי אפשר מפני ענין הדין משנגמר הדין: ההשירות והטמאות. אם בא אדם לישראל על דבר טהרות מתחילין מן הגדול שואלין תחלה לגדול שבדיינים מה הוא אומר בדבר: מן הצד. מן הקטנים שמה יחייבו הגדול ולא ירצו לחלוק על דבריו משום לא תענה על ריב (שמות כג) על דבריו של גדול רב כתיב בלא יד: הכל כשרין. ואפילו ממזר: וישראלים הפשיאין לכהונה. המיוחסין וראוין להשיא בנותיהם לכהנים: גמ' באחד בניסן בשמיטה. לקמן מפרש אמאי נקט שמיטה: שזמנו כתוב. זמנו הוכיח שנכתב באחד בניסן בשמיטה והוציא בעל חוב על חבירו על ידי משכון או על ידי פרחובל שלא משמטתו שביעית או שהגיע זמנו לגבות קודם ראש השנה של שמינית ושביעית בניסן אינה משמטת אלא בסופה דכתיב (דברים טו) מקץ שבע שנים לסוף שביעית וזה קדם ותבע: חיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו. וקודם לכן ראו המלוה במקום הכתוב בשטר והוטל עליהם לכתוב שטר ואיחרוהו מלכתוב עד אחד בניסן וכתבוהו במקום שאומרים המדימין ולא כתבו שם המקום שנכתב בו השטר אלא שם המקום שראו המלוה שם ואף על גב דאמרין בגיטין (דף פ.) כי יתביתו בהיני כתובו בהיני ואף על גב דמימסרין לכו מילי מיהו אם כתבו בשילי לא מיפסיל בהכי והוציא עצם טובה קמיל שלא יביאורו לידי הומה דלא לימרו והלא ביום פלוני עמנו הייתם בהיני: היכי. אמר שמא איחרוהו מכדי דרישה וחקירה לאבחושי קא אתיא והוציא דקא מיתבחושו קמן ניקו אנן מתרצינן למילתייהו בשמא: וליטעמין. דמותבת מבריתא אותיב ממתניתין דאלימא ומצויה בפי כל: שטרי חוב המוקדמין. ליכתב קודם המלוה: פסולין. דקא בעי למיטרף לקוחות ממן הכתוב שלא כדין וקסינן ויתירא אטו איטירא ופסול אפי' ממן שני כדאמרין באיזהו נשך: והמאחרין. שבאו עדים ואמרו אנו יודעים במלוה זו שקדמה לזמן הכתוב כאן: כשרין. דמעלייתא היא דקא מחיל ליה לשיעבודא עד השתא אלמא לא בעינן דרישה וחקירה ד"כ היכי מתרצינן למילתא דשטרא נימא זיפא הוא ולא ראו עדים החתומים בו את המלוה הזאת ואי משום הנך סהדי אחריני תהוי כמלוה על פה ולא יטרף לקוחות דמלוה על פה לא טרפא ממשעבדי דלית לה קלא: הא. דמקשה לי לותביה ממתניתין לא קשיא לי דעדיפא מינה קאמרין מתניתא דאורייתא מינה העריפה והחזיקה כח דבבר יותר מאותה משנה דאשמעינן רבותא דאפילו שמיטה דאי לא דווקא קאמרי בו ביום לא הוה מרעי למילתייהו לכתוב שטר המלוה הנעשית קודם לכן באותו זמן: דלא שכיחי אינשי דמוזפי. משום דמתיראין מן השמיטה שלא תשמש מעותיהם דליכא למימר איחרוהו וכתבוהו דלא מרעי לשטרייהו שהכל מרגנן אחריו לומר מוזיף הוא שאין דרך להלוות בזמן שמיטה: אפ"ה כיון דשביעית. אינה משמטת אלא בסופה דכתיב מקץ תלינן באיחרוהו ומכשרין: מכל מקום. מתני' קשיין אהדדי: אמר רבי חנינא וכו'. ומתניתין דאורייתא קמי תקנתא ובריתא דרבנן תרת תקנתא: טעו

אחד דיני ממונות: בדרישה וחקירה. חקירות ודרישות שחוקרים את העדים שנאמר משפט אחד יהיה לכם ובדיני נפשות כתוב ודרשת וחקרת (דברים יג): דיני ממונות בשלשה. הא ילפינן בפרק קמא (דף ב): פותחין. תחלה במשאו ומתנו של דין: בין לזכות בין לחובה. באיזה שירצו אבל בדיני נפשות פותחין לזכות ובגמרא יליף לה: מטין על פי אחד. מטין את הדין אחר המזכיר על פי דין אחד כגון שנים אמורים זכאי ואחד חייב או איפכא: ודיני נפשות מטין ע"פ אחד לזכות. שנים עשר מזכירם אחד עשר מחייבים זכאי אבל לחובה אין מטין אחר הרוב אלא אם כן רבו המחזיקין על המזכיר שנים כדאמרין בפרק קמא (דף ב). לא תהיה אחרי רבים לרעות ובדיני ממונות ליכא לאוקמה כדאמר לקמן (דף לו): לא תטה משפט אביון אבל אתה מטה משפט שור הנסקל וכל שכן שאר דיני ממונות: מחזירין. סותרין את הדין לאחר שגמרוהו וידעו שטעו מחזירין את הדבר בין לזכות בין לחובה: ואין מחזירין לחובה. בגמרא יליף לה: הכל מלמד. ואפי' תלמידים היושבין לפני הדיין ולא נתמנו בית דין על כך: המלמד חובה. דין שהתחיל תחלה להביא ראיות לחובה יכול לחזור בו ולזכות: אינו חוזר ומלמד חובה. סברא היא דבעינן והצילו ובגמרא (דף לד.) מוקים לה בשעת משא ומתן הוא לא יחזור דמתוך שאתה אומר לו שלא לחזור הוא מחזיר אתה ראית להעמיד דבריו ושמה ימצא ראיות נכונות אבל בשעת גמר דין שכבר חזר על כל צדדיך ונראה לו שאין דבריו נכונים חוזר ומלמד חובה: דנין ביום. משא ומתן של דין. וגומרין כלילה. אם רצו וכו' יליף בגמרא: דיני נפשות גומרים בו ביום לזכות וביום של אחריו לחובה. אם זיכרוהו ביום ראשון פוסקין את דינו מיד והולך לו אבל אם לא יכלו לזכותו ביום ראשון אין פוסקין את דינו לחובה אלא מליצין את דינו עד למחר שמה ימצא כלילה זכות: לא בערב שבת. שאין יכולין לגומרו למחר אם יתחייב שאין מיתת בן דין דוחה שבת ולשהותו אי אפשר מפני ענין הדין משנגמר הדין: ההשירות והטמאות. אם בא אדם לישראל על דבר טהרות מתחילין מן הגדול שואלין תחלה לגדול שבדיינים מה הוא אומר בדבר: מן הצד. מן הקטנים שמה יחייבו הגדול ולא ירצו לחלוק על דבריו משום לא תענה על ריב (שמות כג) על דבריו של גדול רב כתיב בלא יד: הכל כשרין. ואפילו ממזר: וישראלים הפשיאין לכהונה. המיוחסין וראוין להשיא בנותיהם לכהנים: גמ' באחד בניסן בשמיטה. לקמן מפרש אמאי נקט שמיטה: שזמנו כתוב. זמנו הוכיח שנכתב באחד בניסן בשמיטה והוציא בעל חוב על חבירו על ידי משכון או על ידי פרחובל שלא משמטתו שביעית או שהגיע זמנו לגבות קודם ראש השנה של שמינית ושביעית בניסן אינה משמטת אלא בסופה דכתיב (דברים טו) מקץ שבע שנים לסוף שביעית וזה קדם ותבע: חיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו. וקודם לכן ראו המלוה במקום הכתוב בשטר והוטל עליהם לכתוב שטר ואיחרוהו מלכתוב עד אחד בניסן וכתבוהו במקום שאומרים המדימין ולא כתבו שם המקום שנכתב בו השטר אלא שם המקום שראו המלוה שם ואף על גב דאמרין בגיטין (דף פ.) כי יתביתו בהיני כתובו בהיני ואף על גב דמימסרין לכו מילי מיהו אם כתבו בשילי לא מיפסיל בהכי והוציא עצם טובה קמיל שלא יביאורו לידי הומה דלא לימרו והלא ביום פלוני עמנו הייתם בהיני: היכי. אמר שמא איחרוהו מכדי דרישה וחקירה לאבחושי קא אתיא והוציא דקא מיתבחושו קמן ניקו אנן מתרצינן למילתייהו בשמא: וליטעמין. דמותבת מבריתא אותיב ממתניתין דאלימא ומצויה בפי כל: שטרי חוב המוקדמין. ליכתב קודם המלוה: פסולין. דקא בעי למיטרף לקוחות ממן הכתוב שלא כדין וקסינן ויתירא אטו איטירא ופסול אפי' ממן שני כדאמרין באיזהו נשך: והמאחרין. שבאו עדים ואמרו אנו יודעים במלוה זו שקדמה לזמן הכתוב כאן: כשרין. דמעלייתא היא דקא מחיל ליה לשיעבודא עד השתא אלמא לא בעינן דרישה וחקירה ד"כ היכי מתרצינן למילתא דשטרא נימא זיפא הוא ולא ראו עדים החתומים בו את המלוה הזאת ואי משום הנך סהדי אחריני תהוי כמלוה על פה ולא יטרף לקוחות דמלוה על פה לא טרפא ממשעבדי דלית לה קלא: הא. דמקשה לי לותביה ממתניתין לא קשיא לי דעדיפא מינה קאמרין מתניתא דאורייתא מינה העריפה והחזיקה כח דבבר יותר מאותה משנה דאשמעינן רבותא דאפילו שמיטה דאי לא דווקא קאמרי בו ביום לא הוה מרעי למילתייהו לכתוב שטר המלוה הנעשית קודם לכן באותו זמן: דלא שכיחי אינשי דמוזפי. משום דמתיראין מן השמיטה שלא תשמש מעותיהם דליכא למימר איחרוהו וכתבוהו דלא מרעי לשטרייהו שהכל מרגנן אחריו לומר מוזיף הוא שאין דרך להלוות בזמן שמיטה: אפ"ה כיון דשביעית. אינה משמטת אלא בסופה דכתיב מקץ תלינן באיחרוהו ומכשרין: מכל מקום. מתני' קשיין אהדדי: אמר רבי חנינא וכו'. ומתניתין דאורייתא קמי תקנתא ובריתא דרבנן תרת תקנתא: טעו

כאן

מלמד חובה. דיני נפשות, המלמד חובה מלמד זכות, אכל המלמד זכות אין יכול לחזור וללמד חובה. דיני ממונות, דנין ביום, וגומרין כלילה. דיני נפשות, דנין ביום, וגומרין ביום. דיני ממונות, גומרין בו ביום, בין לזכות בין לחובה. דיני נפשות, גומרין בו ביום לזכות, וביום שלאחריו לחובה. לפיכך, אין דנין לא בערב שבת ולא בערב יום טוב. דיני ממונות, הטמאות וההשירות, מתחילין מן הגדול. דיני נפשות, מתחילין מן הצד. הכל כשרין לדון דיני ממונות, ואין הכל כשרין לדון דיני נפשות, אלא כהנים ליום, וישראלים הפשיאין לכהונה: גמרא דיני ממונות, מי בעינן דרישה וחקירה. ורמינהו, שטר שזמנו כתוב באחד בניסן בשמיטה, ובא עדים, ואמרו 'היאך אתם מעידין על שטר זה, והלא ביום פלוני עמנו הייתם במקום פלוני', שטר פשר, ועדיין כשרין. חיישינן, שמא איחרוהו וכתבוהו. ואי סלקא דעתך בעינן דרישה וחקירה, היכי חיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו. וליטעמין, תיקשי לך מתניתין, שטרי חוב המוקדמין, פסולים. והמאחרים, כשרין. ואי סלקא דעתך בעינן דרישה וחקירה, מאחרין אמאי כשרין. הא לא קשיא, דעדיפא מינה קאמרין, דאפילו אחד בניסן בשמיטה, דלא שכיחי אינשי דמוזפי, דליכא למימר שמא איחרוהו וכתבוהו, דלא כרע לשטריה. אפילו הכי, כיון דשביעית סופה משמטת, מכשרין. מכל מקום, קשיא: סימן חרפ"ש: אמר רבי חנינא, דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה ובחקירה, שנאמר 'מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם'. ומה טעם אמרו, דיני ממונות לא בעינן דרישה וחקירה, כדי שלא תנעול דלת בפני לזון. אלא מעתה,

טעו

מלמד חובה. דיני נפשות, המלמד חובה מלמד זכות, אכל המלמד זכות אין יכול לחזור וללמד חובה. דיני ממונות, דנין ביום, וגומרין כלילה. דיני נפשות, דנין ביום, וגומרין ביום. דיני ממונות, גומרין בו ביום, בין לזכות בין לחובה. דיני נפשות, גומרין בו ביום לזכות, וביום שלאחריו לחובה. לפיכך, אין דנין לא בערב שבת ולא בערב יום טוב. דיני ממונות, הטמאות וההשירות, מתחילין מן הגדול. דיני נפשות, מתחילין מן הצד. הכל כשרין לדון דיני ממונות, ואין הכל כשרין לדון דיני נפשות, אלא כהנים ליום, וישראלים הפשיאין לכהונה: גמרא דיני ממונות, מי בעינן דרישה וחקירה. ורמינהו, שטר שזמנו כתוב באחד בניסן בשמיטה, ובא עדים, ואמרו 'היאך אתם מעידין על שטר זה, והלא ביום פלוני עמנו הייתם במקום פלוני', שטר פשר, ועדיין כשרין. חיישינן, שמא איחרוהו וכתבוהו. ואי סלקא דעתך בעינן דרישה וחקירה, היכי חיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו. וליטעמין, תיקשי לך מתניתין, שטרי חוב המוקדמין, פסולים. והמאחרים, כשרין. ואי סלקא דעתך בעינן דרישה וחקירה, מאחרין אמאי כשרין. הא לא קשיא, דעדיפא מינה קאמרין, דאפילו אחד בניסן בשמיטה, דלא שכיחי אינשי דמוזפי, דליכא למימר שמא איחרוהו וכתבוהו, דלא כרע לשטריה. אפילו הכי, כיון דשביעית סופה משמטת, מכשרין. מכל מקום, קשיא: סימן חרפ"ש: אמר רבי חנינא, דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה ובחקירה, שנאמר 'מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם'. ומה טעם אמרו, דיני ממונות לא בעינן דרישה וחקירה, כדי שלא תנעול דלת בפני לזון. אלא מעתה,

טעו

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57

צו סנהדרין. פרק רביעי – אחד דיני ממונות דף לב עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות

כאן בדין מרומה. לא שידעו כי שחזר מרומה דא"כ אן לדנו כלל כדדרשין בפרק
שבעות העדות (שבעות ל) מדבר שקר תרחק. **קול** רחיים בבורני. פ"ה שעת
גזירת המלכות היה שגורו שלא למול והיו יראים להוציא קול וקבעו סימן זה וכן משמע
בירושלמי דכתובות (פ"א) גבי הגזירה שגורו ביהודה דקאמר מה סימן היה קול מגורס
בבורני משתה שם אור נר בברור חיל שבוע הבן
פירוש קול מגורס רחיים של גרוסות והא דכתיב
בירמיה (כ"ה) והאבדתי מהם קול ששון וקול
שמחה קול חתן וקול כלה קול רחיים ואור נר
איכא למימר שגם בראשונה היו עושין סימנים
אלו לשם שמחה: **אור** דנר בברור חיל. מכאן
נהגו להדליק נר במילה ומה שנהגו לפרוש
המפה על הפתח משום דאמר בריש המוכר
פירות (כ"ב דף צג.) מנהג גדול היה בירושלים כל
זמן שהמפה פרוסה על הפתח אורחין כונסין:
היכי אמר להו. פ"ה כשקיבלו עדותן של עדים
ואם תאמר א"כ במאי חסמינן להו הא כיון
שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד וכי"ת שיחזרו בהן
תוך כדי דיבור כפ"ה הא מי יימר כדאמריתו טפי
מתוך כדי דיבור וכי"ת ולא חשיב הפסק לימא
אחר כדי דיבור אמר' להו ואף על גב דאין
פתיחה זו מועלת ויש לומר דה"מ לשנוי הכי
אלא דשפיר משני ועי"ל דעד שלא נחקרה
עדותן בב"ד יכולין לומר מבודין אנו כדנתיא
בתוספתא מיהו בקונטרס פירש דפתיחת זכות
לאחר שדרשו חקרום ובאין לישא וליתן וכפי'
משמע בפ' היו בורקין (לקמן ד' מ.) דקתני אם
נמצאו בדריהם מכוונים פותחין:
מה

טעו, לא ישלמו? כל שכן, שתנעול דלת בפני לווין. רבא
אמר, מתניתין דהכא בדיני קנסות, ואידך בהודאות
והלואות. רב פפא אמר, אידי ואידי, בהודאה והלואה.
פאן בדין מרומה, פאן בדין שאינו מרומה. פריש לקיש,
דריש לקיש רמי, כתיב 'בצדק תשפוט עמיתך', וכתיב
'צדק צדק תרדף'. הא פיצד, פאן בדין מרומה, פאן בדין
שאין מרומה. רב אשי אמר, מתניתין בדישני קראי, אחד
בדין ואחד לפשרה. בדתניא, 'צדק צדק תרדף', אחד בדין
ואחד לפשרה. פיצד, שתי ספינות עוברות בנהר, ופגעו
זה בזה. אם עוברות שתייהן, שתייהן טובעות. בזה אחר
זה, שתייהן עוברות. וכן שני גמלים שהיו עולים במעלות
בית חורון, ופגעו זה בזה. אם עלו שניהן, שניהן נופלין.
בזה אחר זה, שניהן עולין. הא פיצד, מעונה ושאינה
מעונה, תידחה שאינה מעונה מפני מעונה. קרובה
ושאינה קרובה, תידחה קרובה מפני שאינה קרובה. היו
שתייהן קרובות, שתייהן רחוקות, הטל פשרה ביניהן.
ומעלות שכן זו לזו. תנו רבנן, 'צדק צדק תרדף', חלף
אחר בית דין ופה. אחר רבי אליעזר ללוד, אחר רבן יוחנן
בן זבאי לברור חיל. תנא, קול ריחים ב'בורני', 'שבוע הבן
שבוע הבן', אור הנר ב'ברור חיל', מ'שתה שם, מ'שתה שם'. תנו רבנן, 'צדק צדק תרדף', חלף
אחר חכמים ל'שיבה, אחר רבי אליעזר ללוד, אחר רבן יוחנן בן זבאי לברור חיל, אחר רבי יהושע
לפקיעין, אחר רבן גמליאל ל'בנה, אחר רבי עקיבא לבני ברק, אחר רבי מתאי לרומי, אחר רבי
חנניא בן תרדיון לסיבני, אחר רבי יוסי לציפורי, אחר רבי יהודה בן בתירה ל'ציבין, אחר רבי
יהושע לגולה, אחר רבי לבית שער, אחר חכמים ל'שפת הנזות: דיני ממונות פותחין בו: היכי
אמרין? אמר רב יהודה, הכי אמרינן להו, מי יימר כדקאמריתו. אמר ליה עולא, והא חסמינן
להו. וליחסמו, מי לא תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, מסייעין את העדים במקום למקום כרי
שתיפירף דעתן ויחזרו בהן. מי דמי, התם, מפילא קא מידחו. קא, קא דחינן להו בידים. אלא
אמר עולא, הכי אמרינן 'ש' לך עדים להוים'. אמר ליה רבה, וכן פותחין בזכותו של זה שהיא
חובתו של זה. ומי הויא חובתו, והתנן 'אין עדים זוממין נהרגין, עד שייגמר הדין'. הכי אמרינא,
אילו שתיק האי עד דמוימר דנייה, ומייתי עדים ומוזים להו, הויא ליה חובתו של זה. אלא אמר
רבה, אמרינן ליה 'ש' לך עדים להכחישן'. רב פהנא אמר, 'מדברייכם נודפה פלוגי'. אפי' ורבא
דאמרי תרוניהו, אמרינן ליה 'אי לא קטלת לא תדחלי. רב אשי אמר, 'פל' מי שידע לו זכות, רבא
וילמד עליו, תניא ב'ותיה דאפי' ורבא. רבי אומר, אם לא שכת א"ש אותך ואם לא שטית וגו',
מיכן

טעו. ב"ד דיני ממונות לא ישלמו דדילמא אי שבקת להו לדרוש ולחקור הוה רווחא
למילתא ולא הוה טעו: **כל שכן שאתה נועל.** דמתיראין להפסיד ע"י ב"ד טועין: **רבא**
אמר. תרווייהו בטר תקנות דרבנן ומתניתין בדיני קנסות דליכא למיחש לנעילת דלת
אבל בהודאות והלואות דאיכא למיחש לנעילת דלת בהודאות והלואות בדיני
מלוה זה בא לידון בעדי הודאה שהודה לו
בפניהם או בעדי הלואה שהלווהו בפניהם
דאיכא למיחש לנעילת דלת: **מרומה.** שבית
דין מכירין בתובע זה שהוא רמאי או מבנינים
טענת רמאי בדבריו: **בצדק תשפוט.** ולא
כתיב בצדק צדק לחזור ב"ד לדקוק בו כל
כך לדרוש ולחקור: **מתנייתא.** שפיר איתרצו
בחד מהני שינויי אי כרבי חנינא אי כרבא אי
כרב פפא: **אבל קראי.** דרמי להו ריש לקיש
לא קשו דצדק צדק לאו לדרישה ולחקירה
אתי אלא צדק דין שלך וצדק פשרה שלך לפי
ראות ענין ולא תרדוף את האחר יותר
מחבירה: **שתייהן טובעות.** שתרדוף זו את זו
ואם בזה אחר זה. משתלך אחת אל היבשה
עד שתעבור חבירתה ואח"כ תעבור היא:
מעלות בית חורון. מקום צר ואין דרך לנסות
ימין ושמאל צריך הא' לנסות לאחריו עד
שמוצא מקום לנסות: **אם עולות שתייהן.** כגון
זה עולה מצד זה וזה עולה מצד זה ופוגעות
בראש חודו של הר והבקעה עמוקה מימין
ומשמאל: **קרובה.** לעירה: **ומעלות שבה.**
לאתר ותידחה: **קול ריחים.** שנשמעין: **בבורני.**
מקום: **שבוע הבן שבוע הבן.** סימן הוא שיש
שם ברית מילה כמכריז ואומר שבוע הבן כאן
הירחים סימן לשדוקת סממנין למכת התינוק
ושעת גזירת המלכות היה שגורו שלא למול
והיו יראים להוציא קול וקבעו סימן זה: **אור**
הנר בברור חיל. ביום או נרות נוראים הרבה
בלילה סימן הוא כמו שצועק משתה שם
משתה שם ברית מילה קרי שבוע הבן על שם
שהוא לסוף שבוע: **אחר חכמים ל'שיבה.** בית
הוועד ששם בית דין קבוע כגון אחר ר'
אליעזר בלוד וכן כולם כל אחד למקומו
לגולה. לפומבדיהא כדנתי ברה"ח (דף כג.) עד
שרואה כל הגולה לפניו כמדות אש
ואמרינן (שם דף כג.) מאי גולה אמר אביי
פומבדיהא שעקר ישיבת בבל שם היתה:
אחר חכמים. סנהדרי גדולה: **היכי אמרי'.**
בפתיחת זכות כשקיבלו עדותן של עדים
ודרשו חקרום ובאין לישא וליתן היכי
אמרי' להו לעדים: **מי יימר כדקאמריתו.**
שמה בעצה באתם וזו היא פתיחת הצלה
לזה: **והא קא חסמינן להו.** חוסמין אנו את
פיהם כשאנו מבחשין אותן ויחזרו בהן בתוך
אומרים להם לא נקבל כאן אלא כאן וכן משם למקום אחר: **אנן דחינן** להו. וכתיב (דברים יט) ובערת הרע: **שתהא חובתו של זה.** לחזר אחר עדי הומה כדי שיהרגו הראשונים:
ופרכין מי **הויא חובתן** אי הוו מתנמי השתא קודם גמר דין והא תנן וכו': **הכי קאמינא.** היכי מזהרין להאי לחזר אחר עדי הומה והא חובתן של אלו היא דדילמא שתק
האי עד דמיגמר דין וחרור מיתיה להו: **להכחישן.** כגון אנו ראינו אותו הרוג אחר כך חי וקיים והוא עדות בטילה דהוא חזן פטורין דאין זוממין אלא בעמנו הייתם כדילין
במסכת מכות (דף ה.) **רב פהנא אמר.** כך פותחין בזכות לאחר קבלת עדות אומר מתוך דברייכם מודכה פלוגי סופו לצאת מבית דין וכאי לפי ראות עינינו ואחר כך נושאין
ונותנין: **אם לא שטית הנקי.** תחילת התנאי לזכות:

ללוד, או אחר בית דינו של רבן יוחנן בן זבאי למקום הנקרא 'ברור חיל'.
אגב שהוזכר המקום הנקרא 'ברור חיל', מביאה הגמרא ברייתא
אודות מקום זה: תנא, אם נשמע קול של טחינה בריחים במקום
הנקרא 'ברורני', הרי זה כמכריו שבווע הפן כאן, שבווע הפן כאן,
דהיינו שיש שם ברית מילה, שברית מילה נקראת 'שבווע הפן',
שנעשית לאחר שבווע מלידתו, בתחילת היום השמיני, וריחים הם
סימן לברית מילה, ששוחקים בהם סממנים לרפא את המכה של
התינוק הנמול. וכן אם נראה אור הקר ביום או שנראה הרבה נרות
בלילה, יותר ממה שרגילים להדליק, במקום הנקרא 'ברור חיל', הרי
זה כמכריו מ'שפתה שם, מ'שפתה שם', דהיינו משהיה של נישואין.
ודברים אלו הנהיגו בשעת השמד שגורו שלא למול ולא להינשא,
והיו יראים להוציא קול ולהודיע לבני אדם על הברית ועל הנישואין,
וקבעו סימנים אלו. ואף שבטלה הגזירה, לא בטל המנהג.
ברייתא נוספת אודות הפסוק ה"ל: תנו רבנן, 'צדק צדק תרדף', בא
הכתוב לומר הלך אחר החקמים לשיבה – לבית הועד שלהם, שבו
יש בית דין קבוע, כגון אחר רבי אלעזר ללוד, אחר רבן יוחנן בן
זבאי לברור חיל, אחר רבי יהושע לפקיעין, אחר רבן גמליאל
לבינה, אחר רבי עקיבא לבני ברק, אחר רבי מתיא לרומי, אחר
רבי חנניא בן תרדיון לסיכני, אחר רבי יוסי לציפורי, אחר רבי
יהודה בן בתירה לנציבין, אחר רבי יהושע לגולה – פומבדיתא.
אחר רבי לבית שערין, וכן אחר חקמים – סנהדרין גדולה, ללשכת
הגזית, ששם מקום מושב הסנהדרין.
שנינו במשנה: דיני ממונות פותחין בו' ודיני נפשות פותחין לזכות
וכו'.
שואלת הגמרא: היכי אמרינן – מה יאמרו הדיינים לעדים, לאחר
שקיבלו את עדותם ודרשו וחקרו אותה, ומתחילים במשא ומתן,
כיצד יפתחו לזכות. משיבה הגמרא: אמר רב יהודה, הכי אמרינן
להו, מי יימר פרקאמרינו – מי אומר שהאמת כפי שאתם אומרים,
שנא באתם בעצה של שקר להעליל עליו. וזו פתיחה של הצלה
לנידון.
עולא מקשה על ביאורו של רב יהודה: אמר ליה עולא, והא חסמינן
להו – הרי אנו חוסמים בכך את פיהם של העדים כשאנו מכחישים
אותם, ויחזרו בהם בתוך כדי דיבור.
מקשה הגמרא על קשייתו של עולא: וליחסמו – שאכן יחסמו ומה
אכפת לנו שיחזרו בהם מעדותם, מי לא תנא – האם לא שנינו
בברייתא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, מסייעין – מעבירים היו בית
הדין את העדים לפני קבלת העדות במקום למקום ומחדר לחדר,
שהיו אומרים להם 'לא נקבל את עדותכם כאן אלא במקום אחר',
ומשבאו למקום ההוא שוב מעבירים אותם למקום אחר, כרי
שתיפרק דעתן ויחזרו ביה, ואם כן כשם שמסייעים אותם כדי
שיחזרו דוחה, כך נשאל אותם כן כדי שיחזרו בהם.
הגמרא דוחה את הקשיא על עולא: מי דמי, התיב – שם בדינו של
רבי שמעון בן אלעזר, אין בית הדין אלא מסייעים אותם, וממילא קא
מידחו – והעדים נדחים מעצמם, אבל התיב אם נאמר להם בלשון
כזו, נמצא שקא דחין להו פנינים – אנו דוחים אותם בידינו, וזה אי
אפשר, שהרי נאמר (דברים טו ט) 'ובקעת הרע מקרבך', שמוטל על
הדיינים לבער את הרע, ואינם יכולים לדחות את העדים הבאים
להעיד על מי שעשה רע.
הגמרא מבארת באופן אחר כיצד פותחים לזכות: אלא אמר עולא,
הכי אמרינן לנידון, האם יש לך עדים להיחם?
מקשה הגמרא: אמר ליה רבה, וכי פותחין פזכותו של זה באופן
שקא חזקתו של זה, והלא שאלה זו מעוררת חובה לעדים, שגורמת
שעשו עדים זוממים ויהרגו.
דוחה הגמרא את קשייתו של רבה: ומי הויא חזקתו של זה, והתנן
(מכות ה) 'אין עדים זוממין נהרגין', אלא אם כן הוזמו עד לאחר
שנימך תדין, ואם כן כאן שעדיין לא נגמר הדין לחובתו של הנידון,
אין כאן חובה לעדים, שהרי אף אם יביא עדים שזימום לא יומתו.
אמר רבה, להסביר את קשייתו, הכי אמרינן – כך אמרתי, הרי אנו

אם מעו הדיינים לא ישלמו למי שגרמו לו הפסד, לפי שיתכן שאם
היו יכולים לדרוש ולחקור לא היו טועים, ומדוע דיין שטעה צריך
לשלם.
מתרצת הגמרא: אם יפטרו מלשלם כל שכן שתנעול דלת בפני
לוינו, שלא ירצו אנשים להלוות, שיחששו שהדיינים יטעו ויפטרו את
הלוה, וגם אם יתברר שטעו לא ישלמו, ולכן אמרו חכמים שישלמו.
הגמרא מביאה תירוץ אחר על הסתירה אם דיני ממונות צריכים
דרישה וחקירה: רבא אמר, בין במשנה כאן ובין במשנה בשביעית
ובברייתא, מדובר לאחר שתיקנו שאין דרישה וחקירה בדיני ממונות,
אלא שמתניתין דקרא עוסקת בדיני קנסות, שבהם לא ביטלו את
הדרישה והחקירה, מאחר שאין בהם חשש של נעילת דלת בפני
לוינו, ואידך – ואילו במשנה בשביעית ובברייתא, מדובר בהוצאות
והלוואות, שבהם שייך חשש זה.
תירוצו נוסף: רב פפא אמר, אידך ואידך – בזו ובזו, מדובר בהוצאות
והלוואות, ובאן – במשנתנו מדובר בדין מרומה – שהדיינים רואים
בו חשש שקר, כגון שמכירים בתובע שהוא רמאי, או שמבינים
בטענתו שהיא רמאות, ובוה צריכים דרישה וחקירה אפילו בהוצאות
והלוואות, כדי לברר את האמת. ואילו באן – במשנה בשביעית
ובברייתא, מדובר בדין שאינו מרומה. ובדריש לקיש, דריש לקיש
רמי – הקשה סתירה, פתבי (ויקרא טו טו) 'בצדק תשפוט עמיתך',
וכתיב עוד (דברים טו ב) 'צדק צדק תרדף', ובפסוק זה נכפלה תיבת
'צדק', ויש ללמוד מכך אזהרה לבית הדין לדקדק בדין ביותר ולדרוש
ולחקור אותו היטב, ואילו מהפסוק הראשון שלא נכפלה המילה
'צדק' משמע שאין צריך לדקדק כל כך, הא כיצד מתיישבים שני
הפסוקים יחדיו, אלא באן – בפסוק 'צדק צדק תרדף' מדובר בדין
מרומה, ובוה נאמר שצריכים לחקור ולדרוש היטב, ואילו באן –
בפסוק 'בצדק תשפוט עמיתך', מדובר בדין שאין מרומה, שבו אין
בית דין צריכים לחקור ולדרוש היטב.
תירוצו נוסף לקושית ריש לקיש: רבא אשי אמר, את הקושיא על
מתניתין יש לתרץ בדין – כאחד מהתירוצים שנאמרו לעיל, אבל
קראי – את הסתירה בין שני הפסוקים, אין צריך ליישב בדברי ריש
לקיש, אלא שבה הכתוב 'צדק צדק תרדף' לומר אחד לדון ואחד
לפשרה, שבין כשבאים לדון ובין כשבאים להטיל פשרה לא ירדפו
הדיינים צד אחד יותר מרעהו, אלא יעשו בצדק לפי ראות עיניהם,
בדתינא, 'צדק צדק תרדף', אחד לדון ואחד לפשרה, וכאמור.
ומביאה הברייתא דוגמא לדבר: כיצד, שתי ספינות שהיו עוברות
בנהר, ופגעו – נפגשו זה בזה במקום צר, שאם עוברות שתייהן,
תדחוק האחת את השניה ושתייהן מוצקות, אך אם תעבורנה בזה
אחר זה, שתייהן עוברות. וכן שני גמלים שהיו עולים במעלות בית
חורון, שהוא מקום צר, והגמל האחד עולה מצד זה של ההר והשני
עולה מצידו האחר של ההר, ופגעו זה בזה בראש ההר, ואין שם
מקום לנסות לימין או לשמאל, שהבקעה עמוקה משני הצדדים, ואם
עלו שניהן, שניהן נופלין לבקעה שבצדדים, אך אם יעלו בזה אחר
זה, שגמל אחד יחזור לאחוריו עד שימצא מקום שיכול לנסות בו
לימין או לשמאל, ויניח לחבירו לעבור, ואחר כך יעבור הוא, שניהן
עולין בלי ליפול, הא כיצד – מי יעבור תחילה. אם אחת היתה
מעונה בסחורה, והשניה היתה שאינה מעונה, תידחה שאינה
מעונה מפני המעונה, והטענה תעבור תחילה. וכן אם אחת קרובה
לעיריה שממנה יצאה, והשניה שאינה קרובה לעיריה שיצאה ממנה
אלא היא באמצע הדרך, תידחה הקרובה מפני שאינה קרובה. וכן
בגמלים. ומקרים אלו הם דוגמא לצדק בדין. וכיצד הוא צדק
בפשרה, כגון אם לא היה הבדל בין הספינות, שהיו שתייהן קרובות
בשוה, או שהיו שתייהן רחוקות בשוה, ושתייהן היו נושאות משא
או ששתייהן היו ריקניות, הפל [עשה] פשרה ביניהן, ומעלות שכן
זו לזו – שאחת מהם תעלה תחילה, והספינה שעלתה תחילה תעלה
שכר לספינה שנדחתה, וכן בגמלים. וזו דוגמא לצדק בפשרה.
הגמרא מביאה ברייתא הדורשת את הפסוק: תנו רבנן, 'צדק צדק
תרדף', בא הכתוב לומר הלך אחר בית דין יפה – שיש ללכת אחר
בית דין טוב אפילו למקום רחוק, כגון אחר בית דינו של רבי אלעזר

מִיָּכָן יֵשׁ לַלְמוּד, שְׁפֹתַיִן בְּדִינִי נִפְשׁוֹת תִּתְּלָה לְזִכּוּת, שהיה אומר
 לה 'אם לא שָׁטִית וגו' הִנֵּקִי, קודם שאומר 'אֵתָּה בִּי שָׁטִית וגו' (שם ה
 6). ומכך שמקור הדין הוא מסוטה, מוכח כאב"י ור"ב, שהפתיחה
 לזכות היא 'אם לא עשית מה שמעידים עליך אל תחשוש', כמו
 שאומרים לטוטה.

שנינו במשנה: דִּינִי מִמּוֹנוֹת מְחִירִין בּוֹ' בין לזכות בין לחובה.
 מקשה הגמרא: וְדִמְיָנָהּ – וקשה על זה ממה ששנינו בבכורות (כח),
 דִּינִי שֶׁדָּן אֶת הַדִּין וְטֵעָה, כלומר שִׁיבָה אֶת הַחַיִּיב וְהַיֵּיב אֶת הַזִּכָּאִי,
 או שְׁמִימָא אֶת הַמְּחִיר או שְׁמִימָא אֶת הַמִּמָּא, מִה שֶׁעָשָׂה עֲשׂוּי –
 הדין קיים, והדין מְבִיטוֹ – מהממוקן שלו את ההפסד שנגרם
 בגלל הטעות. ומבואר שהדין אינו חוזר אף אם הדין טעה, ולא כמו
 ששנינו במשנתנו שבדיני ממונות מחזירים בין לזכות בין לחובה.

מתרצת הגמרא: אָמַר ר' יוֹסֵף, לֹא קָשְׁיָא, כָּאֵן – במשנתנו מדובר
 בְּדִינִי מוֹמְחָה שְׁנֵאמַר לומר שטעה, ואילו כָּאֵן – במשנה בבכורות
 מדובר בְּדִינִי שְׁאִינוֹ מוֹמְחָה, שהבעל דין שמפסיד מחזורתו יכול
 לומר לו שמא מתחילה צדקת ובעת אתה טועה, ולכן אינו יכול
 להחזיר את הדין.

מקשה הגמרא: וְהָאֵם בְּמוֹמְחָה מְחִירִין אֶת הַדִּין, וְהִקְתַּנִּי בַּהֲמִשָּׁךְ
 אותה המשנה, ש'אם הָיָה הַדִּין מוֹמְחָה לְבִית דִּין, פְּטוּר מִלְּשָׁלֵם,
 ומוכח שגם הוא אינו מחזיר את הדין.

מתרצת הגמרא: אָמַר ר' נַחֲמָן, כָּאֵן – במשנתנו מדובר שִׁישׁ דִּין
 שְׁגָדוֹל הֵימָנוּ בְּהִמָּה וּבְמִנְיָן, והגדול מחזיר את דברי הקטן
 ומנטלם. ואילו כָּאֵן – בבכורות מדובר שְׁאִינוֹ גְּדוֹל הֵימָנוּ בְּהִמָּה
 וּבְמִנְיָן, תירוץ נוסף: ר' שִׁשְׁתָּ אָמַר, כָּאֵן – במשנתנו מדובר
 כְּשֶׁמָּעָה הַדִּין בְּדָבָר מְשֻׁנָּה – בדבר הכתוב במשנה, שבזה אין דינו
 דין כלל, ולכן חוזר, ואילו כָּאֵן – במשנה בבכורות מדובר כְּשֶׁמָּעָה
 הַדִּין בְּדָבָר הַתְּלוּי בְּשִׁיקוֹל תְּדַעַת, ובוה אין הדין חוזר, דָּאָמַר ר' **שִׁשְׁתָּ**
 אָמַר ר' אִפִּי, מָעָה בְּדָבָר מְשֻׁנָּה חֲזוּרָה, מָעָה בְּשִׁיקוֹל תְּדַעַת
 אִינוֹ חֲזוּרָה. אָמַר לִיה רַבִּינָא לְרַב אֲשִׁי, הָאֵם חֲזוּרָה אִפִּילוּ אִם מָעָה
 בְּדָבָר הַכְּתוּב בַּתּוֹסֵפֹת סִידוּרָה רַבִּי חִינָא וְרַבִּי אוֹשְׁעִינָא, או רק
 בדבר הכתוב במשנה, שסודרה על ידי רבי, שהיה גדול מהם, ואצלו
 היתה כל הישיבה, שהרי היה נשיא, ודקדקו בני הישיבה בדברים
 שכתב והעמידם על בוריים. אָמַר לִיה ר' אֲשִׁי, אִין – כן, גם בזה
 חוזר. הוסיף רבינא ושאלו: הָאֵם אִפִּילוּ טַעָה בְּפֶסֶק דְּרֵבֶּ וּשְׁמוּאֵל
 שאמרוהו מסברתם בלבד. אָמַר לִיה, אִין. הוסיף ושאל: הָאֵם אִפִּילוּ
 הטועה בְּדִינִי וְדִידֵךְ – בדברים שאני ואתה אמרנו. אָמַר לִיה ר' **אֲשִׁי**,
 אחר שאמרתי לך שגם הטועה בדברי האמוראים האחרונים
 חוזר, במה אנו גרועים מהם, אָמַר אָנֹכִי קָמִי בְּאִנְיָא אָנֹכִי – האם
 אין אנו אלא קוצצי קנים ומלקטי עצים באגם, בתמיהה, אלא גם
 הטועה בדברינו חוזר.

הגמרא דנה בדברי ר' ששת. שואלת הגמרא: הִיכִי דְמִי – [מה] טעות
 בְּשִׁיקוֹל תְּדַעַת, הרי אם הדין אינו כתוב בשום מקום, מניין לנו שטעה.
 משיבה הגמרא: אָמַר ר' נַחֲמָן, כָּאֵן תְּרִי תִנְיָא אוֹ תְּרִי אִמּוֹרָאִי
 דְּפִלְגִי אַהֲרָדִי – החולקים זה על זה, וְלֹא אִיתְּמַר הִלְכָתָא – לא
 נאמרה ההלכה לֹא בְּמִר וְלֹא בְּמִר, וְאִיתְּרִי וְעָבַד כְּחַד מִינֵיהּ –
 וקרה שהדין עשה כדברי אחד מהם, וְסוּגִינָא דְשִׁמְעָתָא אוֹלִי בְּאִידֵךְ
 – ורוב הדיינים נראים להם דברי השני, הִינֵי – זוהי טעות בְּשִׁיקוֹל
 תְּדַעַת.

הגמרא מקשה על ר' ששת: אִיתִיבָהּ – הקשה ר' הִמְנוּנָא לְרַב **שִׁשְׁתָּ**,
 שנינו במשנה (בכורות כח), 'מָעָשָׂה בְּפֶרָה (שֶׁל בֵּית מִנְחָם)
 שְׁנִימָלָה הָאֵם – הרחם, בית ההריון שָׁלָה, ושאלו את רבי טרפון מה
 דינה, ופסק שהיא טריפה ואסורה באכילה, וְלֹכֵן הֵאֱכִילָהּ רַבִּי מִרְשָׁן
 לְכַלְבִּים. וְכֹא מָעָשָׂה לְפָנֵי חֲכָמִים שִׁישְׁבוּ בִּבְבֵּינָה, וְהַתִּירוּהָ, משום
 שאינה טריפה, שכן למדו ממה שְׁאָמַר תַּדּוּסָה הַרְוּפָא, 'אִין פֶּרָה
 וְחִזְרָה יוֹצֵאת מֵאֲלֶבְסֵינָהּ שֶׁל מִצְרִים, אֵלָא אִם בֶּן הַמִּצְרִים
 חֹתֵמִין אֶת הָאֵם – הרחם שָׁלָה, בְּדִי שֶׁלָּה, ואותן הפרות
 ממשיכות לחיות, ומוכח שאינה טריפה. אָמַר רַבִּי מִרְשָׁן, 'הִלְכָה
 חֲמוּרָה מִרְשָׁן', כלומר, צריך אני למכור את חמורי, כדי שיהיה לי
 ממון לשלם את הפרה לבעליה. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, פְּטוּרָה אִתָּה

מלשלם, משום שְׁכָל דִּין או מורה הוראה הַמוֹמְחָה לְרַבִּים שטעה
 בהוראתו, פְּטוּר מִלְּשָׁלֵם. וְאִי אִיתָּא – אם אכן דִּין שטעה בדבר
 משנה חוזר, לִימָא לִיה – יאמר לו רבי עקיבא, פטור אתה מפני
 שמוֹעָה בְּדָבָר מְשֻׁנָּה אִתָּה, שהרי דבר זה שנינו בסתם משנה בחולין
 (נח) שאם ניטלה האם שלה כשירה, וְמוֹעָה בְּדָבָר מְשֻׁנָּה חֲזוּרָה.

מתרצת הגמרא: רבי עקיבא תָּדָא וְעוֹד – טעם אחד ועוד טעם קָאָמַר
 לרבי טרפון, והיינו שיש שני טעמים לפטורו, תָּדָא, וְמוֹעָה בְּדָבָר
 מְשֻׁנָּה אִתָּה, וְמוֹעָה בְּדָבָר מְשֻׁנָּה חֲזוּרָה. וְעוֹד טַעַם, אִי נִמִּי – אפילו
 אם בְּשִׁיקוֹל תְּדַעַת מָעָה הִיית פטור, משום שמוֹמְחָה לְרַבִּים אִתָּה,
 וְכָל הַמוֹמְחָה לְרַבִּים פְּטוּר מִלְּשָׁלֵם. והמשנה נקטה רק טעם אחד
 במשנהם.

הגמרא דנה בקושיית ר' הִמְנוּנָא: אָמַר ר' נַחֲמָן בְּרַי יִצְחָק לְרַבָּא,
 מֵאִי קָא מוֹתִיב – מה הקשה ר' הִמְנוּנָא לְרַב שִׁשְׁתָּ מִהַמְעָשָׂה
 בְּפֶרָה, פֶּרָה חֲרִי כֹּהֵר הֵאֱכִילָהּ רַבִּי טַרְפוֹן לְכַלְבִּים, וְלִיתָא דְתַתְּרָה
 – ואינה נמצאת כדי שיוכלו להחזירה לבעלים, ואין מועיל כאן מה
 ש'טעה בדבר משנה חוזר', כיון שאי אפשר להחזיר את הדין, ולכן
 נקט רבי עקיבא את הטעם שהוא מומחה ולא את הטעם שהוא טועה
 בדבר משנה.

מתרצת הגמרא: הִכִּי קָאָמַר לִיה ר' הִמְנוּנָא לְרַב שִׁשְׁתָּ, אִי אִמְרַת
 בְּשִׁלְמָא – מובן הדבר אם כן מוכח שהוראה שחכם הורה היא
 חֲזוּרָה, אֵלָמָּה קָם דִּינָא – אם כן מוכח שהוראה שחכם הורה היא
 קיימת ועומדת, ואינה מתבטלת אפילו אם טעה, ואם כך הִינֵי דְקָא
 מְפָחִיד רַבִּי מִרְשָׁן, שמא יצטרך לשלם, וְקָאָמַר לִיה אִיהּ – ואמר
 לו רבי עקיבא, מוֹמְחָה לְבִית דִּין אִתָּה, וְאִתָּה פְּטוּר מִלְּשָׁלֵם. אֵלָא
 אִי אִמְרַת שְׁמָעָה בְּדָבָר מְשֻׁנָּה חֲזוּרָה, אם כך לִימָא לִיה רבי עקיבא
 לרבי טרפון, פטור אתה מלשלם, בִּין דְּאִילוּ תִּנְיָא – [היתה קיימת]
 הַפֶּרָה, דִּינָךְ לֹא דִינָא – פסק ההלכה שלך היה מתבטל, והפרה
 היתה חוזרת להיות כשירה, וְלֹא כְּלוּם עָבַדְתָּ – והיה מתברר שלא
 עשית שום נזק בהוראתך, ולכן הַשְׁתָּא נִמִּי – גם כעת שהבעלים של
 הפרה האכילו אותה לכלבים לֹא כְּלוּם עָבַדְתָּ – אתה לא עשית שום
 נזק, שהרי מציין אפשר להכשיר את הפרה, והבעלים שהאכילו
 אותה לכלבים הוזיקו לעצמם, ופטור אתה מלשלם. ולא היה צריך
 רבי עקיבא לפטרו משום שהוא מומחה.

תירוץ נוסף על הסתירה בין המשניות: רַב הִסְדָּא אָמַר, כָּאֵן –
 במשנה בבכורות מדובר שֶׁהַדִּין נָטַל מִהֲנַתְּבַע וְנָתַן לְתוֹבַע בִּיד
 [–בעצמו], ובוה אין הדין חוזר. ואילו כָּאֵן – במשנתנו מדובר כְּשֶׁלֹּא
 נָטַל וְנָתַן בִּיד, אלא ציוה לנתבע, והלה נתן את הממוקן לתובע,
 ובאופן זה הדין חוזר, ויחזור הממוקן מזה שקיבל אותו לפי הכרעת
 הדין, לזה שנתן אותו.

מקשה הגמרא: בְּשִׁלְמָא מה ששנינו בבכורות שאם הדין חִיִּיב אִתָּה
 הַזִּכָּאִי מה שעשה עשוי, בזה אפשר להעמיד בְּגוֹן שֶׁהַדִּין נָטַל וְנָתַן
 בִּיד, שֶׁלָּקַח מִן הַזִּכָּאִי וְנָתַן לְתוֹבַע. אֵלָא לַגְבִּי מה ששנינו שם שאם
 יוֹבֵה אֶת הַחַיִּיב מה שעשה עשוי, הִכִּי מְשַׁבַּחַת לָהּ – איך הוא
 האופן שהדין מוכח את החייב, על כרחך באופן דָּאָמַר לִיה הַדִּין
 לנתבע 'פְּטוּר אִתָּה', וְהָא – והרי באמירת 'פטור אתה' הַדִּין לֹא נָטַל
 וְנָתַן בִּיד, ואם כן מדוע מה שעשה עשוי, הרי לדעת ר' חסדא כל
 שהדין לא נטל ונתן ביד הדין חוזר.

מיישבת הגמרא: בִּין דָּאָמַר הַדִּין לנתבע 'פְּטוּר אִתָּה', והנתבע
 שהיה מוחזק משאיר את הממוקן בידו על פי הוראתו של הדין, כְּמוֹ
 שְׁנִימָלָה וְנָתַן בִּיד דְמִי, משום שבאמירתו נעשתה הכרעת הדין, ואין
 צורך לעשות כל מעשה נוסף כדי לקיים אותה. ולכן כשזיכה את
 החייב הדין אינו חוזר, אף אם לא נטל ונתן ביד ממש, שהכרעת הדין
 היא כנטיילה ונתינה ביד.

מקשה הגמרא: אֵלָא, מִתְּנִיתִין דְקָתַנִּי שְׁבִדִּינִי מִמּוֹנוֹת מְחִירִין בִּין
 לְזִכּוּת בִּין לְחֻבָּה, והעמידה ר' חסדא כשלא נטל ונתן ביד, ולכן
 הדין חוזר, בְּשִׁלְמָא לְזִכּוּת – מובן הדבר כשמתחילה טעה הדין
 וְחִיִּיב אֶת הַנַּתְּבַע שלא כדין, ועכשיו צריך לחזור ולזכותו, שבזה
 מְשַׁבַּחַת לָהּ – אפשר למצוא אופן שהדין חוזר, בְּגוֹן דָּאָמַר לִיה
 מְעִיקָרָא – שהדין פסק תחילה 'חִיִּיב אִתָּה', וְהַדִּין לֹא נָטַל וְנָתַן

סנהדרין. פרק רביעי – אחד דיני ממונות דף לג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" צט תוספות

1 **מזה** שעשה עשו וישלם מביתו. וא"ת טיהר את הטמא אמאי מה שעשה עשו ועוד אי
2 מה שעשה עשו אמאי משלם דאכתי לא מיתקומא דעירבן עם פירותיו עד לבסוף
3 וי"ל דהשתא סבירא ליה כשעירבן בעל הבית ולבסוף ס"ל כשעירבן חכם והשתא מה
4 שעשה עשו שעירבן ברוב פירותיו טהורים דבטלי ברובא וישלם מביתו שעירבן בפירות
5 מועטים וא"ת למאי דס"ד בפ' עד כמה (בבכורות)
6 דף דף (כת) דאחיא בר"מ הא שמעינן ליה בפרק
7 דניזקין (גיטין ד' נד) גבי נפלו ונתפצעו דאפי'
8 שגג לא יעלו דקניסין שוגג אטו מויד ואם כן
9 היכי בטלי ברובא וי"ל כיון דעל פי חכם עביד לא
10 קניס האי שוגג אי נמי לענין דינא דגרמי מוקי לה
11 כר' מאיר בפ' עד כמה (שם דף כת) ולא כוותיה
12 לכל מילי:
13 **כאן** במומחה. כולי סוגיא בטעה בשיקול
14 הדעת דאי בדבר משנה הא רב נחמן
15 ורב יוסף גופייהו שמעינן להו בבכורות בפרק
16 אלמנה (ד' ק) דאמר ר' י' שמכור בלא הכרה
17 נעשו כמי שטעו בדבר משנה וחוזרים וא"ת בפי'
18 דמכילתין (ד' ה) דמר זוטרא בריה דרב נחמן דן
19 דינא וטעה אתא לקמיה דרב יוסף אמר ליה אי
20 קבלוך עלייהו כר' כי טעה נמי בשיקול הדעת
21 אמאי לא היה חזר הא מומחה הוה וי"מ
22 דמומחה דהבא היינו במומחה דסמיכא:
23 **השתא** נמי לא כלום עבדה. בלא נטל נתן
24 ביד איירי דאי האכילה ר' טרפון לכלבים אי"כ
25 טובא עבד ותימיה דבפ' עד כמה (בבכורות ד' כת)
26 (ושם) בהדיא דן את הדין בעי לאוקומי בר"מ
27 מקמי דאוקי כשנטל נתן ביד אמאי חייב חכם
28 כשטיהר את הטמא במה שעירבן בעל הבית
29 בפירותיו נימא כיון דאילו לא עירבן הוה הדר
30 השתא נמי לאו כלום עבד וי"ל דסוגיא דהבא
31 אתיא כרבנן אבל לר"מ דדן דינא דגרמי חייב
32 אע"ג דאילו לא עירבן הוה הדר דהא מראה דית'
33 לשולחני ונמצא רע מחיב לר"מ בהגזל קמא
34 (ב"ק ד' ק. ושם) אע"ג דאילו הוה קמן הוה הדר.
שעירבן

1 **מכין שפותחין בו**, ומדיליף פתיחת חזכות מהבא היינו אי לא קטלת לא תידחל
2 כאביי ורבא: מה שעשה עשו. אלמא לא הדר: במומחה. יש בו כח לחזור ולא מצי
3 למימר ליה בעל דין אנא כי טעמא קמא דידך עבדינא אבל בשאינו מומחה מצי אמר
4 ליה מי יימר דטעמא בתרא דידך עיקר דילמא קמא עיקר ובהאי הוא דטעית: **פטור**
5 **מלשלם**. אלמא מה שעשה עשו ומיחו פטור
6 מלשלם דכיון דמומחה הוא מולא בישא
7 דהווא גברא גרם ליה למיטעי: יש גדול
8 חימנו. אותו גדול מחזיר דבריו של זה דיש בו
9 כח לבטל: אין גדול ממנו. לא ציית ליה בעל
10 דין לאהדורי עובדא ואפי' זה אומר טעיתי
11 לא כולו כמנייה: טועה בדבר משנה. שטעתו
12 מצוי בדבר המשנה אין דינו דין לגמרי וחזר:
13 שיקול הדעת. לקמן מפורש: ואפי' טעה בר'
14 חי"א. האי דבר משנה דקאמר מי אמרי'
15 דאפי' טעה בדבר המשנה בתוספתא דבי רבי
16 חי"א ורבי אושעיא שהם סידרו התוספתא
17 וסתמו בה מה שסתמו ולא הוי עיקר כל כך
18 כמשתנתו שסתמו רבי שהיה גדול מהם וכל
19 ההשיבה מצויה אצלו על ידי שהוא נשיא
20 ודקדוק עמו בדברים והעמידם על בוריים:
21 **ואפי' בדרך ושמואל**. במימרא דידהו שפסקו
22 מסכרא שלם ולא הוה מתני' אלא סכרא:
23 **אמר און קטלי קני באנמא און**. אחרי
24 שאמרתי לך שאף הטועה בדברי האמוראים
25 האחרונים חזר מאי גריעתון מדאחריני:
26 **קטלי קני**. מורעטין קנים ומלטי' עצים: סוגין
27 **דעלמא באידך**. רוב הדיינין נראין להם דברי
28 השני: לרב ששת. דאמר טעה בדבר משנה
29 חזר: **האם** שלה. בית הדין ונקראת טרופת
30 ושלפוחית ובלעז מטרירי' והתירוה. מפני
31 שאמר תודוס הרופא: אין פרה וחזירה בו'.
32 לפי שטובות דן ואין רוצין שיהיו מצויות
33 במקומות אחרות וקא חזינן דמתקיימות:
34 חלכה חמורך טרפון. כלומר צריך אני למכור
35 את חמורי ולהחזיר פרה לבעלים: טועה
36 בדבר משנה אתה. סתם משנה היא באלו
37 טרופות (חולין נד). ניטלה האם שלה כשירה:
38 וטועה בדבר משנה חזר. ולקמן פרק הכא
39 מאי חזרה איכא הרי האכילה לכלבים: חבי'
40 **קאמר ליה**. רב המנונא אי אמרת בשלמא
41 כר': אלמא קם דינא. כלומר מה שהורה
42 הורה ואי נמי איתא קמן לא הדרא
43 מיתבשרא: היינו. דאמר ליה דאי לאו
44 דמומחה הוא הוה בעי שלומי: לא כלום
45 עבדת. דאידהו הוא דאפסדי אנפשיה
46 שהשליכה לכלבים ואת לא אפסדת ליה מיד
47 במאי דפסקת עלה שם טרופת דהא אי בעית
48 למזהר הדרת: רב חסדא. מהדר לעיל לשנוי'
49 מתניתא דן את הדין: נשא ונתן ביד. מה
50 שעשה עשו: לא נשא ונתן ביד. אלא צוה
51 לבעל דין והוא עושה מעצמו מחזיר הממון
52 מזה שקבלה לזה שנתנה: נשא ונתן. הוא
53 עצמו גבה מזה ונתן לזה: בשלמא חייב את
54 הובאי. שפיר מצי לאוקמי מה שעשה עשו
55 ברכותיה בה שנטל מן הובאי ממש מידו שלא
56 כדן ונתן לתובע: אלא יזבה את החיוב. על כרחיך לא שייך האי לישראל אלא במזכה את הנתבע שהיה חייב לשלם ואמר לו פטור אתה דאין לשון נקי ופטור:
57 כיון דא"ל פטור אתה. וזה היה מוחזק ועבדו על פיו כמי שנתן ביד דמי: אלא. מחזיר לחובה ע"כ משמע מתחלה וזהו ואל' פטור אתה וקאמר מחזירי: ומשני **חזא קתני**.
58 דלעולם לחובה אין מחזירין מאחר שזיכרו אלא משלם מביתו וזהו שם חזיכו לזכותו של זה אם חזיכוהו תחלה ולא נשאו ונתנו ביד מחזירין לזכותו שהוא
59 חובתו של חבירו שמחזיבין אותו להחזיר מה שגבה: דכוותה גבי נפשות. על כרחיך חבי בעי לפרושה ולתת חילוק בין דיני ממונות לדיני נפשות:

שעירבן

עם פירותיו. הקשה רבינו אפרים לא יאה אלא כמטמא בידים דתנן בפ' הניזקין (גיטין ד' נב) המטמא והמדמיע והמנסך בשוגג פטור והא נמי בשוגג הוא ובשלמא לחזקה דאמר התם (דף נג.) אחד שוגג ואחד מזיד חייב ומה טעם אמרו בשוגג פטור כדי שיוודעו וגבי חכם בעל הוראה אין לפטור מטעם כדי שיוודעו דכי נמי מחייבת ליה מודע ליה אלא לר' יוחנן דאמר דבר תורה

אחד שוגג ואחד מזיד פטור ומה טעם אמרו במזיד חייב שלא יהיה כל אחד ואחד מטמא טהרותיו של חברו ואומר פטור אני הבא לא שייר לחייב מהאי טעמא מיהו למאי דמוק במסקנא שנטל נתן ביד יו"ש לחייב כמו מזיד דלמה לו לאדם ליטול וליתן ביד אבל למאי דסבירא ליה מעיקרא שעירבן בעה"ב קשה וי"ל דמכל מקום חשיב כמו מזיד שהיה לו לחכם לדקדק בהוראתו ולידע שבעה"ב יעבר:

אתיא רשע רשע תניא נמי הכי. תימנה תקשה לרבא מבריי' דהבא דקאמר בפרק קמא (דף י.) דמלקות תחת מיתה עומדת ולית ליה ג"ש דרשע וכן בפרק קמא דמכות (דף ה.) גבי משלשין בממון ואין משלשין במכות אביי אמר אתיא רשע רשע ורבא אמר בעינן כאשר זמם ולכא ועוד אטו סתמא דהש"ס בפ"ק דמכות (שם) באביי גבי אין העדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין ואמר ר' יוחנן מלקות מניין אתיא רשע רשע ויש לומר דרבא אית ליה ג"ש אלא דלחנן מילי קאמר דלא צריך מיהו קשה דבפ' אלו נעורות (כתובות דף לה.) ושם) גבי חייב מלקות שוגגין דפטורין מן ממון קאמר אביי אתיא רשע רשע ורבא אמר אתיא מכה מכה ולרבי יוחנן קשה נמי אמאי מחייב חייבי מלקות שוגגין בתשלומין ולא יליף ג"ש דרשע ועוד בההוא פירקא (דף לו.) קאמר והא מהבא נפקא מהתם נפקא כדי רשעתו ומסיק חדא במיתה וממון וחדא במלקות וממון והשתא במלקות וממון למ"ל קרא תיפוק ליה מג"ש דרשע רשע ויש לומר דרבא ורבי יוחנן לא דרשי התם גזירה שוה דרשע משום דלא הוי בגוף המלקות אלא לפטור ממון דבהדי מלקות וקרא דרשע בגוף המלקות כתיב והיה אם בן הכות ורשעו הוא דדרש רבא מכה מכה משום דגבי תשלומים כתיב מכה נפש בהמה ושלמנה אבל אביי דריש ג"ש דרשע רשע בכל מקום וסוגין דההוא פירקין גבי כדי רשעתו אליבא דרבא אתיא דלאביי למלקות ולממון לא צריך קרא דאתיא ג"ש דרשע רשע ומוקי חדא למיתה ומלקות כר"מ:

טעה בנואף ונואפת מהו. פירש הקונטרס דבנואף ליכא טעות לזכות ותימנה דהא איכא מילי טובא כי ההיא דפליגי בשילוח פ"ק דמכות (דף י.) אי אמרינן במנאפין עד שיראו דרך מנאפין או עד שיראו כמכחול בשפופרת או חבר בעי התראה או שיתיר עצמו למיתה או שיהיו שני עדיו מתירין בו וי"ל דמכביאי ליה אם יש בנואף ונואפת דבר שאין הצדוקין מודין בו וקאמר רבי יוחנן אדמוקדן יקיד קוץ כ"י בעוד שאתה עוסק בשמעתך שאמרתי לך שיש חילוק בין דבר שצדוקין מודין בו לדבר שאין צדוקין מודין בו תן לב להבחין מה תן מודין ומה אין תן מודין ועתה מפרש הש"ס ה"ד דבר שאין הצדוקין מודין בו.

שמעה שלא כדרכה. פ"ה דלא מפרש חזיבא בהדיא ממשכבי אשה שתי משכבות באשה ואין הצדוקין מודין וקשה דבדבר זה מודין כדמוכח בפ"ק דהוריות (דף ד.) דאמר שמואל אין ב"ד חייבין עד שיראו בדבר שאין הצדוקין מודין בו ומסיק בגמ' דאמר' (שלא) בכדרכה וכו' ופריך והא משכבי אשה כתיב ופי' דהצדוקין מודין בו וי"ל דהבא מיירי בהעראה דאמר בכדרכה אפי' בהעראה אסור שלא כדרכה בגמ' ביאה אסור העראה שריא אע"ג דפריך תהם אהאי שנינוא מכל מקום לפי המסקנא דהתם איתוקם ההיא שנינוא שפיר: **אחר** מן התלמידים. תימנה דאמר בספ"ק (דף יו.) דאי אמר איני יודע והדר אמר טעמא (למליתיה) לא שמעתי ליה ולא יאה אלא כאחד מן התלמידים וי"ל דהתם באומר טעמא לחובה והבא

באומר טעמא לזכות:

ואין מחזירין לחובה' מחזירין לזכות' זכות גרידתא, ואין מחזירין לחובה' לזכות שהיא חובה. חובתיה דמאן? הא לא קשיא, חובתיה דגואל הדם. משום חובתיה דגואל הדם, קטלינן ליה להאי? ועוד, מאי 'בין' 'בין'? קשיא. רבינא אמר, בגין שהיה לו בידו משפון, ונטלו ממנו. טימא את הפהור, דאנעי ביה שרין. טיהר את הממא, שעירבן בין פירותיו: דיני נפשות כו': תנו רבנן, מניין ליוצא מבית דין חייב, ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות, מניין שמחזירין אותו, תלמוד לומר 'נקי אל תהרג'. ומניין ליוצא מבית דין זכאי, ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה, מניין שאין מחזירין אותו, תלמוד לומר 'צדיק אל תהרג'. אמר רב שימי בר אשי, והילופא למסית, דכתיב 'לא תחמול ולא תכסה עליו'. רב פהא מתני, מפי הרג תהרגנו. פשא מניה רבי יורא מרב ששת, חייבי גלויות, מאי. אתיא 'רוצח' 'רוצח'. חייבי מלקות, מאי. אתיא 'רשע' 'רשע'. תניא נמי הכי, חייבי גלויות, מניין. אתיא 'רוצח' 'רוצח'. חייבי מלקות, מניין. אתיא 'רשע' 'רשע': ואין מחזירין לחובה: אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, והוא ששטח בדבר שאין הצדוקין מודין בו. אכל טעה בדבר שהצדוקין מודין בו, זיל קרי בי רב הוא. פשא מניה רבי חייא בר אבא מרבי יוחנן, טעה בגנואף ונואפת, מהו. אמר ליה, אדמוקדן יקיד, זיל קוץ קרד וצלי. איתמר נמי, אמר רבי אמי אמר רבי יוחנן, טעה בגנואף, חזור. אלא, היכי דמי אין חזרין, אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן, בגין ששטח שלא כדרכה: דיני ממונות הכל כו': הכל, ואפילו עדים? ניקא, מתניתין רבי יוסי ברבי יהודה היא, ולא רבנן. דתניא, ועד אחד לא יענה בנפש', בין לזכות בין לחובה. רבי יוסי ברבי יהודה אומר, עונה לזכות ואין עונה לחובה. אמר רב פפא, באחד מן התלמידים, ודברי הכל.

מאי

זכות גרידתא. שהיא זכות לו ואינה חובה לבעל דינו כגון חלול שבת או אשת איש: ואין מחזירין לחובה לזכות שהיא חובה. דהא לחובה ממש לא מצית לפרושה דהא בדיני ממונות נמי ליתא: חובתיה דגואל הדם. שקשה בעיניו שזה ניצול: בין בין, קתני ברישא בין לזכות בין לחובה אלמא תרתי מילי קתני וליכא לפרושה לזכות שהיא

חובה: רבינא. מהדר לאוקומי לתירוציה דרב חסדא דמתני' כשלא נשא ונתן ביד וכן הדין כשנשא ונתן ביד ודקשיא לך בהך את החייב מאי נשא ונתן ביד איכא כגון שהיה לו משכון לתובע מן הנתבע וזיכה הדיין את הלה ואמר לו פטור אתה ונטל המשכון מיד המלוה והחזירו ללוה: טימא את הפהור. נמי משכחת לה כשנשא ונתן ביד דנגע בהו שרץ כשכא לישאל לפניו על דבר הספק דנולד לו בטהרתו ואמר לו הדיין טמאות הן ונטל שרץ והשליך עליהם שלא יהא עוד ספק בדבר והן לא היו אלא טהורות: טיהר את הממא. ונטלו הדיין עצמו ועירבן עם שאר פירות של נשאל ונמצא שטעה והרי הכל טמא: נקי. משמע מן החטא ואע"פ שנתחייב בדין: צדיק. משמע שנצטדק בדין ואע"פ שאינו נקי: חייבי גלויות מאי. מי הוו כדני נפשות אי לא: כתיב בחייבי מיתות (במדבר לה) יומת הרוצח וכתבי (שם) בחייבי גלות לנוס שמה רוצח: רשע רשע. כתיב בדיני נפשות (שם) אשר הוא רשע למות וכתבי בחייבי מלקות (דברים כה) וזיה אם בן הכות הרשע: תניא נמי הכי. בתוספתא תניא גבי הא מילתא דמחזירין לזכות: דבר שאין הצדוקין מודין בו. שאין טעותו מפורש בתורה בהדיא אלא במשנה או בדברי האמוראים: זיל קרי בי רב הוא. תינוקות של בית רבן יודעין שאינו כלום והדר: טעה בנואף ונואפת. זיכה מהן מי אמרינן מהדרין ליה לחובה דבשלמא ברוצח איכא למיטעי במילי טובא דלא מפרשי בהדיא כגון באומר אבן שהרגו בה לא היה בה כדי מיתה או במותרה מפי ההרגו ולא מפי עדים או באומר הוא היה רודפו ויכול להציל באחד מאבריו ולא הציל אלא אבל בנואף ונואפת ליכא טעותא לזכותא: עד דמוקדן יקיד קוץ קרד וצלי. בעוד שהאש דולקת קצוץ דלועין שלך וצלה אותך כלומר בעוד שאתה עוסק בשמעתך תן לב להבחין ולהוסיף לקח הרי שמעת ממני טעה בדבר שהצדוקין מודין בו חזר והאי דבר שהצדוקין מודין בו הוא: אלא היכי דמי אין חזרין, דקתני מתניתין סתם דיני נפשות אין מחזירין לחובה ועריות נמי במשמע: כגון שמעה. הדיין וזיכה בנואף ונואפת שלא כדרכה דלא מפרש חיוביה בהדיא דרבנן ילפי לה (לקמן דף נה.) ממשכבי אשה שני משכבות ואין הצדוקין מודין בו: הכל ואפילו עדים. שהעידו עליו יכולין ללמד עליו ראיות של זכות: אמר רב פפא. הכל דמתניתין לאיתוי תלמידים היושבין שורות לפני הדיינים קאמר דמלמדין זכות ואין מלמדין חובה ודברי הכל: ורבנן

חזר והאי דבר שהצדוקין מודין וקשה דבדבר זה מודין כדמוכח בפ"ק דהוריות (דף ד.) דאמר שמואל אין ב"ד חייבין עד שיראו בדבר שאין הצדוקין מודין בו ומסיק בגמ' דאמר' (שלא) בכדרכה וכו' ופריך והא משכבי אשה כתיב ופי' דהצדוקין מודין בו וי"ל דהבא מיירי בהעראה דאמר בכדרכה אפי' בהעראה אסור שלא כדרכה בגמ' ביאה אסור העראה שריא אע"ג דפריך תהם אהאי שנינוא מכל מקום לפי המסקנא דהתם איתוקם ההיא שנינוא שפיר: **אחר** מן התלמידים. תימנה דאמר בספ"ק (דף יו.) דאי אמר איני יודע והדר אמר טעמא (למליתיה) לא שמעתי ליה ולא יאה אלא כאחד מן התלמידים וי"ל דהתם באומר טעמא לחובה והבא

הוסיף רבי זירא ושאל את רב ששת: **חִיבִי מְלָקוּת** – מי שחיבדו
בית דין מלקות, **(מניין) מֵאָה** – מה דינם, האם הם כדיני נפשות, או
כדיני ממונות.
השיב לו רב ששת: חייבי מלקות גם הם כדיני נפשות, שכן **אֲתֵיָא** –
לומדים גזירה שוה מהמילה '**שָׁעָה**' הכתובה בדיני נפשות, שנאמר
בהם **(במדבר לה לא) 'אֲשֶׁר הוּא רָשָׁע לְמוֹת'**, למילה '**שָׁעָה**' האמורה
בחייבי מלקות, שנאמר בהם **(דברים כה ב) 'וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע'**.
שנינו בברייתא כדברי רב ששת: **תֵּנִיָא נָפְלִי חִבִּי** – שנינו כן בברייתא
כמו שאמר רב ששת, '**חִיבִי נְזִילוֹת מַנִּין** שהם כדיני נפשות, **אֲתֵיָא**
'**רוצח**' '**רוצח**'. **חִיבִי מְלָקוּת מַנִּין** שהם כדיני נפשות, **אֲתֵיָא 'רָשָׁע**
'**רָשָׁע**'.
שנינו במשנה: דיני נפשות מחזירים לזכות ואין מחזירין לְחֻבָּה. **אָמַר**
רַבִּי חִיָּיא בְּרַ אָבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְהוּא – דין זה, שאין מחזירים
את הדין לחובה, מדובר כשִׁמְעָה הדיין **פְּרָכָר שְׁאִין הַצְדֻקִין מוֹדִין**
בּוֹ – שאינו כתוב בתורה בפירוש, אלא רק במשנה או בדברי
האמוראים, ולכן הצדוקים אינם מודים בדין זה. **אָכֵל אִם מִעָה פְּרָכָר**
שכתוב בתורה בפירוש, **שְׁאִפִּילו הַצְדֻקִין מוֹדִין בּוֹ**, מחזירים אפילו
לחובה, שהרי **יֵיל קָרִי בִּי רַב הוּא** – לך ללמדו אצל הרב, כלומר
הוא דבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעים אותו, והטועה בדבר
שכזה אין דינו נקרא דין כלל.
בְּעָא מִינֵיהּ – שאל ממנו **רַבִּי חִיָּיא בְּרַ אָבָא מְרַבִּי יוֹחָנָן, דִּין שְׁמַעָה**
בְּדִינִים של **נִזְאָה וְנִזְאָפָת**, וזכה אותם, **מָהוּ** – מה דינו, האם בזה
מחזירים אפילו לחובה בכל טעות שיטעה, שהרי כל הדינים שלהם
כתובים בפירוש בתורה, וממילא בכל טעות בדינים יחזור אפילו לחובה.
אָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי חִיָּיא בְּרַ אָבָא דְרַךְ מִשַׁל, אֲדַמְוִקֶךָ יִקְדִּי –
בעוד שהאש דולקת, **זֵיל קוּי קֶרֶךָ וְצָלִי** – לך קצוץ את הדלועים
שלך וצלה אותם על אותה האש. כלומר, בעוד שאתה עוסק
בשמועתך, שים ליבר להבין ולהוסיף לקח בה. שהרי שמעת ממני
שבדבר שהצדוקים מודים בו חוזר, ונואף ונואפת הוא דבר
שהצדוקים מודים בו, ואם כן הדין חוזר בזה אפילו לחובה, והיה עליך
להבין זאת מתוך מה שמעית ממני כבר.
אֵיתָמַר נָפְלִי – נאמר כך גם בבית המדרש, **אָמַר רַבִּי אֲמִי אָמַר רַבִּי**
יוֹחָנָן, מִעָה בְּנִזְאָפָת, חוֹזֵר, מִשּׁוּם שהוא דבר שהצדוקים מודים בו.
שואלת הגמרא: **אֵלָּא חִיבִי דְמִי** – איזה אופן יש בדיני עריות שאין
חוֹזְרִין לחובה, שהרי במשנה נאמר בסתם שדיני נפשות אין מחזירין
לחובה, ומשמע שהדבר שייך בכל דיני נפשות.
משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּגוֹן שְׁמַעָה הַדִּין**,
וזכה נואף שבא על הנואפת **שְׁלָא בְּרִיבָתָה**, שבאופן זה לא נאמר
בפירוש בתורה שחייבים מיתה, אלא חכמים למדו **(להלן נה) ממה**
שנאמר **(ויקרא יח כב) 'מִשְׁכָּבִי אִשָּׁה'**, שחייבים על שני משכבות, אחד
כדרכה ואחד שלא כדרכה. ומאחר שאינו מפורש בתורה, אין
הצדוקין מודים בו, ואם טעו בזה וזכו אין מחזירים את הדין לחובה.
שנינו במשנה: **דִּינֵי מַמְזוֹנֹת הִכָּל בּוֹ** מלמדין זכות וחובה, דיני
נפשות הכל מלמדין זכות ואין הכל מלמדין חובה.
מבררת הגמרא: האם כוונת המשנה ש**הִכָּל** מלמדים ראיות של זכות
בדיני נפשות, ו**אֵפִילוּ הַעֲרִים** שהעידו לחובתו של הנידון, **נִימָא** – אם
כן יש לומר, דְּמַתְנִיתִין כשיטת רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא, ו**לֹא**
כשיטת רַבִּנּוּ. דְּתֵנִיָא בברייתא, נאמר במקרא **(במדבר לה ל) 'וְעַד אֲחֶד**
לֹא יַעֲנֶה בְנִפְשׁוֹ, וְיֵשׁ לַלְמֹד מִכָּן שעדים אינם רשאים לחוות דעה
בדיני נפשות **בִּין לְזִכּוֹת הַנִּידוֹן וּבִין לְחֻבָּה**. אלו דברי חכמים. רַבִּי
יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אָמַר, הַעַד עוֹנֶה לְזִכּוֹת – רשאי הוא ללמד זכות
על הנידון, **וְאִין עוֹנֶה לְחֻבָּה** – אך אינו רשאי ללמד עליו חובה.
ומאחר שנתבאר במשנה ש**הִכָּל** מלמדים זכות, ומשמע מכך שאף
העדים בכלל זה, אם כן בהכרח צריך לומר שהמשנה סוברת כשיטתו
של רבי יוסי בְּרַבִּי יְהוּדָה ולא כחכמים.
דוחה הגמרא: **אָמַר רַב פִּפְסָא, אִין כּוּוֹנָה הַמְשַׁנָּה בַּאוּמְרָה 'הִכָּל'**
לרבות את אחד מן העדים, אלא עוסקת היא ב**אֲחֶד מִן הַתְּלָמִידִים**
היושבים לפני הדיינים, ו**דְּבָרֵי הִכָּל** – שבזה הכל מודים שרשאי הוא
ללמד על הנידון זכות ולא חובה, כמבואר בדברי המשנה להלן (מ).

וְאִין מְחֻזְרִין לְחֻבָּה', שמדובר על זכות שהיא חובה, ו'**מְחֻזְרִין**
לְזִכּוֹת' הביאור הוא שמחזירים לזכות **גְּרִידָתָא** – כשהיא רק זכות
לנידון, ואין בה חובה לאדם אחר, כגון אם דנים על מחלל שבת או
הבא על אשת איש, '**וְאִין מְחֻזְרִין לְחֻבָּה'** הביאור הוא שאין
מחזירים לזכות **שְׁהִיא חֻבָּה** – כשאותה הזכות היא חובה לאדם
אחר. וקשה על זה, **חֻבָּתֵיהּ דְּמָאָן** – למי יש חובה בדיני נפשות אם
נפטור את הנידון.
משיבה הגמרא: **הָא לֹא קָשְׁיָא**, – שגם בנפשות יש אופן שזכותו של
הנידון היא חובה לחבירו, והיינו ברצוה, שהחזרת הדין לזכות הנידון
היא **חֻבָּתֵיהּ דְּגוֹאֵל תְּרַם**, שקשה בעיני לראות שהנידון ניצל מן
הדין, ורצוה שיהרגוהו, ועל כך שנינו שבדיני נפשות אין מחזירים
לזכות כשהיא חובה לאחר.
מקשה הגמרא: וכי **מִשּׁוּם חֻבָּתֵיהּ דְּגוֹאֵל תְּרַם** – משום חובתו של
גואל הדם, **קְטִילִין לִיה לְהָא** – נהרגו את הנידון אף שהדיינים טעו
והוא זכאי.
וְעוֹד קָשָׁה לפי הביאור הזה במשנה, **מָאָה** – מהו הלשון שהמשנה
נקטה **בִּין לְזִכּוֹת בִּין לְחֻבָּה'**, שמלשון **בִּין בִּין** משמע שיש כאן שני
אופנים שמחזירים, ולא שמדובר באופן אחד של זכות שהיא חובה.
קָשְׁיָא – הגמרא אכן נשארת בקושיא, שקושיא זו אכן קשה על
ביאור זה.
הגמרא מביאה יישוב אחר לקושיא שהקשו מהמשנה על רב חסדא:
רַבִּינָא אָמַר, אכן אפשר לתרץ כרב חסדא. ומה שהקשו כיצד יש
אופן שנטל ונתן ביד ב'זיכה את החיב', יש אופן כזה, **בְּגוֹן שְׁהָיָה לוֹ**
– לתובע **בְּרִדּוֹ מִשְׁבּוֹן**, וכשהדיין זיכה את הנתבע, **נְטָלוּ מִמֶּנּוּ**
והחזירו לנתבע, ובכך נטל ונתן ביד. וב**מִימָא אֵת הַמְּהוֹר** יש אופן
שנטל ונתן ביד, כגון **דְּאִנְעִי בִּיה שְׁרִין** – שהדיין הניח שרץ על
הפירות, כדי לחזק דבריו שהם טמאים, ובכך טימא אותם. וב**מִימָה**
אֵת הַמִּמָּא, כגון **שְׁעִירָךְ בִּין פִּירוֹתִי** – שהדיין עירב את הפירות
הללו בפירות אחרים של בעל הבית, כדי לחזק את דבריו שהם
טהורים, ובכך גרם בידים שגם הפירות האחרים יהיו טמאים.
שנינו במשנה: **דִּינֵי נְפֻשׁוֹת בּוֹ** מחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת את המקור לדין זה: **תֵּנִיָּו רַבִּנּוּ**
בברייתא, **מַנִּין לְזִיבָא מִבֵּית הַדִּין חִיבִי מִיתָה, וְאָמַר אֲחֶד יֵשׁ לִי**
לְלַמֵּד עָלָיו זִכּוֹת וּלְפִטְרוֹ, מַנִּין שְׁמַחֲזִירִין אוֹתוֹ לבית הדין לזון שוב
בדינו, **תְּלָמוֹד לִזְמֹר** (שמות כג א) **וְנָקִי צְדִיק אֵל תִּהְיֶה**. שממה שנאמר
נָקִי אֵל תִּהְיֶה למדים, שלא להרוג אדם שהוא נקי מן החטא, כלומר
שלפי האמת לא עבר את העבירה, אף על פי שכבר התחייב מיתה
בבית דין. ומַנִּין לְזִיבָא מִבֵּית הַדִּין כשהוא **זָכָא** בדין ופטור מן
המיתה, **וְאָמַר אֲחֶד יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו חֻבָּה, מַנִּין שְׁאִין מְחֻזְרִין**
אוֹתוֹ לבית הדין לזון שוב בדינו, **תְּלָמוֹד לִזְמֹר צְדִיק אֵל תִּהְיֶה**,
ומתירות אלו למדים שלא להרוג אדם שיצא מבית הדין צדיק בדין,
אף שלפי האמת אינו נקי מן העבירה שעליה חיבדוהו מיתה.
הגמרא מבארת את דינו של מסית, ששונה משאר דיני נפשות: **אָמַר**
רַב שִׁימִי בְּרַ אֲשִׁי, וְחִילּוּפָא לְמִסִּית – דינו של מסית להיפך מהאמור
כאן. שמסית שיצא חייב ואמר אחד **יֵשׁ לִי לַלְמֹד עליו זכות** אין
מחזירים אותו לזכות, ומסית שיצא זכאי ואמר אחד **יֵשׁ לִי לַלְמֹד**
עליו חובה' מחזירים אותו לחובה. שכן נלמד מ**דְּבָרֵיהּ** לגבי מסית
(דברים יג ט) **'לֹא תַחְמוֹל וְלֹא תִכְסֶּה עֲלָיו'**.
רַב פִּהְאָה מְתֵנִי – למד דין זה ממה שנאמר במסית (שם יג ט) **'כִּי הָרָג**
תִּהְרַגְנָו'.
הגמרא מסתפקת אם הדין האמור נוהג גם בחייבי גלות או מלקות:
בְּעָא מִנֵּיהּ – שאל ממנו **רַבִּי יְרֵא מְרַב שֶׁשֶׁת, חִיבִי נְזִילוֹת** – רוצחים
בשום שהם חייבים בגלות, **(מניין) מֵאָה** – מה דינם, האם כדיני
נפשות שאין מחזירים את דינם אלא לזכות, או כדיני ממונות
שמחזירים בין לזכות בין לחובה.
פשט לו רב ששת את הספק: חייבי גלויות הם כדיני נפשות, משום
שְׁאֲתֵיָא – לומדים גזירה שוה מהמילה '**רוצח**' האמורה בחייבי מיתות
בית דין, שנאמר בהם **(במדבר לה טו) 'מוֹת יוֹמֶת הָרָצָח'**, למילה '**רוצח**'
האמורה בחייבי גלויות, שנאמר בהם **(במדבר לה א) 'לָקַט שְׂמֵהּ הָרָצָח'**.

הגמרא מבררת את סברותיהם של רבי יוסי בר יהודה וחכמים: **מאי טעמא דרבי יוסי** ברי יהודה הסובר שעדים רשאים ללמד זכות על הנידון, הרי מבואר בכתוב שעד אינו רשאי לעשות כן, וכטענת חכמים.

מבארת הגמרא: טעמו של רבי יוסי ברי יהודה הוא משום **דאמר קרא** (במדבר לה ל) **עַד אֶחָד לֹא יַעֲנֶה בְּנֶפֶשׁ לְמוֹת**, ויש לדייק מדברי הכתוב שדווקא למוות הוא דאינו עונה, דהיינו שאינו רשאי ללמד חובה על הנידון, **אֲבָל לְזִכּוּת עֹנֶה** – אך רשאי הוא ללמד עליו זכות. שבה הגמרא ומבררת: **וְרַבֵּנּוּ** – מה יענו חכמים על טענתו של רבי יוסי, המדייק מהפסוק שאין איסור על העד ללמד זכות על הנידון.

מבארת הגמרא: **אָמַר רִישׁ לְקִישׁ**, טעמם של חכמים האוסרים על העד אף ללמד זכות, **מִשּׁוּם דְּמִיחָיו בְּנוֹנֵץ בְּעֵדוּתוֹ** – העד נראה כנוגע בדבר, שמאחר והוא מחזר שיצא דינו של הנידון לזכות, יש לחוש שמא מתחרט הוא עתה על שהעיד עדות שקר, וחושש שמא יגמר דינו של הנידון לחובה, ולאחר מכן הוא יביא עדים שזימו את העדים שעל פיהם חיובו, ולפי שאין העד יכול לחזור בו עתה מעדותו, לפיכך הוא מלמד זכות על הנידון, כדי שלא יגמרו הדיינים את דינו לחובה. ונמצא, שבהכרח אי אפשר להעמיד את המקרא 'עד אחד לא יענה בנפש למוות' לגבי עדים, שהרי ממקרא זה יש לדייק שאפשר ללמד זכות ולא חובה, ואילו העדים אינם רשאים ללמד אפילו זכות, מחשש נגיעה בדבר.

שבה הגמרא ומבררת: **וְרַבֵּנּוּ** הסוברים שעדים אינם רשאים ללמד על הנידון לא זכות ולא חובה, **הָאִי לְמוֹת מַאי דְּרָשִׁי בֵּיהּ** – מה הם דורשים מן המקרא 'עד אחד לא יענה בנפש למוות', שמשמע מכך שישנו אופן שאדם יכול ללמד רק זכות ולא חובה.

מבארת הגמרא: **מוֹקְמִי לִיהּ** – חכמים מעמידים דרשה זו **בְּאֶחָד מִן הַתְּלָמִידִים**, שיכול ללמד זכות ולא חובה, אבל לא בעדים, מאחר שהם אינם רשאים ללמד אפילו זכות מחשש נגיעה בדבר. **בְּתַנְיָא** – כפי ששינוי בבריתא, שאם **אָמַר אֶחָד מִן הָעֵדִים** בבית דין **יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו** – על הנידון **זְכוּת**, **מִנִּין שְׁאִין שׁוֹמְעִין לוֹ** בזה, **תְּלָמוּד לומֵר עַד אֶחָד לֹא יַעֲנֶה**, ויש לדרוש מה המקרא שאינו עונה כלל לא לזכות ולא לחובה, **וּמִנִּין לְאֶחָד מִן הַתְּלָמִידִים שְׁאִמַּר** בבית דין **יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו** – על הנידון **חֻבָּה**, **מִנִּין שְׁאִין שׁוֹמְעִין לוֹ** בזה, **תְּלָמוּד לומֵר אֶחָד לֹא יַעֲנֶה בְּנֶפֶשׁ לְמוֹת**, ויש לדייק מדברי הכתוב שרק ללמד חובה אין הוא רשאי, אבל יכול הוא ללמד עליו זכות. שנינו במשנה: **דִּינֵי נִפְשׁוֹת הַתְּלָמוּד בּוֹ**, חובה מלמד זכות, אבל המלמד זכות אין יכול לחזור וללמד חובה:

אָמַר רַב, לֹא שָׁנוּ חכמים דין זה במשנה, שדין המלמד זכות בדיני נפשות אינו רשאי לשוב וללמד חובה, **אֲלֵא בְּשַׁעַת הַמִּשָּׁא וּמִתָּן** שבין הדיינים, שמאחר ואינו רשאי לשנות את דעתו, הוא יחזר למצוא ראיות להעמיד את דבריו ולזכות את הנידון, **אֲבָל בְּשַׁעַת נִמְרוֹת הָאִי גַם הַתְּלָמוּד זְכוּת חֻזָּר וּמְלִימַד חֻבָּה**. דהיינו, אם שטתילה לימד אחד הדיינים זכות על הנידון, ולאחר מכן נראה לו שטעה בדבריו ויש לחייבו, וחפש אחר ראיות וסברות לזכות את הנידון ולא מצא, אזי רשאי הוא לחזור בו בשעת הגמר דין, ולהצטרף למנן המחייבים.

הגמרא מקשה על דברי רבי: **מִיִּתְבִּי**. שנינו במשנה (להלן מ), שלאחר שנשאו ונתנו הדיינים במשך היום והלילה בדיני נפשות ולא מצאו זכות לנידון, היו מלינים את הדין, **וּלְמַחֲרָת** היו הדיינים **מְשַׁבְּחִין וּבֹאִין** לבית הדין, והיה הדין **הַמְּזִכֶּה מֵאֲתָמוּל אֹמֵר, אֲנִי הַמְּזִכֶּה, וְהַמְּזִכֶּה אֲנִי בְּמִקְוָמִי**, דהיינו עדיין מזכר אני, והדין **הַמְּחַיֵּב מֵאֲתָמוּל אֹמֵר, אֲנִי לֹא מֵצֵא לוֹ** במשך הלילה זכות, **אֲנִי הַמְּחַיֵּב, וּמִתְחִיב אֲנִי בְּמִקְוָמִי** ואינו חוזר בי. הדין **הַמְּלִימַד חֻבָּה** מאתמול **מְלִימַד** עתה **זְכוּת**, כלומר, רשאי הוא לחזור בו מדבריו אתמול וללמד עתה זכות על הנידון, **אֲבָל הַדִּין הַמְּלִימַד זְכוּת מֵאֲתָמוּל אֵינוֹ יָכוֹל לְחֻזָּר בּוֹ וּלְלַמֵּד עֵתָה חֻבָּה**.

ויש להקשות מכאן על דברי רבי, **וְהָא לְמַחֲרָת גַּמַּר דִּין הוּא** – הרי למחרת היו שבים הדיינים לבית הדין כדי לגמור את דינו של הנידון, ועל כך מפורש במשנה שהמלמד זכות אינו יכול לחזור וללמד

חובה, ומבואר אם כן, שאף בשעת גמר דין אין המזכה יכול לחזור בו, ושלא כדברי רבי.

משיבה הגמרא: **וְלִיִּטְעִיף** – ולשיתך, **לְמַחֲרָת מִשָּׁא וּמִתָּן מִי לִיכָא** – האם לא היו הדיינים שבים לישא וליתן בדין למחרת קודם גמר דין, ודאי היו עושים זאת, ואם כן, **כִּי קָתְנִי, בְּשַׁעַת מִשָּׁא וּמִתָּן** – ניתן לפרש שמה שנתבאר במשנה שאין המזכה יכול לחזור בו אף למחרת, היינו דווקא בשעת המשא ומתן קודם שיגמרו את הדין, אבל בשעת גמר דין יכול הוא לחזור בו, וכדברי רבי.

הגמרא מנסה להוכיח מהמשך המשנה שלא כדברי רבי: **הָא שְׂמַע, שֵׁנִיו בַּהֲמַשְׁךְ דְּבִרֵּי הַמִּשְׁנָה (שם)**, שאם נחלקו הדיינים ביניהם ולא הגיעו לידי הכרעת רוב היו מוסיפים עליהם עוד דיינים, עד שבעים ואחד כמנין סנהדרין גדולה. ואם לאחר שהוסיפו עד שבעים ואחד היו שלושים וששה מחייבים ושלושים וחמשה מזכים, אי אפשר לחייב את הנידון על פיהם, מאחר שאין מכריעים לחובה בדיני נפשות על פי אדם אחד אלא על פי שנים, ולפיכך הרי הדיינים דניין בדבר **אִילוּ בְּנִגְדֵי אִילוּ, עַד שִׁירָאָה אֶחָד מִן הַמְּחַיֵּבִין** את **דְּבִירֵי הַמְּזִכִּין** ויחזור בו מדבריו, ונמצא שיהיו שלושים וששה דיינים מזכים ושלושים וחמשה מחייבים, ויצא הנידון זכאי בדינו.

ולכאורה יש לדייק מן המשנה שלא כדברי רבי, **וְאִם אֵיתָא** – ואם נוקטים כדברי רבי שיכול המזכה לחזור בו בשעת גמר דין ולחייב, אם כן מדוע כתוב במשנה רק אופן אחד, 'עד שיראה אחד מן המחייבין דברי המזכין', **לִיתְנִי נָמִי אִיכָא** – היה לה לשנות אופן נוסף, 'או שיראה אחד מן המזכין את דברי המחייבין', שבאופן כזה יהיו שלושים ושבעה מחייבים ושלושים וארבעה מזכים, ויצא הנידון חייב בדינו. ומאחר ולא נקטה המשנה כן, יש ללמוד שאף בשעת גמר דין אין המזכה יכול לחזור בו מדבריו, ושלא כדברי רבי.

דוחה הגמרא: שאין להוכיח כן מן המשנה, אלא יתכן שאף המזכה יכול לחזור בו בשעת גמר דין, ומכל מקום נקטה המשנה רק באופן שהמחייב חזר בו, משום **דְּתַנָּא אֲזִיכּוּת קָא מְהֵרָה, אֲחֻבָּה לֹא קָא מְהֵרָה** – התנא מחזר אחר זכותו של הנידון ולא אחר חובתו, ולפיכך נקט רק באופן כזה שיצא הנידון זכאי בדינו.

הגמרא שבה ומקשה על דינו של רבי: **הָא שְׂמַע, דְּאָמַר רַבִּי יוֹסִי בַר חֲנִינָא, אֶחָד מִן הַתְּלָמִידִים שְׁוִיכָה את הנידון, וְזָמַת קודם שנגמר הדין, אזי בשעת גמר הדין **רוֹאִין אוֹתָהּ** – את אותו תלמיד] כְּאִילוּ הוּא חֵי וְעוֹמֵד בְּמִקְוָמוֹ** – ונשאר בדעתו לזכות את הנידון, ומצרפים אותו למנן המזכים.

ולכאורה יש להקשות מכאן על דברי רבי, **וְאִמָּא** – מדוע דנים אנו את התלמיד שמת כאילו הוא עומד בדעתו לזכות את הנידון, הרי מאחר ולדברי רבי יכול המזכה לחזור בו בשעת גמר דין, **נִימָא אִילוּ הָיָה קָנִים תְּהֵרָ בֵּיהּ** – יתכן לומר, שאם היה תלמיד זה חי היה חזר בו מדבריו ומחייב את הנידון. אלא בהכרח יש לומר שרבי יוסי בר חנינא סובר שאין המזכה יכול לחזור בו אפילו בגמר דין, ושלא כדברי רבי.

דוחה הגמרא: שאין להוכיח כן מדברי רבי יוסי בר חנינא, אלא יתכן שאף הוא מודה שיכול המזכה לחזור בו בשעת גמר דין, ומכל מקום דנים אנו את התלמיד שמת כאילו נשאר בדעתו לזכות, משום **דְּהִשְׁתָּא מִיָּהּ לֹא תְהֵרָ בֵּיהּ** – שהרי עד שעת מותו לא חזר בו, ולפיכך אין לנו לחשוש שמא היה חזר בו מדבריו.

שבה הגמרא ומקשה: כיצד יתכן לומר שדברי רבי יוסי בר חנינא מתיישבים אף לשיטת רבי, **וְהָא שְׁלָחוּ מִתָּם** – שלחו מארץ ישראל לבבל, **שְׁלֹדְבָרִי רַבִּי יוֹסִי בַר חֲנִינָא** הסובר שתלמיד שזיכה ומת נמנה בכלל המזכין, **מוֹצֵא מְכַלֵּל רַבִּינוּ** – אין זה כדברי רבינו רבי, הסובר שבשעת גמר דין יכול המזכה לחזור בו ולחייב, מאחר שלדברי רבי אין למנות את התלמיד בכלל המזכים.

מתרצת הגמרא: לא כך שלחו מארץ ישראל, אלא **אֵין מוֹצֵא אִיתָמַר** – שדברי רבי יוסי בר חנינא אינם סותרים לדברי רבי, אלא אף הוא מודה שיכול המזכה לחזור בו, ומכל מקום כל זמן שלא חזר בו נמנה הוא בין המזכים, ואפילו לאחר מיתתו.

הגמרא שבה ומנסה להוכיח מן המשנה שלא כדברי רבי: **הָא שְׂמַע,**

סנהדרין. פרק רביעי – אחד דיני ממונות דף לד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קג
רש"י תוספות

ורבנן, דאמרי אפי' לזכות לא יענה משום דנוגע הוא בדבר שמתחרט בו ודואג שזא יגמר הדין לחובה ויביא זה עדים לחיובו ומיהדר לא מצי חדרי בהו לאחר כדי דיבור דכין שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד: מוכי לה באחד מן התלמידים. אבל בעדים לא מיתוקם משום נגיעת עדות כדאמרין: ת"ל אחד לא יענה כגפש למות. למות הוא דאינו עונה בו: לא שנו אלא בשעת משא

ומתן. דבעינן שיעמוד בדבריו לדור אחר ראיית שמא ימצא חיזוק לזכות דשמו לא טעה: אבל בשעת גמר דין. שהפיש כבר הכל ועכשיו נראה שטעה חוזר ומלמד חובה: למחרת. משנה היא בפרק היו בודקין אותו (לקמן דף מ.) גבי הלנת דין: דנין אלו כנגד אלו. היכא דנחלקו בדין שלשים וששה מחייבין ושלשים וחמשה מזכין וקיימא לן (לעיל דף ב.) אין מטין לחובה על פי אחד דנין בראיותיהן אלו כנגד אלו עד שיחזור בו אחד מן המחייבין דהו להו מזכין רובא אבל לחזור בו אחד מן המזכין לא קנני ואם איתא דבגמר דין יכול לחזור וללמד חובה ניתני נמי איפכא ונימא או אחד מן המזכין את דברי המחייבין דאיכא הטייה לרעה על פי שנים: תנא אוכותא. ניהא ליה לאהדורי ומיתני משום לישנא מעליא ודה"נ גמי איפכא: רואין אותו. לענין תמני: והא שלחו מתם. כלומר היכי מצית לתרוצא להא דרבי יוסי בר תינאי כרב וכל שאלו מתם לדברי ר' יוסי בר תינאי מוצא מכלל רבינו הא דר' יוסי לא סבירא ליה דרב דאמר בשעת גמר דין חוזר לחובה: ומשני אין מוצא איתמר. הכי שלחו ליה לדברי רבי יוסי ברבי תינאי אין מוציאין מכלל דברי רב דטעמיה דר' יוסי משום דהשתא מיהא לא הדר ביה: דברי המחייבין. פלוני חייב ומן הטעם הוה פלוני זיכה ומן הטעם הוה: בשלמא דברי המחייבין. בעי למיכתב ביום ראשון ואע"ג דמצי למיהדר דבעינן לידע למחר הטעמים משום דאי הדר ביה חד מינייהו מטעמא קמא ומחייב ליה למחר מטעמא אחרניא בעי למיהדר ומיבעי הלנת דין בטעמא בתרא אולי יחזור בו הלילה: אלא דברי המזכין. אם איתא דיכול לחזור בו למא לי למכתבינהו אי משום שעת משא ומתן דלמחר הא מילתא בעלמא היא כדי שיחזור אחר הזכות לכתוב פלוני זיכה למא לי למכתב טעמא אלא לאו משום דאי הדר ביה לא צייתין ליה הלכך בעי למיכתב טעמא דלא נינשייה לטעמיה ונימא (ליה שמא) בדבר שהצדוקין מודים בו הייתי טועה: טעם אחד משני מקראות. מפרש לקמן היכי דמי: אין מונין להן אלא אחד. דחד מהנין קראי לאו להכי אתא דקיימא לן לא נכתבו שני מקראות לטעם אחד הלכך חד מינייהו מטעם טע: אחת דבר אלהים שתיים זו שמעתי. אבל שתיים לא דיבר אלהים לשמוע

מאי טעמא דרבי יוסי בר יהודה, דאמר קרא, 'עד אחד לא יענה כגפש למות', למות הוא דאינו עונה, אבל לזכות עונה. ורבנן, אמר ריש לקיש, משום דמיתיו כגוגע בעדותו. ורבנן, האי למות מאי דרשי ביה. מוקמי ליה, באחד מן התלמידים, כדתניא אמר אחד מן העדים 'יש לי ללמוד עליו זכות', מניין שאין שומעין לו, תלמוד לומר 'עד אחד לא יענה' מניין לאחד מן התלמידים שאמר 'יש לי ללמוד עליו חובה', מניין שאין שומעין לו, תלמוד לומר 'אחד לא יענה כגפש למות': דיני נפשות המלמד בו: אמר רב, לא שנו, אלא בשעת משא ומתן. אבל בשעת גמר דין, מלמד זכות, חוזר ומלמד חובה. מיתבי, למחרת, משכימין ובאין. המזפה אומר, אני המזפה, ומזה אני במקומי. המחייב אומר, אני המחייב, ומחייב אני במקומי. המלמד חובה, מלמד זכות. אבל המלמד זכות, אינו יכול לחזור וללמד חובה. והא למחרת, גמר

אלא דברי המזכין מ"ט. פ"ה למא לי למיכתבינהו משום משא ומתן דלמחר הא מלתא בעלמא הוא כדי שיחזור אחר זכות לכתוב פלוני זיכה ל"ל טעמא אלא משום דאי הדר לא צייתי ליה הלכך צריך למיכתב טעמא דלא לימא בדבר שהצדוקין מודין בו הייתי טועה ואת"ו מהאי טעמא צריך לכתוב טעמא אע"פ שיכול לחזור בשעת גמר דין משום דבשעת משא ומתן דלמחר שלא יאמר בדבר שצדוקין מודין הייתי טועה ויחזור ויל כיון דליכא נפקותא כולי האי לענין פטור וחובה של נידון אלא כדי שיחזור אחר זכותו לא היה להם לחוש לכתוב טעמא מאחר דבשעת גמר הדין יכולין לחזור בכל ענין אבל אם אינם יכולין לחזור בכל ענין אף בשעת גמר דין שיש נפקותא או ראוי לכתוב מה פטש זה. רבינו שמואל גריס מחלק שאין הפטש מתחלק אלא הסלע וקשה דהוה ליה למימר מה הסלע מתחלקת וכן בפרק רבי עקיבא (שבת פח: ושם) גרס מה פטש מתחלק לכמה ניצוצות אף כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקה"ה היה מתחלק לשבעים לשון ודור"ל למימר נמי מה סלע מתחלקת ומפרש ר"ת וכפטיש יפוצץ סלע שהפטיש מתחלקת מן הסלע כדאמר' במדרש מעשה בא' שלקח סנפירין הלך לבדוקו נתנו על הסדן והכחו בקורנס ונבעק הסדן וחלק הקורנס וסנפירין עומד במקומו היינו הוא דכתיב וכפטיש יפוצץ סלע:

יום

דין הוא. וליטעמיה, למחרת משא ומתן, מי ליכא. פי קתני, בשעת משא ומתן. תא שמע, דנין אלו כנגד אלו, עד שיראה אחד מן המחייבין דברי המזכין. ואם איתא, ליתני גמי איפכא. תנא, אזכות קא מתדר, אחובה לא קא מתדר. תא שמע, דאמר רבי יוסי בר חנינא, אחד מן התלמידים שזיפה ומת, רואין אותו באילו חי ועומד במקומו. ואפאי, ניקא אילו הוה קיים הדר ביה. השתא מיהא, לא הדר ביה. והא שלחו מתם, לדברי רבי יוסי בר חנינא, מוצא מכלל רבינו. אין מוצא איתמר. תא שמע, שני סופרי הדינין עומדין לפניו, אחד מן הימין ואחד מן השמאל, וכותבין דברי המזכין ודברי המחייבין. בשלמא דברי המחייבין, למחר חזו טעמא אחרניא, ובעו למעבד תלנת דין. אלא, דברי המזכין מאי טעמא. לאו, משום דאי חזו טעמא אחרניא לחובה, לא משגיחין בהו. לא, כדי שלא יאמרו שנים טעם אחד משני מקראות. כדכעא מיניה רבי אפי מרבי יוחנן, אמרו שנים טעם אחד משני מקראות, מהו. אמר ליה, אין מונין להן אלא אחד. מנהני מילי, אמר אפי, דאמר קרא 'אחת דבר אלהים שתיים זו שמעתי פי עז לאלהים', מקרא אחד יוצא לכמה מעמים, ואין טעם אחד יוצא מכמה מקראות. דבי רבי ישמעאל תנא, 'וכפטיש יפוצץ סלע', מה פטש זה מתחלק לכמה ניצוצות, אף מקרא אחד יוצא לכמה מעמים. היכי דמי, טעם אחד משני מקראות. אמר רב זביד, כדתנן, מזבח מקדש את הראוי לו. רבי יהושע אומר, כל הראוי לאשים, אם עלה לא ירד, שנאמר 'העולה על מזקדה'. מה עולה שהיא ראויה לאשים, אם עלתה לא תרד. אף כל שהיא ראוי לאשים, אם עלה לא ירד. רבן גמליאל אומר, כל הראוי למזבח, אם עלה לא ירד, שנאמר 'היא העולה על מזקדה על המזבח'. מה עולה שהיא ראויה לגבי מזבח, אם עלתה לא תרד. אף כל שהיא ראוי למזבח, אם עלה לא ירד. ותרווייהו, מאי קמרבו, פסולין. מר מיתני לה ממוקדה, ומר מיתני לה ממוזבח. והא התם, מיהלג פליגי. דקתני סיפא, אין בין דברי רבן גמליאל לדברי רבי יהושע, אלא הדים והנסיכים. שרבן גמליאל אומר לא ירדו, ורבי יהושע אומר ירדו. אלא אמר רב פפא, כדתניא, רבי יוסי הגלילי אומר, מתוך שנאמר

אחת: המזבח מקדש. פסולין שאם עלו לא ירדו: את הראוי לו. ובלבד שיהא דבר שנראה כבר למזבח ובזבחים מפרש למעוטי קמצים שלא קדשו בכלי אבל פיגול ונשפך דמו ונחשת במחשבת פסול אם עלו לא ירדו והתם מפרש טעמא שהיה פסולין בקדש כלומר שנפסלו בעורה: רבי יהושע אומר בו'. קא סלקא דעתך דרבי יהושע לאו לאיפלוגי אתא אלא למילפא מקרא: כל הראוי לאשים. גרסינן לאשים להקטרה על האש: העולה על מזקדה. ממוקדה דייק דהיינו אשים דאמר קרא כל הלילה תהא שם דכיון שעלתה לא תרד ומשום כשירה לא איצטרך כל הראוי לאשים גרסינן ולא גרסינן כל העולה לאשים וטעמא דרבן גמליאל מעל המזבח: ותרווייהו מרבו פסולין. שנפסלו בעורה שאם עלו לא ירדו ולא פליגי אהדי אלא מר יליף ממוקדה בו: ופרכינן התם הא מיהלג פליגי. ולא טעם אחד הוא: הדים והנסיכים. שנפסלו לא ירדו דהא נראו למזבח: לר' יהושע ירדו. דאינן לאשים:

י"ם לתחלת דין. ואיכא ליכא למימר דמסתמא תחלת הדין עיקר ועוד ביום הנחילו קבלת עדות הוא דהיינו תחלת הדין.

דכתיב וביום הראות בו. מכנגד נראה לי דריש ליה רבא בפ"ק דמועד קטן (דף ח. ו. ושם) לי ולא לאורי וקרא דהבא מוקים לה דיש יום שאי אתה רואה אותו היכא דנגע

נולד בחתן ונותנין לו ו' ולא יצטליתו אלא אורחא

דהש"ס להביא הפשוט דאי לא בנגע נראה לי

הוא מוקמינן קרא דהבא ביום ולא בלילה וכה"ג

איכא בכמה דוכתיין:

סתמא אחרינא אשכח דיני ממונות מתחילין

ביום וגומיין בלילה. תימא דילמא

טעמא דמתני' דהבא משום דכתיב ושפטו את

העם בכל עת אבל לענין סומא מקשינן ריבים

לנגעים:

דילמא דיני נחלות קא אמרת. פ"ה דביום

הוא צואת המת דין פסוק וא"צ

הדבר עוד לדיינין וצריך לאוקומי קרא כשהקנה

דדברי שכיב מרע לאו ככתובין ובמסורין

מדאורייתא אלא מדרבנן:

שלשה שנכנסו לבקר בו. מפורש בפ"ק (דף ט.

ושם) גבי בזמן שהתרו בהן:

אבל

רבי ישמעאל אינו חייב אלא אחת.

לדברי רבי עקיבא, חייב שתיים.

הא איתמר עלה, אמר

אפי' אף לדברי רבי עקיבא נמי, אינו חייב אלא אחת.

דאמר קרא, 'שם תעלה עולותיך ושם

תעשה'. ערבינהו רחמנא, לכוהלו עשיות: דיני ממונות דיני ביום וכו': (סימן משפ"ט מענ"ה

מפ"ה): מנהגי מילי, אמר רבי חייא בר פפא, דאמר קרא 'ושפטו את העם בכל עת'. אי הכי,

תחלת דין נמי. פירבא, דרבא רמי, פתיב 'ושפטו את העם בכל עת', וכתיב 'והיה ביום הנחילו

את בניו'. הא פיצד, יום, לתחלת דין. לילה, לגמר דין. מתניתין, דלא פרבי מאיר. דתניא, היה

רבי מאיר אומר, מה תלמוד לומר 'על פיהם יהיה כל ריב וכל נגע', וכי מה ענין ריבים ואצל

נגעים. אלא, מקיש ריבים לנגעים. מה נגעים ביום, דכתיב 'ביום הראות בו'. אף ריבים, ביום.

ומה נגעים שלא בסומין, דכתיב 'לכל מראה עיני הכהן'. אף ריבים, שלא בסומין. ומקיש נגעים

לריבים, מה ריבים שלא בקרובים, אף נגעים שלא בקרובים. אי, מה ריבים בשלשה, אף נגעים

בשלשה. ודין הוא, ממונו בשלשה. גופו, לא כל שפן? תלמוד לומר 'והובא אל אהרן הכהן

או אל אחד וגו'', הא למדת שפאפילו פהן אחר רואה את הנגעים. ההוא סמנא, דהיה בשפבותיה

דדרי יוחנן, דהיה דאין דינא, ולא אמר ליה רבי יוחנן ולא מידי. היכי עבדי הכי, והאמר רבי

יוחנן הלכה פסתם משנה, ותנן, כל הפשר לדון, פשר להעיד. ויש שפשר להעיד, ואין פשר

לדון. ואמר רבי יוחנן, לאתניי סומא באחת מעיניו. רבי יוחנן, סתמא אחריתא אשפת, דיני

ממונות דיני ביום וגומיין בלילה. מאי אולמיה דהא סתמא, מהאי סתמא. אי בעית אימא,

סתמא דרבים עדיף. ואי בעית אימא, משום דקתני לה גבי הלכתא דדינא. ורבי מאיר, האי

'ושפטו את העם בכל עת', מאי דריש ביה. אמר רבא, לאתניי יום המעונן. דתנן, אין רואין

את הנגעים שחרית ובין הערבים, ולא בתוך הבית, ולא ביום המעונן, מפני שפכה נראית עזה.

ולא בצהרם, מפני שעזה נראית פכה. ורבי מאיר, האי 'ביום הנחילו את בניו', מאי עבדי ליה.

ההוא, מיפעי ליה לכדתני רבה בר חנינא קמיה דרב נחמן, 'והיה ביום הנחילו את בניו', ביום

אתה מפיל נחלות, ואי אתה מפיל נחלות בלילה. אמר ליה, אלא מעתה, מאן דשכיב ביממא,

יתנו ליה בגיה. ומאן דשכיב בליליא, לא יתנו ליה בגיה. דילמא, דין נחלות קאמרת. דתניא,

'והיתה לבני ישראל לחקת משפט', אורעה כל הפרשה פוקה להיות דין. פירבא יהודה אמר רב,

דאמר רב יהודה אמר רב, שלשה שנכנסו לבקר את החולה, רצו פותבין, רצו עושין דין. שנים,

פותבין ואין עושין דין. ואמר רב חסדא, לא שנו אלא ביום. אבל בלילה, פותבין ואין עושין

דין, משום דהוה להו עדים, ואין עד נעשה דיין. אמר ליה, אין, הכי קאמינא: דיני נפשות דיני

ביום וכו': מנהגי מילי, אמר רב חייא, אמר קרא 'והוקע אותם לה' נגד השמש'. אמר

רב חסדא, מניין להוקעה? שהיא תלייה, דכתיב 'והוקענום לה' בנגעת שואל בחיר ה',

וכתיב

כמו ששמענו: שנים אין עושין דין. דמתחילתו לא נראו להיות לדיינין: אבל בלילה. שאינו ראי לדון פותבין ואין עושין דין אפילו למחר שמתחלתו לא נראו לישוב לשם דין: וחקק

כל חנונע. אפי' פסולין: יקדש. ולא ירד: שומע אני. בין שנראה בין שלא נראה כגון

שאר דבש ואילו רצבי חולין: ת"ל כבשים. דסמך ליה וזה אשר תעשה על המזבח

כבשים בני שנה וגו': עולה. בההוא קרא נמי כתיב: ותריייהו. קא ממעטי פסולין שלא

נראו מעולם: לרבות את הזורק, דם קדשים בחוץ שהוא בכרת ומתריב מדם שפר

ובפרשת שחתי חוץ כתיב: או זבח. גבי מעלה

בחוץ כתיב: וזרק. בהעלם אחד לרבי

ישמעאל אינו חייב אלא חטאת אחת דמייתי

ליה לזורק מכרת דכתיב בשחט וכיון דחד

כרת וחד לאו אתרייהו אין חילוק חטאת

ביניהם כי עבדינהו בהעלם אחת: ולרבי

עקיבא. דילף זורק מכרת דכתיב גבי מעלה

הוה להו שחט זורק שני כריתות וחיוב שתיים:

אף לה' עקיבא אינו חייב אלא אחת. דא"ר

דאיכא שתי כריתות הואיל ואין בהן אלא

אזהרה אחת אין חילוק חטאת ביניהם דאילו

במעלה כתיבא אזהרה באפי נפשה (דרבים

יב) השמר לך פן תעלה עלולתך ואילו שחט

זורק אין בהם אזהרה אלא מהיקש דאיתקש

למעלה דכתיב שם תעלה עלולתך ושם

תעשה איתקש שאר עשיות להעלאה ומחא

נפקא לשחט זורק (ובחים דף קז.) ביום

הנחילו. משפט נחלות דהיינו דיני ממונות

ביום: לילה לגמר דין. דכתיב ושפטו ועיקר

משפט היינו גמר דין: ריבים. אפי' גמר דין

משמע: לאתניי סומא באחת מעיניו. ורבי

מאיר היא דמקיש ריבים לנגעים: סתמא

אחריתא אשבת. דמכשר סומין בלילה.

דומיא דסומא: סתמא דריבין עדיף. דההיא

רבי מאיר היא וכיון דבדוכתא אחריתי הדר

רבי וסתם כרבנן עבדינא כוותיה: משום

דקתני לה. להא דדינן בלילה גבי הלכתא

דדינא הכא בסנהדרין (דף לב.) תניא רבי גבי

דיני ממונות שמע מינה עיקר היא למילף

מינה דאילו ההיא דכל הכשר במסכת נדה

(דף מט.) תניא רבי גאב גררא דתניא התם כי

הני מילי טובא בפ' בא סימן הלכך לאו

אליבא דהלכתא סתם אלא משום דמצריך

ותני הנך דדמו אהדרי בגון כל שחייב

בראשית ואין חייב במתנות ויש שחייב

במתנות ואין חייב בראשית הגז ודכוותיה

טובא: לאתניי יום המעונן. אע"ג דלראית

נגעים לא חזו לשפטו חזי: שחרית ובין

הערבים. אין כח אור החמה קיים: מפני

שכהה נראית עזה. ומטמאין ליה שלא כדן.

ולא בצהרם. שאור החמה חזק ומבלבל את

העינים ואתי לטחא את הטמא: מאי עבדי

ליה. הא נפקא ליה מהדיקשא: ואי אתה מפיל

בו'. מפרש לה ואזיל: דילמא דיני נחלות

קאמרת. דביום היא צואת מת דין פסוק ואין

צריך עוד לדיינין ובלילה לא הוי דין פסוק

וצריך לדיינין ואילו שומעין צואת המת יעידו

בפניהם: לחוקת משפט. בפרשת נחלות דאיש

כי ימות וגו' כתיבא: אורעה. נסתיימה: להיות

דין. דמשמע הפלת נחלות דין קצוב הוא

בשעת המיתה הכל כמו שאמר המת ואין

הדבר צריך לדיינין אלא כל אחד מיושריו

יחזקוהו שומעי הצוואה בשלו: רצו פותבין.

בלשון עדות והיושרים יבאו לבד' ובד' יעשו

כפי הצוואה: רצו עושין דין. השומעין רשאין

ושליטין להיות מחזיקין כל אחד בשלו הכל

כמו ששמענו: שנים אין עושין דין. דמתחילתו לא נראו להיות לדיינין: אבל בלילה. שאינו ראי לדון פותבין ואין עושין דין אפילו למחר שמתחלתו לא נראו לישוב לשם דין: וחקק

וכתיב

כאחד שְׁתֵּי – שתי חטאות, מאחר שיש כאן שני חיובי כרת, האחד משום שחט בחוץ שנאמר בו כרת לעצמו, והשני משום זורק בחוץ שנתרבה בו כרת לגבי מעלה, ולפי שיש כאן שני חיובים יש לו להביא שתי חטאות. ונמצא, שאין כאן טעם אחד משני מקראות, אלא שני טעמים, שהרי יש חילוק בדיון בין רבי ישמעאל לרבי עקיבא. מתרצת הגמרא: הָא אִתְּמַר עֲלָה – הרי נאמר על כך בבית המדרש, אִמְר אֲבִי, אין הדבר כן שיש חילוק בדיון בין רבי ישמעאל לרבי עקיבא בשוחט וזורק כאחד, אלא אִם לְדַבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא נִמְי אֵינוּ תִּיָּבֵי הַשּׁוֹחֵט וְזוֹרֵק כִּאֶחָד אֲלָא חֲטַאת אֶחָת, אף שלשיתו נאמרו על כך שתי כריתות, והטעם הוא, משום שלא נאמרו שתי אזהרות, אחת לשוחט קדשים בחוץ ואחת לזורק דמם בחוץ, אלא נאמרה אזהרה אחת לשניהם, דְּאִמְר קָרָא (דברים יב יד) שֶׁשׁ תַּעֲלֶה עֹלֹתֶיךָ וְשֶׁשׁ תַּעֲשֶׂה, ובוה עֲרִבְיֶנָּהוּ רַחֲמָנָא לְכַוְלָהּ עֲשִׂיזוֹת – עירבה התורה את כל המעשים שיש בהקרבן קרבן כאחד, והקישא את כולם למעלה קדשים בחוץ שנאמרה בו אזהרה לעצמו, ומאחר ובכל פעולות הקרבן לא נאמרה אלא אזהרה אחת, אי אפשר לחייב בשוחט וזורק כאחד שתי חטאות, אף שנאמרו בהם שתי כריתות לרבי עקיבא. ונמצא, שלדברי אביי אין חילוק בדיון בין רבי ישמעאל לרבי עקיבא, אלא שניהם מודים שהשוחט והזורק כאחד אינו חייב אלא חטאת אחת, ולפיכך מצינו כאן טעם אחד משני מקראות, ששניהם לומדים דין אחד, שיש חיוב כרת בזורק דם קדשים בחוץ, אלא שרבי ישמעאל לומד מן השוחט בחוץ, ואילו רבי עקיבא לומד זאת מן המעלה קדשים בחוץ. שנינו במשנה: דִּינֵי מִזְבֵּחַ דְּנִין בְּיוֹם וְכוּ' וגומרין בלילה, דיני נפשות דנין ביום וגומרין ביום. (סִימָן מִשְׁפָּט מִמִּנְחָה מִ"ה) מבררת הגמרא: מִנְחָתִי מִיָּלִי שרשאים הדיינים לגמור דיני ממונות בלילה. מבארת הגמרא: אִמְר רַבִּי חִיָּא בְּרַפְּאֵל, דין זה אנו לומדים מְדָאִמְר קָרָא (שמות יח כב) לגבי הדיינים הדנים דיני ממונות וְשִׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל יוֹם, ויש ללמוד מכך שרשאים הם לדון דיני ממונות בכל זמן, ואף בלילה. שוללת הגמרא: אִי הָבִי שרשאים הם לדון בכל עת, תַּחֲלֵל דִּין נִמְי – יהיה מותר לעשות אף את תחילת הדין בלילה, ומדוע נתבאר במשנה ש'דיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה, ומשיבה: יישוב קושיא זו הוא בְּדִרְבָּא – כדברי רבא, דְּרַבָּא רַמִּי – רבא הקשה סתירה בין הפסוקים, בפסוק אחד בְּתִיב (שם) וְשִׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל יוֹם, דהיינו שניתן לדון דיני ממונות בכל זמן, בין ביום ובין בלילה, ובפסוק אחר העוסק בענין דיני הנחלות בְּתִיב (דברים כא טו) וְהָיָה בְּיוֹם הַנִּחִילוֹ אֶת בְּנָיו, ויש ללמוד ממקרא זה, שמשפט הנחלות שהוא מדיני ממונות, אינו נעשה אלא ביום. הָא בְּיָצֵד – כיצד ניתן ליישב את הסתירה שבין המקראות, בהכרח צריך לומר שיש לַתַּחֲלֵל דִּין, לִלְלָה לְנִמְרֵי דִין, דהיינו שצריכים הדיינים להתחיל את הדין ביום, אך אם לא סיימיהו ביום שרשאים הם להמשיכו ולגמור בלילה. הגמרא מביאה את שיטת רבי מאיר שנחלק על הדין המבואר במשנה: מִתְּנִיתִין הסוברת שדיני ממונות ניתן לסיים בלילה, היא דְּלֵא בְּשִׁית רַבִּי מֵאִיר, דְּתִנְיָא, הֵיךְ רַבִּי מֵאִיר אִמְר, מָה תִּלְמִיד לִזְמֵר (דברים כא ה) וְנִגְשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי וגו', וְעַל פִּיהֶם הָיָה כָּל רִיב וְכָל נִנְעֻ, וְכִי מָה עֲנִין רִיבִים – דיני ממונות) אֲצֵל רֵאִית נִנְעִים, אֲלָא מְקִישׁ הַכְּתוּב רִיבִים לְנִנְעִים, לומר כֵּן, מָה רֵאִית נִנְעִים אֵינָה נַעֲשִׂית אֵלָא בְּיוֹם, דְּבִתִּיב (ויקרא יג יד) וְכִיּוֹם הָרֵאוֹת בּוֹ, אִם דִּינֵי הָרִיבִים אֵינֶם נַעֲשִׂים אֵלָא בְּיוֹם, וְכֵן רֵאִית נִנְעִים אֵינָה נַעֲשִׂית אֵלָא שְׁלֵא בְּכֹהֲנִים סוּמִין – עיורים, דְּבִתִּיב (שם יג יב) לְכָל מִרְאֵה עֵינֵי הַכֹּהֵן, אִם דִּינֵי הָרִיבִים אֵינֶם נַעֲשִׂים אֵלָא שְׁלֵא בְּדִינִים סוּמִין. דהיינו שיש ללמוד שני דינים מראיתי נגעים להלכות דינים, האחד, שאין דנים אלא ביום, והשני שאין דנים אלא בדיינים שאינם עיורים. ועתה מפרשת הברייתא דין אחד שלומדים מהלכות דינים להלכות נגעים, וּמְקִישׁ הַכְּתוּב רֵאִית נִנְעִים לְדִינֵי הָרִיבִים, מָה דִּינֵי הָרִיבִים אֵינֶם נַעֲשִׂים אֵלָא שְׁלֵא בְּדִינִים הַקְּרִיבִים לְנִידוֹן, אִם רֵאִית נִנְעִים אֵינָה נַעֲשִׂית אֵלָא שְׁלֵא בְּקְרִיבִים, דהיינו, שלא יהא הכהן הרואה את הנגע קרובו של הצרוע אשר בו הנגע.

כָּל הַנוֹגֵעַ בְּמִזְבֵּחַ יִקְרָשׁ, דהיינו, שאף פסולים שעלו על גבי המזבח נתקדשו על ידו להכשירם להקריבה ואינם יורדים מעל המזבח, שוֹמֵעַ אָנִי – היה מקום לומר, שדין זה נאמר בִּין אם הקרבן הנוגע במזבח היה רָאוּי מתחילה להקריבה, וּבִין שְׁאֵינוּ רָאוּי מתחילה, שאף הוא אם עלה לא ירד, תִּלְמִיד לִזְמֵר בפסוק שלאחריו (שם כט לח) וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּבָשִׂים, כדי ללמדנו שיש לדמות את כל העולים על המזבח לכבשים, מָה בְּבָשִׂים שְׁרָאוּיִן הם מתחילה להיקרב על גבי המזבח, אם נפסלו ועלו לאחר מכן על המזבח נתקדשו ולא ירדו, אִם בְּלֵא שְׁהִי רָאוּי מתחילה למזבח ונפסל, אם עלה לא ירד, אבל דבר שלא היה ראוי מתחילה להקריבה על המזבח, אף אם עלה צריך להורידו ואסור להקריבו. רַבִּי עֲקִיבָא אִמְר, שיש ללמוד דין זה מתיבת 'עֹלָה', מָה עֹלָה שְׁרָאוּיָה היתה מתחילה למזבח, אם נפסלה ועלתה לאחר מכן על המזבח לא תרד, אִם בְּלֵא קָרְבֵן שְׁהִי רָאוּי מתחילה למזבח ונפסל, אם עלה לא ירד. וְתִרְוִיָּה – שניהם, בין רבי יוסי הגלילי ובין רבי עקיבא, (מֵאִי) קָא מְעַטְטוּ פְּסוּלִי – ממעטים הם קרבנות פסולים שלא היו ראויים מעולם למזבח, שאף אם עלו על גבי ירדו, אלא דְּמָר מִיִּתִּי לָהּ – רבי יוסי הגלילי לומד זאת מ'בְּבָשִׂים', וְמָר מִיִּתִּי לָהּ – ואילו רבי עקיבא לומד זאת מ'עֹלָה', ונמצא שיש כאן טעם אחד משני מקראות, שהרי שניהם לומדים דין אחד, וכל אחד לומד אותו ממקרא אחר. מקשה הגמרא: כיצד יתכן לומר שדבריהם של רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא נחשבים טעם אחד, וְהָאִמְר רַב אֲדָא בְּרַ אֲהֵבָה, עֹלָת הָעוֹף פְּסוּלָה אִיבָא בִּינְיָהוּ – שיש חילוק בדיון בין רבי יוסי הגלילי לרבי עקיבא, לענין עולת העוף שנפסלה ועלתה לאחר מכן על גבי המזבח, דְּמֵאִן דְּמִיִּתִּי לָהּ מְבָשִׂים – שלדעת רבי יוסי הגלילי המרבה את הפסולים מתיבת 'כבשים', אזי בְּבָשִׂים אֵין – דווקא כבשים שנפסלו אם עלו לא ירדו, אֲבָל עֹלָת הָעוֹף שנפסלה, לֵא – אין היא חוזרת וקריבה, וּמֵאִן דְּמִיִּתִּי לָהּ מְעוּלָה – ואילו רבי עקיבא המרבה פסולים מתיבת 'עולה', אזי אֲפִילוּ עֹלָת הָעוֹף שנפסלה נִמְי אם עלתה לא תרד. ומאחר ויש ביניהם חילוק בדיון אין כאן טעם אחד משני מקראות, שהרי כל אחד מהם לומד דין אחד ממקרא אחר. אֲלָא אִמְר רַב אֲשִׁי, האופן שבו מצינו את ענין טעם אחד משני מקראות הוא בְּתִנְיָא בברייתא, המבארת מנין לומדים שאדם הזורק דם קדשים מחוץ למקדש חייב כרת. נאמר במקרא (ויקרא יז ד) לגבי השוחט קדשים בחוץ, דִּם יִחֲשֹׁב לְאִישׁ הַהוּא דִּם שִׁפְךָ, וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ, ומאחר וכפל המקרא דִּם יִחֲשֹׁב דִּם שִׁפְךָ יש ללמוד לְרִבּוֹת אֶת הַזּוֹרֵק דִּם קדשים בחוץ, שחייב כרת כמו השוחט קדשים בחוץ. אלו דְּבִרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל. רַבִּי עֲקִיבָא אִמְר, נאמר בכתוב (שם יז ט) הַעוֹסֵק בַּמַּעֲלָה קדשים על גבי מזבח מחוץ למקדש 'איש איש מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וגו' אֲשֶׁר יַעֲלֶה עָלָה אוּ וְכוּ, וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יָבִיאוּהוּ וגו' וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִעַמּוֹ, ומריביו הכתוב בתיבות 'אוּ וְכוּ' יש ללמוד לְרִבּוֹת אֶת הַזּוֹרֵק דִּם קדשים בחוץ, שחייב כרת כמו המעלה קדשים על המזבח שבחוץ. וְתִרְוִיָּה – שניהם, בין רבי ישמעאל ובין רבי עקיבא, (מֵאִי) קָא מְרַבּוּ וְרִיקָה – מרבים חיוב כרת לזורק דם קדשים בחוץ, אלא דְּמָר מִיִּתִּי לָהּ – רבי ישמעאל לומד זאת מן התיבות דִּם יִחֲשֹׁב, וְמָר מִיִּתִּי לָהּ – ואילו רבי עקיבא לומד זאת, מן התיבות 'אוּ וְכוּ', נמצא שיש כאן טעם אחד משני מקראות, ששניהם לומדים דין אחד, וכל אחד לומד אותו ממקרא אחר. מקשה הגמרא: וְהָאִמְר רַבִּי אֲבָהוּ, שְׁחַט וְזָרַק אִיבָא בִּינְיָהוּ – יש חילוק בדיון בין רבי ישמעאל לרבי עקיבא, לגבי אדם ששגג ושחט קדשים בחוץ חרש שם את דמם בהעלם אחד, כלומר שלא נודע על האיסור בין השחיטה לזריקה, לְרַבִּי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל הסובר שחיוב כרת בזורק דם קדשים בחוץ נלמד מחיוב הכרת שחיוב לגבי השוחט קדשים בחוץ, אֵינוּ תִּיָּב אדם זה השוחט וזורק כאחד אֲלָא חֲטַאת אֶחָת, מאחר שלא נאמר בשוחט וזורק אלא לאו אחד ועונש כרת אחד, ומכיון שעשה זאת בהעלם אחד אין לחייבו אלא חטאת אחת, אך לְרַבִּי רַבִּי עֲקִיבָא הסובר שחיוב כרת בזורק דם קדשים בחוץ נלמד מחיוב כרת שנאמר לגבי מעלה בחוץ, תִּיָּב השוחט וזורק

1 **וכתיב** בהמשך הפסוקים (שם כא י) **וְתִקַּח רָצְפָה בַת אֵיָה אֶת הַשֶּׁקֶט**
2 **וְתַפְּחוּ לָהּ אֶל הַצֹּדֵק בְּתַחֲלָת קִצְרִי**, כלומר, רצפה בת איה היתה
3 פילגשו של שאול המלך ושנים מן הנתלים היו בניה, ומאז שנתלו
4 בימי הקציר שזה תחילת הקיץ עד שהתחיל הגשם הראשון, פרשה
5 את שקה תחת הנתלים וישבה שם לשמור שחיות ועופות לא יאכלו
6 את גופותיהם. וזוה שנוצרה לכך ודאי שהיו מגולים, ובהכרח שהיו
7 תולים, שאם היו נהרגים על ידי דבר אחר היו טמונים. ומוכח אם כן
8 שהלשון 'והוקיעם' הוא הריגה על ידי תליה. וכיון שבפסוק המובא
9 לעיל נאמר להוקיע את החוטאים בבעל פעור 'נגד השמש' ביום,
10 נמצאנו למדים שדיני נפשות יש לגמורם ביום.

11 הגמרא חוזרת לבאר את הפסוק האמור לגבי הוקעת החוטאים בבעל
12 פעור: **וכתיב** בתחילת הפסוק (במדבר כד ה) האמור בעונש החוטאים
13 בבעל פעור, **וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קַח אֶת כָּל רְאֵשֵׁי הָעָם וְהוֹקַע**
14 **אוֹתָם לַה' נֶגֶד הַשֶּׁמֶשׁ**. שואלת הגמרא: ממשמעות הפסוק נראה
15 שמשנה נצטוו לתלות את ראשי העם, וקשה, **אִם הָעָם חָטְאוּ בבעל**
16 **פעור, רְאֵשֵׁי הָעָם מָה חָטְאוּ**, ולמה יענשו ראשי העם שלא חטאו.
17 משיבה הגמרא: **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב**, אין כוונת הפסוק שראשי
18 העם נענשו, אלא ביאור הפסוק כך הוא, **אָמַר לוֹ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא**
19 **לְמֹשֶׁה, חָלַק לָהֶם בְּתֵי דִינָן** – קח את ראשי העם וחלקם שכל
20 עשרים ושלשה מהם יהיו בית דין וידונו לתליה את החוטאים בבעל
21 פעור.

22 מבררת הגמרא: **מָה מַעֲמָא הוצרכו להעמיד כמה בתי דינים ולא**
23 **היה די בבית דין אחד** שידון את כולם, **אֵילּוּמָא** – אם משום ש**אין**
24 **בית דין אחד דנין שְׁנַיִם** – שני אנשים] למיתה ביום אחד, ולכך
25 הוצרכו כמה בתי דינים שלא יתעכב דינם של החוטאים. דוחה
26 הגמרא: **וְהָאָמַר רַב חֲסֵדָא, לֹא שָׁנוּ הַלְכָּהּ זֶה שאין דנים שנים ביום**
27 **אחד, אֱלָא כאשר כל אחד מהם חטא בדבר אחר והם נידונים להחרג**
28 **בְּשָׁתֵי מִיתוֹת שונות**, שאז צריך ליתן טעם וסברא לכל דין בפני
29 עצמו, וחוששין שמחמת מיעוט הזמן לא יעיניו הדיינים היטב
30 בטעמים שבכל דין. **אֲכָל** כאשר שניהם נידונים על אותה עבירה,
31 ודינם ליהרג **בְּמִיתָה אַחַת**, דנין את שניהם ביום אחד, שבאופן זה
32 יעיניו היטב בדינם לפי שהנידון בשניהם שוה. ואם כן למה הוצרך
33 לחלקם לכמה בתי דין כדי לדון את העובדים ל'בעל פעור', הלא
34 כולם עברו עבירה אחת ודינם שוה.

35 מבארת הגמרא: **אֱלָא הטעם שהוצרכו לכמה בתי דין, פְּרִי שְׁשִׁיבֹשׁ**
36 **חֲרוֹן אַף מִיִּשְׂרָאֵל** – שיפסק כעסו של ה' מעל עם ישראל לפי
37 שריאה שכולם עסוקים לקנא לכבודו ולהעניש את החוטאים.

38 שנינו במשנה: **דִּינֵי קְמוּנוֹת גּוֹמְרִין בּוֹ בְּיוֹם כו' בן לזכות ובין**
39 **לחובה**. אך בדיני נפשות גומרים באותו יום רק לזכות, אבל אם הדין
40 נוטה לחובה ממתנים מלגמרו עד למחר, שמא בלילה ימצאו
41 הדיינים סברא לזכות. מבררת הגמרא: **מִנְּהֵי מִלֵּי** – מהדיכן למדים
42 שדיני נפשות אין גומרים לחובה באותו יום. הגמרא מביאה מקור
43 אחד לכך: **אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, אָמַר קָרָא** (ישעיה א כא) **'מִלֵּאתִי מִשְׁפָּט**
44 **צֶדֶק וְלִין בָּהּ וְעָתָה מִרְצָחִים**, וכוונת הפסוק שבתחילה היו מלינים
45 דיני נפשות עד למחר כדי להפך בזכותו של הנידון, ועתה שאין
46 עושים כן אלא ממחרים לגמור את הדין לחובה באותו יום, הרי הם
47 קרויים 'מרצחים'. ומוכח שאין לגמור את הדין לחובה באותו היום.
48 הגמרא מביאה מקור אחר לכך: **וְרָבָא אָמַר**, למדים זאת מ**הֶבְרָא**,
49 שנאמר (שם כ י) **'לְמַדוּ הֵיטֵב דְּרָשׁוּ מִשְׁפָּט אֲשָׁרוּ חֻמוֹן'**, וכוונת
50 הפסוק, **אֲשָׁרוּ** – חזקו את ידיו של דין **שֶׁמְחַמֵּץ** – (שמשדה) **אֶת דִּינוֹ**
51 **ולא ממחר לגמרו לחובה באותו היום**.

52 שואלת הגמרא: **וְאִידֵךְ** – רבי חנינא מדוע לא למד כן מהפסוק **אֲשָׁרוּ**
53 **חֻמוֹן'** שהביא רבא. משיבה הגמרא: הוא סובר שכך נדרש הפסוק,
54 **אֲשָׁרוּ חֻמוֹן'** – חזקו את הנגול **וְלֹא חֻמוֹן** – ולא את הגזול, והיינו
55 שהפסוק נצרך ללמדנו שדינים תחילה בתביעת התובע ואחר כך
56 בתביעת הנתבע, כגון מלוה המלוה את הלוה על חובו והלוה טוען
57 שהניח משכון אצל המלוה והוא אבדו, דנים תחילה בתביעת המלוה
58 [שממונו ביד הלוה והוא ודאי נגזל] ומוציאים ממון מהלוה למלוה,
59 ולאחר מכן דנים בתביעת הלוה [ומכונה 'גזל' כיון שלא פרע את

חובו] על משכנו.

60 מבררת הגמרא: **וְאִידֵךְ** – רבא, **הָאִי** – הפסוק **'מִלֵּאתִי מִשְׁפָּט צֶדֶק**
61 **וְלִין בָּהּ וְעָתָה מִרְצָחִים'** **מָה עָבִיד לִיה** – מה הוא עושה עמו. הרי
62 דין זה שצריך להלין דיני נפשות רבא כבר למד מהפסוק **אֲשָׁרוּ**
63 **חֻמוֹן'**, ומה ידרוש מפסוק זה. מבארת הגמרא: רבא דורש מהפסוק
64 **בְּדִרְבִּי אֱלֹהִים אָמַר רַבִּי יִצְחָק, דָּאָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר אָמַר רַבִּי יִצְחָק,**
65 **כָּל תַּעֲנִית שְׁמִלִינִין בּוֹ אֶת הַצֶּדֶק בְּאִילוֹ שׁוֹפֵךְ דָּמִים**, כלומר,
66 רגילות היתה ליתן צדקה בלילי תעניות והיו העניים מצפים לזה, ואם
67 לא יקבלו לא יהיה להם מה לאכול בסיום התענית ועלולים למות,
68 ולכך כל שאין מחלקים להם את הצדקה ביום התענית הרי זה
69 כשפיכות דמים, **שְׁנַאֲמַר** (ישעיהו א כא) **'מִלֵּאתִי מִשְׁפָּט צֶדֶק וְגו'** **וְלִין**
70 **בָּהּ וְעָתָה מִרְצָחִים**, דהיינו, המלינים את הצדקה קרויים מרצחים.
71 מוסיפה הגמרא לבאר: **וְהֵנִי מִלֵּי** – דין זה שצריך לחלק מיד ביום
72 התענית לא נאמר אלא בִּמְקוֹם שְׂרָגִילִים לחלק **רִיפְתָּא וְתַמְרֵי** –
73 לחם ותמרים שזה מוכן לאכילה והעניים סומכים על זה לאכול מיד
74 בסוף התענית, **אֲכָל בִּמְקוֹם שְׂרָגִילִים לחלק זֶזוּ** – מעות או חיטין
75 **וְשִׁעְרֵי** – חטים ושעורים שאין זה אוכל מוכן, אין העניים סומכים על
76 כך לאכול בלילה, ולכך **לִית לֵן בָּהּ** – אין בזה הקפדה אם יקבלו רק
77 למחר.

78 שנינו במשנה: **לְפִיכָךְ אֵין דִּנִּין כו'** – כיון שדיני נפשות אין גומרים
79 אותם לחובה באותו יום, לפיכך אין מתחילים דין זה לא בערב שבת
80 ולא בערב יום טוב. מבארת הגמרא: **מָה מַעֲמָא** אין להתחיל לדון
81 נפשות בערב שבת, **מִשּׁוּם דְּלֹא אִפְשָׁר לעשות כן ולקיים כראוי את**
82 **הדין, שהרי חֵיב לְעֵיבֵד** – איך יעשו, **לְדִינְיָה בְּמַעְלֵי שְׁבִתָּא**
83 **וְלִינְמָרְיָה לְדִינְיָה בְּמַעְלֵי שְׁבִתָּא** – לקיימו באופן שידונו בערב שבת
84 ויגמרו את הדין בערב שבת אי אפשר, שיש לחוש דִּילְמָא חֻזּוּ מַעֲם
85 **לְחֻזְכָּה** – שמא יהיה דעת הדיינים נוטה לחובה דהיינו למיתה, וכיון
86 ששנינו (לעיל לב) שאין גומרים דיני נפשות לחובה באותו היום, **בְּעֻז**
87 **לְמִינְיָבֵד תְּלַנְתֵּי דִין** – יצטרכו להלין את הדין ולהמתין עד למחר
88 בשבת כדי לגמרו. ואת זה לא יוכלו לעשות, שהרי **לְדִינְיָה בְּמַעְלֵי**
89 **שְׁבִתָּא** – לדונו בערב שבת **וְלִינְמָרְיָה בְּשְׁבִתָּא** – ולגמור את דינו
90 למחר [בשבת] **וְלִיקְמָלִיָּה בְּשְׁבִתָּא** – ולהרוג אותו בשבת, זה אינו
91 אפשר, שהרי **אֵין רְצִיחָה** – מיתת בית דין דוחה **אֶת הַשְּׁבִתָּה**. וכן
92 לקיימו באופן שיגמרו את דינו בשבת **וְלִיקְמָלִיָּה לְאִרְתָּא** – ויהרגוהו
93 בלילה [במוצאי שבת], גם זה אי אפשר, שהרי אין בית דין הורגים
94 בלילה כמבואר לעיל (דף) שלמדים מפסוק, **ד'נְגִד הַשֶּׁמֶשׁ' פְּעִינָן** –
95 שההריגה צריכה להיות בזמן שיש שמש דהיינו ביום.

96 מוסיפה הגמרא לבאר: וכן **לִינְמָרְיָה לְדִינְיָה בְּשְׁבִתָּא וְלִיקְמָלִיָּה בְּחָד**
97 **בְּשְׁבִתָּא** – לגמור את דינו בשבת ולהרוג אותו ביום ראשון אי אפשר,
98 שאם כן **נִמְצָא אֶתָּה מַעֲנֶה אֶת דִּינוֹ**, שכיון שנגמר דינו למיתה אם
99 משהים זאת למחר הרי זה עינוי דין שמתנין למיתתו, ואסור לעשות
100 כן. וכן לקיימו באופן **לְדִינְיָה בְּמַעְלֵי שְׁבִתָּא וְלִינְמָרְיָה בְּחָד**
101 **בְּשְׁבִתָּא** – שנגמרו בערב שבת ואם הדין יטה לחובה נגמור אותו ביום
102 ראשון ושכך יתקיים גם ההלכה שאין לגמור את הדין באותו היום
103 לחובה וגם לא יהיה עינוי דין, שאין שייך עינוי דין אלא אחר שנגמר
104 הדין, שמצפה כל שעה מתי יהרג ומתענה. אבל קודם שנגמר הדין,
105 עדיין מייחל שימצאו לו זכות ולא יהרג ואין זה נחשב לעינוי. אף כך
106 אין לעשות, משום דמִינְשׁוּ מַעְמִיָּהוּ – שעד יום ראשון הדיינים
107 ישכחו את הטעמים שהיו עמם כשדנו בדבר ביום שישי. **וְאֵף עַל גַּב**
108 **דְּשִׁנֵי סוֹפְרֵי תְּרִינִין עוֹמְדִים לְפָנֵיהֶם בשעה שדנים וְכֹתִיבִין דְּבָרֵי**
109 **הַמִּזְכֵּין וְדְבָרֵי הַמַּחֲיִיבִין**, ואם כן יוכלו הדיינים לעיין בזה ולהזכר
110 בטעמים שנאמרו, מכל מקום אין די בזה, שהרי **נְהִי דְּכִפְּחוּמָא תְּכִיבִין**
111 **אֲנַנְם** את הדברים שנאמרו בפה על ידי הדיינים הסופרים כותבים,
112 אך **לִיבָא דְּאִינְשֵׁי אִינְשֵׁי** – את מחשבת הלב שהיתה עמם ישכחו,
113 לפי שאת זה אין הסופרים יכולים לכתוב. ונמצא שלא יזכרו הדיינים
114 את מה שנתיישב הטעם היטב בלבם. **הֲלִיכָךְ לֹא אִפְשָׁר לדון כלל דיני**
115 **נפשות בערב שבת**.

116 הגמרא מביאה שאלות ששאל ריש לקיש מרבי יוחנן. [ואף שאינם
117 שייכות לענין משנתנו הובאו כאן, כיון שבדמשך שאלו שמייתת בית

סנהדרין. פרק רביעי – אחד דיני ממונות דף לה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קצ תוספות

אבל במיתה אחת דנין. והא דתני בתוספתא אין דנין שנים ביום אחד אפי' נוטא ונואפת
בפרק נגמר הדין (לקמן דף מו.) מוקמי לה בבת כהן ובעולה דהיא בשריפה ובעולה
בחוק.
אשרו חמוץ ולא חומץ. פ"ה לכדרשין בפרק שור שנגח את הפרה (ב"ק דף מו: ושם)
מניין שנוקקן לתובע תחלה כגון שחובע את
חבירו שהלוהו בנה ואינו משלם וזה משיבו
משכון היה לי בנה ונתקלקל או אבד נוקקן
לתובע תחלה עד שיהא ממונו בידו ואח"כ
נוקקן לדין משכון וצ"ל שיש שטר למלוה דלא
מדינן ליה במינו דאי בעי אמר פרתיהך דא"צ
לפרוע בעדים ואע"ג אטרוחיה ב"ד תרי זימנן
לא מטרודין כדאמר בפ' המקבל (ב"מ ד' קי.)
בהודא שטרא דהוה כתיב ביה שנין סתמא
ומלוה אמר ג' ולוה אמר ב' ומסיק דהיכא דקדים
מלוה ואכל פירי דג' שנין לא מפיקין מניה
משום אטרוחיה בי דינא שתי זימנן לא מטרודין
התם היינו טעמא כדמסיק מילתא דעביד
לאינלווי אבל הבא משום דברים בעלמא
דקאמר ליה לאישתמוטי לא שבקינן מלהוציא
מידו מיהו תימא היכי דמי אם יש לו עדים
מזומנין ללוה או שטעון דבתוך ל' יום יביא
עדים נמתין ליה דאפי' שואל זמן לפרוע יחבינן
ליה זמן ל' יום ואי טוען שביא עדים לאחר ל'
יום בלא קרא נמי לא צייתין ליה והדיא דוייל
ניכסי קאמר התם דנוקקן לנתבע תחלה ואמאי
וכי ימתינו לאחר שנה או שנתיים וצ"ל ולדחוי
דאמר פלוני ופלוני היה שם וידוע בזכותו וידוע
דהכי הוא וריב"א פירש דנוקקן לתובע תחלה
פירוש היינו לקבל עדיו תחלה ונימ' אם ימורו
עדיו של נתבע או ילכו למדינת הים ותימא
דלא גרע מדיחא דוייל ניכסי וי"מ שזה תובע
שחבל בו והנתבע אמר שביא עדים היום או
למחר משאר תביעות שיש לו עליו דנוקקן
לתובע תחלה דק"ל בפרק החובל (ב"ק דף צא.)
דאין נותנין זמן לחבלות: **לינמריה** לדיניה
בשבתא. אע"ג דתנן בפ' משילין (ביצה דף לו.)
אלו הן משום שבות לא דנין היינו דוקא דיני
ממונות גזירה שמא יכתוב בדין דיני נפשות אין
לאסור טעמא זה בכבד כתבו מאתמול דברי
המוכין דברי המחייבין.
אין רציחה דוחה את השבת. בשריפה נחא
אפילו למ"ד מקלקל בהבערה פטור דיש
בה חילול שבת משום פתילה דאמר (יבמות דף
ו) מה לי ביטול פתילה מה לי ביטול סממנים
ובשאר חייבי מיתות נמי אפי' למ"ד (תובות דף
דמקלקל בחבורה פטור הכא חשיב תיקון דיש
לו כפרה.

לאביו ולאמו. לאמו דרשי' לכהן גזיר ואע"ג דגזיר חמור דאין מיטמא לקרובים וכוון
הדיוט מיטמא לקרובים מ"מ ס"ד דמיטסר טפי משום כהן הדיוט כיון דאיכא
תריה ועוד כהן הדיוט עדיף שוה קדושתו לעולם וזה אין קדושתו לעולם כדאמרין בגזיר
בפ' בהן גדול (דף מו:): **דארי** שהיה הולך לשחוט את פסחו. פ"ה דארי: שהיה כהן גדול ויוסף
והולך לשחוט את פסחו דפריך מניה בפ' טבול יום (דברים דף ק.) אעובדא דיוסף
הכהן שמתה אשתו בע"פ וטימאדו ומאי קשיא שאני הכא דאיכא מצות טובא ע"כ נראה
לפרש דבהולך לשחוט הפסח לבד איירי או למול את בנו ואינו לא כהן גדול ולא נזיר וכן
משמע מדלא קתני הרי שהיה כ"ג ונזיר והולך לשחוט את פסחו כדתני באחרני' והא דתני
אמרת לא יטמא משום דלא אתי עשה דטומאת קרובים וידחה עשה דפסח או דמילה שיש
בו כרת ועוד יש ליישב פ"ה הקונט' דאי משום הולך לשחוט את פסחו לחודיה לא נמנע
מלטמא כי הוי נמי בהדי אחרני' אין בכך כלום דלא נמי לכהן הדיוט כדפרישית לעיל
דקדושתן קדושת עולם.

שבת

ותקח רצפה בת איה וגו'. אלמא מגולין היו לפי שתלוין על העצים ואי משום לא
תלין נבלתו וגו' הא שנינן לה ביבמות (דף עט.) מוטב תיעקר אות אחת בתורה
ויתקדש שם שמים בפרהסיא שיהו הכל רואין אותן ושואלין מה טיבן של אלו הללו
בני מלכים הם ופשוטו דים בגרים גרורים: חלק להם בתי דינים. והכי קאמר קח כל
ראשו העם והולך אותם לבתי דינים הרבה
ידונו את עוברי העבירה והוקע אותם את
המחויבין מפני שצמדו לבעל פעור ועובר
עבודה זרה בסקילה וכל הנסקלין נתלין
כדאמרין (בארבע מיתות (דף סה:)). **שאין**.
ב"ד אחד דן שנים ביום אחד: **אלא בשתי**
מיתות. הוא דאין דנין לפי שאין זו דומה לזו
וצריך למצוא טעם לדבריהם כאן וכאן ואח"י
לאקלקולי שמא לא יחפשו בכל הצורך: **אבל**
במיתה אחת. ועבירה אחת דנין: **אלא**.
כדמוכח קרא (במדבר כה) וישוב חרון אף וגו'
כשהקב"ה רואה שכולם עוסקים בדבר
ומקנאין לכבודו: צדק ילין בה. רגילין היו
מתחלה להלין את הדין כדי לצדוק ועתה
כשאין עושים כן הרי הן כמרחצתי: **שמחמין**
את דינו. שמשאה אותו ומלינו כדי להוציאו
לאמיתו: **ואידך**. מביעאי ליה להך דרשה
דאמר בב"ק (דף מו: ע"ש) מנין שנוקקין
לתובע תחלה כגון התובע את חבירו לדין
שהלוהו ואינו משלם וזה טעמו משכון היה
לי בידך ונתקלקל או אבד נוקקן תחלה ב"ד
להביעת התובע עד שיהא ממונו בידו ואחר
כך נוקקין לדין המשכון: **אשרו חמוץ**. החזיקו
את הגגול ולא את הגגול: **כל תענית וכו'**.
רגילין היו בלילי תענית לעשות צדקה והיו
עניי העניים נשואות לכך ואם ילינו נמצאו
עניים רעבים שנשענו על כך: **וה"פ**. במקום
שרגילין לחלק ריפתא ותמרי דבר המוכן
לאכול: **אבל** זווי וחזי' ושערי. לא נשענו
העניים עליהם אותו הלילה ולית לן בה עד
למחר: **דלמא** חזו **טעמא**. היום לחובה ובעי
למעבד הלנת דין ונמצא גמור בשבת ואי
אפשר כדמפרש דאין מיתת ב"ד דוחה שבת:
לידיני' במעלי שבתא ונגמריה כחד
בשבתא. וכל זמן שאין נגמר הדין לא היו
עיני הדין דכל שעה מצפה להצלה אבל
כשנגמר כל היום מצפה למיתה והיו עיני
הדין: מינשי להו טעימיהו. שנשאו ונתנו
ודקדקו ביום ראשון: **ליבא דאינשי אינשי**.
ליבא דאינשי לא כתבי ואף על גב שזכור לו
ליסוד הטעם שנשכו מלבו ישובו לטעמו ואין
יכול ליישוב לתת טעם הגון כבראשונה:
ותהא קבורת מת מצוה כו'. ר"ל לאו אמתי'

בעיא מר' יוחנן אלא בעלמא וסדרה מסדרי הגמ' כאן משום דסופה לשאול ותהא
מיתת ב"ד דוחה שבת: **ולאחותו** מה ת"ל. גבי נזיר כתיב על נפש מת לא יבא וכתבי
בתריה לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו וכלומר יתירי ניהו דהא (מכל נפשות) משתמע
ודרשין להו כספרי אביו מה תלמוד לומר הא לא בלא אלא להוציא מת מצוה
שמתר ליטמא לו לאמו מה תלמוד לומר לגופיה לא איצטרך ולהתיר מת מצוה
הא מאביו נפקא אלא להביא שאם היה זה נזיר כהן דיש עליו שתי קדושות אין
הכתוב מוזכרו ליטמא אלא לאמו ולשאר קרובים אבל מטמא למת מצוה לאחיו מה
תלמוד לומר שאם היה זה נזיר כהן גדול וקדושתו חמורה שאף בלא נזירות אסור
ליטמא לקרובים אף על פי כן לאחיו הוא דלא יטמא אבל מטמא הוא למת מצוה
ואם אינו ענין לנזיר גרידא ולא לכהן הדיוט נזיר תניהו ענין לנזיר וכו"ג לאחותו מה
תלמוד לומר הרי שהיה כ"ג ונזיר והולך לשחוט את פסחו דאיכא מצות טובא אפי"ה
לאחותו הוא דאינו יטמא אבל מיטמא למת מצוה:

ושמעו

שנדרת מפני העבודה. הקשה הר"ר יעקב דאורליי"ש ונימא דיו מה עבודה לא מרדחא אלא בשב ואל תעשה אף שבת לא תרחה אלא בשב ואל תעשה ולמאן דלית ליה דיו ובי"ק דף כה. ושם היכא דמפריך קל וחומר ניהא וי"ל מ"מ איכא ק"ו דהשתא ומה עבודה שהיא קלה דוחה שבת קבורת מת מצוה לא כ"ש דלכל הפחות לא גרע מעבודה והא דאמר בסוף פרק ביצד הרצל (שם)

ומה במקום שהקל על השן ועל הרגל ברה"ר שהוא פטור החמיר עליהם ברשות הניזק לשלם נזק שלם מקום שהחמיר על הקרן ברה"ר שהוא חייב אינו דין שנחמיר עליו ברשות הניזק לשלם נזק שלם ואמרין דיו מה ברה"ר חצי נזק אף ברשות הניזק חצי נזק ואמאי לא אמרין ומה שן ורגל הקל משלם בחצר הניזק נזק שלם קרן חמור לא כ"ש וי"ל דשאני הכא כיון דגוף העבודה נדרת מפני מת מצוה אין לנו לומר שתהא חמורה הימנו בשום מקום: **רצ"ה** תוכיה. וא"ת וליעבר ק"ו ממילה ולא מצי פריך מרצ"ה וי"ל מ"מ הוה מצי למימר רצ"ה תוכיה כי היכי דרצ"ה לא דחיא שבת אף על פי שדוחה את העבודה ודוחה שבת ה"נ קבורת מת מצוה לא תרחה שבת אף על פי שראינו את המילה דרדו שבת:

שנאמר מעם מזבחי. ואפי' אין שם כהן ראוי לעבוד את העבודה נידחת וא"ת דמה שרצ"ה דוחה את העבודה לאו משום דרצ"ה דוחה את העבודה אלא משום דגברא לא חוי כדאמרין (ברכות דף לב) כהן שחרג את הנפש לא ישא כפיו שנאמר (ישעיה א) ידיכם דמים מלאו וכ"ש עבודה וי"ל דעל כרחיך חוי דהא לא מיחל לעבודה ונשיאות כפים חומרא בעלמא הוא ועוד וי"ל דשאני נשיאות כפים לפי שחרג בידיו ואין קטיגור נעשה סניגור בדכתיב: בהווא קרא ובפרישכם כפיכם אעלים עיני וגו': **מושבות** מה ת"ל. והא דרדשי' בספ"ק דשבת (ד' ב.) בכל מושבותיכם אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר במדורת בית המוקד היינו משום דכתיב מושבותיכם ולא כתב מושבות וכי תימא כוליה להכי הוא דאתא אי"כ לכתוב בכל גבולכם אלא מדכתיב לשון מושבות דרשין ב"ד וא"ת כוליה לבי"ד ולהחיא דשבת הוא דאתא ומנא ליה לרבי יוסי ללא ולרבי נתן לחלק וי"ל מדכתיב לא תבערו ולא כתיב לא תעשו מלאכה בכל מושבותיכם דוחה דרשין ב"ד והחיא דשבת אבל אתה עשה מלאכה במדורת בית המוקד:

אמר אביי השתא דאמרת. וא"ת ולבאי נילף מת מצוה מק"ו דרש לקיש כיון דליכא למימר רצ"ה תוכיה וי"ל היינו דקאמר אביי היכי פשיטא לר' יוחנן למימר רצ"ה תוכיה שדוחה את העבודה הא איכא למימר שאין דוחה מקל וחומר ואם כן הדרא קושין לדוכתן קשיא דר"ל: **אין** רצ"ה דוחה אותה. וא"ת

ונימא דיו מה רצ"ה אינה דוחה שבת בקום ועשה אף עבודה לא תרחה בקום ועשה אבל שב ואל תעשה דחיא שפיר ולמאן דלית

ליה דיו היכא דמפריך קל וחומר ניהא:

לא תהא רצ"ה. רבא נמי פשיטא ליה דלא מצי למימר הכי דאי"כ לא מיתוקם מעם מזבחי אלא קאמר לאביי אי בתר ק"ו אזלת לאקשווי לרבי יוחנן ומפקו ליה לקרא מקרבן ציבור אי"כ גם בקרבן יחיד לא מיתוקם אלא דהאי לא אמרין קל וחומר:

ושמע שמת לו מת. קרובה יכול וימא אמרת לא ימא. דהא נזיר הוא וכתבי' (ויקרא כא) על נפשות וגו' ואורך דברים הוא לשון המשנה זו יכול אף מת מצוה כן ת"ל ולאחותו דלא איצטריך אלא להאי וללמד אע"פ שיש עליו קדושה הרבה ועסקי מצוה לאחותו הוא דהוהיר הכתוב שלא ליטמא אבל מיטמא למת מצוה: **רצ"ה**

תוכיה שדוחה את העבודה. דכתיב מעם מזבחי ויקחנו למות שאם יהיה כהן רוצה ורוצה לעבוד מביאין אותו לידן בב"ד ובלבד שלא יירידוהו מעל המזבח ממש אם כבר התחיל דכתיב מעם מזבחי ולא מעל: **כבר** פסקה. דלא דחיא שבת: מה ת"ל. הא ס"ד דאהבירה קאמר מה ת"ל הא כתיב (שמות כ) לא תעשה כל מלאכה: ופריכין מה ת"ל **אי** לר' יוסי ללאו כו'. ללאו יצאת מכלל שאר המלאכות לומר לך שאין בה כרת וסקילה אלא לאו בעלמא: לחלק יצאת. מן הכלל ללמד על הכלל כולו יצא שלא תאמר עשאן לכל המלאכות בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת לכך יצאת זו להקיש אליה את כל הכלל ולומר לך מה זו מיוחדת שהיא את כל מלאכה וחיובין עליה בפני עצמה שחרי דוחיר עליה לאו בפני עצמה אף כל שהיא אב מלאכה חיובין עליה בפני עצמה: מושבות קא קשיא ליה. לתנא ועלה קאמר מה ת"ל כל היכא דכתיב מושבותיכם בא ללמד בכל מקום שאתם יושבין ולהביא חוצה לארץ. חובת הגוף היא. חובה המוטלת על האדם ואינה מוטלת על הקרקע כגון מצות שביעית ולא על פירות קרקע כגון ערלה וכלאים ותרומות ומעשרות ותנן בפ"ק דקידושין (דף לו:) כל מצוה התלויה בארץ כלומר על הקרקע ופירותיה אינה נוהגת אלא בארץ וכל שאינה תלויה בקרקע בין בארץ בין בחול: וילף מזה: **שומע** אני. והומת בין בחול בין בשבת דתייתי לך מק"ו מעבודה כדאמרין לעיל: או אינו אלא אפילו מיתת ב"ד. במשמע חילול והא מה אני מקיים והומת בחול ולא בשבת דק"ו פריכא הוא דאיכא למימר קבורת מת מצוה תוכיה שדוחה עבודה ואינה דוחה שבת: או אינו אלא **אפי'** בשבת. קאמר והומת דק"ו לאו פריכא הוא דהאי דקא אמרת מקבורת מת מצוה היא גופה יתיקש לך ונימא דתידיח שבת מק"ו מעבודה ת"ל מושבותיכם והכי מפרש לה בפ"ק דיבמות: והיו אלה לכם. בפרשת רוצחים כתיב גבי מיתות ב"ד: **ואמר** רחמנא לא תבערו. אפי' לשריפת מיתת ב"ד: **השתא** דאמרת. מלא תבערו ואין רצ"ה דוחה שבת על כרחיך מהשתא אין רצ"ה דוחה עבודה מק"ו: **אמר** רבא. אי האי ק"ו אתיא למידרש תו לא מיתוקם מעם מזבחי דאי בקרבן יחיד הא איכא למידרש נמי ק"ו שנדחה מפני קרבן יחיד דקסבר נדרים ונדבות קריבים ביו"ט:

אין

שהרי הזהירה עליה תורה באיסור בפני עצמו, כך כל שאר מלאכות יהיו חלוקות זו מזו ועל כל אחת יהיה חיוב בפני עצמה. שאם עשה את כל שלשים ותשע אבות המלאכות של שבת בהעלם אחד (בשכחה אחת), חייב שלשים ותשע חטאות. שלולי שחילקה תורה לא היה חייב עליהם אלא חטאת אחת, כמו אם עשה את אותה המלאכה כמה פעמים בהעלם אחד, שאינו חייב אלא חטאת אחת. וכיון שמבואר בברייתא שהפסוק 'לא תבערו אש' נצרך, אם כן מה שאל תנא דבי רבי ישמעאל מה למדים מפסוק זה.

הגמרא מבארת את דברי תנא דבי רבי ישמעאל באופן אחר: **אֵלָא אִמְר רַבָּא, תַּנָּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, תִּיבַת 'מוֹשְׁבֹתִים' שְׁהוּכְרָה בְּפִסְקוּ קִשְׁיָא לִיהָ.** שהרי נאמר בפסוק (שמות לה א) 'לא תבערו אש בכל מושבותיכם' וקשה, תיבת 'מוֹשְׁבֹתִים' מה תלמוד לומר – מה באה ללמדינו, וכי באה ללמד כמשמעה שהאיסור נוהג בין בארץ ובין בחוץ לארץ, הלא מִכָּרִי 'שִׁבְתָּ', חֹכֶת הַנּוֹף הִיא – מצוה שחובתה על האדם ואינה תלויה בארץ, וכל מצוה שהיא חֹכֶת הַנּוֹף, נִוְהַגַת [יש לקיימה] בֵּין בְּאַרְצָא בֵּין בְּחוּץ לְאַרְצָא, ואם כן 'מוֹשְׁבֹתִים' דְּכַתֵּב רַחֲמָנָא לְפָנֵינוּ הֵיא, הרי גם בלא תיבות 'בכל מושבותיכם' אנו יודעים שמצוה זו נוהגת גם בחוץ לארץ. ועל כך השיבו בברייתא: **מִשּׁוּם (בשם) רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אִמְר תַּלְמִיד אֶחָד לִישְׁבִּי, לְפִי שֶׁאִמְר גְּבִי מִיתַת בֵּית דִּין (דברים כא כב) 'כִּי יִהְיֶה בְּאִישׁ חָטָא מִשְׁפָּט מוֹת וְהוֹמַת', פִּסְקוּ זֶה יָכוֹל לְהַתְּבָאֵר בְּכַמָּה אוֹפְנִים. אִפְשׁוּרֹת אַחַת, שְׁמוֹעַ אֲנִי מִחֻלָּה וְהוֹמַר מִעֲבֻדָּה שְׁהוּבָא לְעֵיל שֶׁאִפְשָׁר לְהוֹרֵגוּ בֵּין בְּחוּל בֵּין בְּשִׁבְתָּ, וְהָא מַה אֲנִי מְקַיֵּים – ואימתי יתקיים הפסוק האמור גבי שבת 'מִחֻלָּלִיָּה מוֹת יוֹמָת' (שמות לא יד) שמלמד שאסור לחלל את השבת, זה יתקיים רק בְּשִׁבְתָּ מִלְּאֲכֻת – במי שעשה סתם מלאכה בשבת, חוץ מִמִּיתַת בֵּית דִּין שְׁבוּה מוֹתָר לְחַלֵּל אֶת הַשְּׁבֵת. אוֹ אִינוּ אֵלָא – או אפשר לומר להיפך, שהפסוק 'מִחֻלָּלִיָּה מוֹת יוֹמָת' מלמד אֲפִילוֹ עַל מִיתַת בֵּית דִּין שֶׁאִסּוּר לַעֲשׂוֹתָהּ בַּשְּׁבֵת, וְכֵּן (מתני' אֲנִי מְקַיֵּים את הפסוק 'כִּי יִהְיֶה בְּאִישׁ חָטָא מִשְׁפָּט מוֹת וְהוֹמַת', שבית דין הורגים את המחויב מיתה, רק בְּחוּל, אֲכַל לֹא בְּשִׁבְתָּ, ואף שמצינו שעבודת דוחה את השבת, אין ללמוד מכך בקל וחומר שמיתת בית דין דוחה את העבודה תרדחה את השבת, משום שאפשר לפרוק, שקבורת מת מצוה תוכיח שעל אף שדוחה את העבודה אינה דוחה את השבת. אוֹ אִינוּ אֵלָא – או אפשר, שכיון שלא מצינו מפורש שקבורת מת מצוה אינה דוחה את השבת, ושמה אף זה עצמו יכול להלמד בקל וחומר מעבודה שקבורתו דוחה את השבת, אין זה פירכא על הקל וחומר שמיתת בית דין דוחה את השבת, ונמצא שהפסוק 'וְהוֹמַת' מדבר אֲפִילוֹ בְּשִׁבְתָּ וּמוֹתָר לְבֵית דִּין לְהוֹרֵגוּ בַּשְּׁבֵת. וכיון שמפסוק זה אין אנו יודעים אם מיתת בית דין דוחה את השבת, צריכים ללמוד דין זה ממקום אחר, לִכְךָ תַּלְמוּד לֹאִמְר – מלמדנו הכתוב במה שנאמר גבי שבת (שמות לה א) 'לא תבערו אש בכל מושבותיכם', להלל – בהמשך הפסוקים גבי הורוצותם במזיד שמתן על ידי בית דין הוא אוֹמַר (במדבר לה כט) 'וְהָיָה אֵלֶּה לָכֶם לְחֻקֹּת מִשְׁפָּט לְדוֹרוֹתֵיכֶם בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם, כְּלוֹמַר, שִׁישׁ לְהַעֲמִיד גַּם בְּחוּץ לְאַרְצָא בֵּית דִּין שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה דִּינִים שִׁידוּנוּ דִּינֵי נַפְשׁוֹת. ותיבות 'בכל מושבותיכם' הכתובות בשני הפסוקים יש לדרוש ב'גזירה שוה', מה תיבת 'מוֹשְׁבֹתִים' הָאִמְרוּ לְהֵלֵךְ – גבי פרשת רוצחים הכונה למושב 'בֵּית דִּין', אֵף תִּיבַת 'מוֹשְׁבֹתִים' הָאִמְרוּ כֵּן – גבי איסור הבערה בשבת הכוונה ל'בֵּית דִּין', וְכִיּוֹן דְּאִמְר רַחֲמָנָא 'לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשְּׁבֵת' הֵרִי לֵנוּ שֶׁאֵף מִיתַת שְׂרִיפָה בְּבֵית דִּין אִינֵה דוחה את השבת, ומכאן למדים לכל המיתות בית דין שאינם דוחים את השבת. וזהו חידושו של תנא דבי רבי ישמעאל שמתן אף מיתת 'מוֹשְׁבֹתֵיכֶם' למדים שאין מיתת בית דין דוחה את השבת אף שהיה מקום מקל וחומר לומר הפוך.**

אחר שהוכח שאין מיתת בית דין דוחה את השבת, הגמרא מביאה מחלוקת אם יש ללמוד מכך שעבודה בקרבן ציבור אינה נדחית מפני מיתת בית דין: **אִמְר אֲבִי, הִשְׁתָּא דְּאִמְרַת שְׁמַהפִּסְקוּ לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם' (שמות לה א) לְמַדִּים שֶׁאִין רִצְיָהּ [מיתת בית דין] דְּיוֹחָה אֶת הַשְּׁבֵת, יש ללמוד מכך שאין רִצְיָהּ דְּיוֹחָה אֶת**

וְשִׁמְעַת שְׁמַת לֹא מֵת מקרוביו, וְכֹל הֵיית לומר שִׁמְעָא לו כדי לקברו, **אִמְרַת, ודאי לֹא יִשְׁמָא**, שהרי אפילו נזיר שאינו כהן גדול וכהן גדול שאינו נזיר אסור לו ליטמא לקרוביו, וכל שכן נזיר כהן גדול שעוסק במצוות חשובות שאסור לו ליטמל מן המצוות וליטמא לקרוביו. וכיון שכן, וְכֹל הֵיית לומר בְּשֵׁם שֶׁאִינוּ מְטַמְּא לְאַחֵיותו כִּי אִינוּ מְטַמְּא לְמַת מִצְוָה, תַּלְמוּד לֹאִמְר – מלמדנו הכתוב ביתור תיבת 'וְלִאֲחֵיותו', שדווקא לְאַחֵיותו [וכן לשאר הקרובים] הוּא דְּאִינוּ מְטַמְּא, אֲכַל מְטַמְּא לְמַת מִצְוָה, ואף שעל ידי הקבורה גם ביטל ממצוות אחרות שעסק בהם, כגון עבודת הקרבת הפסח, ונמצא מבואר שמת מצוה דוחה את עבודת הקרבנות.

ממשיך ריש לקיש את דרשת הקל וחומר: כיון שמצינו שמת מצוה דוחה עבודה, יש ללמוד מכך בקל וחומר שאף את השבת ידחה, שכן אם עבודה החמורה שדוחה שבת קבורת מת מצוה דוחה אותה, 'שִׁבְתָּ' הקלה שהיא נִדְחַת מִפְּנֵי עֲבֻדָּה, שהרי בשבת מקריבים קרבנות בבית המקדש, אִינוּ דִּין – אין זה כל שכן שִׁתְּהָא קְבוּרַת מַת מִצְוָה החמורה יותר מעבודה דוחה אותה – את השבת.

רבי יוחנן דוחה קל וחומר זה: **אִמְר לִיהָ רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ, רִצְיָהּ [מיתת בית דין] תִּכְיֶה שֶׁאִין לְלַמּוּד מִן הַקֵּל וְחוֹמַר, שכן מצינו בה שְׁדוּחָה אֶת הָעֲבֻדָּה וְאִינֵה דוחה אֶת הַשְּׁבֵת – על אף שמיתת בית דין דוחה את העבודה, שהרי אם הנידון למיתה היה כהן הורצה לעבוד בבית המקדש, מביאין אותו לבית דין לדרונו במיתה, שנאמר (שמות כא יד) 'מֵעַם מִזְבְּחֵי תִקְחֵנוּ לְמוֹת', מכל מקום אין מיתה זו דוחה את השבת וכפי שיבואר להלן], אם כן הוא הדין קבורת מת מצוה על אף שדוחה את העבודה מכל מקום אין זה מלמד שידחה גם את השבת.**

הגמרא מבררת מדוע מיתת בית דין עצמה אינה דוחה את השבת. שואלת הגמרא: **רִצְיָהּ גּוֹפָה – מיתת בית דין עצמה תִּרְחָה אֶת הַשְּׁבֵת, שכן יש ללמוד זאת מִקַּל וְחוֹמֵר, וְכֵּן עֲבֻדָּה החמורה בכך שְׁדוּחָה אֶת הַשְּׁבֵת מִכָּל מְקוֹם רִצְיָהּ [מיתת בית דין] דוחה אותה, כמבואר לעיל שכהן שנתחייב מיתה ובא למזבח לעבוד נוטלים אותו משם אף שאין כהן אחר שיכול לעבוד במקומו ומחמת כן העבודה תדחה, שְׁנַמְמַר (שמות כא יד) 'מֵעַם מִזְבְּחֵי תִקְחֵנוּ לְמוֹת', שִׁבְתָּ שְׁדִינָה קל מעבודת המקדש שהרי נִדְחַת מִפְּנֵי הָעֲבֻדָּה, אִינוּ דִּין – אין זה כל שכן שִׁתְּהָא רִצְיָהּ [מיתת בית דין] דוחה אותה.**

משיבה הגמרא: **אִמְר רַבָּא, כִּבְר פִּסְקָה [קבע דין] תַּנָּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל – תנא מבית מדרשו של רבי ישמעאל, שאין הריגת בית דין דוחה את השבת. דְּתַנָּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, נאמר בתורה (שמות לה א) 'לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשְּׁבֵת', מה תַּלְמוּד לֹאִמְר – מה פסוק זה בא ללמדינו.**

דנה הגמרא בדבריו: בתחילה סברה הגמרא שכונתו לומר שלא צריך כלל את הפסוק הזה ללמד שאסור להבעיר אש בשבת, כיון שכבר נאמר (שמות כ ט) 'יָוִים הַשְּׁבִיעִי שִׁבְתָּ וְגו' לא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה; והבערה היא בכלל שאר מלאכות האסורות. שואלת הגמרא: מדוע הקשה 'מה תַּלְמוּד לֹאִמְר', הלא ודאי הפסוק 'לא תבערו אש' נצרך, שהרי **אִי [אם] לְרַבִּי יוֹסִי, הלא הוא סובר שֶׁלֹּא יִצְאָת – הפסוק של 'הבערה' יצא להכתב כדי ללמדנו שיש בכך רק לאו. וְאִי [אם] לְרַבִּי נְתָן, הלא הוא סובר שהפסוק לְחַלֵּק יִצְאָת, כפי שיבואר בברייתא להלן, ואינו מיותר לדרשות אחרות. מביאה הגמרא את הברייתא שנחלקו בה רבי יוסי ורבי נתן: **בְּרִיתֵינָא בְּרִיתֵינָא**, נאמר בתורה (שמות כ ט) 'יָוִים הַשְּׁבִיעִי שִׁבְתָּ וְגו' לא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה' ואף הבערת אש היא בכלל המלאכות האסורות, ושוב הוסיפה התורה וכתבה (שמות לה א) 'לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשְּׁבֵת', ונחלקו התנאים בדבר, לשם מה מלאכת הַבְּעָרָה יִצְאָה מִכָּלל המלאכות ונכתבה בפני עצמה. **לֹאִי יִצְאָת, דְּכִבְרֵי רַבִּי יוֹסִי – רבי יוסי סובר שהפסוק בא ללמד שמלאכת הבערה יש בה רק איסור לא תעשה, ואינה כשאר המלאכות שבמזיד עונשו כרת וכשיש גם עדים והתראה עונשו בסקילה. רַבִּי נְתָן אוֹמַר, לְחַלֵּק יִצְאָת – מלאכת הבערה יצאה מכלל שאר המלאכות ללמדנו, שאם עשה כמה מלאכות בשבת, כשם שחייב קרבן חטאת על הבערה בפני עצמה,****

ומה יום טוב הקל שְׁנֵדָה מִפְּנֵי קֶרֶבן יְחִיד, שהרי מקריבים בו נדרים ונדבות שהם קרבנות יחיד ועושים בכך כמה מלאכות, מכל מקום אין רִצִּיָּה (מיתת בית דין) דוחה אוֹתוֹ – את יום טוב, קֶרֶבן יְחִיד החמור שְׁהוּא דוחה את יום טוב, אינו דין – כל שכן שְׁלֹא תֵּהֵא רִצִּיָּה דוחה אוֹתוֹ. ונמצא שאם אכן כדברי אביי שלמדים מקל וחומר שמיתת בית דין אינה דוחה עבודה, לא ידחה לא קרבן ציבור ולא קרבן יחיד, וכיצד יתקיים הפסוק 'מַעַם מִזְבְּחִי תִקְהַנּוּ לְמוֹת' (שמות כא יד). ואמנם הִנִּיחָא – דברי אביי מתיישבים לְמֹאן דְּאָמַר במסכת ביצה (ט). שְׁאִין נִדְרִים וְנִדְבוֹת של יחיד קֶרֶבִּין בְּיוֹם טוֹב, שלשיטתו אין את הקל וחומר על קרבן יחיד החמור לעיל, ושייר לומר שאכן קרבנות ציבור ידחו מיתת בית דין ומהפסוק 'מַעַם מִזְבְּחִי' למדים שמיתת בית דין דוחה קרבן יחיד. אֲלֵא לְמֹאן דְּאָמַר שְׁנֵדָה וְנִדְבוֹת קֶרֶבִּין בְּיוֹם טוֹב, ולשיטתו יש ללמוד מקל וחומר שקרבן יחיד דוחה מיתת בית דין, מֵאֵי אִיכָא לְמִימַר – כיצד אפשר ליישב את הפסוק 'מַעַם מִזְבְּחִי' שמשמעותו שמיתת בית דין דוחה עבודה.

רבא מוסיף ודוחה לגמרי את הקל וחומר שדרש אביי: אֲלֵא אָמַר רַבָּא, בהכרח ש'מַעַם מִזְבְּחִי' מלמדנו שאין לדרוש מקל וחומר שמיתת בית דין אינה דוחה עבודה כפי שסבר אביי, שהרי לא מִיפְּעָא (אין צריך לומר) לְמֹאן דְּאָמַר נִדְרִים וְנִדְבוֹת קֶרֶבִּין בְּיוֹם טוֹב, אין לדרוש קל וחומר זה וכפי שהתבאר, דְּהָא אִם נלמד כן מקל וחומר, יש לנו להוסיף ולדרוש קל וחומר מיום טוב שאף קרבן יחיד דוחה מיתת בית דין, ואם כן לא מִתְקַיֵּים הפסוק 'מַעַם מִזְבְּחִי' כָּלָּל, שהרי כל הקרבנות דוחים מיתת בית דין. אֲלֵא אֲפִילוּ לְמֹאן דְּאָמַר שְׁנֵדָה וְנִדְבוֹת אין קֶרֶבִּין בְּיוֹם טוֹב, שלשיטתו היה מקום לומר כאביי שלמדים מקל וחומר שמיתת בית דין אינה דוחה קרבן ציבור, והפסוק 'מַעַם מִזְבְּחִי' מלמד שמיתת בית דין דוחה קרבן יחיד, מכל מקום אי אפשר לפרש כן, שהרי הִבְתִּית 'מַעַם מִזְבְּחִי' ולא 'מַעַם הַמִּזְבֵּחַ' והלשון 'מִזְבְּחִי' משמע 'הַמִּיּוּחָד לִי' דהיינו לה, וּמֵאֵי נִיהוּ – מהו הקרבן המיוחד לה, זהו קרבן תָּמִיד שהוא קרבן ציבור, ועל כך אָמַר רַבְּמַנְיָא 'מַעַם מִזְבְּחִי תִקְהַנּוּ לְמוֹת'. ומוכח אם כן מלשון הפסוק שמיתת בית דין דוחה אפילו קרבן ציבור, ולא כדברי אביי שהפסוק מדבר רק על קרבן יחיד. ומעתה חוזרים ומתקיימים דברי רבי יוחנן שהשיב לשאלת ריש לקיש (לעיל לה). שמת מצוה ידחה שבת מקל וחומר, שמיתת בית דין תוכיח שדוחה עבודה ואינה דוחה שבת. שנינו במשנה: כשבית דין דנים בדיני מְמוֹנִית וכן בדיני הַטְּמֵאוֹת וְהַטְּהוֹרוֹת כו', שואלים תחילה את הגדול שבדיינים מה דעתו, ולאחר מכן שואלים את השאר. הגמרא מביאה מעשה בענין זה: אָמַר רַב, אֲנֵא הוּאִי בְּמִנְיָנָא דְּבִי רַבִּי – אני הייתי בין הדיינים המנויים בבית דינו של רבי, וכשבאו למנות את הדיינים כדי להכריע לפי דעת הרוב, מִינְאִי דִּידִי הוּוּ מִתְחַלִּי בְּרִישָׁא – אותי שאלו ראשון לדעתי. שואלת הגמרא: וְהָא אֲנִי מִתְחַלִּין מִן הַגְּדוֹל תָּנִן – הרי אנו שנינו במשנה שמתחילים מן הגדול שבדיינים ואם כן מדוע לא התחילו מרבי. משיבה הגמרא: אָמַר רַבָּה בְּרִיה דְּרַבָּא, וְאִיתֵימָא – ויש אומרים שרַבִּי הָלַל בְּרִיה דְּרַבִּי וְוֹלָם אַמַר, שְׁאִינִי מִנְיָנָא דְּבִי רַבִּי דְּבִלְחֹה מִנְיָנִיהוּ מִן הַצֵּד הוּוּ מִתְחַלִּי – שונה בית דינו של רבי משום ענותנותו קבע שיהיו מתחילים תמיד למנות מן הקטנים.

אגב כך מביאה הגמרא עוד מאמר מאמראים אלו על רבי: וְאָמַר רַבָּה בְּרִיה דְּרַבָּא, וְאִיתֵימָא – ויש אומרים שרַבִּי הָלַל בְּרִיה דְּרַבִּי וְוֹלָם אַמַר, מִיּוֹת מִשָּׁה רבינו ועד ימות רַבִּי לא מִצִּינוּ שתהא תורה וגדולה בְּמִקְוֶם אַחֵד – באדם אחד. כלומר, רק משה ורבי היו גם בתורתם וגם בגדולתם יותר מכל ישראל, שלא היה עוד אחד כמותן.

שואלת הגמרא: וכי לא היה עוד שהיה בו תורה וגדולה יותר מכל ישראל, וְהָא הָוָה יְהוֹשֻׁעַ שאחר מות משה הנהיג את ישראל וגם היה גדול הדור בתורה, ואם כן לא היה כמותו בתורה ובגדולה. משיבה הגמרא: הָוָה אֱלֹהֵינוּ – היה בזמנו את אלעזר בן אהרן שהיה חבירו של יהושע בתורה, ואם כן אף שבגדולה לא היה כמותו, בתורה הרי אלעזר היה כמותו. שואלת הגמרא: וְהָא הָוָה פָּנָחָם אחר

שמתו יהושע ואלעזר, שהיתה בו תורה וגדולה יותר מכל ישראל. משיבה הגמרא: הוּוּ זְקֵנִים שהיו שוים לו בגדלותם בתורה, ואם כן לא היה אחד שהיה יותר מכל ישראל בתורה. שואלת הגמרא: וְהָא הָוָה שְׂאוֹל, שהיה גם מלך וגם גדול בתורה. משיבה הגמרא: בימיו הָוָה גם שְׂמוּאֵל הנביא שהיה גדול בתורה יותר משאול. מוסיפה הגמרא לשאול: וְהָא נָח נִפְשִׁיה – הרי שמואל נפטר בחיי שאול ואם כן לאחר ששמואל נפטר היה שאול לבדו שהיה בו תורה וגדולה יותר מכל ישראל. מיישבת הגמרא: בּוֹלְחֹה שְׁנִיה קְאָמְרִין – שכשאמרו שלא היה עוד מי שהיה בו תורה וגדולה במקום אחר, הכוונה שבכל שנותיו, מתחילת גדלותו ועד פטירתו, היה גדול מכל ישראל בתורה ובגדולה, שכן היה במשה וברבי, ואילו שאול אף שאחר מות שמואל לא היה כמותו, אך בתחילת גדלותו היה שמואל קיים שהיה גדול ממנו בתורה. שואלת הגמרא: וְהָא הָוָה דָּוִד שהיה בו תורה וגדולה במקום אחר. משיבה הגמרא: הָוָה בדורו גם את עֵירָא הַיָּאִירי שהיה גדול מדוד בתורה. שואלת הגמרא: וְהָא נָח נִפְשִׁיה – הרי עירא היאירי נפטר בימי דוד, ואם כן אחר מותו לא היה כדוד. משיבה הגמרא: בּוֹלְחֹה שְׁנִיה קְאָמְרִין – כוונת המאמר כמבואר לעיל שלא היו אחרים שבכל שנות גדלותם לא היה כמותם. שואלת הגמרא: וְהָא הָוָה שְׁלֹמֹה המלך. משיבה הגמרא: הָוָה בזמנו גם את שְׁמֻעִי בֶן נֵרָא שהיה גדול בתורה יותר משלמה. שואלת הגמרא: וְהָא קְמָלִיה – הרי שלמה הרגו ואם כן לאחר מותו לא היה כשלמה. משיבה הגמרא: בּוֹלְחֹה שְׁנִיה קְאָמְרִין – כבר אמרנו שהכוונה שלא מצינו מי שבכל שנות גדלותו לא היה כמותו. שואלת הגמרא: הָא הָוָה הִזְקִיָּה שהיה מלך וגם לימד את כל ישראל תורה. משיבה הגמרא: הָוָה שְׁבִנָא שהיה גדול מחזקיה. וְהָא אִיקְמִיל – הרי שבנא נהרג בחיי חזקיה, ואם כן אחר מותו לא היה כחזקיה בתורה ובגדולה. משיבה הגמרא: בּוֹלְחֹה שְׁנִיה קְאָמְרִין – כבר אמרנו שהכוונה שלא מצינו מי שבכל שנות גדלותו לא היה כמותו. שואלת הגמרא: וְהָא הָוָה עֲזֵרָא. משיבה הגמרא: הָוָה נִחְמִיָּה בֶן חֲבִלְיָה שהיה יותר מעזרא בגדולה.

אחר שהתבאר שאכן משה עד רבי לא היה כמותו, הגמרא מביאה מאמר נוסף בהמשך לזה: אָמַר רַב אֲדָא בְּרַ אֲבָהָ, אַף אֲנִי מוֹסִיף וְאֹמַר, מִיּוֹת רַבִּי עַד ימות רַב אֲשִׁי לא מִצִּינוּ שתהא תורה וגדולה בְּמִקְוֶם אַחֵד. שואלת הגמרא: וכי לא היה בדורו של רב אשי גדול כמותו, וְהָא הָוָה הוּנָא בְּרַ נָתַן שהיה שוה בתורתו ובגדולתו לרב אשי, ונמצא שרב אשי לא היה לבדו יותר מכל הדור בתורה ובגדולה. משיבה הגמרא: הוּנָא בְּרַ נָתַן מִיִּכָּה הָוָה בְּרִיה לִיה לְרַב אֲשִׁי – היה כפוף להנהגתו של רב אשי, ואם כן רב אשי בדורו היה לבדו יותר מכל ישראל הן בתורה והן בגדולה. שנינו במשנה: כשבית דין דנים דִּינֵי נִפְשוֹת ובאים להכריע על פי דעת הרוב מִתְחַלִּין מִן הַצֵּד – שואלים תחילה את הדיינים היושבים בצד שהם הקטנים ורק בסוף שואלים את הגדול. מבררת הגמרא: מִנְאֵי הֵנִי מִיָּלִי – מניין אלו הדברים שבדיני נפשות שואלים תחילה את הקטנים שבדיינים. מביאה הגמרא מקור לכך: אָמַר רַבִּי אֲחָא בְּרַ פִּשְׁא, אָמַר קְרָא (שמות כג) לגבי דיני דיינים 'לֹא תַעֲנֶה עַל רֵיב', וכיון שתיבת 'ריב' כתובה בפסוק בלא האות יו"ד, הפסוק נדרש 'לֹא תַעֲנֶה עַל רֵב', כלומר, לא לחלוק על דעת הגדול שבדיינים. וכיון שכן אם הגדול יחייב בתחילה שוב לא ימצא מי שיוכה, שהרי אף אם יש דיינים שסברו לומר זכות לא יאמרו את דעתם כדי לא לחלוק על הגדול, ולכך מתחילים בקטנים ואין שואלים את הגדול אלא לבסוף. מביאה הגמרא מקור אחר לכך: רַבָּה בְּרַ בְּרַ הָנָה אָמַר בשם רַבִּי יוֹחָנָן, מִתְקָא – מפסוק זה למדים שבדיני נפשות מתחילים מן הצד, שנאמר (שמואל א' כה יג) 'וַיֹּאמֶר דָּוִד לְאִשְׁוֵי חֲגֹרֹו אִישׁ [את] חֲרָבֹו וַיַּחְגְּרוּ אִישׁ [את] חֲרָבֹו וַיַּחְגְּרוּ גַם דָּוִד אֶת חֲרָבֹו' כלומר כשדור דין בבית דינו את נבל הכרמלי להריגה כדין מורד במלכות, ביקש תחילה משאר הדיינים לומר את דעתם ורק לאחר מכן אמר הוא את דעתו והצטרף למנין המחייבים, ומכאן יש ללמוד שבדיני נפשות הגדול אומר את דעתו אחרון.

הגמרא מלמדת דין נוסף בדיני נפשות: אָמַר רַב, שוֹנֶה אָדָם

סנהדרין. פרק רביעי – אחד דיני ממונות דף לו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קיא

ומה י"ט. וא"ת ומגיל דלא דחיא רציחה י"ט הא אפי' שבת דחיא אי לאו משום דכתיב (שמות לה) בכל מושבותיכם ובי"ט לא כתיב א"כ תרחיח י"ט בקי' ומה עבודה שדוחה יום טוב רציחה דוחה אותו וכו' וי"ל דאיכא למימר שבת יוכיח שנדחת מפני העבודה ואין נדחת מפני הרציחה והוא הדין י"ט מיהו אין שייך למימר שבת יוכיח שנדחת מפני העבודה דהיינו עבודה שאינה נדחת מפני הרציחה דאיתא אמילתיה דאבאי קאי ולי"ג ל"ק מידי כיון דאיכא למימר ק"ו לקולא ולחומרא לחומרא אמרינן:

והא הוה חזקיה. אית ספרים דלא גרס ליה דחזקיה לא היה מושל על כל ישראל שכבר גלו עשרת השבטים ועוד דשבט ראשע היה ולא ממנציא הוא ותרע דכי פריך הוה דוד לא משני הוה אחזתופל שקראו דוד אלופו ומידעו כיון דרשע הוה אינו מן המנצין וקצת קשה דלא משני הוה מפניכשת שהיה מבייש פני דוד בהלכה (ברכות ד' ד.)

כולחו שניה קאמרינן. דמשותחל' גדולתן לא פסק כולחו שני' והשתא לא קשה לספרים דגרסי והא הוה אלעזר הוה פנחס דהבי פריך והא הוה אלעזר שהותחלה גדולתו אחר של יהושע ותימה דלא משני איהושע הוה עתניאל בן קנז שהחזיר הלכות (הלכות) שנשתכחו מישראל בימי אבולו של משה (תמורה דף טז):

והא הוה חונא בר נתן. שהיה קרוב למלכות כדאייתא בפ"ב דבוכים (דף יט.) דאתקיים ביה והוי מלכים אומנין:

דיני נפשות מתחילין מן הצד. משום לא תענה על רב אבל בדיני ממונות לא איישי' ומי' דרך שאלה יכולין לענות ואפשר לא תענה על רב בדיני נפשות כתיב ולא בדיני ממונות אע"ג דלענות קאי גמי אדיני ממונות לנאמן דמוקי לה בריש מבילתין (דף ג) בב"ד נוטה:

רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן מהבא ויחגרו איש וגו'. הבא משמע שמורר במלכות ובעי למדייני' דידו היה חושב עצמו מלך וכן בפרק במה בחמה (שבת דף נו.) ושם גבי אוריה שהיה לו לדוד לזונו בסנהדרין ולא דיניה אע"ג שהיה מורר במלכות כדאמרינן התם וקשה דהא אמר במגילה (דף יד.) ושם דמורר במלכות לא בעי למדייניה ויש לומר לא בעי למדייניה כשאר חייבי מיתות אלא לקבל עדות ולדיע אם הוא מורר במלכות ונראה הא דאמר לא בעי למדייניה לענין הא דתנן בפירקין (דף לב.) דיני נפשות גומרין בו ביום לזכות וביום שלאחריו לחובה ובבבליה שלאחריו אין גומרין והאי גומרין בו ביום לחובה דהיינו דקאמריה ליה אביגיל וכו' דנין דיני נפשות בבבליה כדאמרינן לעיל בפירקין (דף לה:) דנגד השמש בעינן וחשיב לה דלא בעי למדייניה כשאר דיני נפשות אלא גומרין בו ביום לחובה וכן מוכח בירושלמי דפירקין דאמריה ליה וכו' דנין דיני נפשות בבבליה אמר לה כבר נגמר דינו מבעוד יום: **אין** מונין להם אלא אחד.

משום קידוש החדש ועיבור השנה איצטריך דלענין דין פשיטא דאין קרובים כשרים: **לא תארי**

משמן שלחם אף בתחילת הדין (ומן) התורה שזה צריך שלשה ודיני נפשות כ"ג וכן קידוש החדש שצריך שלשה דמשפט כתיב ביה (תהלים פא) כי חוק לישראל הוא משפט כאלהי יעקב ומוקמינן ליה בקידוש החדש במס' ר"ה (דף כה) וכן עיבור השנה שצריך שלשה חמשה ושבעה אין האב ובנו כשרין זה עם זה ולא הרב ותלמידו נמנן

אין רציחה דוחה אותו. דאין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד דהא ביי"ט גמי כל מלאכה לא תעשה כתיב: **הניחא** כו'. מסקנא דמילתיה דרבא היא הניחא למאן דאמר נדרים ונדבות אין קריבין ביום טוב מצית לאוקמי מעם מובחי בקרבן יחיד דלא דחי לא שבת ולא יום טוב דתו לא מידרש ק"ו כדאמרן: **אלא** למ"ד קריבין. איכא למדרש ק"ו כדאמרן ולזהווא תנא היכא מוקמת מעם מובחי ופולגתיהו במסכת ביצה:

אלא אמר רבא. על כרחיך אתא מעם מובחי ועקריה לקל וחומר בין מקרבן יחיד בין מקרבן ציבור דלא מביעיא למ"ד קריבין דכיון דקרבן יחיד דוחה יום טוב אי אתית למידרש קל וחומר לא מיתוקם מעם מובחי כלל ועל כרחיך לא תדרש ק"ו ואתא קרא ועקריה אלא אפילו למאן דאמר כו' ואיכא לאוקמי לקרא בקרבן יחיד דליכא ק"ו ובקרבן ציבור לא בעית לאוקמי לקרא משום ק"ו על כרחיך ממשמעויה מיתוקם גמי בקרבן ציבור דמובחי משמע המיוחד לי' דהיינו תמיד שהוא עיקר כל הקרבנות: הוה מתחלי' **ברישא.** במנצינא דסיקריקון אמרה רב בפ' הניזקין (גיטין דף נח) דקטני דחושב ב"ד וגמנו שאם שהתה בפני סיקריקון שנים עשר חדש כ' ואמר רב אנא הוה בהווא מנצינא ומנאי ידידי הוה דאתחיל ברישא: מן הצד הוה מתחלי' הוה פנחס ענוה יתירה שהיתה בה בריה דרבי וולס: במקום אחד. תורתן וגדולתן של ישראל באדם אחד שאין כמותו בכל ישראל בתורה ובגדולה כגון משה שהיה גדול על כל ישראל במלכות ובתורה וכן רבי בנשיאות ובתורה: הוה אלעזר. חבירו בתורה ולא הוי מקום אחד: והא הוה פנחס. משמתי יהושע ואלעזר: הוה וקנים. כגון עתניאל ואבנן וכו': **עירא** היאירי. במו"ק (דף טז) אמרינן דהוה מתני להו לרבנן על גבי כרים וכסתות דוד היה מנדיחו עליו לראש דכתיב (ש"ב ב) עירא היאירי היה כהן לדוד: שטע'. גדול היה כדאשכחן שירד לקראת דוד הירדן באלף איש: **שבנא.** שהיה ישיבתו גדולה משל חזקיה כדאמר בפ' זה בורר (דף כו.) לא תענה על רב. כתיב בלי יד' משמע לא תחלוק על מופלא של ב"ד הלכך לא מתחילין מיניה דלמא חזא ליה חובה ולא פליגנא עילוייה ומתחילין מן הצד (שלא ישמע) אחד דברי אחד מן המוכיחים ויטכים עמו: ויחרגו גם דוד חריבו. באחרונה נמנו עליו לזונו משום מורר במלכות: שונה אדם לתלמידו. ומראה לו פנים לזכות ולחובה בתוך הדין ודן עמו ונמנה עמו או לזכות או לחובה ומטין הדין על פי התלמיד כאחד מן הדיינין: **הטמאות והטהרות.** שהוראתן ביחיד ואין בהם מניין אלא אם כן חולקין וצריך לעמוד למנין אם רבו הטמאין או המטהרין מונין את האב ובנו או את הרב ותלמידו בשנים אבל דיני ממונות ונפשות ומכות שמנצין שלחם אף בתחילת הדין (ומן) התורה שזה צריך שלשה ודיני נפשות כ"ג וכן קידוש החדש שצריך שלשה דמשפט כתיב ביה (תהלים פא) כי חוק לישראל הוא משפט כאלהי יעקב ומוקמינן ליה בקידוש החדש במס' ר"ה (דף כה) וכן עיבור השנה שצריך שלשה חמשה ושבעה אין האב ובנו כשרין זה עם זה ולא הרב ותלמידו נמנן

אלא אחד וסיפא דבריי' לא ישב בצידו ואפילו שותק אלא יעמוד והולך לו:

ממור. לאו אין הכל כשרין לזון דיני נפשות קאי דאם כן הוה ליה למימר לאותוי חלל דהוי רבואת טפי דאפי' חלל דכשר לבא בקהל פסול לזון דיני נפשות משום דכתיב אתך בדומה לך ועוד הא בהדיא קתני לה אלא כהנים לזים וישראלים המשיאין לכהונה אלא אוכל כשרין לזון דיני ממונות קאי וכן מוכח הצריכותא דעבדי

אדיני ממונות ואע"ג בדפרק בא סימן (גדה דף

מט: ושם) קעבדי צריכותא איפכא אדיני נפשות

מ"מ נקט עיקר מילתא משום דיני ממונות וא"ת

לימא לאותוי סומא דכשר לזון דיני ממונות

לתנא דמתני' כדאמרין לעיל (דף לה: ופסול

לדיני נפשות דכ"א בריש מצות חליצה (יבמות

דף קא. ושם) דממעט סומין מדתני ר' יוסף בשם

שב"ד מנוקין בצדק כן מנוקין מכל מום ומהאי

טעמא נמי יש לפסול כל מומין כיון דקאמר קרא

דמוס אין כן במום ממש איירי וי"ל דמשמע ליה

מתני' בפסול יוחסין כדאמר' בזה בורר (לעיל דף

כו:) אמתניתין דבא סימן תדע דקתני סיפא אלא

כהנים לזים וישראלים המשיאין לכהונה:

תנינא חדא זימנא. אמילתיה דרב יהודה קשה

ליה אמאי איצטריך ליה למימר אתרתי מתניתין

לאיתוי ממור דאי אמתניתין מאי פריך הא תני

התם טובא כה"ג אע"ג דתני להו בשאר דוכתי

וכה"ג אשכחן בפרק אלו דברים בפסחים (דף סט:

ושם) גבי כלל גדול א"ר עקיבא כל מלאכה

שאפשר לעשותה:

חדא לאותוי גר. השתא משמע דסתם גר כשר

לדיני ממונות וק' בדפרק החולץ (יבמות

דף קה: ושם) אבשריה רבא לרב מרי בר רחל

ומני' אפרסי דבבל דכיון דאמו מישראל מקרב

אחייך קרינא ביה אלמא בעיא אמו מישראל וי"ל

דחבא מיירי לזון גר חבירו כדאמר' בפ' מצות

חליצה (שם דף קב. ושם) גר דן חבירו דבר תורה

ואם היתה אמו מישראל דן אפילו ישראל ולא

כמו שפ"ה דלענין דיני נפשות איירי דין חבירו

ולא ישראל אבל לדיני ממונות כשר ועוד דהתם

מייתי קרא דמקרב אחייך ואילו דיני נפשות

ממעטי בסמוך מונשאו אתך וא"ת והא דאמר

בפ' עשרה יוחסין (קידושין דף עה:) גבי מי

שהוחזקו אבותיו ומשורי הרבים למימרא דלא

מוקמינן פסולין ורמינן הכל כשרין לזון ואמר

רב יהודה לאותוי ממור ומאי קושיא היינו לזון

חבירו וי"ל דשאני ממור הואיל ואביו ואמו

מישראל מקרב אחייך קרינא ביה והאי דקאמר

צריכא אע"ג דגר ממזר חלוקין מ"מ נקט

צריכותא דשייכא לפי המשנה השנייה סתם ואין

חילוק זה מפורש בה וא"ת בריש מצות חליצה

(דף קב: ושם) דא"ל שמאלא בר יהודה לרב יהודה

תנינא בישראל בב"ד של ישראל ולא בב"ד של

גרים ורגיל ר"ת לומר דאיתו (רב) שמאלא בר (רב) יהודה היה בנו של רב יהודה הינדואה

דאמר' בפ' קידושין (דף קב:) דגר שאין לו יורשים הוה ונתגיר הוא ובנו ואינו נראה

דא"כ בלא ישראל נמי מפיסל אפי' בשאר דינן כיון דלאו אמו מישראל ואין לומר

דאיצטריך לפסול אפי' לחליצה בני גרים דבני גרים כיון שהורחן וליתן בקדושה ישראל

מעליא ניהו כדאמר' בפ' נערה (כתובות דף מד: ושם) לענין נערה המאורסה דהורחא וליתנה בקדושה ישראל

אמו מישראל ורב שמאלא בר יהודה אמו מישראל הוה:

אתר בדומין לך. אף על גב דמתאן נמי הוי שייך למעוטי בעל מום דמשה לאו בעל מום הוה כדאמרין בפרק אלו מומין (דף לו:) אם כן עשיתו למשה בעל מום מכל מקום לא הוה

מסתבר למיירש אתך להכי אי לאו משום דכתיב ומום אין בך:

בי קאמר רב. דתלמידו נמנה לא אמר אלא כגון רב כהנא ורב אסי דלגמריה הוה צריכי למא ששמע מרבו אבל לסבריה למצוא ראיות וליישב הטעמים אינן צריכין הלכך גברא באפי נפשיה הוא דאי משום גמרא דשמע מיניה כל ישראל נמי ממשא קבלו ואין אלו טעמים הכנת לבו דנימא אם היתה חכמות מפי רב אחר הוי אומר

טעם אחר: עשרה דברים. תנן במתני' (דף

לב:) וכולן אינן נזהגין בדין שור הנסקל.

להיות שור לדיני נפשות אף על פי שאמרנו

בפ"ק (דף ב.) לענין עשרים ושלושה במיתת

בעלים כך מיתת השור: חוץ מעשרים

ושלושה. שצריך כ"ג בדיני נפשות: לא תפא.

לרעה ע"פ אחד אבל אתה מטה לחובה דין

השור ע"פ אחד ומדכא גמיר לכולו מעלות

דלא נזהגין חוץ מכ"ג ומסתברא דהדיקש להכי

אתי שהוא עיקר הדין ותחילתו אבל כולו

אינך להצלה אתי ומה לנו לחוס על שור

המועד מוטב לקיים בו ובערת הרע (דברים

יט:) הא תשעה הוו. והדר פרקין אאתקפתין

והא י' תנן במתני' ואמר האי דקשיא לן ט'

הוו משום דאין הכל כשרין ועשרים ושלושה

חדא היא דמאי טעמא ממור פסול מדיני

נפשות משום דבעינן כ"ג דהיינו סנהדרין

ובסנהדרין כתיב (במדבר יא) ונשאו אתך

בדומין לך מיוחסין כמותך: זקן. ששכח כבר

צער גדול בניס ואינו רחמני וכן סריס: מטיפה

כשריה. מורע ישראל: מכל מום. פגם

משפחה: משום שכינה. הנך דבימי משה הוה

דבעינן מיוחסין שיהו ראוי שתשרה שכינה

עליה: שכינה. דכתיב (שם) ואצלתי מן הרוח:

ונשאו אתך. בסנהדראות שחילק לו יתרו

לשפוט את העם דאין כאן משום שכינה

דכתיב והקל מעליך ונשאו אתך ולא מן

ונשאו אתך במשאל העם (שם) יליף דההוא

בשבעים זקנים שהלכו עמו לאהל מועד

כתיב ומשום שכינה: מתני' סנהדרין. אף של

כ"ג: כתיב גורן עגולה. בעגולה היו יושבין

כדי שיהו כולן רואין זה את זה לפי שאם היו

יושבין בשורה אין פני הראשונים רואין זה

את זה ובעגולה שלימה אין יושבין לפי

שצריכין בעלי הגורן והעדים ליכנס לדבר בפני

כולם שיהו כולן רואין את העדים ומדקדקין

בדברים ולא שיהא פני העדים לשורה זו

ואחוריהם לזה: וכותבין דברי המזכין

והמחייבין. שניהם כותבין דברי המזכין

ושניהם כותבין דברי המחייבים שאם יטעה

האחד יוכיח כתבו על של חבירו: שלשה. הוה

שמתוך טורח הטעמים שירבה עליהן יטעו

בדבר אלא א' כותב דברי המזכין וא' כותב

דברי המחייבין והג' כותב דברי כולם ומתוך שאין טורח רב עליהם לא יקצרו בדבר

ואם יטעה אחד מהם יוכיח כתב של שלשה: יושבין לפניהן. אף הן כעגולה אלא

שהגדולים יושבין על הספסלן והתלמידים על הקרקע:

ושלש

אמו מישראל ורב שמאלא בר יהודה אמו מישראל הוה:

אתר בדומין לך. אף על גב דמתאן נמי הוי שייך למעוטי בעל מום דמשה לאו בעל מום הוה כדאמרין בפרק אלו מומין (דף לו:) אם כן עשיתו למשה בעל מום מכל מקום לא הוה

מסתבר למיירש אתך להכי אי לאו משום דכתיב ומום אין בך:

במשנה בנדה (מט), 'כל דין הראוי לדין דיני נפשות, ראוי לדין גם
דיני ממונות, ויש דין שראוי לדין רק דיני ממונות ואין ראוי לדין
דיני נפשות'. והיונין פה – והגמרא שם שואלת, לאתווי מאי – איזה
דין באה המשנה לרבות שכשר לדיני ממונות ולא לנפשות. ואמר
רב יהודה לבאר, שהמשנה שם באה לאתווי ממזר שכשר לדיני
ממונות ולא לנפשות. ואם כן לדברי רבי יהודה מדוע היה צריך שתי
משניות ללמדנו שממזר כשר לדין דיני ממונות. מיישבת הגמרא:
הראשון – משנה אחת באה לאתווי גר שכשר לדין דיני ממונות ולא
דיני נפשות, והראשון – ומשנה אחת באה לאתווי ממזר שכשר לדיני
ממונות ולא לנפשות. וצריכא – צריכים את שתי המשניות שאחת
תלמד על גר ואחת על ממזר, דאי אשמעינן רק את דין גר שכשר
לממונות ולא לנפשות, הייתי סבור שדווקא גר על אף שפסול הוא
לכהונה, כיון דראוי הוא לבא בקהל – להנשא לבת ישראל, הרי
הוא כשר לדין דיני ממונות, אבל ממזר שאסור להנשא אפילו לבת
ישראל אימא לא – הייתי אומר שפסול מלדון אף דיני ממונות. ואי
אשמעינן רק את הדין שבמזר כשר לממונות ולא לנפשות, הייתי
סבור שדווקא ממזר כשר לדין דיני ממונות משום דבא מטיפה
בשרה – נולד מזרע ישראל כשר, אבל גר דלא בא מטיפה בשרה
שהרי אמו היתה גויה, אימא לא – הייתי אומר שפסול מלדון אף
דיני ממונות. לכך צריכא – הוצרכו ללמדנו גם על ממזר וגם על גר
שכשרים לדין דיני ממונות.
שנינו במשנה: הכל כשרים לדין דיני ממונות ואין הכל כשרין לדין
דיני נפשות, אלא רק מי שמוחס שיכול להשיא את בתו לכהן.
מבאר הגמרא: מאי מוּחַס? הוצרכו מיוחס, משום דתני רב יוסף,
בשם שביית דין צריכים להיות מנוקין בצדק – מושלמים בכך
שיונו דין צדק, כך גם צריכים להיות מנוקין מכל מום – נקיים מכל
פגם ביחוס. הגמרא מבאר מנין למדים זאת: אמר ר' אמימר, מאי
קרא – מאיזה פסוק זה נלמד, שנאמר 'בולד יפה רעיתי ומום אין
בך' (שיר השירים ד ז), והיינו שבפסוק כתוב בדרך משל את מה שאומר
הקדוש ברוך הוא על הסנהדרין, שאין בהם מום, וסוברת הגמרא
שהכוונה למום ביחוס, ומכאן למדים שמי שיש לו פגם ביחוס פסול
מלדוהו דין בסנהדרין. דוחה הגמרא: ודילמא כוונת הפסוק למום
מקומו בגוף, אבל מום ביחוס אינו חסרון.
מביאה הגמרא פסוק אחר לכך: אמר רב אחא בר יעקב, אמר קרא
(במדבר יא טו) 'ויאמר ה' אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל
וגו' ולקחת אתם אל אהל מועד והתיצבו שם עמך'. ותיבת 'עמך'
נדרשת שצריך שהזקנים שמושה יאסוף לסנהדרין יהיו בדרגתן לך
דהיינו שיהיו שלמים ביחוסם כמו משה. דוחה הגמרא: מה ההוכחה
מפסוק זה לכל סנהדרין, ודילמא דווקא ה'תם הוצרכו לכך משום
ששרתה שם השביית, כמו שמצינו שם שאמר ה' למשה אחרי
שיאסוף את הזקנים 'וידתי ודברתי עמך שם ואצלתני מן הרוח אשר
עליך ושמתני עליהם' (במדבר יא ז), ולכן הוצרכו להיות מיוחסים כדי שיהיו ראויים
שתשרה עליהם השכינה. אבל אין ללמוד מכך שבכל סנהדרין צריך שהזקנים יהיו מיוחסים.
מביאה הגמרא פסוק אחר לכך: אלא אמר רב נחמן בר יצחק, אמר
קרא (שמות יח כב), 'ושפטו את העם בכל עת והיה כל הדבר הגדל
יביאו אליך וכל הדבר הקטן ושפטו הם והקל מעליך ונשאו אתה'.
דהיינו שהפסוק עוסק בעצת יתרו למשה שימנה עוד דינים ולא ידון
לבדו את כל ישראל, ובהו גם נאמר לשון 'אתה' ודורשים, בדרגתן
לך ליתו דהיינו מיוחסים כמותך. וכאן לא שייך לדחות שצריך כן
רק משום שכינה, כיון שבזה לא היתה שכינה, ולכן אפשר ללמוד
מכאן לכל סנהדרין שצריך שהדיינים יהיו דווקא מיוחסים, דהיינו
כהנים לויים וישראלים המשיאים בנותיהם לכהונה.

משנה

המשנה מבאר את אופן ישיבת הסנהדרין הסופרים והתלמידים,
ואת דין כתיבת הטענות של בעלי הדין: סנהדרין של שבעים ואחד
ושל עשרים ושלושה היתה יושבת בצורה של חצי גוין עגולה – חצי
עיגול, כדי שיהיו הדיינים רואין זה את זה, ועל ידי כך יהיו שומעים
ומתווכחים זה עם זה כדי שתצא הוראה כהלכה.

מתרצת הגמרא: כי (א) – אימתי קאמר רב שהתלמיד דן עם רבו ונמנה
בפני עצמו, רק בתלמידים כגון רב פהנא ורב אפי, דלמקריה דרב
הו' צריכי – שהיו צריכים שרב ילמד אותם את הדינים וההלכות
ששמע מרבותיו, ולמקריה דרב לא הו' צריכי – ליתן טעמים
וסברות וכן לדמות ולהביא ראיות, היו יכולים מעצמם ולא היו
צריכים לזה את רב. ולכן אלו נמנים בפני עצמם כשאר הדיינים, כיון
שאומרים את דעתם מסבא שלהם ולא רק חוזרים על דברי רבם.
ומה שהוצרכו לרב כדי ללמוד מפיו את הדינים אין בכך כל חסרון
שהרי כל ישראל למדו את התורה מפי משה.
הגמרא מבאר במה משפט שור הנסקל שיהיה לדיני ממונות ובמה
לדיני נפשות: אמר רבי אבהו, עשרה דברים (א) – דינים (ב) בהם חילוק
בין דיני ממונות לדיני נפשות והתבאר במשנה לעיל (א), ועל אף
שנינו לעיל (ב) שדין סקילת שור שיהיה לדיני נפשות, אין זה כולל כל
עשרה דברים אלו, אלא כולל אין נהגין בשר הנסקל להיותו שיהיה
בהם לדיני נפשות, חוץ מהדין שצריך בית דין של עשרים ושלושה
שבזה שור הנסקל שיהיה למיתת אדם וגם בו צריך בית דין של עשרים
ושלושה. מבאר הגמרא: מנא הני מילי – מנין שאין למדים לדמות
שור הנסקל למיתת אדם לגבי שאר דינים, אמר רב אחא בר פפא,
דאמר קרא (שמות יב כ) 'לא תפח משפט אביונה בריב', כלומר,
אסור להטות לרעה על פי דין אחד משפט (דיני נפשות) של אביו,
ומדויק מהפסוק שרק את משפט אביונה אי (א) – אין אתה מטה
להכריעו למיתה על פי רוב של דין אחד, אבל אתה מטה על פי
אחד משפט של שור הנסקל, שדי בכך שירבו הדיינים המחייבים על
המוכים באחד, כדי לסקלו. ומזה למדים לכל שאר דינים שהתבאר
במשנה (לעיל א), ששור הנסקל שיהיה בהם לדיני ממונות, חוץ מהדין
שצריך בית דין של כ"ג דינים.
שואלת הגמרא על רבי אבהו: וכי יש עשרה דברים בין דיני ממונות
לדיני נפשות, הא רק תשעה הו', ומדוע אמר רבי אבהו שיש עשרה
דברים. מקשה הגמרא על השאלה: מדוע שאלו שיש רק תשעה, הא
עשרה דברים קתני – שנו במשנה (לעיל א), שיש בין דיני ממונות
לנפשות. מבאר הגמרא את השאלה על רבי אבהו: שאלו שיש רק
תשעה משום שסברו שהדין דאין הכל כשרין לדין דיני נפשות והדין
שבדיני נפשות צריך עשרים ושלושה דינים, קרא היא – נחשב לדבר
אחד, שהלא הדין שהכל כשרים לדין דיני ממונות מבואר להלן שבא
לרבות ממזר שכשר לדיני ממונות ואינו כשר לדיני נפשות, ודבר זה
כבר כלול בדין שצריך עשרים ושלושה דינים שהוא ישיבת סנהדרין
(קטנה), שהרי חסרון בממזר הוא משום שפסול מלשבת בסנהדרין.
ולכן אין להחשיב את דין ממזר ודין עשרים ושלושה כשני דינים.
ונמצא שבמשנה אין עשרה אלא רק תשעה.
מיישבת הגמרא את דברי רבי אבהו: אכן במשנתנו אין אלא תשעה,
ומכל מקום אמר רבי אבהו שיש עשרה, דהא איבא אחריתי – יש
בבביתא עוד דין שיש בו חילוק בין ממונות לנפשות, דתניא
בבביתא, אין מושיבין בסנהדרין דין שהוא זקן ולא דין שהוא
סריס ואינו יכול להוליד, ולא מי שאין לו בנים, שכל אלו כיון שאין
להם צער גידול בנים זקן כבר שכח צער זה, אינם רחמנים כל כך
ולא יתפכו מספיק בזכותו של הנידון. רבי יהודה מוסיף, אף מי
שידוע כאביו פסול גם אם יש לו צער גידול בנים. מסיימת
הבביתא, וחילופיהן במסית – ואילו בדין של מי שהסית אחרים
לעבוד עבודה זרה הדין הוא להיפך שכל אלו כשרים לדין, דתניא
אמר (דברים יג ט) 'לא תחמול ולא תכסה עליו' וכיון שמבואר בתורה
שאסור לרחם עליו, ודאי דין שאין בו מדת רחמנות יהיה כשר לדונו.
ונמצא שזהו הדבר העשירי שדיבר בו רבי אבהו, שמי שחסר לו
במדת הרחמנות פסול מלשבת בדיני נפשות וכשר בדיני ממונות.
שנינו במשנה: הכל כשרין לדין דיני ממונות ואין הכל כשרים לדין
דיני נפשות. מבררת הגמרא מה חידשה המשנה בדין זה: 'הכל'
לאתווי מאי – מה באה המשנה לכלול ולהוסיף בתיבת 'הכל'.
משיבה הגמרא: אמר רב יהודה, לאתווי ממזר – לרבות שממזר
כשר לדיני ממונות. שואלת הגמרא: איך אפשר לפרש שזהו החידוש
בדברי המשנה, הא תנינא קרא וימנא – הרי כבר שנינו דין זה

שהעד הראשון מעיד על הודאת הנתבע ביום ראשון, והעד השני מעיד שביום שני לזה הנתבע מהתובע מנה, אם כן ודאי מדובר כאן בשתי הלואות, שודאי לא הודה לו ביום א' על ההלואה של יום ב', ולכן לא מצטרפים, אף שלדברי שניהם חייב הנתבע מנה לתובע. נמצא שדברי רב שאין הלכה כרבי יהושע בן קרחה במטלטלין, הם לשיטתו שאין לצרף עדים שאינם מעידים על אותו חיוב ממוק.

הגמרא מבררת את טעמו של רב, לפי שיטה זו: **אִשְׁכְּחִיהּ** [מצאנו] **רַב נַחֲמָן בְּרַיָּה וְיִצְחָק לְרַב הוּנָא בְּרִיהּ דְּרַב יְהוֹשֻעַ, וְאִמְרַי לִיהּ רַב נַחֲמָן לְרַב הוּנָא, מָאִי שָׁנָא – מְדוּעַ שׁוֹנֵה דִין הַלְוָאָה אַחֲרֵי הַלְוָאָה, דְּלֹא מְצַטְרְפִים, הֲרִי זֶהוּ מְשׁוּם דְּמָנָה דְקָא חֲוִי הָאִי לֹא קָא חֲוִי הָאִי – שֶהֻמְנָה שְׂרָאָה עַד זֶה, אִינוּ הֻמְנָה שְׂרָאָה עַד זֶה, וְהֵם מְעִידִים עַל הַלְוָאוֹת שׁוֹנוֹת, וְאִם כֵּן, בְּאֹפֶן שֶׁל הַלְוָאָה אַחֲרֵי הַלְוָאָה נָמִי – גַּם כֵּן, אִמְנָה דְקָא מוֹדָה קָמִי הָאִי לֹא מוֹדִי קָמִי הָאִי – יִתְכַּן שֶׁעַל הֻמְנָה שֶהוּדָה בְּפָנֵי הַעֵד הָרִאשׁוֹן לֹא הוּדָה בְּפָנֵי הַעֵד הַשֵּׁנִי, אֲלֵא הוּדָה עַל חוּב שֶׁל הַלְוָאָה אַחֲרָה, וְלֹכֵן אָף בְּאֹפֶן זֶה אֵין הָעֵדִים צָרִיכִים לְהַצְטָרֵף, הַשֵּׁיב רַב הוּנָא לְרַב נַחֲמָן: שֶׁל הַלְוָאָה אַחֲרֵי הַלְוָאָה שֶהוּזִכַּר רַב, מְדוּבָר דְאִמְרַי לִיהּ הַנְּתַבַּע לְהָאִי בְּתַרְא – לַעֲד הָאֲחֵרוֹן, כְּשֶהוּדָה בְּפָנֵי, 'בְּהָאִי מְנָה דְאִוְדִי לִיהּ קָמָה, אִוְדִי לִיהּ נָמִי קָמִי פְּלוֹנִי' – עַל אוֹתוֹ מִנֵּה שֶהוּדִית עֲכָשׁוּ לַפְלוֹנִי בְּפִנְיָ, הוּדִית לֹא גַם בְּפָנֵי פְלוֹנִי הַעֵד הָרִאשׁוֹן, וְאִם כֵּן, הַעֵד הָאֲחֵרוֹן יוֹדַע שֶהֵם מְעִידִים עַל אוֹתוֹ הֻמְנָה, וְלִכְךָ עֲדוּת מְצַטְרֶפָה.**

הַקְשָׁה רַב נַחֲמָן לְרַב הוּנָא: **אִכְתִּי – עֵדִיךְ, אָף בְּאֹפֶן זֶה, בְּתַרְא יָדַע** – הַעֵד הַשֵּׁנִי אִמְנָם יוֹדַע שֶהֵם מְעִידִים עַל אוֹתוֹ הֻמְנָה, אִךְ קָמָא – הַעֵד הָרִאשׁוֹן לֹא יָדַע זֹאת, וְלֹכֵן אֵין לְצַרֵּף אֶת עֲדוּתָם שֶכֵּן אֵין זֶה נִקְרָא 'וְהוּא עֵד'. תִּירֵץ רַב הוּנָא: מְדוּבָר דְתַרְדֵּר **אִוִּל** – שֶשׁוּב הַלֵּךְ הַלּוֹה וְאִמְרַי לִיהּ לְקָמָא – לַעֲד הָרִאשׁוֹן, 'הָאִי מְנָה דְאִוְדִי לִיהּ קָמָה, אִוְדִי לִיהּ נָמִי קָמִי פְּלוֹנִי' – אוֹתוֹ הֻמְנָה שֶעָלֵיו הוּדִית לַפְלוֹנִי בְּפִנְיָ, הוּדִית לֹא גַם בְּפָנֵי פְלוֹנִי הַעֵד הַשֵּׁנִי, וְשֵׁנִי הָעֵדִים יוֹדַעִים שֶהֵם מְעִידִים עַל אוֹתוֹ הֻמְנָה, וְלֹכֵן מְצַטְרְפִים. **אִמְרַי לִיהּ רַב נַחֲמָן לְרַב הוּנָא, תְּנִיחַ דְעִתֵּךְ שֶהֻתְנַחַת אֶת דְעִתִּי בְּתִירוּצָךְ זֶה.**

אִמְרַי לִיהּ רַב הוּנָא, מָאִי נִיחֻתָא – מְדוּעַ תִּירוּץ זֶה מֵיִישֵׁב אֶת דְעִתְךָ, דְרַבָּא – שֶהָרִי רַבָּא, וְאִיתִימָא – וִיש אֹמְרִים שֶהִיא זֶה רַב שִׁשְׁתָּה, שְׂדָא בְּהַ נְרָנָא – קֶצֶץ תִּירוּץ זֶה בְּגִרְזֵן, כְּלוּמַר הַקְשָׁה עָלָיו קוּשִׁיא נִיצְחָת. הָאֵם הָאֹפֶן שֶׁל הוּדָאָה אַחֲרֵי הוּדָאָה לֹא חֲוִינוּ הַלְוָאָה אַחֲרֵי הַלְוָאָה – אִינוּ בְּדִיּוֹק הָאֹפֶן שֶׁל הוּדָאָה אַחֲרֵי הַלְוָאָה, כְּלוּמַר מֵאַחֲרֵי שֶבְהוּדָאָה אַחֲרֵי הוּדָאָה אַחֲרֵי הַלְוָאָה מְצַרֵּךְ שֶׁכֵּל עַד יָדַע מְעִדוֹת חֲבִירוֹ, עַל כִּרְחָךְ שֶׁגַם בְּהוּדָאָה אַחֲרֵי הַלְוָאָה מְדוּבָר כֵּךְ, שֶאֱמַר לַעֲד הַשֵּׁנִי 'הֻמְנָה שֶאֵין מוּדָה עָלָיו לְמַלּוּה בְּפִנְיָ, לִוִּיתִי אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ בְּפָנֵי עַד פְּלוֹנִי, וְחֹזֵר הַלּוֹה לַעֲד הָרִאשׁוֹן וְאִמְרַי לֹא 'הוּדִיתִי לְמַלּוּה בְּפָנֵי פְלוֹנִי [וְהַעֵד הַשֵּׁנִי] עַל הֻמְנָה שְׁלוֹתִי מִמֶּנּוּ בְּפִנְיָ, וְנִמְצָא שֶהוּדָה בְּפָנֵי שֵׁנִי הָעֵדִים, וִיש כֵּאֵן הוּדָאָה אַחֲרֵי הוּדָאָה, וּמְדוּעַ צָרִיךְ רַב לֹמַר פְּעֻמִּים אֶת אוֹתוֹ הַדִּין. **אִמְרַי לִיהּ רַב נַחֲמָן לְרַב הוּנָא, חֲוִינוּ דְשִׁמְיָע לִי עֲלִיכּוֹ – זֶהוּ מָה שֶשֻׁמְעִית עַל בְּנֵי עֵירָךְ, דְרָמִיתוֹ דִּיקְלִי וְזִקְפִּיתוֹ לָהּ – שֶאֱתָם קוֹצֵצִים דְקָלִים וְחוֹזִרִים וְנוֹטְעִים אוֹתָם, כְּלוּמַר אֲתָם מִתְנַהֲגִים בְּאֹפֶן מְשׁוּנָה, בּוֹנִים וְסוֹתֵרִים, שֶהָרִי תִירַצַת לִי קוּשִׁיא וְחוֹזֵר וְסוֹתֵר אֶת הַתִּירוּץ.**

דְפָרִיעַ תְּהוֹ – אֵין יוֹדַעַת שֶהַשְׁטֵר פְּרוּעַ. **הִימְנָה –** הָאִמֵּין לָה רַב נַחֲמָן. **אִמְרַי לִיהּ רַבָּא לְרַב נַחֲמָן, בְּמָאֵן –** כִּדְעַת מִי פִסְקַת כֵּךְ, הָאֵם כְּרַבִּי, דְאִמְרַי (כִּיב עו.) **שְׁאוֹתִיּוֹת** [חֹב] **נִקְנָנוּ בְּמִסְיָה –** הַקּוֹנָה שֶטֶר חֹב מִחֲבִירוֹ, קִנָּה בֹזֵה שֶמֶסֶר לִידוֹ הַמוּכָר אֶת הַשְׁטֵר. וְכִשִּׁמְסָרוֹ לָה אֶת הַשְׁטֵר, קִנָּאתוֹ הוּא כְשִׁלָּה, וְלֹכֵן נִאֲמַנְתָּ. אִךְ לַדְעַת חֲכָמִים אֵינָה נִאֲמַנְתָּ. **אִמְרַי לִיהּ רַב נַחֲמָן, שְׁאֵיִי הֶבָא –** שׁוֹנֵה הַדִּין כֵּאֵן, וְאָף לַדְעַת

הַגְמָרָא מְבִיאָה עוֹד דְעָה הַחֹלְקַת עַל רַב: **נִתְרַדְעִי –** חֲכָמִי הָעִיר נִהְרַדְעָא **אִמְרַי, בֵּין הוּדָאָה אַחֲרֵי הוּדָאָה, וּבֵין הוּדָאָה אַחֲרֵי הַלְוָאָה, וּבֵין הַלְוָאָה אַחֲרֵי הַלְוָאָה, וּבֵין הַלְוָאָה אַחֲרֵי הוּדָאָה, הָעֲדוּתוֹת מְצַטְרְפֹת, שֶכֵּן מְכַל מְקוֹם מְעִידִים שֵׁנִי הָעֵדִים שֶהֻנְתַּבַּע חֲיִיב מִנֵּה לְתוּבַע. מְבַרְרַת הַגְמָרָא: **בְּמָאֵן –** כִּדְעַת מִי הִיא שִׁיטָּה זֹה. וּמִבְּאֵרָתָה, שֶזֶהוּ בְּשִׁטַּת רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן קִרְחָה, הַסּוֹבֵר שֶבְכָל אֹפֶן נִיתָן לְצַרֵּף אֶת שְׁנֵי הָעֵדִים.**

שְׁנֵינוּ לַהֲלֹךְ (מ.), שְׁבִדְנִי נִפְשׁוֹת בּוֹדִקִים אֶת הָעֵדִים בִּז' חֲקִירוֹת וּבְבִדְיוֹת. חֲקִירוֹת הֵן, שֶהָיוּ שׁוֹאֲלִים אוֹתָם 'בְּאִיזוֹ שְׁמִיטָה רֵאִיתָם אֶת הַמַּעֲשֶׂה, בְּאִיזוֹ שָׁנָה בְּשִׁמְיטָה, בְּאִיזוֹ חוֹדֶשׁ, בְּכַמָּה בְּחֹדֶשׁ, בְּאִיזוֹ יוֹם, בְּאִיזוֹ שָׁעָה וּבְאִיזוֹ מְקוֹם, וְהֵן נִצְרָכוֹת כִּדִּי שִׁיזִידָה אֲפִשֵׁר לְהוֹיִם אֶת הָעֵדִים, שֶהָרִי הַמְזִיזִים צָרִיכִים לְהַעֲדִי שֶהָיוּ עִם הָעֵדִים בְּאוֹתוֹ זֶמֶן בְּמִקְוֶם אַחֵר. וּבִדְיוֹת הֵן, שֶהָיוּ שׁוֹאֲלִים אֶת הָעֵדִים הַרְבֵּה שְׁאֵלוֹת עַל הָאֹפֶן הַמְדוּיָק שֶׁל הַמַּעֲשֶׂה, כְּגוֹן הָאֵם לְבַשׁ בְּגָדִים לְבָנִים אוֹ שְׁחוּרִים, וְכִדְוּמָה. וּבִדְיוֹת אֵלוֹ אֵינֵן נִצְרָכוֹת לְהוֹמַת הָעֲדוּת. וְאִם הָעֵדִים מְכַחֲשִׁים זֶה אֶת זֶה, בֵּין בְּחִקְרוֹת וּבֵין בְּבִדְיוֹת, עֲדוּתָן בְּטִילָה.

מִהַתּוֹרָה גַּם בְּדִינֵי מִמוֹנוֹת צָרִיךְ דְרִישָׁה וְחִקְרָה, אֲבָל אִמְרוּ חֲכָמִים שֶאֵין דִּינֵי מִמוֹנוֹת צָרִיכִים דְרִישָׁה וְחִקְרָה, כִּדִּי שֶׁלֹא תִנְעוֹל דֹּלַת בְּפָנֵי לִוִּים. אֲבָל אִם חִקְרוּ אוֹתָם אוֹ שֶאֱמָרוּ מֵאִלְהִים, וְהִכְחִישׁוּ זֶה אֶת זֶה בְּחִקְרוֹת, עֲדוּתָם בְּטִילָה. הַגְמָרָא מְבִיאָה אֶת דְעַת רַב יְהוֹדָה, שֶעֵדִים שֶהוּכָחוּ בְּבִדְיוֹת עֲדוּתָם כְּשֶׂרָה.

אִמְרַי רַב יְהוֹדָה, עֲדוּת הַמְכַחֶשֶׁת זֹה אֶת זֹה בְּבִדְיוֹת – שֶׁעֵנּוּ שֵׁנִי הָעֵדִים תְּשׁוּבוֹת שׁוֹנוֹת לְשְׁאֵלוֹת הַבְּדִיקָה, **בְּשִׁרָה** הָעֲדוּת בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת, שֶכֵּן אֵין דִּין הוֹמָה תְּלוֹי בְּבִדְיוֹת.

מִבְּאֵרָתָה הַגְמָרָא: **אִמְרַי רַבָּא, מְסַתְפָּרָא מִלְּתִיהּ דְרַב יְהוֹדָה –** מִסְּתַבֵּר שְׁדַּבְרֵי רַב יְהוֹדָה נִאֲמָרוּ רַק בְּאֹפֶן שֶׁעַד **אִחָד אוֹמְרַי 'בְּאִרְנָקִי** [– אֲרָנָן] שֶׁחֹזֶר הַלּוֹה לוֹ, וְעַד **אִחָד אוֹמְרַי 'בְּאִרְנָקִי לְבָנָה', שֶהָרִי אֵין בְּדִיקָה זֹה עַל עֵיקַר הָעֲדוּת, שֶהִיא הַהִלּוּאָה, אֲכָל אִם עַד **אִחָד אוֹמְרַי 'מְנָה שְׁחוּר** [מִטְבַּעוֹת יִשְׁנִים] הַלּוֹה לוֹ, וְעַד **אִחָד אוֹמְרַי 'מְנָה לְבָן** [מִטְבַּעוֹת חֲדָשִׁים], **אֵין מְצַטְרְפִין, שֶכֵּן הַהִכְחָשָׁה הִיא עַל עֵיקַר הָעֲדוּת, כְּלוּמַר הַהִלּוּאָה עֲצֻמָּה.****

מְדַבְרֵי רַב יְהוֹדָה [כְּבִיאֹר רַבָּא] אֲפִשֵׁר לְדִיּוֹק, שֶעֲדוּת הַמְכַחֶשֶׁת זֹה אֶת זֹה בְּצַבַּע אֲרָנָן וְכִדְוּמָה, פְּסוּלָה בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת, שֶהָרִי לֹא הַכְשִׁיר רַב יְהוֹדָה עֲדוּת כּוֹז אֲלֵא רַק בְּדִינֵי מִמוֹנוֹת. מְקַשָּׁה עַל כֵּךְ הַגְמָרָא: **וְאִרְנָקִי שְׁחוּרָה –** בְּהַכְחָשָׁה בְּבִדְיוֹת שֶאֵין עֵיקַר הָעֲדוּת תְּלוֹי בְּהֵן, כִּאֲרָנָן שְׁחוּר וְלֹכֵן בְּדִינֵי מִמוֹנוֹת, **בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת לֹא –** הָאֵם בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת הָעֲדוּת אֵינָה כְּשֶׂרָה. **וְהָאִמְרַי רַב חֲסִדָּא, אִם עַד **אִחָד אוֹמְרַי 'בְּסִיפִי** [– חֲרָב] הֲרָגוֹ, וְעַד **אִחָד אוֹמְרַי 'בְּאִרְיָן** [– מִין רֹמַח] הֲרָגוֹ, אֵין זֶה נִבְּזֵן –** אֵין עֲדוּת זֹה מְכּוּוֹנָה, כְּלוּמַר אֵינָה מְצַטְרֶפָה, שֶכֵּן יֵשׁ הַכְחָשָׁה בְּבִדְיוֹת הַנוֹגַעַת לְעֵיקַר הָעֲדוּת, אִךְ אִם עַד **אִחָד אוֹמְרַי 'בְּלִי** [– בְּגָדִין] שֶׁל הָרוּצָה הִיוּ שְׁחוּרִים, וְעַד **אִחָד אוֹמְרַי 'בְּלִי** הִיוּ לְבָנִים, הָרִי זֶה נִבְּזֵן, וְהָעֲדוּת מְצַטְרֶפָה, שֶכֵּן הַהִכְחָשָׁה הִיא רַק בְּבִדְיוֹת שֶאֵינָה מְעִיקַר הָעֲדוּת. וְהָרִי זֶה שֶׁלֹא כְּדַבְרֵי רַב יְהוֹדָה [כְּבִיאֹר רַבָּא], הַפּוֹסֵל בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת אִף בְּהַכְחָשָׁה בְּבִדְיוֹת שֶאֵינָה מְעִיקַר הָעֲדוּת.

חֲכָמִים הִיא נִאֲמַנְתָּ ב'מִיגו', מְשׁוּם דְאִי **בְּעִיָא קְלָתִיה** – שֶאֱתָם הִיתָה רוּצָה לְהַפְסִיד אֶת הַמְלוּה, הִיתָה שׁוֹרֶפֶת שֶטֶר זֶה. **אִיבָא דְאִמְרַי –** יֵשׁ שֶאֱמָרוּ שְׁמוּעָה זֹה בְּנוֹסֵחַ אַחֵר. **לֹא הִימְנָה –** לֹא הָאִמֵּין לָה רַב נַחֲמָן. **אִמְרַי לִיהּ רַבָּא לְרַב נַחֲמָן, וְהָא –** וְהָרִי יֵשׁ לָנוּ לְהִאֲמִינָה ב'מִיגו' אִי **בְּעִיָא**

מתרצת הגמרא: **אמר רבי חנינא, דבר תורה אחד דיני ממונות**
ואחד דיני נפשות חייבים דרישה וחקירה, **שנאמר** (ויקרא כד כב)
'משפט אחד יהיה לכם', וכמבאר במשנתנו. אבל חכמים תיקנו
 שבדיני ממונות לא יצטרכו דרישה וחקירה, ובמשנה בשביעית
 ובברייתא מדובר לאחר תקנת חכמים. **ומה הפעם שאמרו חכמים**
שבדיני ממונות לא פנינו – אין צריכים דרישה וחקירה, **כדי שלא**
תנעול דלת בפני לזין – שחששו שהלולים לא ימצאו מי שילוח להם,
 משום שאנשים ימנעו מלהלוות, שמא הלוח יכחיש את ההלוואה,
 וכשהמלוה יביא עדים על ההלוואה, יכשלו העדים בדרישות
 ובחקירות, ולא יוכל המלוה לקבל את כספו בחזרה.
 מקשה הגמרא: **אלא מעתה** שהסקנו שבדיני ממונות אין דרישה
 וחקירה,

אמר, אומרים להם לעדים **'מדבריהם** בעדותכם, נראה לעינינו
שנזדבבה פלוגתא' [שסופו של הנידון לצאת זכאי], ואחר כך נושאים
 ונותנים בדינו. **אבין ורבא דאמרי תרין זידי** – שאמרו שניהם, **אמרין**
ליה לנידון, אי לא קמלת לא תרחל – אם לא הרגת, ועדות העדים
 אינה אמת, אל תפחד. **רב אשי אמר**, מכריזים, **כל מי שידוע לו** –
 לנידון **זכות**, **יבא לבית הדין וילמד עליו**, וזו היא הפתיחה בזכותו.
תניא בנותיה [במותם] **דאבין ורבא, רבי אמר**, נאמר בפסוק
 בפרשת סוטה (במדבר ה ט) **'והשביע אתה הכהן ואמר אל האשה אם**
לא שבע איש אותך ואם לא שמית וגו' טמאה תחת אישך הנקי
 ממי המרים המאריים האלה,

מיישבת הגמרא: אין מדובר במשנה בשני אופנים, אלא **חדא קתני** –
 מדובר רק באופן שחייב את הנתבע ולא נטל ונתן ביד, ומחזיר את
 הדין לזכות. וכונת המשנה היא שבדיני ממונות מחזירין לזכות, אף
 על פי שאותה הזכות חובת דין השני, שמחייבים אותו
 להחזיר את מה שקיבל.
 שואלת הגמרא: אם כן, **דכנותה גבי נפשות** – כך נצטרך לבאר את
 מה ששנינו לגבי דיני נפשות, **ש'מחזירין לזכות**

שמיותרת בפסוק.
 הגמרא מפסיקה בלימוד הקל וחומר ומביאה את הברייתא הדורשת
 את תיבת 'ולאחותו': **בביתא**, נאמר בפסוק (במדבר י ג) **גבי**
דיני נזיר, **כל ימי הזירו לה'** על נפש מת לא יבא, ומבואר שאסור
 לנזיר ליטמא למתים כלל, ואם כן מה שהוסיף הכתוב לאחר מכן (שם)
 (ו) **'לאביו ולאמו ולאחיו ולאחותו'** לא יטמא מה תלמוד לומר, הלא
 כבר מהפסוק הקודם למדים שאסור לו להיטמא כלל. אלא תיבת
 'ולאחותו' נצרכת לאופן הבא, **הרי שהיה הנזיר שהוא גם כהן גדול**
הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו, שבנוסף לקדושתו האוסרת
 עליו ליטמא הוא גם עוסק במצוות חשובות שאם יתעכב יפסידן,

דברי המזבין, ואחד היה **פוחב** את **דברי המחייבין**, והשלישי היה
פוחב את **דברי המזבין** וגם את **דברי המחייבין**, שאם יכתבו שנים
 את דברי כולם, יש חשש שמתוך הטורח יטעו, אך כשהם שלשה לא
 יטעו ויקצרו, ואף אם יטעה אחד מהם, יוכיח כתב השלישי.

ההלואה בדווקא, אלא ההלואה היתה קודם לכן והם איחרו את
 הכתיבה, לא היו כותבים את השטר בזמן כזה, שאין רגילות להלוות
 בו, והכל מרגלים על שטר שנכתב ביום כזה ואומרים שהוא מזויף.
ואפילו הכי פיון דשביעית רק בסופה היא משמטה, ויש מעט
 אנשים שמלוים גם בניסן, ועדיין יש מקום לתלות שמא איחרוהו,
 לפיכך מתרצים את דבריהם **ומכשירין** – מכשירים את השטר.
 ונמצא שהברייתא אמרה חידוש גדול יותר בסברא זו, ולכן העדיף
 המקשן להקשות דווקא מהברייתא.
 אומרת הגמרא: **מכל מקום** – בין שנקשה מהמשנה בשביעית ובין
 שנקשה מהברייתא, **קשיא** כנזכר על דין משנתנו.
 אומרת הגמרא: **הסימן** לשמות האמוראים שמתרצים את הקושיא
 להלן, הוא **רפ"ש** – רבי חנינא, רבא, רב פפא, רב אשי.

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום שלישי עמ' ב

מעוררים את הנידון לחפש עדי הזמה, ואילו שתיק **האי עד דמינמר**
דיניה – אם ישתוק הנידון וימתין עד שיגמר דינו, ולאחר שיגמר הדין
מייתי עדים ומזים להו – יביא עדים שיזימו את העדים הראשונים,
 אזי יתחייבו הראשונים מיתה, ונמצא שהפתיחה שפתחנו בזכותו של
 הנידון **הויה ליה חובתו של זה** – הרי היא חובה לעדים.
 הגמרא מבארת באופנים אחרים כיצד פותחים לזכות: **אלא אמר**
רבא, אמרין ליה ש'לך עדים להכחישן [להכחיש את דבריהם
 של העדים], כגון שיעידו שהם ראו את אותו שהעידו עליו שנהרג
 שהוא חי ושלם, ובהכחשה אין העדים הראשונים נהרגים, אלא
 העדות בטילה, ולכן אין זה נחשב לחובתם של העדים. **רב כהנא**

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום רביעי עמ' א

כיד, ולכן כעת מחזיר את הדין ומזכה. **אלא לחובה** – כשמתחילה
 טעה הדיין וזיכה את הנתבע שלא כדין, ועכשיו צריך לחזור ולחייבו,
היכי משפחת לה שהדין חוזר, הרי הדיין זיכה את החייב על ידי
דאמר ליה לנתבע 'פטור אתה', והאמרת שפיון **דאמר ליה הדין**
לנתבע 'פטור אתה', כמו **שנמל ונתן כיד דמי**, ורב חסדא אמר
 שכשנטל ונתן ביד אין הדין חוזר, ואם כן באיזה אופן מחזירים את
 הדין לחובה לדעת רב חסדא.

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום שישי עמ' א

דין תדחה שבת, וזה שייך למה שזכר בגמרא לעיל שאינה דוחה:
אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן, ותהא קבורת מת מצוה דוחה
שבת, כלומר, הרואה מת מוטל בדרך ואין מי שיתעסק בקבורתו, אף
 שבשאר ימות השבוע יש מצוה ליטמא לו ולקבורו, מכל מקום בשבת
 אסור לעשות מלאכה לצורך זה. ומדוע לא נאמר שהמצוה לקבורו
 תדחה את השבת, שהרי יש ללמוד דבר זה מכלל **וחומר**, ומה **עבודה**
 בבית המקדש שחמורה בכך **שדוחה שבת**, שהרי עושים בשבת כמה
 מלאכות לצורך הקרבת קרבנות שזמנן קבוע ליום השבת, כגון מוסיף
 השבת וקרנן התמידי, מכל מקום **קבורת מת מצוה דוחה אותה** –
 את העבודה, כפי שלמדים זאת בברייתא להלן **מתיבתא 'ולאחותו'**

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום שבת קודש עמ' ב

המשנה מבארת את דין סופרי הבית דין: **ושני סופרי תרינין עומדים**
לפניהם – לפני הדיינים, אחד עומד מימין הדיינים ואחד משמאל,
 ושניהם **פוחבין את דברי (המחייבין ואת דברי המזבין)**, כדי שאם
 יטעה אחד מהם, יוכיחו ממה שכתב חברו.
רבי יהודה חולק ואומר, ששלושה סופרים היו, אחד היה **פוחב** את

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום ראשון עמ' א

1 הרי לא אתי, ולכן אין לצרף את העדויות לחיוב ממון. ואידך – ר"נ
2 סבר, אמר – וכי' כי אתו ביהדי דרדי – יחד, בחד פומא קא מסהדי
3 – האם מעידים בפה אחד, הרי האחד מעיד ראשון, אלא אף על פי

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום חמישי עמ' א

1 שנינו במשנה (להלן לה) שני סופרי דיינין היו עומדין לפני
2 הדיינים, אחד מן תימין ואחד מן השמאל, והיו הסופרים כותבין
3 את דברי הדיינים המזבין וטעמיהם, וכן את דברי הדיינים המחיבין
4 וטעמיהם.

5 ולכאורה יש לדון בדברי המשנה, בשלמא דברי המחיבין – מובן
6 טעם הדבר שהוצרכו הסופרים לכתוב את דברי הדיינים המחיבים
7 וטעמיהם, מאחר שהדין הוא שאם יש רוב מחייבים צריך להלין את
8 הדין כדי שיוכלו לעיין במשך הלילה בסברותיהם, ומעתה יש לחוש
9 דלמחר חזו מעמא אחרינא – שמא למחרת יחזור בו אחד הדיינים
10 המחיבים מן הטעם שנקט בתחילה לחייב את הנידון ויחייבו מטעם
11 אחר, ומכיון שכך בעו למעבד הלנת דין – צריך מעתה להלין את
12 הדין לילה נוסף, כדי שיוכל הדיין לשוב ולשקול טעם חדש זה אם
13 נכון הוא או לא, ועל כן צריכים היו לכתוב את טעמי המחיבים. אלא
14 מזה שהוצרכו הסופרים לכתוב את דברי הדיינים המזבין וטעמיהם,
15 מאי מעמא – מה הוא טעם הדבר בזה, אם משום שיש לדעת מי הם
16 המזכים שאינם רשאים לחזור בהם בשעת המשא ומתן, די בכך
17 שיכתבו את שמוניהם, ואין צורך לכתוב את טעמיהם, לאו – האם
18 אין הטעם בזה משום דאי חזו מעמא אחרינא לחובה לא משנחינן
19 פהו – שאם רוצים הדיינים המזכים לחזור בהם ולחייב אינם רשאים
20 לעשות זאת, אפילו בשעת גמר דין, ולפיכך הוצרכו הסופרים לכתוב
21 את טעמיהם, כדי שלא יוכלו דיינים אלו לטעון למחרת שנתברר
22 להם שטעו בדבר מפורסם הכתוב בתורה, שאף הצדוקים מודים בו,
23 שבאופן כזה רשאים הם לחזור בהם. ואם כן יש להוכיח מן המשנה
24 שלא כדברי רב.

25 דוחה הגמרא: לא – אין להוכיח כן מדברי המשנה, אלא יתכן לומר
26 שאכן רשאים המזכים לחזור בהם בשעת גמר דין, ולא משום כך
27 הוצרכו הסופרים לכתוב את טעמי המזכים, אלא כדי שלא יאמרו
28 שנים – שני דיינים] טעם אחד משני מקראות, דהיינו, שלא יזכו שני
29 דיינים את הנידון מחמת דין אחד, וילמדוהו משני מקראות שונים,
30 שאם כן הדבר ודאי נפלה טעות בידי אחד מהם, לפי שאין התורה
31 מלמדת דין אחד משני מקראות שונים, ומאחר שאחד מהם טועה אי
32 אפשר למנותם כשני דיינים אלא כאחד, ועל כן היו הסופרים כותבים
33 אף את טעמי המזכים, כדי לברר מהיכן למד כל אחד מהם את דינו.
34 בדכעא מיניה – כפי שמצינו ששאל רבי אסי מרבי יוחנן, אמרו
35 שנים טעם אחד משני מקראות מהו – אם אמרו שני דיינים דין
36 אחד, אך כל אחד לומד אותו ממקרא אחר, כיצד יש למנותם. אמר
37 ליה רבי יוחנן, אין מונין להן אלא אחד – אין מונים אותם אלא
38 כשיטה אחת, מאחר שלא יתכן הדבר שנכתבו שני מקראות ללמד
39 על דין אחד, ונמצא שאחד מהם ודאי טועה בדבריו.

40 מבררת הגמרא: מנהגי מלי – מהיכן לומדים דבר זה, שאין לומדים
41 דין אחד משני מקראות. אמר אביי, דאמר קרא (תהלים סב יב) אחת
42 דבר אלהים שנים זו שמעתי בי עזי לאלהים, דיינינו, שהקדוש
43 ברוך הוא אומר מקרא אחד, ואנו שומעים ממנו שני דיינים, ויש
44 ללמוד מכאן שמקרא אחד יוצא לכמה טעמים – מלמד כמה דיינים,
45 ואין טעם אחד יוצא לכמה מקראות – אך אין דין אחד נלמד
46 מכמה מקראות.

47 דבי רבי ישימעאל תנא – בבית מדרשו של רבי ישמעאל למדו זאת
48 ממקרא אחר, שנאמר (ירמיה כג כט) 'הלא כה דברי כאש ואם ה'
49 ובפשיט יפוצץ סלע', דימה הכתוב את התורה לפטיש המפוצץ

4 כן מצרפינן להו. לכן הקא נמי כשהעיד השני למחר, ליצרפינהו.
5 ואיבעית אימא קרא, נאמר 'הוא עד או ראה וגו' אם לא יגיד,
6 ונשא עינו' – אם ישבע לשקר שאינו יודע עדות, יש לו עון.

50 סלעים, מה פשיט זה שמכה בסלע מתחלק הסלע מחמת הכאתו
51 לכמה ניצוצות – שברים, אף מקרא אחד יוצא לכמה טעמים,
52 כלומר, ממקרא אחד ניתן ללמוד כמה דיינים, אך לא ניתן ללמוד דין
53 אחד מכמה מקראות.

54 הגמרא מבררת היכן מצינו טעם אחד משני מקראות: היכי דמי –
55 באיזה אופן מצינו טעם אחד משני מקראות. אמר רב זביד, בדתנן
56 – כמו ששינו במסכת זבחים (פג), מזבח מקדש את הראוי לו,
57 דהיינו, שאף דברים שנפסלו להקרבה, כגון קרבן שנשפך דמו או
58 שנשחט במחשבת פסול וכיוצא בזה, מכל מקום אם כבר העלו אותם
59 על גבי המזבח שוב אינם יורדים, והרי הם קרבים, אך רק באופן שהיו
60 מתחילה ראויים למזבח. ונחלקו תנאים בביאור דין זה. רבי יהושע
61 אומר, כל דבר הראוי לאשים – לאש המזבח, אם עלה לא ירד,
62 שנאמר (ויקרא יב ב) 'העולה על מזבחה על המזבח כל הלילה עד
63 הבקר', מוקדה' היינו אש שעל גבי המזבח, ואמר הכתוב שקרבן
64 עולה העולה על האש שבמזבח ישרא שם כל הלילה ויורקב, ומאחר
65 שאין צורך להשמיענו זאת לגבי קרבן כשר, בהכרח הכוונה לקרבן
66 שנפסל. ומעתה יש ללמוד מכאן אף לשאר קרבנות, מה עולה שהיא
67 ראויה לאשים – כשם שעולה שהיתה מתחילה ראויה להקטרה על
68 גבי האש שבמזבח, אם נפסלה ולאחר מכן עלתה על המזבח לא
69 תרד, אף קרבן שהיה ראוי לאשים – שהיה ראוי מתחילה
70 להקטרה, אם נפסל ועלה לא ירד, מאחר שהמזבח מקדש כל קרבן
71 פסול שהיה ראוי לו מתחילה.

72 רבן גמליאל אומר, כל דבר הראוי מתחילה למזבח אם נפסל ועלה
73 לא ירד, שנאמר (שם) 'היא העולה על המזבח, ויש
74 לדרוש את דברי הכתוב כך, מה עולה שהיא ראויה להקריב על גבי
75 מזבח, אם נפסלה ועלתה לא תרד, אף כל דבר שהיה ראוי למזבח,
76 אם עלה לא ירד, מאחר שהמזבח מקדש את הראוי לו.

77 ונמצא, דתרווייהו – שניהם, בין רבי יהושע ובין רבן גמליאל, (מאי)
78 קמרבן פסולין – מרבים פסולים שנפסלו בעזרה שאם עלו על
79 המזבח לא ירדו, ולא נחלקו בדיון זה כלל, אלא מר מייתי לה
80 ממוקדה – רבי יהושע לומד זאת מתיבת מוקדה, ומר מייתי לה
81 ממוזבח – ורבן גמליאל לומד זאת מתיבת המזבח, והיינו טעם אחד
82 משני מקראות, ששניהם לומדים דין שוה, אך כל אחד לומד זאת
83 ממקרא אחר.

84 מקשה הגמרא: כיצד ניתן לומר שזה טעם אחד משני מקראות, והא
85 התם מפיגל פליגי – והרי במשנה שם נחלקו רבי יהושע ורבן
86 גמליאל בדיון זה, דקתני סיפא – שהרי נאמר שם בסיפא של המשנה,
87 אין בין דברי רבן גמליאל לדברי רבי יהושע – אין חילוק בדיון
88 ביניהם, אלא לענין הדין והתקנים שנפסלו בעזרה, ועלו על גבי
89 המזבח, שרבן גמליאל אומר מאחר שעלו לא ירדו, שהרי ראויים
90 היו לזריקה וניסוך על המזבח, ורבי יהושע אומר אף שעלו ירדו, לפי
91 שאין הם ראויים להקטרה על גבי האש שבמזבח, ומאחר וישנו חילוק
92 בדיון ביניהם אין זה בכלל טעם אחד, אלא הרי זה שני טעמים משני
93 מקראות.

94 אלא אמר רב פפא, האופן שבו מצינו טעם אחד משני מקראות
95 הוא בדתניא – כמו ששינו בברייתא, העוסקת אף היא בענין קרבנות
96 פסולים שעלו על גבי המזבח. רבי יוסי הגלילי אומר, מתוך שנאמר
97 בכתוב (שמות כט לו)

מבררת הברייטא: **א' –** שמא נאמר שיש ללמוד דין נוסף מהלכות
דיינים להלכות נגעים, **מָה רִיבִים** נידונים בַּשְּׁלִשָּׁה דיינים, **אָף** ראיית
נְגָעִים תהא בַּשְּׁלִשָּׁה כהנים, וְדִין הוּא – ומקל וחומר יש לומר כן,
שהרי אם דיני ממונות שאינם נוגעים אלא לַמְמוֹנָה של אדם, אינם
נעשים אלא בַּשְּׁלִשָּׁה דיינים, דיני נגעים הנוגעים לַגּוּפוֹ של אדם, לֹא
כָּל שֹׁפֵן שיש להצריך בהם שלשה, תִּלְמֹד לֹמַר – לכך הוצרך
הכתוב לומר (שם יג ב) **'וְהוֹכֵא אֶל אֶחָד חֶבְרֹן אוֹ אֶל אֶחָד יְגוֹ, הָא
לְמִדָּת מַתִּיבַת 'אֶחָד' שְׁאִפְּלוּ בָּהֶן אַחֵר רוּחָה אֶת הַנְּגָעִים.**
מבואר מדברי הברייטא, שלשיטת רבי מאיר יש ללמוד דיני ממונות
מראיית נגעים, שאין לעשותם אלא ביום, ואין לחלק בזה בין תחילת
דין לגמר דין, ושלא כדברי המשנה הסוברת שמותר לגומרם בלילה.
הגמרא מביאה מעשה שבו נקט רבי יוחנן להלכה שלא כדברי רבי
מאיר: **הָהוּא סְמִיא –** מעשה היה בסומא באחת מעיניו, **דִּהְוָה
בְּשִׁבְבוּתֶיהָ –** שהיה גר בשכנותו דְּרָבִי יוֹחָנָן, דִּהְוָה דָּאִין דִּינָא –
והיה דין דיני ממונות, וְלֹא אָמַר לִיה רְבִי יוֹחָנָן וְלֹא מִידִּי – ולא העיר
לו רבי יוחנן על כך מאומה.
מקשה הגמרא: **הִכִּי עֲבִיד רְבִי יוֹחָנָן,** שלא אמר לאותו סומא
שאסור לו לדון, **וְהָאִמַּר רְבִי יוֹחָנָן הִלְכָּה בְּסִתָּם מִשְׁנָה,** דהיינו, בכל
מקום שסתם רבי את דברי המשנה, ולא כתב מי הוא שאמר את הדין
המבואר בה, יש לפסוק להלכה כדברי המשנה, וְתַנּוּ – והרי שנינו
במסכת נדה (מט), **שָׁבַל אָדָם הַבָּשָׂר לְדוֹן בְּשָׂר אֶף לְהַעֲדִי, וְיֵשׁ אָדָם
שֶׁבָשָׂר רַק לְהַעֲדִי וְאֵין בְּשָׂר לְדוֹן, וְאָמַר** על כך רבי יוחנן, שכונת
המשנה בזה היא **לְאֵתוּנִי –** לרבות סומא בְּאַחַת מְעִינֵי – עיור בעין
אחת, שאף שכשר להעיד מכל מקום פסול הוא לדון, ומאחר וסובר
רבי יוחנן שיש לפסוק להלכה כִּסְתָם מִשְׁנָה, נמצא שאין הסומא
כשר לדיני ממונות, ומדוע לא אמר מאומה לשכנו הסומא שהיה דין
דיני ממונות.
מתרצת הגמרא: **רְבִי יוֹחָנָן סִתְמָא אַחֲרִיתָא אֲשֶׁכָּה –** מצא 'סתם
משנה' אחרת, שבה מבואר שסומא כשר לדיני ממונות, והיינו
משנתינו הסוברת ש'דיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה', ומאחר
ודין הנעשה על ידי דין סומא באחת מעיניו שיהיה לדין הנעשה בלילה
על ידי דין שאינו סומא, ממילא יש ללמוד מדברי המשנה שאף
הסומא כשר לדון, ושלא כדברי רבי מאיר.
מבררת הגמרא: **מֵאִי אוֹלִמְיָה דְּהָא סִתְמָא מֵהָא סִתְמָא –** מה הוא
חזוק של סומא זה יותר מן הסתמא השני, כלומר, מדוע נקט רבי
יוחנן להלכה כדברי ה'סתם משנה' בסוגייתנו שסומא כשר לדון, ולא
כדברי ה'סתם משנה' במסכת נדה הפוסלת סומא מלדון.
מבאר הגמרא ענין זה בשני אופנים: **א' בְּעֵת אֵימָא** משום דִּסְתְּמָא
דְּרָבִים עֲדִירָה – יש להעדיף את ה'סתם משנה' שהיא כדעת הרבים,
ומאחר ומצינו שנחלקו רבי מאיר וחכמים בדין זה, האם גומרים דיני
ממונות בלילה, יש להעדיף את הכרעת המשנה בסוגייתנו שהיא
כדעת חכמים, על פני הכרעת המשנה במסכת נדה, שהיא כדברי רבי
מאיר.
וְאִי בְּעֵת אֵימָא מִשּׁוּם דְּקִתְנִי לָהּ נָפִי הִלְכָּתָא דִּינָא – מאחר
שכתבה רבי למשנה זו במסכת סנהדרין, יחד עם שאר ההלכות
הנוגעות לבית דין, לפיכך יש לסמוך על כך להלכה, אבל המשנה
במסכת נדה אינה שנויה לגבי הלכות סנהדרין, אלא אגב עניינים
אחרים נשנית שם, ולפיכך יש לומר שאינה עיקר.
הגמרא מבררת מה ידרוש רבי מאיר מן המקראות שדרשו חכמים:
וְרָבִי מֵאִיר, הֵא – מקרא זה, שבו נאמר (שמות יח כב) **'וְשִׁפְמוּ אֶת הָעָם
בְּכָל עֵת, מֵאִי דִרִישׁ בֵּיה –** מה הוא דורש לרבות ממנו, הרי לשיטתו
אי אפשר לשפוט בכל עת ממש, שהרי אין דנים אלא ביום.
מבאר הגמרא: **אָמַר רַבָּא, רבי מאיר סובר שיש לדרוש ממקרא זה
לְאֵתוּנִי –** לרבות יום הַמְעוֹנָן שמותר לדון בו, אף שאינו כשר
לראיית נגעים. דִּתְנָן במסכת נגעים (פ"ב מ"ב), **אֵין הַכֹּהֲנִים רוֹאִין אֶת
הַנְּגָעִים לֹא בִשְׁחִירֵית –** בשעת בוקר מוקדמת, וְלֹא בִשְׁעַת בֵּין
הָעֶרְבִים, וְלֹא בִתְוֹךְ הַכִּפֵּית אלא בחוץ תחת כיפת השמים, וְלֹא בַּיּוֹם
הַמְעוֹנָן, והטעם בכל אלו הוא **מִפְּנֵי שְׁבִהַרְתָּ שְׂהִיא בִּקְהָה –** בעלת
מראה חלש, נִרְאִית עֲוָה – בעלת מראה חזק, מאחר שבכל אופנים

אלו אין אור החמה ניכר כל כך, ועל כן נראה צבעו של הנגע חזק
ממה שהוא באמת, ועלול הכהן לטעות ולטמא נגע שהוא טהור.
וכמו כן לֹא רואים את הנגעים בשעת הַצִּהָרִים מִפְּנֵי שְׁבִהַרְתָּ שְׂהִיא
עֲוָה – בעלת מראה חזק, נִרְאִית בִּקְהָה – בעלת מראה חלש, מאחר
שאור השמש חזק ומבלבל את העינים, וצבעו של הנגע נראה חלש
ממה שהוא באמת, ועלול הכהן לטהר נגע טמא שלא כדין.
מבואר מדברי המשנה, שישנם זמנים שאינם כשרים לראיית נגעים,
כמו יום המעונן, ולפיכך הוצרך רבי מאיר לריבוי המקרא 'ושפוט את
העם בכל עת' ללמדך, שאף שמקשים 'ריבים' לנגעים, מכל מקום
מותר לדון בזמנים אלו.
שבה הגמרא ומבררת: **וְרָבִי מֵאִיר, הֵא –** מקרא זה שנאמר בו (דברים
כא טז) **'כִּיֹּם הַנִּחִילוּ אֶת בְּנֵי, מֵאִי עֲבִיד לִיה –** מה ידרוש בו רבי
מאיר, הרי הוא אינו צריך ללמוד ממקרא זה שאין דנים אלא ביום,
מאחר שהוא לומד זאת מהיקש ריבים לנגעים.
מבאר הגמרא: **הָהוּא מִיְעָי לִיה –** מקרא זה נצרך לשיטת רבי
מאיר **לְכַדְתָּנִי –** לדין ששנה רַבָּה בַּר חֲנִינָא קָמִיה וּלְפָנֵי דְּרַב
נַחֲמָן, וְהִיהָ כִּיֹּם הַנִּחִילוּ אֶת בְּנֵי, מֵאִי עֲבִיד לִיה – כִּיֹּם אֶתָּה מְפִיל וּמִורִישׁ
נַחֲלוֹת, וְאִי אֶתָּה מְפִיל אֶתָּה בְּלִילָה.
אָמַר לִיה רב נחמן לרבה בר חנינא, **אֶלָּא מַעֲתָה לִפִּי דְּבִרְךָ, מֵאִן
דְּשָׁכִיב בִּימָמָא וְיִרְתֹּן לִיה בְּנֵיה –** אדם הנפטר ביום יירשו בניו את
רכושו, וּמֵאִן דְּשָׁכִיב בְּלִילָא לֹא יִרְתֹּן לִיה בְּנֵיה – ואילו אדם
שנפטר בלילה לא יירשו בניו את רכושו, וכיצד יתכן לומר כן. דִּלְמָא
דִּין נַחֲלוֹת קָאמַרְתָּ – שמא כוונת הברייטא שהבאת לומר 'ביום
אתה מפיל דין נחלות', דהיינו שאדם המצוה את נכסיו ביום הרי זה
כפסק דין, ואין צריך מעתה עוד לדיינים, אך אדם המצוה את נכסיו
בלילה, שהוא זמן שאינו ראוי לעשות בו דין, אין זה כפסק דין, וצריך
שיבואו היורשים בפני הדיינים, ויעידו השומעים מה ציוה להם בעל
הנכסים.
דִּתְנָא, נאמר במקרא המסיים את דיני הנחלות (במדבר כו א) **'וְהִיתָה
לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֻקַּת מִשְׁפָּט,** ומאחר שמקרא זה נכתב בסיום דיני
הנחלות, יש ללמוד מכך דִּאֲרֵינָה וּנְסִיתִימָהוּ **כָּל הַפְּרָשָׁה בּוֹלָה
לְהוֹת דִּין,** דהיינו, מקרא זה בא ללמד על כל הורשת נחלה שהיא
כדין קצוב, וּבְדִבְרֵי רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב,
שְׁלִשָּׁה אֲנָשִׁים שֶׁנִּכְנְסוּ לְבֵקֶר אֶת הַחוֹלָה, והורה להם החולה כיצד
להתנהג בחלוקת נכסיו, אזי אם רָצוּ המבקרים להיות עדים, הרי הם
בְּתִתְבִּין את דבריו של החולה בלשון עדות, ולאחר מכן יבואו
היורשים לבית דין ויפסקו להם הדיינים על פי הדברים שאמר
המוריש, אמנם אם רָצוּ המבקרים להיות דיינים, הרי הם עוֹשִׂין דִּין
על פי דבריו של החולה, ומחזיקים את כל אחד מן היורשים בנכסים
כפי צוואתו.
ובאופן שנכנסו רק שְׁנַיִם לבקר את החולה, הרי הם בְּתִתְבִּין את דבריו
בלשון עדות, וְאֵין עוֹשִׂין דִּין – ואינם יכולים להיות דיינים בדבר,
מאחר שאין דנים דיני ממונות בפחות משלשה. וְאָמַר על כך רַב
חֲסִדָּא, לֹא שָׁנוּ חֲכָמִים שִׁיכּוּלִים שלשה מבקרים להיות דיינים, אֶלָּא
כשבאו לבקר בַּיּוֹם, שהוא זמן הראוי לדון דיני ממונות, אֶבְלֵ אִם
באו לבקר בְּלִילָה, שהוא זמן שאינו כשר לדון, הרי הם בְּתִתְבִּין את
דבריו בתורת עדות, וְאֵין עוֹשִׂין דִּין – ואינם יכולים להיות דיינים
בדבר אפילו למחרת ביום, מִשּׁוּם דִּהְוָה לָהּ עֲדִים – מאחר שכבר
נעשו עתה עדים בצוואה זו, וְאֵין עֲדִי נַעֲשֶׂה דִּינָן, דהיינו, אדם המעיד
בענין מסוים, אינו רשאי לאחר מכן לדון בענין זה על פי עדותו.
אָמַר לִיה רבה בר חנינא לרב נחמן, **אֵין הֵכִי קָאמִינָא –** אכן, כך
היתה כוונתי לומר בביאור דברי הברייטא, שביום עושים דין נחלות
ולא בלילה.
נמצא, שאף שרבי מאיר לומד מההיקש של 'ריבים' לנגעים' שדיני
ממונות דנים ביום, מכל מקום הוא סובר שצריך אף למקרא של 'ביום'
הנחילו את בניו, כדי ללמד שהנכנס לבקר את החולה בלילה אינו
רשאי לעשות על כך דין אף ביום שלאחריו, משום ש'אין עד נעשה
דיין'.
שנינו במשנה: **דִּינֵי נִפְשׁוֹת דְּנִין בַּיּוֹם וְכוּ' וגומרין ביום.** כלומר צריך

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 **בה.** מי שקדם להתפלל ערבית של שבת קודם שהתפלל הקהל אף על פי שפבר חל עליו קבלת שבת²⁰⁹ יכול
2 לומר אפילו לישראל חבירו²¹⁰ שלא קבל עדיין השבת שיעשה לו מלאכה ומותר לו להנות מהמלאכה
3 בשבת דכיון שלחבירו מותר הוא אין באמירתו אלו איסור כלל (ולא אסרו האמירה לנכרי²¹³ אף על פי שאינו
4 מצוה על השבת) אלא כשאומר לו בשעה האסורה לכל ישראל (ענין סי' רס"א²¹⁴).
5 וכן מי שמאחר להתפלל ערבית במוצאי שבת או שממשיך סעודתו בלילה מותר לו לומר אפילו לישראל שפבר
6 התפלל והבדיל בתפלה²¹⁵ שיעשה לו מלאכה ומותר לו להנות ולאכול ממלאכתו²¹⁶ אע"פ שאח"כ יזכיר עדיין

הלכתא רבא

- קם] קבלת שבת - אפילו קיבל עליו כל החומרות
והאיסורים של 'עיצומו של יום'²⁰⁹.
קסא] לישראל חבירו - אבל אשתו ובניו נגררים אחריו
בקבלת שבת, אמנם בתוספת שבת שבמוצאי שבת (או
בקבלת 'תוספת שבת' בלבד שלא על ידי תפילה²¹⁰), אין הם
נגררים אחריו ויכולים לעשות מלאכה בשבילו²¹¹.
ויש שאסרו לאשתו ובניו הקטנים לעשות מלאכה
בשליחתו בכל ענין²¹².
קסב] והבדיל בתפלה - ישראל שאינו שומר תומ"צ לע"ע
- מותר לומר לו קודם תפלת ערבית לעשות מלאכה -
אע"פ שאינו מבדיל כלל במוצאי שבת, ולכן מותר לנסוע
באוטובוס במוצאי שבת כשהנהג ישראל - גם אם ידוע
שהנהג לא הבדיל²¹⁵.
קסג] ולאכול ממלאכתו - מיד²¹⁶.
קסד] ולאכול ממלאכתו - ישראל הנוהג כשיטת רבינו תם
ומאחר את זמן צאת השבת - אין לו לבקש מישראל אחר
שכבר הבדיל שיעשה מלאכה עבורו²¹⁷.

צינונים והוספות

- 209) כמבואר לעיל סעיף טז שעי' תפלת ערבית של שבת חל
עליו 'עיצומו של יום', שהוא חמור יותר מקבלת 'תוספת שבת'
שמוותר בשבותים.
210) שבאופן זה אין בני ביתו נגררים אחריו כמבואר לעיל
סעיף טז.
211) שו"ת שבט הלוי ח"ז סי' לה, ושם בחלק ו סי' לו שבבניו
הקטנים אם עושים מלאכה על דעת אביהם - אסור.
212) שו"ת אגרות משה ח"ג סי' לח.
213) נתבאר בסימן רמג סעיף א. ובכ"מ.
214) סעיף ג: וכל זה כשעדיין לא קיבל עליו שבת אבל אם
כבר קיבל עליו שבת בתפלת ערבית של שבת שהתפלל מבעוד
יום או שענה ברכו עם הצבור או שרוב הצבור ענו ברכו אף על
פי שהוא לא ענה עמהם שחל עליו השבת בעל כרחו אע"פ
שאינו רוצה לקבלו כמ"ש בסי' רס"ג אסור לו לעשות בעצמו
כל שבות. . אבל מותר לומר לנכרי לעשות אפילו מלאכה
גמורה ואפילו לדבר הרשות אם הוא הרבה קודם הלילה לפי
שבוודאי יש מקומות ישראל שלא קיבלו עדיין את השבת
ועושים מלאכות אפילו בעצמן והיאך נאסור לאלו שקיבלו שלא
יעשו אפילו על ידי נכרי.
אבל אם הוא חצי שעה קודם הלילה שאז אפשר שכל מקומות
ישראל קיבלו כבר את השבת אסור לעשות ע"י נכרי אפילו דבר
שהוא משום שבות אפילו קודם בין השמשות אם הוא לדבר
הרשות ואין שם שעת הדחק אבל לדבר מצוה או לצורך גדול
מותר לעשות ע"י נכרי אפילו מלאכה גמורה ואפילו בבין
השמשות אע"פ שכבר קבלו השבת שאין מחמירים בקבלת שבת
יותר מבין השמשות בלא קבלת שבת אלא לענין לעשות בעצמו
- אבל לענין אמירה לנכרי אין מחמירים יותר מבין השמשות בלא
קבלת שבת שמותר לעשות בו כל מלאכה ע"י נכרי לדבר מצוה
או צורך גדול כמו שנתבאר.
215) שש"כ פרק נט ס"ח, ע"פ המבואר בשו"ת ציץ אליעזר
ח"א סי' לד וח"ב סי' לז, ועיי"ש בהערה שמביא שיש
מקפידים לומר לנהג 'שבוע טוב' וכך יענה להם 'שבוע טוב'
ויצא י"ח הבדלה מן התורה, ופקפק בתועלת שבדבר זה.
עוד הוסיף שם שמכל מקום יש להזהר שלא להזמין מונית וכד'
באופן שיצטרך נהג המונית לצאת מביתו קודם צאת השבת.
216) כן מבואר בסימן רצט סכ"א: מי שמוסיף מחול על
הקודש הרבה אם מותר לומר למי שהבדיל שיבשל לו ויהא
מותר לו לאכול מיד מתבשל זה, נתבאר בסי' רס"ג.
כן הובא היתר זה שם בסעיף טו: אע"פ שיצא השבת והוסיף
מחול על הקודש אסור לאדם שיעשה חפציו קודם שילוח את
המלך דהיינו שיבדיל או על הכוס או בתפלה ואפילו חפצים
האסורים בשבת עצמה מדברי סופרים (אבל איסורי דברי
סופרים התלוים בדבור מותרים מטעם שנתבאר בסוף סי' רס"ג
חוץ מבקשת צרכיו שאסור קודם שיבדיל בתפלה כמו שנתבאר
בסי' רצ"ד).
217) על פי המבואר בקו"א סק"ח שטעם ההיתר הוא כיון
ש'קיבל על עצמו' את השבת, ולא קיבל על עצמו מעשי אחרים,
אמנם הנוהג כשיטת רבינו תם לא 'קיבל על עצמו' מאומה, אלא
שסובר שכן הוא זמן השקיעה (וכן אסר בשו"ת שבט הלוי ח"א
סי' נג).
ומטעם זה אין לדמות המבואר בענין זה במי ש'קיבל עליו שבת'
לענין עשיית מלאכה במקום שעוד לא נכנסה השבת עבור

ציונים והוספות

עד שחשיכה אפילו כמה שעות בלילה מזכיר של שבת בברכת המזון לפי שהכל הולך אחר התחלת הסעודה שאז חל עליו חיוב הזכרה מעין המאורע ולא נפקע ממנו חיוב זה ביציאת היום.

חלק ב' סימן רסג, מי ומי המדליקין ואם טעו ביום המעונן טעוף כה

הנמצא במקום שכבר נכנסה השבת, כיון שבאופן זה לא 'קיבל' עליו את השבת, אלא חלה עליו מאליה (ראה שו"ת דובב מירשים ח"ג סי' פג, שו"ת ארץ צבי סי' מד ד"ה ויש).
(218) כדלעיל סי' קפח סי"ז: היה אוכל בשבת ונמשכה סעודתו

שולחן ערוך – הלכות נטילת ידים

1 ז כל משקה שנקפה ונקרש עד שאין בו טופח על מנת להטפח
2 יצא מתורת משקה בין שנקרש על ידי בישול בין ע"י צינה.
3 ולכן א"צ ליטול ידיו למרקחת מרוקחת היטב עד שאין על גבה
4 דבש טופח על מנת להטפח ויש אומרים שהדבש אינו יוצא
5 מתורת משקה לעולם אפי' נקפה ונקרש לגמרי ואין בו משקה
6 טופח כלל ויש לחוש לדבריהם ומכל מקום אם אין מים מצויים
7 בקל לפניו יוכל לאכול בכף או בסכין אף אם דרך מרקחת זו
8 להאכל ביד שאין להחמיר כל כך בזה ולגזור שמה יגע מאחר
9 שיש מתירין ליגע.
10 אבל אם יש על המרקחת דבש טופח על מנת להטפח אין להקל
11 כלל על ידי כף וסכין.
12 אך אם בתחלת יציאת הדבש מהשעוה דהיינו כשריסק החלות
13 של דבש כדי להוציא הדבש מהם חישב עליו לאוכלין בלבד
14 ולא למשקין דהיינו שחישב כדי לעשות ממנו מרקחת וכיוצא
15 בה או ליתנו לתוך התבשיל או לערב בו אוכלין אחרים ולאכלו
16 עמהם בדרך אכילה ולא לשותותו כלל נעשה אוכל ע"י מחשבה
17 זו ולא ירדה עליו תורת משקה כלל ויש חולקין בזה ולכן יש
18 להקל גם בזה על ידי כף או סכין:
19 ח וכל זה במרקחת שהדבש ניכר בפני עצמו בתוכה או על
20 גבה אבל אם אינו עומד בפני עצמו כלל בלא תערובת אוכל
21 כגון שנמחה האוכל המרוקח לגמרי ונעשה גוף אחד ממש עם
22 הדבש בענין שאין במרקחת זו דבש טופח על מנת להטפח ניכר
23 בפני עצמו בלי תערובת אוכל הנימוח נתבטל הדבש מתורת
24 משקה לגמרי ונעשה אוכל אע"פ שהוא טופח על מנת להטפח
25 מאחר שנעשה גוף אחד ממש עם האוכל העומד לאכילה וראוי
26 לאכילה דהיינו שהמרקחת עבה קצת שאין דרך בני אדם לגמעה
27 ולבלוע בבת אחת בלי היפוך בלשון כלל שזו דרך שתיה היא
28 אלא דרכה להפכה מעט בלשון עד שתגיע לבית הבליעה שזו
29 היא דרך אכילה כגון תפוחים וגודגדניות (שקורין פלומיין
30 וקרשיין בל"א) מרוסקים ומרוקחים היטב בדבש ונעשו חתיכות
31 עבות.
32 (ואם היא רכה כל כך שדרך בני אדם לגמעה ולבלוע בלי היפוך
33 בלשון כ"ש שאין צריך נטילת ידים כמו שא"צ לשתייה אפי'
34 שותה בידו כמ"ש למעלה.
35 אך אם מטביל בה איזה אוכל צריך נטילת ידים כמטביל במשקה
36 גמור מאחר שהיא רכה כל כך אע"פ שהאוכל המחוי ניכר בה
37 והוא שהדבש הוא הרוב כמו שיתבאר):
38 ט כל משקה אע"פ שנקרש לגמרי אם חוזר ונימוח חוזר להיות
39 תורת משקה עליו על הנימוח ולכן עיסה המטוגנת בחמאה

40 צריך ליטול ידיו תחלה שהחמאה היא חלב שקרוש וחוזר ונימוח
41 אבל המטוגנת בשומן אין צריך נטילת ידים שהשומן אינו מז'
42 משקין וכן מרקחת בדבש תמרים או דבש הקנים (שקורין
43 צוק"ר).
44 ואפי' לטיגון בחמאה א"צ נטילת ידים אלא במקומות שמתכין
45 החמאה לבדה תחלה בכלי אחד ואח"כ משימין אותה לתוך
46 הטיגון כשהיא מהותכת ונימוחה שכבר ירד עליהם תורת משקה
47 קודם שנתנה לתוך האוכל שהוא הטיגון אבל במקומות שנותנין
48 לתוך הטיגון חמאה קרושה שאין בה טופח על מנת להטפח
49 אין צריך נטילת ידים לטיגון זה שכיון שהחמאה קרושה היתה
50 אוכל גמור וכשהתחילה להיות נימוחה ולצאת ממנה משקה הרי
51 יצא לתוך האוכל שהוא מין הטיגון וכל משקה הבא לאוכל
52 מתחלת יציאתו אין עליו תורת משקה כלל אלא תורת אוכל כמו
53 שיתבאר בסי' ש"כ:
54 י מוהל היוצא מבשר צלי אינו נקרא משקה ואפי' הודח הבשר
55 במים קודם הצליה מכל מקום בשעת הצליה נתייבש אותו
56 לחלוות וכן הבשר יוצא מוהל והוא מלחלוות הבשר עצמו
57 ואינו נקרא משקה:
58 יא הנוטל ידיו לפירות נגובים אפילו לחטים ושעורים
59 שתרומתן מן התורה ה"ז מגסי הרוח ואע"פ שצריך לברך
60 סתם ידים כשרות לברכה אלא א"כ יודע שנגע במקום מטונף
61 במה דברים אמורים כשנוטל בתורת חיוב נטילת ידים כדרך
62 נטילה לפת אבל אם נוטל דרך נקיות שרוצה להחמיר על עצמו
63 לנקות ידיו לכבוד הברכה אע"פ שאינו יודע להם שום טומאה
64 מותר:
65 יב השותה א"צ ליטול אפי' ידו אחת אלא א"כ שותה בתוך
66 הסעודה ואין ידיו נקיות כמו שיתבאר בסי' ק"ע:
67 יג נטל ידיו לדבר שטיבולו במשקה ואח"כ נמלך לאכול לחם
68 יחזור ויטול ידיו בלא ברכה אם לא הסיח דעתו לפי
69 שלהאומרים שדבר שטיבולו במשקה אין צריך נטילת ידים כלל
70 בזמן הזה ה"ז כאלו נוטל לנקיות בעלמא ולא לשם מצות נטילה
71 ונטילת ידים צריכה כוונה לשם נטילה המכשרת לאכילה ואצ"ל
72 אם נטל ידיו שלא לאכול אלא משום נקיות שהיו ידיו
73 מלוכלכות ואח"כ נמלך לאכול שצריך לחזור וליטול ידיו.
74 ומכל מקום לא יברך אם לא הסיח דעתו מהם לפי שיש אומרים
75 שנטילת ידים אינה צריכה כוונה וספק ברכות להקל כי שמה
76 עלתה לו נטילה הראשונה ועל נטילה הראשונה לא שייך לברך
77 כיון שלא נתכוין כלל לנטילה למה הדבר דומה לנדה שנפלה
78 למים ונטהרה מטומאתה שאינה מברכת על טבילה זו בעלייתה:
חלק א סימן קנח דיני נטילת ידים לסעודה. סעיפים ד"ג:

1 **תוכן הפרק:** החידוש בגילוי אור ה' לעתיד לבא
 2 (ודוגמתו בפורים) לגבי ההתגלות בימים טובים
 3 [על פי המבואר בפרק הקודם בענין "הקצה העליון"
 4 של שרביט הזהב, דקאי על מהותו ועצמותו ית' שלמעלה
 5 מגדר העולמות - יבאר עתה בעומק יותר מה שהתחיל
 6 לבאר לעיל שלעתיד לבא "יאר אור ה' בהתגלות עד
 7 שיהא נתפס ונקבע אפילו במוח ושכל אנושי, וראו כל
 8 בשר . . כי אלקינו הוא בחינת זה" - שאין הפירוש רק
 9 שאור ה' (סתם) יהי' בגילוי, אלא הכוונה למהותו
 10 ועצמותו יתברך ממש, שהוא בבחינת "סתמיא דכל
 11 סתימין" להיותו מרומם ומתנשא מכל גדר העולמות, הנה
 12 לעתיד לבא יתגלה לעין כל עד ש"וראו כל בשר גו".

13 וזהו שהולך ומבאר:]

14 אבל לעתיד יתגלה אור ה' בגילוי רב ועצום, דהיינו
 15 המושבת אלקותו ית' ועצמותו ומהותו מבחינת אני
 16 ה' לא שנית, היה הוה ויהיה ברנע אחד, וראו כל
 17 בשר, בעיני השכל גשמי, כי "אלהינו" יהיה
 18 בבחינת "זה" בנ"ל.

19 לעתיד יתגלה לעיני בשר (היינו לעיני השכל
 20 הגשמי) עצמותו ומהותו יתברך, שעליו נאמר (כנ"ל)
 21 "אני ה' לא שנית", היינו בחינה זו בשם הוי' שהוא
 22 למעלה מגדר עולמות שמצד זה בריאת העולמות אינה
 23 פועלת שום שינוי באחדותו יתברך, והוא כפירוש
 24 הזהר בשם הוי' - "היה הוה ויהיה ברגע אחד", היינו
 25 עבר הוה ועתיד כאחד, לפי שהוא ית' למעלה מגדר
 26 שינויי הזמן.

27 והנה, התגלות זה יהיה בתחתונים דוקא, למטה
 28 בעולם הוה הגשמי, וכמו שאמרו רז"ל על פסוק
 29 כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל, שמלאכי
 30 השרת ישאלו זאת לצדיקים, ובמקום שהיו מלאכי
 31 השרת אומרים איה מקום כבודו, יאמרו מלא כל
 32 הארץ כבודו - הרי שלעתיד לבא יתגלה כבוד ה'
 33 בארץ דוקא ולא למעלה בעולם המלאכים.

34 וזהו אשת חיל עטרת בעלה, שאור ה' המתגלה בה
 35 עכשיו נקרא "בעלה", אבל לעתיד יהיה במדרגה
 36 גבוה יותר.

37 הכתוב "אשת חיל עטרת בעלה" קאי על הגילוי
 38 דלעתיד, שאז תתעלה האשה (בחינת מקבל) להיות
 39 למעלה מ"בעלה" (בחינת משפיע), כמו העטרה
 40 שלמעלה מהראש.

41 ותוכן הענין: "אשה" קאי על בני ישראל (כנ"ל),
 42 ואור ה' המתגלה בה עכשיו (היינו "הארה" מאין סוף
 43 ב"ה מבחינת ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין) נקרא
 44 "בעלה", לפי שכנסת ישראל "מקבלת" מאור זה. אבל
 45 לעתיד יהיו ישראל במדרגה גבוהה יותר, כי אז יתגלה
 46 הקב"ה בכבודו ובעצמו בבני ישראל למטה בעולם
 47 הזה, והתגלות זאת שתהי' בבני ישראל היא למעלה
 48 מ"בעלה", היינו אור ה' המאיר בבני ישראל עכשיו.

49 לכן כתיב "נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל",
 50 פירוש, שלא יהיה שייך לה בחינת קימה ועלייה,
 51 כי יהיה אור ה' בגילוי רב למטה דוקא.

52 זהו גם מ"ש "נפלה לא תוסיף קום בתולת
 53 ישראל", דלפום ריהטא משמע שלעולם לא תהי' קימה
 54 לבני ישראל ח"ו, וזה לא יתכן, אלא הפירוש הפנימי
 55 בכתוב הוא, שלעתיד לבא לא יהיה צורך בבחינת
 56 "קימה" ועלי' למעלה כדי להגיע לאור ה', כי אדרבה,
 57 אור ה' יהי' בגילוי למטה דוקא.

58 כלומר: בזמן הזה, כדי להתקרב אל אור ה', צריך
 59 האדם "לעלות" ולנתק את עצמו מגשמיות העולם
 60 (שזהו ענין שבתות וימים טובים, שאז הוא "בחינת
 61 עליית העולמות", כנ"ל, כי רק על ידי העלי' וההבדלה
 62 מגשמיות העולם ניתן להרגיש את אור ה' המאיר
 63 בעתים הללו); משא"כ לעתיד לבא, שאז תהי' התגלות
 64 הקב"ה בכבודו ובעצמו, וההתגלות תהי' "בתחתונים
 65 דוקא, למטה" (ולא למעלה בעולם המלאכים), לא יהי'
 66 צורך ב"בחינת קימה ועלי".

67 [אלא שלכאורה אינו מובן, איך יתכן שתהי' התגלות
 68 כזאת למטה דוקא, הלא גשמיות העולם מעלים ומסתיר
 69 על אור ה'?

70 וזהו שממשיך:]

71 והיינו משום דאתהפכא חשוכא לנהורא, ולא
 72 לאכפייא לסטרא אחרא בלבד, לבטלם ולהכניעם,
 73 כמו בשאר גלות דכתיב למכה מצרים בכבוריהם
 74 וגו', ויהרג מלכים אדירים וגו', רק כי גם אז אהפך
 75 אל עמים שפה ברורה וגו', וכן נאמר והלכו עמים
 76 רבים ואמרו לבו ונעלה אל הר ה' וגו'.

77 הסיבה לכך היא לפי שלעתיד יתהפך חשך העולם
 78 לאור, ולא כבזמן הזה שניתן רק ל"אכפייא לסטרא
 79 אחרא".

פירוש:

במשך כל הדורות, גם במצב של נצחון הקדושה
על כוחות הקליפה, הי' זה רק באופן שכוחות הקדושה
הכניעו את הקליפה וביטלוה, אבל הקליפה עצמה לא
נתהפכה לטוב, ורק לעתיד לבא יתהפכו האומות עצמן
לגמרי לטוב, עד שיעבדו את ה'.

וזוהי סיבת החילוק בין אופן ההתקרבות לאור ה'
עכשיו לגבי לעתיד לבא, דכל זמן שעדיין ישנה
מציאות הלעומת-זה בעולם, "שהרע בתקפו, רק
דאתכפיא (ונכנע הרע) - אי אפשר להיות הגילוי
למטה, שהרי הרע מסתתר, אלא צריך להיות עליות";
משא"כ לאחר שחושך העולם יתהפך לגמרי לטוב,
אפשר להיות הגילוי למטה ואין צורך ב"עליות
העולמות" כי שוב אין גשם העולם מעלים ומסתיר על
אלקות.

[ועל פי הסבר זה בחידוש דלעתיד לבא, יובן גם
הטעם שפורים הוא מעין מדריגת הגילויים דלעתיד לבא
שלכן לא יתבטל גם אז:]

והנה מעין זה היה הנס של פורים, שנתהפך לב'
אחשוורוש לטוב, אשר אותו הפה עצמו שאמר
והעם לעשות בו כטוב בעיניך הוא עצמו אמר
ואתם כתבו על היהודים כטוב בעיניכם, שהוא ענין
אתהפכא חשוכא לנהורא, מעין דלעתיד לבא שאז
יהי' ונגלה כבוד ה' למטה במקום החשך דוקא:

[לעיל הוסבר, שהחידוש דלעתיד לבא הוא גילוי
מהותו ועצמותו יתברך למטה, אלא שזה תלוי בעבודה
ד"אתהפכא חשוכא לנהורא". וע"פ מ"ש כאן שגם בפורים
הי' "ענין אתהפכא חשוכא לנהורא", שנתהפך לב'
אחשוורוש (ולא "אתכפיא" בלבד), צריך לומר שגם בפורים
הי' מעין התגלות זאת דלעתיד. היינו, שנוסף על החידוש
בנס פורים שאחשוורוש עצמו נהפך לטוב ואמר "כתבו על
היהודים כטוב בעיניכם", הנה בנס פורים היתה התגלות
עצמותו ומהותו יתברך מעין לעתיד לבא (ולא רק "הארה"
מאור אין סוף ב"ה, כבשאר המועדים). ומטעם זה אמרו
חז"ל שכל המועדים בטלים לעתיד לבא חוץ מפורים.

- ענין זה יבואר להלן, ואשר זהו תוכן הענין ד"וישט
המלך לאסתר את (כל) שרביט הזהב".

ד"ה ויושט המלך פרק ד

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

לבו"ש, דהיינו שיש הפרש גדול בין כשהשפעה עוברת
דרך מעבר בין כשהשפעה עוברת דרך [בחי'] לבוש, דהנה
עד"מ פעולת כל אברי הגוף ע"י בחי' האור והחיות שבהן
שאין האבר נק' לבוש אעפ"י שמלביש ומכסה לאור וחיות
שבתוכו, ולא נראה לעין רק פעולת גשם האבר ולא רוחניות,
מ"מ הכל יודעים שהעיקר הפועל הוא האור והחיות שבו
ואין הפעולה נק' ע"ש כלי הגוף כלל כ"א ע"ש בחי' האור
והחיות שבהן דוקא, ע"ד דוגמא כשאור עיני רואה אין הכוונה
על עין הגשם אלא על כח הראי' הרוחניו' שבעין, וכן
ההילוך ברגל אין הכוונה על הרגל רק על בחי' האור וכח
ההילוך. והטעם הוא כי כל כלי ואור שנק' חומר וצורה הנה
בחי' הכלי והחומר בטל בתכלית לגבי האור והצורה
הרוחניו' להיות כמו הגרזן ביד החוצב בלי יקרא שם פעולה
ותנועה לגרזן מצד עצמו רק ע"ש המניעו, וזהו הנק' השפעה
הבאה בכלי בבחי' מעבר שהכלי אינו אלא כמו מעבר
בעלמא אל האור דהיינו רק העברת האור דרך מעבר בכלי
בלי יקרא שם פעולה מצד הכלי כלל כנ"ל.

להבין מ"ש בפע"ח דפסח ושבת ההפרש בין ו' יומין דחול
לשבת שבחול הנהגות העולם ע"י בחי' ו"ק דעשי'
ובחי' ו"ק דיצי' מכוסה ונעלם בו"ק דעשי', אבל בשבת
מאיר ו"ק דיצי' והוא בחי' עיקר המשפיע ובחי' ו"ק דעשי'
נכלל ובטל לו"ק דיצי', וזהו בחן[ו]ל אבל בא"י גם בחול
הנהגות העולם ע"י ו"ק דיצי' ובשבת ההארה וההשפעה
מבחי' ו"ק דבריא בלתי התלבשות בו"ק דיצי', וזהו לדוד
בשנותו את טעמו כו' שפושט בגדי חול דיצי' ועשי'
ומתלבש בבחי' אור הבריא פוגם בחו"ל הארת ו"ק
דבריא בו"ק דיצי' בלתי התעלמות בו"ק דעשי' כמו בחול
(כו'). והנה לכאורה זה דבר פלא שהרי אין אנו רואים שום
הפרש בין גידול דצח"מ וכל מיני השפעת עוה"ז בין חול
לשבת, ואם הי' מקור השפעה בשבת ממקום ומדריגה
עליונה יותר הי' צ"ל נראה איזה שינוי בהשפעת וקבלת
החיו' בשבת יותר מבחול כו', וגם יש להבין איך יתכן שיהי'
השפעת עולם החומרי בשבת מבחי' ו"ק דבריא או דיצי'
כו'. אך הנה יש להקדים שיש הפרש בין בחי' מעב"ר לבחי'

1 ויובן זה יותר במשל כתיבת היד איזה שכל וחכמה
2 שבמוחו, הגם שאין האצבע כלי וחומר מוכן לקבל
3 צורת השכל שבמוח לומר בו שבטל לגבי האור כמו בשאר
4 האברים, מ"מ אנו רואי' שהאצבע הכותב בטל בכל חלקיו
5 בתנועה פשוטה לכתוב כפי אופן הוראת השכל דוקא בלי
6 נטי' ימין ושמאל, והיינו מפני שהוא רק בחי' מעבר אל
7 הרצון והמחשבה שבגידי היד לצוק אופן הכתב והמחשבה
8 מעבר אל השכל שבמוח, עד שאנו או' שהאצבע כותב דבר
9 שכל אעפ"י שרחוק ערך הבשר הגשמי לגבי רוחניו' השכל
10 מ"מ פעולת השכל נעשה על ידו דרך העברה במחשבה
11 ומחשבה בגידי נערווי"ן שביד וכמ"כ התפשטות וקומץ
12 היד עפ"י הרצון והשכל וכה"ג הילוך הרגל ושאר פעולת
13 האברים עפ"י הרצון והשכל [א] עד"מ הרמז ביד לפי

14 הוראת השכל וכה"ג, כ"ז נק' רק בחי' מעבר בלבד ולא
15 בחי' לבוש, אע"פ שנתעלם ונתלבש בכמה מיני העלם כמו
16 העלם השכל שבמוח במח', ומח' בתנועה גשמי' שביד
17 הכותבת, מ"מ אין זה נק' לבוש כי בחי' הלבוש אינו אלא
18 בחי' היפוך גמור מבחי' המעבר הנ"ל כי הרי בבחי' המעבר
19 המעבר הנ"ל אין הכלי עולה בשם כלל (ולא כמו רוכב על
20 הסוס שהסוס ג"כ בטל לגבי רוכבו ואינו הולך רק עפ"י
21 הרצון המנהיגו והרוכב עליו, אבל מהות תנועות ההילוך
22 הוא מצד הסוס משא"כ תנועות הגרזן שאינו רק מצד
23 המניעו וכן תנועות בשר האצבע רק מצד החיות שבו, אבל
24 כתיבת האצבע אור השכל דומה לבחי' ביטול הסוס לגבי
25 רוכבו אחר שיש לאצבע תנועה מכח החיות שבו רק שרצון
26 השכל מנהיגו כו' וע"י יפעל השכל פעולתו כו' וד"ל).

להבין וכו' ההפך ש' י' יומין דחול לשבת

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

1 כד) והנה עפ"ז יובן מ"ש בע"ח שבין אצי' לבריאה יש
2 מסך ופרגוד כי המסך הוא הלבוש המעלים
3 ומסתיר כדי שעי"ז יהי' בחי' יש ודבר נפרד ולא בבחי'
4 עו"ע כו' והוא כמשל המסך גשמי שמסתיר האור ואע"פ
5 שהאור בוקע המסך הוא רק אור של תולדה כו' וכמו אור
6 הלבנה שהוא הארה דהארה מאור השמש דהלבנה מקבלת
7 האור מהשמש ונסתר בה אור השמש ומה שהיא מאירה
8 אח"כ היינו הארה דהארה כו' ובמ"א מבואר ג"כ ענין
9 הפרסא עפ"מ"ש לקטו אבנים ועשו גל אם אני לא אעבור
10 אליך כו' שאבנים הן אותיות שמזה נעשה הפרסא והוא
11 כמשל אותיות המשל שמסתירים ומעלימים לגמרי עומק
12 הנמשל וכענין משלי שלמה שהלביש רזין עילאין במשלים
13 מענינים גשמיים הרי אותיות אלו מעלימים ומסתירים אור
14 השכל ומה שמושג מזה איזו הארה אין ערוך כלל לגבי
15 עצם הרזין עילאין (משא"כ כשאומר השכל בגלוי באותיות
16 זהו בחי' עו"ע כו'), והנה כתיב השמים כסאי פי' שהפרסא
17 נק' כסא דהנה הכסא היא שבה ועל ידה נשפל גוף האדם
18 למטה שמתחלה היה נצב הקומה וכשיושב על הכסא
19 משפיל א"ע למטה וראשו וגופו נשפלים למטה והגוף הוא
20 היושב על הכסא, והנמשל מזה למעלה כי המדות עליונות
21 נק' בחי' גופא דמלכא חסד דרועא ימינא כו' ת"ת גופא
22 כו' שבהם ועל ידם אור א"ס משפיע חיות לעולמות שהם
23 כלים שעל ידם ההשפעה כנ"ל אמנם כשצ"ל ההשפעה
24 נמשכת בבי"ע צ"ל עוד ע"י לבושים המעלימים ומסתירים
25 כדי שיהי' כח לנבראים לקבל שלא יתבטלו ממציאות כו'

26 ונק' לבוש זה כסא כס א' שהוא כיסוי והסתר לבחי' אלף
27 הוא גילוי אלקות שבאצי' אלופו של עולם, וכמשל הכסא
28 שבו נשפל הגוף כו' וה"ע הפרסא הנ"ל המפסקת בין אצי'
29 לבריאה, וכסא זו הוא מבחי' השמים מקיפים עליונים
30 שלמעלה מעלה מהמדות הוא בחי' סוכ"ע כי המקיף הוא
31 מקיף ראש ורגל כא' לפיכך נעשה למטה בחי' כסא כו'
32 והענין כי שרש הפרסא מחיצונית בינה שלמעלה מהז"א
33 ונמצא שהיא מבחי' מקיפים כי מת"ת דאימא נעשה כתר
34 לז"א אלא שלמטה נעשי' מסך מתחת רגלי זו"ג, והטעם
35 כי באמת שרש המסך גבוה מאד שלכן יש בו הכח להסתיר
36 ולהעלים על אורות וכלים דז"א וכמו בגשמיות שהמשל
37 נמשך מעומק החכמ' דוקא וכמו שאמרו משמת ר"מ בטלו
38 מושלי משלים הרי דוקא ר' מאיר שהי' יחיד בדורו הוא
39 שיכול למשול משלים וכן בשלמה כתיב משלי שלמה לפי
40 שהי' חכם מכל האדם כו' וכך יובן למעלה ששרש המסך
41 שיהי' ההשפעה ע"י העלם והסתר נמשך ממקום גבוה יותר
42 מהמדות עצמן וזהו שמים תכין אמונתך בהם פי' אמונתך
43 הוא בחי' מל' היורדת בבי"ע להחיותן מאין ליש וע"י
44 שמים שהם מקיפים עליונים שמהם נעשי' הפרסא תכין
45 אמונתך שיהי' התהוות מאין ליש ע"י ההסתר וההעלם,
46 וזה נעשה ע"י אתעדל"ת דבע"ת בבחי' בכל מאדך בלי
47 גבול מבחי' יחידה שבנפש שנגע עד נפשו ממש מצד
48 הריחוק כו' שעי"ז מעורר ג"כ למעלה מקיפים עליונים
49 להיות השמים כסאי וכמ"ש באריכות על פסוק השמים
50 כסאי בעזרה"י:

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

לכחי' רוח כו'. אך לע"ל נא' והסירותי את לב האבן
מבשרכם ונתתי לכם לב בשר, כי הנה יש פי' בבשר ע"ד
מ"ש כל הבקר לעולה שקאי על המלאכי' שנק' בשם בקר
והיינו בחי' בשר שהוא רשפי אש ותשוקה נפלאה אליו
ית', ולע"ל יהי' בחי' בשר ע"ד כל הבקר לעולה כו', ולכן
ארז"ל משה מן התורה מנין שנא' בשגם הוא בשר בשגם
גימ' משה והיינו שהוא בחי' בשר ע"ד כל הבקר כו' (ולכן
כשהי' בהר ק"ך יום לחם לא אכל כו' שהגוף שלו הי' ניזון
מרוחניות ע"ד המלאכי' כו'). וזהו אשפוך את רוחי על כל
בשר, הנה לי' שפיכה הוא לי' ריבוי דהיינו ריבוי השפעת
בחי' הרוח בחי' רוח הקדש וגילוי אלי', וזהו יבא כל בשר
כו' להשתחוות לפני, פי' השתחווא' כולל ב' בחי' העלאה
והמשכה כי ההשתחוואה הוא ביטול והעלאה מלמטלמ"ע,
אך כמו למשל בענין ההשתחוואה הנה האדם מרכיז ראשו
שמרמז לבחי' המשכה, כך עד"ז יובן למעלה שע"י
ההשתחווא' גורם המשכה, וזהו להשתחוות לפני אמר הוי'
שיומשך ע"י ההשתחווא' שהוא בבחי' לפני המשכת תוס'
אורות בשם הוי', וזהו אמר הוי' כו'.
וזהו שא' בילקוט בעוה"ז הייתם עולי' לרגל שלש פעמי'
בשנה שנא' שלש פעמי' בשנה יראה כל זכורך, אבל
לע"ל והי' מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל
בשר כו' להיות כי יהי' גילוי השמחה דישמח ה' במעשיו,
וישמח ישראל בעושיו כו'.

ד"ה שלוש פעמים בשנה

ש"פ משפטים, בד"ח אדר ראשון, תרל"ב.

ופי' יבוא כל בשר כו', הנה בפי' בשר יש בו כמה פי',
הא' כמשארז"ל בילקוט א"ר אלעזר כל מי שנעשה
כבשר בעוה"ז זוכה לראות פני שכינה, והיינו כמארז"ל
בפ"ק דסוטה ד"ה סע"א בשר כתי' בי' ונרפא אדם לא כתי'
בי' ונרפא, ופי' אדם הוא קשה, אבל בשר הוא רך ועניו
כו', ולכן בשר כתי' בי' ונרפא כו' שנכנע מהיסורי' כמו
שפירש"י ז"ל שקרוב להתרפאות כו', והיינו בחי' סור מרע
כו', דבאמת כדי שיוכל להיות מלך ביפיו תחזינה עיניך
כתי' לעיל מיני' (ישעי' ל"ג) ועוצם עיניו מראות ברע, פי'
מי שעוצם עיניו מראות ברע דהיינו בחי' סור מרע מלך
ביפיו תחזינה היינו בחי' יראה פני אלקי' כו'. ועוי"ל בשר
עדמ"ש ואחרי עורי נקפה זאת ומבשרי אחזה אלוה,
(באיוב י"ט ק"ו), וארז"ל במד"ר ר"פ וירא שקאי על
אברהם בענין המילה דהיינו אחר שהעביר עור הערלה
שהוא מסתיר ומעלים לגמרי כידוע אז מבשרי אחזה אלוך'
כו', דהיינו ע"י בחי' ברייתן שחתמת בבשרינו, שע"י נטירת
הברית ע"ז יזכה לראות פני השכינה כו'. ועוי"ל בשר,
שאפי' כל בשר יבואו להשתחוות, והענין הוא דלע"ל נא'
(ביואל ג' א') והי' אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר,
דהנה כתי' לא ידון רוחי באדם בשגם הוא בשר שבתחלת
הבריאה נברא האדם במעלה עליונה שידון רוחי באדם אך
ע"י שהוא בשר כו' שנמשך אחר תאוות הגוף לכן לא ידון
רוחי, ופי' ידון לי' נדן ונרתק שהגוף לא יהי' נדן ונרתק

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

בהם כל השנה רק שהוא בבחי' מיצר ומרירות עמוקה
הנוגע לו בעצמות ופנימיות נפשו וכן הקבעומ"ש וקבלת
התשובה היא בעצמיות נפשו אבל הוא באופן שיהי' נוגע
לפועל ממש, ובאלו הענינים שעוסק בהם. והיינו מפני
שבעצם הוא פנימי בעבודתו בכל השנה וכמו"כ הוא
בעבודה דר"ה ויו"כ שהיא בבחי' עצם הנפש ה"ז בבחי'
הרגש פנימי, וגם מסייע לו הגילוי מלמעלה והתגלות
עצמות נפשו (ההרגש בפנימיות) להסיר מאתו חומריות
המדות הטבעיים שהוא עוסק בבירור וזיכוך שלהם
(וכמשנת"ל שנעשה בדרגא עליונה יותר). אבל בהעדר

וסיבת הדבר הוא ג"כ בהעדר העבודה דכל השנה,
דכאשר כל השנה הוא עובד ומייגע א"ע בתיקון
וזיכוך מדותיו שידוע הוא את עניניו מה שהוא צריך
לתקן, איש איש כפי מה שניתן לו לתקן ולזכך מהמדות
הטבעיים ומייגע ביגיעת נפש ויגיעת בשר כל השנה
לברר ולזכך המדות האלו, הנה בר"ה ויו"כ שהוא עת
רצון למעלה וחשף ה' את זרוע קדשו בבחי' קירוב
המאור אל הניצוץ המעורר בנפש האדם התגלות עצם
נפשו, וכללות העבודה בזמן ההוא הוא בחי' פנימיות
ועצמות הנפש כנודע, הנה כ"ז בא בענינים אלו שעוסק

1 העבודה כל השנה, הנה בר"ה ויו"כ הגם שמתעורר
2 בנפשו ה"ז רק כמו דבר בעתו, שהעת הוא להתפעל
3 ולהתעורר (מצד הגילוי מלמעלה כנ"ל שמאיר על כאו"א
4 מישראל (יותר מהכרוזים שבכל יום שגם הם נרגשים
5 בכאו"א כנודע), ובפרט באותן שבכלל עובדים יחשבו

6 דהיינו הקרובים לענין העבודה שבזה מדברים כאן), אבל
7 הוא בבחי' מקיף לבד בלי הרגש בפנימיות ואמיתות
8 הנ"ל, ולכן אין זה שיך לפועל וע"כ הגם שהתעוררות
9 היא אמיתית בבחי' המקיף דנפש אין זה נוגע אל
10 החומריות לשנותה באמת).

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'ש"ת

1 פירוש א': הוי' – אחדות פשוטה, ריבוי הנבראים ע"י שם אלקים, ועי"ז ניכרת גדלות ה' לכל.
2 פירוש ב': דוקא בעיר אלקינו שיך לקרוא לה' "גדול", כי לגדולתו העצמית אין חקר, כי הכל
3 בטל אליו. הבריא נק' יש מאין – רק מהארה ואינו מושג.

20 וכשם שגילוי השכל הוא על ידי אותיות, שכלל אותיות אי
21 אפשר להיות התגלות שום שכל אפילו לעצמו, והשכל הוא
22 אחד, ובא באותיות ברבוי התחלקות וברבוי ענינים, והינו
23 דעל ידי האותיות דוקא מתגלה מעלת ההשכלה, וכן יובן
24 בהי"ו ואלקים, דעם היות שההתהוות היא משם הי"ו, הנה
25 שם הי"ו הוא אחדות פשוטה, ועל ידי שם אלקים דוקא
26 נכר גדלת ה', וזהו "אימתי הוא גדול כשהוא בעיר
27 אלקינו", שעל ידו נכר גדלת ה', דזהו ענין הא'. וענין הב'
28 הוא, ד"אימתי הוא גדול כשהוא בעיר אלקינו", והינו
29 דאימתי שיך לקרותו גדול, רק כשהוא בעיר אלקינו, אבל
30 "לגדלתו אין חקר", דלגדלתו העצמית אין חקר כלל, כמו
31 שכתוב³³ "החקר אלקה תמצא", וכתוב³⁴ "לך הי"ו
32 הגדלה", דמדת הגדלה טפלה ובטלה לך, וכמאמר³⁵
33 "במקום גדלתו שם אתה מוצא ענותנותו", דהגדלה עצמה
34 היא עונה ושלמות לגבי יתברך, וכמאמר רז"ל³⁶ "משל
35 מי שיש לו אלפי אלפים דיגרי זהב, ומהללים ומשבחים

4 ד) אָמנם הנה לפעמים פתיב²⁸ "גדול הי"ו ומהלל מאד
5 ולגדלתו אין חקר", הינו שיש ב' ענינים בבאור
6 המאמר "אימתי הוא גדול בעיר אלקינו", הא' שגדול ה'
7 הוא על ידי "עיר אלקינו", שאז נכר גדלת ה', דהתהוות
8 העולמות והנבראים בצבא מעלה וצבא מטה הוא משם
9 הי"ו, דהי"ו הוא לשון מהנה²⁹, אף ההתהוות בפעל הוא
10 על ידי שם אלקים, והגם דשם הי"ו הוא אחדות פשוטה,
11 בכל זאת נהניו והנבראים בצבא מטה ובצבא מעלה ברבוי
12 התחלקות, והוא על ידי ה'יחוד דהי"ו ואלקים, דהי"ו
13 ואלקים פלא חד, ועל ידי שם אלקים נעשה הרבוי, והינו
14 שעל ידי שם אלקים נכר גדלת הי"ו, וכמו שכתוב³⁰ "מה
15 רבו מעשיך ה'" ברבוי הנבראים מאד בפרטי דומם צומח
16 חי מדבר שהן עד אין שעור, ובפרט במלאכים עליונים
17 דמחנה מיכאל ק"פ אלף מחנות³¹, ומחנה גבריאל קנ"ו
18 אלף מחנות, ו"אלף³² אלפין ישמשונה, ורבו רבון קדמוהי
19 יקומון³³", שכל ההתחלקות הזאת הוא על ידי שם אלקים,

(28) תהלים קמה, ג.

(29) פרדס שער א פרק ט. וראה גינת אגוז (הובא בהקדמת של"ה בית ד'), מורה נבוכים חלק א פרק סא, טור ושולחן ערוך אורח-חיים סימן ה ועוד.

(30) תהלים קד, כד.

(31) כנראה הוא על פי מה שאמרו בזוהר (חלק ג קנד, א. קנה, א), ואם כן צריך להיות כאן: קפ"ו אלף... קנ"ז אלף. ולא קפיד להעתיק גם מספר המאות שבזוהר שם.

(32) על פי דניאל ז, י.

(33) איוב יא, ז.

(34) דברי הימים"א כט, יא.

(35) מגילה לא, א (על פי הגירסא בילקוט שמעוני תהלים רמז תשצ"ד. פירוש המשניות להרמב"ם אבות פרק ד משנה ד. פחד יצחק בערכו. פסיקתא זוטרתי עקב יו"ד, יז. בחיי עקב יו"ד, יח. עבודת הקודש חלק ג פרק יב. של"ה פרשת קרח ופרשת עקב. רוקח בהקדמה, נוסח ויתן לך - במקום שאומרים זה בויתן לך - שדה צופים על מגילה. ועוד. וראה באיי הים שדוקא גירסא זו מדויקת. - ואם כן אין צורך למה שנדחק בנודע ביהודא מהדורא תנינא אורח-חיים סימן ב.)

(36) ברכות לג, ב בשינוי לשון קצת.

12 "אימתי הוא גדול כשהוא בעיר אלקינו", שאז שיף לקרותו
13 גדול, אבל לגדלתו העצמית אין חקר. וזהו "מי ברא
14 אלה", שהתהוות, עם היותה על ידי הארת שם הוי' בשם
15 אלקים, אבל באמת היא מעצמות שם הוי' שהיא לבדו³⁷
16 בכחו ויכלתו להיות יש מאין, ולכן הבריאה נקראת יש
17 מאין, דלכאורה אינו מוכן והלא מקד הכל, אף היא
18 הנותנת לפי שמקד הכל ואין סוף הוא בלתי משג לכן
19 נקראת יש מאין, הא' – אין שהוא הארת שם הוי' בשם
20 אלקים. הב' – אין שאינו משג, הינו עצמות גדלתו יתברך
21 דאין לו חקר כלל, וזהו שהבריאה נקראת יש מאין לפי
22 שמקד הכל.

יום ג' ח' ניסן, ש"ת

1 אותו בשל כסף", שזהו שפלות וגנאי לגביו, וכמו חכם
2 גדול שהוא נעלה בכל החכמות, בחכמת הפואה בחכמת
3 התורה וחכמת אלקות, ועם זה הוא אמן יד וחכם בחכמת
4 המעשה, הרי שישבחו אותו בחכמת המעשה הרי זה גנאי
5 לו, וכן הוא דענין הגדלה למעלה הוא ענוה ושפלות,
6 דלגדלתו העצמית אין חקר, הינו שאינו בכחינת השגה
7 כלל, דהנה "גדול הוי'" הוא הארת שם הוי' בשם אלקים,
8 דבזה שיף השגה, וזהו "ומהלל מאד", ששיף בזה הלול
9 ושבח, אבל עצם שם הוי' הוא למעלה מהשגה, דמה
10 שנודע לנו אלקות הוא מפעלותיו יתברך, הינו על ידי שם
11 אלקים, אבל עצמות אור אין סוף אין חקר כלל, וזהו

(37) ראה אגרת הקודש סימן כ.

לקוטי דיבורים

1 והעומדים בראשה. ויהי היום וישמע שהמגיד מליאזנא
2 בא למינסק להתווכח עם מנגדי שיטתו, ובני הישיבה
3 המצויינים הכינו שאלות וקושיות במה לתפוס את ראש
4 הכת. כשבא⁵¹ כ"ק רבנו הזקן הקיפוהו הגאונים המורים
5 והתלמידים בשאלותיהם, ובמשך שבוע ימים יום יום
6 היה כ"ק רבנו הזקן משיב על שאלותיהם כמה שעות
7 ביום בבית המדרש מעל הבימה, וכל הלשונות בגמרא
8 רש"י תוספות רמב"ם ורא"ש היה אומר בעל פה
9 ככתיבתם, מה שהפליא את הבקאים, וכשערך כ"ק רבנו
10 הזקן את שאלותיו הוא, לא ידעו מה להשיב לו, וכאשר
11 בקשוהו גאוני מינסק שיאמר להם ענה להם רבנו הזקן
12 שזאת יוכלו לשמוע מפי גדולי תלמידיו בישיבה שלו
13 בעיר מגורו, וכשה מנינים מבחירי בעלי הכשרונות
14 בישיבות מינסק הלכו עם כ"ק רבנו הזקן לליאזנא.
15 וכשבאה הידיעה ליולנה החליטו להטיל חרם על
16 החסידים והעומדים בראשם, וזו היתה סיבת החרם דזמן
17 ההוא.
18 (ג) חמש שנים ישב אבי אביו במינסק עד שבשנת
19 תקמ"ו השתדך עם ר' יוסף משה מדריבין וישב על
20 שולחנו כחמש עשרה שנה, ושם התקרב לעדת החסידים.
21 ובשנת תקס"ג היה בפעם הראשונה אצל כ"ק רבנו הזקן
22 בליאדי, וברכו בן זכר בר קיימא – כי היו לו שלש בנות
23 וכן לא היה לו – וכעבור שנה נולד אביו ר' יוסף ביינוש

1 סיפורי מורי ר' ניסן סקאבלא:
2 (א) חותנו⁴⁹ החסיד ר' פסח מלמד, ישן בחדר הסמוך
3 לחדרו של כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" במשך כמה
4 חדשים בקיץ תר"ב בזמן שלמד עם בנו כ"ק אדמו"ר
5 מהר"ש. באחד הימים שמע שכ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק"
6 אומר תהלים – זה היה בהשכמה בשעה שלש אחרי
7 חצות הלילה – את הפסוק⁵⁰ גם צפור מצאה בית ודרור
8 קן לה – הצפור הקטנה ביותר שבראת יש לה מקום
9 ואילו אתה הגדול שבגדולים אין לך מקום. וידבר בקול
10 רם, ואחר כך ניגן את הניגון של כ"ק רבנו הזקן בעל
11 ארבעת הלבבות, ולמד גמרא בבא קמא כשתי שעות.
12 (ב) אבי אביו ר' חיים יהושע היה יליד עיר ביחוב מגזע
13 המנגדים, ולהיות שאביו היה מתפרנס מעסק שכירות
14 בתי רחיים סמוך לעיר סלוצק העתיק מושבו לשם ואת
15 בנו חיים יהושע נתן לישיבה בסלוצק וילמוד שם כמה
16 שנים בהתמדה רבה ויעש חיל בלימודו, וכשהיה בן חמש
17 עשרה שנה הלך ונכנס לאחת הישיבות במינסק וילמוד
18 שם בשקידה עצומה. בעת ההיא גברה ההתנגדות על
19 שיטת הבעש"ט, ביותר הרעישו גאוני ליטא על המגיד
20 מליאזנא שהוא עומד בראש התעמולה להפיץ תורת
21 הבעש"ט ותלמידו המגיד ממזריטש בליטא. ואשר אסף
22 הרבה מיודעי תורה ומלמד מנהגי הכת. ובני הישיבות
23 עשו רצון מוריהם הגאונים וידברו סרה על הכת

1 ויהי ילד בריא ובעל כשרון והתחנך אצל מלמדים
2 חסידים ואנשי מעשה, וכשהיה בן עשרים, בשנת תקפ"ו,
3 השתדך עם החסיד ר' אברהם מלמד מליאדי.
4 באמצע הסיפורים - בין סיפור לסיפור - נכנסתי
5 ל"מנין" לראות מה נעשה שם, וראיתי מחזה נהדר מאד,
6 כ"ק אאמו"ר יושב במקומו בכותל מזרחית דרומית
7 מכוסה בטליתו עד חזהו, ידו השמאלית על שוקו ובידו
8 הימנית מכה מזמן לזמן באצבע צרידה לפי תנועת ניגונו.
9 החסיד ר' חנוך הענדל יושב לו על הספסל ליד השולחן
10 שבכותל הדרומי, טליתו על כתפו ומתפלל ובוכה, אומר
11 כמה מלים מנגן ובוכה. החסיד ר' מאיר מרדכי
12 טשערניץ⁵² יושב בכותל הצפוני ליד החלון האמצעי,

13 טליתו על ראשו אבל פניו נראות ומתפלל בעינים
14 עצומות. האברכים ר' משה זרחי, ר' מענדל באשעס ור'
15 נחום חנה חניעס עומדים ליד הכיור והדלת באזנים
16 נטויות ובפיות פתוחים וליד שולחן הקריאה עומד ר'
17 דובער חאלאפעניצער⁵³ אומר תהלים ומתמוגג בדמעות
18 ובנו הבחור מענדל משרת יושב על הספסל העומד ליד
19 התנור שבימין הכניסה מהחדר השני ל"מנין" ולומד
20 חומש עם פרש"י.
21 מזמן לזמן מפסיקים המספרים לספר סיפוריהם כדי
22 לשמוע הוד קול ניגונו של אבי בתפלתו, וכולם מתרגשים
23 - ולעתים עיניהם גם זולגות דמעות, מנועים זמירתו
24 המלא געגועים ושפיכת הנפש.

ל"ג בעומר תש"ט

(52) ראה אודותיו ב"התמים" ח"ז ע' קב ואילך.

(53) ראה אודותיו שיחת י"ב תמוז תש"ז (לקוט כז) אות טו.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק פ"ג - המהר"ל מפראג

1 לאחר המעשה המופלא של גירוש הרוחות הרעות, המשיך ר' יואל הבעל שם מזאמושטש לשהות
2 בפוזנא שבוע ימים נוסף. כולם - אנשים, נשים וטף, חסידיו כמו גם מתנגדיו לשעבר - נהרו לבקש
3 את ברכתו.

4 בין החולים שלהם הביא הבעל שם רפואה שלמה, היו הסוחר ובנו של ר' שלמה מנשה, אשר ירד
5 מדעתו עקב הבהלה שאחזתו בעת מפגשו עם ה"רוחות הרעות".

6 גם ר' ברוך בטלן, מנהיגם של חסידי הבעל שם בפוזנא הגיע לר' יואל לקבל ברכה. בהביאו עימו
7 את שני ילדיו רחל ובנימין, שנשארו בחיים מתוך תשעה ילדים שנולדו לו.

8 רחל יכלה - בזמנים מאוחרים יותר - לספר לבתה דבורה לאה את כל שזכרה מביקורה אצל ר'
9 יואל. אביה ביקש את ברכתו של ר' יואל ששני ילדיו אלו, רחל ובנימין, יזכו לאריכות ימים. ואכן,
10 בירך אותם הבעל שם, ור' ברוך וזוגתו היו ברקיע השביעי.

11 הזקנה המופלגת לה זכו רחל ובנימין הוכיחה, שברכתו של הבעל שם אכן קוימה.

12 תוך כדי כך ספרה רחל לבתה גם אודות ההבדל שהיה תמיד בין ההולכים בדרך המקובלים ואלו
13 שהלכו בדרכם של המתנגדים, בנוגע לחינוך הילדים, ובמיוחד חינוך הבנות.

14 תלמידי הבעל-שם - וכך גם כל האחרים שָׁנְהוּ אחר דרך המקובלים - סברו, שצריכים ללמד תורה
15 לבנות בצורה טובה כמו שמלמדים את הבנים, כמובן, באופן טבעי צריכים להיות הלימודים עם הבנות
16 בהתאם ליכולת השגתם.

17 כתלמיד מסור של הבעל שם מזאמשטש, הרי באופן טבעי, לא החסיר ר' ברוך גם את לימודו
18 עם בתו רחל. רחל נהייתה מלומדת. ר' ברוך החל ללמוד עימה כאשר מלאו לה חמש שנים. ברוך

- 1 עצמו השגיח על לימודיה, ולעיתים קרובות בחן אותה עד היכן מגיעה רמת ידיעותיה. בגיל
- 2 חמש-עשרה ידעה ללמוד היטב דף גמרא. היא המשיכה בלימודיה עד שהשתדכה לר' שניאור זלמן.
- 3 מצד שני, הרי ר' שניאור זלמן, עימו נישאה, השתייך דווקא למתנגדי המקובלים, וסבר שאסור
- 4 ללמוד תורה עם בנות. לכן יכול היה לקרות שבזמן שהאם - רחל - הייתה מלומדת, נשארה הבת
- 5 דבורה לאה ללא ידיעות.
- 6 דבורה לאה עצמה בשמעה את הסבריה של אמה, רצתה לדעת יותר על מקור מחצבתה הן מצד
- 7 אמה והן מצד אביה.
- 8 לדבורה לאה התברר, שר' ברוך - סבה מצד אמה - הרי מוצאו היה מיהודי ספרד ופורטוגל שגורשו
- 9 מארצותיהם. יהודים אלו היו קרובים לקבלה, אשר הייתה תמיד חלק מלימודם. ר' ברוך עצמו חונך
- 10 מנערותו ברוח הקבלה.
- 11 אמה של רחל - סבתה של דבורה לאה - התייחסה למשפחה ידועה בפוזנא. מוצאה של משפחה
- 12 זו היה מהגאון הגדול רבי שלמה לוריא. גם ר' שלמה לוריא אשר מוכר בעולם היהודי בשם "מהרש"ל"
- 13 היה ידוע כמקובל, וכנוהג בדרך הקבלה.
- 14 ובקשר לבעלה של רחל אביה של דבורה לאה, ר' שניאור זלמן, הוא היה חוטר למהר"ל מפראג
- 15 המפורסם. אביו של ר' שניאור זלמן - ר' משה, היה דור רביעי מהמהר"ל, או כפי שהיה שמו ר' יהודה
- 16 לייווא.
- 17 המהר"ל נולד בשנת רע"ב. אביו היה הגאון ר' בצלאל, אשר היה דור חמישי מהגאון ר' יהודה
- 18 ליווא מווערמיזא. הוא נפטר בשנת ה' אלפים ר'. על מצבתו נחקק כי צור מחצבתו הוא דוד המלך.
- 19 רחל ספרה לבתה דבורה לאה הרבה דברים שנמסרו מדור לדור בקשר למהר"ל מפראג.
- 20 בגיל שבע הספיק כבר לקיים וויכוחים בדברי תורה עם גאונים ידועים שהיו באים לאביו ר' בצלאל
- 21 ולסבו ר' חיים.
- 22 ר' בצלאל - אביו של המהר"ל - היה יהודי עני. ולכן, ביקש לשדך את ארבעת בניו כאשר היו
- 23 עדיין צעירים ביותר. שאר שלושת הבנים זאת אומרת אחי המהר"ל היו ר' חיים, ר' סיני ור' שמשון.
- 24 האבא - ר' בצלאל - חיפש עבור בניו שידוכים עם משפחות מבוססות, שיתחייבו לשלוח את
- 25 חתניהם - עוד לפני חתונתם - לישיבות ושאתרי חתונתם יהיו סמוכים על שולחן חתניהם כדי שיוכלו
- 26 להמשיך ללמוד תורה.
- 27 וכך זה קרה, אשר כבר בגיל עשר השתדך המהר"ל עם בתו של הגביר והלמדן ר' שמואל בן ר'
- 28 יעקב רייך מפראג, יהודי שהיה מקורב למלכות, ואשר על ידי שתדלנותו נושעו אלפי יהודים.
- 29 באותו זמן התפרסמה לשם ולתהילה הישיבה בפרמישלא. ראשה של אותה ישיבה היה הגאון ר'
- 30 יעקב פאלאק, אשר היה תלמידו וגם המשיך בדרכו של ר' יעקב מרגלית מגירענבערג.
- 31 לר' יעקב פאלאק הייתה שיטה מיוחדת בלימוד התורה. הוא עיצב והביא לידי שלמות את דרך
- 32 הפלפול. כל סוגיה בגמרא הפריד וחילק לענייניה, בכל עניין מעניינים אלה דקדק וחילק לפי הסברות
- 33 השונות, וכל סברה בירר וליבן עד לדרגת שיא.
- 34 לישיבתו היה שם כל-כך טוב, אשר מכל המקומות עשו תלמידים מאמצים להתקבל אליה. אך
- 35 ראש הישיבה ר' יעקב הקפיד מאוד במיון וקבלת התלמידים.

- 1 הוא רצה ששיבתו תאכלס רק תלמידים מובחרים ומצוינים, בעלי מוחות חריפים, הוא היה בוחר
- 2 לשיבתו אחד מעשרים או עשרים וחמשה תלמידים שרצו להתקבל אליה.
- 3 לשיבה זו נשלח המהר"ל על ידי חותנו לעתיד, ותיכף התקבל אליה. הוא היה אז לא יותר מבן
- 4 שתים עשרה שנים.
- 5 בשיבה זו שהה המהר"ל ארבע שנים, ומובן, שהוא למד מתוך רוב התמדה ושקידה.
- 6 מסורת הייתה קיימת במשפחה, שראש הישיבה ר' יעקב אמר על תלמידו הצעיר - אולי תלמידו
- 7 הצעיר ביותר - שהוא מהווה את הנקודה השלישית בסימן "סגול" שהוא הצליח להקים בעזרת השם
- 8 ית' עבור עם ישראל. מכל אלפי התלמידים שהיו לר' יעקב פאלאק הוא התגאה במיוחד בשלושת
- 9 תלמידים אלו: ר' מאיר קאצענעלענבאגען - המהר"ם מפאדובה; ר' שלום שכנא מלובלין והמהר"ל
- 10 מפראג.
- 11 המהר"ל מצידו היה אומר בשנים המאוחרות יותר אודות רבו ר' יעקב: שבישיבה בפרעמישלע
- 12 הוא למד לא רק לסלול דרך באמצעות הסברות המובחרות והעדינות ביותר, כי אם גם לבנות בענייני
- 13 התורה ארמון בן שלוש קומות.
- 14 בשנת רפ"ח עזב ר' יעקב את פרעמישלע ונהייה רבה של פראג. ואילו המהר"ל הצעיר יצא לערוך
- 15 גלות.
- 16 את גלותו ערך המהר"ל שנתיים ימים ואז חזר לפראג. באותו זמן נסע רבו - ר' יעקב רבה של
- 17 פראג - ללובלין לבקר שם את הישיבה שנוהלה על ידי תלמידו - שהוזכר לעיל - ר' שלום שכנא.
- 18 בלובלין חלה ר' יעקב ונפטר שם בשיבה טובה.
- 19 מחותנו ר' שמואל רייך, הביע את רצונו שהנישואין - בין המהר"ל ובין בתו - ייערכו מיד, ולאחר
- 20 הנישואין ייסע המהר"ל שוב לישיבה שהוא יבחר בה. אך המהר"ל סבר שכלתו - פערל - שהייתה אז
- 21 בת ארבע-עשרה שנה, צעירה עדיין מלהינשא. לכן הוא דרש שישלחוהו ללמוד בישיבה לעוד ארבע
- 22 או חמש שנים, ורק לאחר מכן תיערך החתונה, ומאז יהיה סמוך על שולחן חותנו.
- 23 הכלה פערל, הצטיינה בכישרונותיה המיוחדים ובלמדנותה. כאשר שודכה למהר"ל הייתה רק בת
- 24 שש שנים.
- 25 היא ידעה שחתנה - המהר"ל - הינו למדן גדול וניתן בכישרונות גאוניים. אי לכך ולמרות גילה
- 26 הצעיר החליטה ללמוד ולהשתלם כדי להיות מלומדת, כדי שחתנה לא יתבייש בה. היא החלה ללמוד
- 27 בכוחות עצמה בסתר, וכך למדה שש שנים עד שחתנה חזר מהישיבה. אז סיפרה לו הכלה אודות כל
- 28 זה, דבר שגרם למהר"ל קורת רוח מרובה.
- 29 טרם נסיעתו של המהר"ל ללמוד בישיבה עוד ארבע-חמש שנים, קבע לכלתו סדר לימודים מיוחד,
- 30 והיא אכן הבטיחה לו להמשיך ללמוד באותה התמדה כמקודם.
- 31 במשך השנתיים בהם ערך המהר"ל גלות הספיק להפגש בדרך עם גאונים מפורסמים. למרות
- 32 שהצניע את עצמו ולא גילה את שמו, הרי בכל מקום הקשיב לתורתם של הלמדנים המפורסמים שפגש,
- 33 ורשם את דברי תורתם.
- 34 בהיותו בדרך שמע המהר"ל, כי בפוזנא נמצא גאון גדול בשם ר' יצחק קלובער, ומוצאו מוורמייזא.
- 35 לגאון זה הייתה אמורה להיות שיטה חדשה בלימוד על פי דרכם של גאוני אשכנז וצרפת. המהר"ל

- 1 החליט לעצמו, ללמוד תורה אצל אותו גאון, ולכן הכין את עצמו לנסיעה לפוזנא כדי לבצע בפועל
- 2 את החלטתו. בהגיעו לפוזנא, נפגש המהר"ל עם נכדו של ר' יצחק - ר' שלמה בן יחיאל לוריא מבריסק
- 3 - אשר מלאו לו רק שבע עשרה שנה - זאת אומרת: שהיה צעיר בשנתיים מהמהר"ל. שניהם הפכו
- 4 להיות חברים ותלמידים אצל ר' יצחק סבו של ר' שלמה.
- 5 ר' יצחק היה אז כבר זקן מופלג. אך על שני תלמידים אלו אמר: הרבה למדתי מרבותי אך עוד
- 6 יותר למדתי משני תלמידי אלה - נכדי ר' שלמה והמהר"ל.
- 7 ארבעת השנים הנוספות מאז נסע המהר"ל ללמוד בישיבות חלפו. אך הוא לא רצה לשוב הביתה
- 8 לפראג להינשא לפערל. הוא פשוט לא יכול היה להפרד מרבו - ר' יצחק, ומחברו - ר' שלמה. הוא
- 9 כתב אפוא, מכתב למחותן ולכלה, בו ביקש לקבל רשות להישאר עוד שלוש שנים בפוזנא. ורשותם
- 10 ניתנה לו.
- 11 במשך שלוש שנים אלו בהם נשאר המהר"ל בפוזנא, התרושש מחוץ. הוא נאלץ למכור את כל
- 12 מה שהיה לו על מנת לסלק את חובותיו. הוא נשאר ממש בעירום ובחוסר כל.
- 13 הוא, הודיע, אפוא, למהר"ל, את אשר קרהו, ושלא יוכל לקיים את התחייבותיו כלפיו, הן בנוגע
- 14 לאספקת מזונותיו לאחר חתונתו וכן בנוגע לשאר התחומים. ולכן, הריהו מתיר לו - למהר"ל - להפר
- 15 את השידוך עם בתו ולחפש לעצמו שידוך אחר.
- 16 על כך השיב המהר"ל מכתב עידוד לחותנו, ובו בזמן כתב מכתב מיוחד לכלתו, שרק אם הם לא
- 17 מעוניינים עדיין להמתין לו יכולים הם להפר את השידוך. אך הוא מבחינתו אין אצלו כל הבדל אם
- 18 חותנו עשיר או עני והוא מחוייב לשידוך.

אגרות קודש

1	ב"ה י' ניסן תרפ"ז	1	התענגתי לשמוע ע"ד ההחלטה אודות לקיחת הרב רמ"ז
2	כבוד ש"ב הרב הנעלה וו"ח אי"א	2	שי' הכהן גוטניק, והשי"ת יעזר אשר בא יבא בקרוב התועלת
3	מוה"ר עזריאל זליג שי'	3	הנרצה בתוצאות לקיחתו לרב בעי"ת לונדון יע"א, ויתרומם
4	שלום וברכה	4	קרבן אנ"ש שי' בתוך כלל אחב"י ד' עליהם יחיו בגו"ר. בבקשה
5	במענה על מכתבו מב' לחד"ז המודיע דבר הכנופיא	5	אשר על להבא יבארו באריכות יותר מהנעשה בתוככי אנ"ש
6	מאנ"ש ביום היאר"צ של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק	6	שי' ולא אפונה אשר בתוככי אנ"ש שי' היושבים באנגליא
7	זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע אשר אנ"ש שי' ישבו בשבת אחים גם	7	ישנם הרבה אשר הכירו את הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק וגם
8	יחד ודברו בעניי דא"ח, השי"ת יהי בעזר אנ"ש שי' בגו"ר	8	את הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע,
9	אשר יקבעו עתים ללמוד דא"ח והלימוד יהי ע"מ לשמור	9	והשי"ת יאריך ימיהם ושנותיהם בטוב ובנעימים בגו"ר.
10	לעשות ולקיים. וזכות הוד כ"ק אבותינו רבותינו הק' יגן על	10	נא לפרוש גיני בשלום אנ"ש שי'.
11	תלמידהון ותלמידי תלמידהון אשר יתקרבו אל האמת.	11	ש"ב המברכו בחג כשר ושמת.

[אג"ק מוהרי"צ כר"ך א' עמ' תקפח]

א ויקרא למשה ומליל יי עמה
ממשפון זמנא למימר: ב מליל
עם בני ישראל ותימר להון אנש
ארי יקרב מנכון קרבנא קדם יי
מן בעירא מן תורי ומן ענא

א ויקרא אל משה וידבר יהוה אליו
מאהל מועד לאמר כס"י: ב דבר אל בני ישראל
ואמרת אליהם אדם פי יקריב מבם קרבן
ליהוה מן הבהמה מן הבקר ומן העצאן

רש"י

ה' בכת, קול ה' בחדר, קול ה' שבר ארזים".
אם-כן, למה נאמר "מאהל מועד"? מלמד שהיה
הקול נפסק. פיוצא בו: "וקול כנפי הכרובים נשמע
עד החצר החיצנה". יכול מפני שהקול נמוך?
תלמוד לומר: "כקול אל-שדי בדברו". אם-כן,
למה נאמר: "עד-החצר החיצנה"? שפיון שפגיע
שם, היה נפסק: מאהל מועד לאמר. יכול מכל
הבית? תלמוד לומר: "מעל הפפרת". יכול מעל
הפפרת בלח? תלמוד לומר: "מבין שני הכרבים":
לאמר. צא ואמר להם דברי כבושין: 'בשכילכם
הוא נדבר עמי, שכן מצינו, שכל ל"ח שנה שהיו
ישראל במדבר כמגדים, מן המרגלים ואילך, לא
נתיחד הדבור עם משה, שנאמר: "ויהי כאשר-תמו
כל-אנשי המלחמה למות... וידבר ה' אלי לאמר"
אלי היה הדבור. דבר אחר: צא ואמר להן דברי,
והשיבני אם יקבלום, כמו שנאמר: "וישב משה
את-דברי העם וגו'": (ב) אדם פי יקריב מבם.
כשיקריב, בקרבנות נדבה דבר הענין: אדם. למה
נאמר? מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל,
שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל:
הבהמה. יכול אף חיה בכלל? תלמוד לומר: "בקר
וצאן": מן הבהמה. ולא בלה, להוציא את הרובע
ואת הנרבע: מן הבקר. להוציא את הנעבד:
מן-הצאן. להוציא את המקצה: ומן-הצאן.
להוציא את הנוגח שהמית. כשהוא אומר למטה
מן הענין "מן-הבקר", שאין תלמוד לומר, להוציא
את הטורפה: תקריבו. מלמד ששנים מתנדבים
עולה בשתפות: קרבנכם. מלמד שהיא באה נדבת
צבור, היא עולת קיץ המזבח, הבאה מן המותרות:

(א) ויקרא אל משה. לכל דברות ולכל אמירות
ולכל צווים, קדמה קריאה. לשון חבה, לשון
שמלאכי השרת משתמשין בו, שנאמר: "וקרא זה
אל-זה", אבל לנביאי אמות העולם נגלה עליהן
בלשון עראי וטמאה, שנאמר: "ויקר אליהם אל-
בלעם": ויקרא אל משה. הקול הולך ומגיע
לאזניו, וכל ישראל לא שומעין. יכול אף להפסקות
היתה קריאה? תלמוד לומר: "וידבר", לדבור
היתה קריאה ולא להפסקות. ומה היו הפסקות
משמשות? לתן רוח למשה להתבונן בין פרשה
לפרשה ובין ענין לענין, קל וחמר להדיט הלומד
מן ההדיט: אליו. למעט את אהרן. רבי יהודה
אומר: "ג דברות נאמרו בתורה למשה ולאהרן,
וכנגדם נאמרו י"ג מעוטין, ללמדך, שלא לאהרן
נאמרו, אלא למשה שיאמר לאהרן; ואלו הן י"ג
מעוטין: "לדבר אתו", "מדבר אליו", "וידבר
אליו", "ונועדתי לך" - כלן בתורת כהנים. יכול
שמעו את קול הקריאה? תלמוד לומר: "קול לו",
"קול אליו". משה שמע, וכל ישראל לא שמעו.
(מ"כ בשם הר"ן שדיוקו דרש"י ממה שהתבאר
המיוחדת הדבור מרגשת במבטא יותר מאלו היה
כתוב לו' שגם-כן תורה על יחוד הדבור, אבל
אינה מרגשת. וכתב 'אליו' שגם-כן היא תבה
המיוחדת הדבור, ואמנם מרגשת במבטא, להורות
יחוד יותר, והוא, שמשה שמע וכל ישראל לא
שמעו, ודו"ק. מצאתי: מאהל מועד. מלמד
שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל. יכול
מפני שהקול נמוך? תלמוד לומר: "את הקול".
מהו ה"קול"? הוא הקול המתפרש בתהלים: "קול

תִּקְרִיבוּ ית קרִבְכוֹן: ג אם
עֲלֵתָא קרִבְנָה מן תורי דְּכַר שְׁלִים
יִקְרְבָנָה לתרע מִשְׁפָּן זִמְנָא יִקְרַב
יְתָה לרַעְוָא לֵה קָדָם יי:
ד ויסמוך ידה על ריש עֲלֵתָא
ויתרעי לֵה לכפרא עלוהי:
ה ויפוס ית בר תורי קָדָם יי
ויקרבון בְּנֵי אֶהֱרֹן כְּהֻנָּא ית דְּמָא
ויוֹרְקוֹן ית דְּמָא על מדבְּחָא
סְחֹר סְחֹר סְחֹר די בתרע מִשְׁפָּן
זִמְנָא: ו וישלח ית עֲלֵתָא ויפִלֵּג
יְתָה לְאַבְרָהָא: ז ויתנון בְּנֵי
אֶהֱרֹן כְּהֻנָּא אֲשֶׁתָּא על מדבְּחָא
ויסדרון אֲעִיָּא על אֲשֶׁתָּא:

תִּקְרִיבוּ אֶת־קִרְבָּנְכֶם כְּשִׁי: ג אִם־עֹלָה קִרְבָּנוֹ
מִן־הַבֶּקָר זָכָר תָּמִים יִקְרִיבוּ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ לְרֹצְנוֹ לִפְנֵי יְהוָה כְּשִׁי:
ד ויסמוך ידו על ראש העֹלָה ונִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר
עָלָיו כְּשִׁי: ה וישחט אֶת־בֶּן הַבֶּקָר לִפְנֵי יְהוָה
וְהִקְרִיבוּ בְנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ
אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד כְּשִׁי: ו וְהִפְשִׁיט אֶת־הָעֹלָה וְנִתַּח אֹתָהּ
לְנִתְחִיָּה כְּשִׁי: ז וְנִתְּנוּ בְנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֵשׁ
עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעִרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ כְּשִׁי:

רש"י

הראשונה, ומשמעה לשון "הולכה". למדנו,
שתייהן [ספרים אחרים: ששתייהן] בבני אהרן: בְּנֵי
אהרן. יכול תללים? תלמוד לומר: "הכהנים":
אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם. מה תלמוד לומר:
"דָּם", "דָּם" שתי פעמים? להביא את שנתערב
במינו או בשאינו מינו. יכול אף בפסולים, או
בפסאות הפנימיות, או בפסאות החיצוניות, שאלו
למעלה והיא למטה? תלמוד לומר במקום אחר:
"אֶת־דָּמוֹ": וְזָרְקוּ. עומד למטה וזורק מן הפלי
לכתל המזבח למטה מחוט הסקרא פנגד הנזיות,
לכך נאמר: "סביב", שיהא הדם נתן בד' רוחות
המזבח. או יכול יקיפנו כחוט? תלמוד לומר:
"וְזָרְקוּ", ואי אפשר להקיף בזריקה. אי "וְזָרְקוּ",
יכול בזריקה אחת? תלמוד לומר: "סביב", הָא
פיצד? נותן שתי מתנות שהן ארבע: אֲשֶׁר־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד. ולא בזמן שהוא מפרק: (ו) וְהִפְשִׁיט
אֶת־הָעֹלָה. מה תלמוד לומר: "העלה"? לרבות
את כל העולות להפשט ונתות: אֹתָהּ לְנִתְחִיָּה.
ולא נתחיה לנתחים: (ז) וְנִתְּנוּ אֵשׁ. אף־על־פי
שהאש יורדת מן השמים, מצוה להביא מן
הקדוּט: בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים. כשהוא ככהונו. הָא

(ג) זָכָר. ולא נקבה. כשהוא אומר "זָכָר" למטה,
שאיין תלמוד לומר "זָכָר", ולא טמטום
ואנדרוגינוס: תָּמִים. בלא מום: אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד. מטפל בהקאתו עד העזרה. מהו אומר:
יִקְרִיב יִקְרִיב? אפלו נתערבה עולת ראובן בעולת
שמעון, יקריב כל אחד לשם מי שהוא. וכן עולה
בחלין, ימכרו החלין לצרכי עולות והרי הן פלן
עולות, ויתקרב כל אחת לשם מי שהוא. יכול אפלו
נתערבה בפסולין או בשאינו מינו? תלמוד לומר:
"יִקְרִיבוּ": יקריב אותו. מלמד, שכופין אותו. יכול
בעל־כרחו? תלמוד לומר: "לרצנו". הָא פיצד?
כופין אותו עד שיאמר 'רוצה אני': לִפְנֵי ה' ויסמוך.
אין סמיכה בכמה: (ד) עַל־רֹאשׁ הָעֹלָה. להביא
עולת חובה לסמיכה, ולהביא עולת הצאן: הָעֹלָה.
פָּרַט לעולת העוף: וְנִרְצָה לוֹ. על מה הוא מרצה
לו? אם תאמר על כרתות ומיתות בית־דין, או
מיתה בידי שמים, או מלקות — הרי ענשן אמור.
הָא אינו מרצה אלא על 'עשה' ועל 'לאו' שנתק
לעשה: (ה) וישחט וְהִקְרִיבו הַכֹּהֲנִים. מקבלה
ואילך מצות כהנה. למד על השחיטה, שכשרה
בזר: לִפְנֵי ה'. בעזרה: וְהִקְרִיבו. זו קבלה שהיא

ח ויסדרון בני אהרן כהנאי ית
אבריא ית רישא וית תרפא על
אציא די על אשתא די על
מדבחה: ט וגוה וכרעוהי יחלל
במיא ונסק כהנא ית פלא
למדבחה עלתא קרבן דמתקבל
ברעוא קדם יי: י ואם מן ענא
קרננה מן אמריא או מן בני
עזיא לעלתא דבר שלים וקרננה:
יא ויפוס יתה על צדא דמדבחה
צפונא קדם יי ויזרקון בני אהרן
כהנאי ית דמה על מדבחה סחור
סחור: יב ויפלג יתה לאברוהי
וית רישה וית תרפה ויסדר כהנא
יתהון על אציא די על אשתא די
על מדבחה: יג וגוה וכרעיא
יחלל במיא ויקרב כהנא ית פלא
ונסק למדבחה עלתא הוא קרבן
דמתקבל ברעוא קדם יי: יד ואם
מן עופא עלתא קרננה קדם יי

ליהוה: פ ע"ב בחול שני יד ואם מן העוף עלה קרבנו ליהוה והקריב

ח וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים
את הראש ואת הפדר על העצים אשר על-
האש אשר על המזבח כס"י: ט וקרבו וכרעו
ירחץ במים והקטיר הכהן את הכל המזבחה
עלה אשה ריח ניחוח ליהוה כס"י: ס ישראל
וואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים או מן
העזים לעלה זכר תמים יקריבנו כס"י: יא ושחט
אתו על ירך המזבח צפנה לפני יהוה וזרקו
בני אהרן הכהנים את דמו על המזבח
סביב כס"י: יב ונתח אתו לנתחיו ואת ראשו
ואת פדרו וערך הכהן אתם על העצים
אשר על האש אשר על המזבח: יג והקרב
והכרעים ירחץ במים והקריב הכהן את הכל
והקטיר המזבחה עלה הוא אשה ריח ניחוח
ליהוה: פ ע"ב בחול שני יד ואם מן העוף עלה קרבנו ליהוה והקריב

כס"י

מוסיף על ענין ראשון. ולמה הפסיק? לתן רוח
למשה להתבונן בין פרשה לפרשה: מן-הצאן
מן-הכשבים או מן-העזים. הרי אלו ג' מעוטין,
פרט לזקן, לחולה ולמזהם: (יא) על ירך
המזבח. על צד המזבח: צפנה לפני ה'. ואין
צפון במקום: תורה יב (יד) מן-העוף. ולא כל
העוף, לפי שנאמר: "תמים זכר בבקר בכשבים
ובעזים", תמות וזכרות בבקמה ואין תמות וזכרות
בעופות: יכול אף מחסר אבר? תלמוד לומר: "מן
העוף": תרים. גדולים ולא קטנים: בני יונה.
קטנים ולא גדולים: מן-התרים או מן-בני היונה.
פרט לתחלת הצהוב שבזה ושבזה, שהוא פסול,
שגדול הוא אצל בני יונה וקטן אצל תורים:

עבד בכגדי כהן הדיוט, עבודתו פסולה: (ח) בני
אהרן הכהנים. פשהם בכהונם. הא כהן הדיוט
שעבד בשמונה בגדים, עבודתו פסולה: את
הנתחים את-הראש. לפי שאין הראש בכלל
הפשוט, שכבר התו בשחיטה, לפיכך הצרך למנותו
לעצמו: ואת-הפדר. למה נאמר? ללמדך,
שמעלהו עם הראש ומכסה בו את בית השחיטה.
וזהו דרך כבוד של מעלה: אשר על-המזבח.
שלא יהיו הגזירין יוצאין חוץ למערכה:
(ט) עלה. לשם עולה וקטירנו: אשה.
כשישחטנו, יהא שוחטו לשם האש. וכל "אשה",
לשון אש פושיי"ר בלע"ז: ניחות. נחת רוח לפני,
שאמרתי ונעשה רצוני: (י) ואם מן הצאן. ו"ו

ויקרב מן שפניניא או מן בני יונה ית קרבנה: טו ויקרבנה כהנא למדבחה וימלוך ית רישה ויסק למדבחה ויתמצי דמה על כהל מדבחה: טז ויעדי ית זפקה באכלה וירמי יתה לסטר מדבחה קדומא לאתר דמושדין קטמא: יז ויפרק יתה בגדפוהי לא יפרש ויסק יתה כהנא למדבחה על אציא די על אשתא עלתא הוא קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי: א ואנש ארי יקרב קרבן מנחתא קדם יי סלתא יהי קרבנה ויריק

מן־התרים או מן־בני היונה את־קרבנו כס"י: טו והקריבו הכהן אל־המזבח ומלך את־ראשו והקטיר המזבחה ונמצה דמו על קיר המזבח כס"י: טז והסיר את־מראתו בנצתה והשליך אתה אצל המזבח קדמה אל־מקום הדשן כס"י: יז ושפע אתו בכנפיו לא יבדיל והקטיר אתו הכהן המזבחה על־העצים אשר על־האש עלה הוא אשה ריח ניחח ליהוה כס"י: ס ב א ונפש כי־תקריב קרבן

רש"י

הפנימי והמנורה, וכלם נבלעים שם במקומן: (יז) ושפע. אין שסוע אלא ביד; וכן הוא אומר בשמשון: "וישפעהו כשפע הגדי": בכנפיו. עם כנפיו; אינו צריך למרט כנפי נוצתו: בכנפיו. נוצה ממש. והלא אין לך הדיוט שמריח ריח רע של כנפים נשרפים ואין נפשו קצה עליו. ולמה אמר הפתוב: "והקטיר"? כדי שיהא המזבח שבע ומהדר בקרבנו של עני: לא יבדיל. אינו מפרקו לגמרי לשתי חתיכות, אלא קורעו מגבו. נאמר בעוף: "ריח ניחח", ונאמר בבהמה: "ריח ניחח". לומר לך: 'אחד המרבה ואחד הממעט, ובלבד שיכונן את לבו לשמים': (א) ונפש כי תקריב. לא נאמר "נפש" בכל קרבנות נדבה, אלא במנחה; מי דרכו להתנדב מנחה? עני. אמר הקדוש־ברוך־הוא, מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו: סלת יהיה קרבנו. האומר: "הרי עלי מנחה", סתם, מביא מנחת סלת, שהיא הראשונה שבמנחות ונקמצת כשהיא סלת, כמו שמפרש בענין. לפי שנאמרו פאן חמשה מיני מנחות, וכלן באות אפויית קדם קמיצה חוץ מזו, לכך קרינה "מנחת סלת": סלת. אין "סלת" אלא מן החטין, שנאמר: "סלת חטין", ואין מנחה פחותה מעשרון, שנאמר: "ועשרון סלת". למנחה, עשרון לכל מנחה:

(טו) והקריבו. אפלו פרידה אחת יביא: הפהן ומלק. אין מליקה בכלי, אלא בעצמו של כהן; קוצץ בצפרנו ממול הערף וחותרה מפרקת עד שמגיע לסמינין וקוצצו: ונמצה דמו. לשון "מיץ אפים", (משלי ל) "כִּי־אֶפֶס הַמִּיץ" (ישעיה טז). כובש בית השחיטה על קיר המזבח והדם מתמצה ויורד: ומלק והקטיר ונמצה. אפשר לומר כן? מאחר שהוא מקטיר, הוא מוצה? אלא, מה הקטרה הראש בעצמו והגוף בעצמו וכו', אף מליקה כן. ופשוטו של מקרא מסרס הוא: ומלק והקטיר, וקדם הקטרה, "ונמצה דמו" כבר: (טז) מראתו. מקום הרעי, וזה הזפק: בנצתה. עם בני מעיה. ו"נוצה" לשון דבר המאוס, כמו: "כי נצו גם־נעו", וזהו שתרגם אונקלוס: "באוכליה". וזהו מדרשו של אבא יוסי בן חנן, שאמר: 'נוטל את הקרקבן עמו'. ורבותינו זכרונם לברכה אמרו: קודר סביב הזפק בספין כמו ארבה ונוטלה עם הנוצה שעל העור. בעולת בהמה, שאינה אוכלת אלא באבוס בעליה, נאמר: "והקרב והכרעים ירחץ במים והקטיר". בעוף, שגוזן מן הגזל, נאמר: "והשליך את המעים, שאכלו מן הגזל: אצל המזבח קדמה. במזרחו של כבש: אל־מקום הדשן. מקום שנותנין שם תרומת הדשן בכל בקר, ודשון מזבח

עלה משחא ויתן עלה לבנתא:
 ב וייתנה לות בני אהרן כהניא
 ויקמוץ מתמן מלי קמצה מסלתה
 וממשחה על כל לבנתה ויסק
 כהנא ית אדפרתה למדבחא קרבן
 דמתקבל ברעוא קדם יי:
 ג ודאשתאר מן מנחתא לאהרן
 ולבנוהי קדש קודשין מקרבניא
 דיי: ד וארי תקרב קרבן מנחתא
 מאפה תנורא סלתא גריצן פטירן
 דפילן במשח ואספוגין פטירין
 דמשיחין במשח: ה ואם מנחתא
 מצת בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן: ו: ח ואם מנחתא

מנחה ליהוה סלת יהיה קרבנו ויצק עליה
 שמן ונתן עליה לבנה כס"י: ז והביאה אל-בני
 אהרן הכהנים וקמץ משם מלא קמצו
 מסלתה ומשמנה על כל-לבנתה והקטיר
 הכהן את-אזכרתה המזבחה אשה ריח ניחח
 ליהוה כס"י: ח והנותרת מן-המנחה לאהרן
 ולבניו קדש קדשים מאשי יהוה כס"י: ט וכי
 תקרב קרבן מנחה מאפה תנור סלת חלות
 מצת בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן

רש"י

אזכרתה. הקמץ העולה לגבה הוא זכרון המנחה,
 שבו נזכר בעליה לטובה ולנחת רוח: (ג) לאהרן
 ולבניו. כהן גדול נוטל חלק בראש שלא
 במחלקת, וההדיוט במחלקת: קדש קדשים. היא
 להם: מאשי ה'. אין להם חלק בה, אלא לאחר
 מתנות האשים: (ד) וכי תקריב וגו'. שאמר:
 "הרי עלי מנחת מאפה תנור"; ולמד הכתוב,
 שביא או חלות, או רקיקין. החלות בלולות
 והרקיקין משוחין. ונחלקו רבותינו במשיחתן: יש
 אומרים: 'מושחן וחזור ומושחן עד שיכלה כל
 השמן שבלג, שכל המנחות טעונות לג שמן', ויש
 אומרים: 'מושחן כמין כ"ף יונית ושאר השמן
 נאכל בפני עצמו לכהנים'. ומה תלמוד לומר
 "בשמן", "בשמן", שתי פעמים? להכשיר שמן
 שני ושלישי היוצא מן הזיתים, ואין צריך שמן
 ראשון אלא למנורה, שנאמר בו: "זך". ושינינו
 במנחות: כל המנחות האפיות לפני קמיצתן
 ונקמצות על ידי פתיחה, כלן באות עשר עשר
 חלות, והאמור בה: "רקיקין", באה עשר רקיקין:
 (ה) ואם-מנחה על-המזבחת. שאמר: "הרי עלי
 מנחת מזבחת", וכלי הוא שהיה במקדש שאופין
 בו מנחה על האור בשמן, והכלי אינו עמק אלא
 צף, ומעשה המנחה שבתוכו קשין, שמתוך שהיא

ויצק עליה שמן. על כלה: ונתן עליה לבנה. על
 מקצתה; מניח קמץ לבונה עליה לצד אחר. ומה
 ראינו לומר כן? שאין רבוי אחר רבוי בתורה, אלא
 למעט. דבר אחר: שמן על כלה, מפני שהוא נכלל
 עמה ונקמץ עמה, כמו שנאמר: "מסלתה
 ומשמנה", ולבונה על מקצתה שאינה נכללת עמה
 ולא נקמצת עמה, שנאמר: "על כל לבנתה",
 שלאחר שקמץ, מלקט את הלבונה כלה ומעליה
 ומקטירה: ויצק... ונתן... והביאה. מלמד
 שיציקה וכלילה כשרים בזר: (ב) הכהנים וקמץ.
 מקמיצה ואילך מצות כהנה: וקמץ משם. ממקום
 שרגלי הנר עומדות, ללמדך, שהקמיצה כשרה
 בכל מקום בעזרה, אף באחת עשרה אמה של
 מקום דריסת רגלי ישראל: מלא קמצו. יכול
 מברץ, ומבצבץ ויוצא לכל צד? תלמוד לומר
 במקום אחר: "והרים ממנו בקמצו", לא יהא כשר
 אלא מה שבתוך הקמץ. אי "בקמצו", יכול חסר?
 תלמוד לומר: "מלא". הא פיצד? חופה שלש
 אצבעותיו על פס ידו, וזהו "קמץ" במשמע לשון
 העברית: על כל-לבנתה. לבד כל הלבונה והא
 הקמץ מלא: לבנתה והקטיר. אף הלבונה
 בהקטרה: מלא קמצו מסלתה ומשמנה. הא, אם
 קמץ ועלה בידו גרגר מלח או קרט לבונה, פסולה:

על מסרתא קרבנך סלתא דפילא
במשח פטיר תהי: ו בצע יתה
בצועין ותריק עלה משחא
מנחתא היא: ו ואם מנחת רדתא
קרבנך סלתא במשח תתעבד:
ח ומיתי ית מנחתא די יתעבד
מאלין קדם יי ויקרינה לות
פהנא ויקרינה למדבחא:
ט וירים פהנא מן מנחתא ית
אדפרתה ויסק למדבחא קרבן
דמתקבל ברעוא קדם יי:
י ודאשתאר מן מנחתא לאהרן
ולבנוהי קדש קודשין מקרבנא
דיי: יא כל מנחתא די תקרבון
קדם יי לא תתעבד חמיע ארי כל
חמיר וכל דבש לא תסקון מנה
קרבנא קדם יי: יב קרבן קדמי
תקרבון יתהון קדם יי ולמדבחא
לא יתסקון לאתקבלא ברעוא:
יג וכל קרבן מנחתך במלחא
תמלח ולא תבשל מלח קדם

על־המִנְחָה קִרְבֶּנְךָ סֶלֶת בְּלִילָה בַשֶּׁמֶן מִצָּה
תִּהְיֶה כִּשִׁי: ו פִּתּוֹת אֹתָהּ פִּתִּים וַיִּצְקֶת עָלֶיהָ
שֶׁמֶן מִנְחָה הוּא כִּשִׁי: ס שְׁלִישִׁי וְאִם־מִנְחַת
מִרְחֶשֶׁת קִרְבֶּנְךָ סֶלֶת בַּשֶּׁמֶן תַּעֲשֶׂה כִּשִׁי:
ח וְהִבֵּאתָ אֶת־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵאֲלֵה
לַיהוָה וְהַקְרִיבָהּ אֶל־הַכֹּהֵן וְהַגִּישָׁה אֶל־
הַמִּזְבֵּחַ כִּשִׁי: ט וְהָרִים הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־
אֲזָרָתָהּ וְהַקְטִיר הַמִּזְבֵּחַה אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ
לַיהוָה כִּשִׁי: י וְהַנּוֹתֶרֶת מִן־הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן
וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים מֵאֲשֵׁי יְהוָה: יא כָּל־
הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַיהוָה לֹא תַעֲשֶׂה חֲמֵץ
כִּי כָל־שֹׂאֵר וְכָל־דְּבֶשׁ לֹא־תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ
אִשָּׁה לַיהוָה כִּשִׁי: יב קֶרֶבֶן רֵאשִׁית תִּקְרִיבוּ
אֹתָם לַיהוָה וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא־יַעֲלוּ לָרִיחַ
נִיחֹחַ כִּשִׁי: יג וְכָל־קֶרֶבֶן מִנְחָתְךָ בַּמֶּלַח תִּמְלַח
וְלֹא תִשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתְךָ עַל כָּל־קִרְבֶּנְךָ תִּקְרִיב

רש"י

מִשְׁקָה נִרְאָה כְּרוֹחֶשׁ וּמִנְעוּעַ: (ח) אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
מֵאֲלֵה. מֵאֶחָד מִן הַמִּינִים הַלְלוּ: וְהַקְרִיבָהּ. בְּעֻלָּה
אֶל הַכֹּהֵן: וְהַגִּישָׁה. הַכֹּהֵן: אֶל־הַמִּזְבֵּחַ. מִגִּישָׁה
לְקֶרֶן דְּרוּמִית מִעֲרִבִית שֶׁל מִזְבֵּחַ: (ט) אֶת־
אֲזָרָתָהּ. הוּא הַקֶּמֶץ: תוֹרָה י (יא) וְכָל־דְּבֶשׁ. כָּל
מִתִּיקַת פְּרִי קְרוֹי "דְּבֶשׁ": (יב) קֶרֶבֶן רֵאשִׁית
תִּקְרִיבוּ. מֵה יֵשׁ לָךְ לְהֵבִיא מִן הַשָּׂאֵר וּמִן
הַדְּבֶשׁ? קֶרֶבֶן רֵאשִׁית, שְׁתֵּי הַלָּחִים שֶׁל עֲצָרַת,
הַבָּאִים מִן הַשָּׂאֵר, שְׁנֵאֶמַר: "חֲמֵץ תִּאֲפִינָה",
וּבִכּוּרִים מִן הַדְּבֶשׁ, כְּמוֹ בִּכּוּרֵי תְּאֵנִים וְתִמְרִים:
(יג) מֶלַח בְּרִית. שֶׁהַבְּרִית כְּרוּתָהּ לְמֶלַח מִשְׁשֶׁת
יְמֵי בְּרֵאשִׁית, שֶׁהַבְּטָחוֹ הַמִּים הַתַּחְתּוֹנִים לְקֶרֶב

צָפָה, הָאֹר שׁוֹרֵף אֶת הַשֶּׁמֶן. וְכֵלֶן טְעוּנוֹת שֶׁלֹּשׁ
מִתְּנוֹת שֶׁמֶן: יִצִּיקָהּ וּבְלִילָה וּמִתֵּן שֶׁמֶן בְּכָלִי קֹדֶם
לַעֲשִׂיתָן: סֶלֶת בְּלִילָה בַשֶּׁמֶן. מִלְּמַד שְׁבוּלָלָן
בְּעוֹדֵן סֶלֶת: (ו) פִּתּוֹת אֹתָהּ פִּתִּים. לְרִבּוֹת כָּל
הַמִּנְחוֹת הַנֶּאֱפוֹת קֹדֶם קְמִיצָה לְפִתִּיתָה: וַיִּצְקֶתָּ
עָלֶיהָ שֶׁמֶן מִנְחָה הוּא. לְרִבּוֹת כָּל הַמִּנְחוֹת
לִיצִיקָה. זְכוּל אַף מִנְחַת מֵאֶפֶה תִּנּוֹר כֵּן? תִּלְמוּד
לוֹמַר: "עָלֶיהָ". אוֹצִיא אֶת הַחִלּוֹת וְלֹא אוֹצִיא אֶת
הַרְקִיקִין? תִּלְמוּד לוֹמַר: הוּא: (ז) מִרְחֶשֶׁת. כָּלִי
הוּא שֶׁהִיָּה בַּמִּקְדָּשׁ, עֶמֶק, וּמִתּוֹךְ שֶׁהִיא עֲמֻקָּה,
שֶׁמֶנָּה צָבוּר וְאֵין הָאֹר שׁוֹרֵפוֹ, לְפִיכָךְ מַעֲשֶׂה
מִנְחָה הַעֲשׂוּיִין לְתוֹכָהּ רוֹחֶשֶׁין. כָּל דָּבָר רַךְ, עַל־יְדֵי

מִלַּח כִּסִּי: ס יד וְאִם־תִּקְרִיב מִנְחַת בְּכוֹרִים
 לַיהוָה אָבִיב קָלֹוִי בָאֵשׁ גֵּרֶשׁ בְּרָמֶל תִּקְרִיב
 אֶת מִנְחַת בְּכוֹרֶיךָ כִּסִּי: טו וְנָתַתָּ עָלֶיהָ שֶׁמֶן
 וְשִׁמְתָּ עָלֶיהָ לְבָנָה מִנְחָה הִוא: טז וְהִקְטִיר
 הַכֹּהֵן אֶת־אִזְכָּרְתָּהּ מִגִּרְשָׁהּ וּמִשְׁמָנָהּ עַל
 כָּל־לְבַנְתָּהּ אִשָּׁה לַיהוָה: פ רביעי ג א וְאִם־
 זָבַח שְׁלָמִים קָרְבָּנוֹ אִם מִן־הַבֶּקָר הִוא מִקְרִיב
 אִם־זָכָר אִם־נִקְבָּה תָּמִים יִקְרִיבֻּוּ לִפְנֵי
 יְהוָה כִּסִּי: ב וְסִמָּךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וּשְׁחָטֻוּ
 פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אֹהֶלן הַכֹּהֲנִים
 אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ג וְהִקְרִיב מִזְבַּח
 הַשְּׁלָמִים אִשָּׁה לַיהוָה אֶת־הַחֶלֶב הַמְכַסֶּה
 אֶת־הַקָּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־
 הַקָּרֶב כִּסִּי: ד וְאֵת שְׁתֵּי הַכִּלִּיֹּת וְאֶת־הַחֶלֶב
 אֲשֶׁר עָלֶיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכֶּסֶּלִים וְאֶת־הִיתָרָתָם עַל־הַכֶּבֶד עַל־הַכִּלִּיֹּת

רש"י

גִּרְסָה נִפְשִׁי: בְּרָמֶל. בְּעוֹד הַכֹּהֵן מְלֹא, שֶׁהִתְבּוֹאֶה
 לַחַה וּמִלֵּאָה בְּקָשִׁין שְׁלָה, וְעַל־כֵּן נִקְרָאִים
 הַמִּלִּילוֹת: "בְּרָמֶל", וְכֵן: "וְכָרְמֶל בְּצִקְלָנוֹ":
 תוֹרָה טו (א) שְׁלָמִים. שְׁמִטִּילִים שְׁלוֹם בְּעוֹלָם.
 דָּבָר אַחֵר: "שְׁלָמִים", שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם שְׁלוֹם לַמִּזְבֵּחַ,
 וְלַכֹּהֲנִים וְלַבְּעָלִים: תוֹרָה ב (ג) וְאֵת כָּל־הַחֶלֶב
 וְגו'. לְהִבְיָא חֶלֶב שֶׁעַל הַקָּבָה, דְּבָרֵי רַבִּי
 יִשְׁמַעְאֵל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: לְהִבְיָא חֶלֶב שֶׁעַל
 הַדָּקִין: (ד) הַכֶּסֶּלִים. [פִּלְנָקִין בְּלַע"ז] שֶׁהַחֶלֶב
 שֶׁעַל הַכִּלִּיֹּת כִּשְׁהַבְהֻמָּה חִיָּה, הוּא בְּגִבָּה הַכֶּסֶּלִים,
 וְהֵם מְלֻמָּטָה, וְזֶהוּ הַחֶלֶב שֶׁתַּחַת הַמִּתְנִים, שְׁקוֹרִין
 בְּלַע"ז לֹונבִילוֹ"ש, לֶכֶן הַנִּרְאָה לְמַעַלָּה בְּגִבָּה
 הַכֶּסֶּלִים, וּבְתַחֲתִיתוֹ, הַבָּשָׂר חוֹפָהוּ: הִיתָרָתָם. הוּא
 דִּפְן הַמִּסָּד, שְׁקוֹרִין אִיבֵרִי"ש, וּבְלִשׁוֹן אַרְמִי:

בְּמִזְבֵּחַ בְּמִלַּח וְנִסְוֹךְ הַמִּים בְּחָג: עַל כָּל־קָרְבָּנוֹ.
 עַל עוֹלוֹת בְּהֵמָה וְעוֹף וְאִמּוּרֵי כָּל הַקְּדָשִׁים כֻּלָּן:
 (יד) וְאִם־תִּקְרִיב. הָרִי "אִם" מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'כִּי',
 שֶׁהָרִי אֵין זֶה רְשׁוּת, שֶׁהָרִי בְּמִנְחַת הָעֹמֶר הַכְּתוּב
 מִדְּבָר, שֶׁהִיא חֹבֶכָה. וְכֵן "וְאִם יִהְיֶה הַיּוֹבֵל וְגו'":
 מִנְחַת בְּכוֹרִים. בְּמִנְחַת הָעֹמֶר הַכְּתוּב מִדְּבָר, שֶׁהִיא
 בָּאָה אָבִיב בְּשַׁעַת בִּשּׁוּל הַתְּבּוֹאָה, וּמִן הַשְּׁעוּרִים
 הִיא בָּאָה. נֹאמֵר כָּאן: "אָבִיב" וְנֹאמֵר לְהֵלֶן: "כִּי
 הַשְּׁעֵרָה אָבִיב": קָלֹוִי בָאֵשׁ. שְׁמִיבִשִּׁין אוֹתוֹ עַל
 הָאוּר בְּאִבּוֹב שֶׁל קָלִיֹּת. [פִּרְשׁ רִשִּׁי בְּמִנְחוֹת, שֶׁם
 הַכִּלִּי שֶׁל מוֹכְרֵי קָלִיֹּת], שְׁאֵלֹוִלִי כֵן אֵינָה נִטְחָנָת
 בְּרִיחִים, לָפִי שֶׁהִיא לַחָה: גֵּרֶשׁ בְּרָמֶל. גְּרוּשָׁה
 בְּעוֹדָה לַחָה: גֵּרֶשׁ. לְשׁוֹן שְׁבִירָה וְטַחֲנִינָה, גְּרוּסָה
 בְּרִיחִים שֶׁל גְּרוּסוֹת, כְּמוֹ: "וַיִּגְרַס בְּחֻצֵּץ". וְכֵן:

די על גססניא וית חצרא דעל
 פבדא על פליתא יעדנה:
 ה ויסקון יתה בני אהרן
 למדבחה על עלתא די על אציא
 די על אשתא קרבן דמתקבל
 ברעוא קדם יי: ו ואם מן ענא
 קרבנה לנקסת קודשניא קדם יי
 דבר או נקבא שלים יקרבנה:
 ז אם אמר הוא מקרב ית קרבנה
 ויקרב יתה קדם יי: ח ויסמוך ית
 ידה על ריש קרבנה ויכוס יתה
 קדם משפן זמנא ויזרקון בני
 אהרן ית דמה על מדבחה סחור
 סחור: ט ויקרב מנקסת קודשניא
 קרבנא קדם יי תרבה אליתא
 שלמתא לקבל שזרתא יעדנה וית
 תרבא דחפי ית גוא וית כל תרבא
 די על גוא: י וית תרתין פלון
 וית תרבא די עליהן די על גססניא
 וית חצרא דעל פבדא על פליתא
 יעדנה: יא ויסקנה כהנא
 למדבחה לחם קרבנא קדם יי:
 יב ואם מן בני עזיא קרבנה
 ויקרבנה קדם יי: יג ויסמוך ית
 ידה על רישה ויכוס יתה קדם
 משפן זמנא ויזרקון בני אהרן ית
 דמה על מדבחה סחור סחור:

יִסְרְנָה כס"ו: ה וְהִקְטִירוּ אֹתוֹ בְּנֵי־אֶהֱרֹן
 הַמִּזְבֵּחַ עַל־הָעֹלָה אֲשֶׁר עַל־הַעֲצִים אֲשֶׁר
 עַל־הָאֵשׁ אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה כס"ז: פ
 וְאִם־מִן־הַצֹּאֵן קָרְבָּנוֹ לְזִבַּח שְׁלָמִים לַיהוָה
 זָכָר אוֹ נִקְבָּה תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ: וְאִם־כֹּשֶׁב
 הוּא־מִקְרִיב אֶת־קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיב אֹתוֹ לִפְנֵי
 יְהוָה כס"ח: ח וְסִמָּךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ
 וְשַׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְנֵי אֶהֱרֹן
 אֶת־דָּמּוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב כס"ט: ט וְהִקְרִיב
 מִזִּבַּח הַשְּׁלָמִים אִשָּׁה לַיהוָה חֲלָבֹהּ הָאֵלִיָּה
 תְּמִימָה לַעֲמַת הָעֶצֶה יִסְרְנָה וְאֶת־הַחֶלֶב
 הַמִּכֶּסֶה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר
 עַל־הַקֶּרֶב כס"י: י וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֶלֶב
 אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכֶּסֶלִים וְאֶת־הִיתָרֹת
 עַל־הַכֶּבֶד עַל־הַכְּלָיֹת יִסְרְנָה: יא וְהִקְטִירוּ
 הַכֹּהֲנִין הַמִּזְבֵּחַ לַחֵם אִשָּׁה לַיהוָה כס"י: פ
 יב וְאִם־עֹז קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיבֹהּ לִפְנֵי יְהוָה: יג וְסִמָּךְ
 אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁוֹ וְשַׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל
 מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְנֵי אֶהֱרֹן אֶת־דָּמּוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ

רש"י

אליהו קרבנה, לכך נחלקו לשתי פרשיות:
 (ח) וזרקו. שתי מתנות שהן ארבע, ועל־ידי הכלי
 הוא זורק, ואינו נוהג באצבע אלא בכתשאת:
 (ט) חלבו. המבחר שבו, ומהו? זה האליה
 תמימה: לעמדת העצה. למעלה מן הכליות
 היוצאות: תורה י (יא) לחם אשה לה'. לחמו של
 אש לשם גבה: לחם. לשון מאכל, וכן: "נשחיתה

"חצרא דכבדא": על הכבד. שיטל מן הכבד עמה
 מעט, ובמקום אחר הוא אומר: "ואת־היתרת מן־
 הכבד": על־הכבד על־הכליות. לבד מן הכבד
 ולבד מן הכליות, יסרנה לזו: (ה) על־העלה.
 מלבד העולה. למדנו, שתקדים עולת תמיד לכל
 קרבן על המערכה: תורה ו (ז) אם־כֹּשֶׁב. לפי שיש
 באמורי הכֹּשֶׁב מה שאין באמורי העז, שהכֹּשֶׁב

סָבִיב: י' וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ קֶרְבָּנוֹ אִשָּׁה לַיהוָה
 אֶת־הַחֶלֶב הַמִּכֶּסֶה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־
 הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב: טו' וְאֵת שְׁתֵּי הַכִּלִּיֹּת
 וְאֶת־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהן אֲשֶׁר עַל־הַכֶּסֶלִים
 וְאֶת־הִיתָרֹת עַל־הַכֶּבֶד עַל־הַכִּלִּיֹּת יִסִּירָנָה:
 טז' וְהִקְטִירָם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ לַחֵם אִשָּׁה לַרִיחַ
 נִיחֹחַ כָּל־חֶלֶב לַיהוָה: יז' חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם
 בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם כָּל־חֶלֶב וְכָל־דָּם לֹא
 תֹאכְלוּ כִּי: פ' חֲמִישִׁי ד' א' וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־
 מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב' דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
 זָפֹשׁ בִּי־תַחֲטֹא בְשָׁגָה מְכֹל מִצֹּת יְהוָה
 אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָה וְעָשָׂה מֵאֲחַת מֵהֵנָּה כִּי:
 ג' אִם הִכֵּהן הַמַּשִּׁיחַ יַחֲטֹא לְאַשְׁמַת הָעָם
 וְהִקְרִיב עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פֶּר בֶּן־בָּקָר
 תָּמִים לַיהוָה לַחֲטָאת כִּי: ד' וְהֵבִיא אֶת־הַפֶּר
 אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה וְסָמַךְ אֶת־
 יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַפֶּר וְשָׁחַט אֶת־הַפֶּר לִפְנֵי
 יְהוָה: ה' וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמַּשִּׁיחַ מִדָּם הַפֶּר וְהֵבִיא אֹתוֹ אֶל־אֹהֶל
 מוֹעֵד כִּי: ו' וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת־אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם וְהִזָּה מִן־הַדָּם שִׁבְעַת פְּעָמִים

רש"י

בְּהַעֲלֵם דָּבָר עִם שְׁגִיגָה מַעֲשֶׂה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר:
 "לְאַשְׁמַת הָעָם... וְנִזְעַלְם דָּבָר מֵעֵינֵי הַקֹּהֵל וְעָשׂוּ".
 וּפְשׁוּטוֹ לִפִּי אֲגִידָה: כְּשֶׁהִכֵּהן גְּדוֹל חוֹטֵא, אֲשַׁמֶּת
 הָעָם הוּא זֶה, שֶׁהֵן תְּלוּיִין בּוֹ לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם וְלִהְיוֹת פֶּלֶל
 בַּעֲדָם וְנַעֲשֶׂה מִקְלָקָל: פֶּר. יְכוֹל זֶקֶן? תִּלְמוּד לֹאמַר:
 "בֶּן". אִי "בֶּן", יְכוֹל קֶטָן? תִּלְמוּד לֹאמַר: "פֶּר". הָא
 פִּיצֵד? זֶה פֶּר בֶּן שְׁלֹשׁ: תוֹרָה ד' (ה) אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד.
 לְמַשְׁכָּן, וּבְבֵית עוֹלָמִים — לְהִיכָל: (ו) אֶת־פְּנֵי

עַץ בְּלִחְמוֹ, "עֶבֶד לַחֵם רַב", "לְשֹׁחֹק עֲשִׂים לַחֵם":
 תוֹרָה יב' (יז) חֻקַּת עוֹלָם. יָפָה מִפְּרָשׁ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים
 כָּל הַפְּסוּק הַזֶּה: תוֹרָה א' (ב) מְכֹל מִצֹּת ה'. פֶּרָשׁוֹ
 רַבּוֹתֵינוּ: אֵין חַטָּאת בָּאָה, אֱלָא עַל דָּבָר שֶׁזְּדוֹנּוֹ לֹא
 וְכִרְתָּ וְשִׁגְגָתוֹ חַטָּאת: מֵאֲחַת מֵהֵנָּה. מִמִּקְצַת אֲחַת
 מֵהֵן, כְּגוֹן: הַכּוֹתֵב בְּשִׁבְתָּ "שֵׁם" מִשְׁמַעוֹן, "נִחַ"
 מִנְחוֹר, "דֵּן" מִדְּנִיָּאל: (ג) אִם הִכֵּהן הַמַּשִּׁיחַ
 יַחֲטֹא לְאַשְׁמַת הָעָם. מִדְּרָשׁוֹ: אֵינוֹ חַיֵּב אֱלָא

דְּמָא שְׁבַע זְמַנִּין קָדָם יי קָדָם
פְּרָכְתָּא דְּקוּדְשָׁא: ז וַיִּתֵּן כֹּהֵנָא
מִן דְּמָא עַל קֶרֶבֶת מִדְּבָחָא
דְּקִטּוֹרֶת בּוֹסְמִין לְקָדָם יי די
בְּמִשְׁכָּן זִמְנָא וַיֵּת כָּל דְּמָא דְּתוֹרָא
יְשׁוּד לִיסּוּדָא דְּמִדְּבָחָא דְּעֵלְתָא
די בְּתַרְע מִשְׁכָּן זִמְנָא: ח וַיֵּת כָּל
תֵּרֵב תּוֹרָא דְּחֻטָּאתָא יִפְרֹשׁ מִנָּה
יֵת תֵּרֵבָא דְּחִפִּי עַל גִּזָּא וַיֵּת כָּל
תֵּרֵבָא די עַל גִּזָּא: ט וַיֵּת תֵּרֵבִין
כָּלִין וַיֵּת תֵּרֵבָא די עֲלִיָּהּ די עַל
גִּסְסִיָּא וַיֵּת חֲצָרָא דְּעַל כִּבְדָּא עַל
כָּלִיתָא יַעֲדָנָה: י כְּמָא די
מִתְפָּרֵשׁ מִתּוֹר נִכְסֵת קוּדְשִׁיא
וַיִּסְקִנּוּן כֹּהֵנָא עַל מִדְּבָחָא
דְּעֵלְתָא: יא וַיֵּת מִשְׁךְ תּוֹרָא וַיֵּת
כָּל בְּסִרָה עַל רִישָׁה וְעַל כְּרַעְוֵהי
וַגִּוָּה וְאֶקְלָה: יב וַיִּפֶּק יֵת כָּל
תּוֹרָא מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא לְאַתֵּר
דְּכִי לְאַתֵּר בֵּית מִיִּשְׁד קֻטְמָא
וַיּוֹקִיד יִתָּה עַל אַעֲיָא בְּאַשְׁתָּא עַל
אַתֵּר בֵּית מִיִּשְׁד קֻטְמָא יִתּוֹקֵד:

לִפְנֵי יְהוָה אֶת־פָּנֶי פָּרַכְתָּ הַקֹּדֶשׁ כִּסִּי: ז וַיִּתֵּן
הַכֹּהֵן מִן־הַדָּם עַל־קֶרְנוֹת מִזְבֵּחַ קִטְּרֶת
הַסַּמִּים לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת
כָּל־דָּם הַפֶּה יִשְׁפֹךְ אֶל־יְסוּד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה
אֲשֶׁר־פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד כִּסִּי: ח וְאֵת־כָּל־חֶלֶב
פֶּרֶךְ הַחֲטָאת יָרִים מִמֶּנּוּ אֶת־הַחֶלֶב הַמְכַסֶּה
עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־
הַקֶּרֶב כִּסִּי: ט וְאֵת שְׁתֵּי הַכָּלִיֹּת וְאֶת־הַחֶלֶב
אֲשֶׁר עָלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכֹּסֶלִים וְאֶת־הִיתָרֹת
עַל־הַכֶּבֶד עַל־הַכָּלִיֹּת יִסִּירָנָה: י כַּאֲשֶׁר יוֹרֵם
מִשׁוֹר זָבַח הַשְּׁלָמִים וְהַקִּטּוֹרֶם הַכֹּהֵן עַל
מִזְבֵּחַ הָעֹלָה כִּסִּי: יא וְאֶת־עוֹר הַפֶּה וְאֶת־כָּל־
בָּשָׂרוֹ עַל־רֹאשׁוֹ וְעַל־כְּרַעְיוֹ וְקֶרְבּוֹ וּפְרָשׁוֹ:
יב וְהוֹצִיא אֶת־כָּל־הַפֶּה אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־
מָקוֹם טָהוֹר אֶל־שֹׁפַךְ הַדָּשָׁן וְשָׂרַף אֹתוֹ

רש"י

קֹדְשִׁים מְצָרִיכוּ לְלַמֵּד הֵימָנוּ: שְׁאִין לְמַדִּין לְמַד מִן
הַלְּמַד בְּקֹדְשִׁים. בְּפֶרֶק 'אִיזָהוּ מְקוֹמָן': עַל־הַכֶּבֶד
עַל־הַכָּלִיֹּת עַל־רֹאשׁוֹ וְעַל־כְּרַעְיוֹ. כָּלֵן לְשׁוֹן
תּוֹסֶפֶת הֵן, כְּמוֹ 'מְלֻבָּד': תּוֹרָה יא (יב) אֶל־מָקוֹם
טָהוֹר. לְפִי שֵׁשׁ מַחוּץ לְעִיר מָקוֹם מוֹכֵן לְטַמְאָה,
לְהַשְׁלִיךְ אֲבָנִים מִנְּגָעוֹת וּלְבֵית הַקְּבֻרוֹת, הַצֵּרֶף
לומר: "מַחוּץ לַמַּחֲנֶה", זֶה שֶׁהוּא חוּץ לְעִיר, שְׂיֵהָא
הַמָּקוֹם טָהוֹר: מַחוּץ לַמַּחֲנֶה. חוּץ לְשֵׁלֶשׁ מַחֲנוֹת;
וּבְבֵית עוֹלָמִים, חוּץ לְעִיר, כְּמוֹ שֶׁפָּרְשׁוּהוּ רַבּוֹתֵינוּ
בְּמַסֶּכֶת יוֹמָא וּבְסִנְהֶדְרִין: אֶל־שֹׁפַךְ הַדָּשָׁן. מָקוֹם
שֶׁשׁוֹפְכִין בּוֹ הַדָּשָׁן הַמְסַלֵּק מִן הַמִּזְבֵּחַ, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהוֹצִיא אֶת־הַדָּשָׁן אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה":
עַל־שֹׁפַךְ הַדָּשָׁן וְשָׂרַף. שְׁאִין תִּלְמוּד לומר, אֶלָּא

פָּרַכְתָּ הַקֹּדֶשׁ. כְּנֶגֶד מָקוֹם קֹדְשָׁתָה - מִכּוּן כְּנֶגֶד
בֵּין הַבָּדִים, וְלֹא הָיוּ נוֹגְעִים דָּמִים בְּפָרַכְתָּ, וְאִם
נִגְעוּ, נִגְעוּ: (ז) וְאֵת כָּל־דָּם. שְׁנֵי הַדָּם:
(ח) וְאֶת־כָּל־חֶלֶב פֶּרֶךְ. 'חֶלֶב' הִנָּה לוֹ לומר. מֵה
תִּלְמוּד לומר "פֶּרֶךְ"? לְרִבּוֹת פֶּרֶךְ שֶׁל יוֹם־הַכִּפּוּרִים
לְכָלִיֹּת וּלְחֻלְבִּים וּלְיִתָּרֹת: הַחֲטָאת. לְהַבִּיא שְׁעִירֵי
עֲבוּדָה זָרָה לְכָלִיֹּת, וּלְחֻלְבִּים וּלְיִתָּרֹת: יָרִים
מִמֶּנּוּ. מִן הַמַּחֲבֵר, שֶׁלֹּא יִנְתַּחֲנוּ קֹדָם הַסֶּרֶת חֶלְבּוֹ
(ת"כ): תּוֹרָה ט (י) כַּאֲשֶׁר יוֹרֵם. מֵאוֹתָן אֲמורִין
הַמִּפְרָשִׁין בְּשׁוֹר זָבַח הַשְּׁלָמִים. וְכִי מֵה פֶּרֶשׁ בְּזָבַח
הַשְּׁלָמִים שֶׁלֹּא פֶּרֶשׁ כָּאֵן? אֶלָּא לְהַקִּישׁוֹ לְשְׁלָמִים:
מֵה שְּׁלָמִים לְשָׁמֶן, אֵף זֶה לְשָׁמוֹ; וּמֵה שְּׁלָמִים
לְעוֹלָם, אֵף זֶה שְׁלֹום לְעוֹלָם. וּבִשְׁחִיטָה

יג ואם כל כנשתא דישראל
ישתלון ויהי מכסא פתגמא
מעניי קהל לא ונעבדון חד מכל
פקודיא דיי לא כשרין
לא תעבדא ויחובון: יד ותתנדע
חובתא די חבו עלה ויקרבון
קהלא תור בר תורי לחטאתא
וינתון יתה לקדם משפן זמנא:
טו ויסמכון סבי כנשתא ית
ידיהון על ריש תורא קדם יי
ויכוס ית תורא קדם יי: טז ויעל
כהנא רבא מן דמא דתורא
למשפן זמנא: יז ויטבול כהנא
אצבעה מן דמא וידי שבע זמנין
קדם יי (ית) קדם פרכתא:
יח ומן דמא יתן על קרנת
מדבחא די קדם יי די במשפן
זמנא וית כל דמא ישוד ליסודא
דמדבחא דעלתא די בתרע משפן
זמנא: יט וית כל תרבה יפרש
מנה ויסק למדבחא: כ ויעבד
לתורא כמא די עבד לתורא
דחטאתא בן יעבד לה ויכפר

על-עצים באש על-שפך הדשן ישרף כס"י: פ
יג ואם כל-עדת ישראל ישגו ונעלם דבר
מעניי הקהל ועשו אחת מכל-מצות יהוה
אשר לא-תעשינה ואשמו כס"י: יד ונודעה
החטאת אשר חטאו עליה והקריבו הקהל
פר בן-בקר לחטאת והביאו אתו לפני אהל
מועד: טו וסמכו זקני העדה את-ידיהם על-
ראש הפר לפני יהוה ושחט את-הפר לפני
יהוה: טז והביא הכהן המשיח מדם הפר
אל-אהל מועד: יז וטבל הכהן אצבעו מן
הדם והזה שבע פעמים לפני יהוה את פני
הפרכת כס"י: יח ומן-הדם יתן | על-קרנת
המזבח אשר לפני יהוה אשר באהל מועד
ואת כל-הדם ישפך אל-יסוד מזבח העלה
אשר-פתח אהל מועד כס"י: יט ואת כל-חלבו
ירים ממנו והקטיר המזבחה כס"י: כ ועשה לפר

כאשר עשה לפר החטאת בן יעשה-לו וכפר עליהם הפכה ונסלח

רש"י

כנגד הפתח: (יט) ואת כל-חלבו ירים. ואף-על-
פי שלא פרש כאן יותרת ושתי כליות, למדין הם
מ"ועשה לפר כאשר עשה וגו'". ומפני-מה לא
נתפרשו בו? תנא דבי רבי ישמעאל: משל למלך
שזעם על אוהבו ומעט בסרחונו מפני חבתו:
(כ) ועשה לפר. זה: כאשר עשה לפר החטאת.
כמו שמפרש בפר כהן משיח, להביא יותרת ושתי
כליות, שפרש שם מה שלא פרש כאן, ולכפל
במצות העבודות, ללמד שאם חסר אחת מכל
המתנות - פסול, לפי שמצינו בנתנין על המזבח
החיצון שנתנן במתנה אחת - כפר, הצריך

ללמד שאפלו אין שם דשן: (יג) עדת ישראל.
אלו סנהדרין: ונעלם דבר. טעו להורות באחת מכל
כרתות שבתורה, שהוא מתר: הקהל ועשו. שעשו
צבור על פיהם: תורה יד (יז) את פני הפרכת.
ולמעלה הוא אומר: "את פני פרכת הקדש". משל
למלך שסרח עליו מדינה. אם מעוטה סרחו,
פמליא שלו מתקימת, ואם כלם סרחו, אין פמליא
שלו מתקימת. אף כאן, כשחטא כהן משיח, עדין
שם קדשת המקום על המקדש; משחטאו כלם, חס
ושלום, נסתלקה הקדשה: (יח) יסוד מזבח העלה
אשר-פתח אהל מועד. זה יסוד מערבי, שהוא

עליהון כהנא וישתבך להון:
 כא ויפק ית תורא למברא
 למשריתא ואוקיד יתה כמא די
 אוקיד ית תורא קדמא חטאת
 קהלא הוא: כב אם רבא יחוב
 ויעבד חד מפל פקודיא דיי
 אלהה די לא כשרין לאתעבדא
 בשלו ויחוב: כג או אתידע לה
 חובתה די חב בה וייתי ית
 קרבנה צפיר בר עזין דבר שלים:
 כד ויסמוך ידה על רישא
 דצפירא ויפוס יתה באתר דייכס
 ית עלתא לקדם יי חטאתא הוא:
 כה ויסב כהנא מדמא דחטאתא
 באצבעה ויתן על קרנת מדבחא
 דעלתא וית דמה ישוד ליסודא
 מדבחא דעלתא: כו וית פל
 תרבה נסק למדבחא כתרב נכסת
 קודשיא ויכפר עלוהי כהנא
 מחובתה וישתבך לה: כז ואם
 אנש חד יחוב בשלו מעמא
 דארעא במעבדה חד מפקודיא
 דיי די לא כשרין לאתעבדא
 ויחוב: כח או אתידע לה חובתה
 די חב וייתי קרבנה צפירת עזין
 שלמטא נקובתא על חובתה די
 חב: כט ויסמוך ית ידה על ריש
 חטאתא ויפוס ית חטאתא באתר
 כט ויסמוך את ידו על

להם כס"י: כא והוציא את־הפר אל־מחוץ
 למחנה ושרף אתו כאשר שרף את הפר
 הראשון חטאת הקהל הוא: פ כג אשר נשיא
 יחטא ועשה אחת מכל־מצות יהוה אלהיו
 אשר לא־תעשינה בשגגה ואשם כס"י: כד או־
 הודע אליו חטאתו אשר חטא בה והביא
 את־קרבתו שעיר עזים זכר תמים כס"י:
 כד ויסמוך ידו על־ראש השעיר ושחט אתו
 במקום אשר־ישחט את־העלה לפני יהוה
 חטאת הוא כס"י: כה ולקח הכהן מדם החטאת
 באצבעו ונתן על־קרנת מזבח העלה ואת־
 דמו ישפך אל־יסוד מזבח העלה כס"י: כו ואת־
 כל־חלבו יקטיר המזבחה כחלב זבח
 השלמים וכפר עליו הכהן מחטאתו ונסלח
 לו כס"י: פ ששי כז ואם־נפש אחת תחטא בשגגה
 מעם הארץ בעשתה אחת ממצות יהוה
 אשר לא־תעשינה ואשם: כח או הודע אליו
 חטאתו אשר חטא והביא קרבנו שעירת
 עזים תמימה נקבה על־חטאתו אשר חטא:
 ראש החטאת ושחט את־החטאת במקום

רש"י

לומר כאן, שמתנה אחת מהן מעבכת: תורה כא
 (כב) אשר נשיא יחטא. לשון 'אשרי'; אשרי
 הדור, שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על
 שגגתו! קל וחמר שמתחרט על זדונותיו: (כג) או־
 הודע. כמו 'אם הודע הדבר'; הרבה 'או' יש
 שמשמשין בלשון 'אם' ו'אם' במקום 'או'; וכן:
 "או נודע כי שור נגח הוא": הודע אליו. כשחטא
 היה סבור שהוא הִתֵּר, ולאחר מכאן נודע לו שאסור
 היה: (כד) במקום אשר־ישחט את־העלה.
 בצפון, שהוא מפרש בעולה: חטאת הוא.
 לשמו - כשר, שלא לשמו - פסול: (כה) ואת דמו.
 שגרי הדם: (כו) כחלב זבח השלמים. כאותן

דעלטה: ל ויסב פהנא מדמה
באצבעה ויתן על קרנת מדבחה
דעלטה ויתן כל דמה ישוד
ליסודא דמדבחה: לא ויתן כל
תרבה יעדי כמא די מתעדא תרב
מעל נכסת קודשיא ויסק פהנא
למדבחה לאתקבלא ברעוא קדם
זי ויכפר עלוהי פהנא וישתבק
לה: לב ואם אמר ייתי קרנה
לחטאתא נקבא שלמא יתנה:
לג ויסמוך ית ידה על רישא
דחטאתא ויפוס יתה לחטאתא
באתרא די יפוס ית עלתא:
לד ויסב פהנא מדמא דחטאתא
באצבעה ויתן על קרנת מדבחה
דעלטה ויתן כל דמה ישוד
ליסודא דמדבחה: לה ויתן כל
תרבה יעדי כמא די מתעדא תרב
אמרא מנכסת קודשיא ויסק
פהנא יתהון למדבחה על קרבניה
זי ויכפר עלוהי פהנא על
חובתה די חב וישתבק לה:
א ואנש ארי יחוב וישמע קל
מומי והוא סהיד או חזא או ידע
אם לא יחוי ויקבל חובה: ב או
אנש די יקרב בכל מדעם מסאב
או בנבלת חיתא מסאבא או
בנבלת בעירא מסאבא או בנבלת
חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה או בנבלת שרץ טמא ונעלם

העלה: ולקח הכהן מדמה באצבעו ונתן
על-קרנת מזבח העלה ואת-כל-דמה ישפך
אל-יסוד המזבח: לא ואת-כל-חלבה יסיר
כאשר הוסר חלב מעל זבח השלמים
והקטיר הכהן המזבחה לריח ניחח ליהוה
וכפר עליו הכהן ונסלח לו כס"י: פ לב ואם-
כבש יביא קרבנו לחטאת נקבה תמימה
יביאנה: לג וסמך את-ידו על ראש החטאת
ושחט אתה לחטאת במקום אשר ישחט
את-העלה כס"י: לד ולקח הכהן מדם החטאת
באצבעו ונתן על-קרנת מזבח העלה ואת-
כל-דמה ישפך אל-יסוד המזבח: לה ואת-כל-
חלבה יסיר כאשר יוסר חלב הפשב מזבח
השלמים והקטיר הכהן אתם המזבחה על
אש יחיה ויכפר עליו הכהן על-חטאתו
אשר-חטא ונסלח לו כס"י: פ ה א ונפש כי-
תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה
או ידע אם-לוא יגיד ונשא עונו כס"י: ב או
נפש אשר תגע בכל-דבר טמא או בנבלת
חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה או בנבלת שרץ טמא ונעלם

רש"י

עם האמורין: על אש הי'. על מדורות האש
העשויות לשם. פואילי"ש בלע"ז: (א) ושמעה
קול אלה. בדבר שהוא עד בו, שהשביעוהו שבועה,
שאם ידע לו עדות שיעיד לו: (ב) או נפש אשר
תגע וגו'. ולאחר הטמאה הזו יאכל קדשים או יפגס
למקדש, שהוא דבר שזדונו כרת. במסכת שבועות

אמורין המפרשים בעז האמור אצל שלמים: תורה כז
(לא) כאשר הוסר חלב מעל זבח השלמים.
כאמורי עז האמורים בשלמים: תורה לב (לג) ושחט
אתה לחטאת. שתהא שחיתתה לשם חטאת: תורה לד
(לה) כאשר יוסר חלב הפשב. שנתרבו אמורים
באלה, אף חטאת, כשהיא באה כשבה, טעונה אליה

רָחֵשׁ מִסָּאב וַיְהִי מִכְסָּא מִגָּה
וְהוּא מִסָּאב וְחָב: ג או אַרִי
יִקְרַב בְּסוֹאֲבַת אֲנָשׁ לְכָל סוֹבְתָהּ
דִּי יִסְתָּאב בַּה וַיְהִי מִכְסָּא מִגָּה
וְהוּא יָדַע וְחָב: ד או אֲנָשׁ אַרִי
יִקְנִים לְפָרִשׁא בְּסַפּוֹן לֹאֲבָאָשׁא או
לְאוֹטְבָא לְכָל דִּי יִפְרֵשׁ אֲנָשׁא
בְּקִיּוּם וַיְהִי מִכְסָּא מִגָּה וְהוּא יָדַע
וְחָב לְחָדָא מֵאֲלִין: ה וַיְהִי אַרִי
יִחֹב לְחָדָא מֵאֲלִין וַיּוֹדֵי דִּי חָב
עָלָה: ו וַיִּנְיִי יְת אֲשָׁמָה קָדָם יְיָ
עַל חוֹבָתָהּ דִּי חָב נְקוּבָתָא מִן
עָנָא אֲמָרְתָא או צְפִירַת עֵזִין
לְחֻטָּאתָא וַיִּכְפֹּר עָלוּהִי בַּהֲנָא
מִחוֹבָתָהּ: ז וְאִם לֹא תִמְטִי יָדָהּ
בְּמִסַּת שְׂיִתָּא וַיִּנְיִי יְת חוֹבָתָהּ דִּי
חָב תָּרִין שְׁפִינִין או תָּרִין בְּנֵי
יוֹנָה קָדָם יְיָ חַד לְחֻטָּאתָא וְחַד
לְעֻלָּתָא: ח וַיִּנְיִי יְתָהוּן לְוֹת
בַּהֲנָא וַיִּקְרַב יְת דִּי לְחֻטָּאתָא
קִדְמִיתָא וַיִּמְלֹק יְת רִישָׁהּ
מִלְּקַבֵּל קִדְלָה וְלֹא יִפְרֵשׁ:
ט וַיְדִי מִדְּמָא דְחֻטָּאתָא עַל כְּתָל

מִדָּם הַחֲטָאת עַל־קִיר

מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאֲשָׁם כִּסִּי: ג או כִּי יִנְעַל
בְּטָמֵאת אָדָם לְכָל טָמֵאתוֹ אֲשֶׁר יִטָּמֵא בַּה
וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאֲשָׁם כִּסִּי: ד או נָפֶשׁ
כִּי תִשָּׁבַע לְבָטָא בְּשִׁפְתָיִם לְהִרְעֵ | או
לְהִיטִיב לְכָל אֲשֶׁר יִבְטָא הָאָדָם בְּשִׁבְעָה
וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאֲשָׁם לְאַחַת
מֵאֵלֶּה כִּסִּי: ה וְהִיָּה כִּי־יֹאשֶׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה
וְהִתְוָהּ אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ: ו וְהִבִּיא אֶת־
אֲשָׁמוֹ לַיהוָה עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא נִקְבָּהּ
מִן־הַצֹּאֵן בְּשִׁבְעָה או־שְׁעִירַת עֵזִים לְחֻטָּאת
וַיִּכְפֹּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן מִחֲטָאתוֹ: ז וְאִם־לֹא תִגִּיעַ
יָדוֹ דִּי שָׁה וְהִבִּיא אֶת־אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי
תָּרִים או־שְׁנֵי בְנֵי־יוֹנָה לַיהוָה אֶחָד לְחֻטָּאת
וְאֶחָד לְעֻלָּה: ח וְהִבִּיא אֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן
וְהִקְרִיב אֶת־אֲשֶׁר לְחֻטָּאת רִאשׁוֹנָה וּמִלֵּק
אֶת־רִאשׁוֹ מִמּוֹל עֶרְפוֹ וְלֹא יִבְדִּיל כִּסִּי: ט וְהִיָּה
הַמִּזְבֵּחַ וְהַנֶּשֶׁאֵר בָּדָם יִמָּצֵה אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ

רש"י

בְּקִרְבָּן עוֹלָה וַיּוֹרֵד בְּמִפְרָשׁ כָּאֵן. אֲבָל שְׁבוּעָה שְׁשִׁישׁ
בַּה כְּפִירַת מִמּוֹן, אֵינָה בְּקִרְבָּן זֶה אֲלֹא בְּאֲשָׁם:
תוֹרָה ה (ח) וְהִקְרִיב אֶת־אֲשֶׁר לְחֻטָּאת רִאשׁוֹנָה.
חֲטָאת קוֹדֶמֶת לְעוֹלָה. (ובחים ז) לָמָּה הִדְבֵּר דוֹמָה?
לְפָרְקֵלִיט שְׁנִכְנַס לְרִצּוֹת, רִצָּה פְּרָקֵלִיט, נִכְנַס דוֹרוֹן
אֲחֵרִיו: וְלֹא יִבְדִּיל. אֵינּוּ מוֹלֵק אֲלֹא סִימָן אֶחָד:
עֶרְף. הוּא גִבָּה הָרֹאשׁ הַמְּשֻׁפָּע לְצַד הַצָּוָאר. מוֹל
עֶרְף, מוֹל הָרֹאשׁ אֶת הָעֶרְף, וְהוּא אֶרֶץ כָּל אֲחוֹרֵי
הַצָּוָאר: (ט) וְהִזָּה מִדָּם הַחֲטָאת. בְּעוֹלָה, לֹא
הִטְעִין אֲלֹא מִצִּי, וּבְחֲטָאת הִזָּאָה וּמִצִּי: אוֹחֻז

נִדְרָשׁ כֵּן: וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ. הַטָּמֵא: וְאֲשָׁם. בְּאֲכִילַת
קֹדֶשׁ אוּ בְּבִיאַת מִקְדָּשׁ: (ג) בְּטָמֵאת אָדָם. זֶה
טָמֵאת מֵת: לְכָל טָמֵאתוֹ. לְרִבּוֹת טָמֵאת מִגַּע זִבְיָן
וְזָבוֹת: אֲשֶׁר יִטָּמֵא. לְרִבּוֹת הַנוֹגַע בְּבוֹעַל נָדָה:
בַּה. לְרִבּוֹת בּוֹלַע נָבִילַת עוֹף טָהוֹר: וְנִעְלָם... וְהוּא
יָדַע. שֶׁשָּׂכַח הַטָּמֵא: וְאֲשָׁם. בְּאֲכִילַת קֹדֶשׁ או
בְּבִיאַת מִקְדָּשׁ: (ד) בְּשִׁפְתָיִם. וְלֹא בֶּלֶב: לְהִרְעֵ.
לְעַצְמוֹ: אוּ לְהִיטִיב. לְעַצְמוֹ, כְּגוֹן: אֲכַל וְלֹא אֲכַל,
אִישׁוֹן וְלֹא אִישׁוֹן: לְכָל אֲשֶׁר יִבְטָא. לְרִבּוֹת
לְשַׁעֲבֵר: וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ. וַעֲבַר עַל שְׁבוּעָתוֹ, כָּל אֵלֶּה

חַטָּאת הוּא כִּסִּי: י וְאֶת־הַשְּׂנִי יַעֲשֶׂה עֹלָה
בַּמִּשְׁפָּט וּכְפָר עָלָיו הַכֹּהֵן מִחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־
חָטָא וְנִסְלַח לוֹ כִּסִּי: ס שְׂבִיעִי יֵא וְאִם־לֹא תִשָּׂג
יָדוֹ לִשְׁתֵּי תֹרִים אוֹ לִשְׁנֵי בְּנֵי־יוֹנָה וְהִבִּיא
אֶת־קֶרְבָּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא עֲשִׂירֵת הָאֵפֶה סֵלֶת
לְחַטָּאת לֹא־יֵעָשִׂים עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלֶיהָ
לְבֹנָה כִּי חַטָּאת הוּא כִּסִּי: יב וְהִבִּיֵּאתָ אֶל־
הַכֹּהֵן וְקִמֹּץ הַכֹּהֵן א מִמֶּנָּה מְלֹוא קִמְצֹו
אֶת־אִזְכָּרְתָּהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַה עַל אֲשֵׁי יְהוָה
חַטָּאת הוּא כִּסִּי: יג וּכְפָר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־
חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא מֵאֶחָת מֵאֵלֶּה וְנִסְלַח לוֹ
וְהִיתָה לְכֹהֵן כַּמִּנְחָה כִּסִּי: ס י וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: טו נָפֵשׁ כִּי־תִמְעַל מֵעַל

מִדְּבַחָא וּדְאִשְׁתָּאֵר בְּדָמָא יִתְמַצִּי
לִיסוּדָא דְּמִדְּבַחָא חַטָּאתָא הוּא:
י וְיָת תְּנִינָא יַעֲבֵד עֲלֵתָא בְּדַחְזִי
וּכְפָר עֲלוּהִי כִּהְנָא מִחוּכְתָּה דִּי
חָב וְיִשְׁתַּבֵּק לָהּ: יא וְאִם לֹא
תִּדְבֵּק יָדָהּ לְתִרִין שְׂפָנִינִין אוֹ
לְתִרִין בְּנֵי יוֹנָה וְיִזְמִי יָת קֶרְבָּנָה
דִּי חָב חֵד מִן עֶסְרָא בְּתֵלֶת סָאִין
סֵלֶתָא לְחַטָּאתָא לֹא יִשְׁוִי עֲלָהּ
מִשְׁחָא וְלֹא יִתֵּן עֲלָהּ לְבִנְתָּא אֲרִי
חַטָּאתָא הִיא: יב וְיִתְנָה לֹת
כִּהְנָא וְיִקְמֹץ כִּהְנָא מִנָּה מְלִי
קִמְצָה יָת אִדְּכִרְתָּהּ וְיִסַּק
לְמִדְּבַחָא עַל קֶרְבָּנָא דִּי חַטָּאתָא
הִיא: יג וּכְפָר עֲלוּהִי כִּהְנָא עַל
חוּכְתָּה דִּי חָב מִחֵדָא מֵאֵלִין
וְיִשְׁתַּבֵּק לָהּ וְתִהִי לְכִהְנָא
כַּמִּנְחָתָא: יד וּמִלִּיל יֵי עִם מִשְׁחָה
לְמִימְרָ: טו אָנֹשׁ אֲרִי יִשְׁקֹר שְׁקֹר

רש"י

בַּעֲרָף וּמִתִּיז, וְהֵדֵם נִתְּזוּ וְהוֹלֵךְ לַמִּזְבֵּחַ: חַטָּאת הוּא.
לְשָׁמָּה - בְּשָׂרָהּ, שְׁלֹא לְשָׁמָּה - פְּסוּלָה:
(י) בַּמִּשְׁפָּט. כִּדְת הָאָמֹר בַּעֲוֹלַת הָעוֹף שֶׁל נִדְבָה
בְּרֹאשׁ הַפְּרִשָּׁה: (יא) כִּי חַטָּאת הוּא. וְאֵין בְּדִין
שִׁיָּהָ קֶרְבָּנָה מִהֲדָר: (יב) חַטָּאת הוּא. נִקְמָצָת
וְנִקְטֶרֶת לְשָׁמָּה - בְּשָׂרָהּ, שְׁלֹא לְשָׁמָּה - פְּסוּלָה:
(יג) עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא. כָּאֵן שָׁנָה הַכְּתוּב,
שֶׁהָרִי בַּעֲשִׂירוֹת וּבְדִלּוֹת נֶאֱמָר: "מִחַטָּאתוֹ", וְכָאֵן
בְּדִלֵי דִלּוֹת, נֶאֱמָר: "עַל־חַטָּאתוֹ", דִּקְדָּקוּ רַבּוּתֵינוּ
(כִּרְיֹת כז) מִכָּאֵן, שָׁאֵם חָטָא כְּשֶׁהוּא עֲשִׂיר,
וְהַפְּרִישׁ מַעוֹת לְכַשְׁבָּה, אוֹ שְׁעִירָה, וְהַעֲנִי, יָבִיא
מִמִּקְצָתָן שְׁתֵּי תוֹרִים. הַפְּרִישׁ מַעוֹת לְשְׁתֵּי תוֹרִים
וְהַעֲנִי, יָבִיא מִמִּקְצָתָן עֲשִׂירִית הָאֵיפָה [לְכָךְ נֶאֱמָר:
"מִחַטָּאתוֹ"]; הַפְּרִישׁ מַעוֹת לְעֲשִׂירִית הָאֵיפָה
וְהַעֲשִׂיר, יוֹסִיף עֲלֶיהֶן וְיָבִיא קֶרֶבֶן עֲשִׂיר, לְכָךְ נֶאֱמָר
כָּאֵן: "עַל־חַטָּאתוֹ": מֵאֶחָת מֵאֵלֶּה. מֵאֶחָת מִשְׁלֹשׁ

כַּפֻּרוֹת הָאָמֹרוֹת בַּעֲנִינִין: אוֹ בַּעֲשִׂירוֹת, אוֹ בְּדִלּוֹת,
אוֹ בְּדִלֵי דִלּוֹת (ת"כ); וּמָה תִּלְמוּד לֹאמַר? שְׂכִיבֹל,
הַחֲמוּרִים שְׂבָבָם יִהְיוּ בְּכַשְׁבָּה אוֹ שְׁעִירָה, וְהַקְלִין
יִהְיוּ בַּעֲוֹף, וְהַקְלִין שְׂבָבָלִין יִהְיוּ בַּעֲשִׂירִית הָאֵיפָה?
תִּלְמוּד לֹאמַר: "מֵאֶחָת מֵאֵלֶּה", לְהַשְׁווֹת קָלִין
לְחֲמוּרִין לְכַשְׁבָּה וּשְׁעִירָה, אִם הַשְׁגִּיגָה יָדוֹ, וְאֵת
הַחֲמוּרִים לְקָלִין לְעֲשִׂירִית הָאֵיפָה בְּדִלֵי דִלּוֹת:
וְהִיתָה לְכֹהֵן כַּמִּנְחָה. לְלַמֵּד עַל מִנְחַת חוּטָא שִׁיָּהִי
שְׂעִירָה נֶאֱכָלִין; זֶהוּ לִפִּי פֶּשׁוּטוֹ. וְרַבּוּתֵינוּ דָּרְשׁוּ
(ת"כ): "וְהִיתָה לְכֹהֵן", וְאִם חוּטָא זֶה כֹּהֵן הוּא,
תֵּהֵא לוֹ כִּשְׂאֹר מִנְחַת נִדְבַת כֹּהֵן, שֶׁהִיא בִּ"כָּלִיל
תֵּהֵיָה לֹא תֵּאֱכָל" (לִקְמֹן ו טז): תוֹרָה יד (טו) כִּי־
תִמְעַל מֵעַל. (ת"כ) אֵין "מִעֲלָהּ" בְּכָל מָקוֹם אֵלֹא
שְׁנוּי, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דְּבָרֵי הַיָּמִים א ה כה): "וְיִמְעַלּוּ
בְּאֱלֹהֵי אֲבֹתֵיהֶם וַיִּזְנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵי עַמִּי־הָאֲרָץ"; וְכֵן
הוּא אוֹמֵר בְּסוּטָה (בַּמִּדְבָּר ה): "וְיִמְעַלָּה בּוֹ מֵעַל":

וְחִטָּאָה בְּשִׁגְגָה מִקֹּדֶשִׁי יִהְיֶה וְהָבִיֹא אֶת־
 אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אֵיל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכָּךְ
 כֶּסֶף־שֶׁקֶלִים בְּשֶׁקֶל־הַקֹּדֶשׁ לְאִשָּׁם כִּסִּי׃ טז וְאֵת
 אֲשֶׁר חִטָּא מִן־הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלַם וְאֶת־חֲמִישְׁתּוֹ
 יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אוֹתוֹ לַכֹּהֵן וְהַכֹּהֵן יִכְפֹּר עָלָיו
 בְּאֵיל הָאֲשָׁם וְנִסְלַח לוֹ כִּסִּי׃ פ וְאִם־נִפְשׁ כִּי
 תִּחְטָא וַעֲשֵׂתָהּ אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יִהְיֶה אֲשֶׁר
 לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְלֹא־יָדַע וְאִשָּׁם וְנִשְׂא עוֹנוֹ כִּסִּי׃
 יח וְהָבִיֹא אֵיל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכָּךְ לְאִשָּׁם

וְיַחֲבֹב בְּשָׁלוֹ מִקֹּדֶשִׁיא דִּי וְיִימִי
 ית אֲשָׁמָה קֹדֶם יי דְּכַר שְׁלִים מִן
 עָנָא בְּפִרְסָנָה כֶּסֶף סְלַעִין בְּסִלְעִי
 קוּדְשָׁא לְאִשָּׁמָא: טז וְיֵת דִּי חֵב
 מִן קוּדְשָׁא יִשְׁלַם וְיֵת חֲמִישָׁה
 יוֹסֵף עָלוּהִי וְיִתֵּן יֵתָה לַכֹּהֵנָא
 וְכִהְנָא יִכְפֹּר עָלוּהִי בְּדִכְרָא
 דְּאִשָּׁמָא וְיִשְׁתַּבֵּךְ לָהּ: יז וְאִם
 אָנֹשׁ אָרִי יַחֲבֹב וְיַעֲבֹד חֲדָא מִכָּל
 פְּקוּדֵיא דִּי דִּי לֹא כְּשִׁרִין
 לְאִתְעַבְדָּא וְלֹא יָדַע וְיַחֲבֹב וְיִקְבֹּל
 חוֹבָה: יח וְיִימִי דְּכַר שְׁלִים מִן
 עָנָא בְּפִרְסָנָה לְאִשָּׁמָא לֹתָ כִּהְנָא

רש"י

נצטוה אלא על מצות "לא תעשה" ועבר עליה,
 ראה כמה מיתות נקנסו עליו ולדורותיו! וכי איזו
 מדה מרובה: של טובה, או של פרענות? הרי
 אומר: מדה טובה. אם מדת פרענות המעוטה,
 ראה כמה מיתות נקנסו לו ולדורותיו, מדה טובה
 המרובה, היושב לו מן הפגולין והנותרות והמתענה
 ביום-הפפורים, על אחת כמה וכמה שייזכה לו
 ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות.
 רבי עקיבא אומר: הרי הוא אומר (דברים יז ו):
 "על-פי שנים עדים או שלשה עדים וגו'". אם
 מתקיימת העדות בשנים, למה פרט לך הכתוב
 בשלשה? אלא להביא שלישי להחמיר עליו,
 ולעשות דינו פיוצא באלו לענן ענש והזמה. אם
 כך ענש הכתוב לנטפל לעוברי עברה פעוברי
 עברה, על אחת כמה וכמה שישלם שכר טוב
 לנטפל לעושי מצוה פעושי מצוה. רבי אלעזר בן
 עזריה אומר: (דברים כד יט) "כי תקצר קצירך בשדה
 ושכחת עמר בשדה", הרי הוא אומר (שם כד):
 "למען יכרךך וגו'" - קבע הכתוב ברכה למי
 שבאת על-ידו מצוה בלא ידע. אומר מעתה: היתה
 סלע צרורה בכנפיו ונפלה הימנו, ומצאה העני
 ונתפרנס בה, הרי הקדוש-ברוך-הוא קובע לו
 ברכה: (יח) בערךך לאשם. בערךך האומר

וְחִטָּאָה בְּשִׁגְגָה מִקֹּדֶשִׁי ה'. שְׁגָגָה מִן הַקֹּדֶשׁ.
 והיכן הזהיר? נאמר כאן: "חטא" ונאמר להלן:
 "חטא" בתרומה (לקמן כב): "ולא־ישאו עליו
 חטא". מה להלן הזהיר, אף כאן הזהיר. אי, מה
 להלן לא הזהיר אלא על האוכל, אף כאן לא
 הזהיר אלא על האוכל? תלמוד לומר: "תמעל
 מעל", רבה: מקדשי ה'. המיחדים לשם, יצאו
 קדשים קלים: איל. לשון קשה, כמו (יחזקאל יז יג):
 "וְאֶת־אֵילֵי הָאָרֶץ לִקַּח", אף כאן קשה, בן שתי
 שנים: בְּעֶרְכָּךְ כֶּסֶף־שֶׁקֶלִים. שִׁיחָא שְׁנָה שְׁתִּי
 סְלַעִים: (טז) וְאֵת אֲשֶׁר חִטָּא מִן־הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלַם.
 (כריתות, כו) קָרַן וְחִמַּשׁ לַהֲקָדֶשׁ: (יז) וְלֹא־יָדַע
 וְאִשָּׁם... וְהָבִיֹא. הַעֲנִין הֵזָה מְדַבֵּר בְּמִי שֶׁבָּא סֶפֶק
 פֶּרֶת לִידּוֹ וְלֹא יָדַע אִם עָבַר עָלָיו אִם לֹא, כְּגוֹן:
 חֵלֶב וְשֶׁמֶן לִפְנֵי, וְכִסְבוֹר שִׁשְׁתִּיהֶן הֵתַר, וְאָכַל אֶת
 הָאֵחָת. אָמְרוּ לוֹ: אַחַת שֶׁל חֵלֶב הִיְתָה, וְלֹא יָדַע
 אִם זֶה שֶׁל חֵלֶב אָכַל, הָרִי זֶה מִבֵּיא אִשָּׁם תָּלוּי וּמִגֵּן
 עָלָיו כָּל זֶמֶן שֶׁלֹּא נֹדַע לוֹ שְׂוֵדָאִי חֲטָא, וְאִם יֹדַע
 לוֹ לְאַחַר זֶמֶן, יָבִיא חֲטָאֵת: וְלֹא־יָדַע וְאִשָּׁם וְנִשְׂא
 עוֹנוֹ. (ת"כ) רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אוֹמֵר: הָרִי הַכְּתוּב
 עָנַשׁ אֶת מִי שֶׁלֹּא יָדַע, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה שִׁיעֲנִישׁ
 אֶת שְׂיָדָע. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אִם נִפְשָׁךְ לִידַע מִתֵּן
 שִׁכְרֶךָ שֶׁל צְדִיקִים, צֹא וּלְמַד מֵאֲדָם הָרִאשׁוֹן שֶׁלֹּא

ויכפר עלוהי כהנא על שלוהה
 דאשתלי והוא לא ידע וישתבק
 לה: יט אשמא הוא על חובתה
 דהוא חב אשמא יקרב קדם יי:
 כ ומליל יי עם משה למימר:
 כא אנש ארי יחוב וישקר שקר
 קדם יי ויכרב בחברה בפקדונא
 או בשתפות ידא או בגזלא או
 אנס ית חברה: כב או אשפח
 אבדתא ויכרב בה ואשתבע על
 שקרא על חדא מכל די יעבד
 אנשא למיחב בהן: כג ויהי ארי
 יחסי ויחוב ויחב ית גזלא די גזל
 או ית עשקא די עשק או ית
 פקדונא די אתפקד לותה או ית
 אבדתא די אשפח: כד או מכל
 די ישתבע עלוהי לשקרא וישלם
 יתה ברישה וחמשה יוסף עלוהי
 לדי הוא דילה יתנגה ביומא

ושלם אתו בראשו וחמשתיו יסף עליו לאשר הוא לו יתגנו ביום

אל-הכהן וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר-
 שגג והוא לא-ידע ונסלח לו כס"י: יט אשם הוא
 אשם אשם ליהוה כס"י: פ כ-וידבר יהוה
 אל-משה לאמר: כא נפש כי תחטא ומעלה
 מעל ביהוה וכחש בעמיתו בפקדון או-
 בתשומת יד או בגזל או עשק את-
 עמיתו כס"י: כב או-מצא אברה וכחש בה
 ונשבע על-שקר על-אחת מכל אשר-יעשה
 האדם לחטא בהנה כס"י: כג והיה כ-יחטא
 ואשם והשיב את-הגזלה אשר גזל או את-
 העשק אשר עשק או את-הפקדון אשר
 הפקד אתו או את-האברה אשר מצא כס"י:
 מפטיר כד או מכל אשר-ישבע עליו לשקר

רש"י

למעלה: אשר-שגג והוא לא-ידע, (ת"כ) הא אם
 ידע לאחר זמן, לא נתכפר לו באשם זה, עד שיביא
 חטאת. הא למה זה דומה? לעגלה צרופה
 שנתערפה ואחר-כך נמצא ההורג, הרי זה יתרג:
 (יט) אשם הוא אשם אשם. הראשון כלו קמץ,
 שהוא שם דבר. והאחרון חציו קמץ וחציו פתח,
 שהוא לשון פעל. ואם תאמר: מקרא שלא לצורך
 הוא, כבר נדרש הוא בתורת כהנים: אשם אשם.
 להביא אשם שפחה חרופה, שיהא איל. (בן שתי
 שנים) יכול שאני מרבה אשם נזיר ואשם מצרע?
 תלמוד לומר: "הוא": תורה כ (כא) נפש כי
 תחטא, (ת"כ פכ"ב) אמר רבי עקיבא: מה תלמוד
 לומר: "ומעלה מעל בה"? לפי שכל המלוה
 והלוה והנושא והנותן, אינו עושה אלא בעדים
 ובשטר. לפיכך, בזמן שהוא מכחש - מכחש

בעדים ובשטר. אבל המפקיד אצל חברו, ואינו
 רוצה שתדע בו נשמה אלא שלישי שביניהם,
 לפיכך, בזמן שהוא מכחש, מכחש בשלישי
 שביניהם: בתשומת יד. ששם בידו קמץ
 להתעסק, או במלוה: או בגזל. שגזל מידו כלום:
 או עשק. הוא שכר שכיר: (כב) וכחש בה.
 שפפר על אחת מכל אלה אשר יעשה האדם לחטא
 ולהשבע על שקר לכפירת קמץ: (כג) כ-יחטא
 ואשם. (שבועות כד) כשיכיר בעצמו לשוב בתשובה
 ולדעת ולהתודות כי יחטא (גירסת ספרים אחרים:
 ובדעתו להתודות כי חטא) ואשם: (כד) בראשו.
 הוא הקרן, ראש המומן: וחמשתיו. (ב"ק קח א)
 רבתי תורה חמשיית הרבה לקרן אחת, שאם פפר
 בחמש ונשבע והודה, חוזר ומביא חמש על אותו
 חמש. וכן מוסיף והולך, עד שיתמעט הקרן

אֲשַׁמְתּוּ כִּי: כֹּה וְאֶת־אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַיהוָה אֵיל
תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכָּךְ לְאִשָּׁם אֶל־הַכֹּהֵן:
כֹּה וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וְנִסְלַח לוֹ
עַל־אֶחָת מִכָּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לְאִשָּׁמָה כֹּה:

דְּחוּבָתָהּ: כֹּה וְיֵת אֲשָׁמָה יִיתִי
לְקָדָם יִי דְכַר שְׁלִים מִן עֲנָא
בְּפִרְסָנָהּ לְאֲשָׁמָה לְוֵת פִּהֲנָא:
כֹּה וְיִכְפֹּר עָלוּהִי כִּהֲנָא קָדָם יִי
וְיִשְׁתַּבֵּק לָהּ עַל חֲדָא מִכָּל דִּי
יַעֲבֹד לְמִיחֵב כֹּה:

פכפ קי"א פסוקים, רעוא"ל סימן. צי"ה סימן

רש"י

שֶׁנֶּשְׁבַע עָלָיו פְּחוֹת מִשְׁנֵה פְּרוּטָה: לְאֲשֶׁר הוּא לוֹ. [לְאֲפֻקֵּי בְנוֹ וְשְׁלוּחוֹ. ת"כ] לְמִי שֶׁהִמָּמוֹן שְׁלוֹ (ב"ק
קג): תורה כה חסלת פרשת ויקרא

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי
שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט
ועוטר במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא
מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מִשֶּׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲזִיזִים הֵיחֲזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַבִּינָעִם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אֲרֵךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׁמְלָהּ
עֲשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתּוֹרָה, שֶׁמֶקוֹם הַתּוֹרָה יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנֵט חוֹגְרִים בְּתַחֲלִיל
שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

בִּרְכַּת הַהִפְטָרָה לִפְנֵיה

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנָבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנָבִיאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות
אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות
מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הַפְטָרָה לַפְּרֶשֶׁת וִיקְרָא בִּישְׁעִיה פֶּרֶק מִג

כֹּא עִם־זוֹ יִצְרָתִי לִי תִּהְלָתִי יִסְפְּרוּ: כֹּה וְלֹא־אֶתִּי קָרָאתָ יַעֲקֹב כִּי־יָגַעְתָּ בִּי יִשְׂרָאֵל:
כֹּה לֹא־הִבִּיאתָ לִי שָׁה עֲלִיתִיךָ וּזְבַחִיךָ לֹא כִּבְדִּיתָנִי לֹא הִעֲבַדְתִּיךָ בְּמִנְחָה וְלֹא הוֹנַעְתִּיךָ
בְּלִבְנוֹה: כֹּה לֹא־קָנִיתָ לִי בַּפֶּסֶף קָנָה וְחָלַב וְזָבַחִיךָ לֹא הִרִיתָנִי אֹךְ הִעֲבַדְתָּנִי בַּחֲטָאִיתִיךָ
הוֹנַעְתָּנִי בְּעוֹנִיתִיךָ: כֹּה אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מִחָה פֶּשְׁעֶיךָ לְמַעַן וְחֲטָאִיתִיךָ לֹא אֶזְכֹּר: כֹּה הַזְכִּירְנִי

נִשְׁפָּטָה יְחִיד סֵפֶר אֶתָּה לְמַעַן תִּצְדָּק: כו אֲבִיךָ הִרְאִשׁוֹן חֲטָא וּמִלִּיצִיךָ פָּשְׁעוּ בִּי: כח וְאַחֲלֵל
 שְׂרֵי קֹדֶשׁ וְאַתָּנָה לְחֹרֶם יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל לְגִדּוּפִים: מד א וְעַתָּה שָׁמַע יַעֲקֹב עַבְדִּי וְיִשְׂרָאֵל
 בְּחִרְתִּי בו: ד כֹּה־אָמַר יְהוָה עֹשֶׂה וְיִצְרָךְ מִבְּטֶן יַעֲרֹךְ אֶל־תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵן
 בְּחִרְתִּי בו: ג כִּי אֶצְק־מִים עַל־צִמָּא וְנוֹזְלִים עַל־יְבֹשָׁה אֶצְק רֹחִי עַל־זֶרְעֶךָ וּבִרְכָתִי
 עַל־צִאצְאֶיךָ: ה וְצִמְחוּ בִּבְיִן חֲצִיר בְּעֶרְבִים עַל־יְבֵל־מִים: ה זֶה יֹאמַר לַיהוָה אֲנִי וְזֶה יִקְרָא
 בְּשֵׁם־יַעֲקֹב וְזֶה יִכְתֹּב יְדוֹ לַיהוָה וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכְנֶה: ו כֹּה־אָמַר יְהוָה מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וְגִאֲלוֹ
 יְהוָה צְבָאוֹת אֲנִי רֹאשׁוֹן וְאֲנִי אַחֲרוֹן וּמִבְּלָעַדִּי אֵין אֱלֹהִים: ז וּמִי־כִמּוֹנִי יִקְרָא וְיִגִּידָהּ
 וְיַעֲרֹכֶה לִּי מִשׁוּמֵי עַם־עוֹלָם וְאַתִּיּוֹת וְאֲשֶׁר תִּבְאֲנָה יִגִּידוּ לָמוֹ: ח אֶל־תִּפְחָדוּ וְאַל־תִּתְּרֹחוּ
 הֲלֹא מֵאֵז הִשְׁמַעְתִּיךָ וְהִגַּדְתִּי וְאַתֶּם עַדִּי הִיֵּשׁ אֱלֹהֶי מִבְּלָעַדִּי וְאֵין צוֹר בְּלִידְעָתִי:
 ט יִצְרִי־פֶסֶל כָּלָם תְּהוּ וְחִמּוּדֵיהֶם בְּלִי־וַעֲלוּ וְעֲדִיהֶם חֲמָה בְּלִי־רָאוּ וּבְלִידְעוּ לְמַעַן יִבְשׁוּ:
 י מִי־יִצֵּר אֵל וּפֶסֶל נִסְךָ לְבַלְתִּי הוֹעִיל: יא הֵן כָּל־חֲבֵרָיו יִבְשׁוּ וְחֲרָשִׁים הֵמָּה מֵאֲדָם
 יִתְקַבְּצוּ כָלָם יַעֲמְדוּ וּפָחַדוּ יִבְשׁוּ יְחִיד: יב חֲרָשׁ בְּרוֹל מַעֲצָד וּפָעַל בְּפֶתֶם וּבִמְקַבּוֹת יִצְרֶהוּ
 וַיַּפְעִלְהוּ בְּזֹרֹעַ כָּחוֹ גַּם־רַעַב וְאֵין כֹּחַ לֹא־שָׁתָה מַיִם וַיַּעַף: יג חֲרָשׁ עֲצִים נָטָה קוֹ יִתְאַרְהוּ
 בְּשֶׁרֶד יַעֲשֶׂהוּ בְּמִקְצָעוֹת וּבִמְחוּגָה יִתְאַרְהוּ וַיַּעֲשֶׂהוּ בְּתַבְנִית אִישׁ כְּתַפְאֶרֶת אָדָם לְשִׁבְת
 בֵּית: יד לְכַרְת־לוֹ אֲרוֹזִים וַיִּקַּח תְּרוּזָה וְאֵלֹון וַיֹּאמְצִי־לוֹ בַּעֲצֵי יַעַר נִטַּע אֲרוֹן וְגִשְׁם יִגְדֵּל:
 טו וְהָיָה לְאָדָם לְבָעֵר וַיִּקַּח מֵהֶם וַיַּחֵם אֶף־יִשְׁכִּי וְאִפָּה לֶחֶם אֶף־יַפְעֵל־אֵל וַיִּשְׁתַּחֲוּ עֲשֶׂהוּ
 פֶסֶל וַיִּסְגַּד־לָמוֹ: טז חֲצִיז שָׂרָף בְּמוֹ־אֵשׁ עַל־חֲצִיז בָּשָׂר יֹאכֵל יִצְלָה צֹלִי וַיִּשְׁבַּע אֶף־יַחֵם
 וַיֹּאמֶר הֵאֱחָ חֲמוּתִי רֹאִיתִי אוֹר: יז וּשְׂאֲרִיתוֹ לֹאֵל עֲשֶׂה לְפֶסֶלוֹ יִסְגַּד־לוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּתְפַּלֵּל
 אֱלֹו וַיֹּאמֶר הֲצִילָנִי כִּי אֵלִי אַתָּה: יח לֹא יִדְעוּ וְלֹא יִכְּנוּ כִּי טַח מִרְאוֹת עֵינֵיהֶם מִהַשְׁכִּיל
 לְבַתָּם: יט וְלֹא־יִשְׁיב אֶל־לְבָו וְלֹא דַעַת וְלֹא־תְבוּנָה לֵאמֹר חֲצִיז שָׂרָפְתִּי בְּמוֹ־אֵשׁ וְאֶף
 אֶפִּיתִי עַל־גִּחְלֹו לֶחֶם אֶצְלָה בָּשָׂר וְאֹכֵל וַיִּתְּרוּ לְתוֹעֵבָה אַעֲשֶׂה לְבוֹל עֵץ אֶסְגֹּד: כ רַעְיָה
 אֶפֶר לֵב הוֹתֵל הִטָּהוּ וְלֹא־יִצִּיל אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא יֹאמֶר הֲלוֹא שָׁקַר בִּימִינִי: כא זְכַר־אֱלֹה
 יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל כִּי עַבְדִּי־אַתָּה יִצְרָתִיךָ עַבְד־לִי אַתָּה יִשְׂרָאֵל לֹא תִנְשָׁנִי: כב מַחֲתִיתִי כָעַבֵּל
 פִּשְׁעֶיךָ וְכַעֲנָן חֲטָאֶיךָ שׁוֹבָה אֵלַי כִּי גֹאֲלָתִיךָ: כג רָנּוּ שְׁמִיִם כִּי־עֲשֶׂה יְהוָה הֲרִיעוּ
 תַּחְתִּיּוֹת אֶרֶץ פָּצְחוּ הָרִים רִנָּה יַעַר וְכָל־עֵץ בּוֹ כִּי־גֹאֵל יְהוָה יַעֲקֹב וּבִי־יִשְׂרָאֵל יִתְפָּאֵר:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
 הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמַקְיֵם, שֶׁכֵּל דִּבְרָיו אֱמֶת

וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אֶתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ
אֲחֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אֶתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל
הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כְּסָאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד
אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי כָשֶׁם קִדְּשָׁךְ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֶה גֵּרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ
יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֲרָת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ
אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

המשך מעמוד נב

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

מכוח שאדם יכול לחייב את עצמו בתורת מתנה אפילו כשאינו
חייב מן הדין, כמי שאומר מתחייב אני לך מנה.
ואילו לשיטת ה'קצות החושן', הודאת בעל דין מחייבת
מגזירת הכתוב, וכשם שהאמינה תורה לשני עדים, כך האמינה
לדברי אדם בנוגע לעצמו. ואין זו מתנה אלא נאמנות. ואף
שאדם קרוב אצל עצמו, הרי התורה פסלה את הקרוב רק במעיד
על אחרים, אבל לא במעיד על עצמו לחובה.

(קצות החושן סי' לד סק"ד)

שנשבע כדי לבטל חשש שאינו מודה אלא במקצת ומעלים על
היתר). ומכאן למדו ראשונים את הכלל שהודאת בעל דין כמאה
עדים דמי (ראה רש"י קידושין סה, ב).
ובגדרה של הודאת בעל דין נחלקו אחרונים:
לשיטת המהר"י בן לב, כיון שאדם קרוב אצל עצמו, הרי
הוא פסול לעדות על עצמו משום קורבה, והרי קרוב פסול
לעדות בין לחיוב ובין לזכות. ואם כן, הודאת בעל דין היא רק

המשך מהעמוד ק"ז

6 'בעל פעור' ויוקיעום 'נגד השמש' דהיינו ביום שאז השמש זורחת.
7 ואמר רב חסדא, מניין ל'הוקעה' שהיא הריגה על ידי תלייה,
8 דבתיב (שמואל ב' כא) 'והוקענום לה' פגעת שאול בחור ה', כלומר,
9 הגבעונים ביקשו מדוד לתלות שבעה מבני שאול כעונש על שהרג
10 שבעה גבעונים,

1 שגם תחילת הדין וגם גמר הדין – פסק דין] יהיה דווקא ביום ולא
2 בלילה. מבארת הגמרא: מִנְהֵי מִיָּלִי – מנין לנו דין זה, אָמַר רַב
3 שִׁמְיָ בֶּר חִיָּא, אָמַר קָרָא (במדבר כה ד) 'וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קַח אֶת כָּל
4 רָאשֵׁי הָעָם וְהִקַּע אוֹתָם לַה' נֶגֶד הַשָּׁמֶשׁ', כלומר צוה ה' למשה
5 לקחת את ראשי העם שישפטו את מי שעבר לעבודה זרה ששמה

לוח זמנים לשבוע פרשת ויקרא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	5:42	5:49	8:16	8:11	8:48	8:43	9:49	9:45	17:51	17:55	18:15	18:19	17:34	18:28
חיפה (ח)	5:41	5:49	8:15	8:10	8:47	8:42	9:48	9:44	17:50	17:55	18:14	18:19	17:24	18:28
ירושלים (ח)	5:39	5:46	8:14	8:09	8:45	8:41	9:46	9:43	17:51	17:55	18:15	18:19	17:14	18:27
תל אביב (ח)	5:43	5:51	8:16	8:11	8:48	8:44	9:49	9:45	17:50	17:54	18:14	18:18	17:34	18:29
אוסטריה וינה (ח)	5:54	6:06	8:31	8:24	9:03	8:56	10:04	9:58	18:02	18:11	18:31	18:40	17:51	18:53
אוסטרליה מלבורן (ק)	7:19	7:14	9:47	9:49	10:19	10:21	11:23	11:23	19:45	19:35	20:10	20:01	19:19	20:11
אוקראינה אודסה (ח)	5:58	6:10	8:34	8:27	9:06	9:00	10:06	10:01	18:03	18:12	18:32	18:40	17:52	18:44
אוק. דנייפרופטרובסק (ח)	5:41	5:53	8:17	8:10	8:49	8:42	9:49	9:44	17:46	17:55	18:15	18:25	17:35	18:29
אוק. ז'יטומיר (ח)	6:07	6:20	8:43	8:35	9:15	9:08	10:15	10:10	18:10	18:20	18:41	18:50	18:00	18:54
אוקראינה קייב (ח)	5:58	6:11	8:35	8:28	9:07	9:00	10:07	10:02	18:04	18:13	18:34	18:44	17:54	18:48
אוקראינה דונייצק (ח)	5:29	5:41	8:06	7:59	8:38	8:31	9:38	9:33	17:35	17:44	18:05	18:14	17:25	18:18
איטליה מילאנו (ח)	6:24	6:35	9:00	8:53	9:32	9:25	10:32	10:27	18:30	18:38	18:59	19:07	18:19	19:19
אקוואדור קיטו (ח)	6:11	6:12	8:46	8:44	9:16	9:14	10:18	10:16	18:34	18:32	18:55	18:53	18:14	18:57
ארגנטינה ב. איירס (ח)	6:54	6:50	9:21	9:23	9:54	9:55	10:57	10:57	19:15	19:07	19:40	19:31	18:50	19:42
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	7:42	7:35	10:12	10:14	10:43	10:45	11:46	11:47	20:12	20:02	20:39	20:28	19:46	20:32
ארה"ב בולטימור (ק)	7:08	7:17	9:42	9:36	10:15	10:09	11:15	11:11	19:15	19:21	19:41	19:47	19:02	19:51
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	6:56	7:06	9:32	9:26	10:04	9:58	11:04	11:00	19:05	19:12	19:31	19:38	18:52	19:49
ארה"ב ג'רסי (ק)	6:57	7:07	9:32	9:26	10:04	9:58	11:05	11:00	19:04	19:11	19:31	19:37	18:52	19:49
ארה"ב דטרויט (ק)	7:32	7:42	10:08	10:02	10:40	10:34	11:41	11:36	19:41	19:48	20:08	20:15	19:29	20:26
ארה"ב הווסטן (ק)	7:22	7:30	9:56	9:51	10:28	10:24	11:29	11:25	19:32	19:36	19:55	19:59	19:17	20:08
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	6:53	7:01	9:28	9:23	10:00	9:55	11:00	10:57	19:04	19:08	19:28	19:33	18:50	19:42
ארה"ב מיאמי (ק)	7:22	7:29	9:55	9:51	10:27	10:23	11:28	11:25	19:32	19:34	19:54	19:57	19:16	20:06
ארה"ב ניו הייבן (ק)	6:53	7:03	9:27	9:22	10:00	9:54	11:00	10:56	18:59	19:06	19:26	19:32	18:47	19:45
ארה"ב שיקאגו (ק)	6:49	6:59	9:26	9:20	9:58	9:52	10:58	10:54	19:00	19:07	19:27	19:34	18:48	19:44
בוליביה לא פאס (ח)	6:27	6:26	9:03	9:02	9:32	9:32	10:35	10:34	18:57	18:52	19:19	19:14	18:35	19:18
בלגיה אנטוורפן (ח)	6:43	6:57	9:20	9:12	9:52	9:45	10:52	10:47	18:47	18:57	19:18	19:28	18:37	19:44
בלגיה בריסל (ח)	6:42	6:56	9:20	9:12	9:52	9:44	10:52	10:46	18:48	18:58	19:19	19:29	18:39	19:44
בלרוס ליובאוויטש (ח)	5:56	6:11	8:34	8:26	9:06	8:58	10:06	10:00	18:01	18:12	18:34	18:46	17:52	18:50
ברזיל ס.פאולו (ח)	6:06	6:03	8:36	8:36	9:07	9:08	10:10	10:10	18:28	18:22	18:50	18:44	18:05	18:51
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	5:52	5:49	8:22	8:22	8:54	8:54	9:56	9:56	18:14	18:08	18:37	18:31	17:51	18:37
בריטניה לונדון (ח)	6:00	6:13	8:38	8:30	9:10	9:02	10:10	10:04	18:07	18:17	18:38	18:48	17:57	19:03
בריטניה מנצ'סטר (ח)	6:09	6:23	8:47	8:39	9:19	9:11	10:19	10:13	18:14	18:25	18:47	18:58	18:05	19:14
גרמניה ברלין (ח)	6:07	6:21	8:44	8:36	9:16	9:09	10:16	10:10	18:11	18:22	18:43	18:54	18:02	18:58
גרמניה פרנקפורט (ח)	6:24	6:37	9:03	8:55	9:34	9:27	10:34	10:29	18:32	18:42	19:03	19:13	18:22	19:17
הודו בומביי (ח)	6:41	6:46	9:12	9:09	9:45	9:42	10:46	10:43	18:50	18:52	19:12	19:13	18:33	19:17
הודו פונה (ח)	6:35	6:40	9:08	9:05	9:40	9:37	10:41	10:39	18:48	18:49	19:09	19:11	18:31	19:15
הונגריה בודפשט (ח)	5:44	5:56	8:21	8:14	8:53	8:46	9:53	9:48	17:50	17:59	18:19	18:28	17:39	18:32
טורקיה איסטנבול (ח)	6:05	6:15	8:40	8:34	9:13	9:07	10:13	10:08	18:12	18:18	18:38	18:45	17:59	18:49
יוון אתונה (ח)	6:26	6:35	9:01	8:55	9:33	9:28	10:33	10:29	18:34	18:39	18:59	19:05	18:20	19:09
מולדובה קישינב (ח)	6:06	6:18	8:41	8:35	9:14	9:07	10:14	10:09	18:10	18:19	18:39	18:48	17:59	18:52

מדינה ועיר	זריחה	סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת	
		מג"א		אדמוה"ז										
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א			
מקסיקו מ. סיטי (ח)	6:38	6:33	9:10	9:07	9:40	9:37	10:42	10:39	18:54	18:55	19:15	19:17	18:37	19:21
ניו זילנד קריסטצ'רץ(ח)	6:22	6:29	8:55	8:58	9:28	9:31	10:32	10:33	18:55	18:44	19:22	19:11	18:26	19:15
נפאל קטמנדו (ח)	6:09	6:02	8:38	8:34	9:09	9:05	10:11	10:07	18:17	18:20	18:40	18:44	18:02	18:48
סינגפור סינגפור (ח)	7:08	7:07	9:37	9:35	10:09	10:07	11:11	11:09	19:19	19:18	19:40	19:39	19:00	19:43
פולין ורשא (ח)	5:49	5:35	8:14	8:06	8:45	8:38	9:45	9:40	17:42	17:53	18:14	18:24	17:33	18:28
פרו לימה (ח)	6:10	6:10	8:39	8:38	9:12	9:11	10:13	10:12	18:25	18:21	18:46	18:42	18:03	18:46
צרפת ליון (ח)	6:52	6:41	9:17	9:11	9:49	9:43	10:49	10:45	18:48	18:56	19:17	19:25	18:37	19:37
צרפת פריז (ח)	7:03	6:50	9:28	9:20	10:00	9:52	11:00	10:54	18:57	19:07	19:27	19:36	18:47	19:50
קולומביה בוגוטה (ח)	5:56	5:53	8:28	8:26	8:58	8:56	10:01	9:59	18:15	18:14	18:36	18:35	17:57	18:39
קנדה טורונטו (ק)	7:28	7:17	9:53	9:47	10:25	10:19	11:26	11:21	19:26	19:33	19:54	20:01	19:14	20:12
קנדה מונטריאול (ק)	7:05	6:54	9:30	9:24	10:03	9:56	11:03	10:58	19:02	19:10	19:30	19:38	18:51	19:51
קפריסין לרנקה (ח)	5:57	5:49	8:21	8:16	8:54	8:49	9:54	9:50	17:53	17:58	18:18	18:22	17:39	18:26
רוסיה מוסקבה (ח)	6:43	6:28	9:08	8:59	9:39	9:31	10:39	10:33	18:35	18:47	19:09	19:22	18:27	19:38
רוסיה רוסטוב נא-דונו (ח)	6:34	6:22	8:58	8:51	9:31	9:24	10:31	10:25	18:27	18:36	18:56	19:05	18:16	19:09
שווייץ ציריך (ח)	6:37	6:25	9:03	8:56	9:34	9:27	10:35	10:29	18:34	18:43	19:03	19:12	18:23	19:24
תאילנד בנגקוק (ח)	6:24	6:20	8:51	8:48	9:24	9:21	10:25	10:22	18:31	18:31	18:52	18:53	18:13	18:57

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קָדֵשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריךנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפח פלאיב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה) בת תמר**

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il